

অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভব সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ

ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া-বিভাগৰ অৱসৰপ্ৰাপ্ত মুৰব্বী অধ্যাপক

বৰুৱা এজেন্সি

গুৱাহাটী-১

Asamiya Bhashar Udbhav-Samriddhi Aru Vikash :

The book dealing with the origin, growth and development of the Assamese Language is written by Dr Upendranath Goswami, formerly Professor and Head of the Deptt of Assamese, Gauhati University and published by Sri Mridul Chandra Barua, Barua Agency, Guwahati-1 in the year 1981. Second revised edition in 1994. Reprint 2000 (August) Price : Rs Eighty Only.

প্ৰকাশক

শ্ৰীমৃদুল চন্দ্ৰ বৰুৱা

বৰুৱা এজেন্সি

দীঘলী পুখুৰী পাৰ

গুৱাহাটী ১

বেটুপাত : পাতুনাথ মল্লিকৰ ভাষ্কৰ্যৰ আধাৰত

ঐশ্বৰ্য্যোৎসৱ চক্ৰবৰ্তীৰ দ্বাৰা অন্তৰ্ভুক্ত।

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৯১ চন

দ্বিতীয় প্ৰকাশ : ১৯৯৪ চন

পুনৰ মুদ্ৰণ : ২০০০ চন

মূল্য : ৮০ ০০

মুদ্ৰক :

প্ৰেছক প্ৰিন্টিং প্ৰেছ

দীঘলী পুখুৰী পাৰ

গুৱাহাটী-১

The book has been prepared with financial assistance from the UGC under the scheme "Preparation of University Level Books by Indian Authors".

বিষয়-সূচী

পৃষ্ঠা

প্ৰথম অধ্যায় : অৱতৰনিকা :

১—১৫০

অপভ্ৰংশ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা। ভামৰ ফলিৰ ভাষা। কামৰূপী প্ৰাকৃত।
বিবিধ প্ৰাকৃত আৰু অসমীয়া ভাষা। অসমীয়া ভাষা আৰু আন মগধীয়া
ভাষা। অসমীয়া ভাষাৰ মূল প্ৰবাহ। জনজাতীয় ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা।
জনজাতীয় ভাষাৰ অৱদান। জনজাতীয় ভাষালৈ অসমীয়া আৰু আন ভাষাৰ
বৰঙণি। অসমীয়া ভাষা আৰু দ্ৰাৱিড়ীয় ভাষা। অসমীয়া শব্দ-মালা।
উপভাষাৰ অধ্যয়ন। অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা। কামৰূপী উপভাষা।
গোৱালপৰীয়া দেশী-উপভাষা। কাছাৰী উপভাষা। বিষ্ণুপুৰীয়া উপভাষা-
বোৰৰ বৰঙণি আৰু ভৱিষ্যত।

দ্বিতীয় অধ্যায় : প্ৰত্ন-অসমীয়া ভাষা :

১৫১—১৭৭

চৰ্ঘা-পদৰ ভাষা। শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তনৰ ভাষা।

তৃতীয় অধ্যায় : পুৰণি অসমীয়া ভাষা :

১৭৮—২১১

মাধৱ কন্দলীৰ ভাষা, শঙ্কৰদেৱৰ ভাষা, অসমীয়া ব্ৰজমূলি ভাষা, ভট্টদেৱৰ
ভাষা, পীতাম্বৰ, মনকৰ, আৰু মনসা-কৱি দুৰ্গাপৰাৰ ভাষা।

চতুৰ্থ অধ্যায় : মধ্যযুগীয় অসমীয়া :

২১২—২২৮

আহোম-মগৰ অসমীয়া ভাষা, বুৰঞ্জীৰ ভাষা। বিবিধ বিষয়ৰ পুথিৰ ভাষা।
কথা-গুৰু চৰিত্তৰ ভাষা। অসমীয়া ভাষাৰ ৰেখা দুৰ্ঘোগ। মিছনেৰিসকলৰ
আগমন আৰু অসমীয়া ভাষা।

পঞ্চম অধ্যায় : আধুনিক অসমীয়া। আৰম্ভণি কাল :

২২৯—২৪০

অকলোদয় কালৰ অসমীয়া ভাষা। ব্ৰাউনৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ।

ষষ্ঠ অধ্যায় : আধুনিক অসমীয়া : মধ্য কাল :

২৪১—২৬০

পটভূমি। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ভাষা। বেণুৰাৰ শৰ্মাৰ ভাষা। অতুল চন্দ্ৰ
হাজৰিকাৰ ভাষা। অম্বিকাগিৰী বাগ্ৰাচৌধুৰীৰ ভাষা। সত্যনাথ বৰাৰ ভাষা।
পদ্মনাথ গোহাঞি বৰুৱাৰ ভাষা।

সপ্তম অধ্যায় : আধুনিক অসমীয়া : যুদ্ধোত্তৰ কাল :

২৬১—২৭২

পটভূমি। অসমীয়া সাহিত্যৰ নতুন দিগন্ত। অসমীয়া ভাষাত নৱ নৱ
প্ৰয়োগ। অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধি। অসমীয়া ভাষাত অনুশাসনহীনতা।
অসমীয়া ভাষাৰ ভৱিষ্যত।

অষ্টম অধ্যায় : উপসংহাৰ।

২৭৩—২৭৭

পৰিশিষ্ট : এক :

২৭৭—২৮৬

অসমীয়া ধ্বনি-ভণ্ডাৰ ঐতিহাসিক বিকাশ।

পৰিশিষ্ট : দুই

২৮৬—২৯০

অসমীয়া শব্দৰ ঐতিহাসিক বিকাশ।

পৰিশিষ্ট : তিনি : হৰিদেৱৰ পদ্য-ৰচনা

২৯১—২৯৮

পৰিশিষ্ট : চাৰি : জ্যোতিপ্ৰসাদ আৰু অসমীয়া ভাষা।

২৯৯—৩০৪

গ্ৰন্থ-পঞ্জী :

৩০৫—৩০৮

আগ-কথা

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ মূৰব্বী অধ্যাপকৰূপে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰাৰ (২০০৫) কিছুদিন আগতে “ভাৰতীয় গ্ৰন্থকাৰৰ দ্বাৰা বিশ্ববিদ্যালয় পৰ্যায়ৰ গ্ৰন্থ-বচনা”ৰ আঁচনি অনুসৰি অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি, আৰু বিকাশ’ নামৰ পুথিখনৰ পৰিকল্পনাৰে সৈতে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অনুদান-আয়োগৰ ওচৰত আবেদন কৰে। কেইমাহমানৰ ভিতৰতে অনুদান-আয়োগে যোৰ পুথি-বচনাৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰি দুবছৰৰ সময়-সীমাৰ ভিতৰত পুথিখন লেখি দাখিল কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে। অনুদান আয়োগৰ নিৰ্দেশ অনুসৰি ভঙালিকে পুথিখনৰ প্ৰণয়নত মনোনিৱেশ কৰে। অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে বহুখিনি কথা ইয়াৰ পূৰ্বণ্ড চিন্তা কৰা হৈছিল। সেইবোৰ প্ৰবন্ধ-পাণ্ডি-হিছাপ আৰু পুথিচিহ্নাপেও প্ৰকাশ হৈ ওলাইছিল। সেই আটাইবোৰ কথাক এটা শৃঙ্খলাবদ্ধ ৰূপ দিবলৈ যত্ন কৰা হয় তাৰ বাবে বক্তৃত্তা নতুন তথ্য পাতি সংগ্ৰহ কৰা হয় আৰু আগবঢ়াবাৰা সন্শোধন কৰা হয়। এইদৰে প্ৰত্যন্তৰৰ পৰা বৰ্তমানৰ সময়লৈকে এই বিস্তৃত সময়ছোৱাত অসমীয়া ভাষাটোৰ ইতিহাসৰ পৰিচয় পুথিখনত দিয়া হৈছে। নিৰ্ধাৰিত সময়ৰ ভিতৰত পুথিখন লেখি উল্লিখ্যলগীয়া হোৱাত বহু কথা সংক্ষেপতে লেখিবলগীয়া হৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে পূৰ্বৱৰ্তী পণ্ডিতসকলৰ চিন্তা-চৰ্চাক শ্ৰদ্ধা সহকাৰে বিচাৰি চাই সেইবোৰৰ আবশ্যকীয় অংশক পুথিখনত স্থান দিয়া হৈছে। পুথিখন বচনা কৰোঁতে বিভিন্ন যুগৰ ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিস্থিতিৰ প্ৰতিও ধ্যান ৰখা হৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ যুগ-বিভাগ কৰোঁতে তিন ভিন্ন শতিকাত ভাষাটোৰ ক্ৰমবিকাশৰ বাৰা অনুযায়ী কৰা হৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ অপভ্ৰংশভাষাৰে সৈতে সম্পৰ্ক, কামৰূপী প্ৰাকৃত, চৰ্য্য পদ আৰু ক্ৰীড়াকীৰ্তনৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে সিহঁতৰ সম্পৰ্ক, অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষা, উট্টদেৱৰ ভাষা, মনকৰ, পীতাম্বৰ আদি কবিতাৰ ভাষা, বুৰঞ্জীৰ ভাষা, কথা গুৰুচৰিতৰ ভাষা, অকণোদয়-কাকতৰ ভাষা আদিৰ আলোচনাত বহুতো নতুন কথাৰ সমাবেশ ঘটাইছে আৰু সেইবোৰে এতিয়ালৈকে চলি অহা ধাৰণাৰ কিছু সলনি হোৱাত সহায় কৰিছে। এই আটাইবোৰ কথা তথ্য-পাণ্ডিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিহে গ্ৰহণ কৰা, অনুভূতিপ্ৰৱণ সমূলি নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধিত অসম আৰু অসমৰ আশ পাশে থকা ৰাজ্যবোৰত প্ৰচলিত জনজাতীয় ভাষাৰ নানাবিধক অৱদান আছে। কিন্তু অসমীয়া-ভাষাবো জনজাতীয় ভাষাবোৰত বৰঙণি নোহোৱা নহয়। অকল অসমীয়া ভাষাই নহয় সংস্কৃত ভাষাৰো জনজাতীয় ভাষাবোৰক কিদৰে

প্ৰভাৱান্বিত কৰিছে তাৰ বিৱৰণ পুথিখনৰ এটা নতুন কথা। আমাৰ আলোচনাই অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰাচীনত্বৰ নিৰূপণত নতুন দিশ যুকলি কৰিছে। প্ৰাচীনত্বৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাটো পৰম্পৰাগত আৰু সমগ্ৰৰ ভাষা : এই কথাটোৱে পুথিখনৰ আলোচনাৰ মাজেদি স্পষ্ট হৈ ওলাইছে। ভাষা সংস্কৃতিৰ এটা অঙ্গ। ভাষাৰ সমগ্ৰৰ নিৰ্দেশ দিয়া পুথিখনে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সমগ্ৰৰ বাৰ্তাও বহন কৰিছে। আমাৰ আগতে প্ৰকাশিত 'প্ৰত্ন অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপভাস্থিক বিশ্লেষণ' আৰু 'অসমীয়া ভাষা আৰু উপভাষা' নামৰ পুথি দুখনৰ বহু কথাই সংশোধিত ৰূপত বৰ্তমানৰ গ্ৰন্থখনত স্থান পাইছে। সেই পুথি দুখন শেষ হৈছে আৰু সেই দুখন পুনৰ প্ৰকাশ কৰা নহয়।

এই গ্ৰন্থখনৰ ৰচনাৰ বাবে অনুদান আগবঢ়াই বাবে বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত মই কৃতজ্ঞ। তদুপৰি গ্ৰন্থখনৰ ৰচনাৰ সম্পৰ্কত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ডঃ শৈলেন ভৰালী, ডঃ বাণীকান্ত শৰ্মা, আৰু ডঃ বনমালী নাথৰ পৰা নানা ধৰণৰ সহায়-সহানুভূতি পাইছোঁ। ডেপুটিসকললৈ মোৰ আন্তৰিক শলাগ আগবঢ়ালোঁ। পুথিখনৰ প্ৰকাশনৰ লগত বিশেষভাৱে জড়িত অধ্যক্ষ ডঃ দয়ানন্দ পাঠক আৰু বৰুৱা এজেন্সিৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীবদন চন্দ্ৰ বৰুৱা এম, এছ ছিলৈও মোৰ কৃতজ্ঞতা নিবেদন কৰিলোঁ। গ্ৰন্থখন সমগ্ৰমতে ৬পা ৰূপত দেখিবলৈ পাঠ অতি আনন্দিত হৈছোঁ। গ্ৰন্থখনে অসমীয়া ভাষাৰ চিন্তা-চৰ্চা কাৰীতাসকলৰ পৰা আদৰ পালে মোৰ পৰিগ্ৰম সাৰ্থক হ'ব।

গুৱাহাটী

উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী

জুলাই, ১৯৯১

দ্বিতীয় প্ৰকাশ

এইবাৰ পৰিচিষ্ট তিনি আৰু চাৰিত ক্ৰম 'হৰিদেৱৰ গদ্য ৰচনা' আৰু 'জ্যোতি-প্ৰসাদ আৰু অসমীয়া ভাষা' এই দুটা আলোচনা দিয়া হৈছে আৰু আৱশ্যকতা অনুসৰি পুথিখনৰ সংশোধন কৰা হৈছে।

ডিছেম্বৰ, ১৯৯৪

উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী

অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ

প্ৰথম অধ্যায়

অৱতৰণিকা

১. ভাৰতৰ একোটাৰ পূব প্ৰান্তত কথিত নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাটোৱে অসমীয়া ভাষা। অসমৰ বিস্তৃত ভূখণ্ডত উপভাষিত এই ভাষাটো প্ৰধানকৈ কোৱা হয়। অসমৰ ওচৰ পাৰ্বত্য থকা মেঘালয়, নাগালেণ্ড আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশতো অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। অৰুণাচলৰ বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ মাজত পাৰস্পৰিক ভাৱ বিনিময়ৰ একমাত্ৰ ভাষা হৈছে অসমীয়া। নাগালেণ্ডত অসমীয়াৰ এটা মিশ্ৰিত ৰূপ (নাগামিজ) সাৰ্বজনীন ভাষাকৰ্ম ব্যৱহৃত হৈছে। ভাষাৰ সাধাৰণতে নৈৰ লগত জুলনা কৰা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত অভিধান ৪৮ক মাইলুছ জনজান পুথিখনৰ পাতনিত এইদৰে লেখিছিল : “অসমীয়া ভাষা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ সোঁতৰ নিচিনাকৈ ৰাজ্যৰ মাজত একেদৰে চলি আছে আৰু আগলৈকে চলিব।” এখন নৈৰ এটা মূল প্ৰবাহ থাকে। তাত ঠায় ঠায় বহুতো উপনৈ আহি লগ লাগি মূল-প্ৰবাহক পৰিপূৰ্ত্ত কৰে। কেতিয়াবা নৈৰ গতিও আনফালে বয়। তেনেদৰে এটা ভাষাৰ মূল-প্ৰবাহৰ লগত আন আন ভাষাৰ প্ৰবাহ মিহলি হোৱাৰ ফলত ভাষাটোৱে সুকীয়া ৰূপ লোৱা একো নতুন কথা নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ আভিভাৱি বিচাৰি গ’লে ইয়াৰ সূক্ষ্মৰ প্ৰমাণ পোৱা যাব।

২. নব্য-ভাৰতীয় আৰ্যভাষাহিছাপে অসমীয়া ভাষাটো যথেষ্ট প্ৰাচীন ভাষা। ইয়াৰ প্ৰাচীনত্বৰ বুজ ল’বলৈ হ’লে ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বুৰঞ্জী চাব লাগিব। ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বুৰঞ্জীক সাধাৰণতে তিনিটা ভাগত ভগোৱা হয় : (ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা, (খ) মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা, আৰু (গ) নব্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ সময় খৃষ্টপূৰ্ব ষোড়শ শতিকাৰ পৰা খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকালৈ। মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ সময় খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা দশম শতিকা পৰ্যন্ত। নব্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ সময় খৃষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰা। মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাক আৰু তিনিটা স্তৰত বিভক্ত কৰা হয়। প্ৰথম স্তৰৰ সময় খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা খৃষ্টীয় প্ৰথম শতিকালৈ। দ্বিতীয় স্তৰৰ সময় খৃষ্টীয় প্ৰথম শতিকাৰ পৰা

ষষ্ঠ শতিকালৈ আৰু তৃতীয় শতাব্দীৰ সময় খৃষ্টীয় ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা দশম শতিকালৈ। প্ৰথম স্তৰৰ প্ৰধান নিদৰ্শন গোৱা হৈছে অশোকৰ শিলালিপি, খৃষ্টপূৰ্ব-শতিকাৰ আন শিলালিপি, আৰু বৌদ্ধসকলৰ পালি গ্ৰন্থ। দ্বিতীয় স্তৰৰ নিদৰ্শন গোৱা যায় খৃষ্টীয় প্ৰথম তিনি শতিকাৰ শিলালিপি, সাহিত্যিক প্ৰাকৃত (মহাবাহুজী, দৌৰসেনী, মাগধী, অৰ্ধমাগধী, পৈশাচী) আৰু বৌদ্ধ সংস্কৃত। তৃতীয় স্তৰৰ নিদৰ্শন আছে অপভ্ৰংশ আৰু অপভ্ৰংশত।

৩. অপভ্ৰংশ শব্দটো বিভিন্ন পৰিস্থিতিত বিভিন্ন অৰ্থত ব্যৱহৃত হৈছে। ইয়াৰ প্ৰয়োগ পোনপ্ৰথমে পতঞ্জলিৰ (খৃষ্টপূৰ্ব প্ৰথম শতিকা) মহাভাষ্যত পোৱা হয়। মাৰ্কণ্ডেয়ই নাগৰ, ব্ৰাট্ট, আৰু উপনাগৰ এই তিনিবিধ অপভ্ৰংশৰ কথা কৈছে। পতঞ্জলিৰ মতে সংস্কৃত ‘শাস্ত্ৰ জনাসকলৰ তত্ত্ব ভাষা’ আৰু অপভ্ৰংশ ‘শাস্ত্ৰ-নজনাবোৰৰ অন্তৰ্ভুক্ত ভাষা’। প্ৰাকৃত বৈয়াকৰণসকলৰ অপভ্ৰংশৰো পতঞ্জলিৰ সংজ্ঞা অনুসৰণ কৰে। গ্ৰিগাৰ্ছনকে আদি কৰি কিছুমান পণ্ডিতে মধ্য-প্ৰাকৃতৰ শেষ স্তৰক অপভ্ৰংশ নাম দিছে। “মহা-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বিটো সাৰ্বজনীন ৰূপ অশ্লিষ্ট লোক-সাহিত্যৰ বাহনৰূপে দেখা দিছিল সিয়ে অপভ্ৰংশ বা প্ৰাচীন অপভ্ৰংশ। এই প্ৰাচীন অপভ্ৰংশৰ যি অৰ্ধাচীন ৰূপটো আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্যৰ জনব বা পূৰ্বাৱস্থা সিয়ে অপভ্ৰংশ বা অৱহট্ট অৰ্থাৎ অৰ্ধাচীন অপভ্ৰংশ”।^১ অপভ্ৰংশই “আত্মীয় উপভাষাৰূপে থকা নিম্ন স্তৰৰ পৰা খৃষ্টীয় তৃতীয়-ষষ্ঠ শতিকাত উচ্চ স্তৰৰ সাহিত্যিক ভাষাৰূপে ক্ৰমে উন্নতি লাভ কৰে। শতাব্দীৰ পাছত শতাব্দী অতিবাহিত হোৱাৰ লগতে অপভ্ৰংশৰ মৰ্যাদাও বাঢ়ি উঠে আৰু দশম শতিকাত সংস্কৃত আৰু প্ৰাকৃতৰ নিচিনাই সমান মৰ্যাদাপ্ৰাপ্ত হয়।”^২

৪ নব্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰক কিছুমান প্ৰাকৃত বা সেইবোৰৰ পৰৱৰ্তী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱাভাৱেও দেখুৱা হয় যেনে—মহাবাহুজীৰ পৰা মাৰাঠী, দৌৰসেনীৰ পৰা পশ্চিমী হিন্দী, বাজস্থানী, গুজৰাটী, মাগধীৰ পৰা ভোজপুৰী, মৈথিলী, মগধী, বঙলা, উড়িয়া, অসমীয়া, অৰ্ধমাগধীৰ পৰা পূৰ্বী হিন্দী, দৌৰসেনীৰ ভাষা প্ৰভাৱিত পাহাৰী, পাঞ্জাবী আদি। গ্ৰিগাৰ্ছনে “প্ৰত্যেক প্ৰাদেশিক প্ৰাকৃত আৰু আধুনিক কথ্য ভাষাৰ মধ্যৱৰ্তী একোটা ‘অপভ্ৰংশ’ৰ কল্পনা কৰি ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ইতিহাস ৰচনা কৰিছিল।” কিন্তু আটাইবোৰ প্ৰাকৃত বা সেইবোৰৰ পৰৱৰ্তী ৰূপ ‘অপভ্ৰংশ’ৰ নিদৰ্শন একে পৰ্যায়ত পোৱা হোৱা নাই। বিশেষকৈ মাগধী প্ৰাকৃত

১ সেন, সুকুমাৰ : ভাষাৰ ইতিহাস, ১৯০৯, পৃষ্ঠা ১০১

২ Tagore, G. V, *Historical Grammar of Apabhramsa*, 1948
Introduction, p 9

বা অপভ্ৰংশৰ কিছু নিদৰ্শনৰ অন্তৰ পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰত্যেকটো মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পূৰ্বৱৰ্তী একোটা অপভ্ৰংশ-স্তৰ থকা কথাটোও সকলো পণ্ডিতে স্বীকাৰ কৰিব নোখোজে। ইপিনে মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰৰ কোনো এটাকে বিদেৰ এবিধ প্ৰাকৃত বা অপভ্ৰংশৰ পৰিণতি বুলি কোৱাও টান। “মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰক মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি ধৰা হৈছে। এনে ধাৰণা বহুল দৃষ্টিৰ পিনৰ পৰাহে সত্য। আমাৰ হাতত থকা উধ্য-পাণ্ডিতৰ সহায়ত যিকোনো এটা জনা মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰে সৈতে কোনো এটা বা অধিক মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাক পোপপতীয়াভাৱে সহজিত বুলি সিদ্ধান্তলৈ আহিব নোৱাৰি।”^৩ এই সম্বৰ্ভত ভলৰ উক্তিদুটাও মন কৰিবলগীয়া: (ক) “অপভ্ৰংশ সাহিত্যক তিনিটা আঞ্চলিক ৰূপত ভাগ কৰা হৈছে, পূব, পশ্চিম, আৰু দক্ষিণৰ অপভ্ৰংশ। বৰ্তমান সময়ত পশ্চিম অঞ্চলৰ অপভ্ৰংশৰ পৰা হিন্দী আৰু গুজৰাটী ভাষাৰ সৃষ্টি হৈছে। বঙলা আৰু আন মাগধী ভাষাবোৰ পূৰ্ব-অপভ্ৰংশৰ অঞ্চলত কোৱা হয়। মাৰাঠী দক্ষিণ-অপভ্ৰংশৰ অঞ্চলত পৰে। প্ৰাচীন কালত ভাষাবোৰৰ মাজত পাৰস্পৰিক ধাৰ এনেধৰণে চলিছিল যে প্ৰাচীন আঞ্চলিক পাৰ্থক্যসূচক বৈশিষ্ট্যবোৰৰ সহায়ত অপভ্ৰংশ-সাহিত্যক বিচাৰ কৰি বৰ্তমানৰ আঞ্চলিক পাৰ্থক্যবোৰ উলিয়াব নোৱাৰি।”^৪ (খ) আকৌ “মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ উদ্ভৱ পশ্চিমৰ উপভাষাত ‘ব’ ধ্বনিৰ প্ৰাধান্য আছিল। মাগধী ভাষা প্ৰধানকৈ ‘ল’ ধ্বনিযুক্ত। সময়ত অৰ্থাৎ প্ৰথম মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ যুগত এই উপভাষাই ‘ল’ ধ্বনি সামৰি লয়। তেনেকৈ কিছুমান প্ৰভাৱৰ ফলত মগধী ভাষায়ে ‘ব’ ধ্বনি অন্তৰ্ভুক্ত কৰে।”^৫

৫. অসমীয়া ভাষাটোক সচৰাচৰ মাগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি কৈ অহা হৈছে। ড: বাণীকান্ত কাকতিয়ে লেখিছে: অসমীয়া ভাষাটো বঙলা ভাষাৰ পৰা ওলোৱা নাই নাইবা ই বঙলা ভাষাৰ এটা যুত্ৰাযুতী উপভাষাও নহয়। অসমীয়া ভাষাটো বঙলাৰে সৈতে সম্পৰ্ক থকা এটা সুকীয়া ভাষা। বঙলা আৰু অসমীয়া দুয়োটা ভাষাই এক মাত্ৰ মাগধী অপভ্ৰংশৰ উপভাষা।^৬ এনে উক্তিৰ

৩ Sen, S. K., *Proto New Indo-Aryan*, 1973, p 11

৪ Tagare, G V., *Historical Grammar of Apabhramsa*,

1948, Introduction, p 25

৫ Srivastava, D., *Nepali Language, Its History and Development* 1962, p 65

৬ Kakati, B. *Assamese, Its Formation and Development* 1941, pp. 9-10

যাৰা অসমীয়া ভাষাটোৰ জন্ম-কাল দখল শক্তিকাৰ পাছৰ বুলি ধাৰণা হোৱাটো স্বাভাৱিক। অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসে কিন্তু এই কথাটোৰ সমৰ্থন নকৰায়। অসমীয়া ভাষাটো মূলতঃ মগধীয় ভাষা। মগধ-বিদেহ-অঞ্চলৰ পৰা আহি উত্তৰ-বঙ্গৰ মাজেদি আৰ্য-ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপত প্ৰৱেশ কৰে আৰু সপ্তম শতিকামানৰে পৰা অসমৰ সুকীয়া ভাষাকৈ গঢ় লয়। হিউয়েনচাঙৰ বিৱৰণিত ইয়াৰ প্ৰমাণ : “তেওঁলোকৰ (কামৰূপৰ মানুহৰ) ভাষা মধ্য ভাৰতৰ ভাষাতকৈ অলপ বেলেগ।” হিউয়েনচাঙৰ এই উক্তিৰ অসমীয়া ভাষাসম্পৰ্কীয় প্ৰথম উক্তি। এই উক্তিৰ অসমীয়া ভাষাৰ মগধীয় ভাষাৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্পষ্টভাৱে দেখুৱায়। গ্ৰিগোৰ্ভিনৰ ভাষাত “মগধৰ পৰা আগৰী প্ৰাকৃত তিনি দিশলৈ গতি কৰিছে। দক্ষিণৰ পিনে ই উড়িষ্যা ভাষাত পৰিণত হৈছে। দক্ষিণ পূবৰ পিনে ই প্ৰথমে পশ্চিম আৰু পিছত পূৰ্ব বঙলা আৰু পূবৰ পিনে প্ৰথমতে উত্তৰ-বঙলা আৰু পিছত অসমীয়াৰ ৰূপ লৈছে।”

৬ - হিউয়েনচাঙৰ উক্তিয় মগধীয় ভাষাটোৰে অসমত সুকীয়া গঢ় লোৱা কথাৰ ইঙ্গিত দিয়ে। পিছত প্ৰাচীন কামৰূপৰ হিন্দু ৰজাসকলৰ (ষষ্ঠ সপ্তম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ) ভাষাৰ কলিৰ ভাষাই সেই ভাষাটোৰ ৰূপাটা আৰু স্পষ্ট কৰি তোলে। এই ভাষাৰ ফলিগাৰত অসমৰ কিছুমান ঠাইৰ নাম, অসমীয়া কিছুমান গছ-গছনিৰ নাম মানুহৰ নাম অসমীয়া আন শব্দ, আৰু অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক ধ্বনিভাষিক আৰু ৰূপভাষিক নিদৰ্শন কিছুমান সংৰক্ষিত হৈ অসমত সুকীয়া প্ৰাকৃত এটা গঢ় লোৱাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিছে। পণ্ডিতসকলে ইয়াক ‘কামৰূপী প্ৰাকৃত’ নামেৰে অভিহিত কৰিছে। ইয়াৰ নিদৰ্শন কিছুমান তলত উল্লেখ কৰা হ’ল :

- (১) মানুহৰ নাম বুজোৱা শব্দ : অনি, নি, সনি, কালিয়া, পুৰো, অৱকি কৈৱৰ্ত্ত।
- (২) ঠাইৰ নাম বুজোৱা শব্দ : দক্ষিণপাট, মাকৰিহান পতৰী, হাটপ্লেথৰ।
- (৩) পুখুৰী আৰু নৈৰ নাম-বুজোৱা শব্দ : সোণডি (পুখুৰী), চমালা (জান), জোণল (নদী), সিঙ্গডি (নদী)।
- (৪) গছ-গছনিৰ নাম-বুজোৱা শব্দ : ওড়িম্ম (উৰিআম), কণ্টাফল (কঁঠাল), কণ্টাবকড় (বকড় ‘বগৰী’), কাশিয় (কাশিফল ‘কুঁহিমলা’), ঝৰি, জটি (জৰী), পাকটী (পাকৰী), জাটনী, জিঙ্গনী (জিঙ্গনী), বহুঅল (ঐ টেঙা, বহু ঐ), সুৱৰ্ণদাক (সোণাক), বৰণ, হিজল, পাৰলি (ফুল), লহুচ, লোচন, ডুৱৰী (ডিম্বক)।

- (৫) অজ্ঞাত শব্দ : অহ, আন (আম), কটা (কাম, কটা, কাটা), মা অস কাইট), কুতা (কুঁতা), খোড়া 'মুৰ নথকা' (কাম, খাড়া-মুৰা) জাণ (জান), জোল (জান), ডোবতি (ডুবি), ভোল, নাক (নাক), ডিটি, (ডেটি), মুণ্ডা (মুণ), বেক (বৈকা) সোভ (কাম, সভা, মা. অস সোভা), হড়ি (হাড়ী)।
আকৌ ভটাবক (প. অস ভাভাব, ভভাব), হস্তি (কাম হাথী, মা অস হাথী)।
- (৬) ধ্বনিমূলক নিদৰ্শন : (ক) স্বৰ-ধ্বনিৰ হ্ৰস্ব-দীৰ্ঘ ৰূপৰ পাৰ্থক্যহীনতা :
ময়ূৰ > ময়ুৰ, ঈশ্বৰ > ইশ্বৰ, স্বামী > স্বামি (জাটাইবোৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ ভামৰ ফলিত), স্থলী > স্থলি (বড়পাল), হকুল > হকুল (বড়পাল),
সুকবি > সুকবী (ইলুপাল), কামৰূপ > কামৰূপ (ধৰ্মপাল)।
- (খ) স্বৰ-সমীভৱন : পুষ্কৰিণী > পুষ্কৰিণী (ভাস্কৰবৰ্মা, ইলুপাল, ধৰ্মপাল)।
- (গ) ব্যঞ্জন-সমীভৱন : প্ৰহায় > প্ৰহায়, কৰ্ণসুৰবৰ্ণ > কৰ্ণসুৰৱ, ক্ষেএ ক্ষেস্ত (ভাস্কৰবৰ্মা), সৰ্বা সৰ্বা (ইলুপাল), সৰ্বানু > সৰ্বানু (ধৰ্মপাল)।
- (ঘ) 'ৱ' আৰু 'ব', 'য' আৰু 'জ', 'ড' আৰু 'ব', 'শ', 'ৰ', 'স' ৰ এটাৰ ঠাইত অনিটোৰ প্ৰাৱাগ : ৱীৰ্য - ৱীজ-জ (ইলুপাল), যোগেশ্বৰ > জোগেশ্বৰ (ভাস্কৰবৰ্মা), স্বজাৰ্ৱদী > সমুৰ্ৱদী (ইলুপাল), ক্ৰীড় > ক্ৰীৰং (বনৰাল), শনি শনি, সকল > শকল (ইলুপাল), আসক্তি - আশক্তি, নিষেহিত > নিসেহিত (বড়পাল), মথেশ্ব > মথেশ্ব (ধৰ্মপাল)
- (ঙ) 'ক'ৰ 'খ' ৰূপত ব্যৱহাৰ : নিতিমথ - থিমথ (বড়পাল)।
- (চ) 'ঔ' ধ্বনিৰ ঠাইত 'ও' ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ : ধোতেশ্বৰ > ধোতেশ্বৰ, কোণিকো > কোণিকো (ভাস্কৰবৰ্মা)। তু সং ঔবৰ > কাৰ ঔবৰ > ঔগুদ।
- (ছ) 'ম'ৰ ঠাইত 'ন' আৰু 'ল'ৰ ঠাইত 'ন' : যোৱেনম্ > যোৱেনন্ (বলবৰ্মা) মণ্ডলং > মণ্ডনং (হৰ্জবৰ্মা)।
- (জ) 'ত'ৰ ঠাইত 'ঘ' : সিংহাসন সিংঘাসন (বলবৰ্মা)
- ৭) যুক্ত ব্যঞ্জনৰ লোপ : কুটিম > কুটিম, ভন্ত ভন্ত (ইলুপাল), ইথ - ইথ (বড়পাল)।
- ৮) স্বৰভক্তিৰ সহায়ত যুক্ত ব্যঞ্জনৰ বিভাজন : শ্ৰী > শিৰি (ইলুপাল)।
- (ট) অজ্ঞপ্ৰাণ ধ্বনিৰ ঠাইত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনি : প্ৰান্ত > প্ৰানট (বড়পাল), হস্তি > হস্তি (ধৰ্মপাল)।
- (ঠ) মুৰ্ধন্য ধ্বনিৰ ঠাইত দন্ত্য ধ্বনি : বিম্বু > বিব্‌ন্ (বড়পাল)।

(৭) ঋণভাত্তিক নিদৰ্শন : কাৰকণী প্ৰাকৃতত ঋণভাত্তিক বৈশিষ্ট্য ভেনেৰবণে পোৱা নাযায়, অৱশ্যে সপ্তম শতিকাৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ ভাষাৰ ফলিৰ ‘কালিঙ্গা’ শব্দই অসমীয়া শব্দ-পঠনত শুদ্ধিত ‘আ’ আৰু বনয়ালৰ (নৱম শতিকা) ভাষাৰ ফলিত পোৱা কুৱা (নৌকুৱা) শব্দই স্বাধিক ‘আ’ প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ সাক্ষী বহন কৰিছে। ভাস্কৰবৰ্মাৰ ভাষাৰ ফলিৰ ‘কালিঙ্গা’ শব্দটোতে অসমীয়া ভাষাৰ ঋণভাত্তিক প্ৰথম নিদৰ্শন বৰ্দ্ধিত হৈছে। এইবোৰৰ উপৰি অসমীয়া বহুতো শব্দৰ বিকাশৰ ধাৰা দেখুওৱাত ভাষাৰ ফলিৰ ভাষাই যথেষ্ট-ৰূপ সহায় কৰে। উদাহৰণ : সং বজ্জ > বেক (ভা ফলি ১২ শ > বেকা > বৈকা, সং আম্ৰ > আম্ৰ (ভা ফলি ৯-১০ শ) > আম, সং কণ্টক-ফল > কণ্টাফল (ভা ফলি ১১শ) > কণ্টাল > কণ্টাল > বঁঠাল, সং নজ্জ নাক্ক (ভা ফলি ৯ শ) > নাক, সং উদ্ভব > উদ্ভবী (ভা ফলি ৭ শ) > ডুমক > ডিমক।

৭ কুমাৰ ভাস্কৰবৰ্মাৰ নিধনপুৰৰ ভাষাৰ ফলিখন (সপ্তম শতিকাৰ আগ ভাগৰ) দৰাছলতে তেওঁৰ আজো ককাক ভূতিবৰ্মাৰ (পঞ্চম শতিকাৰ শেষ ভাগ) ফলিৰ নতুনকৈ কৰা প্ৰতিলিপি। গতিকে নিধনপুৰৰ ভাষাৰ ফলিত পোৱা সংস্কৃতৰ পৰা ভিন্ন ৰূপবোৰক পঞ্চম শতিকাৰ বুলি ধৰিব পাৰি। ভিষ্মেশ্বৰ নেওগে নিধনপুৰৰ ভাষাৰ ফলিত পোৱা শব্দবোৰত মূল সংস্কৃত ৰূপৰ পৰা ফালিৰ কাটি অহা ধ্বনিমূলক বৈশিষ্ট্যকেতবোৰৰ উল্লেখ কৰিছে। তলত সেইবোৰৰ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ’ল :

- (১) আ > অ : সাৱিত্ৰ > সাৱিত্ৰ
- (২) ই অ : বিহিত > বহিত
- (৩) ঈ > ই : ঈশ্বৰ > ইশ্বৰ
- (৪) উ > উ : সূন - সূন
- (৫) ঐ > অ : ঘৈৰথ > ঘৰথ
- (৬) ও - অ : যশোভূতি > যশভূতি
- (৭) ঔ - ও : ঘোতেশ্বৰ - ঘোতেশ্বৰ
- (৮) ং > ঙ : অংশ > অঙশ
- (৯) ভ > দ : অনন্ত > অনন্দ
- (১০) ঞ > ন্ন : সন্মুখীনেষু > সন্মুখীনেষু

৮ ইপিনে পঞ্চম শতিকাৰ অসমৰ প্ৰাচীন মিলালিলিপি (উষাচলৰ) সংক্ৰান্তৰ লগত নিম্নলিখিত ৰূপ এটা পোতা গৈছে। সেইটো হৈছে ‘ৰামিনা’ শব্দৰ প্ৰয়োগ। ইয়াৰ শুদ্ধ ৰূপ ৰামিনঃ বা ৰামিন হ’ব লাগিছিল।^{১০} বেনীমাধৱ বৰুৱাই ভাষাৰ ফলিবোৰত প্ৰাকৃত-উপাদানৰূপে বহুতো নিদৰ্শন দাঙি ধৰিছে। সেইবোৰৰ বেছি ভাগ নিধনপূৰ্বৰ ভাষাৰ ফলিতে পোতা যায়। বৰুৱাই উল্লেখ কৰা প্ৰাকৃত উপাদানবোৰ এনে ধৰণৰ :

- (১) দীৰ্ঘ স্বৰৰ হ্ৰস্ব ৰূপ : বাজসনেয়ী > বজসনেয়ী (নিধ)
- (২) সংযুক্ত ব্যঞ্জনৰ আগত থকা দীৰ্ঘ স্বৰৰ হ্ৰস্ব ৰূপ : ভাৰ্গৱঃ > ভগগৱো (নিধ)
- (৩) স্বৰ-ধ্বনিৰ সাল-সলনি : বিহিত > বহিত (নিধ)
- (৪) সন্ধিৰ অনুপস্থিতি : হৰি-অদভূত (নিধ)
- (৫) ব্যঞ্জনৰ লগত যুক্ত ‘ষ’ৰ অনুপস্থিতি : বাশ্চপঃ > কাশাপা (নিধ)
- (৬) শব্দৰ মাজত ব্যঞ্জনৰ আগম : দিতাকৰ-মৃ-ইৱ (হৰ্জৰম্মা)
- (৭) শব্দৰ শেষৰ অনুস্বাৰৰ ‘ন’লৈ পৰিবৰ্তন : যৌৱনমৃ > যৌৱনন (বলবৰ্মা)
- (৮) বিসৰ্গ > ও : ছান্দাগঃ > ছান্দাগা (নিধ)
- (৯) য় > জজ : বীৰ্য > বীজ্জ (ইন্দ্ৰপাল)
- (১০) ‘শ, ষ, স’ৰ এটাৰ ঠাইত আন এটাৰ ব্যৱহাৰ : দৰ্শিত > দৰ্শিত (নিধ)
- (১১) সন্ধিৰ ক্ষেত্ৰত বিসৰ্গৰ লোপ : যশাভূতি > যশভূতি (নিধ)
- (১২) ৰেফৰ বৰ্জন : সুৱৰ্ণ > সুৱল (নিধ)

৯ সূক্ষ্মভাৱে নিৰীক্ষণ কৰিলে ভাষাৰ ফলিবোৰৰ ভাষাত মধ্য-ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ প্ৰথম স্তৰৰ পালি ভাষা, অশোকৰ অনুশাসনৰ ভাষা আৰু আন প্ৰাকৃত ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য ভালৈখিনি সংৰক্ষিত হোৱা দেখা যায়। অশোকৰ অনুশাসনৰ ভাষাক প্ৰধানতৈ চাৰিটা ভাগত ভগোৱা হয় : (১) উত্তৰ-পশ্চিমা (শাহাবাজগট আৰু মানসেহৰা অনুশাসন) (২) দক্ষিণ-পশ্চিমা (গিৰ্ণাৰ অনুশাসন), (৩) প্ৰাচ্য-মধ্য (কালসী আৰু আন অনুশাসন), আৰু (৪) প্ৰাচ্য (ধৌলী আৰু জৌগড়-অনুশাসন)। ভাষাৰ ফলিৰ ভাষাৰ আদি প্ৰাকৃত বা পালি ভাষাৰে সৈতে থকা সাদৃশ্য কিছুমান এনে ধৰণৰ :

- (ক) ঞ > ক : পালি : ককথ (বৃক্ষ), ভাষাৰ ফলি কথি (কথি)
- (খ) ঔ > ও : পালি : ওপম্মং (ঔপম্মং), ভা ফলি কোজিকো (কৌশিকো)
- (গ) বিসৰ্গ > ও : পালি : বম্মো (বৰ্মঃ), ভা ফলি উগ্গৱো (ভাৰ্গৱঃ)

- (৮) সংযুক্ত বৰ্ণৰ পূৰ্ববৰ্তী দীৰ্ঘস্বৰ > হ্রস্ব : পালি : তত্তিকো (ভাৰ্গিকঃ) ;
ভামৰ ফলি ভগ্নগৰো (ভাৰ্গবঃ)
- (৯) স্বৰভেদৰ ব্যৱহাৰ : পালি : সিৰী (জী), ভামৰ ফলি সিৰি
- (১০) সং আশ্রয় > পালি অশ্বা , ভামৰ ফলি অশ্ব
- (১১) ক - খ : পালি : খল্লো (কল্লঃ) ; ভামৰ ফলি খিমথ (ক্ৰিডিমথ)
- (১২) ক > ক্খ : পালি : দক্ষিনো (দক্ষিণঃ) , ভামৰ ফলি মাৰ্দ্ধিয়ান
- (১৩) জা - অ : পালি : লসিকা (লাসিকা) , ভামৰ ফলি সবিঞ (সাৰিঞ)
- (১৪) ল > ন : পালি : নজ্জলং (নাজ্জলং) , ভামৰ ফলি মণ্ডনং (মণ্ডলং)
- ১০ ভামৰ ফলিৰ ভাষান্ত পোৱা অশোৰৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য মধ্য আৰু প্ৰাচ্য

অনুশাসনৰ বৈশিষ্ট্যাকভবোৰ ভুলভ দিয়া ধৰণৰ :

- (১) ল > ল : সং কাশপঃ > কাশপো (ভামৰ ফলি)
- (২) শ - য় : সং দৰ্শিত > দৰ্শিত (ভামৰ ফলি)
- (৩) ক - ক্খ : সং মক্ষিকা মাৰ্দ্ধিয়ান (ভামৰ ফলি)
- (৪) ল, য় > স : সং লনি সনি , ভা ফলি) সং নিষেহিত , নিষেহিত (ভামৰ ফলি)

১১ প্ৰাকৃত ভাষাৰ আন বৈশিষ্ট্যাকভবোৰেৰে সৈতে " ভামৰ ফলিৰ ভাষাৰ
সাদৃশ্য ধৰা পৰে । উদাহৰণ :

- (১) প > ব : প্ৰাকৃত : ব্ৰি (অপি) , ভা. ফলি ব > প : বাসপা (বাসৱা)
- (২) ভ - ব : প্ৰাকৃত : হোই (ভৱন্তি) ভা ফলি সুহংকৰ (শুভংকৰ)
- (৩) ভ - ন : প্ৰাকৃত : জানাদি (জানাতি) ভা ফলি অনন্দ (অনন্ত)
- (৪) য - জ : প্ৰাকৃত : জোংগী (যোংগী) , ভা. ফলি বীজ্জ (বীৰ্য)
- (৫) ক - খ : প্ৰাকৃত : খিও (ক্ৰিও) , ভা ফলি খিমথ (ক্ৰিডিমথ)

১২ ওপৰত উল্লেখ কৰা ভামৰ ফলিৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যাবোৰে পঞ্চম শতিকাৰ
শেষ বা ষষ্ঠ শতিকাৰ আগ-ভাগত প্ৰাচীন কামৰূপত গঢ় লোৱা সুকীয়া প্ৰাকৃত
এটাৰ অৱস্থিতিটো উজ্জ্বল কৰি ভোলাৰ উপৰি খৃষ্টপূৰ্ব কালৰে পৰা ভাৰতীয় আৰ্য
ভাষাটোৱে প্ৰাগজ্যোতিষ-কামৰূপ অঞ্চলত বিস্তৃতি লাভ কৰাৰ কথাটোও স্পষ্ট কৰে ।
"খৃষ্টীয় ষষ্ঠ শতিকাৰ আৰম্ভণিমানত কোশী-নদী প্ৰাগজ্যোতিষ ৰাজ্যৰ পশ্চিমৰ সীমা
আছিল । গতিকে প্ৰাগজ্যোতিষ ৰাজ্যই পশ্চিম বিদেহক (মিথিলাক) ছুটছিল গৈ । "
আকৌ "কামৰূপী ভাষাটো মূলতঃ পূৰ্ব মৈথিলীৰ এটা ৰূপ । এই ভাষাটো নিশ্চয়

গোটেই ৰাজ্য জুৰি কথিত আৰ্য-ভাষা আছিল। তেতিয়া গোটেই অসম-উপভাষ্য আৰু উত্তৰ-বঙ্গৰ উপৰি বিহাৰৰ পূৰ্ণেয়া জিলাও এই ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল।” ২
ভামৰ ফলিবোৰৰ ভাষাত পোৱা সংস্কৃত ভাষাৰ শুদ্ধ ৰূপৰ পৰ্যায়লবিকট। শ্ৰেয়োগোবৰক ‘অজ্ঞত’, ‘ভুল’ নাইবা লেখকৰ দোষোৰ-মোৰ বিহকে কোৱা নহওক লাগে, প্ৰকৃতপক্ষে সেইবোৰক সেই সময়ৰ মানুহৰ কথিত ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি নিঃসন্দেহে ক’ব পাৰিব। ভামৰ ফলিবোৰত প্ৰাচীন কামৰূপত গঢ় লোৱা প্ৰাকৃত ভাষা এটাৰ নিদৰ্শন বৰ্ণিত হৈছে আৰু সিয় অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ প্ৰাচীনতাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিছে। এইটোৱে কামৰূপী প্ৰাকৃত। এই প্ৰাকৃত সম্বন্ধে বেনীমাধৱ বৰুৱাৰ এই উক্তিটো বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিবলগীয়া : “প্ৰাক্-আহোম যুগৰ কামৰূপৰ ভামৰ ফলি আৰু শিলা-লেখ-বোৰত প্ৰাকৃতৰ আন কিছুমান নিদৰ্শন আছে। সেইবোৰ খৃষ্টিয় ৬ষ্ঠ- ২শ শতিকাত প্ৰচলিত উপভাষাৰ ৰূপ আৰু প্ৰাকৃতৰ আভাস দাঙি ধৰে বুলি ধৰিব পাৰি। ৰাজকীয় ভূমিদান সম্পৰ্কীয় ফলিবোৰক বিস্তুত সংস্কৃত ভাষাত লেখিবলৈ যত্ন কৰি নবৰা সত্ত্বেও কিছুমান অপ্ৰচলিত ৰূপ সোমাই পৰিছিল। ই হৱতো স্থানীয় লেখকসকলৰ নাইবা তৰ্জমাৰসকলৰ নাইবা দুয়োৰে অসাবধানতাৰ ফল।” (I H Q Sept 1947)।

১৩ এইখিনিতে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্য, বুৰঞ্জী-সাহিত্য, ‘অকণোদই’, আৰু আন সাহিত্য আদিৰ পোৱা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্যৰূপ থকা সংস্কৃতৰ উগ্ৰ ধ্বনি (অ, য, স) ৰ ‘খ’লৈ হোৱা সুকোৱা পৰিৱৰ্তনৰ কথাটোও চাবলগীয়া। এই পৰিৱৰ্তনটো আন প্ৰাকৃতত পোৱা নাযায়। শব্দৰ আৱন্তগতি নথকা সংস্কৃতৰ উগ্ৰ ধ্বনিবোৰ কামৰূপী উপভাষাত সাধাৰণতে ‘খ’লৈ ৰূপান্তৰিত হয়। যেন, আশা > আখা, দশা > দখা, নাশ > নাখ, গণেশ > গণখ [তু আদেখ (হে স), বুৰঞ্জী দেখ (দেখ), অকণোদই মানিখ (মাজ নিলা)], খৰি > বিখি, ভাষা > ভাখা [তু বিসেখোভ (হে স), অকণো. বৰখুন], সংসাৰ > সখাৰ [তু সংখাৰ (হে স)], অসুৰ > শুখৰ ইত্যাদি। সংস্কৃতৰ উগ্ৰ ধ্বনিবোৰৰ বিকাশৰ এই ধাৰাটোকেও কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ অৱস্থিতিৰ আন এটা দিশ উদ্ভাসিত কৰে। ইয়াতে মৈথিলী ভাষাত ‘ব’, ‘ধ’ হোৱা লক্ষণটোও মন পৰিবলগীয়া, তু বিব > বিখ দোষ > দোখ।

১৪ কাষৰূপী প্ৰাকৃতৰ ওপৰত শুকতৰ দি ডি’বছৰ নেওগে এনদৰে লেখিছে : “খৃষ্টিয় পঞ্চম বা ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈ ৰাজত্ব কৰা কামৰূপৰ ৰজাসকলৰ ভামৰ ফলিবোৰৰ অধ্যয়ন কৰিবলৈ লোৱাৰ মূহূৰ্ততে অসমীয়া আৰু তেনেকৈ বঙলা

আৰু সম্ভৱতঃ উড়িষ্যা ভাষাৰ মূল মাগধী প্ৰাকৃতৰ জ্ঞাত ধাৰণা নাটকিৱা হৈ যায়।^{১৩} দেৱানন্দ ভৰালিৰ ভাষাত “সাধাৰণতে মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই অসমীয়া ভাষা ওলাইছে বুলি যি এটা ধাৰণা আছে সেইটো ভুল। তেনেহলে অসমত চলা প্ৰাকৃতৰ নাম কি? সেইটো মাগধী প্ৰাকৃততকৈ যে এটা বেলেগ বস্তু সেইটোহে আবশ্যকীয়। মাগধী প্ৰাকৃতৰ উপৰিও হুটা প্ৰাকৃত ভাষাৰ স্বৰ আগেলৈ থকাৰ প্ৰমাণ পাওঁইক। এটাক বুলিব পাৰি ‘সোমাৰ প্ৰাকৃত’। ই আগেলৈ আসাম আৰু বঙ্গদেশত চলিছিল। এডিয়া তাৰ বিশেষত্বখিনি উজনি আসামত পোৱা যায়। আনটো হৈছে ‘কামৰূপীয়া প্ৰাকৃত’। ইও গোটেই কামৰূপত আৰু পশ্চিমে মাগধী ভাষাৰ সীমা বিহাৰলৈকে (গোটেই বঙ্গ দেশত) চলিছিল।^{১৪}

বিবিধ প্ৰাকৃত আৰু অসমীয়া ভাষা

১৫ অসমীয়া ভাষাটোক মূলতঃ মগধীয় ভাষা বুলি উল্লেখ কৰাৰ লগে লগে অসমীয়া ভাষাৰ মগধীয় আন আন ভাষা বা মগধ অঞ্চলত প্ৰচলিত আন প্ৰাকৃত আদিৰে সৈতে সম্বন্ধ থকা কথাটোও অন্তৰ্ভুক্ত হয়। অসমীয়া ভাষা আৰু ইয়াৰ উপভাষাবোৰত মাগধী প্ৰাকৃতৰ বহুতো নিদৰ্শন সংৰক্ষিত হৈছে। মাগধী প্ৰাকৃতৰ লক্ষণাবোৰ ভিতৰত এইবোৰ বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্যঃ (ক) সংস্কৃতৰ ‘শ’, ‘ষ’, ‘স’ ধ্বনিৰ ‘শ’লৈ (খ) ‘ৰ’ ধ্বনিৰ ‘ল’লৈ, (গ) ‘জ’ ধ্বনি ‘য’লৈ, (ঘ) বিসৰ্গযুক্ত পদান্ত অ - এ, (ঙ) ‘ঞ’ ধ্বনিৰ ‘ঞঃ’ লৈ পৰিৱৰ্তন, (চ) অপিনিহিতিৰ অৱস্থিতি, (ছ) স্বাধিক ‘অ’ প্ৰত্যয়ৰ বহুল ব্যৱহাৰ, (জ) শব্দ বিভক্তিৰ বিলুপ্তি, (ঝ) চতুৰ্থীৰ ঠাইত দ্বিতীয়া বা সপ্তমীৰ প্ৰয়োগ আদি।^{১৫} উদাহৰণঃ

- (ক) অসমীয়া মাত্ৰ ভাষাত শব্দৰ আৱৰ্জিত সংস্কৃতৰ ‘শ, ষ, স’ এই উচ্চ ধ্বনিকেইটা অসংযুক্ত হ’লে ‘স’ ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। শব্দৰ আন ঠাইত সিহঁতৰ সাধাৰণত ‘স’ৰ দৰেই উচ্চাৰণ হয়। কিছুমান শব্দত ‘হ’ আৰু ‘থ’ ৰূপেও শুনা যায়। গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ত হ’লে এই ধ্বনিকেইটাৰ ভালব্য ‘খ’ ৰূপে উচ্চাৰণ হোৱা উদাহৰণ আছে, যেনে, দশ্, মানুশ্, শাপ (সৰ্প), মৈষ (মহিষ), দেশা (শব্দ)।

১৩ Neog, D, *The Origin and Growth of the Asamiya*

Language, 1964, p. 50

১৪ ভৰালি, দেৱানন্দঃ অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ

চাৰ্নেকি, ১৯৩২, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, পৃষ্ঠা ৫২

১৫ Goswami, U, *A Study on Kamrupi, Dialect of*

Assamese, § 251

- (খ) শব্দ (কাম), [তু. বুৰঞ্জী শব্দ], লাই (বাজিকা), চকল
(চক্ৰ > চকৰ > চকল) । *
- (গ) বজুৰ্বেদী > বজুৰ্বেদী (ইন্দ্ৰপালৰ ভাষ্য কলি) ।
- (ঘ) প্ৰথমভঃ > প্ৰথমভে (অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-ব্ৰহ্মা উপভাষাতো এই বৈশিষ্ট্য আছে) ।
- (ঙ) পুণা > পুণ্ণ-ঞ (আমবাৰীৰ শিল'-লিপি : দান পুইঞ সজ) ।
- (চ) সভ্য > সোইত্তো, সইত্ত, সং সাধুক > সাউদ, বাজ্য > বাইজ ।
- (ছ) চকা, চাকা (কাম), কণা, সনা (কাম), কণা (কাম) ।
- (জ) বিশেষভাবে বুৰঞ্জীলৈ অসমীয়াত দ্বিতীয়া বিভক্তি 'ক' যোগ নহয়, যেনে, মাহনু / মানুহ মাৰে । অকৰ্মক ক্ৰিয়াৰ কৰ্তাৰ পাছ/ভা সৰ্বচাচৰ প্ৰথমা 'এ' বিভক্তি যোগ নহয়, যেনে বাম যায় ।
- (ঝ) ক'ক যাহ / ক'ভ যাহ (কাম), [তু. বুৰঞ্জী চক্ৰানকাৰ ঠাইক মানুহ পঠালে । পাছে কিংলুঙ্গ এই কথা বজাদেৱত ক'লে] । চতুৰ্থী আৰু দ্বিতীয়া বিভক্তি একে লগ হোৱাৰ এটা সূত্ৰৰ নিদৰ্শন হৈছে অসমীয়া ভাষাত সম্প্ৰদান-কাৰকৰ অনুপস্থিতি । কাৰকাক কোনো এটা বস্তু দিয়াটোৱে সম্প্ৰদান । সম্প্ৰদান-কাৰকত সংস্কৃতত চতুৰ্থী বিভক্তি হয়, যেনে, দৰিদ্ৰায় ধনং দদাতি । অসমীয়াত কিন্তু সম্প্ৰদান-কাৰক নাই । কাৰকাক কোনো এটা বস্তু দিয়া অথচ কৰ্ম-কাৰকহে হয়, যেনে, ভিখাৰীক চাউল দিহে । অসমীয়াত অৱন্তে প্ৰতি, অভিযুধ, মিমিত্ৰ আদি অৰ্থত ক্ৰিয়াৰ লগত কিছুমান শব্দৰ সম্পৰ্ক ঘটে । এইটোক নিমিত্ত-কাৰক বোলা হৈছে । নিমিত্ত-কাৰকত চতুৰ্থী বিভক্তি হয়, যেনে, ভাঙবকৈ ভক্তিভাৱ বাখিবা (প্ৰতি), ভেওঁ নিহুসাগবলৈ দ'ল (অভিযুধ), এইটো ভোমালৈ আনিহোঁ (নিমিত্ত) ।

- 'ব' টোৰ 'ল'লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনটো মাজে-সময়ে আন প্ৰাকৃতভাষাতো পোৱা যায় (মাহা
দৌ দলিদ < দৰিদ্ৰ, মুহল < মুখৰ । পালি ভলুণো < ভকণো) । বৈদিক
ভাষাতো ইয়াৰ উদাহৰণ আছে : অলম্ কৃ < অবম্ কৃণোতি, লুচ্ < কচ্ ।
বোধহয় নাটকীয় মাগধীৰ এই পৰিৱৰ্তনটো পূৰ্বদেশীয় উপভাষাবোৰৰ বিশিষ্ট ধাৰাৰ
পৰম্পৰাগত অভিৱৰ্তন—(*Introduction to Prakrit*, ed 2, pp, 59—60) ।
অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-ব্ৰহ্মা আৰু প্ৰাচ্য উপভাষাতো 'ব' 'ল' হৈছে ।

১৬ অসমীয়া ভাষাত শৌৰসেনী, অৰ্ধমাগধী, আৰু পৈশাচী উপাদানো নথকা নহয়। অসমীয়া ভাষাটো 'শৌৰসেনী আৰু মাগধী অপভ্ৰংশৰ মিশ্ৰণ' বুলি কালিৰায় মেধিয়ে লেখিছে। সংস্কৃতৰ 'ক্ষ' শৌৰসেনীত 'খ' আৰু 'কখ' হৈছে। অশোকৰ অনুশাসনৰ প্ৰাচ্য-মধ্যাৰ উপভাষাতো ক্ষ > কখ। অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃতৰ 'ক্ষ'ৰ 'খ' আৰু 'কখ' লৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা উদাহৰণ আছে, যেনে ক্ষিত্ৰিমথ > খিমথ (বহুপালৰ ভায়ৰ ফলি), মাৰ্জ্জমান (ইন্দ্ৰপালৰ ভায়ৰ ফলি) সং, ক্ষীণ > অস খীণ, সং, যক্ষিকা > অস মাখী, সং, দক্ষিণ - দোক্খিন/দোখিন (কাম), মা অস দখিখন, সং, লক্ষ্মী - লোক্খি (কাম) লক্খি/লখিমী (মা অস)। সং, কাৰ্ম্ম > শৌ কৰ্জ্জা, কাম কাইজ্জা। শব্দৰ মধ্যৱৰ্তী -ন্ত- কেতিয়াবা শৌৰসেনীত -ন্দ- হয় (সং হন্ত > হন্দ)। ভায়ৰ ফলিৰ ভাষাত ইয়াৰ নিদৰ্শন আছে, যেনে, অনন্ত > অনন্দ (নিধনপুৰৰ ভায়ৰ ফলি)। কেতিয়াবা শৌৰসেনী আৰু মাহাবাহীত -দ- > -ল-, যেনে, বিজ-জুলিআ < * বিজাভিকা, তু অস বিজুলী। সংস্কৃতৰ শব্দৰ শেষত থকা বিসৰ্গৰ 'ও' ৰূপে হোৱা পৰিৱৰ্তনক অৰ্ধমাগধী উপাদানৰূপে ধৰা হয়। ভায়ৰফলিৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত ইয়াৰ নিদৰ্শন আছে: সং ভাগৱত: > ভগৱতো (নিধনপুৰৰ ভায়ৰ ফলি), সং, ধৰ্ম: > ধৰ্মা (কাম), তু, পালি ধাম্মা। মাহাবাহী আৰু অৰ্ধমাগধীত সং ৰ > ৱ, সেন ৰ > ৱ, তু গোৱা. হই। অৰ্ধমাগধীত সংস্কৃতৰ চ- > ড-, যেনে, চিকিৎসা > ডেইজ্জা, তু বাম ডিকিচা। মাহাবাহী প্ৰাকৃতত 'ভ'- আৰু শব্দৰ মাজত থকা উন্ন ক্ষনিৰ 'হ' লৈ পৰিৱৰ্তন হয়। ভায়ৰ ফলিৰ ভাষা. কামৰূপী উপভাষা, আৰু অস মাগ ভাষাত এই লক্ষণ বিদ্যমান: উদাহৰণ: সং ভৱতি > হোই (মাগ), হোই (কাম), হই। হয়। মা অস [তু শুভকৰ > সুহংকৰ ভায়ৰফলি]। সং, আকাশ - আকাহ (কাম), ৰস - ৰহ (বাম), তু মা অস ৰহৰা। বিহ > বিহ, ভিক্ষু > ভিকহ, আন্তসিদ্ধি > আহদি। তেনেকৈ সং, বাৎস্য > কাঁহ, সং, হংস > হাঁহ তু গোৱা হাশ। সং আত্মন - মাগা অপ্পা, তু অস আপোন। অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃতৰ উন্ন ক্ষনিৰ চ ৰূপে হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ উদাহৰণো আছে, যেনে, সৰ্ব > সৰ্ব - চোৰ, চোপ, চপা (কাম) [তু চপাবাতি]। সং, স্নেহ সনেহ (চ'নহ) > চেনহ চেনাং (কাম) চেনেহ (মা অস)। সং, স্নানং > পালিত সিনানং (চিনানং) > চিলান (কাম)। সং, 'য'ৰ 'খ'লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনক পৈশাচী প্ৰাকৃতৰ এটা বৈশিষ্ট্যক প ধৰা হয়, যেনে, সং ধৰ্ম > পৈ ধম্ম, তু সং ধুৰ্ভিকা > অস খুঁটি গক বা মহৰ)।

অসমীয়া ভাষা আৰু আন মগধীয়া ভাষা

১৭ অসমীয়া ভাষাৰ বিবেহ-মগধীয়া পৰিয়ালৰ ভাষা বঙলা, উড়িষ্যা, ভোজপুৰী, মৈথিলী আদি ভাষাবোৰেৰে সৈতেও সম্বন্ধৰ আভ্যন্তৰীণ বিচ্ছিন্ন হৈ যোৱা নাই। সেই সেই ভাষাবোৰেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ এটা সম্পৰ্ক আছে। অগ্ৰচিন্তাৰ ভিতৰতে অসমীয়া ভাষাই এটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্যও বক্ষা কৰিছে। ইয়াৰ বাৰাণ্ড অসমীয়া ভাষাটো মগধীয়া ভাষাহিছাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। তাৰ ফলিৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ চিত্ৰটো সম্পষ্ট কৰি তোলে কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ বিস্তৃত নিদৰ্শন চৰ্ঘা-পদবোৰৰ (অষ্টম-দ্বাদশ শতিকা) ভাষান্তৰ পোৱা যায়। চৰ্ঘা-পদৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন আছে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত। এই ক্ষেত্ৰত বিশেষ উল্লেখযোগ্য হ'ল মাধৱ কন্দলীৰ (১৬শ শতিকা) বামায়নৰ ভাষা। ইয়াৰ লগত শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষাৰে সৈতে থকা সম্পৰ্কই (শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষাৰ লগত চৰ্ঘা-পদবোৰ সম্পৰ্ক আছে) অসমীয়া ভাষাৰ পূৰ্ব-ভাৰতৰ একেবাৰে মৈথিলীৰ ভাষাৰে সৈতে যোগ-সূত্ৰভাণ্ডালি আৰু দৃঢ় কৰি তোলে। চৰ্ঘা-পদৰ ভাষাক মৈথিলী ভাষাৰ উত্তৰপূৰ্বীয় উপভাষা বুলি কোৱা হয়।^{১৬}

১৮ অসমীয়া ভাষাৰ আন আন ভাষাৰ লগত সাদৃশ্য-বৈসাদৃশ্যৰ আলোচনা কৰিবলৈ তলৈ অসমীয়া ভাষাৰ আটাইবোৰ উপভাষাৰ সহায় ল'ব লাগিব। উত্তৰ-বঙ্গৰ ভাষাৰ লগত অসমৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ ভাষাৰ বৰপাত্ৰমূলক আৰু শব্দমূলক অনেক সাদৃশ্যৰ উপৰি প্ৰবাদ বচন আদিৰো সামঞ্জস্য ধৰা পৰিছে। শ্ৰীচাকচেন্দ্ৰ সাংগালৰ উল্লেখ মতে “দাৰ্জিলিঙৰ শিলিগুৰি মহকুমা, অবিভক্ত জলপাইগুৰি, কোচবিহাৰ, অসমৰ ধোৱালপাৰা, আৰু উত্তৰ-বংপুৰৰ উপভাষাটো বঙলাৰ এটা ‘স্থানীয় উপভাষা’। সুনীতিকুমাৰ চট্টোপাধ্যায় আৰু সুকুমাৰ সেনে ইয়াক ‘উত্তৰ-পূব-বঙলা উপভাষা’ বুলি অভিহিত কৰিছে। প্ৰকৃতপক্ষে ই ওপৰত উল্লিখিত অঞ্চলৰ গাওঁলীয়া লোকসকলৰ কথিত (চলিত) ভাষা। এই কথিত ভাষাটোৰ মাত্ৰ কথিত বঙলা ভাষাৰ লগত বহু ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য আছে।”^{১৭} ইফালে অসমীয়া ভাষাৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ কামৰূপী উপভাষাৰ লগত এই উপভাষাটোৰ ‘বহুক্ষেত্ৰ’ সাদৃশ্য বৰ্ণিত হৈছে। উত্তৰ-বঙ্গৰ

১৬ Jha, S, *The Formation of the Maithili Language*,

1958, pp 32-42

১৭ Sanyal, C, *The Raghansis of North Bengal*, 1965, p 250

ভাষাৰ লগত পশ্চিম-অসমত গোৱালপাৰীয়া উপভাষাবোৰো সাদৃশ্য প্ৰচুৰ। অসমতালৈ উল্লেখ কৰা উদ্ভৱ-বজ্ৰৰ উপভাষাবোৰে সৈতে থকা কামৰূপী উপভাষাৰ দৰ্শনক সাদৃশ্য বোৰ ভলভ দিয়া ধৰণৰে।

উদ্ভৱ-বজ্ৰৰ উপভাষা

কামৰূপী উপভাষা

(ক) বৰ-দুৱাৰ আৰু আন বক্তব্যহানসম্পৰ্কাৰ :

আখা	আখা
আয়না	আয়না
আংটি	আউত্থি তু গোৱা আউতি
কুলা	কুলা
খিৰ্'কি	খিৰ্'কি
খোতা	খতা
গাছা	গাচা
ঘৰ	ঘৰ
খোটি	খোতি
খোসি	খ'হি (বামনিয়া অঞ্চল) তু গোৱা, খোনি
চাল	চাল (ঘৰৰ)
চিপ	চিপ
জোখাই	জাখা, জাখে
ভালা	ভালা
ভেপ	ভেপ
ভোৰ'সি	ভব'হি, ভব'বি
দৰ'জা	দৰ'জা > দৰ'জা
দাও	দাউ
দুআৰ	দুআৰ
হুন	হুন

* কামৰূপী উপভাষাৰ ৰূপবোৰ দেখুৱাইছে সাধাৰণ বানন-পদ্ধতি এৰি কামৰূপীৰ নিজস্ব বানন-পদ্ধতিৰে দেখুৱাইছে। উদ্ভৱ-বজ্ৰৰ উপভাষাৰ উপস্থিতিৰে—
'চ, ছ'ক ভালৰা স্পৰ্শ-ধ্বনি আৰু 'স'ক উন্ন-ধ্বনিকৈ অসমতালৈ দেখুৱাইছে।

উদ্ভব-বতৰ উলভাবা

মোলোক

পিব

পাইলা

মূল

বোটিদাও

কজা

হাইসাল

হাভা

হামোদিত্তা

(৯) ফল-মূল, মতলাপাতিসম্পৰ্কীয় :

জাদা

এ'লাটি

কঠোজাল

কলম

খাব'মা

জিবা

ভাম্‌কু

দালচিনি

বাতি

বে'ল

বোগাবি

বোম্বি

হাম্‌কু

হোল্‌দি

(১০) খেতি-বাতিৰ সা-সঁজুলি :

কোদাল

জোডাল

জুজা

ধুবা

কাষৰনী উলভাবা

নলক

পিব

পাইলা

(নাক) মূল

বোম্বি তু গোৱা বোটি

কজা

হাইহাল

হাভা, হাথা

হাম্‌দিত্তা তু গোৱা হাম্‌

জাদা

এ'লাটি

কথাল তু গোৱা কাঠোল

কলমদামি (এবিধ ধান)

খব'মা (এবিধ ধান)

জিবা

ভাঙ খু

দালচেনি

বাতি

বে'ল

বোগ বি

বম্বি (এবিধ ধান)

হাম্‌খু

হালমি

কদাল তু গোৱা কোদাল

জড'লি তু গোৱা জোডাল

জুজা (গৰুৰ গাড়ীৰ)

ধুবা

উদ্ভৱ-বৰ্ত্তনৰ উপভাষা

কাৰ্য্যকৰণী উপভাষা

নাঙল

নাঙাল / লাঙাল

ফাল

ফাল তু. গোৱা ফাল

মৈ 'জখলা'

জখলা তু. গোৱা. মৈ

(ঘ) নামধাতিক শব্দ :

আগ্না

আঘনা

আসাক

আহাৰাক

জৈটিঅ'

জৈউঠা

দোমানু

দোনাঠ

দেবাক

দে বাক

পুসু

পুঠ

ফাগু

ফাউগ'ন

নাইসাগু

নৈচাগু

বু'ৱ

বু' বুনা, বুইধা

মাঘু

মাঘু অ' মাউল'

মোঙ'লা মোঙ'ল

মঙ'লা মাঙালু

বোবিবাম

বৈব

সাবনা

সাউন'

সোইনা

সোইনা

(২) সম্বন্ধৰাচন শব্দ .

আই

আই (মা)

আৰো

আবু তু. গোৱা আৰা

কাক'

বাক'

ঘৰ'নি

ঘৰি

জ'ট্ৰ

জ'উএ, জ'উএ

দে'ওৰ

দে'উৰ

চেমনা

ধে'ম্না

বাই

বাই

বাপ

বাপ তু. গোৱা বাপ

বেটা

বে'ভা তু. গোৱা. বেটা সাউজা 'মন্তা মানুহ'

বেটি

বেভি তু. গোৱা, বেটি সাউজা 'মাইকী মানুহ'

উত্তর-বঙ্গ উপভাষা

বোহিনি
বৈনজীট
ভাই
ভাভা
মাইঅ
মাম
মামী
সালপাইত

কামরূপী উপভাষা

বৈনি তু. গোরা. বৈনি
বৈনজীউএ, বৈনজীটএ
ভাই তু গোরা. ভাই
ভাভা, ভাভাৰ তু. গোরা ভাভা
মাইহনাক তু গোরা. মাইজা
মামা, মমা তু. গোরা মাম।
মামি তু গোরা মামি
সালপাতি

(৫) বিবিধবিশয়ক :

অখা
আতিঅ -এল
আজি
আন্ধাৰ
ইন্দুৰ
কাকৰা
কান
বোচু
বিসনা, কিসাতা
বোইনা
কিলকানি
কামাৰ
কোবৰা
কিৰা
কাপাল
খায়া
গটাল
গোক
গাজ
ঘৰা

অজা
আইখা কল
আজি
আন্ধাৰ
ইন্দুৰ তু গোরা ইন্দুৰ
কাকৰা তু গোরা কাকৰা
কান
বোচু
কিচনো তু বিস্তু (বিষ্ণু)
বোইনা
কিলকানি
কামাৰ, কমাৰ
ককৰা
কিৰা, 'শপত'
কাপাল, কপাল
খাইজা, 'নৰ্দমা'
গভাই 'একেবাৰে'
গোক
গাজ 'গজালি'
ঘৰা

উত্তৰ-বঙ্গৰ উপভাষা

চৰক
চেকোআব
চোখু
চেঙ'ৰা
✓চিৰ
চোপোৰ (দিন)
চুৰ নি
চাবন
জোমি
জোলপৈপ
ভেত'লি
ভিৰি
ভিনটা
ভে
টিহা
দাম্ৰা
দিগ'লা
হুম্বৰ
ভাং
ডিমা
নুন
নাউ
পাছেৰা
পছা ভাত
পাবোজা
পাটা
পিথিৰি
পাপ্ৰা
পে'ভ
বুৰা

কামৰূপী উপভাষা

চোপ 'বজ্জপাভ'
চে'কৰ
চোখু
চে'ঙৰা তু গোৱা চে'ঙৰা
✓চিৰ
চপা (ৰাতি)
চুৰ'নি চুমি
চাবন
জোমি
জলপে তু গোৱা. জলপাই
ভে'ত'লি
ভিৰি
ভিনতা
ভে 'ভেনেহ'লে'
ভি'আ (এবিধ চবাই)
দাম্ৰা
দিঘ'লা
হুমোক
দাং 'মাৰি'
দিমা তু গোৱা ভিমা
নুন
নাউ
পচ'ৰা, পাচ'ৰা
পছা ভাত
পাৰা, পাউৰা
পাভা 'মৰাপাট' তু গোৱা. পাটা
পিথিৰি
পিপ্ৰা
পে'ত
বুৰা

উত্তৰ-বত্তৰ উপভাষা

বুৰি

বব

বেঙ

বল্লা

বাঙ

বালা

বোঙলা

ভাঙাছাআ

✓ ভুৰ্কা

✓ ভিজ্

ভুই

ভোকা ভাকিআ

মাকলা বাস

মুখ ✓ বে'জ

মে'ঘ

মাক্ৰা

লোহা

লে'ঙলেঙা

লাঙ-টোআ

সোনা

সোক

✓ হান্

হাবগিলা

হোটিত্কাৰ

কামৰূপী উপভাষা

বুৰি

বব 'ববা'

বে'ঙ

বইআ ভু পোতা বইআ

বাউ 'বভাহ'

বালা 'বালি'

বোঙলা

ভাইচেনি 'অন্নপ্ৰাণন'

✓ ভুৰ্কা

✓ ভিজ্

ভুই

ভকভৈকা 'বথকা'

মাকাল বাঁহ

মুখ ✓ বে'জ

মে'ঘ

মাক্ৰা

লহা

লে'ঙলেইঙা

লাঙতা

সনা

সোক

✓ হান্ 'খোঁচ'

হালদিয়া

হথাত্কাৰ

১৯ কপ তত্ত্বৰ ফালৰ পৰা চালেও উত্তৰ-বত্তৰ উপভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ মাজত যথেষ্ট মিল দেখা পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপ ত্ৰীৰাচক ই, নি' প্ৰত্যয়, বহু-বচনাত্মক গিলা-প্ৰত্যয়, সৰ্বনামৰ কপ কিছুমান, নিৰ্দিষ্টভাবেচক খান-প্ৰত্যয়, নাস্ত্যার্থক কপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ আগত ব্যৱহাৰ, তুমুনন্ত ইয়াৰ-প্ৰত্যয়, শক-বিভক্তিৰ সংযোগত ব্যঞ্জনাত্মক প্ৰকৃতিৰ তিৰ্যক ওকাবাস্ত কপ, শক-বিভক্তি পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰ, বাক্য-বিস্তাৰ, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, প্ৰবাদ-বচন আদিৰ সাদৃশ্যলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। তলত আটাইবোৰৰ চানেকি দাঙি ধৰা হ'ল :

উদ্ভব-বহুব উপভাষা

- (ক) বুৰা, বুৰি, চোৰ, চুবনি
(খ) মান্‌সি, মান্‌সি-গিলা
(গ) মুই, তুই, মোৰ, তোৰ, মোৰ,
তোৰ, হাম্‌ৰা হাম্‌ৰা

- (ঘ) কুপা-খান
(ঙ) নাখাওঁ নাখান, নাখান
(চ) ফুল ফুলিবাৰ গে'লা

- (ছ) খাল, খালো-ত চাল, চাল-ত
(জ) মোক মোৰ
(ঝ) পুৰাব নাগিআ মোৰথাকি
চতে।

- (ঞ) পান না কাচ',
গোকৰ চাৰিটা ঠেঙ আ
গোকৰ ভালগিলা নাম আ

- (ট) মুই জাম, মুই গেইছু মুই
গেইছিনু দিনু।

- (ঠ) উত্তেৰে গুআ, দোখিনে ধুআ
পুৰ হাস, পোচ্চিয়ে বাস ॥
আছে গোক না বয় হাল।
ভাবো তুকে চিবোত কাল ॥
ঘাটাত পাইনু কামাৰ।
দাউ গৰে দে হামাৰ ॥

বোসিবাৰ জানিলে মাটিআ পিৰা।
খাইবাৰ জানিলে চাউলিআ চিৰা ॥

কামৰূপী উপভাষা

বুৰা, বুৰি, চুব চুব-নি > চুৰি
মান্‌নু, -নুহ-গিলা তু গোৱা মান্‌শি-গিলা
মুই, মুই (বামদিয়া অঞ্চল), তুই, তুই
(বামদিয়া অঞ্চল), মোক, ভোক, মোৰ,
তোৰ, কাই (পশ্চিম কাম), হাম্‌ৰা (মাই-
হামৰা) তু গোৱা মুই, তুই।

কুলা-খান তু গোৱা কাপোৰ-খান
নাখাওঁ নাখান, নুৰাজ তু গোৱা নাখাও
ফুল ফুলিব গে'লা ভাত খাবাৰ হৈচি।
খ গোৱা খাবাৰ।

খালো-ত, চালো-ত।

মো-ক মো-ৰ

পুৰাব লেগি পুৰাব গেগি, মোৰ
থাকি > নোতথাকি সকা।

পক না কাচ'

গোকৰ চাৰিৰখান থো' আচ

গোকৰ ভালগিলা নাউ আচ

মুই জাম, মুই গেইচু মুই গেইচ-লু, গেলু,
গেলু বামদিয়া-অঞ্চল)

পুৰ হাঁহ পোচ্চিয়ে বাঁহ।

উত্তেৰে গুআ, দোখিনে ধুআ ॥

আছে গোক নাৰৈ হাল

হত কে নহই ভাল ॥

বাঙাভো পালু কমাৰ।

দাউ গৰে দি আমাৰ ॥

বোহিহুৰা জাইনুলি মাভিএ পিৰা।

খাৰা জাইনুলি চাউলে চিৰা ॥

২০ উদ্ভব-বহুব উপভাষাত প্ৰাচীন অসমীয়াৰ কাণ্ডা সংৰক্ষিত হৈছে, যেনে,
-গুলা, -গটা (ভিনগটা), হতে (মানসি হতে), কোৰিআ, কোবিল, ডিভিল, দিল,

ভোহোৰ, গিভাল, গিডাল, কোৰিলেব ইত্যাদি। তু. কতো-গুলাক (ভট্টদেৱ), সাত-গাটী কোব (বামসবৰভা), দুগুটি সম্ভতি (তৰিহৰ বিপ্ৰ), ভোহোৰ বোলত মাধৱ কন্দলী) গীভাল (মনকৰ , স্বৰ্গহাস্ত নামিলেব (মনকৰ), কহাসমে পাৰিল (মা বন্দলী), বিশ্বকৰ্মে জ্ঞানিল (মনকৰ), জ্ঞানপীক বন্দা দিল (মা কন্দলী), কাষ্টে কৰিয়ৰ্গা বিৰচিলা কেৰ (মনকৰ)। উত্তৰ বঙ্গৰ উপভাষাত মাত্ৰ অসমীয়াৰ ৰূপ কিছুমানো হুবহুৰূপ পোৱা যায়, যেন—গোতালি খুৰা (দেউতাকৰ ভায়েক), এক, গছ, টিকা, নাৰিকল, গুআ (গুৱা) ইত্যাদি। উত্তৰ-বঙ্গৰ উপভাষাৰ লগত পশ্চিম অঞ্চলৰ অসমীয়া ভাষাৰ অতি ওচৰৰ সম্পৰ্কৰ পৰিচয় দেখা গ'ল। মগধ-বিদেহ-অঞ্চলৰ পৰা উত্তৰ-বঙ্গৰ মাজেদি আৰ্য ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপত প্ৰবেশ কৰাৰ ইয়ে প্ৰমাণ। প্ৰাচীন কালৰ পৰা কোচ-ৰাজত্বৰ শেষলৈকে (সোতৰ শতিকা) অসমখন কামৰূপ নামৰ জনাজাত আছিল। প্ৰাচীন কামৰূপ কাচ বিহাৰকে ধৰি সমগ্ৰ উত্তৰ-বঙ্গ আৰু বঙ্গদেশৰ ব'পুৰ আৰু জলপাইগুৰি জিলাকো সামৰি লৈছিল।^{১৮} কালিকাপুৰাণ আৰু ৰোণিনীভট্ট অনুযায়ী কৰতোয়া নদী ইয়াৰ পশ্চিমৰ স্থায়ী সীমা আছিল। সুনীতিকুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে পূৰ্বমগধী পাৰ্বত্যক চাৰিটা উপভাষাত ভগাই অসমীয়া ভাষা আৰু উত্তৰ বঙ্গৰ উপ-ভাষাবোৰক সাঙুৰি 'কামৰূপ উপভাষা' নাম দিছে। বাণীকান্ত কাকতিৰ ভাষাত ক'বল হ'লে "উত্তৰ-বঙ্গ আৰু পশ্চিম অসমৰ কথিত ভাষাটো মূলতঃ এক আৰু ইয়াক এট উপভাষাৰ গোট যেন লাগে।"^{১৯} "ব'পুৰ, দিনাজপুৰ, কোচবিহাৰ প্ৰভৃতি ঠাইৰ ভাষা পৰীক্ষা কৰি চালে ফটফটীয়াকৈ দেখি যে সেই ভাষা অসমীয়া ভাষাৰহে নিজস্ব, আগৰ অসমীয়া ভাষাৰহে নিজ। বন্ধ, আজি-কালিৰ বলী বঙলা ভাষাৰ অধিকাৰ ভাত নাই"—বেজবৰুৱা।

২১ বঙলা ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ কামৰূপী উপভাষাৰ কোনো কোনো ঠাইত মিল আছে। দুয়ো ঠাইতে ওচৰাউচৰাক থকা অক্ষৰ দুটাত 'অ' ধ্বনি থাকিব পাৰে, যেনে, চাকা (কাম বঙলা), চকা (মা. অস)। দুয়ো ঠাইত লক্ষৰ আদি বা প্ৰথম অক্ষৰত বলাঘাত পৰা হেতুকে মধ্যতৰ্ভী অক্ষৰ লুপ্ত হয়, যেনে, কুম্ৰা, কাক্ৰা (কাম), কুম্ড়া, কাক্ড়া (বঙলা)। দুয়ো ঠাইত দ্বৰ-সজ্জিৰ ফলত কিছুমান লক্ষই সমৰূপতা লাভ কৰে যেনে, মধু > মোধু (কাম বঙলা), ম'ধু (মা অস)। বঙলাত পোৱা চ, জ, ঞ, ট, ড আদি ধ্বনি গোৱালপৰীয়া উপভাষাত আছে, কিন্তু

১৮. Kakati, B, *Aspects of Early Assamese Literature*, p 7

১৯. Kakati, B, *Assamese, Its Formation and Development*,

কামৰূপী আৰু মান্দ্ৰ অসমীয়াত নাই। অসমীয়াত সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়া অনুযায়ী কৰ্তাৰ পাছত প্ৰথমা বিভক্তি যোগ হয়। বঙলাত এনে নিয়ম নাই। অধিকৰণ-অৰ্ধত পৰ-সৰ্গ 'মৰো'ৰ ব্যৱহাৰ কামৰূপীত আছে, বেনে, মৰমৰো (মৰত)। বঙলাত এনে নিয়ম নাই। সৰ্বনাম, শব্দ বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, বহু বচনৰ প্ৰত্যয়, ক্ৰিয়া-বিষয়ণ, ক্ৰিয়াৰ নাস্ত্যার্থক ৰূপ, প্ৰতিধ্বন্যায়ক শব্দৰ গঠন পদ্ধতি, তুমুন্ত ক্ৰিয়া ৰূপ, অসমাপিকা ক্ৰিয়া ৰূপ, বিশেষণৰ তুলনা আদিৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া ভাষাই সুকীয়া ৰূপ ৰক্ষা কৰিছে।

উদাহৰণ : মই (অস), আমি (বঙলা), মোক (অস), আমাক/আমায় (বঙলা), তোমালোক (অস), তোমুবা (বঙলা), তাই (অস), সে (বঙলা), কোন (অস), কে (বঙলা), সি (অস), সে (বঙলা), গছত (অস), গাছে গাছেতে (বঙলা), ক'লে (অস), বলালা (বঙলা), ধুম (অস), ধোব (বঙলা), গছাবাৰ (অস), গাছগালা (বঙলা) মানুহুবাৰ (অস), লোকগালা (বঙলা), মাইকী মানুহাবাৰ (অস), ব্ৰী লোকগালি (বঙলা), আকা (অস), গাবাৰ (বঙলা), আজি (অস) আজ (বঙলা), কেতিয়া (অস), কখন কব (বঙলা), কত (অস), কোথায় (বঙলা) তাত (অস), সেখানে/ওখানে (বঙলা) ইত্য/এইত (বাং) এতিয়া (মা অস), এখন (বঙলা), নাচাবা/নেচাবা (অস), চেওনা (বঙলা), নথ'বা (অস), বেখো না (বঙলা), দাত-চাত (কাম), দাঁত চাঁত (মা অস), দাঁত-টাঁত (বঙলা), খাবলৈ (অস), খোত (বঙলা), দি (অস.), দিয় (বঙলা), খাই (অস), খোয় (বঙলা), ভোমাতকৈ ডাঙৰ (অস), ভোমাব চেয়ে বড়ো (বঙলা), সকলোতকৈ ভাল (অস) সব সোয় ভাল (বঙলা)।

২ : অসমীয়া আৰু বঙলাৰ মাজত থকা আনাকটোমান পাৰ্থক্য তলত দিয়া ধৰণৰ :

(১) শব্দমূলক :

অসমীয়া	বঙলা
আইঙ'	ঠাকুৰ মা
উবহ	হাবপোকা
ওচৰত	কাছে
কুঁঠিয়াৰ	আঁখ
ককাদেউতা	ঠাকুৰ দাদা / দাদামহাই
গোমৰান	ভুট্টা
চিলা (উৰাৱা)	বুড়ি
চুবুৰীয়া	প্ৰতিবাদী

অসমীয়া	বঙলা
চোভাল	উঠান
চোৱালী	ঘে'য়
জেঠী	টিকটিকি / দিহাৰিটি
ডেউকা	বোলভা
থিয়	খাড়া
পথাৰ	মাঠ
বস্তাৱ	ভাণ্ডা
বৰবুণ	বুজি
বাঢ়নী	ঝাটা
ভোক	কুখা
মধুৰীআম	পেয়াৰা
মাক্ৰ	শুদু
ৰাতিপুৰ	লোৰ
ৰাতি	ৰাৱ, ৰাতি
ল'ৰা	ভোঙ্গ
মহাপল	খৰ'গাস
মিলা	মিকড
সৈন্ত	সংস

(২) বাৰ্ণগঠনমূলক :

ভোমাৰ দেউতাৰ' কোন ?	ভোমাৰ বাৰা কে ?
তাৰ মাক ক'ত আছিল ?	তাৰ ম' কোথায় ছিল ?
মই ইয়াত আছোঁ।	আমি এখানে আছি।
সি ঘৰত আছিল।	সে বাড়িতে ছিল।
হাবিত ভালুক থাকে।	ভালুক বনে থাকে।
পানীত কাঠ ওপাঙে।	কাঠ জলে ভাসে।
ঘৰটো নৈখনৰ দাঁতিত।	বাড়ীটা নদীৰ ধাৰে।
নৈখন বহুত দূৰত।	নদীটা অনেক দূৰে।
মোৰ ভোক লাগিছে।	আমাৰ খিদে পেয়েছে।
তুমি ক'ল বোৱা ?	তুমি কোথায় বাছ ?
ভোমাক কি লাগ ?	তুমি কি চাও ?

অসমীয়া	বঙলা
তুমি কি ক'লা ?	কি বললে ?
মই তাক ক'ম নে ?	তাক বলব কি ?
তোমাৰ দেউতাবা ক'ত ?	তোমাৰ বাবা কোথালৈ ?
তুমি বিয়া কৰাইছা নে ?	তোমাৰ কি বিবাহ হৈছে ?
তাক কি লাগে ?	তাক কি চায় ?
ভেকুলীটোৰ টোৰটোবাই আৰু ।	বাঙ ডাকৰু ।
চোৱালীজনী পানী আনিবলৈ গৈছে ।	মোমটো জল আনাত গৈছে ।
আমি দুইগৈ যাওঁ ব'লা ।	চল আমবা আৰু এগৈ ।
সেইটো সঁচা নে ?	তা কি সত্য ?

২২ উড়িয়া ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ বৈসাদৃশ্য কিছুমান এনে ধৰণৰ :

- (ক) আধুনিক উড়িয়াত সৰ্বজনা শব্দ স্ৰবাস্ত ।
 (খ) মূৰ্ধগ 'ণ' আৰু মূৰ্ধগ 'ল' উড়িয়া ধ্বনি-ভিত্তিক বিশিষ্ট-ধ্বনি ।
 (গ) কৰ্তাৰ বচন অনুসৰি ক্ৰিয়া-ৰূপৰ সলনি ঘটে । মণিস আছি, মণিসমানে
 অজ্ঞপ্তি) ।
 (ঘ) উড়িয়াত প্ৰতিধ্বন্যাদিক লক্ষ্য গঠন জনকৰূপ : কাঠ ফাট, ঘৰ-ফৰ, ইট-
 ফিটা ।
 (ঙ) উড়িয়াত পঞ্চমী বিভক্তি আছে (বসাক 'থকা ঠাইৰ পৰা', গছ-ক
 'গছৰ পৰা') ।
 (চ) একে লক্ষ্য বিহুমানৰ হ'ল ভাষাত অৰ্থবোৰ বেলেগ বেলেগ, ঘোৰ,
 ঘৰ (অস ঘৰ, উ ঘৰ কোঠা), পৰিবাৰ (অস ঘণী উ পৰিয়াল) ।
 (ছ) সৰ্বকৰ্ম আৰু অকৰ্ম ক্ৰিয়া অনুযায়ী কৰ্তাৰ পাছত প্ৰথম বিভক্তি যোগ
 হোৱা বা নোহোৱা প্ৰথা উড়িয়া ভাষাত পোৱা নাযায়

২৩ উড়িয়া ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্যও নথকা নহয় । অসমীয়াৰ
 নিচিনা উড়িয়াতো আৰম্ভণিত থকা সংস্কৃতৰ 'য' আৰু 'ৱ' 'জ' আৰু 'ব' ৰূপ
 উচ্চাৰিত হয় যেনে, উড়িয়া জাই < যাতা, কাম জাই, মা অস গৈ । উড়িয়া
 বাঘ < বাঘ অস বাঘ । অসমীয়াৰ নিচিনা উড়িয়াতো নিৰ্দিষ্টতাবাদক প্ৰত্যয়—
 টাৰ ব্যৱহাৰ আছে, যেন, অসুৰ-টা বলদ ট গাই-টা (অস অসুৰ টো বলদ-টো
 গাইজনী, এটা, দুটা) । প্ৰাচীন অসমীয়াৰ বহু বচনৰ প্ৰত্যয় 'মানে' উড়িয়াত

বহু-বচনের প্রত্যয়রূপে ব্যবহৃত হয়, যেনে, মণিসমানে মানুহবোৰ'।^{২০} ইফালে মাগা উড়িয়া আৰু তাৰ পশ্চিমৰ উপভাষাৰ মাজত কিছুমান পার্থক্য দেখা যায়। সেইবোৰৰ কিন্তু আন আৰ্য-ভাষাৰ লগত মিল আছে। এই উপভাষাটোত সকলো লক্ষ্য স্বৰান্ত নহয়। মূৰ্ধগ 'ল'ৰ ব্যৱহাৰ ইয়াত নাই আৰু তৎসম শব্দত মূৰ্ধগ 'ণ' দন্ত্য 'ন'ৰূপে উচ্চাৰিত হয়। পশ্চিম-উড়িয়া উপভাষাৰ লগত কামৰূপী উপভাষাৰ কোনো ক্ষেত্ৰত সাদৃশ্য ধৰা পৰে : (কামৰূপী আৰু মাগা অসমীয়াৰ দৰে) পশ্চিম উড়িয়াৰ উচ্চ স্বৰ-ধ্বনি মাগা উড়িয়াত নিম্ন স্বৰ-ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হয়, যেনে উদা (প উ), ওদা (মা উ) । তু ভামূল (কাম), ভামোল (মা অস) । পশ্চিম উড়িয়াত অপিনিতিৰ স্বৰ 'ই'ৰ পৰিণাম দেখা যায় যেনে, পানী (মা উ) > পাইন (প উ) । [তু পানীটাপা মা. অস) > পাইন টপা (কাম)] । পশ্চিম উড়িয়াত লক্ষ্য মাজৰ অক্ষৰ লোপ হোৱাৰ লক্ষণ আছে, যেনে মাকড়সাৰ (মা' টা), মান্‌ডা (প উ) । [তু একৰা (মা অস), মাক্‌ৰা (কাম)] ।^{২১} ইত্যাদি।

২৪ মাগধী গোষ্ঠীৰ একাধাৰ পশ্চিমৰ ভাষা হৈছে ভোজপুৰী। অসমীয়া মাগা ভাষা পুৰণি অসমীয়া ভাষা, আৰু বিশেষকৈ কামৰূপী উপভাষাৰ ভোজপুৰী ভাষাৰে সৈতে সম্বন্ধ অতি ঘনিষ্ঠ। ভোজপুৰী আৰু কামৰূপীৰ মাজৰ সাদৃশ্যবোৰ এনে ধৰণৰ : বইলী (কাম থৈলা) বখান্ (কাম বাখান্, মা অস. বখান্), পুৰাণ, খেপ, আখড়া (কাম আখৰা), বস্তা, পস্তা, পাঁতি (কাম পাতি), কঁক্ৰি (কাম কাইক্ৰাল), ভিজ, সপন, কটলান (কাম কৈলান), ভবথ (কাম ভব'থ), মটুদ, দোথ, ভাৰা, মচিৰা (কাম মাইচা), গাঁচ (কাম গাছ), চেমনী কাম চেমনী), ৰূপ, নুন (কাম নুন), লোচা (কাম লতা), পুৰাঠ, দৰমাতা, গোক, বচৰ (কাম গোক-বাচৰ), ভিন ভিৰকানৰ (কাম ভিনভিৰ-কানউ), ভোজন বাম ভুনা), ভুহাৰ (কাম ভু'হাৰ) । ভোজপুৰীত পুৰণি অসমীয়া আৰু মাগা অসমীয়াৰ লক্ষণ পোতা যায়, যেনে, ভিখাৰী গৰম, জনম, কৰম, মুকথ মুকুল (মা অস. ভুকলা), নগদ, হুৱাৰ, কদম, পহুম ইত্যাদি। ভোজপুৰীত 'ব' ধ্বনিৰ প্ৰাধান্য দেখা যায়,

২০ অসমীয়া আৰু উড়িয়া ভাষাৰ বহুল আলোচনাৰ বাবে দ্ৰষ্টব্য : Dutta Baruah, P, *A Comparative Analysis of the Morphological Aspects of Assamese and Oriya* (Ph D thesis).

২১ দ্ৰষ্টব্য : Tripathy, K B, *The Evolution of Oriya Language and Script*, 1962 pp, 214-17

যেনে কোঁৱা (অস কোলা), কাঁজৰ (অস কাজল), বৰৰ (অস বলৰ, বলল), ফাৰ (অস ফাল)। সংখ্যাগাণিতিক লক্ষ্যবোৰত ভোজপুৰীত সংক্ৰান্ত 'ৰ'ৰ যেতিয়া 'হ' উচ্চাৰণ হয়, অসমীয়াত তেতিয়া স (চ) উচ্চাৰণ হয়, যেন, যট > 'হৰ, অস. চই (হয়)। ভোজপুৰীত 'ৰ'ৰ যেতিয়া স,চ, উচ্চাৰণ হয়, অসমীয়াত তেতিয়া 'স' উচ্চাৰণ হয়, যেন, যোড়শ > সোৰহ > সোল (হোল), যটি - সাটি > সাথি (হাতি)। প্ৰতিশ্ৰুতাস্থক লক্ষ্যবোৰ ভোজপুৰীত এনেকুৱা, ঠাট ঠাট, বাসন-ওসন, হাথী-ওথী, ডেল-সেল। ভোজপুৰীৰ আন কিছুমান প্ৰয়োগ এনে ধৰণৰ : উ ভাগে চাহভা সি পলাবলৈ বিচাৰে', উ জাএ চাহ ভা সি মাৰলৈ বিচাৰে' আইল বৰল 'অতা কৰ', পঢ়ল কবল 'পঢ়া কৰ', কহল কবল 'কোৱা কৰ' ইত্যাদি।

২৫ চৰ্গা পদৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধই অসমীয়া ভাষাৰ বিদেহ-অঞ্চলৰ মৈথিলী ভাষাৰ লগত সম্বন্ধৰ বাস্তৱি দিয়া, কিয়নো "মৈথিলী ভাষাত বচনা বৰা প্ৰাচীনতম পুথি হৈছে বৌদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্যসকাল বচনা কৰা চৰ্গা-পদ নামৰ গীতাবাৰ।" অসমীয়া মাগা ভাষা, উপভাষা, পুৰণি অসমীয়া ভাষা আদি বিবিধ স্তৰত অসমীয়া ভাষা আৰু মৈথিলী ভাষাৰ মিল প্ৰকট হয়। অসমীয়াৰ লগত সাদৃশ্য থকা মৈথিলী ধ্বনি শব্দ আৰু প্ৰয়োগ কিছুমান এনে ধৰণৰ : বনীজ (অস বগিজ), গমচা (অস গামোচা), ভুখ (কাম ভুখ/ভখ, সুকজ অস সুকজ (সুকৰ), হো (কাম), নুৰী (মা অস নুৰা, কাম লুৰা), গম্ভি (কাম) কম্ভি (কাম), ভুখল (পু অস ভুখিল) মাৰামাৰি (কাম) গাৰাগাৰি (কাম গালাগালি), গৰামী (অস ঘৰামী), বাভালা অনাৱণক কথ, দিনক (কান' এদিন' (পু অস) তুহ (পু অস তুহ), তা দেখি (পু অস তা দেখচ), জাক, জাহৰি (পু অস জাহাৰ), বাটে (পু অস বাণ্টে), ধনিৰ লিনৰ পৰা চালে কামকলী উপভাষাত 'ঞা' ধনি (এ) ধনিৰ সংধৰনি কিন্তু মৈথিলীত 'ঞা' বিশিষ্ট ধনি। মৈথিলীত অপিনিহিতিৰ প্ৰয়োগ আছে : গাৰি, গাইৰ 'গালি'।

২৫.১ ভোজপুৰীৰ নিচিনা মৈথিলী ভাষাটোও ব প্ৰধান ভাষা। উদাহৰণ, মৈ কপাৰ, অস কপাল মৈ কাজৰ অস কাজল, মৈ গাৰি অস গালি মৈ চাটৰ অস চাউল, মৈ ভবৰা, অস ভবলা (খেতি-পথাৰৰ) মৈ বডল, অস বলদ/বলৰ। মৈথিলীৰ কিছুমান সুকীয়া প্ৰয়োগো আছে। সেইবোৰ অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে নিম্নলিখিত :

- (ক) কিছুমান ক্ৰিয়াবিশেষণ্যক শব্দ : ভোবে 'বাতিপুৱা', বাই 'ভংকণাং',
নীচ 'ডলড', উঁচ 'ওপবড', লঘু লঘু 'লাহে লাহে', অনুদিন 'দিনে দিনে'
(খ) দায়-ভায় 'টকা চকা', আয়-ভায় 'আম চাম'।
(গ) কেত 'কিমান', জেত 'যিমান', ভেত 'ভিমান' এত 'ইমান'।
(ঘ) অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা নাস্তাৰ্থক অপটো ক্ৰিয়া-কপৰ লগত লগ লাগি
নাযায় ইত্যাদি।

২৬ ওপৰত দেখুৱা ধৰণৰ সাদৃশ্যই অসমীয়া ভাষাৰ ভাৰতীয় আৰু আৰ্য-ভাষাৰে
সৈমত সৰু স্থাপন কৰে আৰু ইয়াৰ বাবে এইটো প্ৰমাণিত হয় যে অসমীয়া ভাষাৰ
প্ৰধান সূঁতিটো পশ্চিম ফালৰ পৰা বোৱা আৰ্য সূঁতি। অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান সূঁতিটো
আৰ্য ভাষাৰ সূঁতি বুলি কোৱাৰ আন এটা কাৰণ এয়া যে ইয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা
যেতিয়াও শব্দ প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা ধৰনিৰ কিছু সলনি ঘটি নাইবা
প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ পৰা যথা ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ মাজেদি বিকসিত
হৈ হোৱা অৰ্ধভংসম আৰু তন্ত্ৰৰ শব্দ। দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা অনেক
অসমীয়া শব্দ (অজপ্ৰত্যজ্যৰাক শব্দ সংখ্যাৱচৰ শব্দ বিশেষণ-শব্দ, সৰ্বনাম শব্দ
ক্ৰিয়া শব্দ আদি) অৰ্ধভংসম আৰু তন্ত্ৰৰ। এই সংক্ৰান্তত ঘৰ, দুৱাৰ, হাত, ভৰি, চকু,
কাণ, নাক, দাঁত, জুই, পানী, বাঘ, ভালুক, হাতী, ঘোঁৰা, গৰু, মাছ, ক'ঙ, গছ,
নে, সোঁত, সঁচা মিছা, ভাল, দীঘল, মৰম, চেনেহ, এক, দুই, ল মই আমি, তুমি,
সি, খ', যা', ক, পট আদি শব্দোৰ চাব পাৰি। অসমীয়া শব্দ, বিভক্তি আৰু ক্ৰিয়া-
বিভক্তি কিছুমানৰ মূল সংস্কৃত ভাষাত পোৱা যায়। অসমীয়া ভাষাৰ মূল আৰ্য
সূঁতি আৰু সূঁতিও আতি মিলিছে। এই ক্ষেত্ৰত অসম আৰু অসমৰ ওচৰ পাৰ্শ্বৰ
ৰাজ্যসমূহত প্ৰচলিত অষ্ট্ৰিক আৰু বিশেষভাৱে চীনতকৰতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ ভাষা-
সমূহৰ কথা উল্লেখ কৰিবলগীয়া। অনা-আৰ্য বা ভনজাতীয় বা থলুৱা এই ভাষাবোৰৰ
প্ৰভাৱত অসমীয়া ভাষাটোৱে এট সুকীয়া গঢ় ল'বলৈ সমৰ্থ হৈছে। অসমীয়া ধৰনি-
ভাৱ, ৰূপ-তন্ত্ৰ, শব্দ-ভাণ্ডাৰ, অসমৰ ঠাইৰ নাম নদীৰ নাম আদি সকলো দিশত এই
ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ আৰু অৱদান প্ৰচুৰ।

১৭ কোনে কোনো পৰিস্থিতিত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীনতাৰ ওপৰত তকুৰ আৰোপ
কৰি অসমীয়া ভাষাৰ লগত প্ৰাক-বৈদিক আৰু বৈদিক ভাষাৰ সোণ মূৰ স্থাপন
কৰে। এই ক্ষেত্ৰত কালিৰাম মেধিয়ে অসমীয়া ভাষাত প্ৰাক-বৈদিক উপাদানৰ বিষয়ে
আলাচনা প্ৰসজ্ঞত অসমীয়া শব্দ, অসমীয়া ধৰনি, ধৰনি-ভাৱ, আৰু ৰূপ তন্ত্ৰৰ কিছুমান
বৈধিকটোল আঙুলিয়াইছে। শব্দ মাল্যৰ ক্ষেত্ৰত আতা 'ককাণ্ডিতা', আৰু 'আইতা',

ওৰ, গেৰি, দেও, দেউতা, 'মেঘ', বন 'কাম' আদি শব্দৰ যথাক্ৰমে গ্ৰীক জন্তু, গোষিক জন্তু, লেটিন অস্ত্ৰ উচ্চ, লেটিন ওৰ, গ্ৰীক গৰ্ঘ্যছ, জেন্স দএৰ, গ্ৰীক দেও, গ্ৰীক পোনোচ্চ, বৈ. বন শব্দৰ লগত সংস্কৃত দেখুওৱা হৈছে। ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়াত (কামৰূপী আৰু মাত্ৰ অসমীয়াত) মূৰ্ধন্ত ধ্বনিৰ অনুপস্থিতি আৰু সংস্কৃতৰ উচ্চ ধ্বনি (খ, ঘ, স) ৰ এটা ধ্বনিত পৰিণতি [তু গ্ৰীক 'X'], ধ্বনি-উত্থৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতৰ 'স' ধ্বনিৰ 'হ' লৈ হোৱা পৰিৱৰ্তন বৈ / সং অসুৰ > জহৰ (ঈবানী) . সং সম > গ্ৰীক তোমোচ্চ] আৰু সংস্কৃতৰ 'ক্ষ' ধ্বনিৰ ঈবানীত 'খ' ধ্বনি আৰু অসমীয়াত হোৱা 'খ' ধ্বনি, কণ তন্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনৰ প্ৰত্যয় 'ইত' (ঈবানী হেতি) আৰু অপাদান কাৰকৰ বাবে ব্যৱহাৰ হোৱা পৰ সৰ্গ 'পৰা'ৰ (ঈবানী পৰা) উল্লেখ কৰা হৈছে। বৈদিক উপাদানৰ ভিতৰত শব্দ মালীৰ ক্ষেত্ৰত আপি 'ছোৱালী', ওত / উত 'এলাহ', এনা/এনে, কুলী চৰাই, দাতৰী, ডেম, মেনা (ম'হ) শব্দৰ যথাক্ৰমে বৈদিক আপি, উতি, এনা, কুলীক, ভাহুৰী, ডেম, মেনা শব্দৰে সৈতে সংস্কৃত দেখুওৱা হৈছে। আজো কিছুমান অসমীয়া শব্দৰ সংস্কৃততকৈ বৈদিক শব্দৰ ৰূপেৰে সৈতেহে ঘনিষ্ঠ সংস্কৃতা বুলোৱা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত অসমীয়া বাকল / বাবলি সহ, শব্দত চেতন মৰা, বিত আদি শব্দক ক্ৰমে ৰকল, সস, শকত, চেতনম্ মৰ্শ, বাঁউ আদি শব্দৰ লগত সাঙোৰা হৈছে। অসমীয়া সৰ্বনাম শব্দ 'আমি' আৰু 'তুমি'ৰ ক্ৰমে প্ৰাক-বৈদিক 'অশ্মে' আৰু 'তুশ্মে', কাই (কোন) ৰ বৈদিক 'কান্ন', অসমাপিকাদৃক প্ৰত্যয় 'ই' (বৈদিক) আদিৰ উল্লেখো মন কৰিবলগীয়া।

২৮ ইফালে দেৱানন্দ ভৰালিয়ে লেখিছে : 'আমাৰ মতে অন্ততঃ দ্বিতীয় প্ৰাকৃত-যুগৰ আগতে অসমত এওঁ যেন আৰ্য্য বসতি কৰিছিল আৰু সেই আৰ্যবিলোকৰ হিণ্টা ভাষা আছিল সেইটো' এবিধ আৰ্যভাষাসংগত আদি প্ৰাকৃত সেই ভাষা দ্বিতীয় প্ৰাকৃত-যুগত কিছুদূৰ পৰিৱৰ্ত্তিত হৈ বৈষ্ণৱ যুগত বাহিৰৰ পৰা আৰু কিছুমান শব্দ-সম্পদ লৈ বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাকৈ দেখা দিছে। উচ্চাৰণৰ পৰা হজিৰ পাৰি যে অসমত বসতি কৰা প্ৰথম আৰ্য-খেল মাগধী আদি ভাৰতীয় প্ৰাকৃত ভাষা কণ্ডা আৰ্যসকলতকৈ পৃথক। দৰী আৰু আৱেঙিক ভাষা কণ্ডা খেলৰ লগত অসমীয়া আৰ্য-খেলৰ ওচৰাউচৰী সংস্কৃতি আছিল "৩ মুঠৰ ওপৰত অনা-বৈদিক ভাষা, বৈদিক ভাষা, আদি প্ৰাকৃত ভাষা, মাগধী, অৰ্ধমাগধী শোৰসেনী, মাহাৰাষ্ট্ৰী, পৈশাচী, নামকণী আদি প্ৰাকৃত ভাষা, আৰু অসমৰ থলুৱা জনজাতীয় ভাষাৰ বিবিধ উপাদানৰ স মিশ্ৰণত অসমীয়া ভাষাটো গঢ়ি

উঠিছে আৰু সময়ত সাহিত্যিক ভাষাকল্প সি সুপ্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত দেৱানন্দ ভৰালিৰ এই বক্তব্যটোও মন কৰিবলগীয়া। ভৰালিৰ মতে অসমীয়া ভাষাটো অনা-বৈদিক আৰ্যসকলৰ মুখ্য বা প্ৰথম প্ৰাকৃত ভাষা, বৈদিক আৰ্যসকলৰ সংস্কৃত ভাষা, মধ্য-যুগৰ ভাৰতীয় প্ৰাকৃত ভাষা, উত্তৰ ভাৰতৰ আধুনিক ভাষা, আৰু অসমৰ ওচৰে পাজৰে থকা অনা-আৰ্য ভাষাৰ উপাদানেৰে গঠিত।^{২৪}

অসমীয়া ভাষাৰ মূল প্ৰবাহ

২৯ সোতৰ শতিকালৈকে কামৰূপ নামৰে প্ৰসিদ্ধ অসমখনৰ ভাষাটোক কামৰূপী ভাষা বোলা হৈছিল। এই ভাষাটো মূলতঃ দুটা প্ৰবাহৰ সমষ্টি। এটা বৰ্তমানৰ পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহ আৰু আনটো পূব-অসমৰ মাজ ভাষাটোৱে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহ। প্ৰথম প্ৰবাহটো প্ৰাচীন কালৰ পৰা অসমৰ ইমূৰৰ পৰা সিন্ধুৰলৈকে বিস্তৰিত আছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত (বৈষ্ণৱ, অনা বৈষ্ণৱ সকলো ৰচনাত) পশ্চিম অসমৰ উপভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত, আৰু শব্দগত বৈশিষ্ট্যৰ প্ৰচুৰ নিদৰ্শন আছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ আদি-যুগ আৰু মধ্য-যুগৰ গদ্য-সাহিত্যৰ ভিতৰত প্ৰাচীন চৰিত পুথি, ভট্টদেৱৰ 'কথাগীতা' আৰু 'বথ'-ভাগৱত, আৰু আহোম যুগৰ বুৰঞ্জীতো পশ্চিম অসমৰ উপভাষাৰ নিদৰ্শন স্পষ্ট। আহোম যুগৰ আন গদ্য ৰচনাৰ মাজতো এই উপভাষাৰ শব্দই বিশেষ স্থান লাভ কৰা দেখা যায়। অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক যুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ ৰচনাতো পশ্চিম অসমৰ উপভাষাৰ সুলভ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ মুখ্য লেখকসকলৰ ৰচনাত স ৰক্ষিত পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমান তলত দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) ধ্বনিমূলক :

- (১) স্বৰ সমষ্টি : পতি > পোতি, বড়পতি যোড়পতি (হে স)
- (২) ক্ষ > খ * পোখি (হে স)
- (৩) ল য়, স > খ : আদেখ, কোষিপু (হে স)
- (৪) ব - উ : জীউ, সদাশিউ (মা ক)
- (৫) মূলৰ 'ল' ধ্বনিৰ অৱস্থিতি : লোম, লাজল, লেজ (মা ক), লুম, লাঙাল, লেজ (কাম)।
- (৬) মহাপ্ৰাণীকৰণ : সিথান ভাঠি, ঠোঠ (মা ক)
- (৭) নিম্ন স্বৰ ধ্বনিৰ ঠাইত উচ্চ স্বৰ-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ : দামুদৰ (হে স), সিন্দূৰ (মা ক)।

(খ) স্বপতন্ত্ৰমূলক :

- (১) নিৰ্বিষ্টভাৱাচক প্ৰত্যয় : খান : প্ৰাণ-খানি (হে স), বথ খান (মা ক) ।
- (২) পৰ-সৰ্গ : (ক) -ক লেগি : পূ অ-ক লাগি : উৰ্ধক লাগিলা হৰি খেগিলা পঠাইলা (হে.স), কিছিকাক লাগি বেগে চলিলা হুকুতি (মা ক), সাগৰ সিপাৰে ৰাইৰো বগিকক লাগি (দুৰ্গাবৰ) ।
(খ) জাই : নন্দৰ ব্ৰজত মই কি কহিবো জাই (শঙ্কৰদেৱ) ।
- (৩) 'তুহুনত' : ইবাৰ, ইবাক লাগি (কাম ইবাক লেগি) : বাত্ৰি দিনাত একোতে নমৰে ৰাবিবাৰ বুধি নাই (হে স) । ডাক মাৰিবাক লাগি কৰাতা ৰতন (হে স) ।
- (৪) তুলনা কৰা প্ৰথা : তপ্ত সুবৰ্ণত কৰি অধিকে জলতি (হে স) ।
- (৫) ক্ৰিয়া বিভক্তি : (ক) বৰ্তমান কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ-উ (কাম উ) :
তেবেজানু সবাতে আচলু নাৰায়ণ (হে স) । (খ) অনুজ্ঞাৰ দ্বিতীয় পুৰুষৰ (তুচ্চাৰ্থ) -উ :
পাৰ কৰ বাপু হে পাৰ কৰি থো (মনকৰ)
- ৬) লক্ষ-বিভক্তিৰ (ক) চতুৰ্থীৰ ঠাইত সপ্তমী : শোভা ৰাজ্য লগ্নোক দেশত নাই ৰাৱ (মা ক) । (খ) অভিমুখ-অৰ্থত দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ : আপুন খানক দেৱগণ চলি গৈলা (হে স) । সত্বে চলিলো এবে যন্তু কিম্বিকাক (মা ক) । তপ এৰি গম্বি ঘৰক আইল (মনকৰ) । ৰাজ সমাজক জাই দুয়ো গায়ো গীত (শঙ্কৰদেৱ)
- (৭) বহুবচন্যৰ্থক ঠে : আমাঠিৰ ইষ্টদেৱ (শঙ্কৰদেৱ)
- (৮) ষাতু : হাঠ (কাম হাঠ), লাৰ, আটাস পাৰ, জোৱা (মা ক),
ভিজ, চতক (কাম চতক)—দুৰ্গাবৰ, গণ (দুৰ্গাবৰ, মাধৱদেৱ) ।
- (৯) জতুৱা ঠাচ : গা খেলা (মা ক), জান দি মনকৰ, দুৰ্গাবৰ, জোকৰ মুখত ১৭ দি (শঙ্কৰদেৱ), সাং কৰ (মাধৱদেৱ) ।

৩০ প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ ধ্বনিতন্ত্ৰমূলক আৰু স্বপতন্ত্ৰমূলক বৈশিষ্ট্যবোৰৰ উপৰি বৰ্তমানত ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক লক্ষ হুৰুৰূপ বিভিন্ন লেখকসকলৰ ৰচনাত সোমাই আছে । সেইবোৰৰ কিছুমান এনেকুৱা : গল (ভিত্তি), বৰ (দৰা), চলি (সন্তান), সূতাৰ (বাটে) মৈৰা (ম'ৰা) আধাৰ (চৰাইৰ আধাৰ), জাম্বা (অমৰা), কাছি (পিৰালি, কাম কাছি), বুয়টি, ডিমা, মহৰি (আঠুৱা), চৰে (চৰাই), কাউৰ (কাউৰী), বেং (ভেকুলী), ডেল (জুৰ) লোক (এঙাবি),

কাঠে (কণি, কাম কাকে), জোকাৰ (উকলি, কাম জকাৰ), দাক (ঠেৰ), দায় (মা, কাম মাই), চক্ৰি (পখিলা), লেঙুৰ (নেঙৰ), চিৰা (কটা) । পশ্চিম অসমৰ গোৱালপৰীয়া উপত্যকাৰ শব্দ কিছুমানো প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত সোমাই আছে । সেইবোৰৰ কেইটামান এনেকুৱা : কেনে (কিয়) : কেনে মাটি খাইলি অবে গোপাল (অ. কীৰ্তন), মোকে দেখিয়ো না কেনে (মা বৰনীত), আটকুৰা (নিঃশব্দান) : আছিল জনম আৰ্ঠকুড়ি (মা বৰনীত), কেমনে (কেনেকৈ), ভোৰ (ভোম্বাৰ) : কেমনে পাইবো হৰি চৰণ ভোৰে (মা বৰনীত) । ইয়াতে মাধৱদেৱৰ ‘ভেজবে কমলাপতি’ নামৰ বিখ্যাত বৰনীতটোৰ কথা বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া । বৰ-নীতটোত আছে : “ভেজবে কমলাপতি পৰভাত নিন্দ । তেৰি চান্দ মুখ পেৰৌ উঠবে গোবিন্দ ॥ দায় সুদাম ভাকে তেৰি লৈয়া নাম । হেৰ দেখা উঠিয়া আসিল বলবাম । নন্দ গেল বাথানে গোৱাল গেল পাল । সুৰভী চাৰিভে লাগে উঠবে গোপাল ॥ কায় লবণ লৈয়া নিঙা বেত বেণু । সকালে মেলিহো বৎস হাথালারে ধেনু ॥ কহয় মাধৱ মাই কিনু ভপসাইলা । ত্ৰিজগত পতি হৰি বাথোৱাল পাইলা ॥ গীতটোৰ কথাকেইফাকিৰ নিন্দ, চান্দ (চান), ভাকে, গেল গোৱাল, বাথোৱাল, বাথান, উঠিয়া, লৈয়া, উঠ বে, সকালে (শকালে) আদি এঘাৰতা শব্দই গোৱালপৰীয়াৰ কথিত শব্দ ।

৩১ চৰিত-পুথি, ‘কথা-গীতা’, ‘কথা-ভাগৱত’, আৰু বুৰঞ্জীৰ ভাষাত পশ্চিম-অসমৰ উপত্যকাৰ চানেকি এনেধৰণে পোৱা যায় :

- (ক) পাছে শুভবাৰ চাই উৰ্বশী আপীক বিবাহ দিলে । ভেওঁ বোলে কি পাঠা পাঠা কৰা তেনে কাচক লাগি মানিক ভেজি এদিন গৈ জাক সোমাল মাই । দূৰত গুৱালে দেখি দাউৰি গৈৰি দি হা হা মাইলে মাইলে কৈ (কথা-গুৰুচৰিত : প্ৰথম ৰণ্ড) ।
- (খ) মনুষ্য সহস্ৰৰ মধ্যতো কোনো জনেসে পুণ্যবসে জ্ঞানক লাগি স্বত্ব কৰে । এমনে দুৰ্লভ জ্ঞানো তুষাত কৃপায় কহৌ (কথা-গীতা) ।
- (গ) যশোদায়ো পুত্ৰক কোলা লৈয়া সুন্দৰ মুখ নিবৰি স্তন পান কৰাইলা । এ’ভকতে আধাতে দুৰ উভলিবাৰ দেখি কৃষ্ণক থৈয়া সত্বে গৈলা । পাচে উকলৰ উপৰত বসি বানৰক নবনীত দিবাৰ শুনি ধীৰে ধীৰে গৈলা (কথা-ভাগৱত, দশম স্কন্ধ, অধ্যায় ৯) ।
- (ঘ) আকে শুনি লক্ষ্মীনাৰায়ণ খিলক খেদি আছিল । বজালে খাটবাক নাপাই গড়ৰ ভিতৰতে শুধাই যবে তাহ’নাৰ মুখত আহ’নাৰ সজ্জ । শুবে গুৱাহাটীত ধৰিলে মাই । ...আৰু অজ্ঞানত মাৰিছাঁহ (কামৰূপৰ বুৰঞ্জী : সোমৰ ৰাজত্বৰ পৰ্য্যন্ত ৰচিত : সম্পাদনা : সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, ১৯৩০ হন) ।

(ঙ) তাৰ পাখাৰ ছায়াত পান্থসাহসকল থাকে। তাৰ ডিমাৰ বৰলোকে হোকা কৰে। সি মৰিবৰ সময়ত দুখন দেওনা খৰ কৰি মাটিতে কোবায়।
ডোণ মাৰাবাক, বেনা বৰি পাবাহ পলাই সাৰ। ভোঠেৰ আশাৰ বৰ
প্ৰীতি-মিত্ৰতা আছে। কাৰ্জিক অচৰক মাতি আনি বহুৱাই খাবাক
হুকুম কৰিলে। পাচ গোলাম সহিতে ঘৰক আহি গোলামত কহিলেক।

কোন হাবামখোৰ হৈছি তাৰ কথা মোত ক (পান্থসাহ বুৰঞ্জী :
১৬৭০-৮২ খৃত বচিত : সম্পাদনা : সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, ১৯৩৫ ছন)।

(চ) এই গজাঙ্গল মাত্ৰকত এক-বাৰ নাৱত কৰি অন.য়। আন দিনত কৰি
পাচে মোত জনাব। পালকিৰ বাৰিত বানাতৰ গিলিপ দিচে। মই কোন-
খান কৰিব পাৰাঁ চাওঁ (ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী : ১৭২৪ চনত বচিত : সম্পাদনা :
সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা, ১৯৩৮ চন)।

২২ আহাম যুগত ৰচনা কৰা 'ঘোৰা নিদান' আৰু 'কামৰত্ন তন্ত্ৰ' নামৰ পুথি
দুখনত পোৱা পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ নিদৰ্শনকেতাবাৰ এন ধৰণৰ : "ঘোৰা-নিদান"ত
পোৱা ৰূপ : বৰা লোম মাঠ লেজ দাগনা, জৰি পাৰোৱা, মধুকল, বাহা (গুহাৰ),
গাচ, শুখান পিপৰা, দাক, চানা, চনা (মাছৰ) কাকিৰল (কাম কাইবাল), ঠাৰা,
খ বা কোকলি, (গোৱৰ) সূঠা, ডিমা, বাঙ্গনা, ধুখৰা (কাম ধোখৰা), ডুমক, কাকৰা
(বৈবৰা), নাজাই, নাখাই, ফিবে, বটি, লিপি, ঘুমাই হবো, দিবো, নৰে ডাউৰি
হুৰে, গুৰা কৰি, সুখুৱাই, ঠৰিহা দেই জেইদিকি যিপিান), পাখি দি (পাখাৰ),
অ'ক (ইয়া'ল), সুখনাই (সুখান'ক) ভাঠ বৰি, ঘূৰাৰ পৰা, তিনি খোজ মানক
লগি পানি অন বামৰত্ন তন্ত্ৰত পোৱা ৰূপ : তাৰ (হয়), (পোকে) খাৱা দূৰক
(ঘোৰা), আসাৰ (কান আঙাৰ) মোদি (মোৰে), সেৱ-বেহাৰ, ভোম্বৰ (কাম
ভুম্বৰ), যনাচন, চিটা (ছটিয়া), জল, নাগম্বৰ, শিহা (শক্তি), ভিজাই, (ম'হৰ)
হাৱা, গণ (ভিঙি), সোনালু (কাম সনোলু), ইন্দুৰ, ঠানি (ডাল), মৈৰা, বেঙ,
ছাৱা কাউৰ ইত্যাদি।

২৩ অসমীয়া সাহিত্যৰ আধুনিক যুগৰ ভোলানাথ দাসৰ 'সীতাহৰণ কাব্য',
গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ 'ৰামনৱমী' নাট, আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ৰচনাতো পশ্চিম অসমৰ
উপভাষাৰ প্ৰয়োগে স্থান পাইছে। অকণোদয়-যুগৰ ৰচনাত পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ
জলৰ ব্যৱহাৰ বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া। সেইবোৰৰ উপস্থিতিয়ে প্ৰাচীন কামৰূপী
ভাষাটোৰ বিস্তৃতিৰ কথাটোকে সোঁৱৰাই দিয়ে। সীতাহৰণ-কাব্যত পোৱা ৰূপ
কিছুমান এনেকুৱা : পিপৰা, আড়াল (আৰ', লেজ বৰা (গাহৰি), ইন্দুৰ, লাংটা,

আঙাঠ, বাকী, ভোইতে (ভাইতে), ভাকিলা (মাড়িলে)। 'বামনৰমী-নাটক'ত পোতা স্বপ্ন : শৰীল, ফুলে (ফুলেশ্বৰী), সিদিনাখনেৰে পেৰা, সাজ লাগিল, লগ-সমবীয়া (কাম জগ-সম্বইবা), ভুককিলা (কাম ভুইব্কা), মান্হ হেন, বিকচিনা লাগিল, কিয়া আহ্‌লি, কি শোখাঠ, মকান্তমা বববা আহহোঁ, পুডখা চৰবী, ভহেটীৰ পে, জানাহ না, এনাই, নবেই দে, নাজনাহনা, গঁহে (গোসাঁই) বায়াভ, বন্দখান, নাইতে (ভেনেহ'লে), কাকা, আৰ (আক), থাকাৰ (থকাৰ), ভনচাহনা, সীছবাম (শীতবাম), ডিৰী-চলি। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'কানীয়াৰ কীৰ্তন' আৰু 'কোৱাভাতুৰী'ত পোতা প্ৰয়োগ কিছুমান এনে ধৰণৰ : বহোক, ধবোক, আঠোক, বাণা, পতুঁ, নাও (নাম), বৈকট, ঠদি (খবাই), সত্ৰাখান, মুখখান, পাহ (পাহুস), আজিৰ হক, বন (কাম), আঁউহী, কলা কল), সাহ আমবা শুটি, জাভিলাউ, বেখা, সাজৰ বেলা ইত্যাদি।

৩৪ কামৰূপী ভাষাৰ দ্বিতীয় প্ৰৱাহটোৱে অকল উজনি অসমকে নহয় অসমৰ পশ্চিম অঞ্চল আৰু প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ পশ্চিম-অঞ্চলকো সিন্ত কৰি তুলিছে। চৰ্মা-পদৰ ভাষাত যাদু অসমীয়া ভাষাৰ সবলো ধৰণৰ নিদৰ্শনে ইয়াৰ প্ৰমাণ। তদুপৰি কোজপুৰী ভাষাতো প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু আধুনিক অসমীয়াৰ মান্য ভাষাৰে সৈতে শব্দগত সাদৃশ্য সংৰক্ষিত হৈছে। ধৰম, জনম, মুকুতি, মুকথ, পহম, হুৱাব আদি।। চৰ্মা পদৰ ভাষাই মাল্য অসমীয়া আৰু পশ্চিম অসমীয়াৰ বিশেষকৈ কামৰূপী উপভাষাৰ বিবিধ নৈশিষ্ট্য সংৰক্ষণ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰৱাহৰ প্ৰাচীনতা উজ্জল কৰি বান্ধে। দেৱানন্দ ভৰালিৰ উল্লেখ বৰা 'বামৰূপীয়া প্ৰাকৃত' আৰু 'সোমৰ প্ৰাকৃত'ৰ দ্বাৰা অসমীয়া ভাষাৰ এই দুয়োটা প্ৰৱাহক বুজাবা হৈছে। ভৰালিৰ ভাৱাত 'বামৰূপীয়া' আৰু 'সোমৰ প্ৰাকৃত'ৰ মাজৰ বিভিন্নতা বহু। সোমৰ প্ৰাকৃতত দুটা 'আ' অগাপিচাক নবহে। কামৰূপীত সি স্বাভাৱিক ৰাজা, ৰজা, মাৰা, মৰা। কিছুমান লগত 'কামৰূপী প্ৰাকৃত'ৰ 'ল'ৰ ঠাইত 'সোমৰ প্ৰাকৃত'ত 'ন' চোৱা দেখি, যেন, লেজা নেজ। এই 'বামৰূপীয়া' আৰু 'সোমৰ প্ৰাকৃত'ৰ বিচ্ছিন্নতা লক্ষ্যত পৰিল। বাকীবোৰ আজিলৈকে আছে। তাত আধুনিক যুগৰ বিশেষত্ব যোগ হৈ আৰু সংস্কৃতৰ প্ৰভাৱ পৰি আধুনিক অসমীয়া হৈছে যদিও 'বামৰূপীয়া' আৰু 'সোমৰ প্ৰাকৃত'ৰ বিশেষত্বখিনি অসমীয়া ভাষাত দীৰ্ঘ-বানিয়ে সোমাই আছে। 'সোমৰ প্ৰাকৃত'ৰ বিশেষত্ব উজনি-অসমত স্পষ্ট হৈ জিলিকে আৰু 'কামৰূপী প্ৰাকৃত' বিশেষকৈ নামনি-অসমত বৰ্তি আছে।^{২২} কাছাৰ-জিলাৰ কাছাৰী উপভাষা আৰু

২৫ ভৰালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি, ১৯৩২, পৃষ্ঠা ৬১-৬২

সেই জিলাতে কথিত বিষ্ণুপুৰীয়া বা বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাভো (§ ১০৭) অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰগাথৰ চিহ্ন বিদ্যমান । অসমীয়া ভাষাটোৱে এইদৰে প্ৰাচীন কামৰূপে সন্নিবিষ্ট লোৱা বৰজোৱাৰ পৰা দিকৰাইলৈকে বিস্তৃত ভূখণ্ডৰ ভাষাগত একাধাৰ দ্বন্দ্ব বহন কৰিছে ।

৩৫ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন মেঘালয়, নাগালেণ্ড, আৰু অৰুণাচল-প্ৰদেশতো আছে । অৰুণাচলৰ বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ মাজত পাৰস্পৰিক ভাৱ-বিনিময়ৰ একমাত্ৰ ভাষা হৈছে অসমীয়া । নাগালেণ্ডত অসমীয়াৰ এটা মিশ্ৰিত ৰূপ (নাগামিজ) সাৰ্বজনীন ভাষাৰূপ ব্যৱহৃত হৈছে । নাগামিজত অসমীয়া ভাষাৰ আগতে উল্লেখ কৰা দুয়োটা প্ৰগাথৰ ছাপ দেখা যায় । উদাহৰণস্বৰূপে নাগামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা এই ৰূপবোৰ চাব পাৰি : ও'ৰাচ 'উব'হ', তু গোৱা ও'ৰাশ, কুম্বা 'কোমোৰা', বাম কুম্বা, জাখলা 'জখলা', কাম জাখলা জখলা, ছেম্বা 'বিছা', ধুল 'োল', কাম ধুল, ঙালি 'জালি', মিকুৰি মেকুৰী', লুম 'নোম, কাম লুম, গাহ 'গছ', কাম গাহ, অলছি 'এলছহা' গোৱা আলসিয়া, চুআলি 'ছোৱালী', চোৰ 'আটাইবোৰ, 'সকাল', কাম চোৰ, ওলাপ অলপ', পুছ 'হৰিণ', কাম পোছ, লিডুৰ 'নেজ', কাম লেডুৰ, বোয়া 'বোৱা', কাম বয়া; দাঙোৰ 'ডাঙৰ', ধুতা 'পোতা', গোৱা, ধুতা, মুক মোক', যুৰ 'যোৰ', মোৱ 'মই', মোৱখান 'আমি', ইতু 'এইটো', কাম ইতু, ইতুখান 'এইবোৰ', যোৱ জাইচে 'মই গলোঁ', মোৱ জাবো 'মই যাম', জাবোলে 'যাবলৈ', জাবি 'যোৱা', জাৱ 'যাৱ', জাৱলে 'গলে', মোৱ বি আহিবো ম'ৱা আতিম', নোদি পোৰা 'নদীৰ পৰা', ভাত জাৰি 'তালৈ যাবি', ইতু কুকুৰ 'এইটো কুকুৰ' ইত্যাদি । অসমীয়া ভাষাৰ বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় বোৰ,—বিলাক, —লোক নাগামিজত ক্ৰমে—বুব,—ব্লাক,—লুক হৈছে । অসমীয়াৰ নিৰ্দিষ্টভাৱেচক প্ৰত্যয়-খান (কাম) নাগামিজত বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়স্বৰূপে দেখা দিছে, উদাহৰণ : ইবুব বোন্ত, নাগাবুলাকোৰ মোবোমতু, আপুনালুকতু কোত জাই আচে ; তুমিখান, আপুনিখান । নাগামিজতো অসমীয়াৰ পদ্ধতিতে লিঙ্গ-ভেদৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে : মোতা মানুহ, মাইবি মানুহ মোতা কুকুৰা, মাইকি কুকুৰা, বাবা, মাই ; লোবা, চুবাৰি, বুবা, বুৰি মাল্তোৰ মাল্তোৰনি । নাগামিজত অপাধান-কাৰক বুজোৱা প্ৰথা এনেকুৱা : কোড/কোৰ পোৰা । নাগামিজৰ আনকেইটামান বাক্যৰ নমুনা তলত দিয়া হ'ল :

(ক) কোত জাইচে ?

(খ) কিবাতু জাইচে নাকি ?

(খ) তুমিখান কি কোবিচে ?

(ঘ) বালুতু পিৰি জাইচে না ?

(ঙ) ইতু কুম ডেবা কোৰি মিচে হো ?^{২৬}

নাগামিজি নাগালেণ্ডৰ “সকলো ঠাইতে বৃদ্ধি পোতা একমাত্র ভাষা। ইয়াৰ লক্ষ-
মালাৰ মূল অসমীয়া লক্ষই। আজি কালি হিন্দী আৰু ইংৰাজী লক্ষ কিছুমানে অসমীয়া
লক্ষৰ ঠাই ল'বলৈ ধৰিছে। কিন্তু ৰূপ গঠন আৰু বাক্য-বিশ্ৰাস পদ্ধতি অসমীয়াৰে
সৰলীকৃত ৰূপৰ।”^{২৭}

৩৬ এইখিনিতে অসমত বস বাস কৰা চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাসকলৰ ভাষাটোৰ
কথাও চাবলগীয়া। অসমত থকা আটাইবোৰ “কোল-গোষ্ঠীৰ লোক অসমত চাহ-
বাগান খোলাৰ পাছত বাগানৰ বনুৱাকৈ চালানী হৈ অহা। বিৰাট বিপৰ্য্যন্ত আৰু
সমস্তাৰ সমাধানৰ হেতু বহু আশা-আকাঙ্ক্ষা বুকুত বান্ধি এইসকল পিৰমিট লিখোৱাই
অসমলৈ আহিছিল। এই আশাৰ সপোন সপোনতে ব'ল। আজি-কালি অসমত
থকা সকলো চাহ-বাগিচাৰ বনুৱা আৰু থলুৱা কোল লোকে অসমীয়া সুন্দৰকৈ
ক'ব পাৰে। সকলোবিলাক ল'ৰা ছোৱালী অসমীয়া কুলত পঢ়ে। কোনো কঠিন ভাৱৰ
লক্ষণে অসমীয়া লক্ষ দি প্ৰকাশ কৰে। ঘৰত কথা বাৰ্তা হওঁতে এটা সানমিঃলী
ভাষাত কথা পাতে। অসমৰ জলবায়ুৰে বনুৱা জীৱনৰ গীত-মাত, কথা-বাৰ্তাৰ
ডক্কী সকলোতে নতুন সুৰ দিলে। (এতিয়া) অসম দেশৰ শীতল মাটিয়েই আপোন
মাটি—“অসম দেশৰ শীতল মাটি, পিচল পাব পাৰ”^{২৮} আৰু “চাহ-মজতৰ ডেকা
-গাভৰুৱে বিহু গীত গায়, গিছ নাচ নাচে। অসমৰ বায়ু-পানী-মাটিৰেই সিমিড
আৰু অসমৰ অন্ন খালেই জীৱিত চাহ মজতৰসকলে অসমৰ দুখেই ভেঙলোকৰ দুখ,
অসমৰ সুখেই ভেঙলোকৰ সুখ বুলি বিবেচনা কৰে। সেয়েহে ভেঙবিলাকে নিজক
অসম-মাতৃৰ প্ৰকৃত সন্তান ভাবি স্পষ্টভাৱে এই বুলি ক'ব পাৰিছ : আসাম
হামনিকে লাগে হামনি আসামকে। ডুইল গেলি হামনি আপন দেশকে, সবকুচ
সময়লি আসাম দেশকে”^{২৯} চাহ-বাগিচাৰ এই বনুৱাসকলৰ গীত-মাতৰ ভিতৰত
উল্লেখযোগ্য গীত হৈছে কুমুৰ গীত। এই গীতবোৰৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা
প্ৰৱাহ সামৰি খোৱাৰ উপৰি প্ৰাচীন অসমীয়াৰ ৰূপৰো সংৰক্ষণ কৰিছে। উদাহৰণ :

২৬ Borua, Bhimkanta, Nagamiz Kothalaga Niyom, 1985

২৭ Sreedhar, M.V, Naga Pidgin A Sociolinguistic Study, 1974

২৮ গোহাঞি, কল্পধৰ : কবয়-পূজা আৰু কুমুৰ গীত

২৯ কুৰ্মী, শুনীল : চাহ বাগিচাৰ অসমীয়া সম্প্ৰদায়, ১৯৮০

বাঙ 'বঙা', কাঁচা 'কাঁচা', চেপ্তা 'চেপেটা', ইন্দুৰ 'এন্দুৰ', ভাঙা 'ভাঙি', নাম্‌চা 'নামোচা' গাভ 'গাভ', নিঙ্গা 'জিকা', গোৱা 'বিঙা', ছাগল 'ছাগলী', গোৱা 'সাগল', মচল 'মচলা', সোণা 'সোণ', কপা 'কপ', কাঞা 'কেঞা' গোলা 'মোকান', চানা 'পোৱালী', ভাটাৰ 'লিৰী', সাৰা 'গোটট', বাস 'গোন্ধ', বাতি চাকি', ভাক 'মাত', বুলি 'মোনা', কাঁটা কাঁট', চক্ৰা 'ল'ৰা', হৰিল, ডালিম বগৰী, পাহাৰ, পৰ্বত, ডাল-পাত, কলী, বগী, গাঠ, পুখুৰী, গোসাঁই, ডুইবে বুৰমাৰি', ভাল কৰি 'ভালকৈ', হেম্বলা 'হেম্বলিয়া', ভিজ্ 'ভিত্' টু 'ছিড', ঘুমা 'দো', ভাব্, 'এব্', মাগ 'খোজ্', ভাবাভাৰি 'সোনকাল' ধানগলা 'ধানবোৰ', পাৰ ভৰি', নাগৰ প্ৰিৱ', আজু 'আজি', বৰিষ 'বছৰ' বৰিষল 'বৰধুণ', বহু বোৱাৰী, ভেল চল, হেট 'তল' গাভে কাঁঠাল ঠেটে তে 'গছত কাঁঠাল ঠেটত তেল' ইত্যাদি।

৩৭ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰই দুই বাহু মেলি গোটট অসমখন আৰু অসমৰ দাঁতি-কাষৰীয়া ৰাজ্যক সাৰটি বহাৰ নিচিনা অসমীয়া ভাষাটোৱে অসম আৰু অসমৰ ওজৰ-পাজৰৰ সকলো অঞ্চলৰ লোকক সামৰি ৰাখিল। আকৌ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰত ভিন ভিন ঠাইৰ পৰা নানা উপনদী লগ লাগি নদাখনৰ পৰিপূৰ্ত্তি কৰাৰ নিচিনাকৈ অসমত অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা বিভিন্ন জনজাতীয় বা থলৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পৰিপূৰ্ত্তি সাধন কৰি আহিছে।

জনজাতীয় ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা

৩৮ অসমত অসমীয়া আৰ্য-ভাষাটোৰ উপৰি অন্য আৰ্য ভাষা-গোষ্ঠীৰ বহুতো ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। এই ক্ষেত্ৰত চীনত্বকৰ্তীয় ভাষা গোষ্ঠীৰ ভাষা কিছুমানৰ অৱস্থিতি বিশেষণেৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ। বৰ্তমান অসমৰ উপৰি অসমৰ ওচৰ পাৰ্শ্বৰ ৰাজ্যবোৰত প্ৰচলিত ভাষাবোৰৰ প্ৰধানকৈ এই গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভুক্ত। চীনত্বকৰ্তীয় ভাষা-পৰিয়ালৰ প্ৰধান দুটা শাখা। গ্ৰামী-চীনা আৰু তিব্বতবৰ্মীয়। গ্ৰামী-চীনাৰ এটা শাখা টাই। টাই শাখাৰ অন্তৰ্গত চাষাৰ ভিতৰত প্ৰধান জাম-দেশৰ ভাষা গ্ৰামী। ইয়াৰ বাহিৰত আৰু লাও, লু, ডান, খামটি, নোৰা, ফাকিৱাল, আচোম আদি ভাষা। খামটি ভাষা অকণাচল আৰু অসমৰ পূৰ্ব অঞ্চলৰ ভাষা। আচোম ভাষা এসময়ত অসমত কথিত আছিল। তিব্বতবৰ্মীয় শাখাৰ তিনিটা প্ৰধান উপশাখা হৈছে--তিব্বতহিমালয়ী, উত্তৰ-অসম শাখা (অকণাচল শাখা), আৰু অসম-বৰ্মা শাখা। তিব্বতহিমালয়ীক ভোটিয় আৰু হিমালয়ী এই দুটা উপশাখাত বিভক্ত কৰা হয়। ভোটিয় উপশাখাৰ ভিতৰত তিব্বতী লাভাখী, ছিক্কিম, ভোটিয় আদি ভাষা আৰু অকণাচলৰ একাংশৰ

ভাষা খামা, খাৰা যোনপা, মেয়া, ছবছকপেন আদি ভাষা ধৰা হৈছে। উত্তৰ-অসম শাখা বা অকগাচল-শাখাৰ ভাষাবোৰৰ কিছুমান হ'ল : অকা, ডফলা বা নিচি, মিৰি বা নিচিমিৰি মিচিং, মিচিমি (ইন্দু, ডিগাক, মিজু), আপাটানি, গালং, মিঞং, পাদাম, টাগিন আদি। অসম-বৰ্মা শাখাক বড়ো, নগা, আৰু কুকি চীন এই তিনিটা উপশাখাত বিভক্ত বৰা হৈছে।

৩১. বড়ো-উপশাখাৰ ভিতৰত বড়ো ভাষা-কোৱা লোকৰ সংখ্যা যথেষ্ট বেছি। বড়োৰ আন দুটা নামৰ এটা কছাৰী আৰু আনটো মেচ। আন এটা সম্ভবসংখ্যক লোকে কোৱা বড়ো উপশাখাৰ ভাষা হৈছে গাৰো। এই উপশাখাৰ আনকেইটামান ভাষা হ'ল বাভা, ত্ৰিপুৰী, লালুং, তিতা, ডিমাছা, আৰু দেউৰী-চুতীয়া (দেউৰী)। ককবৰক আৰু কাৰ্দি ভাষা বড়ো উপশাখাৰে অন্তৰ্গত। গ্ৰিলাৰ্ডনে কোৱা অনুসৰি “বড়ো ভাষা-বোৰৰ ভিতৰত আটাইতকৈ পূৰ্বদেশীয় ভাষা হৈছে চুতীয়া ভাষা। এই ভাষাটো চুতীয়া সকলৰ পুৰোহিত খ্ৰেণীৰ লোকসকল কয়। বড়ো ভাষাৰ অন্তৰ্গত আটাইবোৰ ভাষাৰ ভিতৰত এই ভাষাটোৱে অতি প্ৰাচীন বৈশিষ্ট্যবোৰ সংৰক্ষণ কৰিছে যেন বোধ হয় আৰু ইয়েই মূল ভাষাৰ নিচেই ওচৰ চপা। বড়ো শাখাৰ ভাষাবোৰৰ ভিতৰত চুতীয়া আৰু কছাৰী এই দুটা ভাষাই দুটা সীমাৰ সংকেত দিয়ে—এটা আটাইতকৈ কম বিকলিত আৰু এটা আটাইতকৈ বেছি বিকলিত” ৩০ বড়ো-কছাৰী আৰু দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত গন্ধৰ্ব তিনিটাকৈ সুৰ পোৱা যায়। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত ভালব্য স্পৰ্শ চ জ' ধ্বনিৰ উপৰিও অসমীয়া মাতৃ ভাষা আৰু কাৰ্ব্বৰণী উপভাষাৰ বিশিষ্ট-ধ্বনি ‘স’ৰ ব্যৱহাৰ আছে। বড়ো-কছাৰীত হ'লে এইবোৰ ধ্বনি নাই। দেউৰী-চুতীয়া ভাষাত মহাপ্ৰাণ ধ্বনিৰ অনুপস্থিতি এটা বিশিষ্ট লক্ষণ। কিন্তু বড়ো-কছাৰী ভাষাত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনি তিনিটা (খ, থ, ফ) ৩১ আছে। নগা-শাখাৰ ভিতৰত আগামী চেৰা, বেংমা, আঙ, লোথা, কাবুট, মাত, মাৰাম টাংলু, কোন্যাক, টাংচা, হাকু নক্টে আদি ভাষা পৰে। কুকি-চীন-শাখাৰ ভাষাৰ ভিতৰত বিশেষকৈ উল্লেখযোগ্য হৈছে মণিপুৰী বা মেইতেই। এই শাখাৰ আনকেইটামান ভাষাৰ ভিতৰত লাখেৰ, লুচাই বা মিকো আদি ভাষা আছে। এসময়ত অসমৰ ভিতৰত আৰু এভিন্না অসমৰ গাভে লগা খাচিচা-জয়ন্তীয়া পাহাৰত কথিত খাচি ভাষা আন্ত্ৰিক ভাষা-গোষ্ঠীৰ।

৪০ অষ্ট্ৰিক আৰু প্ৰধানভাৱে চীনভিত্তিক পৰিয়ালৰ বিভিন্ন ভাষাৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ মাজত সোমাই অসমীয়া ভাষাটো বিকাশৰ পথত আগবাঢ়িল। বাৰীকান্ত কাকতিয়ে কোৱাৰ নিচিনা “অসমীয়া ভাষাটো বিভিন্ন অনা-আৰ্য ভাষাৰ সাগৰৰ মাজত এটা সৰু দীপৰ দিচিনা।” গতিকে অসমীয়া ভাষাটোৰ ওপৰত এই ভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ ভালকৈয়ে পৰিল। তাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া ৰূপ গ্ৰহণ কৰিলে। অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ বুলি ক’লে প্ৰধানকৈ ধ্বনি-ভঙ্গ আৰু ৰূপ-ভঙ্গৰ ক্ষেত্ৰত দেখা কিছুমান বিশেষত্বৰ কথাই ক’ব লাগিব। ধ্বনি-ভঙ্গৰ পিনৰ পৰা চালে অসমীয়া ভাষাত কেইটামান কথা স্পষ্টৰূপে দেখা যায়। সংস্কৃতত দন্ত্য আৰু মূৰ্ধন্য ধ্বনিৰ ভিতৰত পাৰ্থক্য আছে। হিন্দী মাৰাঠী, বঙলা আদি ভাষাতো এই পাৰ্থক্য বৰ্জিত হৈছে। কিন্তু অসমীয়া মাত্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত এই দুয়োবিধ ধ্বনিৰ ঠাইত দন্ত-মূলীয় ধ্বনিহে তুলা যায়। সংস্কৃতৰ ভালব্য ধ্বনি সেইদৰে অসমীয়া মাত্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনিত পৰিণত হৈছে (অসমৰ গোৱালপৰীয়া ‘দেশী-ভাষা’ত দন্ত-মূৰ্ধন্য ধ্বনিৰ পাৰ্থক্য বৰ্জিত হৈছে আৰু ভালব্য ধ্বনিৰো ব্যৱহাৰ আছে)। অসমীয়া মাত্ৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত সংস্কৃতৰ উগ্ৰ ধ্বনিবোৰ অসংযুক্ত হ’লে সচোচৰ ‘স’ ৰূপ উচ্চাৰিত হয় (গোৱালপৰীয়া ‘দেশী ভাষা’ত এই ধ্বনি নাই)। অসমীয়া মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দেখা এই বৈশিষ্ট্যবোৰৰ ওপৰত তিব্বত-বৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি ভাষাভিজ্ঞানীসকলে মন্তব্য দিছে। “অসমীয়া ভাষাত দ্ৰাবিড় ভাষাৰ মূৰ্ধন্য ধ্বনিৰ উচ্চাৰণত বাৰা প্ৰদান কৰা প্ৰভাৱৰ ভিতৰত তিব্বতবৰ্মী প্ৰভাৱ আছে”^{১২} সংস্কৃতত শব্দটো আছিল ‘বোটক’। কামৰূপী উপভাষাত শব্দটো ‘বৰা’, আৰু মান্য ভাষাত হ’ল ‘বোঁৰা’। ইয়াৰ লগত অনুনাসিকীভৱন। এই প্ৰক্ৰিয়াটোক তিব্বতবৰ্মী ভাষাৰ প্ৰভাৱ বুলি স্বীকাৰ কৰা হৈছে।

৪১ শব্দৰ গঠন, প্ৰত্যয় আদিৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষাই সুকীয়া ৰূপ লয়। প্ৰথমতে অসমীয়াত নিৰ্দিষ্টকৈ কোনো বস্তু বা মানুহক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা নিৰ্দিষ্টভাৱাক প্ৰত্যয়বোৰৰ কথা ক’বলগীয়া। এই প্ৰত্যয়বোৰৰ কিছুমানক কিছুমান শব্দৰ পাছতহে যোগ দিব পাৰি। কিন্তু ভাষা মাজত এটা বিশেষ নিয়ম থকা বুলি কোৱা টান; যেনে, হাত খন, কাপ-খন, কপাল-খন চকী খন, মানুহ-টো, আত্ম-লি-টো, কলম-টো (কিন্তু পেন্সিল ভাল), হাতী টো, মাখী-টো। অসমীয়া ভাষাৰ এই বৈশিষ্ট্যটোত চীনভিত্তিক ভাষাৰ প্ৰভাৱ আছে। এইখিনিতে দেখুৱা চুতীয়া ভাষাত যোগ হোৱা নিৰ্দিষ্টভাৱাক

প্ৰত্যয়ৰ কথা যেন কবিব পাৰি, যেন, পেয়চু-হাজা (এখিলা পাণ), বোমি-কুজা (এখন কটাৰী), গুই-ভিচ্চা (এখন ভামোল)। টাই ভাষাতো এই বৈশিষ্ট্য আছে, চাঙ হি টু (হাতী চাৰিটা), নুক-টু চৰাইটো), ফা ছিপ-কুম (কাপোৰ বহুখন)।^{৩৩} অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা আনকি অসমীয়া ভাষাৰে কিছুমান নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় বহুতো ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়, যেন, -মুখা, -আখি, -হালি, -জোৰা, বোখলা ইত্যাদি।^{৩৪} ডিমাছা ভাষাত নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় কিছুমান এনে ধৰণৰ : চেমখাইচা (লোপকণ) চিনিখাইচা (চেনিকণ), বনখাখাই (খৰিকোছা), চামখাখাই (বাঁহকোছা) গোৱাইবাঝাব (ভামোল থোকা) ইত্যাদি।^{৩৫} কাৰ্বি ভাষাত পোৱা যায় : ব'-এজন 'চৰাই এটা', ক'বে-এপুম, 'ভামোল এটা', চেক-এফাক 'বাঁহ এটা'।^{৩৬} মিচিং ভাষাত কনী, আলু আদিৰ এটা বুজাবলৈ 'আপু', টকা আদিৰ ক্ষেত্ৰত এটকা বুজাবলৈ 'আবাব' কাগজ আদিৰ ক্ষেত্ৰত এখিলা বুজাবলৈ 'আবাব', বাঁহ-বেত আদিৰ ক্ষেত্ৰত এডাল বুজাবলৈ 'আচ', গছ আদিৰ ক্ষেত্ৰত এজোপা বুজাবলৈ 'আমুক', এঘৰ বুজাবলৈ 'কংক' আদি প্ৰত্যয়ৰ সংযোগ গঠোৱা হয়।^{৩৭} বাভা ভাষাত নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় হ'ল 'বে', যেন—কায়-বে 'মানুহজন' পান বে 'গছডাল'। গাৰো ভাষাত এই বিধৰ প্ৰত্যয়বাৰ এনকুৰা : কিভাপ কিং-ছা 'কিভাপ এখন', গোজো-মিং-ছা 'গজ এটা', মনুদ চাক ছা 'মনুছ এজন', গুই-ছি-ছা 'ভামোল এখন' ইত্যাদি।^{৩৮} ককচৰক ভাষাত নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় কিছুমান এনে ধৰণৰ : য়াখলিক কং চ্ছা 'জখলা এপাত', যি-কাং চ্ছা 'কাপোৰ এখন' খেত কান চ্ছা 'পথাৰ এখন', পাহাৰ-কায়-ছা 'পাহাৰ এখন', কামি খুং-ছা 'গাঠি এখন', বাখুম ভাং চ্ছা 'কল এটা', খুম বাৰ-ছা 'ফুল এটা'।^{৩৯}

৩৩ বৰুৱা, বিষলাকান্ত : টাই ভাষা, ১৯৭৪

৩৪ Bhattacharya, P C, *A Descriptive Analysis of the Boro Language*

৩৫ বৰুৱা, নগেন্দ্ৰনাথ : ডিমাছা শিকোঁ আঁঠক, ১৯৭১

৩৬ ডেবাং, বংবং : কাৰ্বি-অসমীয়া পাঠ ১৯৮০

৩৭ পাহুন, নাহেজ : মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১

৩৮ Choudhury, B N, *Some Cultural and Linguistic Aspects of the Garos*, 1969

৩৯ Pai (Karapurkar), Pustpa *Kok borok Grammar*, 1976

৪২ প্ৰতিধ্বনিকৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষাৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য; যেনে—
ভাঙ-চাঙ, চেনি তেনি। দেউৰী চুতীয়া ভাষাতো এই নিয়ম আছে, যেনে, চিঙ-পিঙ
‘নিমখ-চিমখ’, বিবি-গিবি ‘বাটি-চাটি’, কিন্তু হু-হু ‘কুকুৰা-চুকুৰা’, গে’পা-চেপা ‘পাটি-
চাটি’। কাবৰি ভাষাত এই শ্ৰেণীৰ শব্দবোৰ এনেদৰে : অক-আক ‘হাত চাহ’,
হক-হাক ‘ধান চান’, লাং লুং ‘পানী তুনী’^{৪০} বড়ো ভাষাত এই শ্ৰেণীৰ শব্দবোৰ
এনে ধৰণৰ : চিনজাৰ-চেনজাৰ ‘মাইকী-চাইকী’, মাকৰ চকৰ ‘গক-চক’ ইত্যাদি^{৪১}
‘তু কপ্তত : হন্নু-হল্পু ‘ফল-চল’, তুগ্ন গিগ্ন ‘খিউ-চিউ’, অজু ডোজু ‘অকা-বৈকা’।

৪৩ অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পাঠত বিভিন্ন পুৰুষ অনুযায়ী নিৰ্দিষ্ট প্ৰভাৱ
যোগ হয়, এই প্ৰভাৱাবাচক পুৰুষবাচক-নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰভাৱ বোলে, যেন, মোৰ
মোপাটী ভোৰ বাপেৰ, ভোমোৰ বাপেৰা, ভাৰ বাপেক। বাণীকান্ত বাকভিয়ে ইয়াত
অষ্টকি ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কৈছে, যেনে, ছাওঁতালী এঙ্গ-এ ‘মোৰ মা, এঙ্গ-ত
‘ভাৰ মাক’। অসমীয়াত আকাৰী বয়স অনুযায়ী সম্বন্ধ বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ শব্দ
ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যেন ককাই-ভাই, বাই-ভনী, তিনিহি-বৈনাই। গালং ভাষাত
ককাই-ভাই, বাই-ভনী বুজাবলৈ এক ধৰণৰ ব্যৱস্থা দেখা যায় : আচি ‘ককাই’,
আবিৰ ‘ভাই’, আঞি ‘বাই’, আবিৰ গ্ৰাম ‘ভনী’^{৪২} এই সম্পৰ্কত দেউৰী চুতীয়া
ভাষাৰ এটা বিশেষত্বৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। এই ভাষাটোত কোনো এজন লোকক
সম্বোধন কৰা আৰু সেইজনক উল্লেখ কৰি কোৱা পৰিস্থিতি দুটাত দুটা ভিন্ন শব্দৰ
ব্যৱহাৰ আছে। যেনে, সম্বোধনত ‘আজি’ (জোঁৱাই), কিন্তু উল্লেখিত ‘দিজি’।
তেনেকৈ ‘মা’ বা, কিন্তু ‘য়োই’ বা ‘দেউতা’ কিন্তু ‘চিপা’। মিচিং ভাষাত পোৱা
যায় : বাউ ‘দেউতা’, কিন্তু অৰু ‘দেউতাক’, কাক ‘মোমাই’, অক ‘মোমোয়েক’,
ভঃভ ককাদেউতা’, আত কবান্দেউতাক’^{৪৩}

৪৪ নঞ বা নাস্তি অৰ্থ বুজাবলৈ অসমীয়াত ক্ৰিয়াৰ আগত নাস্তাৰ্থক কণ ‘ন’
যোগ হয় আৰু ধাতুটোৰ প্ৰথম স্বৰ ধ্বনি অনুযায়ী ‘ন’ৰ ‘অ’ স্বৰ ধ্বনিৰ সমীভৱন
হয়, যেনে, নমাৰ, নিমাৰে/নেমাৰে, নুন্তনে ইত্যাদি। অসমীয়া ভাষাৰ এই বৈশিষ্ট্যটো
সম্পূৰ্ণৰূপে চীনভিক্ত ভাষাৰ প্ৰভাৱত গতি উঠে। এই ক্ষেত্ৰত বড়ো পাহাৰ,
দেউৰী, বাভা টাই, নগা আদি ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যবোৰলৈ আকৃষ্ট হোৱাৰ পাৰি।

৪০ টেবণ, লংকাৰ : কাবৰি জনগোষ্ঠী, ১৯৭৪

৪১ Bhat Shangkara, D N, Boro Vocabulary, 1968

৪২ বকৰা, হাদৰচেন : গালংভাষা, ১৯৭০

৪৩ পাচুন, নাহেজ : মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১

চীনভিক্ৰীয়া ভাষাবোৰত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ দুই ধৰণৰ। এবিধ সাধাৰণ ৰূপৰ নাস্ত্যৰ্থক অ'ক আন বিধ অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ। বাভা-বহাৰী ভাষাত অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল দা, যেনে, দা-থাঙ্ 'নাথাবা' আৰু সাধাৰণ ৰূপৰ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল—আ, যেনে, আঙহা ফল্গা গল্লা 'মোৰ পইছা নাই'। গাৰো, ডিমাছা, আৰু দেউৰী ভাষাতো অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল দা—, যেনে, গাৰো দা-জু 'থুই নেপেলাবা', ডিমাছা দাথাং 'নাথাক্সা', দাথাং 'নকৰিবা', দেউৰী দাহা 'নাথাবা'। বাভা ভাষাত অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল টা—, যেনে, টা-বেং 'নাথাবা', টা-থাব 'নকৰিবা', টা-টং 'নাথাকিবা' ^{৪৪} ককবৰক ভাষাত এই ৰূপটো হ'ল তা, যেনে তা-চা-দি 'নাথাবা' ^{৪৫} ডিমা ভাষাতো জা - , যেনে, জা-চা 'নেথাবি', জা-লি 'নেথাবি'। ^{৪৬} অসমীয়া ভাষাৰ নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া ৰূপৰ আন বৈশিষ্ট্যটো চীনভিক্ৰীয়া ভাষাত পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিবলগীয়া হৈছে আহোম আৰু আও নগা ভাষা। আহোম ভাষাত নাস্ত্যৰ্থক ৰূপটো অকল ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আগতেই নবত, ধাতুটোৰ প্ৰথম স্বৰধ্বনি অনুযায়ী ভাৰ সমীভৱনো হয়। উদাহৰণ : ৰা-ভে > মতঙ 'মুবুজা' মা-কিন > মিকিন 'নাথাক্স', মা লুক > মুলুক 'নুঠা'। ^{৪৭} আও নগা ভাষাত অনুজ্ঞাসূচক নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল জা- আৰু সাধাৰণ নাস্ত্যৰ্থক ৰূপ হ'ল ম-। দুয়টি ধাতুৰ আগত বহে আৰু ধাতুৰ প্ৰথম স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী 'আ' স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন হয়। উদাহৰণ : জা আপু > জাপু 'নবজাবা', জা-ইমলা > জিইমলা 'আশা নকৰিবা', জা-উত্তান > জুউত্তান 'নুজুৰিবা'; মা-আপু > মাপু 'নবহাৰ', মা-ইমলা > মিইমলা 'আশা নকৰে', মা-উত্তান > মুউত্তান 'নোজোৰে' ^{৪৮} ধাতুত থকা স্বৰ-ধ্বনি অনুযায়ী পূৰ্ব-প্ৰত্যয়ৰ স্বৰ-ধ্বনিৰ সমীভৱন বীতি বড়ো ভাষাত আছে, যেনে, দেৰ, পে-দেৰ 'ভাঙৰ কৰ', মন, প-মন 'বান্ধ', হাম, পা হাম 'মেৰামতি কৰ' জো, পো-জো 'বহুওবা' ^{৪৯}

৪৪ বাভা, বাজেন : বাভা জনজাতি ১৯৭৪

৪৫ Pai (Karpurakar), Pushpa Kokborok Grammar, ১৯৭৬

৪৬ ডিমা শব্দ সম্ভাৰ : অসম-সাহিত্য-সভা ১৯৮১

৪৭ অসম-সাহিত্য-সভা-পত্ৰিকা : ষাৰিংগ বহৰ, ১ম সংখ্যা

৪৮ Gurubasave Gowda, K S, Indian Linguistics, vol 32

৪৯ Bhat Shangkara, D N Boro Voca'ulary

৪৫ অসমীয়া ভাষাৰ 'বোৰ' আৰু 'বিলাক' এই বহু বচনৰ প্ৰত্যয়টোৰ মূল চীনভিত্তকীয় ভাষা : "বিলাক শব্দ মিচিমি কা-ফ্লাক (সকলো) শব্দৰ পৰা ওলোৱাটো বেছি সম্ভৱ । কা ফ্লাক মিছু-মিচিমি ভাষাৰ বহুবচনৰ প্ৰত্যয় বা চিন । এখে অনুমান কৰিব পাৰি যে গাৰো 'ফিলাক' আৰু মিচিমি 'কা-ফ্লাক' একে শব্দ" ।^{১০} 'বোৰ' প্ৰত্যয় বড়ো-কছাৰি 'কোৰ' প্ৰত্যয়ৰ পৰা অহা : হু বড়ো : মানসি-কোৰ 'মানুহবোৰ', মো-কোৰ' 'ঘৰবোৰ' । কথা-শুকচৰিত্ত 'ভোৰ' পোৱা যায়, যেনে, সকলোৰে । বুৰঞ্জীত বোৰ (ইবোৰেও), ভোৰ (ইভোৰে), বোলাক (ইবোলাকে) আদিৰ ব্যৱহাৰ দেখা গৈছে । বোৰ + বিলাক = বোলাক > বিলাক এই ধৰণেও 'বিলাক' প্ৰত্যয়টোৰ ব্যাখ্যা দেখুৱাব পাৰি । অসমীয়া ভাষাত লিজ-ভেদ বুজাবলৈ অৱলম্বন কৰা তিনিটা উপায়ৰ ভিতৰত এটা হৈছে কিছুমান পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী-বৃদ্ধোৱা মূক্ত-ৰূপৰ ব্যৱহাৰ যেনে, মতা ম'হ, মাইকী ম'হ মতা মানুহ মাইকী মানুহ । এই প্ৰথাটো ভিত্তকীয়মীয়া কেইবাটাও ভাষাত দেখা যায় । দেউৰী ভাষাত এই ব্যৱস্থাটো এনেকুৱা : মুকাণ্ড লে'পেহুৰ 'মতা হাগলী', মিচিণ্ড লে'পেহুৰ 'মাইকী হাগলী' । কাৰবি ভাষাত এথান 'কুকুৰ', মেথান আল 'মতা কুকুৰ', মেথান আপি 'মাইকী কুকুৰ', মেং আল 'মতা মেকুৰী', মেং আপি 'মাইকী মেকুৰী' । বাভা ভাষাত মাৰা গোৰায় 'মতা ঘোঁৰা', মাজু গোৰায় 'মাইকী ঘোঁৰা', মাৰা গাৰা 'মতা গাৰা' মাজু গাৰা 'মাইকী গাৰা', মাৰা মিংকু 'বোন্দা', মাজু মি'কু 'জাঁই' । মিচিং ভাষাত চিমন আব 'মতা পন্ত' চিমন আনী 'মাইকী পন্ত' আঙ আব 'মতা মাঙ', আঙ আনী 'মাইকী মাঙ' । গাৰো ভাষাত দো' বিপা 'মতা কুকুৰা', দো' বিমা 'মাইকী কুকুৰা' নিছা 'বৈঁচুৰা' মেয়া নিছা 'মতা বৈঁচুৰা' মেচিক বিছা 'মাইকী বৈঁচুৰা' । গালং ভাষাত ইকি 'কুকুৰ' ইলি + আব > কিৰ 'মতা কুকুৰ', ইকি । আনে > বিনে 'মাইকী কুকুৰ' ।

৪৬ অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানকৈ পৰ-প্ৰত্যয় প্ৰধান ভাষা । কিন্তু হুই এঠাইত মধ্য-প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ আছে , যেনে, কিঙাপ, কিঙাপ-খন, কিঙাপ-কেই খন , মানুহ, মানুহ জন, মানুহ-কেই জন, মানুহ-কেই-বা-জন , মানুহ, মানুহ-বোৰ, মানুহ-কেউ-বোৰ । অসমীয়া ভাষাত মধ্য-প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ কেন্দ্ৰত জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা ক'বটো লাগিব । হু দেউৰী : হা ন্ 'খাম' হা চিন্ 'বাৰে বাৰে খাই থাকিম', অসমীয়া ভাষাৰ পেখম, লেহেম, লোৰোমা আদি শব্দৰ -ম'ৰা অংশ , ছেপেচা

বঙুৰা আদি শব্দৰ-চা/-চু অংশ বড়ো ভাষাৰ পৰা অহা। তু. বড়ো : বোঁহ-মা 'ভাঙৰ নৈ' বোঁহ-চা 'সক নৈ', নো চা সক ঘৰ, জুপুৰী'। হুই-এঠাইৰ বাহিৰে অসমীয়াত সচৰাচৰ বিশেষ্য-শব্দটো জী-লিঙ্গৰ হ'লেও বিশেষ্য-শব্দটো জী-লিঙ্গৰ নহ'ল, যেনে, ভাল ল'ৰা, ভাল ছোৱালী। ইয়াত ভিক্ত্যভৰ্মীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা কোৱা হৈছে।^{১১} অসমীয়া ভাষাত পঞ্চমী বিভক্তি নাই। বহু বিভক্তি 'ব'ৰ পাছত 'পৰা' এই পৰ-সৰ্গটো যোগ দি অপাদানৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। জনজাতীয় ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো পোৱা যায়। এই ক্ষেত্ৰত ডিমাহা ভাষাটো মন কৰিবলগীয়া। ডিমাহাত 'আফা' মানে ল'ৰা, আফানি 'ল'ৰাৰ' আফানি প্ৰাং 'ল'ৰাৰ পৰা, , বো 'সি', বোনি 'ভাৰ', বোনি প্ৰাং 'ভাৰ পৰা'। বড়ো ভাষাত নো ঘৰ, নোনি 'ঘৰৰ', নোনি ক্ৰাই 'ঘৰৰ পৰা'। বাঙা ভাষাত আ 'মই', আং-ই 'মোৰ' আং-ই পৰা 'মোৰ পৰা', চিং 'আমি' চিং-ই 'আমাৰ', 'চিং-ই পৰা 'আমাৰ পৰা'।

৪৭. অসমীয়া ভাষাত পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰ বাদ্যৰ হয়। ভিক্ত্যভৰ্মীয় ভাষাত বিশেষ্যৰাচক পৰ-সৰ্গ কিছুমান এক ধৰণৰ : অস. বজাৰৰ পৰা ককৰক বাজাৰ-নি-থানি, অস মেজৰ ভলত কক তে'বুল নি ভলা, অস মোৰ লগত কক.আ নি-লগে ইত্যাদি। অসমীয়া ক্ৰিয়াৰাচক পৰ-সৰ্গ দে/দেইৰ ক্ষেত্ৰত ডিমাহা ভাষাৰ 'দউ' [জিলাই দউ 'খোৱা দেই']ৰ কথা মনলৈ আহে। তু মিচিং : ভেই : ন লাংভেই 'তুমি জানাচোন। অসমীয়া বাক্যৰ শব্দ ক্ৰমাৰ সৈতে ভিক্ত্যভৰ্মীয় ভাষাৰ বাক্যৰ শব্দ-ক্ৰমৰ মিল দেখা যায়। সাধাৰণত কৰ্ত-কৰ্ম-ক্ৰিয়া এই ক্ৰমতে বাব। সজা হয়। তু মিচিং : ৫ আপিন্ দদ 'মই ভাত খাওঁ'। অৱশ্যে অসমীয়া ভাষাৰ সবলো শাক্যত ক্ৰিয়া ৰূপৰ প্ৰয়োগ নহ'ল যেনে, এইটো কাৰ ঘৰ ভোমাৰ নাম কি? চীন-ভিক্ত্যভৰ্মীয় ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো পোৱা যায়। দেউৰী : নিয় মূ দামদি (ভোমাৰ নাম কি)। খামটি ভাষাত : চি মউ ৱাহিনে (নাম ভোমাৰ কি)। বাঙা ভাষাত : আঙ-অ মানসি (মই মানুহ) : বামা গোথো (বাম সক ল'ৰা), মান্‌সিয়া গাজ্‌ৰি (মানুহটো বেয়া)। অসমীয়া ভাষাত সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰ বৰখোঁকাপ পোৱা যায়। ইয়াতো জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা চিন্তা কৰিব পাৰি। গালং ভাষাত এই বৈশিষ্ট্যটো আছে। উদাহৰণ : আমবিন-আম 'বান-চাউল', হমেন-পেত্ত'ভা 'পত্ত পকী', জিল-জিলে জী-পুৰা, দজি-পল 'চেন্দ-সূৰ্য্য, ইচি-এৰে 'জুই পানী', ইত্যাদি।

কনজাতীয় ভাষাৰ অৱধান

৪৮ ভাষা এটাৰ গঠন-পদ্ধতি যদি ভাষাটোৰ 'মুখান চাড়-চাল হয় তেনে'লৈ শব্দ-ভাণ্ডাৰ ভাৱ 'তেজ মঙহ'। অসমীয়া ভাষাৰ গঠন পদ্ধতিটোৰ এটা সুকীয়া ৰূপ দিয়াৰ পাছত অসম আৰু অসমৰ ওচৰে-পাৰে, পৰ্বতে-ভৈয়ামে থকা কনজাতীয় ভাষা-বোৰে অসমীয়া ভাষাক নানা ধৰণৰ শব্দ-সম্ভাৱন যোগানেৰে পুৰুষ্ট কৰাল। অসম আৰু ইয়াৰ দাক্ষিণাত্যৰীয়া ৰাজ্যৰ বিভিন্ন ঠাইৰ নাম, নদীৰ নাম উৎসৱ-পৰ্বৰ নাম, উপাধি, বিষয়া আদিৰ নাম আৰু দৈনন্দিন জীৱনত ব্যৱহাৰ কৰা অনেক শব্দ চীনতিব্বতীয় ভাষা-গোষ্ঠীৰ ভাষাৰ পৰা অহা। অষ্ট্ৰিক ভাষা-গোষ্ঠীৰ পৰা কিছুমান শব্দ অহাৰ সম্ভাৱনা ড. কাকতিয়ে দেখুৱাইছে, যেনে, খাচিৰ পৰা অহা : বাবৌ, খং, হেনো, জগা ধান) কোল মুণ্ডাৰ পৰা অহা : এৰা (হাল), লাটুম, উবুৰিয়া, মুগা, ডঙুৱা; তাঁওতালীৰ পৰা অহা : চোপ, ডুমা, গোহাৰি, পাগাৰ, গোহোৰা, মালৰৰ পৰা অহা : বগা, বুটল, চেলাউৰি (চোতা, সাঁফৰ, ডিঙি, গাহৰি হোলোতা, জং, মৈদাম নাংবফুটুৰী, সোলা, 'ই, সিঙ্গু ইত্যাদি।^{১০} ডাং, (মুণ্ডা, ডাং) দাবুৰা 'হাগলীৰ ভিত্তিত আঁৰি দিয়া কাঠ বা বাঁহৰ টুকুৰা' (মুণ্ডা টাকু), ডুণ (মু হুহ), আচ বা 'ধান চটিওৱা এবিধ প্ৰথা' মু. আচড়া) আদি শব্দবোৰ মুণ্ডা ভাষাৰ পৰা অহা।^{১১} গুণ্ডা, কুৰি পোন আদি শব্দাকা পণ্ডিতসকলে অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে। স্থানবাচক শব্দৰ ভিতৰত প্ৰাকজ্যোতিষপুৰ, কামৰূপ, কামাখ্যা, হাকৰুশ্বৰ আদি শব্দক অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ লগত সাঙোৰা দৈছ। শেৰাশত -ত-ভা, তু আদি থকা শব্দবোৰ অষ্ট্ৰিক বুলি ধৰা হৈছে যেনে, কাম-ভা, চাম-ভা, বক-ভা, চাপতগ্ৰাম ধৰমভুল। চাংচাৰি শব্দটোৰ মূল মুণ্ডা চানচাডি চাৰিচুকীয়া পাচি'। হিবোৰ নদীৰাচক শব্দৰ শেৰাশত ড আঙ-লাঙ আদি আছে সেইবোৰ অষ্ট্ৰিক যেনে দিহিং, দিবং, দিচাং, তিলাঙ (ব্ৰহ্মপুত্ৰ)। ডিগাঙ শব্দৰ পৰা লাঙ তি লুইত হৈছে গৈ বুৰঞ্জীত পোৱা অনুযায়ী ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ নাম যদি নাম তি-লাঙ হ'ল আৰু 'লাঙ' অংশ অষ্ট্ৰিক হয়, তেন্তেই হ'লে 'তি' অংশটো মিচিমি আৰু নাম' অংশটো টাই-আহোম। মিঙ্গু-মিচিমিত 'তি' মানে নৈ।

৪৯ ভিক্টৰিয়াৰ ৰডো ভাষাৰ পৰা কিছুমান সৰল আৰু মিশ্ৰ ৰাডু আৰু নানা ভৰহৰ শব্দ আহিছে। ডঃ কাকতিয়ে উল্লেখ কৰা অনুযায়ী এনে ৰাডু আৰু শব্দবোৰ কিছুমান এনেকুৱা : চেলেক্ বেপ্, আগচ, গচক্, চেপ্, খাম বাছ্,

পৰা মাৰ্, বিৰ দি হাঁফলু, জোং, হেচাব, হাওঁ ফাওঁ লক্ষ ডাটিক আদি। আন কিছুমান ধাতুও বড়ো ভাষাৰ পৰা যে অহা ভাঙ সন্দেহ নাই : বো'ন, গম্বা (অকাৰণত নকৈ কৰা, হেৰুৱা), হাঠি (কাম) [তু বড়ো হাঠি, পু অস হাঠি] 'খোজ কাট', হোৰ 'খেদ' (কাম গৰু খেদাত ব্যৱহাৰ হয়), মুদ্ 'বাড়া মুদ্', জোকা (বড়ো জোকা) ইত্যাদি। বড়ো ভাষাৰ বহুতো শব্দক কামৰূপী আৰু গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ শব্দেৰে সৈতে একে ৰূপত পোৱা যায় আৰু সেই শব্দবোৰৰ মূল সংস্কৃত বা আন ভাষাত হিচাবি উলিওৱাটো কঠিন হৈ পৰে। সেই শব্দবোৰ বড়ো ভাষাৰ পৰাষ্ট অসমীয়াত আৱিষ্কৃত বুলি নি সন্দেহে ধৰিব পাৰি। তলত তেনে শব্দ উলিওৱা এখন দাঙি ধৰা হ'ল।*

বড়ো	কামৰূপী
আগুৰি 'আগুৰ'	আগুৰ-মা' অস আগুৰ
আগুৰা 'এবিধ বন'	আগুৰা
আগুৰাঙ 'অৰ্থহীন'	আগুৰাঙ
আথা 'এঠা'	আথা
আথিয় 'সক নৰ্দমা'	আইজ
আনালি 'কঠ'	আনালি
আনু 'একো নজন' লোৱ'	আন
আৰ-লি 'এবিধ বন'	আৰি
আলাস 'ও'লামা'	আল
আৰজায় 'আউজ'	আউজ
আলাসজাবৰা 'অজু'	আলাসজাবৰা
উখ-ৰা 'খেৰৰ সক জুমুখি'	উকৰ
উবান 'পিছৰ ফালে বেছি ওজন	
হোৱা' নানে পিছফাল তললৈ	
গৈ গাড়ীৰ আগৰ অংশ ওপৰলৈ	
উঠা কাৰ্য'	উঠাল
ওগা 'মৃত্যুৰ আগ-মুহূৰ্ত্তত মৃত্যু	
দিয়া বস্তু'	অগা

* এই শব্দবোৰৰ ভেঁড়ি এন এছ ভট্টৰ 'বৰো ভোণকবুলেবি', ভেঁড়ি প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যৰ 'এ ডিছক্ৰিপটিভ এনালিছিছ অৱ ভি বৰো লেজুৱেল', আৰু পূৰ্বোক্তৰ ভাষা-সমিতিৰ 'অসমীয়া বড়ো শব্দকোষ' নামৰ পুথিৰ পৰা লোৱা হৈছে।

বড়ো	কাৰৱৰণী
খথিৱা 'কঠীৱা'	কৈথা
খবম 'খবম'	খবাম
খব্ব'ব এবিধ গছ'	খৈবা
খলমো 'এবিধ আক'	কলমো
খাত খিলা 'এবিধ মাছ'	কোইকলা
খান। গোটৰ-জাবৰ পেলোৱা	
বাঁহোৰ সজা এবিধ	খানা
পাচি'	
খাব 'বিশভাল বেস্তৰ গোট'	কাব
খাচি 'খান কটা কাচি'	কাচি
খাচি 'কঁহুৱা-বন'	কাঁহি
খুখুৰ 'বেৰখন ধৰি বাখিৰাল	
ভলত দিয়া সৰু খাচি'	কুঁকুৰ
খুথি 'আক-পাচলি কাচি'	গুচ্
খুখুখা 'কেকেটুৱা'	কৰ/বাতা
খোঙ'গা 'কোঠা'	কঙা
খোদৰা 'আৰাবি'	কৰ্খা
খোফৰা 'শোবা কোঠা'	খল্ৰা
গৰিলা 'দুবাৰভলি'	(দুবাৰ) 'গৰা
গাঙ থি 'কাষলতি বা ভেনেকুৰ	
ঠাইত উঠা বিহ-ফোৰা'	গাউতি
গাম্বলা 'এবিধ চৰিয়া'	গাম্বলা
গাবখাদা 'জাবৰ আদি পলাবল	
বাবহাৰ কৰা বাকচ বা পাচি'	গাৰাপৰা 'এবিধ ডাঙৰ বাটি'
গুগ লা 'ঘুগলা'	ঘুগলা
গুনচা 'ঘুনচা-জৰী'	ঘুনচা
গেদৰ 'গেদ'	গেদা
গোৰি আ 'ভাঁড়-শালৰ গৰক'	গৰ বা
গমা 'চকৰা'	গমা

বকো	ভাষান্তৰণী
ভাঙ্গন 'টোঙন	ভাঙান
খিৰা 'চিটা'	ভিকা
খিৰিনি' টিকনি'	ভিকনি
খিঙ্‌খ্‌লি 'টেকেলি'	ভে'ক্‌লি
খুখ্‌বি 'খু'তবি'	খুখ্‌বি
খুম্‌ফা 'খুবনীয়া	ডুপ্‌বা
খেৰ না 'গৰুৰ গাড়ী এখন দাঙি	
বাখিৰলৈ সমুখৰ ফালে দিহা ৱাঙাল	
বাঁহেৰে সজা সঁজুলি'	থেকনা
খেফ-লা 'পাত্ৰ আদি কৰবাত	
খুন্দা খাই কোনে অংশ	
বঠি যোবা কাৰ্য'	তপ'লা
খেমা 'সক পাত্ৰ'	তে'মা 'টেমা'
খোফা 'টোম'	তপা
খৌ 'এবিধ পাত্ৰ'	ভৌ
দৰগ 'এবাল'	দৰাথ
দগ্ৰাই 'ডল.'	দগ্ৰা
দল 'পানীত বগাই যোব এবিধ ঘাট'	দল
দাঙ বি ডাঙৰি'	দাঙ্‌বি
দাফ্‌না 'ভূপিনা'	দাপ্‌না
দাফ-চা 'এবিধ বন	দাফ্‌চা
দাবৰ 'চৰিয়া'	দাবাৰ
দামল 'দলং	দামাল
দাম্‌তি 'দাম্‌বি'	দাতি
দালখোলিয়া 'এবিধ ডাঙল জাতৰ	
নিগনি	দাল'সাইল
দিঙ্‌খি 'ডে'কী'	মেকি
দিঙ্‌খিয়া 'ডে'কীয়া'	মেকী
দুখ্‌না 'পটুকা'	খোউক্‌না 'তামোল গছৰ ঢকুৱা'

বড়ো	কাষকণী
হুখ্‌লি এবিধ পাচি'	ডুকলি
হুমা 'ভাঙৰ'	ধুম
হুলি ডুলি'	ডুলি
হেঙ'ক 'সুৰ'	ধে'ক
হেৰনা 'পদলি-মুখৰ ডেঙ দি পাব	
হ'ব পৰা সৰু বোৰ'	দে টনা
দোখ্‌ৰ' 'ডোখৰ'	দখ'ৰ
দোহ'খা বিয় ন বাই দোহ'খা'ৰ	
ঘৰ'ত থকা জন'	ধা'
দোহ'ৰা গা'ৰ ফুলি উঠা' যোনা'ৰ	
নিচিনা সৰু গা'ৰ অ'ৰ	দ'ৰ
দোহ'খা' দুটা ভিন্ন জাতৰ লৰা জুখ'	দ'খীচ
না'ৰী 'না'ৰ মাছ	না'ৰ
না'গিনা 'দুৱা'	না'ৰ পটল
নিচ'লা'-এবিধ মাছ	নিচ'ৰ 'মিচা মাছ
ফাখ্‌ৰ' 'পাখৰ'	পাখ'ৰ
ফা'লা পদল	পালা'ল
ফাখ'খ বন্দা লা'ল	ফাখ'ক
ফাখ'ৰ পাখ'লি নি ল'ম	ফাখ'ৰ
ফান'ল প'ত	পাখ'
ফানি ফ'লা	ফাখ'ল
ফা'লঙ পা'লো' আৰু	পালা'ঙ
ফুচ'লায় 'ফুচ'লা'	ফুখ'চ লা'
ফে বজা 'ফে'বজনি'	ফে'ব'ঙ
ফেনা 'উক'	ফে'ৰ
ফোনা 'কাঠৰ চেণ্ডেল	ফনতা
ফোনখা 'পাইতা'	পনতা
বহ'ৰ 'বহ'ৰ'	বহ'ৰ
বহিলা বোজিত ভাষাৰা সূত'	বৈতা

বড়ো
 বয়থালি 'এবিধ গালি'
 বৰি 'বাম মাটি'
 বয়লি 'বগৰী'
 বাহা 'দবাই'
 বুথুৰা 'ভোটা'
 বলা 'মতা মেকুৰী'
 বুলি 'মাইকী মেকুৰী'
 বাজন 'হালবোৱাত লগোৱাৰ আগৰ
 অৱস্থাৰ মতা গফ'
 বিচ'ৱ 'বিচাব'
 বিজলা 'ঠাট্টা কৰ'
 বেচু/বেঙচু 'এবিধ চৰ্থ-বোগ'
 বেলথাল 'পৰাৰ পৰা উললি মূৰ
 কৰ' মুখ বুৰা'
 বেলবুঙ 'মুখ'
 মাথ 'তাঁত-শালৰ মাকো'
 মনিয়া 'পূৰ নোহোৱা'
 মাননা 'কলেৰা'
 মুখা 'ভেঁট-ফুল'
 মেখা 'বাহী হৈ টোঙা লগা'
 মেলা 'মথেকি'
 মট 'মৈ'
 মোনা 'মোনা'
 মেলি 'মেল'
 বাচ 'বাঁচ'
 কৱা 'ঘৰৰ চালৰ সঁজুলি'
 লাথুৱা 'হুই'
 লাকা 'লফা'
 লেবৰা 'বাঁহীহাতেৰে কাম কৰাজন'

কামৰূণী
 বৈডাল 'হুই'
 বোৰি
 বোণ'বি
 বাতা
 বুতা
 বলা
 বুলি
 বাতান
 বিচাব'
 বিজাল ধৰ'
 বেউচ
 বেলতা
 বেলবুঙ
 মাকু
 মোইনা
 মানা
 মৌকা
 মেকা
 মেল
 মৈ
 মনা
 মেল'
 বাচ
 কআ
 লাউথা
 লাকা
 লে'বৰা

বড়ো	কাছৰী
লেঙ'ৰা 'লেঙেৰা'	লে'ঙ'ৰা
চহৰি 'চহি'	চহি
চাঙ 'চাঙ'	চাঙ
চাকি 'চাপ'	চাপ
চাক্সা 'চপৰা'	চাপ্ৰা
চাম্‌নি 'গাখীৰৰ সৰ'	চাম্‌নি
চিন্না 'ঘৰ ছা'	চিনা
চুলুঙ 'চোব'	চুলুং
চুচ'নি 'কল গছৰ শুকান পাত'	চুচ'নি
চেঙ'ৰা 'ডেকা'	চে'ঙ'ৰা
চোব'ৰা 'উৰি ফুৰা আৰু জীৱ-জন্তুক কামোৰা এবিধ সৰু পোক'	চব'পা
চোহ'ৰা 'খোঁকা'	চহ'ৰা
জমখ 'খং'	জমক
জাখাৰ 'জাটকৈ'	জাখা
জাখ'লা 'জখলা'	জখ'লা / জাখ'লা
জাবাঙ 'এবিধ মহলা জাতীয় বস্তু'	জাবাঙ
জাৰা 'জৰা-টেঙা'	জাৰা
জালি 'পোৱালি'	জালি (মাগুৰ মাছৰ)
জাহামালা 'জাহামাল'	জাহামালা
জিনাৰ 'এবিধ জন্তু'	জিনাৰ
জুঙ'খি 'জুমুখি'	জুঙ'তি
জুখি 'সোৱাদ'	জুতি
জেকা 'জেকা'	জেকা
জেঙা 'জেঙা'	জে'ঙা
জেৱৰা 'জেওৰা'	জে'উৰা
জোলা 'বেগেড'	জলে
হাংখা 'হাঙুটি'	হাঙুঙ'তা/হাঙু'তা
হাবাঙ 'অজলা, মুখ'	হাবাঙ
হাম্‌ফলা 'জাপ'	হাফ'লা/হাফুল
হালি 'হাল'	হাল
হোন্‌খাৰ 'শুই খাৰ্কাতে নাকেৰে খক কব'	হড'ৰা

৪০ হাস্যাত্মক শব্দৰ ভিত্তবত হাজো, হাকমা, বিহাৰপুৰ, বিহুপুৰ আদিক বড়ো ভাষাৰি বুলি ধৰা হৈছে। শব্দৰ আৰম্ভ 'মি' নাইবা শেষত 'বৈ' থকা মণীষাত্মক শব্দবোৰ বড়ো ভাষাৰ। মিহিং মিৰং, মিখো আদি শব্দৰ আদি অংশ আৰু ডোন-বৈ, মজল-বৈ আদিৰ শেষৰ অংশ বড়ো। দেউবী ভাষাৰ পৰা বেছি শব্দ জ্বা নাই। তথালি ডেকা (দে'কাঙ), লেখিলা (লাকিলা) শব্দদুটাৰ কথা মন কৰিবলগীয়া। দেউবীত, 'ভঙা' শব্দ এটা আছে। তাৰ অৰ্থ গামোচা। অসমীয়া 'টঙালি' শব্দটো ইয়াৰ পৰা আহিব পাৰে।* কানহাচক শব্দৰ ভিত্তবত চিৰিংচাপৰি (চিৰিং 'চাপিনা') শব্দটো উল্লেখযোগ্য। অসমীয়া বিহু শব্দটো দেউবী ভাষাত 'বিচু'ৰূপে পোতা যায়। ডিৱাসকলেও বিহুৰ 'বিচু' বুলি কয়। ডিৱা ভাষাত 'বিচু' শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'বসুমতিৰ পূজা', অৰ্থাৎ ভূমি-পূজা।^{৫৪} বিহুৰ লগত সংশ্লিষ্ট 'গদনা' শব্দটো বড়ো ভাষাত 'গংগৰা' ৰূপে পোতা যায়। অসমীয়াৰ মাঘ বিহুৰ লগত সংশ্লিষ্ট 'মেজি' শব্দ খুৰসুতৰ চীনভিকতীৰ ভাষাৰ অৱশ্যে। ভিকতী, কুকি, কাৰহি ভাষাত 'মে' মানে জুই; মিজু-মিচমিত 'মাই, মানে জুই, আত্মাৰ আৰু কাহা-সগা ভাষাত 'মি' মানে জুই। গালং ভাষাত 'এমে' মানে জুই, 'ইচি' মানে ধৰি। এমে + ইচি > মেচি, তু ইকি আৰ > কিৰ 'মতা কুকুৰ'। মেচি > মেজি। এই শব্দবোৰেৰে সৈতে মিচিং ভাষাৰ শব্দকেউবোৰো চাব পাৰি, বৰালী (মাছ), বোকা (মি বুকাৰ), কালি 'মাছ-মৰা এবিধ সঁজুলি' (মি কালি), উককা (মি উককা), চেউবী (মি. চেঙৰি), টোকাৰী (মি তুকাৰি), তিয়হ (মি. তিয়ঙ), পেপা (মি পেপা), মুজুং-মাছাং (মি. মুজঙ 'বুঢ়া'), লৰ্-গেল' (মি লৰিনা), আজোবাজে 'অদৰকাৰী' মি আজো বজো 'বেতি'), ভামোল-ছালি' মি চালি)।^{৫৫} ককবৰক ভাষাৰ শব্দেৰে সৈতে সাদৃশ্য থকা অসমীয়া শব্দ কেউবোৰ এনে ধৰণৰ: জিঙা 'জিকা' তু গোৱা, থিঙা, বান্জি 'বাজী', চুঙা (তু. ডিৱা চুংগা), কমলা 'কমলা-চেঙা'।^{৫৬} অসমীয়া জেং, জাবৰ, থেকেৰা শব্দক গাবো ভাষাত জেং, জাবোল, আৰু থেঞ্জা ৰূপত পোতা

* অসম-সাহিত্য সভাৰ ভূতপূৰ্ব প্ৰধান সম্পাদক ড: নগেন শইকীয়াই কথোটা আমাক উল্লেখাই দিয়ে।

৫৪ বোঁৱৰ অকণ্ঠে: 'ডিৱাসকলৰ বহাগ বিহু', (প্ৰবন্ধ): দৃত, তৃতীয় বছৰ, দ্বিতীয় সংখ্যা

৫৫ পাহুন, নাহেল: মিচিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১ আৰু 'অসমীয়া-মিচিং-শব্দ কোষ', ১৯৮২

৫৬ P. Karapurkar, Pushpa: Kokborok Grammar, 1976.

যায়।^{৫১} অৰ (ওৰ), আল (আলপৈচান), আলা (আৰি থ,) চাংকাল (সোনকাল), চুজি (সুজ), থৰক (কঁপি থকা), হোৱান, লব্ (লৌৰ) আদি শব্দ দ্বিৰা ভাষাত পোৱা যায়।^{৫২} ডিমাপুৰ, লংকা (ডিমাছাঃ জাংকা) আদি ঠাইৰ নাম ডিমাছা ভাষাৰ পৰা হোৱা।^{৫৩} ডিগাক মিচিমিৰ ঘৰৰ ভিতৰৰ আটাইতকৈ ওপৰত থকা চাংখনৰ নাম 'হাপু'। নামনি-অসমত 'হাপুৰ দিনৰ' বুলি এষাৰ কথা আছে। তাৰ অৰ্থ অতি পুৰণি। শব্দটো বুৰসত্তৰ মিচিমি শব্দ। নামনি-অসমৰ কোক / কুক 'খালৈ' শব্দটো গাৱে ভাষাত 'কোকচি' ৰূপে পোৱা যায়। বাঙা ভাষাত পোনা-নাছক পোংমা বোলে। 'পোনা' শব্দটো ভাৰ পৰা আহিব পাৰে। কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহৃত 'চেপন' (টেক) শব্দটো বাঙা ভাষাৰ। তেনেকৈ বাক্সা 'মুকলি-ঠাই' শব্দটোৰ মূল বাঙা ভাষাৰ 'বাক্সা' শব্দ।

৫১ কালিৰাম মেধিয়ে কুৱাং (কুকুৰ), কাবু, বাখৰ 'বাকদ', লিভিকাই আদি শব্দ খাচি ভাষাৰ পৰা, আলহী, কেৰেপ, হোৱা 'বোবোচা', কাকদোঙা, কলং (নৈ), লামডিং, মেকুলি (মেকুৰী) আদি শব্দ মিকিৰ (কাৰ্বি) ভাষাৰ পৰা, কুকুৱা, কেটেঙা, জিক্ হজুৱা, দৰং আদি শব্দ দেউৰী ভাষাৰ পৰা, আই 'মা', দোং, পেংলাই, ফডিকা, ফাইদাং, বৰলা, হোজাই (ঠাই) আদি শব্দ কছাৰী ভাষাৰ পৰা, আৰু চিচি (নৈ) শব্দ মিচিং ভাষাৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে।^{৫৪} অসমীয়া লেং (লেং মাৰ্,) ৰূপটো কাৰ্বি ভাষাত 'লেং', ক'ভো নোবোৱাকৈ গুচি যা এই অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়। ডিমাছা ভাষাত কটা অৰ্থত 'দাই'ৰ ব্যৱহাৰ আছে। অসমীয়াত সিন্ধু কটাৰ পৰা ধান কটা অৰ্থত ব্যৱহাৰ হোৱাটো মুক্তিঙ্গত। মান্ধ অসমীয়াৰ 'অজলা' শব্দটো কামৰূপীত 'আজলা/আজালা' ৰূপত আৰু দ্বিৰা ভাষাত 'আজালা' ৰূপে পোৱা যায়। তেনেকৈ 'চেপেটা' শব্দটো কামৰূপীত 'চেপ.তা' আৰু দ্বিৰা ভাষাত 'চেপতা' ৰূপে আছে।

৫২ টাই-আহোম ভাষাৰ পৰা অহা শব্দ কিছুমান হ'ল : খাং, ফাং, 'মিছা কথা' তু ফাং-ফুং, ফাউ, লাং (লাং খাই পৰ্,), পাত্, পিং, পুং, জান (পানী বোৱা), জিন (নিস্তক), বুৰঞ্জী, কাৰেং, বংঘৰ, ডোঙা, টুপ (ঘৰ), লিকচো, চকলং, জাপ্, পম্, ফুট (ধৰ), থাপ, হাই, চিপ (ফাঁচ), চুপ্. (চোহ)

৫৭ মজুমদাৰ, ৰীবেল্স নাৰায়ণ : গাৰো-সংস্কৃতিৰ ৰূপ-বেধা, ১৯৭৪

৫৮ দ্বিৰা শব্দ-সম্ভাৰ : অসম-সাহিত্য সভা

৫৯ হাগজৈব, নিকপমা : ডিমাছা

৬০ মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষা-উদ্ভৱ, ১৯৩৬

খুন্তৰা (খাক), চোক। বিষয়া বা উপাধি-বুজোৱা কিছুমান শব্দ আৰু আহোম-সকলৰ মাজত প্ৰচলিত সম্বন্ধৰাচক কিছুমান শব্দ আহোম ভাষাৰ, যেনে, ফুকন, চাওভাং, বোহন, নিচাদেউ, এপাদেউ, এনাইদেউ, পুখাও, আখাও, আপুটি ইত্যাদি।^{৬১} বিষয়া বা উপাধি-বুজোৱা আন শব্দ কিছুমান আহোম ভাষাৰ অনুবাদ হিছাপে ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়, যেনে, হাজৰিকা (ক-কিঙ, ক-মুৰ, কিঙ-হাজাৰ), মইকীয়া (ক-পাক, পাক-ম), বৰ ভঁৰালী (চাও-জি, চাও-বৰ, জি-ভঁৰাল), বৰুৱা (ফু-কে, ফু-পুৰুষ, কে-বুঢ়া) বৰবৰুৱা (ফু-কে-লুঙ, লুঙ-বৰ), স্বৰ্গদেও (চাও-ক', চাও-দেৱতা, ফা-স্বৰ্গ)।^{৬২} অসমীয়াত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা আৰু কিছুমান শব্দক আহোম ভাষাৰ অবদান স্বৰূপে দেখুওৱা হৈছে।^{৬৩} শব্দবোৰ এনেদৰে : আফু, আউনি (পানৰ), কাকিনী (ভামোজ), কেক, খাপ (খলপ), খেদ, খোৰোং, চং (ভাও), জ'ই (উঠ), চৌম, খাক 'খলপ', ঠন (ঘৰ), মাইহাং, ৰাইজাই লাপ, চাংমাই, জেঙা, জাভুৰ (খা), ঠং (কৰ), চাং-টিঙালি, চাং-বাং, টাটৰি 'মজি', টাপলি (মাৰ), টিপ (টিপা মাৰ), টেৰ (পা), টোকোন, টোকোমা, খুন্দাপাক, ন'ৰ, ঠৈ, পম (খেদ্), ককাম (ঘৰৰ চঙিত ঠেকা দিয়া ভাং), ফুকা (জন্ম দি), ফেঁছ (পোৱালি জগাব পাছতে খীৰোৱা গাখীৰ), বিঙ, ৰাপ, বিং, ৰিহা, লাংচিং, লাই (প্ৰধান), লিগিৰী, হিলৈ, হেঙান ইত্যাদি। আহোম ভাষাৰ পৰা অহা আন শব্দকেউবোৰ এনে ধৰণৰ : আ (মেল) তু. আ (কৰ), আকা (অকা-জাতিৰ লোক), উক্ (দি) উক্ 'ভিত্ত', পুজিন 'আজো ককা', ফুট 'উভল', ফেট 'ভাঁজ', মাম 'ভাত', জাংকাই, হা 'চাক' তু. ঘৰ ছা, থক্, থুঙ 'মোনা' তু. থোঙা, বন্ 'শব্দ কৰ' তু. বনবনা, লিকুখা 'সক ল'ৰা-হোৱালী' তু. লিখা 'সক ওকদি', লপ্ 'লপলপা', লম্ 'ওলম্' তু. লমলমীয়া 'ওলমি থকা', চুত 'ওৰ' তু. কাম চুতান 'অন্ত', জক্ 'ফেকুৰ', কাট্, কুট 'কপটীয়া', কাই 'বয়সত ভাঙবজন', চুট 'চপৰা', তু. গকৰ চুট, লিন (হা), জাও 'সোণ-ৰূপ আদি পগা' তু. আওট। খামটি ভাষাত 'টি' মানে ঠাই, 'খাম' মানে সোণ। গতিকে খামটি শব্দৰ অৰ্থ হ'ল সোণৰ ঠাই বা সোণৰ ঠাইৰ লোক। এওঁলোকৰ পৰা অসমীয়াতলৈ অহা শব্দবোৰ এনে ধৰণৰ : ফই 'ভাঙৰ বজী', ফাঁই (খামটিত ফাই মানে জুই),

৬১ দগৈ, লীলা : টাই-সংস্কৃতিৰ ৰূপ-বেশা, ১৯৮৫

৬২ বাজকুমাৰ, সৰ্বানন্দ : আহোম ভাষাত আহোম বজাৰিনীয়া বিষয়া :

অসম-সাহিত্য-সভা-পত্ৰিকা, দ্বাবিংশ বছৰ, প্ৰথম সংখ্যা

৬৩ বৰুৱা, বিষলাকান্ত : টাই ভাষা

ফাঁক (দাব), ফাঁক 'বন্ধলৈখন লোক', ফিট (দা), টেডো (খামটি তংকো), লাওখানী (খামটি মকলৰ পানীয়া মৰা লাও), বান বাটি (খামটি বান)। টাই-আহোম ভাষাৰ পৰা স্থানবাচক শব্দ কিছুমান পোৱা হৈছে। য: কাৰতিয়ে 'কলৰ' শব্দটোৰ মূল টাই 'হাম' বাদ্ৰ মূলি বুদ্ধি আৰু বঢ়াইছে। টি বা ডি আৰম্ভ থকা স্থানবাচক শব্দ কিছুমানক আহোম ভাষাৰ মূলি ধৰা হয়, যেনে, টিয়ক, ডিলাম, টিৰাপ, টিংখাং, টিঙিং। আন কিছুমান স্থানবাচক আহোম শব্দ হ'ল: মাকুম, নাখিৰা, চমাইদেউ, চেপন, টিহু টংলা, খোৱাং, নাম নাভতালি (নাননাভতাবি)।^{১৩} পাটকাই, ধুমটাই, নামটি, নামকক, হাওৰেণ, চক্টক, নামডাং, চাবিং, আদি শব্দও আহোম ভাষাৰ। আহোম ভাষাত নদীবাচক শব্দ হ'ল 'নাম'। আদি অংশত 'নাম' থকা নৈ কেইখনমান হ'ল: নামডাং, নামচাং, নামকপ, নামজিন ইত্যাদি।

জনজাতীয় ভাষালৈ অসমীয়া আৰু আন ভাষাৰ বৰঙনি

৬৩. অসম আৰু অসমৰ আশে-পাশে অৱস্থিত জনজাতীয় বা থলুৱা ভাষাবোৰলৈ অসমীয়া ভাষাবোৰ বৰঙনি নোহোৱা নহয়। প্ৰথমতে যদি বড়ো ভাষাৰ কথা কৈ চোৱা যায়, তেনেহ'লে দেখা যায় যে বড়ো ভাষাৰ বহুতো শব্দ অসমীয়া মাতৃ ভাষা, কামৰূপী আৰু গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ শব্দকতাবোৰেৰে সৈতে একে লা প্ৰায় একে ৰূপৰ আৰু সেই শব্দবোৰৰ সংস্কৃত বা আন ভাষাৰ পৰা মূল নিৰ্ণয় কৰিব পাৰি। গতিকে সেই শব্দবোৰ অসমীয়া ভাষাৰ পৰাই বড়ো ভাষাত যে সোৱাইছে তাক নিঃসন্দেহ ক'ব পাৰি। বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ মূল সংস্কৃত শব্দ আৰু কিছুমান শব্দ মূল সংস্কৃত শব্দৰ বেছি ওচৰ চপা (১১১৪, ১১১৪ ১)। বড়ো ভাষাত প্ৰৱেশ কৰা অসমীয়া শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ:

বড়ো	কামৰূপী	মাতৃ অসমীয়া
অখ্ৰাব	অখ্ৰ	ওখৰ 'ওঠৰ'
অঙখৰ	আখাব	আখৰ
আন্ত-খাল	আকাল	আকাল
উবা	উবাহ	উবহ
ওনাৰ 'তুন'	অনা 'কাণ পাভ্'	
খানা	কানা	কনা 'কণা'
খান্খাল	কাখাল / কখাল	কঁখাল 'কঁঠাল'

বড়ো	কাছকলী	মাঙ্গ জম্বীয়া
খাকাল	কাপাল / কপাল	কপাল
খুবি	কুবি	কুবি 'বিখ'
খুলু	কুল	কুল
খুচেব / খুচিব	কুখের (খোরা), কুইহাব	কুইহাব
খোদাল	কদাল	কোব
গবব	গবাব	গোবব 'গোবব'
গম্খা	গম্খা	গোমোখা 'গোমোখা'
গাঙ্গখের / গাংখের	গাখিব / গাংখের	গাখিব 'গাখিব'
গুব-খিন্না	গুইম্খা	গবখিআ 'গবখীয়া'
গোবার	ঘবা	ঘো'বা
দেব	দেউ	দেও 'দেওবার'
দোখোন	দকান	দোকান
দোন	দুন	দোন 'দোণ'
নমিলা	নামইলা	নুমলিআ 'নুমলীয়া'
নব	নউ	ন
পোখ-বি	পুখ-বি	পুখুবি 'পুখুবি'
বাখাব	বাখাব	বাখব
বাবাব	বাব	বাব
বিগ্নি	বিগ্নি	বিঘিনি
বিস্থি	বিবাচ পোভি / বিবাহ-পোভি	বৃহম্পভি
বৃদ	বৃদ	বৃদ
ব্রুবা	ব্রৈবা	ব্র'বা
মোগোল	মঙাল	মঙল
কপা	কপা	কপ, 'কপ', (সোণ-কপ)
লাঙ-খা	লাঙ ভা / লাঙাভ, লাখা	নাঙখ 'নাঙঠ', লখা 'লঠা'
চোকোব	চকাব	চকাব
চোয়	চই	চই 'ছয়'
জহ্-বা	জহ্-বা	জহবা
হাঙ্-গাব	জাঙাব	এ'ঙাব 'এঙাব'

৫৪ কিছুমান শব্দ অসমীয়া ভাষাৰ পৰা বড়ো ভাষালৈ যাওঁতে অসমীয়া 'স' ধ্বনিটো 'খ' ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা দেখা গৈছে। তলত সেইবোৰৰ কেইটামান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

বড়ো	অসমীয়া
খকলায়	সপোন দেখ্
খমলিৱা	সম্বলিৱা (সম্বলীয়া)
খয়ল	সৈয়দ (সৈয়দ)
খবিল	সোবিল, স'বিল (শৰীৰ)
খব'ল	সৰ্গ, চৰ্গ (স্বৰ্গ)
খাগৰ	সাংগৰ
খাব	সাৰ
খোৰি	সাৰী (শাৰী)
খাচ'খি	সান্তি (শান্তি)
খু'খুক	স'তুক (শতুক)
খো	স (শ)
খোখ'খাৰ	সত'ৰ, সোতৰ
খোদ'	সদ, সোজাদ (সোৱাদ)
খোদাগোৰ	সদাগৰ
খোম	সোম
খোমায়	সমাই, সমই (সময়)
খোজায়	সজ, সোল (বোল)
খোহায়	সহাই (সহায়)

৫৫ বড়ো শব্দ কিছুমান আৰবী, পাৰশী, তুৰ্কী, হিন্দী আদি ভাষাৰ পৰা লোৱা। উদাহৰণ :

আনজাদ 'ধাৰণা', পাৰ অনদাজ
উবমাল 'কামাল', পাৰ কমাল
খাখদ 'কাকত', পাৰ কাগজ
খেম্‌চি 'কেঁচী', তুৰ্কী. কেকী
খোবোৰ 'কবৰ', আৰ কব্ৰ
খোখ'খা 'ভক্তা', পাৰ ভক্তা

খোফি 'টুপী', হি টোপী
 খোৰ্চি 'ভাউ-খোৱা খাল', পাৰ ভলভৰী
 দৰ 'মুলা', পাৰ. দৰ
 দাগ 'দাগ', পাৰ দাগ
 দিহা 'কাগজৰ দিহা', পাৰ দহা
 দোখোন 'দোকান', পাৰ দুকান
 ফোচোল 'ফল', আৰ ফসল
 বিচানা 'বিহনা', হি বিহোনী
 ময়দান 'পথাৰ', পাৰ মৈদান
 চচ মা 'চছমা', পাৰ চমমা
 চাদৰ 'চাদৰ', পাৰ চাদৰ
 জনজিৰিঙ 'জিকলি', পাৰ জঞ্জীৰ
 হাজোম 'হজম', আৰ হজম

৫৬. বড়ো ভাষাত ইংৰাজী শব্দ কিছুমানো সোমাই পৰিছে, যেনে, কাথলুঙ (ইং পেণ্টালুন), ফেনচোল (ইং পেন্সিল), বেনচি (ইং বেক) ইত্যাদি। বড়ো ভাষাৰ আচাৰ, আনাক (আনাৰস) ফাহুৰি (পাহুৰি), বায়নান (গেজি) আদি শব্দ পতৃ-পীজ ভাষাৰ। বড়ো ভাষাত ধ্বন্যাত্মক শব্দ কিছুমানো আছে, যেনে, দোব্‌দোফায় (দপদপা), দোব্‌ফোবায় (ধবফবা), ফেৰ-ফেৰ (পেৰপেৰ), ফোকায় (কোপা) ইত্যাদি।

৫৭ মিচিং ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ শব্দকেতবোৰে প্ৰৱেশ কৰিছে। সেই শব্দ-বোৰৰ কেতিয়াবা অসমীয়া ৰূপটোৰ কোনো পৰিৱৰ্তন ঘটা নাই আৰু কেতিয়াবা সামান্য ধ্বনিগত পৰিৱৰ্তন হৈছে। কেতিয়াবা অসমীয়া 'স' (জ, স) বা 'হ' ধ্বনিটো নাইকিয়া হৈছে, কেতিয়াবা 'ভ' ধ্বনিৰ 'ব' ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হৈছে। কিছুমান শব্দ সংস্কৃতৰ ওচৰ চপা। তলত দিয়া শব্দবোৰৰ পৰা কথাখিনি স্পষ্ট হ'ব :

অসমীয়া

মিচিং

কাম আৰু 'এক'

আৰু

ঈশ্বৰ

ইচৰ

কাছ তু কাম কাচু

কাচু

কেৰাহি

কেৰাই

কেবেলা

কেবেলা

ଅସରୀରା	ସିଚିଃ
ଭବା 'ଭାବୋନ'	ଭୟେ
ମାବୀର	ମାହୁର
ମୋରବ	ଭବବ
ସୋରା	ଭବେ
ଚାକି	ଚାକି
ଚାଲନୀ	ଚାଲିନି
ଜୁ'ଅ'ଲି 'ସୁ'ବଲି,' ତୁ କାମ କର ମି	ଜୁଡ଼ଲି
ତୁଳସୀ	ତୁଳକି:
ତୈତ୍ତେମୀ	ତେନତ୍ତେଲି
ବର୍ମ, ବରମ	ବରମ
ଧୁନା	ହୁଆ
ଧୂଳ	ହୁଳ
ନାଡ଼ଲ	ନାଡ଼ଲ
ମଳ 'ମାଳ ମବା ମିଜୁଲି'	ମଳ
ମିଠା	ମିଠା
ଭକତ	ବକତ
ଭୋମୋବା	ବୁମୁବାଡ଼
ମଇନା (ଚବାଇ)	ମଇନା
ସିଞ୍ଚିବ (ସଂ ସିଞ୍ଚ)	ସିଞ୍ଚୁବ
ସନ୍ତ୍ର (ସଂ. ସନ୍ତ୍ରମ୍)	ସନତ୍ରବଡ଼
ସାଲ୍‌ଭୋଗ	ସାଲ୍‌ବୁଗ
ସୈନ୍ତବ (ସଂ. ସନ୍ତ୍ର)	ଜନତ୍ରବ
ଲକ୍ଷିସୀ	ଲକ୍ଷିସି
ଲଜନ (ସଂ ଲଜୁନ)	ଚଜନ
ଲଜ	ଜହୁଜହ
ସବାଳୀ, ଜାବାଳୀ	ଆବାଜି
ଜାଲିକୀ	ଆଜାକି
ସେୟ	ଏ:ନ
ମନ୍ତ୍ରାହ	ଅନ୍ତ୍ରାଡ଼

অসমীয়া	মিটিং
সংক্ৰান্তি	অংকান্ভি
সিংহ	ইংগ
সিন্দূৰ	ইন্দুৰ
হাল	আইল
হালধী	আলদি
হহ	উঃহঃ

৫৮ বাঙা ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ পশ্চিম-অসমীয়া আৰু মাজ ভাষাৰ বহুতো শব্দ সোমাই আছে। বাঙা ভাষাত কিছুমান শব্দ সংক্ৰান্তৰ বেছি গুৰু চপা। তলত বাঙা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ কিছুমান দিয়া হ’ল :

অসমীয়া	বাঙা
আৰী (মাচ)	আৰি
আৰু তু কাম আৰ	আৰো
এন্ধাৰ তু কাম এন্ধাৰ	হান্দাৰ
কপাল তু কাম কাপাল	কাপাল
কাঠৈ তু কাম কৈ	কৈ
কদম (গছ)	কদম
কৰতীৰ (ফুল) তু কাম কৰবিৰ	কুব্‌বি
খাট	খাট
গাধ তু কাম গাধা	গাধা
গোহালি তু কাম গোলি	গুলি
গোঁৰা	গোবায়
চিঙল	চিঙল
ছাতি তু কাম চাতি	চাতি
চুকা (শাক)	চুকা
চোভাল তু কাম চভাল / চাভাল	চাভাল
চম্পা (ফুল) তু কাম চাম্পা	চাম্পা

• এই শব্দবোৰ ঐনাহেজ পান্থনৰ ‘মিটিং অসমীয়া পাঠ’ আৰু পূৰ্বোক্তৰ ভাষা সমিতিৰ ‘অসমীয়া-মিটিং শব্দ-কোষ’ৰ পৰা লোৱা হৈছে।

সংস্কৃত

কুটুম্ব 'কুটুম্ব'
কৰ্কট > কৰ্কড় 'কৈকোবা'
কণ্টক 'কাঁইট'
কুহেলিকা 'কুঁৱলী'
ঘৃভ 'ঘিউ'
চক্ৰ 'চকা'
ভাডিম্ব 'ভালিম'
দ্বিপ্রহৰ 'দুপৰ'
বেসৱাৰ 'সৰিয়হ'
মৰ্কট 'বান্দৰ'
মন্দাৰ 'মদাৰ'
শঙ্ক 'শঙ্কা'
শাশ্ব 'শাশ্ব'
শুণ্ড 'শুভ'
শেফালী 'শেৱালী'
হংস 'হাঁহ'

বাঙা

কুমা তু. কাম কুমা
কাংকৰ তু. কাম কাকৰা
কাণ্টা তু. কাম. কাটা
কুহৰি তু. কাম কুৰি
ঘি
চাৰ্কা 'হাঁহৰ'
দাৰিম
দিফৰ তু. কাম দিপাৰ
বেচৰ, বেচৰ তু. কাম বেহৰ/বেহাৰ
মাক্কা তু. ভিৰা মাৰ্জি
মান্দাৰে
চংকে
চাখাৰ 'কাহিনী'
চুৰ
চেপ্লাই
হাংটিং*

৫৯ গাৰো ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বহুত শব্দ গ্ৰহণ কৰিছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত কিছুমান শব্দৰ মূলত হিন্দী, আৰৱী, পাৰছী, পৰ্তুগীজ আদি ভাষা আছে। তলত শব্দ কিছুমানৰ তালিকা এখন দিয়া হ'ল :

অসমীয়া

অৰ্থ
আই 'মা'
আলি (পথাৰৰ)
আধা
আনাৰস
আক
আধি

গাৰো

ওৰতো
আই
আলি
আধা
আনাৰচ
আৰো
কৈ

এই শব্দবোৰ জীৱাজেন বাঙাৰ 'বাঙা শব্দ-সম্ভাৰ' নামৰ পুথিৰ পৰা লোৱা হৈছে।

অসহীয়া	পাৰো
উঠ	উভ
উকীল	উকিল
ওজা	ওজা
এছাৰ / আছাৰ	আম্‌দাৰ
কণা তু কাম কানী	কানী
কমাব তু কাম কমাব / কামাব	কামাল
কাম	কাৰ
কামিল	কামিচ
কাৰবাৰ	কালবাৰ
কেঁচী তু কাম. কেচি	কেচি
কিভাপ	কিভাপ
খাব	কাল
গছা তু কাম গাচা	গাচা
গজ	গোজো
ঘ'বিল্লাল	গোৰিল্লাল
চকী	চোকি
ছাবোন	চাবোন
চাকি	চাকি
চাকৰ	চাকোজ
চালাক	চালাক
চিৰা	চিৰা
চিঠি	চিভি
ছাতি তু কাম. চাভা	চাভা
টুপী	ডুপি
ভাম তু কাম ভামা	ভামা
ভাৰিখ	ভাৰিক
ভেল	ভেল
দাৰা	আদা
দাগ	দাগ

অসমীয়া	গাৰো
কোৱাভ	কোআভ
কোকান	কোকান
হুখ	হুক
দৈ	দৈ
পাপ	পাপ
পাপী	পাপি
ফাঙন	পালঙন
বাভি	বাভি
বাৰী	বাৰি
বেজি	বেজি
বেঙ	বেঙ
বোজা	বোজা
ভাৰা	বাৰা
মাখন	মাকোন
লাঠী	লাভি
সন্তা	চোচ্তা
সাগৰ	চাগল
মুখ	মুক
হানি	হানি
হিচাপ তু কাম হিচাব	হিচাব
কমা তু কাম থেমা	কমা *
৬০ ভিৱা ভাৰাভ ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া শব্দ	কেতবোৰ ভগন্ত উনুকিওৱা হ'ল :
অসমীয়া	ভিৱা
আকাশ	আবাচ
আখৰ	আইখৰ
আগ	আগ
আঠ	আভ

* ব্ৰহ্মণ্য : Choudhury, B N., *Some Cultural and Linguistic Aspects of the Garos*, 1969

অসমীয়া	ভিৱা
আইনী	আৰ্চি
উলৈল তু কাম. উল্লিহ	উল্লিচ
এন্ধাৰ / আন্ধাৰ	আনুধৰ
এঘাৰ	ইগাৰো
ওচৰ তু কাম. অচাৰ	অচৰ
ওঠৰ	আথাৰ
কহাৰ	খমাৰ
কাঠৈ / কৈ	কৈ
গুৱা	গই
গোন্ধ তু কাম. গন্ধ	গন্ধ
ঘোঁৰা	কোৰা
চুম'	চুম'
চোঙাল তু কাম চঙাল / চাঙাল	চাঙালি
জাবোন	চোপোন
ছয়	চুই
জানম	জলম
জীৱ তু কাম জিউ	জিউ
টকা তু কাৰ ভাক'	থাকা
তুলসী	তুলচি
দহ / দশ	তচ
দেল	ভেচ
দেউ	ভেউ
নিয়ৰ তু সং. নীহাৰ	নিহোৰ তু বড়ো নিহিৰ
নেজ তু কাম লেজ	লেংজাই
পইছা	ফুইচা
পথাৰ	ফাভাৰ
পাপ	ফান
পাপ	ফাপ
পুনৰ	পুনা
পূজা	ফুজা
পুখিৰী তু কাম পিখিমি (পিবখিমি)	ফিবখিমি

অসমীয়া	ভিত্তি
বল	পল
বটল	পোভোল
বাউৰি	বাথৰি
বাৰিষ	পাৰিচা
বাৰী	পাৰি
বাৰ্তা তু কাম বাত্ৰা	পাথ্ৰা
বুজি	পুন্নি
ভালুং	পালুক
মৰম	মোমোম
মাক (কৰ্	মাপ
মেল (সভা)	মেল
মেঘ	মেক
বজা তু কাম বাজা	বাজা
বাছনি	বান্দি
বংগুৰি (হালধী)	বং
কামাল	কমাল
লাজ	লাচ
(এ) জ	চে'
চিঙা	চিঙা
সমান	চোমান
সঁচা	ইচা
সাত	চাভ
সীম'	চিমা
সুখ	চুক
সোণ তু কাম সনা	চোন
সোভৰ	চাথাৰা
স্বৰ্গ/সৰগ	চোবোক
হাতী তু কাম হাথি	হাথি
হাঁহ (সং হংস)	হাচ
হাজাৰ	হাজাৰ
হিছাপ	হিচাপ *

* এই শব্দবোৰ জীৱাসেৱক কৌন্তৰ 'ভিত্তি শব্দ-সম্ভাৰ' নামৰ পুথিৰ পৰা (১৯৮১) লোৱা।

৬১ বড়ো ভাষাৰ নিচিনা ডিমাছা ভাষাবোৰো কিছুমান শব্দ (ক) অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে একে বা প্ৰায় একে আৰু সেইবোৰক সংস্কৃত বা আন ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱাকৈ দেখুৱাব পাৰি। সেই শব্দবোৰ অসমীয়া ভাষাৰ যাজেদিয়ে ডিমাছা ভাষাত প্ৰৱেশ কৰিছে। (খ) অসমীয়া শব্দ কিছুমান ডিমাছা ভাষাত প্ৰৱেশ কৰোঁতে এটা বিশেষ ধ্বনি-নিয়ম মানি চলাও দেখা যায়। কিছুমান শব্দ অসমীয়াৰ পৰা ডিমাছা ভাষালৈ যাত্ৰাতে কেতিয়াবা 'হ' ধ্বনিৰ আগম হৈছে, কেতিয়াবা শব্দৰ আদিত থকা ধ্বনিৰ লোপ হৈছে, আৰু কেতিয়াবা 'ভ' ধ্বনিৰ 'ব'লৈ পৰিবৰ্তন ঘটিছে। (গ) ডিমাছা ভাষাৰ কিছুমান শব্দ মূল সংস্কৃত ভাষাৰ বেছি ওচৰ চপা। (ঘ) ডিমাছা ভাষালৈ আৰবী পাৰছী আদি ভাষাৰ শব্দ সংৰক্ষণ কৰিছে। ওলট প্ৰত্যেক বিধৰ শব্দৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল।

ক) অসমীয়া

ডিমাছা

আখৰ

আইখৰ

উপায়

উপায়

এদ্ধাৰ ' আদ্ধাৰ

আ দাৰ

বইনা

কইনা

কপাল (ভাগ্য)

খপাল

কটাৰা

খাটাৰি

খন্তা

খন্তা

গাখীৰ তু কাম গাখৈৰ

গাখৈৰ

গোঁৰা

গৰাই

চুণ

চুনি

জগৰ তু কাম দাই

দায়

ডালিম

দালাম

দান

দান

দুখ

দুখু

ধৰ্ম

ধৰ্ম

পাপ

পাপ

পৃথিৱী (পিবৃথিমি তু. বাম পিথিমি)

ফিবথিমা তু. কাৰবি পিবথে

ফাগুন

ফাগোন

বস্তু

বস্তু

অসমীয়া	ডিমাহা
বিপদ-আপদ	আপদ
মইন।	ময়না
লাজ	লাজি
সপ্তাহ	হাপ্তা
হাট	হাটাই
(খ) আয়ু	হায়ু
উদং তু কাম উদাঙ	হুদাঙ
দাদা	আদা
ভাদ ১ কাম ভাদা	বাদাও
ভাটৌ ২ কাম ভাভা	বাথা
(গ) সংহত	ডিমাছা
অক্ক অক্ক	অ'ত্ত-খো
অহাঙ্গণ 'আঘোণ'	আগন
আস্থিন আচিন'	আচিন
গণ্ডক 'গঁড়'	গন্দা তু বড়ো গান্ধা
গণ্ড 'গাক'	গান্দু তু বড়ো গান্দু
বন্ধাব 'জাকাব'	জাভ-ক্রাই
ভিত্তিলিকা 'ভেভেলী'	ভিত্তিবি
মাৰ্গশীৰ্ষ 'আঘোণ'	মাগ
বগ্ন 'ইত্তব'	জেন্থেব তু মিচিং জন্তব
শাসন 'শাসন'	চাচোন
শ্রাবণ 'শাওন'	চুাও
সময় 'সময়'	চময়
সিন্দূৰ 'সেন্দূৰ'	চিন্দু
সিংহ 'সিংহ'	চিহ্
সুখ 'সুখ'	চুখ

(ঘ) খবচ (আব খচ), চাছা (পাব সজা), থিক (হি ঠিক), নাবাত (হি ঠাকৈত), মচাই (হি মিচি), মহিনা হি মহীনা।*

* ডিমাহা ভাষাৰ লক্ষণবোৰ পূৰ্বোক্তৰ ভাষা-সমিতিৰ দ্বাৰা প্রকাশিত 'অসমীয়া-ডিমাহা লক্ষণাব' (১৯৮৫)ৰ পৰা লোৱা হৈছে।

৬২ কাৰবি ভাষালৈ অসমীয়া ভাষাৰ অসংখ্য শব্দ সামৰি থৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ শব্দবোৰ কাৰবি ভাষাত সোমোৱাৰ সময়ত অসমীয়া শব্দবোৰৰ ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্তন বিভিন্ন ৰূপে হোৱা দেখা যায়। (ক) কেতিয়াবা মূল শব্দৰ আগত 'আ' ধ্বনিৰ আগম হৈছে, (খ) কেতিয়াবা 'ল' ধ্বনি 'ই' হৈছে, (গ) কেতিয়াবা 'জ' ধ্বনি 'চ' হৈছে, (ঘ) কেতিয়াবা 'গ' ধ্বনিটো 'ক' ধ্বনিত পৰিণত হৈছে, (ঙ) কেতিয়াবা 'স' ধ্বনিটো 'হ' হৈছে। তলত অসমীয়া আৰু কাৰবি ভাষাৰ শব্দ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল :

	অসমীয়া	কাৰবি
(ক)	দৰ 'মূলা'	আদৰ
	দান	আদান
(খ)	কপাল 'ভাগ্য'	কপাই
	চিঙল	চিঙই
	নল	নই
	নাঙল তু কাম লাঙল	লাঙই
	নাৰিকল	নাৰিকই
	পিঙল	পিঙই
	মেল	মেই
	হাল	হাই
(গ)	ওজা	অ'চা
	জান (পানী বৈ যোৱা)	চান
	যম	চম
(ঘ)	গাওঁবুঢ়া	কাংবুৰা
	গুদাম (ঘৰ)	কুদাম
	গুৰু	কুৰু
	নগৰ	নকৰ
	নগা / নাগা	নাকা
	হাঙৰ	নাকুৰ
(ঙ)	তুলসী	তুলহি
	শতক	হতুৰ
	শৰ (সূতা)	হন

অসমীয়া	কাৰবি
শাল (মাছ)	হাট
শায়	হাম
শিৱাল	হিআই
সমান	হমান
সংসাৰী	হংহাৰি
সাক্ষী	হাকি
সিকি	হিকি
সিংহ	হিঙ্‌হ
সুমথিৰা	হমছিৰা
সোণাক	হনাক

৬২ ১ কাৰবি আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সাদৃশ্যমূলক আৰু এক কিছুমান উল্লভ
দিয়া ধৰণৰ :

অসমীয়া	কাৰবি
আলি 'বাস্তা'	আলি
উট	উভ
কম	কম
কলম	কলম
কল 'হল্ল'	কল
বৰি 'এবিৰ পাচলি'	কৰি
কানি 'জাকিং'	কানি / কাইনি
কাম	কাম
বাকত	কত
কাৰবাৰ	কাৰবাৰ
কিতাপ	কিতাপ
ঘৰচ	ঘৰভ
খাজনা	খাজনা
খাট	খাড
গাৰ তু কাম. গাধা	গাধা
ঘণ্টা	খণ্ডা
চাকি	ছাকি

অসমীয়া	কাৰাবি
চাকৰ	ছাকৰ
চান্দৰ	ছান্দৰ
চিকাৰ	ছিকাৰ
চিন	ছিন
চেলং	ছেলেঙ
জাতি	জাতি
জৈপ	জৈপ
টাকুৰি	ভাকৈৰি
টিন তু কাম তিঙ	তিঙ
ভৰা (গছ) কাম ভাৰা	ভাৰ
ভাৰিখ	ভাৰিক
থিৰ	থিৰ
দুখ	দুক
দহন	দহন
নাহৰ (গছ)	নাহৰ
নিম (গছ)	নিম
পৰ (প্ৰহৰ)	পৰ
পাত-	পাত
বটা 'লৰাটি' তু কাম, বাভা	বাভ
বৰ 'আলীৰাদ'	বৰ
বহা 'জিৰণি-বৰ'	বহা
বাটৈ	বাৰট
বিদ্য'	বিদ'
বিহ	বি
ভাং	বংহাঙ-
মইন'	মাটন'
মান	মান
মাছৰোকা	মাছ'ৰঙ
মাণ (বস্তু)	মাৰ
মৈ	মুই
মোহৰ	মহৰ
বণ	বন
লাভ	লাপ
হোপা / হাপা	হাপা
হুহ (চোৰাই)	হুহ

৬২২ কাবৰি ভাষাই কিছমান সংকুত শব্দ প্ৰায় একে ৰূপত সংৰক্ষণ কৰাও দেখা যায়। উদাহৰণ :

সংকুত	কাবৰি
অন্ন 'ভাত'	আন্ন
কপি	কিপি
তিত্তিলি	তাতিত্তি
প্ৰাণ	প্ৰান
মন্ত্ৰ	মিন্তৰ্, 'কু-মন্ত্ৰৰ সহায়ত অনিষ্ট কৰ'
সংসাৰ	ছন্ত্ৰ-ছাৰ

অসমীয়া ভাষা আৰু দ্ৰাবিড়ীয় ভাষা

৬৩. অসমীয়া ভাষালৈ দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ বৰঙণি সম্পৰ্কে বিশেষ অধ্যয়ন হৈ উঠা নাই। কালিৰাম মেধিয়ে অসমীয়া ভাষাত সংকুতৰ নিচিনা বিশেষ-শব্দেৰে সৈতে একেধৰণে বিশেষণ-শব্দৰ লিঙ্গৰ পৰিৱৰ্তনহীনতাত দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা উল্লিখিত কৰিছে। মেধিয় আৰু অসমীয়া শব্দকেইটামানৰ মূল দ্ৰাবিড়ীয় ভাষা বুলি কৈছে, যেনে, আই (বসন্ত), আঁম, চিনা (জোক), তেঁউৰ (মিৰি-বেমাৰ), উৰুখ, হোঁপ্ নদীতাকে আৰু / আলু (ভৰলু)। গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ 'বামনবমী-নাট' আৰু পদ্মাৱতী দেৱী ফুকননীৰ 'সুধৰ্মাৰ উপাখ্যান' নামৰ পুথি দুখনত 'ইউ' অথবা বহুবচনাত্মক অৰু/উৰু প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে, যেনে, মোমাই-অৰুৰ (ঘৰ) সখীউৰুৰ (তালৈ), সভ্যবানউৰু, সুধৰ্মাউৰু। এই প্ৰত্যয়টো দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ ফল হ'ব পাৰে। দ্ৰাবিড়ীয়ৰ কুৰি ভাষাৰ লক্ষীপুৰ উপভাষাত বহুবচনাত্মক এটা প্ৰত্যয় হৈছে -ক।^{৬৫} "জুলি, জুৰি, পুৰ, কুৰ, পুৰি, ভিটি, ভিটা আদি স্থানতাকে নামৰ অন্তৰ্ভুক্ত থকা শব্দাংশ দ্ৰাবিড় ভাষাৰ পৰা অহা বুলি অনুমান কৰা হৈছে।^{৬৬} অসমীয়া প্ৰতিধ্বনিত্মক শব্দেৰে সৈতে দ্ৰাবিড়ীয় ভাষাৰ সাদৃশ্যৰ কথা আগন্ত উল্লেখ কৰা হৈছে (§ ৪২)।

* কাবৰি শব্দবোৰ জীৱংগ ভেৰাঙৰ 'কাবৰি লামভাছাম' নামৰ পুথি (১৯৭৪) ৰ পৰা প্ৰধানকৈ লোৱা হৈছে। জীভামহিং হাৰ্কেৰ 'কাবৰি লামথে' নামৰ সৰু পুথি (১৯৭০) খনো চোৱা হৈছে।

৬৫. Reddy Joy., *Kuvl Grammar*, 1979

৬৬ বৰুৱা, বিবিকিকুমাৰ : অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি, ১৯৫৭

অসমীয়া শব্দ-মালা

৬৭ অসমীয়া শব্দ-মালাৰ উৎস বিচাৰি গ'লে প্ৰধানকৈ এইকেইটা উৎসৰ কথা মনলৈ আহে : তৎসম আৰু অৰ্ধতৎসম শব্দ, উদ্ভৱ শব্দ, দেশী শব্দ, ভাৰতৰ আন ভাষাৰ শব্দ, আৰবী, পাৰছী, আৰু তুৰ্কী শব্দ, ইউৰোপীয় ভাষা আৰু আন ভাষাৰ শব্দ, জনা-আৰ্য-ভাষাৰ শব্দ, ধ্বন্যাত্মক শব্দ। যিবিলাক শব্দ সংস্কৃতৰ পৰা অধিকৃতভাৱে আহিছে সেইবোৰ তৎসম আৰু সাধাৰণ ধ্বনি-পৰিৱৰ্ত্তন হৈ অহা শব্দবোৰ অৰ্ধতৎসম। সংস্কৃতৰ পৰা প্ৰাকৃতৰ মাজেদি বিকশিত হৈ অহা শব্দবোৰ উদ্ভৱ। যিবিলাক শব্দৰ মূল সংস্কৃত নাইবা আন কোনো ভাষাৰ পৰা নিৰ্ধাৰণ বৰিব পৰা নহয়, অথচ নব্য-ভাৰতীয় অৰ্য-ভাষাবোৰত পোৱা যায় সেইবোৰ শব্দ দেশী শব্দ। লোপ্ৰাণত ব্যৱহাৰ কৰা সংস্কৃতৰ সৈতে এক যেন দেখা শব্দবোৰৰ প্ৰায়হাণ্ডেই দেখাত তৎসম হ'লও অসমীয়া উচ্চাৰণৰ কাৰণ অৰ্ধতৎসমৰ ৰূপ লয়, উৰ্দ্ধাপি ধৰ্ম, পিতা, ঈশ্বৰ আদি শব্দক তৎসম বুলি কোৱা হয়। অৰ্ধতৎসম বুলিলে সচৰাচৰ ভকতি < ভক্তি, মুকুতি < মুক্তি, ধৰম < ধৰ্ম, কৰম < কৰ্ম, যৰম < যৰ্ম, চোনহ < শেহ, বতন < বহু, বতন < বহু, পহুম < পদ্ম আদিক বুজোৱা হয়। প্ৰকৃতপক্ষে অসমীয়াত তৎসম শব্দৰ সংখ্যা নিচেই ডাকৰ, তাৰ তুলনাত অৰ্ধতৎসম শব্দৰ সংখ্যা কিছু বেছি। কিন্তু আটাইতকৈ বেছি সংখ্যাৰ শব্দ হৈছে উদ্ভৱ শব্দ। অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানতঃ প্ৰাচীন-ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ পৰা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ মাজেদি বিকশিত হোৱা হেতুকে উদ্ভৱ শব্দৰ সংখ্যা বেছি হৈছে। অসমীয়া ভাষাত পাণ < পৰ্ণ > পল, কাণ < কৰ্ণ > কল, মাখী < মক্ষিকা > মক্ষিমা, হাঠী < হস্তী > হথী > হাথী, ঘোঁৰা < ঘোটক > ঘোড় > ঘোৰা আদি শব্দ উদ্ভৱ। অসমীয়াত উদ্ভৱ শব্দৰ বেছি প্ৰচলন হোৱাৰ আন এটা কাৰণ হ'ল, অসমীয়া সাহিত্যৰ ভেটি-স্থাপনকৰ্তা প্ৰাক্ বৈষ্ণৱ আৰু বৈষ্ণৱ-যুগৰ সাহিত্যিকসকলে সৰ্ব-সাধাৰণৰ বোধগম্যভাৱে প্ৰয়োগ কৰা জনসাধাৰণৰ ভাষা। তাৰ পিছত আহোম ৰজাসকলৰ উদ্ভাৱনাত ৰচনা কৰা বুৰঞ্জীবোৰ আৰু ইংৰাজ যুগৰ আৰম্ভণিত মিছনেৰিসকলে চলোৱা 'অকণাদল' কাকত, ব্ৰনছন ছাহাবে ৰচনা কৰা অসমীয়া-ইংৰাজী অভিধান আদিভেঁ কথিত ভাষাৰ প্ৰতি বিশেষ চকু দিয়া হেতুকে সাহিত্যৰ মাজেদি উদ্ভৱ শব্দ বেছিসংখ্যক সংৰক্ষিত হৈছে।

৬৫ দেশী শব্দৰ কিছুমান হ'ল, থাক লাড়ু, তেঁতেলী, খিৰিকী, গাজ, গাড়ী, ছাল, জোপা, টুফুৰী, টুপী, টিকনি, টোল, ঢোল, ঢেঁকী, পেট, পাভল, ভীৰ, জুব, জুল, মোট, মেল্ লদা, হাক, হাথিলাৰ, হাল ইত্যাদি। ভাৰতৰ আন

ভাষাৰ পৰা অহা শব্দকেউবোৰৰ ভিতৰত বহুলাংশ পৰা বহুগোলা, ভেজাল, গুজৰাটীৰ পৰা হৰডাল, হিন্দী ভাষাৰ পৰা কেঁচা, ঠিক, ঠিকা, ডকাইড, পাংখা, ঠাঙা, জোতা, গোল, সজ্জা, খালী, ডাবী গধুৰ', পকা (পকা), মলায়ম (মূলায়ম), হীৰা (সীধা), ধান্দা, ফকৰ, ফালতু, বাস্তাছা, মিহী ঠাট্টা, দম কল, কলপ (চুলিঙ দিয়া বং) আদি শব্দবোৰ অসমীয়াত আহিছে। ভেৰ শক্তিকাৰ প্ৰাবল্যৰ পৰা সোতৰ শক্তিকাৰ শেষলৈকে মোগল সৈন্যই অসম-দেশ আক্ৰমণ কৰিছিল। প্ৰায় চাৰিশ-বছৰ-কাল নামনি অসমত মোগলৰ ৰাজত্ব স্থাপন হৈছিল। তাৰ ফলত ভেৰলৈকেৰ হিন্দুস্থানী ভাষাৰ মাজেদি বহুতো আৰবী, পাৰছী আৰু তুৰ্কী ভাষাৰ শব্দ অসমীয়াত প্ৰৱেশ কৰিছে। উকীল, আদালত, দৰ্যাস্ত, দলীল, খাজনা, মোকদ্দমা, হাকীম আদি আইন বা শাসনবিষয়ক শব্দৰ উপৰি নানা ভৰহৰ নিত্য ব্যৱহৃত শব্দৰ বহুতৰ মূল আৰবী, পাৰছী আৰু তুৰ্কী ভাষা। পাৰছীৰ পৰা যুগ: কিছুমান শব্দ হ'ল: আইনা আঁৰাজ, আপছোছ, যান্ত্ৰে যান্ত্ৰে, আন্দাজ, ইয়াদ, কামৰ, কাগজ, কাৰবাৰ, কাৰছাজী, খৰচ, খুন খুচী, খোবাক খানছামা, কিতমিছ, গপ, গৰম, গোলাপ, ছৰম, ছৰদাৰ, চান্দা, চেইৰা, জখম, জা'নাবাৰ জান (জীৱন), জেগা, জেনী, ভক্তা, তৰ্জ, তুনুকা মজ্জা, দৰ্মহা, দৰ্জা, দস্তুৰ, দোবান, দান' দাগাবাজ, দাৰোগা, দাগ, দালান, দেবী, নৰম, নাৰাজ, নমূনা, পছন্দ, পছমী, পোছাণ, পাজা, পানা, পিয়লা, ফৰমাজ, বৰখাস্ত, বৰবাদ, বন্দবস্ত, বকচীছ, বাগীচা, বালিছ, বেছছ, এজা, মহলা, মোহৰ, মম মেতৰ মোজা, বেগাই লেকাম, চাঙ্গামা। আৰবীৰ পৰা লোৱা শব্দ কিছুমান হ'ল এন ধৰণৰ: আফিং, আছল ইজ্জত, ইন্তফা, এলাকা, এজাহাৰ, কাজিয়া, কলম, কেবেয়া, কিস্তি, কিতম, খতম, খবৰ, খত, খাতিৰ, গবজ, হুখ, ছবীন, ছৰবত, ছাফা, ছালাম, ছাকিন, ছাবোন, ছবীণ, ছহী, জাহাজ জিন্মা, জকৰ, ভদাৰক, ভহবিল, ভমাতা, ভাতীজ, দখল, দোৱাত, নজৰ, নবল, নগদ, নৱাব নিছা ফজল, বদল, বাব, বাবদ, ৰেইমান, মামলা-মবদমা, মুবক্কী, মহকিল, মেবামত, মেজাজ, মেদ, মেহনত, ৰায়ত, ৰাজী, লায়ক, লেফাফা, লেপ, হদ হজম, হাবামী, হাবামজাদা, হাজাৰ/হেজাৰ, হাৱা, হাজিৰা, হাইবান। তুৰ্কী ভাষাৰ পৰা অহা শব্দকেইটামান এনেকুৱা, উদূ, কেঁচী, কুলী, কোৰ্মা, কাবু, খচ্ছৰ, চিক, চামুচ, তুৰ্ক, ভোপ, ভোছক, বোকোচা বেগম বাহাছৰ বাবুচী, বীবী, বাকদ, মোগল, লাছ। পন্তো ভাষাৰ শব্দ কেইটামান হ'ল: পাঠান, আৰাণোট, লুচা, নাগাড়া আদি।

৬৬ ইউৰোপীয় ভাষাৰ ভিতৰত ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দই বিশেষ ঠাই অধিকাৰ কৰিছে। অসমত ইংৰাজসকলৰ ৰাজত্ব, ইংৰাজসকলৰ প্ৰতি স্থানীয় লোকৰ উচ্চ

মনোভাৱ ইংৰাজী সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ সৈতে যোগাযোগ আদি নানা কাৰণত ইংৰাজী ভাষাৰ মৰ্ম অসমীয়া ভাষাত সোমাইছে আৰু সোমাই আছে। ইংৰাজী মৰ্মবোৰৰ কিছুমান সভ্যতা আৰু সাজ-পাৰসূচক, কিছুমান শিক্ষাবিষয়ক, কিছুমান বাণিজ্যৰ লগত জড়িত, কিছুমান ক্ৰীড়াসংক্ৰান্ত ইত্যাদি। উদাহৰণ : অফিছ, ফৰম, ফাইল, কৰ্নেল, ডিবেক্টৰ, জজ, জেইল, জুৰি, পুৰিচ, চাইকেল, মটৰ, টায়াৰ, স্প'ৰ্ক, বেল, কৈডম, টিকট, ইঞ্জিন, জংচন হিগানল, ট্ৰাক, লৰি, টিউব, বেটেৰি, হেণ্ডেল, পেটল, টেলিগ্ৰাম, টেলিফোন, 'ৰেডিঅ', টি ভি, ফটো, ডাক্তৰ, হজপিটেল ফাৰ্মাচি এক্সাৰ কুইনাইন, ইনাৰ্জকছন পেনিচিলিন, প্লেগ কালৰা, মোলৰিয়া, জীংছ ডিপ-থেৰিয়া, মিক্সাৰ স্কম্প লাইট মাটিক, কোট, পেণ্ট টাই, টাউজাৰ, ফ্ৰক ব্লাউজ, চেণ্ডেল ছিলট পেন্সিল ক্ল'জ, কলেজ, গ্লোব, মেপ, চেয়াৰ, বেঞ্চ, টেবুল মাষ্টৰ, প্ৰ'ফেচৰ চাৰ, গাছ, পাছ ফেইল বি.এ. এম. এ. সি. টি. ডি. ফিল. পি. এইচ. ডি, ডি. ডি. টি. এম. ফিল, ডক্টৰ ডি.সি.জি. বেক্স চেঞ্চ ন'ট বেছন, বাণ্ট্ৰাল ফুটবল, ডেন্সি, বেণ্ডমিটন ক্ৰিকট টেনিছ টেবুল-টেনিছ বিজ্ঞান হাউল, ছনেট ক্ৰোজডি কামডি সোইল হাৰমনিয়ম, অৱগন, থায়টাব, কৌজ, ছিন টাইপ, পাইক, ডিগ্ৰাই, ডাবল-ক্ৰাউন প্ৰচক, কমপজিটৰ পাইক' আইনিংকম টাইংকম ৰোফি, বাটালট চপ বাটাব ভিনাৰ, ছাপাৰ, বিয়ৰ জগ, বেছিন টায়েল মিকছাৰ পেপাৰ পাইডাৰ ইত্যাদি।

৬৬. ইংৰাজী শব্দ কিছুমানৰ উপৰি ইংৰাজী ভাষক কপান্তৰিত কৰি কৰা কিছুমান অনবাদ শব্দ আৰু বিশেষ প্ৰয়োগৰ কথাও মন কৰিবলগীয়া। উদাহৰণ : দৃষ্টি-কাণ angle of vision, শ্বেতপত্ৰ white paper, বজ্জত-জয়ন্তী silver jubilee, স্বৰ্ণ-জয়ন্তী golden jubilee, হীৰক জয়ন্তী diamond jubilee, হাল-গাড়ী govt.-rain, তথাকথিত go-called, অদূৰ ভৱিষ্যত in near future, বিশ্বস্ত-সূত্ৰৰ পৰা জনা গৈছে it is reliably learnt, এই প্ৰসঙ্গত in this context, উদাহৰণস্বৰূপে for example, আপোনাৰ / ভৱনীয় yours, যিমানদূৰ সম্ভৱ as far as possible, পোহৰ পেলা throw light, বঙা ফিটা red tape, বগা হাতী white elephant, সোঁ হাত (right hand) স্বকপ, ক'লা-বজাৰ black marker, বিহঙ্গম দৃষ্টি bird's eye view, সুবৰ্ণ-সুযোগ golden opportunity, আনহাতে on the other hand, ভাগ ল'ব take part, প্ৰশ্ন নুঠে question does not arise, জড়াবে আৱিষ্কাৰৰ মূল necessity is the mother of invention, বেৰৰো কাণ আছে walls have ears

৬৭ বিভিন্ন ভাষা ভাষী লোকৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলত অসমীয়া ভাষাত পৰ্জ্বীকৃত শব্দ কিছুমানো সোমাই পৰিছে। ভাৰ কিছুমান ভুলত দিয়া হ'ল : আঁচাৰ, আনাৰস, আলকাট্টা, আলপিন, আলমাবি, আয়ন ইষ্টী, ই-পাট, ইংৰাজ, ওলভাজ, কামিজ, কাজু, কবি, খুঁচান, গিৰ্জা গামল', ওদাম, মেজ, চাবি হাত, টেকি, ভাতুৰু 'ধাঁপাত', নিলাম পাউকটী, পাতি (হাত), পাটুৰি, পিপা, পিষ্টল, ফৰ্মা, ফিটা, ফটকা, বয়াম, বাৰগু', বালটি, বিলি, বিকুড, বটল, বুটাম, বোমা, মাৰ্কা, মাস্তুল, মিলি মিছু, সম্বা-টেঙা (কমলা)। ফৰাচী ভাষাৰ কাৰ্ভিজ কুপন, ওলভাজৰ ইচ্ছুপ ভিৰ্তন তৰ্তন, বহিৰ্তন ইচ্ছুপন জাপানী ভাষাৰ বিকুলা চাৰাকিৰি, চীনা ভাষাৰ চাহ লিচু ডাচ ভাষাৰ তুকপ বোম (গাভীৰ) আদি শব্দও অসমীয়াত সোমাইছেহি।

৬৮ অন্যৰ্য ভাষাৰ শব্দহিছাপ অসমীয়া ভাষাত চীন-বৰতীৰ আৰু জাপানী ভাষাৰ বৰঙণিৰ কথা আগতে আলোচনা কৰা হৈছে। এইখিনিতে বামৰূপী উপভাষাত নিত্য ব্যবহৃত শব্দকেইটামানৰ নেপালী ভাষাৰ শব্দৰ সৈতে তুলনামূলক দেখা যায়। ড° টাৰ্নাৰৰ নেপালী অভিধানত এনে শব্দবোৰত বিশেষকৈ তিথ্যবসমীয়া ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ কথা অনুমান কৰিছে। এনে শব্দকেইটামান ভুলত দিয়া ধৰণৰ :

কামৰূপী	নেপালী
খন্ত 'দাগ'	খন্ত
খোপ	খোপ
জক খং'	বাক
ভাঙন 'মতা হোঁৱ'	টাঙন
ধক 'লাজ'	ধক
ধোচ 'শকত'	ডোচ
পোত 'বাক'	পোত
হালগিল 'বৰটোকোলা'	হালগিল ইত্যাদি

৬৯ অসমীয়া শব্দ মাল্যৰ এক বৃদ্ধি অংশ খণ্ডিকাৰ বৰিছে ধৰণাত্মক শব্দবোৰে। ধৰণাত্মক শব্দবোৰ কেতিয়াবা এটা অংশৰে গঠিত হয়, যেনে, 'চবাই কৰে চিউ', 'কাউবীয়ে কৰিবৰ কা', কুকুৰে ডুক-ইছে > ডুকিছে। ধৰণাত্মক শব্দবোৰ সচৰাচৰ দুটা অংশৰে গঠিত আৰু সিহঁতক ভুলত দিয়া ধৰণে তিনিটা শ্ৰেণীত ভগাব পাৰি :

(ক) টন-টন, দপ-দপ, ধপ-ধপ, ফুচ-ফুচ (খ) কক-বক, কো-বো, লট-পট, লৰ-ফৰ, (গ) জামন-জিয়ন, চুচু-চামাক, টুলু-ভুটু।

উপভাষাৰ অধ্যয়ন

৭০ প্ৰাকৃতিক শোভা-সৌন্দৰ্য্যৰে ভৰপূৰ অসম দেশখন ভাষাবিজ্ঞানীসকলৰ বাবেও মনোহৰ। ইয়াক ভেঙেলোকৰ স্বৰ্গ-ভূমি বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। অসমৰ পৰ্বভে-
 ভৈয়ামে নানা ভাষা আৰু উপভাষা জীয়াই আছে। অসম-দেশ ভাষা-উপভাষাৰ
 উৰাল হোৱা সাক্ষ্যও তাৰ প্ৰকৃত বিৱৰণ আছিলৈকে নানা কাৰণবশতঃ পোৱা
 হোৱা নাই। পৰ্বতীয়া ভাষা-উপভাষাবোৰৰ উপৰি ভৈয়ামতো বিবিধ জনজাতীয়
 ভাষা-উপভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰে আঞ্চলিক ৰূপ কিছুমানৰ বিজ্ঞানসন্মত
 বিস্তৃত আলোচনা হৈ উঠা নাই। এইখিনিতে এটা প্ৰশ্ন স্বাভাৱিকতে মানুহৰ মনলৈ
 আহে যে এইবোৰৰ বিশ্লেষণ আৰু বিৱৰণৰ পৰা আমাৰ বিশেষ কি লাভ হয়।
 বৰং যিটো ভাষা বা উপভাষাৰ অলপ কাম যেতিয়াই কোনো এজনে কৰি
 উলিয়ায় তেতিয়াই সেই ভাষা বা উপভাষা-কোৱা লোকসকলে তাক স্বীকৃতি
 দিবৰ কাৰণে এক প্ৰকাৰ আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰা দেখা যায়। সেয়ে ত'লে যিমানৈ
 ভাষা-উপভাষাবোৰৰ চৰ্চা হ'ব সিমানই অসমৰ ভাষা সমস্যা জটিল হৈ পৰিব।
 এনে দৃষ্টি-ভঙ্গীত ৰাজনৈতিক অনানুপাত আছে আৰু তাক দূৰদৃষ্টিসম্পন্ন বুলি কোৱাও
 টান। কোনো এখন দেশৰ সামূহিক কাগবোৰ চলাবলৈ আৰু দেশখনৰ একা-
 সাধনৰ নিমিত্তে যিটো ভাষা দেশখনৰ প্ৰায় সকলো অঞ্চলৰ মানুহে সহজে বুজি
 পায় সেই ভাষাটো মানি ল'ব লাগিব। অৰ্থাৎ সেই ভাষাটোক ৰাজনৈতিক
 আৰু সামাজিক মৰ্যাদা দান কৰিব লাগিব।

৭১ ভাষা উপভাষাবোৰৰ বিশ্লেষণ আৰু বিৱৰণৰ মূলা ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত নহয়
 ঐতিহাসিক আৰু সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰতেই গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈছে। “ভাষাবিজ্ঞানীৰ কাৰণে
 স্থানীয় উপভাষাবোৰৰ মূলা ৰাখক। সেইবোৰে ভেঁক ৰামৰ আহিলা যোগায়
 কাৰণেই একল মূল্যবান নহয়। মান্য আৰু অৰ্থ মান্য ভাষাৰ মূল আৰু বুৰঞ্জী,
 আঞ্চলিক উপভাষাবোৰৰ জৰিয়তেহে বুজিব পাৰি।” জে, এ, হাৰ্ড নামৰ পণ্ডিতে
 ১৯৬৫ চনৰ ‘টেনজাকছনছ অফ ফিল’লজিকেল ছোচাইটি’ নামৰ পত্ৰিকাত উপভাষা-
 অধ্যয়নৰ পৰা কোন বিষয় উপকাৰ হ'ব পাৰে উল্লেখ কৰিছে : উপভাষাৰ অধ্যয়নে
 আমাৰ ভাষাৰ আগৰ স্তৰবোৰৰ বিষয়ে সম্যক জ্ঞান দান কৰে। ভাষাটোৱে গ্ৰহণ কৰা
 নতুন নতুন শব্দৰাজিৰ সমস্ত নিৰূপণ কৰে। কোনো ভাষাৰ বৰ্তমান-সময়ৰ বিবিধ ৰূপ-
 বোৰ লিখিতৰূপে থাকিলে ওৱিয়ন্তৰ গৱেষকসকলৰ কাৰণে বহুতখিনি সময় লাগিব।
 উপভাষাবোৰে কোনো মান্য ভাষাৰ বিকাশৰ স্তৰ-বিভাগবোৰৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ
 লগে লগে মান্য ভাষাত ব্যৱহাৰ নোহোৱা শব্দ কিছুমান সংৰক্ষণ কৰি একোখন

ঠাইৰ সাংস্কৃতিক সৌভৱ গতি-পথ নিৰ্ণয় কৰাত সহায় কৰে। উপভাষা-অধ্যয়নৰ পৰা আন কিছুমান লাভো হয়। সাধাৰণত মানৱ মনৰ নজনাৰ জ্ঞানিবলৈ যিটোৱে। ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো কোনো এটা ভাষাৰ কোনো এক অঞ্চলৰ ভাষা আন এক অঞ্চলেৰে সৈতে একে নহয় কাৰণে সেই সেই অঞ্চলৰ ভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত, শব্দগত বা অৰ্থগত যি কোনো পাৰ্থক্যই নহওক লাগে জ্ঞানিবলৈ হেঁপাহ জখাটো স্বাভাৱিক। উপভাষাৰ অধ্যয়নে এই টেপাহ পূৰণত অৰিহণা যোগায়। আনহাতে ভাষা সাংস্কৃতিক এটা অৱশ্যকীয় অঙ্গ হোৱা কাৰণে কোনো ঠাইৰ ভাষাগত পাৰ্থক্যই সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশত বহু কথাৰ ইঙ্গিত দিব পাৰে। কোনো কোনো সমাজত মতা মানুহৰ ভাষা আৰু মাইকী মানুহৰ ভাষাৰ মাজত যথেষ্ট পাৰ্থক্য পোৱা যায়। ইয়াৰ দ্বাৰা তুলো জ্ঞেয়ীৰ লোকৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ আভাস পোৱা যায়। বিভিন্ন দল বা গোষ্ঠীৰ লোকেৰে সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্কৰ বাতৰিত ভাষাৰ পাৰ্থক্যবোৰে আঙুলিয়াই দিব পাৰে। ভাষাৰ পাৰ্থক্যই কোনো এখন ঠাইৰ আদিম বসতিৰ অনুসন্ধানতো সহায় কৰিব পাৰে। গতিকে উপভাষাৰ অধ্যয়নে নৃতাত্ত্বিক মূল্যও বহন কৰে। উপভাষাৰ অধ্যয়নৰ এটা বাস্তৱিক দিশো আছে। কোনো উপভাষা-কোৱা অঞ্চলৰ কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত যদি আন উপভাষা এটা কোৱা শিক্ষক এজনে নিযুক্তি পায়, তেতিয়াহ'লে শিক্ষা-দানত শিক্ষকজনে কিছু অসুবিধাৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়াত পৰিব। কেতিয়াবা ছাত্ৰসকল আৰু শিক্ষকৰ মাজৰ সম্পৰ্কও বেয়াৰ ফালে যাব পাৰে। কিন্তু শিক্ষকজনে সেই অঞ্চলৰ উপভাষাৰ বিষয়ে সম্যক পৰিচয় পালে আৰু সেই অনুযায়ী তেওঁ এটা সমিলমিলৰ মাজত চলিল পৰিস্থিতি বহুখিনি উন্নত হ'ব গৈ। উপভাষাৰ অধ্যয়নে এই ক্ষেত্ৰত এক উল্লেখযোগ্য অৰিহণা আগ বঢ়াব।

৭২ অসমীয়া ভাষাৰ কামৰূপী উপভাষাৰ অধ্যয়ন আৰু বিৱৰণে মাত্ৰ অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, বিকাশ, আৰু পৰিপুষ্টিত কিমানখিনি সহায়ক হ'ব পাৰে তাৰ অলপ আভাস দাঙি ধৰা হ'ল। দেশী আৰু বিদেশী নানা ভাষাৰ লক্ষ্যৰাজি অসমীয়া মাত্ৰ ভাষাত সোমাই অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বৃদ্ধি কৰিছে। সেইবোৰক গ্ৰহণ কৰাৰ নিচিনা কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দ কিছুমানক অসমীয়াত স্থান দিব পাৰি। গতিকে কৰিবলৈ হ'লে অৱশ্যে অনেক ঠাইত উপভাষাৰ ধ্বনি-তত্ত্বৰ প্ৰণালীক মাত্ৰ ভাষাৰ ধ্বনি-তত্ত্বৰ প্ৰণালীৰ নিয়মেৰে সলনি কৰি ল'ব লাগিব। দুই-এজন অসমীয়া কবিতা-সাহিত্যিক ইতিমধ্যে কিছুমান শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে, যেনে, পানীপিল্লী, মেডেলী, ব'দ পুৱা আদি। জগতৰ উন্নত ভাষাবোৰত

একোটা বস্তু বুজাবলৈ কেইবাটাও শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে সংস্কৃত ভাষালৈ আঙুলিয়াব পাৰি। ডাঙৰ একল পানী বুজাবলৈ, জল, উদক, বাৰী, নীৰ আদি শব্দবোৰ ব্যৱহৃত হৈছে। অসমীয়াতো স্থান অনুসৰি ভেনেদৰে মধুৰী-আম, আনাৰস, গাহৰি, দৰা, মিচা-মাছ, ডেঁটফুল আদি শব্দৰ লগত ক্ৰমে সঁফুৰী-আম, সঁফুৰী-কঁঠাল, বৰা, বৰ, নিচলা-মাছ, মকুৱা আদি শব্দৰ প্ৰয়োগ চলিব পাৰি। শব্দৰ উপৰিও কিছুমান বাক্যাংশ জতুৱা ঠাঙ, ফকৰা-যোজনায়ে অসমীয়া ভাষাৰ পুষ্টি-বৰ্ধন কৰিব পাৰে, যেনে, ধল (সং ধৱল) পুৱা, বৰেৰ পুৱা (দোকমোকালি), লাক পাও কৰি (কোনো প্ৰকাৰে), হাজোৱেদি বৰপেটালৈ যা (সহজ পন্থা এৰি কঠিন পন্থা গ্ৰহণ কৰ), জলম লগা (সজাই ক) ভেঁঠেলি ভাঙ (খাই বৈ শেষ কৰ), সহিবা সং. সলিৰ) দি (চিপজৰী লগাই আয়ত্ব্য কৰ), গাই দুৱা (সং দুহ, দি। সকলোখিনি শোষণ কৰ) ইত্যাদি। মাত্ৰ ভাষাত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা শব্দ কিছুমান কামৰূপী উপভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা পোৱা যায়। কুঁৱা বা নাদৰ উপৰিও লাং, পাত্ৰিক বা ইন্দৰা বটা, দৰাই, ঠগিৰ উপৰি কস্তি আদি শব্দৰ ব্যৱহাৰেই এইবোৰৰ উদাহৰণ। বামৰূপৰ ওচৰ-পাজৰৰ ভাষাৰ লগত সম্বন্ধ উলিয়াবৰ বেলিকা এনে শব্দবোৰ যথেষ্ট কামত আছে। কামৰূপ-জংগলৰ কিছুমান শব্দৰ মাত্ৰ ভাষাত হোৱা অথবা পৰিৱৰ্তনৰ দৃষ্টান্ত আমোদজনক। কামৰূপী উপভাষাত চহ (খেতি) খিজান কৰ ভেঁও চহকী। অৰ্থাৎ কামৰূপী উপভাষাত চহকী শব্দৰ অৰ্থ হ'ল 'খেতিৱক'। কিন্তু মাত্ৰ ভাষাত চহকী মানে ধনী। একোটা বস্তু বুজাবলৈ কেইবাটাও শব্দৰ ব্যৱহাৰ আন এটা আকৰ্ষণীয় কথা। মাত্ৰ ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা 'গেদগেদী' মাহক বুজাবলৈ কামৰূপী উপভাষাত ঘুমেখাইতী, কাফনমতী, ডেঁহেৰী, ধেঁহেৰী, সখলী, সখাগলী, ঘাগচী আদি শব্দ পোৱা যায়।

৭৩ প্ৰত্যেক শব্দৰ একোটা ইতিহাস আছে। অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ ইতিহাসৰ উদ্ধাৰত কামৰূপী উপভাষাই যথেষ্ট বৰঙণি যোগাব পাৰে। তলত কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হ'ল : সং গৰ্ত > গৰ্ত (প্ৰা) > গাতা (বাম) > গাঁত মা অ), সং লোমন > লোম পালি > লোম। পু অ > লুম (কাম) > নোম (মা অ.), সং অপৰ > অৱৰ (প্ৰা), আৰ (কাম) > আক (মা অ.), সং হন্তী > হথী (প্ৰা:) > হাথী (হি.) > হাথী (বাম) > হাতী (মা অ.), সং কাণ ' আক > কাণ (কাম) > কণ (মা. অ.), সং গজ + আক > গাছা (কাম.) > গছা (মা অ.) ইত্যাদি।

৭৪. মগধীয়া আৰু আন আন ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰে সৈতে কামৰূপী উপ-ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰ মিল দেখা যায়। সেইবোৰে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীন ধৰণ সন্ধান দিহা সহায় কৰে। ডঃ সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে উনুন্ধিহাই দিয়া যন্তে মগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা সৃষ্ট ভাষাবোৰৰ পাৰস্পৰিক মিলনসূচক বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰ ভিতৰত এটা হৈছে অপিনিহিত্তৰ ই স্বৰ-ধ্বনি। কামৰূপী উপভাষাত অপিনিহিত্তি এটা সৰ্ব-প্ৰযোজ্য নিয়ম। ডঃ সূকুমাৰ সেনে উল্লেখ কৰা মগধী প্ৰাকৃতৰ মানকেইটামান বৈশিষ্ট্য হৈছে ব-ধ্বনিৰ ঠাইত ল-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ, স্বাধিক—জা (সং. আৰু প্ৰাকৃতৰ ব্যৱহাৰ, বিভক্তি প্ৰত্যয়ৰ অন্তৰ্ধান, বিশেষকৈ পঞ্চমী বিভক্তিৰ চিহ্নৰ লোপ, দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থীৰ একীকৰণ আৰু তাৰ ঠাইত প্ৰায়ে সপ্তমীৰ প্ৰয়োগ। এই আটাইবোৰৰ উদাহৰণ কামৰূপী উপভাষাত পোৱা যায়, যেনে, সং. বধ্যা > বজ্জা (প্ৰা.) > লেজা (কাম.) > নেচা মা অ); সং. স্বৰীৰ > শোৰীল (কাম), সং. সৌৱৰ্ণক > সগ (কাম) > সোণ (মা অ), সং. বোপাক > কপা (কাম) কপ (মা অ.)। অসমীয়া ভাষাত আভলতে পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো সূকায়্য চিন নাই। ষষ্ঠী বিভক্তিৰ চিনৰ পিছত ‘পৰা’ পৰ-সগ লগ লগাই অপাদান-কাৰক কৰা হয়। কামৰূপীত এনে প্ৰয়োগ আছে। আকৌ কো-ক যাহ বা কোত যাহ (বলৈ যাহ)। ইয়াত দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থী বিভক্তিৰ একীকৰণ আৰু তাৰ ঠাইত সপ্তমী বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে। অসমীয়া ভাষাত বিশেষণাৱ্যয় বৃদ্ধাবলৈ ন’হলে দ্বিতীয়া বিভক্তিৰো প্ৰয়োগ নহয়, যেনে, মানুহ মৰে মানুহ মৰে। তু কাম মাহনু মৰে, মাহনু মৰে।

৭৫ উত্তৰ-বঙ্গৰ ভাষা, বঙলা, উড়িয়া, ভোজপুৰী, মৈথিলী আদি ভাষাবোৰেৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্কৰ বিষয়ে ওপৰত কৰা আলোচনাত কামৰূপী উপভাষাৰ সমলে কিদৰে সহায় কৰিছে দেখুওৱা হৈছে। পূৰ্ব বঙলাৰে সৈতেও কামৰূপীৰ সম্পৰ্ক দেখা যায়। নোৱাখালি, মেমনসিং, আৰু চিভাগঙৰ উপভাষাত পোৱা অপিনিহিত্তিৰ বহুল প্ৰয়োগ কামৰূপী উপভাষাৰ এটা বিশিষ্ট লক্ষণ। পূৰ্ব-বঙলা আৰু কামৰূপীত কৰণ-কাৰকত—দি বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ আছে। যেনে, জোৰী—দি (কাম), দৰি দিয়া বানিঅ (জোৰীৰে বান্ধি A F D § 651)। প্ৰথমৰ এ-বিভক্তিত দুয়ো ঠাইত একে। “এইটো (—এ) পশ্চিম-বঙলাত অপ্ৰচলিত হৈছে। পূৰ্ব-বঙলা আৰু অসমীয়াত ই এটা জীৱিত ৰূপ” (O. D B, L § 197)।

৭৬ উপভাষাৰ বিশ্লেষণ আৰু বিৱৰণে আন এটা ভাঙৰ কাম বৰিব পাৰে। কেইবাটাও উপভাষাৰ ভিতৰত যেতিয়া কোনো এটাই বাঞ্জনৈতিক, সামাজিক নাইবা সাংস্কৃতিক কাৰণত মৰ্যাদা পায় আৰু তাৰ মাধ্যমেৰে সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ

প্ৰচাৰ কাৰ্য চলে ভেঙিলা আন উপভাষাৰ তুলনাত মান্য উপভাষাটোক উচ্চ মূল্য দিয়া হয়। আছিলতে ই সুযোগ পাই উদ্ভৱ হোৱা অসম্ভৱ। তথাপি ভেঙিলা আন উপভাষাৰ প্ৰয়োগবোৰ অলপ আচৰ্ছতা যেন বোধ হয় আৰু সেইবোৰৰ প্ৰতি অলপ হেয় ভাৱ উৎপন্ন হয়। কিন্তু আন উপভাষাবোৰৰ প্ৰণালীবদ্ধ বিশ্লেষণ আৰু কাৰণবোৰ জানিব পাৰিলে তেনে মনোভাৱৰ বহুখিনি ভীত্ৰভা হ্ৰাস পায়। অসমীয়া ভাষাৰ শিৱসাগৰ-অজলৰ উপভাষা-কোৱা লোকসকলৰ কাৰণে কামৰূপী উপভাষাৰ প্ৰয়োগবোৰ প্ৰথমতে কাণত বাজে। কিন্তু সেইবোৰ প্ৰত্যেকেই একোটা নিয়মবদ্ধ হৈছে হৈছে, যেন, সং কুকুটক > কুকুৰা (কাম) > কুকুৰা (মা অ.)। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল কামৰূপী উপভাষাত বলাঘাত শব্দৰ আদি-অক্ষৰত পৰে আৰু তাৰ ফলত মধ্যৱৰ্তী অক্ষৰ লোপ পাই স্বৰ-ধ্বনিটো নিঃছিহ হয়।

৭৭ মান্য ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ ঠাইত কামৰূপীত সম্পূৰ্ণ নতুন শব্দ একোটা শুনিবলৈও অলপ কঁচা যেন লাগিব পাৰে। কিন্তু সেই শব্দবোৰৰ মূল ক'ত জানিলে মনৰ ভাবৰ কিছু সলনি হয়। উদাহৰণস্বৰূপে মান্য ভাষাৰ বগীৰ ঠাইত কামৰূপীত ব্যৱহাৰ হোৱা ডিমা (সং ডিম্বক), মুখ ধোৱাৰ ঠাইত অচা সং. আ-চম, তিতাৰ ঠাইত ভিজ (সং অভাজ মাৰাঠী ভিজণে, হিন্দী ভিজনা, বঙলা ভিজ), মৈদাৰ ঠাইত বোঠি (সং উপবিষ্ট, বঙলা বোঁটা) আদি শব্দ উল্লিখ্যৰ পাৰি। শব্দৰ আভি-গুৰিৱৰ্ত্তন এইদৰে নতুন পথৰ সন্ধান দিয়াৰ উপৰিও কামৰূপী উপভাষাৰ সাধাৰণ-জ্ঞানৰ আন এটা আৱশ্যকতা আছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দ, ধ্বনি শুভ আৰু ৰূপ-শুভ ই কি অংশ গ্ৰহণ কৰিছে ওপৰত আলোচনা কৰা হৈছে। কামৰূপী উপভাষাৰ নিচিনা গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ পৰিচলিত অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসত নতুন আলোকপাত কৰিছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ ভাষাৰ লগতো এই উপভাষাটো বিশেষভাৱে জড়িত। গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ সহায়তো অসমীয়া মান্য ভাষাটো নানাভাৱে পৰিপূৰ্ত্ত কৰিব পাৰি। অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ আৰু ইতিহাসৰ লগত তাৰ উপভাষাবোৰৰ সমাক বিৱৰণ অপৰিহাৰ্য্যভাৱে জড়িত। আটাইতকৈ মহত্বপূৰ্ণ কথা হৈছে ভাষা-উপভাষাৰ বৈজ্ঞানিক পৰিচলিত বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ আন্তৰিক মিলনৰ ভেটি দৃঢ় কৰা কথাটোহে। দেশৰ ঐক্য আৰু সমৃদ্ধিৰ বাবে ইয়াৰ মূল্য অসীম।

অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা

৭৮. কোনো ভৌগোলিক পৰিস্ৰেষ্ঠনৰ ভাষা এটাৰ বিভিন্ন অঞ্চলত সৃষ্টি হোৱা সুকীয়া ৰূপেই হ'ল সেই ভাষাটোৰ উপভাষা। উপভাষাৰ সৃষ্টিৰ মূল

কাৰণ হৈছে মানুহৰ মাজত আই-বাই বা ষোণাষোণৰ অভাৱ। নানা কাৰণত দুটা অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজত ষোণাষোণৰ অভাৱ ঘটিব পাৰে। কেতিয়াবা প্ৰাকৃতিক বাধাৰ সৃষ্টি হয়। অৱশ্যে প্ৰাকৃতিক বাধাতকৈ সামাজিক বাধাহে উপভাষা-সৃষ্টিৰ কাৰণে বেছি প্ৰভাৱশালী। অসমীয়া ভাষাটো মগধীয়া ৰূপৰ পৰা ৰূপান্তৰিত হৈ পশ্চিম পিনেদি অসমত সোমায় আৰু অসমৰ নামনি-অঞ্চলতে সুকীয়া অসমীয়া ভাষাৰূপ গঢ় লয়। পিছত ভাষাটো ক্ৰমে উজনি-অঞ্চলত বিস্তৰি পৰে। ১২২৮ চনত আহোমসকলে অসমৰ পূব অঞ্চল অধিকাৰ কৰি শিৱসাগৰ জিলাত ৰাজধানী স্থাপন কৰে। লাহে লাহে তেওঁলোকৰ ৰাজ্য বাঢ়ি গৈ কামৰূপৰ সীমা পায় হি। গতিকে উজনি-অসমখন এক শাসনৰ অধীন হয় আৰু তাৰ ভাষাটোৱে এটা বিশেষ গঢ় লয়। নামনি-অসমখন হ'লে ১৬৮২ চনলৈকে ৰাজনৈতিক পিনৰ পৰা সম্পূৰ্ণ বোলগাৱাৰে আছিল আৰু অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা এই অঞ্চল বিভিন্ন-সময়ত বিভিন্ন ৰজাৰ অধীনত আছিল। ৰাজধানীও একে ঠাইত নাছিল। তদুপৰি বিদেশীসকলে নিশ্চয়কৈ মুছলমানসকলে ১২০৫ চনৰ পৰা ১৬৮২ চনলৈকে বহুবাৰ আক্ৰমণ কৰিছিল। ১৬৮২ চনত নামনি-অসমখন আহোম-ৰাজ্যৰ ভিত্তকৰা হ'লেও বহুতো কাৰণত এটা শান্তিৰ বাতাবৰণৰ সৃষ্টি হোৱাত বাধা পৰিছিল। দুয়ো অঞ্চলৰ ভিতৰত ষাভাষাতৰ অসুবিধা, কোনো ভাঙৰ মেলা বা কোনো ভাঙৰ ধাৰ্মিক উৎসৱ-পৰ্ব আদিৰ অভাৱ, ৰিয়-বাকৰ প্ৰচলন নথকা আদি কাৰণত উজনি আৰু নামনি-অঞ্চলৰ লোকেসকলৰ মাজত মিলা-মিচাৰ সুবিধা হোৱা নাছিল। সেই হেতুকে নামনি অঞ্চলৰ ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া সাঁচ ল'বলৈ সুচল পালে। অৰ্থাৎ অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰধানকৈ দুটা আঞ্চলিক ৰূপ বা উপভাষা পোৱা গল : এটা পূব-অঞ্চলৰ বা উজনিৰ উপভাষা আৰু আনটো পশ্চিম-অঞ্চলৰ বা নামনিৰ উপভাষা। ত্ৰিগাৰ্ছন লিখিছে : অসমীয়া ভাষাৰ মাত্ৰ উপভাষাটো হৈছে শিৱসাগৰ আৰু তাৰ আশ-পাশে কোৱা উপভাষাটো। অসম উপত্যকাৰ উজনি-অঞ্চলত ভাষাটোৰ সকলো ঠাইত ৰূপ একেটাই। যিমানেই আমি পশ্চিমৰ পিনলৈ গতি কৰোঁ, সিমানেই এটা স্পষ্ট উপভাষা পাওঁ। মই তাক পশ্চিম-অঞ্চলৰ অসমীয়া নাম দিছোঁ। এই উপভাষাটো কামৰূপ-জিলা আৰু পূব-গোৱালপাৰাৰ মানুহবোৰে কয়।^{৬৭}

কামৰূপী উপভাষা

৭৯. অসমীয়া ভাষাটোৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ উপভাষাক আৰু দুটা ভাগত ভগাব পৰা যায় : অবিভক্ত গোৱালপাৰা-জিলাত কোৱা গোৱালপাৰীয়া উপভাষা আৰু অবিভক্ত কামৰূপ-জিলাত কোৱা কামৰূপী উপভাষা। পূবৰ পিনৰ মাত্ৰ ভাষা আৰু একেবাৰে পশ্চিমৰ পিনৰ গোৱালপাৰাৰ উপভাষাৰ মাজত আছে কামৰূপৰ উপভাষা। কামৰূপৰ উপভাষা বা কামৰূপী উপভাষাটো অসমীয়া ভাষাৰ এটা প্ৰধান উপভাষা। পূৰ্ব-অসমৰ উপভাষাটোৱে সৈতে ইয়াৰ যথেষ্ট পাৰ্থক্য দেখা যায়। সেই পাৰ্থক্য ধ্বনি-ভেদ, ৰূপ-ভেদ, আৰু শব্দ-মালা সকলো ক্ষেত্ৰতে স্পষ্ট। আনকি ফকৰা-যোজনা আৰু জড়ুৱা ঠাচঠো কামৰূপী উপভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ ধৰা পৰে। এনে হোৱাৰ বাবে হ'ল দুয়ো অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজত মিলা-মিচা কৰাৰ সুবিধাৰ অভাৱ। উজনি-অঞ্চলৰ ভাষাত এক প্ৰকাৰ সমৰূপতা বৰ্দ্ধিত হৈছে যদিও ভালদৰে চাৰ্জি জাৰি চালে পূবৰ ভাষাৰে সৈতে মাজৰ জিলাকেইখনৰ ভাষাৰ পাৰ্থক্য দেখা যাব। কামৰূপী উপভাষাৰ স্থানীয় পাৰ্থক্যবোৰ বেছি স্পষ্ট। এইবোৰ থাকিলেও কামৰূপী উপভাষাৰ বিভিন্ন স্থানীয় পাৰ্থক্যবোৰে ইজনে সিজনক বুজাত অসুবিধা নজন্মায়। ভালত উজনি অঞ্চলৰ ভাষা বা মাজ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ মাজত থকা প্ৰধান পাৰ্থক্যবোৰ আলোচনা কৰা হ'ল। সেইবোৰক ধ্বনিমূলক, ৰূপাত্মক, আৰু শব্দমূলক এই তিনিভাগত দেখুৱা হৈছে।

৭৯.১ ধ্বনিমূলক : (১) কামৰূপী উপভাষাত সাভোটা বিশিষ্ট স্বৰ ধ্বনি আছে : [অ, আ, ই, উ, এ, এ', ও]। মাজ ভাষাত পোৱা [অ'] স্বৰ-ধ্বনিটো ইয়াত পোৱা নাযায়। মান্য ভাষাৰ বিশিষ্ট স্বৰ-ধ্বনিকেইটা হ'ল [অ, আ, ই, উ, এ, এ' অ', ও]। ব্যঞ্জন-ধ্বনি হ'লে একৈশটা পোৱা যায়। সিহঁতৰ বাৰটা স্পৰ্শ, তিনিটা নাসিকা, এটা পাণ্ডিক, এটা কল্পিত, আৰু চাৰিটা উন্নয়। মান্য ভাষাতে একে ধৰণৰ একৈশটা বিশিষ্ট ব্যঞ্জন-ধ্বনি পোৱা যায় [প, ফ, ব, ভ, ত, থ, দ, ধ, ক, খ, গ, ঘ, ঙ, ন, ঙ, ল, ব, চ, জ, স, হ]

(২) উজনি-অঞ্চলৰ ভাষাত বলাঘাত শব্দৰ শেষৰ আগৰ অক্ষৰত পৰে। কামৰূপীত শব্দৰ আদি-অক্ষৰত পৰে।* তাৰ ফলত কামৰূপীত শব্দৰ মাজত থকা

* বিজ্ঞকবৃদ্ধ শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰত আৰু দুটাতকৈ অধিক অক্ষৰযুক্ত শব্দত দ্বিতীয় অক্ষৰত বলাঘাত পৰে।

স্বৰ-ধ্বনিবোৰ উচ্চাৰিত নহয় আৰু ওচৰত থকা ব্যঞ্জন-ধ্বনি হুটা লগ লাগে, যেনে, মানা ভাষাৰ কুৰ্বা, ভোৰোৰা, কোৰোকা, নিগনি, চকলা>কাৰ. কুৰ্বা, ভম্বা; কৰকা, নিঙনি, চকলা আদি।

(৩) কামৰূপীত ব'ভেই সম্ভৱ অপিনিহিতি হয়। মানা ভাষাত অপিনিহিতিৰ সংখ্যা বেছি নহয়।

(৪) একজকবহুত্ব শব্দৰ বাহিৰে আন শব্দৰ শেষত থকা মানা ভাষাৰ দ্বি-স্বৰ ঐ আৰু ঔ কামৰূপীত—ঐ আৰু—ঔ হয়, যেনে, হিলৈ>হিলে, মিঠৈ মিঠে, কাৰো>কাৰো, ভাটৌ>ভাটৌ। কিন্তু মৌ, বৌ, বৌ।

(৫) শব্দৰ আদি-অক্ষৰত অৱশ্যে কামৰূপীত দ্বি-স্বৰৰ প্ৰয়োগ ভোৱেই আনকি দ্বি-স্বৰো কোনো কোনো ঠাইত শুনা যায়, যেনে ভাৱবীয়া>ভাউ'ৰা, ভাউ'ইৰা। কেৱলীয়া>কেউলা, কেউ'ইলা ইত্যাদি।

(৬) মানা ভাষাত শব্দত থকা নিম্ন স্বৰ-ধ্বনিৰ ঠাইত সচৰাচৰ কামৰূপীত উচ্চ স্বৰ-ধ্বনি হয়, যেনে, ভামোল>ভামুল, বাপোৰ>কাপুৰ, এন্দুৰ>ইন্দুৰ, সেন্দুৰ>সিন্দুৰ, দিচে>দিছি ইত্যাদি।

(৭) উজনি-অসমৰ ভাষাৰ অল্পপ্ৰাণ-ধ্বনিও সচৰাচৰ কামৰূপীত মহাপ্ৰাণ-ধ্বনিকৰূপে দেখা যায়, যেনে, শুনা>শুধা, ভোক>ভুখ, ভুখ, শুকান>তুকান, চাকে>চাখে শিঙান>শিখান।

(৮) মানা ভাষাত এটা শব্দত ওচৰাউচৰীক দুটা আ-ধ্বনি থাকিলে আনৰ আ-ধ্বনিৰ সাধাৰণতে 'অ' বা এলৈ পৰিৱৰ্তন হয়। কামৰূপীত হ'লে দুটা আ-ধ্বনি ওচৰাউচৰীক থাকিব পাৰে, যেনে, কাম বাজা, চাকা, আঙাৰ, আঙাৰ>মা. অ বজা, চকা এঙাৰ, এঙাৰ।

(৯) মানা ভাষাত দুটা অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ দ্বিতীয় অক্ষৰত থকা অ-ধ্বনি কামৰূপীত-'অ' হয়, যেনে, দীঘল, গৰম, মৰণ>কাম দীঘল, গৰাম, মৰাণ ইত্যাদি।

(১০) মানা ভাষাৰ দ্বিঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰত 'ও' আৰু দ্বিতীয় অক্ষৰত আ-ধ্বনি থাকিলে কামৰূপীত ও-ধ্বনি অলৈ কপাতৰিত হয়, যেনে, কোঙা, কোলা, খোপা, বোৰা>কাম কঙা, কলা, খপা, বৰা।

(১১) মানা ভাষাৰ 'ন' আৰু ব-ধ্বনিৰ ঠাইত কোনো কোনো শব্দত ল-ধ্বনি শুনা যায়, যেনে, নোম, নেজ, শৰীৰ>কাম লুম (সং লোমন, পালি লোম পু. অ লোম), লেজ (সং. লজ), শৰীল।

(১২) কামৰূপীত দ্বিঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ প্ৰতি ষাটটি পৰিলক্ষিত হয়। সেই কাৰণে মানা ভাষাত পোৱা একঅক্ষৰযুক্ত শব্দৰ পিছত কামৰূপীত কেতিয়াবা

কেতিয়াবা ষাঠিক আ-প্ৰত্যয় যোগ দি শব্দটোক বিঅকৰীয় কৰা দেখা যায়, যেনে, কাঁহ, খেল, ৰূপ, সোণ > কাম কাঁহা, খেলা, ৰূপা, সণা ইত্যাদি।

৭৯২ ৰূপান্তৰ (ক) মান্য ভাষাৰ বহুবচনৰ প্ৰত্যয়—বোৰ,—মিলাক, আৰু-ইউব ঠাইত কামৰূপীভ-গিলা, গিলাক, হাত, হানা, হাম্বা, হাম্বা, হন, আহন, ঠে, চে ইত্যাদি পোৱা যায়। উদাহৰণ : ল'ৰাইউ, বামাইউ, গৰবোৰ, সম্বাইউ, এওঁলোক > কাম, ছোলিহাউ, বামহাম্বা (হাম্বা), গৰুগিলা, সম্বিহানা, সম্বিআহন, এহ্না, জাহন, আহাঁ, ইত্যাদি।

(খ) কামৰূপীভ ক্ৰিয়া-বিশেষণবোৰ মান্য ভাষাৰ তুলনাত সুকীয়া, যেনে, এতিয়া, অলপাত, এইপিনে সেইপিনে এনেকৈ > কাম ইভা, ইয়া অঁহাই অহঁই সঁহাই, সাহঁই, এওঁকে।

গ) মান্য ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টভাৱাচক প্ৰত্যয় টো, জন, জনা গৰাকীৰ ঠাইত কামৰূপীভ টু, ডাল আৰু ফেৰাৰ ঠাইত খোৰ আৰু-খেনি ব্যৱহাৰ হয়। উদাহৰণ : ল'ৰাটো, ছোৱালীজনী, মানুহজনী বা গৰাকী পৰাডাল, জোকডাল, লোণফেৰা > কাম আপাটু, আপাটু, তিৰিটু, পাখাখোৰ জোকখোৰ, জুকখৰ, নুনখেনি। মা-জ জনী > জেনী (কাম) যেনে, সোকজেনী, ডাঙৰজেনী ইত্যাদি।

(ঘ) মান্য ভাষাতকৈ কামৰূপীভ নাম-ৰাতুৰ প্ৰয়োগ বেছি, যেনে, গাঁথি দি, বাকলি গুচা ভটিয়াই যা > কাম গাইণা, ছেলা < ছাল ভাইঠা < ভাটি > ভাটি ইত্যাদি।

(ঙ) ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰতো দুয়ো ঠাইৰ ভাষাৰ মাজত কিছু পাৰ্থক্য আছে, যেনে, ভই খাৰ, তুমি খোবা, ভই ক, সি খালে > কাম তঁই খাহ্ তুমি খ, তঁই কো, সি খালাক ইত্যাদি।

(চ) শব্দ-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত মান্য ভাষাৰ দ্বিতীয় আৰু চতুৰ্থৰ ঠাইত কাম-ৰূপীভ কেতিয়াবা সপ্তমী আৰু দ্বিতীয়া বিভক্তি হয়। উদাহৰণ : কলৈ যোৱা, ডাক সোণা > কাম কোক য, তাত সুধা ইত্যাদি।

৭৯৩ শব্দমূলক : মান্য ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ মাজত শব্দমূলক পাৰ্থক্য কম বুলিব নোৱাৰি। সৰ্বোচৰ ব্যৱহাৰ কৰা বস্তু কিছুমানকো বুজাবলৈ দুই অক্ষৰলৈ গুণিত শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। মান্য ভাষাত কিছুমান সম্বন্ধক সামূহিকভাৱে বুজাবলৈ একোটা সুকীয়া শব্দ নাই। কিন্তু কামৰূপীভ পোৱা যায়, যেনে, ককাই-ভাই, বাই-ভনীৰ ঠাইত কামৰূপীভ সামূহিক শব্দ 'ভাক' আৰু 'বৈনাক' ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ল'ৰা-ছোৱালী (সন্তান) বুজাবলৈ কামৰূপীভ 'হলি' শব্দ আছে। আন এটা লক্ষ্য কবিতালগীয়া কথা হৈছে মান্য ভাষাত অনাৰ্য-ভাষাৰ শব্দৰ যিধৰে প্ৰাচুৰ্য

আছে, কামরূপীত ভেনেগবে আবহী, পারহী ভাষার শব্দ প্রাচুর্য আছে।
মাজ ভাষা আক কামরূপী উপভাষার মাজত ফুল, কল, মাহ, জীর অস্ত,
বাচন-বর্তন, সহস্ররূচক শব্দ, বিয়া-বাক, তাঁত-লাল; আন বিশেষ, বিশেষণ,
ষাড়ু আদির ক্ষেত্র বিভিন্ন শব্দ প্রয়োগ দেখা যায়। ভুলত প্রত্যেকের উদাহরণ
দিয়া হ'ল :

মাজ ভাষা

কামরূপী উপভাষা

নেমু টেঙা

তুইয়া-টেঙা

জলকীয়া

ভোজলুক

অমিতা

মোদফল, মোইদফাল

মধুবী-আম

উইবাম, সোফ-বাম, সোইফ-বাম

ববাব-টেঙা

হুমা-টেঙা, বাতল-টেঙা

দেহালী (ফুল)

পাইনপেলী, পানিপেলী

গেদগেলী

মুমেখাইভী, কাফনমভী, ভেহেবী, ধেহেবী,

সখলী, সখাগেলী, বাগচী

বিহা (মাহ)

নিহলা

শকরা

শিপবা, শিপাব, (পু. অ. শিম্বাব)

পখিলা

চক্বী < চক-ইক

বাহবি

ববা, বাবা < ববাহ

পইতা-চোবা

ভেল-ভোকা, ভেল-ভালুকী

পুই (শাক)

পুই < পুভিক

মাটিকোদুবী

মেথেইল

কেবাহি

কবে < কটাই ইক, লহবা < লোহ-ভাঙ

পটা-গুটি

পাটুকু

মৈলা

বাতি < উপতিউ

চবিয়া

ভালাব

ককাদেউতা

আইতা

আবু

জ'বা

জাপা < জাখ

মাক ভাৰা

কামৰূপী উপভাষা

হোৱালী

আপী

মহা

বৰ < বৰ

জোৰা নাহ

খিচা গীদ

উকলি পু অ উলাউলি

জকাৰ < জয়-কাৰ, পু অ জয় জকাৰ (মনকৰ)

(মনকৰ দুৰ্গাবৰ)

জোৰোণ

ভেলৰ ভাৰ

দোৰপতি

দহাতনি

টোলোঠা

গাৰি পু অ গাতি

এলাচ

ওত উত

পিৰালি

কাথি

মিতিৰ

কুৰ'মা < কুটুমক

অপত্ত

কিৰা < ক্ৰিয়া

চুটী

খাটী

টোপনি

ঘুমটি < ঘূৰ্মবৃত্ত-ইক, পু অ ঘুমটি

বৰী

ভেলে

ব'গত

জলে

সঁচ

বিধান < বীজ + ধাত

চৈ'দ'

ডেকী

ভাল

ঠানি

ধুনীয়া

ঠোণা

কোঠা খোটাৰি

পোলি < প্ৰাতোণী > প্ৰা পণ্ডী

খোন

বকা < বৰ্কৰক

জুৰ

ভেল < ভেল

বিহুনা

নেত'লী < নেত-ভলিকা

মুখ'ৰো

অচা < আ-চম্

✓পেল

কুঁয়া ✓ হ. কি'য়া ✓ হ

✓ভিত

✓জিক, ✓ভিক

মুৰ'আচোৰ

মূৰ < চুচ

✓খোঁচ

✓হিংকা < মিং < মূজ, ইত্যাদি

৮০ কামরূপী উপভাষার কিছুমান আঞ্চলিক রূপ পোয়া গৈছে। সেইবোৰক পশ্চিম, মধ্য, আৰু দক্ষিণ-অঞ্চল বুলি তিনিটা ভাগত ভগোৱা হৈছে। বৰপেটী আৰু ওচৰ-পাৰ্শ্বৰ ঠাইবোৰক লৈ পশ্চিম-অঞ্চল, নলবাৰী আৰু ওচৰ-পাৰ্শ্বৰ ঠাইবোৰক লৈ মধ্য-অঞ্চল, আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ-পাৰৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ-বকো অঞ্চল বা দক্ষিণ-অঞ্চল। এই আঞ্চলিক ভেদবোৰ প্ৰধানতঃ ধ্বনিমূলক। কিন্তু মধ্য আৰু পশ্চিম-অঞ্চলত ৰূপমূলক আৰু শব্দমূলক পাৰ্থক্যও দেখা যায়। তলত কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

	মধ্য অঞ্চল	পশ্চিম অঞ্চল
(ক) অ : আ :	কবাল	কাকাল
	কপাল	কাপাল
	জব	জবে, জাভে,
	ববা	বাৰ
	বভাতি	বাভাতি
অ : উ :	ব্ৰথ	ব্ৰথ
	গৰ	গুৰ গুৰি
আ : অ :	বঢ়াল	কঠল
	বলফ	কলফ
	চভাল	চভল
	জলাৰ	জকৰ
	পাৰা	পাৰ
আই : অন্ট	হাটিল	হাউল
ও : উ :	কোক	কুক
	জোক	জুব
(খ)	শাইলখা	শালক
	ভাউইৰা	ভাউৰা
	খাউইৰা	খাউৰা
(গ) খান : খেন :	ইখান	ইখেন
খোৰ : খৰ	জোক-খোৰ	জুক খৰ
খোৰ : ডেল	মালী-খোৰ	মালী-ডেল
(ঘ)	শাউহাক 'শাহুৱেক'	শাহেক
	ভাৱাক 'ভাৱেক'	ভাএক

	মধ্য অঞ্চল	পশ্চিম অঞ্চল
(ঙ) জানা : আহন :	দালা-জানা	দালা-আহন
	সোখি-জানা	সোখি-আহন
ঠেৰ : আঁহাৰ	মমা-ঠেৰ	মামা-আঁহাৰ
(চ)	তুহ্‌না	তুহন
	এহ্‌না	আহন
(ছ)	তুমি থ	তুমি থাউহা
	তুমি শুনা	তুমি শুনা
	তুমি ম	তুমি বাউহা
(জ)	তঁই থাউহা	তঁই থাইহা
	তঁই শুইনহা	তঁই শুনহা
	তুমি থাইহা	তুমি থাইহা
	তুমি শুইনহা	তুমি শুনহা
(ঝ)	বোইব্বা	বোব্বা
	বোইব্বা	বোব্বা
	জাইন্বা	জান্বা
	চায়	চাইয়
(ঞ)	জহাঁই	জহেঁ
	সহাঁই	সহেঁ
	এনাই	এনে
	কেনাই	কেনে
	এহ্‌কে	এনকে
	ইভা	এথেন
	কেইভা	কেথেন
(ট)	ভোজলুক	ভিজালুক
	পিপ্ৰা	পিপাৰ
	মেক্ৰী	মেক্ৰী
	চৰা	চাই
	জাক	এক
	কৰে, লহৰা	পাইলা

মধ্য-অক্ষল	পশ্চিম-অক্ষল
কাথ	আদৰা
কাকৈ	ফদি
চাতি	গেচ
ডিল	ঘাথা
ঢাকমা	ভৰাব
পোভ, পেক	ভুল
সব্ভা	পহ, পইহ
উকা	ভকা, বতি
উয়া	পৰে
সান্দাহ খুল্	সান্দাহ কুহ-
চাউল কাব্	চাউল চব্
৮০ ১ মধ্য-অক্ষল	পশ্চিম-অক্ষল
(ক)	টেহা
	টেই
	বাঙা
	বাঁী
	ভাটাব
(খ) জ: ব:	জোক
	ঝক
	জাল
	কাল
	জালা
	কাল
(গ) ঠ: চ:	মহা-ঠেব
	মাৰা-ঠেব
	মাৰা-চেব
(ঘ)	মাক
	মিলাক
	ভাক, ভাৱাক
	ভিলাক
(ঙ)	সি খালাক
	সি খাম
	সি কলাক
	সি কল
(চ)	সোইক্ৰাম
	উইবাম
	জুঙি
	জুঙি

৮১. অসমৰ উজনি-অক্ষলৰ উপভাষাটোবোৰো সুকীয়া ৰূপ কিছুমান আছে।
 উদাহৰণস্বৰূপে, বোব, ভোব, বহা, বহী, বোবা, বোঁবা, ও→উ (বোবহাট, বুবহাট)

আদি স্বৰমূলক আৰু ধ্বনিমূলক পাৰ্থক্যবোৰলৈ আঙুলিয়াব পাৰি। স্বৰমূলক পাৰ্থক্যও ওলাব।

৮২ কামৰূপৰ কোনো কোনো ঠাইত দুটা আক্ষৰিক ৰূপ বা দুটা শাখা উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্য মিহলি হোৱা দেখা যায়। কোনো ঠাইত আকৌ তাৰ মাজতে সুকীয়া কিছুমান ৰূপ ধৰা পৰে। তাৰ ভিতৰত বামদিয়া গাত্ৰী এখন। ইয়াৰ ভাষাত ধ্বনি-ভঙ্গ ৰূপ-ভঙ্গ, আৰু শব্দ-মালাৰ ক্ষেত্ৰত কেইবাটাও বৈশিষ্ট্য আছে। ধ্বনি ভঙ্গৰ পিনৰ পৰা (ক) 'ন'ৰ ঠাইত 'ল' আৰু 'ল'ৰ ঠাইত 'ন'ৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া; যেনে, ম অ গেলু > গেলু ধুলু > ধুলু, দুখনী > দুখলী। (খ) 'উ'ৰ ঠাইত 'ও', যেনে, পূব > পোব, যুগ > যোগ। (গ) আগৰ অক্ষৰত-ই থাকিল শেষৰ 'আ'ৰ ঠাইত 'এ' হয়, যেনে, কুইচা কুইচে চিকা > চিকে, ইভা > ইভে। কিন্তু বুৰা (বুঢ়া) > বুৰো, উঘা > উঘো, ভোকা > ভোকো নাৰা নাৰো। (ঘ) 'এ'ৰ ঠাইত 'এই'—হিলে, হিলেই, আছে > আখই। (ঙ) শব্দৰ শেষত দ্বি স্বৰ-ধ্বনি 'ঐ'ৰ ব্যবহাৰ, যেনে, খেহল > খলহৈ, খলহৈ (মা অ)। (চ) শ, স্ব, আৰু স'ৰ 'খ' ৰূপ প্ৰয়োগ, যেনে আশীৰ্বাদ > আখীৰ্বাদ, স্বৰি > বিৰি, প্ৰসাদ > পৰখাদ। প্ৰাচীন অসমীয়াত বিশেষকৈ হেম সৰস্বতীৰ ৰচনাত এই বৈশিষ্ট্য আছে।

৮২.১ ৰূপ-ভঙ্গৰ ফালৰ পৰা এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কেইটামান হ'ল:

(ক) অসমাপিকাৰ প্ৰত্যয় 'ই'ৰ সংযোগৰ পাছত শব্দটোৰ ৰূপ যেনে, কোৰি > কোইৰা কৰিয়া, লৈ > লইয়া, কৈ > কইয়া।

(খ) শব্দ বিভক্তি যোগ হোৱাৰ আগত মূলৰ পাছত 'এ'ৰ সংযোগ আৰু পূৰ্বৱৰ্তী অক্ষৰত উচ্চ স্বৰ-ধ্বনি থাকিলে তাৰ 'ই'লৈ পৰিৱৰ্তন, যেনে, বাঁহোৰ > বাঁহেৰ, ঘৰোক > ঘৰেক, দিনোত > দিনিত, টেবুলাত > টেবুলিত।

(গ) নিৰ্দিষ্টভাৱেচক প্ৰত্যয়-টা: যেনে, কোইনা-টুক, কোইনা-টাক, কুন-টু > কোন-টা, কোনটো (মা অ)।

(ঘ) বহুবচনোপেক্ষ মাথা-শব্দৰ চুৰা বা পাড়া অৰ্থত ব্যবহাৰ, যেনে, বেজ-চেৰ-মাথা (বেজটোৰ চুৰা)।

(ঙ) সৰ্বনামৰ ক্ষেত্ৰত মইৰ ঠাইত মূই আমূৰ ব্যবহাৰ। সেইদৰে তই > তুই, এম্বা (ইউত, এওঁলোক), তেম্বা (তেওঁলোক), তুম্বা (তোমালোক)।

৮২.২ শব্দ-মালাৰ দৃষ্টিৰে চালেও সুকীয়া শব্দ কিছুমান পোৱা যায় যেনে, লানি (কুঁৱা), গান (ভামোলখুলা-মাৰি), মোচকা (মোচোচা), বোপা (নাৰ্জী-ফুল), পোলু (এবা-গছ), নবাগ (বহাৰ)—টেঙা, দেহজুৰ-আলু (মাটিৰ তলত হোৱা

বৰা বসাল কেঁচাই খোৱা আলু এবিধ), বাভন (বিভৰণ), লুচোলি (ঘৰ-মচা লেহা), ভেল-চোৰা (পঁইতা-চোৰা), ঢেকিলা (ঢেঁকীশাল) ইত্যাদি। শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ দুই-এটা ভাল উদাহৰণ পোৱা যায়, যেনে, সাগৰ=নৈ (তু গোবী-সাগৰ। ইয়াত সাগৰ-শব্দৰ অৰ্থ পুখুৰী)। প্ৰাচীন অসমীয়াত সাগৰৰ নৈ অৰ্থও আছে: “সাগৰৰ চোৱে যোৰ শৰীৰ ভিজিল আহাৰে”— দুৰ্গাবৰ। এইখিনিতে বামদিয়া অঞ্চলৰ ভাষাৰে সৈতে মনকৰ আৰু দুৰ্গাবৰৰ ভাষাৰ দুই—চাৰিটা সাদৃশ্য মন কৰিব পাৰি, যেনে, আভাই মোকে লৈয়া জাত ঘৰে (মনকৰ)। হাবি ঘাটে বৈয়াৰে বেহলাক পাৰে ডাক (দুৰ্গাবৰ)। কাহি কৰিয়া দুৰ্গা বিবচিলা কেশ (মনকৰ)।

৮৩ বামদিয়া অঞ্চলৰ পৰা বামুন্দী লাহ, ঈশাটী আদিলৈ গ’ল কামৰূপৰ মৰা-অঞ্চলৰ ভাষাৰ ঠাঁচ বেছি পোৱা যায়। অৱশ্যে মাজে মাজে তাত পশ্চিম অঞ্চলৰ ঠাঁচো মিহলি হৈছে। তথাপি শব্দমালাৰ ক্ষেত্ৰত সুবীয়া প্ৰয়োগ কিছুমান আছে। তেনে কেইটামান শব্দ হ’ল: সচাঙ > সংসজ (নাম-থৰ), মাকক (কলেৰা), লোইহা (লহৰা ম অ কেৰাহি মা তা), লুকুমা, ধপা (বৰাব-টেঙা), ভুতা (উক্কা, ম অ, জুমুঠি মা অ), ইতৰ (সাধাৰণ), বোলুকা (ভূমিকম্পত মাটি ফুটি ওলোৱা বালি, বোকা আদি ম অ ভৰুকা)। সৰ্নামৰ ভিতৰত তেমেৰা, তুম্বা, তুম্বা আদি ৰূপ পোৱা যায়। এই শব্দবোৰৰ বা-অংশটো য়ে বহুবচনাত্মক ভাৱত সন্দেহ নাই। প্ৰাচীন অসমীয়াত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ আছে। বাম সৰস্বতীৰ জংঘাসুৰ বধত ভীম, অৰ্জুন, আৰু নকুলক জংঘাসুৰৰ দূতে কৈছে গৈ: বাজ-আজা মানি তোৰা উঠিয়ে তৰিতে ॥ ১৬ ॥ আকৌ: পৰম ধাৰ্মিক ভোৰাসৰ পাণ্ডুগণ ॥ ১০ ॥ ইয়াত দুবাৰ বহু-বচনৰ প্ৰত্যয় যোগ হোৱা দেখা গৈছে।

৮৪. অসমৰ ভিতৰত এখন বিখ্যাত গাঁও হৈছে শুৱালকুঠি। ইয়াক এখন সৰু হহৰ বুলি ক’ব পাৰি। ইয়াত বহুতো জাতিৰ মানুহ আছে। সেইবোৰৰ প্ৰত্যেকেৰে ভাষাৰ সুস্থ অনুসন্ধান কৰিব পাৰিলে ভাষাৰ পিনৰ পৰা ভাল আলোচনা এটা হ’ব পাৰে। জাতিগত ভাষাৰ কথা এৰি সাধাৰণ, গাঁৱত থকা (বাতিৰত বেছি নুফুৰা) বয়সিয়াল, পঢ়া-শুনা-নজনা লোকেৰে সৈতে কথা-বতৰা পাতিলে এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ কেইটামান সুকীয়া ৰূপ ওলাই পৰে। ধনি তন্তৰ ক্ষেত্ৰত নিশেৰ মন কৰিবলগীয়া কথা হৈছে ‘ব’ আৰু ল-ধনিৰ সলনা-সলনি। কিছুমানৰ ভাষাত ‘ল’ৰ ঠাইত বেছিভাগতে ‘ব’ শুনা যায়, যেনে’ কলা > কুৰা, থল > থৰ। কিছুমানৰ ভাষাত হ’লে ব > ল। শুৱালকুঠিৰ হতাব-কবিৰ আখ্যা দিব পৰা ঈশধুৰী কলিতাব

(ভাউৰা বুঢ়ী) দেহবিচাৰমূলক গীত এটাত পোৱা যায় : হাবিৰ মলা (মৰা) খোৰি, নাৰাক বলেকোৰি (বৰকৈ), পুৰিলি হৈ হাই হাই। মৰাটো মোহিলে নাকান্দ বালকোৰি বৰকৈ) কান্ধিলে পাবলৈ নাই। আকৌ: পৰ্বতৰ কাণে কাণে কোইলা গেলুৰ (গক'ৰ) হালা (হাড়), তুহুনাৰ জালোৰ (জাৰ) দিনোভ ঘুমৰাৰ নাই ধাৰা। ধ্বনি-তত্ত্বৰ আন এটা মন কবিবলগীয়া কথা হৈছে প্ৰায় সকলোৰে মুখত শুনা গেল (gɛl) শব্দ। চৰ্গা-পদন্ত আছে: সুসুৰা নিদ গেল বগুড়ী জাগজ (চৰ্গা ২)।

৮৪ ১ স্বপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত বহু বচনৰ প্ৰত্যয়-হামৰা (হামৰা ম অ) এটা স্পষ্ট প্ৰয়োগ। ব্যক্তিগত নিৰ্দিষ্টতাৰাকৈ প্ৰত্যয়ৰ ক্ষেত্ৰত পিতক, ভায়েক, জিহব, আয়ক, বোহিনক আদিৰ প্ৰয়োগ বিশেষ উল্লেখযোগ্য। মনকৰাতা এনে প্ৰয়োগ আছে: “মায়ক ডুহিয়া ভৈলা মানসাই নাম।” জিহ্বা-বিশেষণ কিছুমানেও সুকীয়া ৰূপ লৈছে, যেনে, ইখন (এভিয়া), তিখন (তেভিয়া), কিখন (কেভিয়া), কিথৰ (কেভিয়াৰা) ইত্যাদি। শব্দ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত আই-ফুল (দোৰোণ-ফুল), ফিৰমিডা (ফিৰিঙতি), ভোজ-পাত (মাহপাত ম অ তেজ-পাত ম অ), শানিল (শান+লিল), কচ্চোলি (কৰাচ ম অ চেভা ম অ), নবজ (গাৰি ম অ টোলোঠা ম অ.), দিপচোথু (দীপ-চফু, চহমা) ইত্যাদি। শব্দাৰ্থৰ পৰিবৰ্তনৰ এটা উদাহৰণ হৈছে ‘কোইনা’ শব্দটো। সাহিত্যকে বোৱাবীয়েকক কোইনা বুলি মাতে, যদিও বোৱাবীয়েক সদায় কইনা হৈ নাথাকে।

৮৫ মঙল'ৰ অঞ্চলৰ ভাষা: কামৰূপৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ ভাষাৰ কিছুমান সুকীয়া ৰূপ থকাৰ দৰে মঙল'ৰ অঞ্চলৰ ভাষাটোৰো বৈশিষ্ট্য কিছুমান দেখা যায়। ইয়াতো নানা স্থানীয় উপভাষাৰ বৈশিষ্ট্যৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে। কামৰূপী উপভাষাৰ মধ্য, পশ্চিম, আৰু দক্ষিণ অঞ্চলৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্যৰ মিশ্ৰণৰ উপৰি ইয়াত আছে মান্য ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কিছুমানৰ ব্যৱহাৰ।

উদাহৰণ:

কণ	মঙল	মা অ.
বাজা	বাজা	বজা
আঙাব	আঙাব	এঙাব
আঙাব	আঙাব	এঙাব
চাকা	চকা	চকা

কাৰ	মঙল	যা অ.
কাৰা	কণা	কণা
দাখাল	দী ল	দীখল
মৰণ	মৰণ	মৰণ
বঙা	(বঙা)	কোঁতা
পাইনা	পানীয়া	পনীয়া
সণ	সোণ	সোণ
কাইজা	কাঁজিয়া	কাঁজিয়া

ইপিনে এইবোৰৰ লগত আছে কিছুমান এই অঞ্চলৰ সুকীয়া ৰূপ। সেইবোৰ ধ্বনি তত্ত্ব, ৰূপ তত্ত্ব, শব্দ মাল্য আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে সোমাই আছে। তলত তাৰ সংক্ষিপ্ত আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল। কামৰূপী উপভাষাৰ মধ্য অঞ্চলৰ স্থানীয় উপভাষাৰে সৈতে কোনা কোনা ঠাইত মঙলদৈ-অঞ্চলৰ ভাষাৰ মিল দেখা যায়। শব্দ-মালাৰ পিনৰ পৰা চালে দুয়ো ঠাইত কিছুমান এক শব্দৰ ব্যবহাৰ হয়, যেন বিধান, ডিমা, লোক, গোলি, আখইলা ছানা (পোৱালি, চাতি (চাকি), বেং মাৰে (মাৰৈ পূজা), তিঁকা বৰা, পন্তব (সময়), তাংখু, মুইহ, বৰ (দৰা) তাতী ছোলি (সন্তান), কাথি, বাৰাঙা, ইত্যাদি। কিন্তু কিছুমান শব্দ মঙলদৈ-অঞ্চলৰ সুকীয়া, যেন, চুৰা (জুলীয়া গুড়), চুঙা-টোকন (খুন্দনা), লুৰা (শেৰৰ জুমুখি), কাম উক্ৰা, থুলা, ধপাত থোৱা সঁজুলি, কাম বেইহা, কোৰা (নাৰিকলৰ বোৰোক), জগা (গোহাঁলিত দিয়া ধোঁৱা) কাম থুপা, ভুমুক (ভূমিকম্পত মাটি ফুটি ওলোৱা বালি, পানী ইত্যাদি), বাম ভৰকা, গাটোকা (গামোচা), কাম মুকচা মাটিৰাইতী (গেদগেদী), কাম সখলী, পিক-বাটি, কাম পিক-দানি, মহ খুন্দা কাম মহাহো, চুৱেনভোলি (চুৱা-পাতনি) কাম চুৱইনা ইত্যাদি।

৮৫১ ধ্বনি-তত্ত্বৰ ফালৰ পৰা চালে দুয়ো অঞ্চলৰ ভাষাৰ মাজত কিছুমান পাৰ্থক্য দেখা যায়। উদাহৰণ :

কাম	মধ্য-অঞ্চল	মঙলদৈ-অঞ্চল
অ : ও	ভথ	ভোথ
	কদাল	কোদাল

০ এই শব্দবোৰ ত্ৰীকণাসিদ্ধ ৰাজহোৱাৰ 'মঙলদৈ' বখিত ভাষা' নামৰ প্ৰবন্ধ এটাৰ পৰা লোৱা হৈছে।

কাম মধ্য-অঞ্চল

মঙলদৈ-অঞ্চল

ভপা (ভোম)

ভোপা

চতাল

চোতাল

পঙা-ভাঙ

পোঙা-ভাঙ

অজা : অজ কঠাল

কঠল (কাম প অ. কঠল)

জা : এ : জাক

এক (কাম প অ, মা অ এক)

আআ : অজা : ছাতা (ছাতি

ছতা

পাঠা

পঠা : মা অ পঠা)

মালা

মলা

খাদা

খদা

মাখা

মখা (মা অ মাখা)

এ' : এ : গেল

গেল (কাম দ অ. গেল)

জ : ন : জাপি

ঝাপি (কাম দ অ ঝাপি)

জকৰা-ভাঙ

ঝকৰা ভাঙ

মধ্য-স্বৰ লোপ : মধ্য স্বৰ-আগম :

নিচ লা (মাচ)

নিচিলা

পিপ্ৰা

পিপিৰা

কটৰী

কটেৰী

কুম্ৰা

কুম্ৰা

মধ্যবৰ্তী আ : অ : উধান

উধন

তপাত

তপাত

৮৫২ কপ-ভঙ্গৰ ক্ষেত্ৰত মঙলদৈৰ ভাষা আৰু কামৰূপীৰ মধ্য অঞ্চলৰ ভাষাৰ মাজত কিছুমান সাদৃশ্য আছে। উদাহৰণস্বৰূপে এই প্ৰত্যয়বোৰ দুয়ো অঞ্চলত একে : বহু-বচনৰ প্ৰত্যয়—হাড, —গিলা,—ঠে, নিৰ্দিষ্টভাৱে চাক খান-খোৰ, কৰণ-কাৰকৰ বিশুদ্ধি—দি। দুয়ো অঞ্চলৰ কিছুমান পাৰ্থক্যও আছে, যেনে,

কাম মধ্য-অঞ্চল

মঙলদৈ-অঞ্চল

নিলাক

নিলা

দিলাক

দিলা

খালাক

খালা

কাৰ. মধ্য-অঞ্চল

মঙলদৈ-অঞ্চল

পাবাহ

পাব

কৰে

কৰেই

সুখে

সোখেই

(তুই) যাহ

যা

(তুমি) থ

থা

৮৫৩ মঙলদৈ অঞ্চলৰ ভাষাৰ এটা বিশেষত্ব হৈছে তুচ্ছাৰ্থ আৰু বাত্যাৰ্থৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্যহীনতা। এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ বৰ্ণৰ বিভিন্নতা অনুযায়ী শব্দবোৰৰ ধ্বনিগত ভিন্নতা কিছু আছে। ব্যাস-পাবাৰ 'ঠাৰ' বা ওপু ভাষাটো এই অঞ্চলৰ ভাষাৰ এটা উল্লেখযোগ্য ভাষা*। ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা ক'ব পাৰি যে মঙলদৈ-অঞ্চলৰ ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ কিছুমান স্থানীয় উপভাষাৰ সংশ্ৰেণ ঘটছে আৰু আন অঞ্চলৰ কিছুমান স্থানীয় আৰু সুকীয়া বৈশিষ্ট্য থকাৰ নিচিনা ইয়াতো কিছুমান সুকীয়া ৰূপ বৰ্দ্ধিত হৈছে। গতিকে ইয়াক এটা সুকীয়া উপভাষা নুবুলি স্থানীয় উপভাষা বুলি ক'লোঁ সমীচীন হ'ব।

গোৱালপৰীয়া দেশী উপভাষা

৮৬ অসমীয়া ভাষাৰ মূল আৰু বুৰঞ্জী বুজিবলৈ হ'লে অসমৰ অবিভক্ত কামৰূপ আৰু গোৱালপাৰা জিলাৰ কথিত ভাষাৰ অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য। ডঃ নাকভিল্লৈ অভিমত প্ৰকাশ কৰা অনুযায়ী "গোৱালপাৰা জিলাত কথিত ভাষাৰ লগত ৰাজবংশী উপভাষাৰ যথেষ্টকৈ মিশ্ৰণ ঘটা যেন লাগে। এই ৰাজবংশী উপভাষাটো কোচবিহাৰৰ কোচ ৰজাসকলৰ দিনত ক্ৰমবিকাশিত হৈছিল।^{৬৮} ডঃ বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্তই গোৱালপৰীয়া উপভাষা সম্পৰ্কে দাঙি ধৰা বিজ্ঞানসন্মত চমু পৰিচয় এটাও^{৬৯} গোৱালপৰীয়া উপভাষাক দুটা প্ৰধান আঞ্চলিক ৰূপত ভাগ কৰিছে। তাৰ এটা হ'ল পূব-অঞ্চলৰ ৰূপ আৰু আনটো পশ্চিম আৰু দক্ষিণ-পশ্চিম-অঞ্চলৰ ৰূপ। গ্ৰিয়ানৰ্ছ হাহাবে এই ৰূপটোক ৰাজবংশী ভাষা বুলি কৈছে।^{৭০} ডঃ দত্তই গোৱালপাৰাৰ লোকসকলে এই ভাষাটোক

* দ্রষ্টব্য : লেখকৰ ভাষা-বিজ্ঞান

৬৮ Kakati, B A F.D, 1941 § 34

৬৯ The Assam Academy Review No. 1, 1971

৭০ "The dialect of western and south western Goalpara is purc Rajbangshi"

‘দেশী কথা’ নাইবা গোৱালপৰীয়া ভাষা বুলিহে কয় বুলি উল্লেখ কৰিছে। গোৱালপৰা জিলাৰ স্থানীয় লোকসকলে ভাষাটোক ‘দেশী-ভাষা’ বুলি কোৱাহে শুনা যায়। “পূৰ্বাধিকামৰূপ-ৰাজ্যৰ পূৰ্বাধিকামৰূপী বা পূৰ্বাধিক অসমীয়া ভাষাকেই পূৰ্বাধিকামৰূপ-ৰাজ্যৰ পশ্চিম অঞ্চলৰ লোকে ‘দেশী-ভাষা’ বোলে।”^{১১} গোৱালপৰীয়া ভাষাটোক ‘ৰাজবংশী’ বোলাৰ বিশেষ যুক্তি নাই। গৌৰীপুৰ আৰু ইয়াৰ ওচৰ-পাজৰ-অঞ্চলত কোৱা ভাষাটোৱে গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ ৰূপৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। এইটোৱে ‘দেশী-ভাষা’। এই স্থানীয় ৰূপটো অকল ৰাজবংশী সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ মাজতে সীমাবদ্ধ নহয়, ই সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকৰ কথিত ভাষা। এই ৰূপৰ প্ৰৱাহটোৱে গোৱালপৰা-জিলাৰ আন আন অঞ্চলতো বিস্তৃতি লাভ কৰিছে আৰু বিভিন্ন অঞ্চলত সেই ৰূপৰ কিছু পৰিৱৰ্তনে দেখা দিছে। (অবিভক্ত) গোৱালপৰা-জিলাৰ পশ্চিমৰ পৰা পূবলৈকে এই ভাষাটোৱে গতি কৰি কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে মিলিছে।

৮৭ গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোক দুটা ভাগত প্ৰধানবৈ ভাগ কৰিব পাৰি—পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়া আৰু পূবৰ গোৱালপৰীয়া। পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ হাৱা পাৰ ভূমি আছে। পূবৰ গোৱালপৰীয়াৰ ক্ষেত্ৰতো একে কথা। পূব গোৱালপৰীয়া বিভাগটো ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ বিলাসীপাৰাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বিজনীলৈকে আৰু দক্ষিণ-পাৰৰ লক্ষীপুৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দুখনলৈকে বিস্তৰিত আছে। পূব-গোৱালপৰীয়া আৰু পশ্চিম গোৱালপৰীয়া বিভাগ দুটাৰ প্ৰত্যেককে আকৌ দুটাৰ ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। পশ্চিমৰ গোৱালপৰীয়াক পশ্চিম-পশ্চিমীয়া আৰু পশ্চিমীয়া আৰু পূব-গোৱালপৰীয়াক পশ্চিম-পূৰ্বীয়া আৰু পূৰ্বীয়া বুলিব পাৰি। গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিমৰ বিভাগটো লক্ষীপুৰ, বিলাসীপাৰা, আৰু মুখী গাঁও অঞ্চললৈকে বিস্তৃত। লক্ষীপুৰ বিলাসীপাৰা, শালকাচা, চাপৰ, আৰু মুখী গাঁও-শঙ্কল পশ্চিম পূৰ্বীয়া বিভাগৰ অন্তৰ্গত। বাসুগাঁও বঙ্গাইগাঁও, বিজনী, কুফাই, আৰু দুখন-অঞ্চল পূৰ্বীয়া বিভাগৰ ভিতৰত।

৮৮ পশ্চিম গোৱালপৰীয়া বা ‘দেশী ভাষা’টো এটা মহত্বপূৰ্ণ উপভাষা। কামৰূপী উপভাষা আৰু উত্তৰ বঙ্গৰ ভাষাৰ লগতো ইয়াৰ নিহিগা সম্বন্ধ,^{১২} কাৰণ

১১ শ্ৰীভদ্রানন্দ চক্ৰৱৰ্তী : গোৱালপৰা-জিলাৰ সাহিত্য চৰ্চা আৰু লিখকগোষ্ঠী :
স্মৃতি-গ্ৰন্থ, অ সা সভা, ধুবুৰী, ১৯৭২

১২ দ্ৰষ্টব্য . উত্তৰ-বঙ্গ আৰু পশ্চিম-অসমৰ ভাষা

‘প্ৰাচীন কামৰূপে কোচবিহাৰকে ধৰি সমগ্ৰ উত্তৰ-বঙ্গ আৰু বংপুৰ আৰু জলপাইগুৰি-জিলাকে সামৰি লৈছিল’। অসমীয়া প্ৰাক-বৈষ্ণৱ, বৈষ্ণৱ, অনা-বৈষ্ণৱ আদি সাহিত্যই এই ভাষাটোৰ প্ৰচুৰ চানেকি সামৰি থৈছে। প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰকৃত অৰ্থ বুজিবলৈ হ’লে গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ জ্ঞান অপৰিহাৰ্য। ‘গোৱালপাৰাৰ পুৰণি বিৱৰণ’ নামৰ প্ৰবন্ধত আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাই লিখিছে: “অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ইতিহাসত মহাবাৰ্জা নৰনাৰায়ণৰ নাম চিৰকাল সোণালী আখৰেৰে জিলিকি থাকিব। তেওঁৰ ৰাজত্বকালত বচা পুথিবিলাক আজিও আমাৰ সাহিত্য ভঁৰালত বত্থৰ দৰে জিলিকি আছে। সেইবিলাক পুথিৰ ভাষাই প্ৰাচীন কামৰূপৰ ভাষা আৰু সেই ভাষাকে আমি এতিয়া অসমীয়া ভাষা বুলিছোঁ—বংপুৰ, জলপাইগুৰি আৰু কোচবিহাৰৰ মাতৃ-ভাষা প্ৰকৃততে কামৰূপীয়া বা অসমীয়া।”

৮৯ গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ অধ্যয়নে অসমীয়া ভাষাসম্পৰ্কীয় বহুত নতুন কথাৰো সন্বেদ দিছে আৰু অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে দিয়া বহুতো মন্তব্যৰ সাল-সলনিৰো আৱশ্যক হৈ পৰিছে। সাধাৰণতে অসমীয়া ভাষাত জালব্য ধ্বনি, দন্ত্য-মূৰ্ধন্য ধ্বনিৰ পাৰ্থক্য আদি নাই বুলি কোৱা হয়। ‘দেশী-ভাষাত’ জালব্য চ, ছ, জ, ঝ, শ, মূৰ্ধন্য ট, ঠ, ড, ঢ, , দন্তমূলীয় ত থ দ, ধ, ন, স আদি বিশিষ্ট-ধ্বনি। কামৰূপী আৰু মাগধ ভাষাত বহুলৰূপ ব্যৱহাৰ হোৱা ‘স’ ধ্বনি ‘দেশীভাষা’ত নাই। মাগধী প্ৰাকৃতৰ এটা বিশিষ্ট লক্ষণস্বৰূপে সংস্কৃতৰ শ, ষ, স ধ্বনিৰ ল ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তনৰ কথা কোৱা হয়। মগধীয় ভাষাহিছাপে অসমীয়া মাগধ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত ইয়াৰ চানেকি পোৱা নাযায়। গোৱালপৰীয়া ভাষাত হ’লে ইয়াৰ অনেক উদাহৰণ আছে, যেন, শীত, মশক, মনুষ্য, মহিষ, হংস, সৰ্প, আদি শব্দ ‘দেশী ভাষা’ত ক্ৰমে শিত্, মশা, মানুশ, মান্শি, ভৈশ, মৈশ, হাশ্, শাপ্ আদি হৈছে। গতিকে অসমীয়া ভাষাৰ আঁতি-গুৰিৰ সন্ধানত ‘দেশী-ভাষা’ৰ বৰঙণি নুই কৰিব নোৱাৰি। কোনো পুৰণি-পুথিৰ পাঠ-উদ্ধাৰৰ ক্ষেত্ৰতো ‘দেশী-ভাষা’ৰ ধ্বনি-উত্তৰ কথা অৱহেলা কৰিলে নচলিব। আনহাতে অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ ইতিহাস আৰু আঁতি-গুৰিৰ উদ্ধাৰত দেশী-ভাষা’ই সহায় কৰিব পাৰে। অসমীয়া আঁঠু শব্দটোক ড: কাকতিয়ে অষ্টৰং শব্দৰ পৰা অহা বুলি দেখুৱাইছে। ‘দেশীভাষা’ত আঁঠু বুজাবলৈ হাটু, হাটুআ, হাটু আদি ৰূপ পোৱা যায়। হাটুৰ পৰা আঁঠু, আঁঠু হোৱাটোহে বেছি সম্ভৱপৰ। কিছুমান গীত-পদ, সাধু-কথা আদিত পোৱা কিছুমান শব্দৰ অৰ্থ গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ অধ্যয়নে স্পষ্ট কৰি তোলে। আমাৰ সাধু-কথাত এটা ‘শাৰো’ শব্দ আৰু তুলসীৰ নামত এটা

‘চান’ শব্দ পোতা যায়। গোৱালপৰীয়া ভাষাত লাবো মানে শালিকা চৰাই আৰু ঠাই এভোখক শুদ্ধ বা শুচি কৰিবলৈ হুটিওৱা গোৱাল-পানীৰ নাম ‘সান’। আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাই বহু বছৰ আগতে এনে এটা মন্তব্য আগ বঢ়াইছিল : “নামনি-জসমন্ত এনে কিছুমান শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে যিবিলক উজনি-জসমন্ত ব্যৱহৃত নহয়। আমাৰ মনেৰে গোটেই অসমৰ সাহিত্য-ৰাজ্যত পৰা যায় মানে সেইবিলক শব্দৰ ব্যৱহাৰ হোৱা উচিত, যেনে উজনিৰ মানুহে পহু বা বৰ্দমক ‘বোকা’ বোলে। কামৰূপৰ মানুহে ‘পেঁক’ বোলে। গোৱালপাৰাৰ মানুহে কাধং’ বোলে। এতিয়া বোকা, পেঁক’ কাধং এই তিনিওটা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰা আমাৰ একো হানি নহয়। বৰঞ্চ তাৰ পৰা আমাৰ এক সম্পদ বাঢ়িব।”^{৭৩} ‘দেশী ভাষা’ৰ শব্দ মালা, প্ৰৱাদ-বচন, সাঁথৰ আদি চালি-জাৰি চাই উপযুক্ত স্থানত ব্যৱহাৰ কৰিলে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তি বঢ়াৰ উপৰিও “অসমীয়া ভাষাই গোৱালপাৰাৰ ওচৰচুবুৰীয়া উত্তৰপূব-বঙ্গৰ ঠাইজকো আঁকোৱালি ধৰি বাখিৰ পাৰিৰ আৰু সেমে হ’লোহ পুৰণি কামৰূপ ৰাজ্যৰ মূল অংশই অসমক ই me-land ‘দেশ’ হিচাপে পুনৰ আঁকোৱালি লব।”^{৭৪} ভলভ গোৱালপৰীয়া ‘দেশী ভাষা’ৰ এটা বিৱৰণ দাঙি ধৰা হ’ল। বিৱৰণটোত ‘দেশী-ভাষা’ৰ বিশিষ্ট-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগত দেখুওৱা হৈছে।

৯০. ধ্বনি-তত্ত্ব : দেশী ভাষা’ত সাতোটা বিশিষ্ট স্বৰ-ধ্বনি আৰু ঊনবিংশটা বিশিষ্ট বাক্ষন ধ্বনি আছে। স্বৰৰ অনুনাসিকতাও বিশিষ্ট-ধ্বনি। সেইবোৰক অসমীয়া আখৰেৰে এনধৰণে বুজাব পাৰি : অ, আ, ই, উ, এ, ঔ, ঐ, ক, খ, গ, ঘ, ঙ, চ, ছ, জ, ঝ, ঞ, ট, ঠ, ড, ঢ, ণ, ত, থ, দ, ধ, ন, প, ফ, ব, ভ, ম, ৰ, ল, শ, স, হ।

৯০.১ বিশিষ্ট স্বৰ ধ্বনিবোৰৰ উদাহৰণ :

/ই/ ভিল	/অ/ ভল
/এ/ ভেলচোৰা ‘পঁইতা-চোৰা’	/ঔ/ টৌল
/ঐ/ ভে’ল/ভেল	/উ/ তুল
/আ/ ভাল	/২/ গাঙ ‘গা’, গাঠ, ‘গাঠ’

৭৩ আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা : গোৱালপাৰাৰ পুৰণি বিৱৰণ : আগৰৱালা গ্ৰন্থাৱলী ,
অ সা. সভা

৭৪ শ্ৰীকালীন্দ্ৰ নাথ : গোৱালপাৰা-জিলাত অসমীয়া ভাষা : স্মৃতি-গ্ৰন্থ : অ সা.
সভা, ধুবুৰী ১৯৭২

৯০২ বিনিষ্ঠ ব্যঞ্জন-জানিবোৰৰ উদাহৰণ :

/ক/ কাকৰা 'কৈকোৰা'	/ড/ ডাল 'ডাল'
/খ/ পাখৰা 'পাখৰা'	/থ/ থাল 'থাল'
/গ/ গাস 'গছ'	/দ/ দুপৰ 'দুপৰীয়া'
/ঘ/ ঘাশ ঘাই'	/ধ/ ধূপ 'ধূপ'
/চ/ চাটি 'চাকি'	/ন/ চান 'জোন', নাতি 'নাতি'
/ছ/ ছাটি 'ছাতি'	/ঙ/ চাঙ 'চাং'
/জ/ জাল 'জাল'	/ষ/ মাটি 'মাটি'
/ঝ/ ঝাল 'জলা'	/প/ পাটি 'মৰাপাট'
/ট/ পাটা 'মৰাপাট'	/ফ/ ফাটা 'ফাট'
/ঠ/ পাঠা 'পঠা'	/ব/ বুৰা 'বুঢ়া'
/ড/ ডাল 'ডাল'	/ভ/ ভুৰা 'ভুৰ'
হড্ডি 'হাড়'	/ৰ/ বঙ 'বং'
/ড়/ হাড়ি 'মাটিৰ ডাঙৰ পাট'	/ল/ লঙ 'লং'
ঢ/ াল ঢাল	/শ/ মাল 'মাঠ'
	/স/ মাস 'মাছ'
	সাতা 'ছাতি'
	হ' হাত 'কলৰ আখি'

৯১ কপ-তত্ত্ব : 'দশী-ভাষাৰ' কপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্য কিছুমান তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

(১) নিৰ্দিষ্টতাৰূপে প্ৰত্যয় .

খান :	বোইখান 'বহীখন'
	কাপোৰখান 'কাপোৰখন'
	মালাখান 'মালাখাৰি'
-ঘৰ :	মানুহঘৰ 'মানুহঘৰ'
-চাকী :	আমচাকী 'আমচকল'
-বাক :	পোৰিবাক চবাইজাক'
-খোপা :	ফুলখোপা 'ফুলখোপা'
-টা :	মানুহটা 'মানুহটো'
	হাতিটা 'হাতীটো'
	মাসিটা 'মাখীটো'
	গাসটা 'গছডাল'
	ভিৰটা 'কাঁড়পাত'
	কথাটা 'কথাখাৰ'
	চাটিটা 'চাকিগছ'

- টুকুৰা : মাসটুকুৰা 'মাহটুকুৰা'
- বোকা : ধোৰিবোকা 'ধৰিবোজা'
- পাল : পোখিপাল 'চৰাইজাক'
- মুঠা : চাউলমুঠা 'চাউলমুঠি'
- সাজ : ভাঙসাজ 'ভাঙসাজ'
- হাতা : কলাহাতা 'কলআধি'
- হাল : গোকহাল 'গকহাল'

(২) বহু-বচনৰ প্ৰত্যয় :

-গুলান-/গুলি : মানশিগুলান/গুলি 'মানুহ'বাব', চেঙেৰাগুলান/গুলি 'ল'বাবোৰ',
মাগুলান-/গুলি 'মাইভ' তু কাম, মাহনুগিলান/গিলি

(৩) পুৰুষাচক-নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয় :

ঋদশী ভাষা'ত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ পোৱা নাযায়, যেনে, মোৰ মা 'মোৰ মা',
তোৰ মা 'তোৰ মাৰ, তোমাৰ মাৰা' উজাৰ মা 'তাৰ মাক', উমাৰ মা 'সিহঁতৰ
মাক'।

(৪) লিংগ পৰিৱৰ্তন :

(ক) কোনো শব্দৰ আগত মতা বা মাইকী-বুজোৱা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি, যেনে,
মাত্ৰা কাউজা 'মতা কাউৰী', মাত্ৰি কাউজা 'মাইকী কাউৰী', মাত্ৰা কোইভৰ
'মতা পাৰ', মাত্ৰি কোইভৰ 'মাইকী পাৰ'।

(খ) প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি • আকাৰান্ত শব্দৰ-আৰ ঠাইত -ই বহুৱাই নাইবা ই
আৰু নি প্ৰত্যয়ৰ সংযোগৰ দ্বাৰা। উদাহৰণ :

আজলা 'অজলা', আজলি 'অজলী'
কানা 'কলা', কানি 'কালী'
ছোড়া 'ছোঁৱা', ঘুড়ি 'ঘুৰী'
চেঙৰা 'ল'ৰা' চেঙৰি 'ছোৱালী'
টলা 'কলা', টোলি 'কালৰী'
পাড়া 'মতা ম'হ', পাড়ি 'মাইকী ম'হ'
পাইৰা 'মতা পাৰ', পাইৰি 'মাইকী পাৰ'
পাগলা 'পগলা', পাগলি 'পাগলী'
পিলা 'পেহা', পিলি 'পেহী'
বগা বগা', বোগি 'বগী'
বামন 'বামুণ', বামনি 'বামুণী'
বেটা 'পো' বেটি 'জী'

বোকা 'মতা পাব' বুকি 'মাইকী পাব'
 বোন্দা 'বোন্দা', বুদ্ধি 'বুদ্ধী'
 ভোটা 'মতা কুকুর', ভুটি 'মাইকী কুকুর'
 মাতা 'মতা' মাত্ৰি 'মাইকী'
 মাকুন্দা 'মতা হাতী', মাকুন্দি 'মাইকী হাতী'
 মামা 'মামা', মামি 'মামি'
 মাউশা 'মহা', মাশি 'মাই'
 শখা 'সখি', শোখি 'সখী'
 শতুর 'শতুর', শতুরি 'শাহ'
 শিয়াল/শিএল 'শিয়াল'; শিএলি 'শিয়ালী'
 হাশা 'মতা হাঁহ', হাশি 'মাইকী হাঁহ'

অকল স্ত্রীবাচক শব্দ : চান্ডানি 'ঘৰে ঘৰে মাহ বেচা ভিৰোভা' : আটকুৰা 'বঁজী' ।

নাউআ 'নাপিত', নাউআনি 'নাপিতনী'
 ধোবা 'ধোবা', ধোবানি 'ধুবুনী'
 বাগ 'বাগ'; বাগিনি 'বাগিনী'
 চোব 'চোব', চোব্‌নি, চুনি চুৰণী'
 ভুভ 'ভুভ', ভুভ্‌নি 'ভুবুনী'
 নাভি 'নাভি', নাভ্‌নি 'নাভিনী'
 ঠাকুর 'মুৰ্ত্তি', ঠাকুৰানি 'বসন্ত-দেৱী'
 (গ) ভিন্ন শব্দৰ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা :
 জুআন 'ডেকা', গাবুৰ 'গাভৰু'
 বব 'দৰা', কোইনা 'কইনা'
 বলদ 'বলদ', গাই 'গাই'
 দাম্‌বা 'দম্বা', বকন 'কাটলী'

(৫) কাৰক আৰু শব্দ-বিভক্তি : 'দেশী-ভাষা'টোত কাৰক বুজাবলৈ কিছুমান শব্দ বিভক্তি যোগ কৰা হয় আৰু কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত কৰ্ম-কাৰক আৰু সম্বন্ধ-পদৰ শব্দ-বিভক্তিৰ পাছত কিছুমান পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কেতিয়াবা কোনো শব্দ-বিভক্তি লগ নালাগে। কেতিয়াবা অকল পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰাত কাৰকৰ বোধ জন্মোৱা হয়, যেনে, হাত দিয়া 'হাতেৰে', মুখ দিয়া 'মুখেৰে', নাক দিয়া 'নাকেৰে' ইত্যাদি। শব্দ বিভক্তি মাত্ৰ চাৰিটা : প্ৰথমা—এ, দ্বিতীয়া—ক, তৃতীয়া—ব, আৰু সপ্তমী—ত। অসমীয়া মানুহাৰ বা কামৰূপী উপভাষাৰ নিচিনা 'দেশী-ভাষা'ত অধিকৰণ-কাৰকৰ ব্যৱহাৰ একে নহয়। 'সাপত বিশ্বাস নাই' কথাখোৱা 'দেশী-ভাষা'ত 'শাপেৰে বিস্বাস নাই' হ'বগৈ। সৰ্বনাম আৰু আন কিছুমান শব্দত অধিকৰণ-কাৰকৰ ৰূপ পোৱা নাযায়। উল্লিখিত দুটা শব্দৰ ৰূপ দিয়া হ'ল :

	মানুহ 'মানুহ'	
কৰ্তা	মানুহি, মানুহি-এ খাই	'মানুহে খায়'
কৰ্ম	মানুহি, মানুহি ক খাই	'মানুহক খায়'
কৰণ	মানুহি ব দাবা, মানুহি ক দিয়া	'মানুহৰ দাবা' 'মানুহেৰে'
নিমিত্ত	মানুহি ব জোই'ল	'মানুহলৈ'
অপাদান	মানুহি ব থাৰি	'মানুহৰ পৰা'
সম্বন্ধ পদ	মানুহি-ব	'মানুহৰ'

	মাস মাহ'	
কৰ্তা	মাস-এ মাস খাই	'মাছে খায়'
কৰ্ম	মাস ক খাই	'মাহক খায়'
কৰণ	মাস-ক দিয়া	'মাহেৰে'
নিমিত্ত	মাস ব জোই'ল	'মাহলৈ'
অপাদান	মাস ব থাৰি	'মাহৰ পৰা'
সম্বন্ধ পদ	মাসে ব	'মাহৰ'
অধিকৰণ	মাস-ত	'মাহত'

(৬) সৰ্বনামৰ তালিকা

ক। পুৰুষবাচক :		তিৰ্যক ৰূপ
১ম পুৰুষ এক-বচন	মুই মই'	মো-
বহু-বচন	আম্‌বা 'আমি	আমা-
২য় পুৰুষ এক-বচন	তুই তই তুমি'	তো-
	তোম্‌বা 'আপুনি'	তোম্‌বা-
বহু-বচন	তুম্‌বা 'তই'ত 'তোমালোক'	তুমা-
	তোম্‌বাগুলা 'আপোনা- লোক'	তোম্‌বাগুলা-
৩য় পুৰুষ এক-বচন	উজাই সি ডাই, তেওঁ তেখেত'	উজা-
বহু-বচন	উম্‌বা 'সিহঁত, তেওঁ- লোক তেখেতসকল'	উমা-

(খ) নিশ্চয়বাচক :

স্থিরক-রূপ

এক	ইএ ই 'ই'	ইআ-
বহু	ইম্বা 'ইউভ'	ইমা-
এক	এইটা 'এইটে'	এইটা-
বহু	এইগুলি 'এইবার'	এইগুলি-
এক	ইম্বা 'এই, এখাত'	ইমা-
বহু	ইম্বাগুলি 'এইলাক, এখাতসকল'	ইম্বাগুলি-
এক	এটা/ওটা 'সেইট'	এটা/ওটা-
বহু	এগুলি/ওগুলি 'সেই বার'	এগুলি/ওগুলি-

(গ) সম্বন্ধবাচক :

এক	জ/জ যি যিন'	জা-
বহু	জেন্তা যিসবল যিবার'	জেন্তা-

(ঘ) প্রশ্নবাচক :

এক	কাই 'কান'	কা-
বহু	কাই বাই 'কান কান কুনগুলি 'বোনালাব	কা-কা কুনগুলি-
এক	বি 'বি'	
বহু	বি কি 'বি কি'	

(ঙ) অনির্দিষ্টবাচক :

এক	কাও 'কানো'	
বহু	কাও বাও 'কোনো বোনো'	
এক	কাইবা 'কোনোব'	
বহু	কাইবা বাইবা 'কোনোবা কোনোব.'	
এক	কাইও 'কেও'	
	কিসু 'একা, কিছু'	

(৫) নিজৰাচক :

এক

নিজ 'নিজ'

বহু

নিজ নিজ 'নিজ নিজ'

(৬) সৰ্বনাশবোৰৰ ভলভদিয়াৰূপে সম্বন্ধ-পদ আৰু কাৰকৰ ৰূপ কবিব পাৰি :

মুই 'মই'	এক-বচন	বহু-বচন
কৰ্তা	মুই	আমৰা
কৰ্ম	মে-ক	আমা-ক
কৰণ	মো-ৰ দাৰা	আমা-ৰ দাৰা/ আমা-ক দিআ
নিদ্রিত	মো-ক দিআ	আমা-ৰ বাদে/ জোইলৈ
অপাদান	মো-ৰ বাদে/জোইলৈ	জোইলৈ
সম্বন্ধ পদ	মো-ৰ থাকি	আমা-ৰ থাকি
	মো-ৰ	আমা-ৰ

(৭) ক্ৰিয়া-ৰূপ : দেশী-ভাষাত বিভিন্ন পুৰুষ কাল, আৰু ভাৱ অনুযায়ী ক্ৰিয়া-ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন হয়। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত বচন অনুযায়ী হোৱা ক্ৰিয়া ৰূপবোৰৰ পৰিৱৰ্তন অসমীয়া ভাষাৰ পিনৰ পৰা নতুন কথা। ভলৰ ভালিকটি কথাখিনি স্পষ্ট কৰিব :

১।

(ক) বৰ্তমান-কাল (নিৰ্দেশক ভাৱ) :

১ম পু মুই খাও, আমৰা খাও/খাই

২য় পু তুই খাইশ, তুমৰা খান/খাও

ভোমৰা খান, ভোমৰাওলা খান

৩য় পু উয়াই খাই, উমৰা খাই

(অনুজ্ঞা ভাৱ)

২য় পু তুই খা, তুমৰা খা

ভোমৰা খান, ভোমৰাওলা খান

৩য় পু উয়াই খাউক, উমৰা খাউক

(ଖ) ଭୂତ-କାଳ :

୧ମ ମୁଁ ଖାଲୁଡ଼/ଖାଲୁଡ଼/ଖାଲୁଡ଼ , ଆମବା ଖାଲୁଡ଼/ଖାଲୁଡ଼/ଖାଲୁଡ଼

୨ୟ ତୁଁ ଖାଲୁ/ଖାଲି , ତୁମବା/ଖାଲିନେ

ଡୋମବା ଖାଲିନେ ; ଡୋମବାଞ୍ଜଳା ଖାଲିନେ

୩ୟ ଉଆଇ ଖାଲି/ଖାଲିକେ , ଉମବା ଖାଲି/ଖାଲିକେ

(ଗ) ଭବିଷ୍ୟତ-କାଳ :

୧ମ ମୁଁ ଖାୟି, ଆମବା ଖାୟି

୨ୟ ତୁଁ ଖାବୁ/ଖାବି, ତୁମବା ଖାବିନେ

ଡୋମବା ଖାବିନେ ଡୋମବାଞ୍ଜଳା ଖାବିନେ

୩ୟ ଉଆଇ ଖାବି, ଉମବା ଖାବି

(ଘ) ପୂର୍ଣ ବର୍ତ୍ତମାନ-କାଳ :

୧ମ ମୁଁ ଖାଆଇଲୁ/ଖାଆଇଲୁ ଆମବା ଖାଆଇ/ଖାଆଇ

୨ୟ ତୁଁ ଖାଆଇଲୁ/ଖାଆଇଲୁ , ତୁମବା ଖାଆଇଲୁ/ଖାଆଇଲୁ/ଖାଆଇଲୁ

ଡୋମବା ଖାଆଇଲୁ , ଡୋମବାଞ୍ଜଳା ଖାଆଇଲୁ

୩ୟ ଉଆଇ ଖାଆଇ ; ଉମବା ଖାଆଇ

(ଙ) ପୂର୍ଣ ଭୂତ କାଳ :

୧ମ ମୁଁ ଖାଆଇଲୁ , ଆମବା ଖାଆଇଲୁ

୨ୟ ତୁଁ ଖାଆଇଲୁ , ତୁମବା ଖାଆଇଲୁ

ଡୋମବା ଖାଆଇଲୁ , ଡୋମବାଞ୍ଜଳା ଖାଆଇଲୁ

୩ୟ ଉଆଇ ଖାଆଇଲୁ , ଉମବା ଖାଆଇଲୁ

କ

(କ) ବର୍ତ୍ତମାନ-କାଳ (ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବ)

୧ମ ମୁଁ କହୁ , ଆମବା କହି

୨ୟ ମୁଁ କହିଲୁ , ତୁମବା କନ/କହିଲୁ

ଡୋମବା କନ ଡୋମବାଞ୍ଜଳା କନ

୩ୟ ମୁଁ କହିଲୁ , ଉମବା କହି

(ଅନୁଜ୍ଞା-ଭାବ) :

୨ୟ ମୁଁ କହିଲୁ , ତୁମବା କ

ଡୋମବା କନ ଡୋମବାଞ୍ଜଳା କନ

୩ୟ ମୁଁ କହିଲୁ କହିଲୁ ଉମବା କହିଲୁ

(খ) ভূত-কাল :

- ১ম মুই কোটিলুঙ , আমৰা কোটিলঙ
২য় তুই কোটিলি , তুমৰা কোটিলেন
তোমৰা কোটিলন , তোমৰাগুল কোটিলন
৩য় উআই কোটিল উমৰা কোটিল

(গ) ভৱিষ্যত-কাল :

- ১ম মুই কোটিল , আমৰা কোটিল
২য় তুই কোটিলি , তুমৰা কোটিলেন
তোমৰা কোটিলন , তোমৰাগুল কোটিলন
৩য় উআই কোটিল উমৰা কোটিল

দে

(ক) বৰ্তমান-কাল (নিৰ্দেশক ভাবে) :

- ১ম পু মুই দেঙ , আমৰা দেই
২য় পু তই দিশ , তুমৰা দেন
তোমৰা দেন , তোমৰাগুল দেন
৩য় পু উআই দেই উমৰা দেই
(অনুজ্ঞা ভাবে) :
২য় পু তুই দে তুমৰা দে
তোমৰা দেম , তোমৰাগুল দেন
৩য় পু উআই দেউক উমৰা দেউক

(খ) ভূত-কাল :

- ১ম মুই দিলঙ , আমৰা দিলুঙ/দিলঙ
২য় তুই দিল , তুমৰা দিলন
তোমৰা দিলন , তোমৰাগুল দিলন
৩য় উআই দিল উমৰা দিল

(গ) ভৱিষ্যত-কাল :

- ১ম মুই দিম , আমৰা দিম
২য় তুই দিব দিবি , তোমৰা দিবন
তোমৰা দিবন , তোমৰাগুল দিবন
৩য় উআই দিব , উমৰা দিব

ধু

(ক) বৰ্তমান কাল (নিৰ্দেশক ভাব) :

১ম পু মুই ধুঙ, আমৰা ধুই

২য় পু তুই ধুই, তুমৰা ধোন

ভোমৰা ধোন ভোমৰাঙলা ধোন

৩য় পু উআই ধোএ উমৰা ধোএ

(অনুজ্ঞা ভাব) :

১য় পু তুই তুমৰা ধু

ভোমৰা ধোন ভোমৰাঙলা ধোন

৩য় পু উআই ধোউক উমৰা ধোউক

(খ) ভূত-কাল :

১ম মই ধলঙ / ধুইলঙ আমাৰা ধুলুঙ / ধুইলঙ

২য় তুই ধইলি তুমৰা ধইলেন

ভোমৰা ধইলেন, ভোমৰাঙলা ধুইলেন

৩য় উআই ধইল উমৰা ধইল

(গ) ভবিষ্যৎ-কাল :

১ম মুই ধইম আমৰা ধইম

২য় তুই ধুবু, তুমৰা ধুইবেন

ভোমৰা ধুইবেন, ভোমৰাঙলা ধুইবেন

৩য় উআই ধুইব উমৰা ধুইবে

শুন

(ক) বৰ্তমান কাল 'নিৰ্দেশক ভাব' :

১ম পু মই শুনঙ আমাৰা শুন

২য় পু তুই শুনশ আমাৰা শো নন

ভোমৰা শোনেন ভোমৰাঙলা শোনেন

৩য় পু উআই শোনে, উমৰা শোনে

(অনুজ্ঞা ভাব) :

১য় পু তুই শুন ; তুমৰা শুন

ভোমৰা শোনেন ভোমৰাঙলা শোনেন

৩য় পু উআই শুনুক, উমৰা শুনুক

(খ) ভূত-কাল :

১ম যুই শুনলুঙ, আমবা শুনলুঙ

২য় তুই শুনলি, তুমবা শুনলেন

ভোমবা শুনলেন, ভোমবাঙলা শুনলেন

৩য় উআই শুনিল, উমবা শুনিল

(গ) ভৱিষ্যত-কাল :

১ম যুই শুনিম, আমবা শুনিম

২য় তুই শুনবু ' শুনিবি, তুমবা শুনবেন

ভোমবা শুনবেন, ভোমবাঙলা শুনবেন

৩য় উআই শুনবে, উমবা শুনবে

(৮) ক্ৰিয়াৰ ন্যাস্তাৰ্থক ৰূপ :

চই 'চয়', নাচই 'নহয়'।

পাঙ 'পাৰোঁ', নাপাঙ নোৱাৰোঁ।

লাগে 'লাগে', নালাগে 'নালাগে'।

নাশুনুঙ 'নুশুনো', নাদেখুঙ 'নেদেখোঁ'।

(৯) ভূমুখত ক্ৰিয়া-ৰূপ :

খাবাৰ 'খাবলৈ', কবাৰ 'ক'বলৈ', নিবাৰ 'নিবলৈ', শুনিব 'শুনিবলৈ', পোৰিব 'পাচিবলৈ', দেখিব 'চাবলৈ',। (খালকোছা-অঞ্চলত খাবা, দেখিবা আদি ৰূপ পোৱা যায়)।

(১০) ভৱিষ্যতাকাৰ কৃদন্ত : কবাৰ মতন কবিবলগীয়া, কওআৰ মতন 'ক'বলগীয়া', খাওআ খাই খাব লাগে' পৰা খাই 'পাচিব লাগে'। (খালকোছা-অঞ্চলত কোৰিবা লাগা, কবা লাগা, খাবা লাগে, পোৰিবা লাগে)।

(১১) ভূতকালিক কৃদন্ত : কওআ 'কোবা', খাওআ 'খোৱা', জাওআ 'বোৱা', কবা 'কবা' ইত্যাদি।

(১২) অসমাপিকা ক্ৰিয়া ৰূপ : খাইআ 'খাই' শুনিআ 'শুনি', দেখিআ 'দেখি', খুইআ 'খৈ', উঠিআ উঠি', বোলিআ 'বহি', হাশিআ 'হাঁহি', কোহিলে 'ক'লে,' আশিলে আইশলে, 'আহিলে,' গেহিলে গেলে 'গ'লে' ইত্যাদি।

৯২ শব্দ ৰাশি : 'দেশী-ভাষা'ত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ কিছুমান তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

* ইয়াত বিভিন্ন অঞ্চলৰ পৰা লোৱা শব্দ সামৰা হৈছে।

(କ) ଜୀବ-ଜନ୍ତୁ :

କାମୁଆ 'କୈଚୁରା'
 କୁକୁବ 'କୁକୁବ'
 ଗଈଢାବି 'ଜହାମାଲ'
 ଗାଈ 'ଗାଈ'
 ଗୋକ 'ଗକ'
 ଗେ'ଡା 'ଗଢ଼'
 ଘୋଡ଼ା 'ବୋ'ବା'
 ଚେ'ଡ଼ା 'ଜ'ବା'
 ଚେଡ଼ି 'ହୋରାଲୀ'
 ନାରିଆ 'ଲିଂ ନୋହୋରା ଗକ'
 ପାଢ଼ା 'ମତା ମ'ହ'
 ପାଢ଼ି 'ମାଈକୌ ମ'ହ'
 ବାଗ 'ବାଘ'
 ବିଲାଈ 'ବିଲେଇ ମେକୁରୀ'
 ବେ'ଟା ସାଉଆ 'ମତା ମାନ୍ତ'
 ବେଟି ସାଉଆ 'ମାଈକୌ ମାନ୍ତ'
 ଡେଡା 'ଡେଡା-ହାଗଲୀ'
 ଡେଶ/ମେଶ 'ମ'ହ'
 ମାନ୍ତ/ମାନିଶ 'ମାନ୍ତ'
 ମେ'ନା 'ଲିଂଲବା ଗକ'
 ଲାଡ଼/ଲିଶ 'ରା'ଡ଼'
 ଲିଆଲ/ଲିଏଲ ଲିଆଲ'
 ଲିଆନ 'ଆଦହୀରା ମାନ୍ତ'
 ଗୁଆବ/ଗୁଆବ 'ଗାହବି'
 ଲେଶା 'ଜହା-ଜହ'
 ମାଗଲ 'ହାଗଲୀ'
 ମେନା/ଲଜାକ 'କେଟେଲା-ମହ'

(ଖ) ଚବାଇ-ଚିବିକଟି, ପୋକ-ପକ୍ଷୀ :

ଆଟାଈ/ଆଟି 'ଚିକବା

ইন্দুৰ/এন্দুৰ 'এন্দুৰ'
 উকুন/উক্‌নি 'ওকনি'
 উৰি 'উ'ই-পকৱা'
 ওৰোণ 'উৰহ'
 কাউআ 'কাউৰী'
 কাকুৰা 'কৈকোৰা', তু কাম কাকুৰা
 কোইতৰ 'পাৰ-চৰাই'
 কোনা বে'ঙ/কোটুৰা বে'ঙ 'চুক-ভেকুলী'
 ঘিৰকিঙি 'ভেজপিন্ধা'
 ঘুণ্ড 'কাপী-চৰাই'
 ঘুণ্ডাৰ 'কুমটি'
 চৰাই 'কুকুৰা'
 চামটিকা/চামটিলকা 'সক বাহুলী'
 চিক 'চিকা'
 জেঠি 'জেঠী'
 টিআ ভাটৌ'
 টিপটিপলাই 'ধুনী চৰাই'
 ডাপকি/ডাউকি/ডাউক 'ডাউক'
 ডাশ ডাঁহ
 চৰেজা 'নিগনি' (ডাঙৰ বিধ)
 তু কাম ধৈৰা
 োলা বে'ঙ 'বামুন-ভেকোলা'
 তেলচোৰা/তেলমু 'পইতা-চোৰা'
 দৈজল 'দহিকতৰা'
 নেউন 'কেৰ্কেটুৰা'
 পোখি/পাখি 'চৰাই'
 পোক 'পোক', তু কাম পকা
 পিপুৰা 'পকৱা', তু কাম পিপুৰা
 প্ৰজাপোন্ডি 'পখিলা'
 বগা 'বগলী'

বাইতান/শলৈজা 'নিগনি', তু কাম দালসৈজা

বাঐ 'গুৱা টোকোৱা'

বাহুৰ 'বাহুজী'

বামনেৰে বাসুআ চাউক'

বিজি 'নেউল'

বে'ঙ 'ভেঁকুগী'

মখা 'মহ'

মাসি 'মাৰী'

মাকৰা 'মকৰা', তু কাম মাকৰা

মাপ 'মাপ'

মৰো 'মালিকা'

মুণ্ডাৰ / আসা 'বিছা'

সেকা 'এবিধ মালিকাৰ নিচিনা চৰাই'

শাউগিলা 'বৰটোবোলা'

হাশ 'কাহ'

হুতুম 'হুহ'

(গ) গছ-গছনি, ফল-মল, শা-পাচলি,

আতাফল 'আউলচ', তু কাম আউফল

আম্বা 'অম্বা', তু কাম আম্বা

আম্শি 'আম্বাৰ শুঠ'

কলা 'কল'

কসাল 'শিলিখা'

কাঠাল / কাঠোল 'কাঁঠাল', তু কাম. কাঠাল, বঠাল

কাম্বাভা 'কৰ্দৈ'

কুম্বা 'কোম্বা', তু. কাম কুম্বা

কুশাৰি / কুশ'ৰ 'কুঁহিৱাৰ'

কোশটা 'মৰাপাট'

গাপ 'কেন্দু-গছৰ ফল'

গাস 'গছ'

গুজা 'ভামোল'

গেন্দু 'কেন্দু-গছ'

জলপাই 'জলফাই' তু. কাম জলপে

জোমুৰা / জোমুৰা / জোউমুৰা 'বৰাৰ টেঙা'

ঝিঙা 'জিকা'

ঠোৰ / হোকোস / মোচা 'কল-ভিল'

ঢেৰি / ঢেৰস 'ভেন্দী'

ঢুকুনা 'ঢুকুৰা' ; তু. কাম ধোঁকুনা

ঢোঙল 'কলৰ দোনা'

তুলিআ 'গোল নেমু', তু. কাম তুইল্ল' টেঙ'

ভোৰমূল 'অমিভা'

হুৰা 'দুবৰী', তু. কাম হুৰা

নাগেল্‌শৰ 'নাহৰ', তু. কাম নাগেচৰ

পাকৰি 'পাকৰী-গছ', তু. কাম পাক্ৰি

পাটা 'মৰাপাট'

পান 'পাণ'

পাসখোল 'ও টেঙ'

পিৰ 'কলৰ থোক'

পোৰ 'বঁহৰ পাব'

বট 'বট'

বাইগন 'বেঙেনা'

বাধা 'ভামোলৰ থোক'

বাশ 'বঁহ'

মকস 'জলকীয়া'

মাদাৰ 'মদাৰ', তু. কাম মাদাৰ

মিঠা কুম্বা / মিট কুম্বা 'বঙা লাও'

মোধুফল 'অমিভা'

লভুৰা / কম্বা 'কম্বা-টেঙা', তু. কাম

সন্ডুৰা / কম্বা

লাক 'শাক'

লিম্বা / লিম্বল 'লিম্বু'

তুপৰি / তুপাৰি 'মধুৰী-জাম' ; তু কাম সোইক'বাম
 শে'মাম 'ভিন্ন'হ'
 সোনালু 'সোণাক', তু কাম সনোলু
 সোভোৰ 'কল চৌচনি'
 ভাভা 'কলৰ আখি'

(ঘ) মাহ-কাহ :

আইব 'জাবী'
 ইসলা-মাস 'মিছা-মাহ', তু কাম নিছ'লা
 কাভ'লা / কাভল, 'ভকুহা'
 কৈ 'কাহৈ'
 খাটা 'কোকিলা'
 গম্বা 'ভূৰী, ভোৰা'
 গৰাই 'গৰৈ' তু কাম গৰে
 চে'বাই 'গেদগেদী'
 পানিমাস 'কাহ'
 পুঁঠআ 'বটিয়া মাহ'
 কৈলা 'কান্দুলী'
 মাস 'মাহ'
 কই 'বৌ'
 শৈল/শোল 'শোল'

(ঙ) অঙ্গ-প্ৰভাঙ্গ :

কোমৰ 'কঁকাল'
 গলা 'ভিঙি', তু কাম গল
 চাপা 'দাঁতৰ পাৰি'
 চাল 'হাল'
 চোক 'উক'
 চোক 'চকু'
 ঠে'ঙ 'ভৰি'
 ভিষালি 'ভৰিৰ কলাফুল'
 দুন্দুৰি / চোন্দোৰ 'কণ্ঠ'

খোটে/ওটে 'ওঠ'
 নাটা/লাটা 'চকুৰ মণি'
 নোঙল 'আঙুলি'
 পাথোৰি/পাথোৰ 'নথ'
 মাথা 'মূৰ'
 মাড়ি 'দাতৰ আলু'
 লোম 'নোম' তু কাম লুম
 হাত 'হাত'
 হাটু হাটুআ/হাঠ 'মুঠি'
 হোতালি 'থু'ভৰি'

(b) সম্বন্ধস্বাক্ষৰ শব্দ :

আজু/আতা 'মাৰ দেউতা', তু কাম আতা
 আৰো 'মাৰ মা', তু কাম আবু
 কাকা 'খুৰা'
 দাদা 'বকাই'
 দিদি 'বাইদেউ'
 পিমা 'পেহা'
 লিমা 'পেঠী'
 বাপ/বাবা 'দেউতা'
 বুৰা-বাপ 'ককাদেউতা'
 বুৰা-মাও 'আইতা'
 বে'টা 'পো'
 বেট 'জী'
 বৈন/বৈনি 'ভনী', তু কাম বৈনি
 বোন্ন/ভিন্সি 'ভিনিহি', তু কাম ভিহ্নি
 বোদি নবো'
 ভাগিনা 'ভাণিন'
 ভাতাৰ/শোআমি 'গিৰীয়েক'
 ভাতৰ 'ভাই-মহুৰ'
 ম' মাও 'মা'

মাইআ / বো 'মৈলীয়েক'

মাউশা 'মহা'

মাশি মাহী'

শত্ৰু 'শত্ৰু'

শান্তি 'শান্তি'

(ছ) কানি-কাপোৰ, বাচন-বৰ্তন :

কবাই 'কেবাই', তু কাম কৰে

কাপোৰ / কাপুৰ 'কাপোৰ', তু কাম কাপুৰ

কোল্‌শি 'কলহ'

খোৰা গাম্‌লা / চোৰিআ 'চৰিয়া'

গাম্‌সা 'গামোচা', তু কাম গাম্‌চা

গিলাস 'গিলাহ'

ঘোটি 'ঘটী'

ডাবৰ কলহতকৈ সৰু পাত্ৰ

ধুতি ধুতী'

পাটুকু / শিল 'পটা-পুটি' তু কাম পাট কু

বাটি 'বাটি'

ভাৰা 'বাচন'

লোটা / নোটা 'লোটা'

লাৰি 'লাৰী'

শিল-পাটা 'শিল পটা'

হাতা 'হেতা', তু কাম হাতা

(জ) বিবিধ শব্দ :

আইশা 'বাটি অহা নথ'

আগাল আগ'

আঙন জুই'

আঙ্‌খা 'অঙঠা'

আঙ্‌ঠি 'আঙঠি'

আঙ্‌ৰা 'এঙাৰ' তু কাম. আঙ্‌ৰা

আঙ্‌সা, জাৰা 'চোলা'

আচ 'আক', তু কাম. আচ

আটকুৰা 'বীজী'

আড়ি 'বিধতা'

আদৰ 'মৰম'

আছাব 'এছাব', তু কাম. আছাব

আৰ 'আক', তু কাম আৰ

আলো 'পোহৰ'

আলসি 'ভাগৰ'

আলোআ 'মুখত খোৱা ধ'পাত'

আন্ত / বিজি 'আহ-বান'

ইতা 'তুকান চপৰা'

ইট / ইটা 'ইটা'

ইল 'নাউলৰ ডিলা'

ইন্দৰা / ইন্দিৰা 'পকা কুঁৱা' তু কাম ইন্দৰা

উকন উৰল'

কইআ 'আমৰ গুটি'

কপাট 'কাঠৰ গুৱাৰ'

কাঠৈ 'ফণি', তু কাম কাঠৈ, পু অ কাঠৈ

কাগা 'এটা মাত্ৰ সন্তান থকা মতা মানুহ'

কাগি 'এটা মাত্ৰ সন্তান থকা মাইকী মানুহ'

কাদৌ 'বোকা'

কাশা 'কাঁহ'

কুআ কুআশা 'কুঁৱলী

কুৰাল 'কুঠাৰ'

কুশি'ল দলিমাৰি'

কোটা 'হাঁকুটি'

কোড়া হোলোঙা'

কোদাল 'কোৰ', তু কাম কদাল

খলাই 'খালৈ'

খুট 'কাঠ'

খুট 'খুট'
 খুটি / খাম ঘবব খুটা'
 খুব-পা 'কোবোকা'
 গাইন 'উবলব মাঝি'
 গাড়া 'গাড', তু কাম গাঝা
 গালানচি 'গল-বিচনি'
 গৌড়া-মৈশেব ঘাটা 'হাতীপটি'
 গেল্লা 'নারী-ফুল', তু কাম গে'ছে
 গোআল 'গুহাল'
 গোইল 'গোহালি'
 গোলা 'ধানব উঁহাল'
 গোসা 'অভিমান'
 ঘাটা 'বাস্তা, বাট'
 ঘোম্টা 'ওবনি'
 ঘোঁইয়া 'শুকান গোস্বব'
 চাকা 'চকল'
 চান 'জোন'
 চুন 'চুণ'
 চে'প 'খুই'
 চৈত 'চ'ড', তু কাম চৈত
 চোবা 'ভবোহাল'
 চোসা 'ভামোল আদিব বাকলি'
 ছাপ 'ভবিব খোজ'
 জল 'পানী'
 জাঙাল/জাঙি 'লাও আদিব বাবে দিল্ল চাং'
 জামা 'ব'জা'
 জুইখালি 'জুহাল'
 জোকাব 'উকলি', তু কাম জকাব
 বাপা 'জাপ' (যাব্ ,
 বাপি 'জাপি'

বোৰি 'বৰহুণ'

টাকুৰ 'বোম্বেড'

ঠুং 'গহৰ ডাঙৰ টুকুৰা'

ঠেঙা 'টোঙোন'

ঠেঙুআ/আখলা 'এঙাল বাঁহৰ জখল', তু কাম আখলা

ভাঙা 'নদীৰ বাহু-জংল'

ভাপ 'ভাৰ-নাৰিকল'

ভাৰা 'নৰ্দমা'

ভিকলি 'খুন্দনা-মাৰি'

ভিন্না 'কণী', তু কাম ভিন্না

ভে'জাটি 'হুৱাবডলি'

ভেৰা/ভাৰি 'নাল'

ভোৰি 'বৰু'

চাক 'চাক'

চাকুআ 'চাক বজোৱাজন'

চাৰা 'চাৰি', তু কাম চাৰা

চেকুৰ 'উল্লাৰ'

চেউ 'চৌ'

চেল 'কহু'টি'

ভানা 'ভাত-খাল'

ভাৰা 'ভৰা', তু. কাম ভাৰা

ভালা 'হাতৰ ভলুৱা'

দেউআ 'বজুৰ'

দেউভা 'মেঘ'

ধুঙা/ধুয়া 'ৰোঁৱা'

ধুলা 'ধূলি', তু. কাম ধুলা

নাউআ 'নানিত'

নিন/নিম্ন 'টোপনি'

নুন 'নিমখ', তু কাম নুন

নোক 'গহৰ পুলি'

নোহি 'নৈ', তু কাম নোহি
 নোহি 'মহুবা'
 পদ 'পদ', তু কাম. পদ,
 পাখা 'চৰাইৰ পাখি', তু কাম পাখা
 পাখাৰ 'দ জাল'
 পালিত 'খেতিৰ বড়ৰ'
 পাটি 'পাটি'
 পাতন 'পূৰ্ণ'
 পিস্কি 'পিস্কি'
 পুকুৰ / দিহি 'পুখুৰী'
 পুজ 'পুজ-মাজ'
 পেনাটি 'এছাৰি'
 পোই 'বীচৰ খুঁট'
 ফাটা 'ফাট'
 ফুৰ্ভা / ফুলকা 'ফিৰিঙি'
 ফুলতা 'বৰখীৰ পুতা'
 ফে'না ফেন'
 ফোট / ফোৰা 'ফোঁহা'
 ফোটা 'ফোট'
 ফোৰা / ফোৰকা 'পানী-জোলা'
 বৰ 'দৰা' তু কাম বৰ
 বাইন 'খলীয়া', তু কাম বাইন
 বাণ্ড 'সৰমতে সৰু ল'ৰাক সন্মোদন কৰি বন্তা শব্দ'
 বাটা 'লৰাই', তু কাম বাটা
 বামন 'বামুণ'
 বালা 'বালি', তু কাম বালা
 বাল / বালুনা / গছ 'গোছ'
 বাহে 'বাহিৰা মানুহক সন্মোদন কৰি বন্তা শব্দ'
 বিসন 'কঠীয়া, বিচনি'
 বিচম 'চৰচৰনি'

মিসি 'মিটি'

বিহান / অকাল 'বাতি-পুৱা'

বিত্তত 'বৃহস্পতি ৰাৱ'

ৰেংলা 'বোঁজি'

যেকি 'জম্বল কটা দা'

বোটি 'মৈদা', তু কাম বোখি

ভাখা 'চৰাইৰ বাহ'

ভিৰা 'দ'ম'

ভুই 'পথাৰ'

ভোগা 'মৰাপাটৰ ঠাংলিত কপাহ মেৰিয়াই কঙালী বিহুৰ

দিনাখন বাতি বেঙি-পথাৰত দিয়া চাকি-বিশেষ'

ভোটা / ভুটি 'খেবৰ জুহুৰি'

মলম 'মাস'

মাত 'মৰমত হোৱালীক সহোদন কৰি মতা শব্দ'

মাটি 'মাটি'

মাৰ 'মাহ'

মাসা 'মুখাল'

মাহুত 'মাউত'

মুগ 'মুগ', তু কাম. মুগ

মে'গ 'মেঘ'

মৈ 'মুখাল বাঁহৰ জখলা'

মৈশাল 'ম'হ-বখীয়া'

মাখাল / মাখোখাল 'গৰখীয়া' তু বৰগীত : মাখোখাল

মাগ 'মাং' তু কাম মাগ

কপা 'কপ তু কাম কপা

বোজা 'কপীয়া, কোঁহ'

লাবৰা 'ভাজি', তু কাম লাহৰা

লেউজা 'লজা'

লেটু 'নেজ'

লোহা 'লো', তু কাম লহা

লৰ 'মাহৰ জাক'

লক্ষ্যমণ্ড 'মাহী আই', তু কাম সৈভা মাই
 লাক 'জালা'
 লগাই 'জালহী'
 লামা 'উলল মাহিৰ মুখত লগোতা লোৰ বেৰ'
 লাব 'সাব'
 লিএনি 'সেহ্ন'
 লিটা 'লিটা'
 লিত 'লিহব'
 লিন্না 'লগাপাটৰ ঠাৰি'
 লিফল 'লুকান মাহৰ ওহি'
 লুকান্তি 'লুকতি'
 লুটকা 'লুকান মাহ'
 লুই/লিদি 'বেজি'
 লেকালি 'লেকালী ফুল'
 লোৰা 'সো'
 লোৰ 'সোৰ-বাব'
 লোলা 'লুইজা'
 লগৰপানা 'লুণী'
 লাম 'লুৰজি/উলল'
 লিহ/কান/ফটা/লুন 'লিহা'
 লে'কা 'লাব'
 লেনা/লিদিহব 'লক বিহা'
 লিহিকল 'লেনল'
 লাহা হাডি 'হাহ'
 লাম 'লুলনা'
 লিস্কি 'লিহিটি'
 লব'কা 'লুহুহা'
 ললুড 'লাহিৰ বিহা'
 লেম্ভি 'লালি লান'
 লোলা 'লুই-ফুল'

(ক) সংখ্যাৱচিক শব্দ :

এ'ক 'এক'
 দুই 'দুই'
 তিনি 'তিনি'
 চাইব 'চাৰি'
 পাস 'পাঁচ'
 ছই/সই 'ছয়'
 সাত 'সাত'
 আট 'আঠ'
 নই 'ন'
 দহ 'দহ'
 বিন বিন'
 শ 'শ'
 হাজাৰ হাজাৰ'
 লাখ 'লাখ'
 কোটি 'কোটি'

(গ) বিশেষণাত্মক শব্দ :

অলপ! 'অলপ'
 আলসিয়া 'এলেক্সিয়া'
 আটকুৰা 'নিঃসন্তান বঁকী' তু বৰগীত : আঠকুড়ি
 উচা 'উচ্চ'
 এ'ভো 'ইমান'
 এমন 'এনে. এনেকুৱা'
 ওখাৰ বহল'
 কভো 'কিমান'
 কল্টা কেই'
 কানা 'কণা', তু কাম কানা
 কাল 'ক'লা'
 কাসা 'কেঁচা', তু কাম কাচা
 কে'মন কেনে, বেনেকুৱা'

କୋହ୍ଲା / କୋହ୍ଲା 'କୋହଲ'
 ଖାଟୋ / ଖାଟା 'ହୁଟା', ତୁ କାସ ଖାତା
 ଚୋଟୋ 'ସକ'
 ଚେ'ମ୍‌ଟା 'ଚେମେଟା', ତୁ କାସ ଚେମ୍‌ଟା
 ଜେ'ସନ 'ସେନେ, ସେଲେକୁଟା'
 ଜଡୋ 'ସିହାନ'
 ଟଙ୍ଗା 'ଝଙ୍ଗା'
 ଠାନ୍‌ଡା 'ଠେଟା'
 ଡକ 'ସୁନ୍ଦର'
 ଛୋଟିଲା / ଛୋଟିଲା 'ଖୋନ'
 ଡଙ୍ଗୋ / ଡଙ୍ଗା 'ସିହାନ'
 ନାମା 'ଚାମର'
 ପାଞ୍ଚ'ବା 'ପଞ୍ଚବା' ତୁ କାସ ପାଞ୍ଚ ବା
 ପାନ୍ତ'ଲା 'ପାନ୍ତଲ' ତୁ କାସ ପାନ୍ତ'ଲା
 ପୁଜା 'ପୋହନୀସ୍ତା'
 ସବୋ 'ଭାଣ୍ଡର',
 ବେଞ୍ଜା / ବଝିଆ 'ବେଞ୍ଜା', ତୁ କାସ ବଝିଆ
 ଭାଲ 'ଭାଲ'
 ଭାଢି 'ଗଧୁର'
 ସିସମିସା 'ସିହୀ'
 ଯୋଟା 'ଲକଡ'
 ଲାଲ 'ବଡ଼ା'
 ଲହା 'ନୀହଲ'
 ଶରଲ 'ସରଲ'
 ଲକ୍‌ଡୋ 'ଭାଠି'
 ଲାହା 'ବଗା'
 ଗୁକାନ 'ଗୁକାନ'
 ସେ'ସନ / ସେ'ସନ 'ସେନେ, ସେଲେକୁଟା'
 ଲୋକ 'କୌଣ'

(ট) ক্ৰিয়াবিশেষবাক্যক লক্ষ্য :

আব 'আক', তু. কাম আব

আজি 'আজি'

এ'ম্নে / এ'মনকোবি 'এনেকৈ'

এ'লাই / এ'লা 'এতিয়া'

এটি / এইটে / এ'টাই 'ইয়াত'

ওটি / ওইটে / ওটাই 'তাত'

ব'ম 'ক'ম'

কুটি / কোটাই 'ক'ত, ক'লৈ'

কালি 'কাইলৈ'

কে'নে 'কিয়', তু. কীৰ্তন : 'কেনে মাটি খাইলি '

কে'ম্নে / কে'মনকোবি 'কেনেকৈ', তু. বৰগীত : 'কেমনে
পাইবো হৰি'

কোনকোলা 'কেতিয়া'

কউজা কালি 'কালি'

জে'ম্নে / জে'মনকোবি 'জেনেকৈ'

জে'লা / জে'লাই 'যেতিয়া'

জেটি / জেটাই / জেইটে 'য'ত, য'লৈ'

ভাবভাৰি 'সোনকালে'

ভে'ম্নে / ভে'মনকোবি 'ভেনেকৈ'

ভেৰিকোবি 'পলমকৈ'

পৰন্ত 'পৰহি'

বিকালে / বে'লাভাটি 'আবেলিকৈ'

বেশি 'বেছি'

ভালকোবি / কোবিজা 'ভালদৰে'

লকালে 'ৰাতিপুৱাতে', তু. বৰগীত : সকালে মেলিও বংস

শদাই সদায়'

শে'ম্নে / শে'মনকোবি 'শেনেকৈ'

শে'লা / শে'লাই 'শেতিয়া'

(ঠ) ষাডু :

ক 'ক'

কব্ 'কব্'

কান্ 'মাত্' , তু বিলেই কান্ 'মেকুৰীয়ে মাতে', পোখি কান্ 'চৰায়ে মাতে', হাখ কান্ 'হাঁহে মাতে'

খা 'খা'

গেদনা 'মুৰ আঁচোব্'

গোতা 'গোজব্, তু বগ গোতাই 'বাবে গোজবে'

ঘল্ 'ঘহ্'

জা 'জা'

জান 'জান্'

ডাক্ 'মাত্' , তু কোইতৰ ডাকে পাবই মাতে', বৰণীত : দাম
সুদামে ডাকে '

ডিক 'ধুল্'

থ, ২ 'থ'

দে 'দি'

নে 'ল'

পব্ 'পট্'

পব 'পব্'

পা 'পা'

পুস্ 'সোধ্'

বল 'বহ্'

বিৰা 'ওলা'

ভক্তি দে 'প্ৰণাম কব্'

লে'থ্ 'লেথ্'

ভুঙ 'ভুঙ্'

ভুন্ 'ভুন্'

লোন্দা 'সোমা'

সিৰা 'ছিঙ্'

হ 'হ'

হাট্ 'খোজ কট', তু কাম হাখ্,

হাখ 'হাঁহ্'

৯৩ 'দেশী-ভাষা'ত শব্দ-গঠন-প্ৰণালীৰ আভাস ভলভ দিয়া উদাহৰণবোৰৰ পৰা পোৱা হ'ব :

(ক)—আঃ গাৰ্ভ-আ > গাৰ্ভআ, গাঁইআ 'গঞা'

(খ)—ইআঃ ঢোল > ঢুল-ইআ > ঢুলিআ 'ঢুলীয়া'

খোল > খুল ইআ > খুলিয়া 'খুলীয়া'

মাখ-ইআ > মাখিআ 'মহীয়া'

(গ)—ইল : বঙ-ইল > বোঙিল 'বঙীল'

(ঘ)—উআ : কাজ উআ > কাজুৱা 'কামিলা'

গাস-উআ > গাসুআ 'গছুৱৈ'

ঘৰ-উআ > ঘোকআ 'ঘকৱা'

জাল-উআ > জালুৱা 'জালুৱৈ'

ঢাক-উআ > ঢাকুআ 'ঢাক-বজোৱাজন'

বুন-উআ > বুনুআ 'বনৰীয়া'

মাস-উআ > মাসুআ 'মাহুৱৈ'

শাব-উআ > শাকৱা 'সাকৱা'

হাল-উআ > হালুৱা 'হালুৱৈ'

(ঙ)—বাড়ি : ধান-বাড়ি 'ধাননি'

বাখ-বাড়ি 'বাঁহনি'

ঘাল-বাড়ি 'ঘাঁহনি'

(চ)—ৰি : কাশা-ৰি 'কঁহাৰ'

শোনা-ৰি 'সোণাবী'

পূজা-ৰি 'পূজাবী'

(ছ)—লি : শোনা-লি 'সোণালী'

কপা-লি 'কপালী'

৯৫ চানেকি হিচাপে ভলভ 'দেশী-ভাষা'ৰ বাক্যকেইটামান দিয়া হ'ল :

১। ভোৰ নাম কি 'ভোম্বাৰ নাম কি ?

২। মোৰ নাম নগেন 'মোৰ নাম নগেন।'

৩। তুই কুটি থাকিল 'তুমি ক'ত থাকা ?

৪। মই গোৰিপুৰত থাকুঙ 'মই গোৰীপুৰত থাকোঁ।'

৫। ভোৰ বাড়ি কুটি 'ভোম্বাৰ ঘৰ ক'ত ?'

- ৬। ভোৰ বান্ধিত কাই আসে 'ভোমাব ঘৰত কোন আছে ?'
 ৭। তুই পোৰিষ নাকি 'তুমি পঢ়া নে ?'
 ৮। না মুই নাপোকঙ 'নাই, মই নপঢ়োঁ।'
 ৯। তুই আৰ মুই জাইম 'তুমি আৰ মই যাম'
 ১০। উআই আৰ তুই জাইম 'সি আৰ তুমি যাবা'
 ১১। উআই আৰ দুমুই জাইম 'সি আৰ মই যাম'
 ১২। তুই কালি আসিষ 'তুমি কাইলৈ আহিবা'
 ১৩। তুই কালি আসিষতো 'তুমি কাইলৈ আহিবা চোন'
 ১৪। যোৰি পোৰিষ লাইগসে 'বৰমুণ দিছে'
 ১৫। বাইবা নাজাইম 'বাহিৰলৈ ন্যাবা'
 ১৬। 'দেশী-ভাষা'ত পোৱা প্ৰৱচন আৰু সাঁথৰ বিছুমান তলত উল্লেখ কৰা হ'ল :

(ক) প্ৰবচন :

- (১) খাবাৰ জাইনলে চাউলে চিৰা
 বোৰিৰ জাইনলে মাটিএ পিৰা
 (২) ঘাটাত পালু কামাৰ
 দাঙ গৰে দে আমাৰ।
 (৩) চোৰ পলাইলে বুদ্ধি বাৰে।
 (৪) আইসলঙ মাঙৰ হোইলঙ কৈ
 দিনে দিনে বা কিবা হৈ।
 (মাঙৰ জাছিলোঁ, কাঠে হ'লোঁ। অথাৎ অৱস্থা বেয়া হ'ল।)
 (৫) পৰেৰ শোনা নাদাঙ কানত
 ঝটুকে নিবে একে টানত।
 (পৰেৰ বস্তু লৈ লাঙ নাই।)
 (৬) ৰান ৰাইজা জাই ভবানন্দ
 অল্লৰ গালাত ডোৰি।
 (৭) জে একটা গান্ধি পোকা
 ডাঙ হৈসে মোৰ বাপেৰ জোকা।
 (যদিও এটা দৰা পালোঁ সিও মোৰ দেউতাৰ বনসৰ হ'ল।)

(৮) আসে গোক নাবোআই হাল
শেই গোক থাকিব থাকি নাথাকাই ভাল ।

(৯) যাও নাই আৰ ভাও নাই ভাব ।

(১০) ঘৰেৰ কথা নাকঙ পৰোক
কৈলে জাই লাভ ঘৰত ।

(খ) শীঘৰ :

(১) এক ঠেঙিয়া বগা, শাকল শোইন্থা । (বিচনি)
(২) ওথু ওথু ওথু, গোটেই গাওঁতে চোফু (আনাৰস)
(৩) এ'ক গাসেৰ এ'ক ফল, পাকি আসে টলমল । (আনাৰস)
(৪) এতি গেলুঙ, ওস্তি গেলুঙ, গেলুঙ হাবৰা হাট
এমন একটা জিনিস দেখলুঙ, ফলেৰ উপৰ পাত । (আনাৰস)

(৫) জলত জন্মা জলত বাস, জলত দিলে সৰ্বোনাশ । (নিমখ)

(৬) পানি আসে টেউ নাই । (নাৰিকল)

(৭) টেউ আসে পানী নাই । (টিনৰ চাল)

(৮) এ'ক আসোৰিঙ কথা, গাস আস নাই মূল না পাভা
(আকাশী-লতা)

(৯) ঘৰ আসে দুঅৰ নাই, মান্শি আসে কথা নাই (কবৰ)

(১০) তুকত তুকত নাচে, তোমাৰ বাড়িত আসে । (বাঢ়নী)

(১১) এ'ক হাতিৰ দুই মাথা, চল হাতি কোলিকাভা । (নাও)

(১২) গাও ধুম ধুম এ'কটা হাড়া । (খেৰৰ পুঁজি)

(১৩) জন্তুই কাইটেবন মোক লহা হইআ জাইম,
কও ভো মোৰ কি নাম । (সূতা)

(১৪) উপৰভো হাড়া, তলভো হাড়া, মোইহুত মাজ হাল
হাভো নাই ঠোভো নাই, মাথাটো দেখিব ভাল । (জাপি)

(১৫) উত্তৰ হাতে আইল বামন, খাইতে দিলঙ কালা হাইলন
বামন খাইআ তুন্ত হোইল, যেমন হাইলন ভে'মনে বোইল । (হোকা)

(১৬) এনু এনু বোৰিবাৰ নাই ঠেঁনু । (কণী)

(১৭) চিল চিল ভহক বিল বিল পাভ
বাৰে ভহক আঠৰো হাভ । (বেজ-গছ)

- (১৮) জন্মৰ ঢলা কৰ্ম্মেৰ কালা, গলাই চিক চিক হাৰ
বাপ দিআ আহাৰ কৰে চৈদ্ৰ হাঙ নেটু কাৰ। (জাল)
- (১৯) বাজাৰ বে'টাই দুধ খাই, এ'ক বাৰ বাত্সা দিএ মোৰি জাই।
(কল-গছ)।
- (২০) একি আচোৰিত কথা, পাখা নাই উৰি জাই, দুখ নাই কথা কই, বুকু
মেলি আলো দেই কান্দিআ ধবনি ভিজাই। (মেঘ)

৯৬ ওপৰত আলোচনা কৰা ভাষাটোৱে গোৱালপৰীয়া 'দেশী-ভাষা'টোৰ মূল
প্ৰবাহ। গোৱালপৰীয়া ভাষাটো প্ৰাচীন আৰু আধুনিক অসমীয়াৰে
সৈতে সম্বন্ধিত প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাৰে উদ্ভবা ধকাৰী আৰু প্ৰতিনিধি।
পশ্চিম গোৱালপৰীয়া ভাষাৰ পশ্চিম-পশ্চিমীয়া ভাষাটোৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য
দেখা যায়। সেইবোৰৰ কেইটামান তলত উল্লেখ কৰা হ'ল :

- (ক) অস্ত্য আ > -এ', যেন, ওআ > ওএ'
(খ) ঠ আৰু থ > ট আৰু ত যেন, পাঠা > পাটা বাথান > বাতান
(গ) কোনে' কোনো লোকৰ মুখত চ > স যেনে, চে'ঙ > সে'ঙ
(ঘ) আৰম্ভণিৰ 'ব' ধ্বনিৰ লোপ আৰু আৰম্ভণিত 'ব' ধ্বনিৰ আগম,
যেন বাম আম, বাতি > আতি, বজ > অজ, আম বাম
ঙ। কেতিয়াবা থ > ক, যেনে, দুখ > দুক, তথ > তক
(চ) কেতিয়াবা ল - ন, লেবা - নেবা

৯৭ বগৰীবাৰীলৈকে বিস্তৃত গৌৰীপুৰ-অঞ্চলৰ ভাষাটো ধ্বনি ভিত্তৰ পিনৰ পৰা
একে। কিন্তু লক-মালাৰ ক্ষেত্ৰত বগৰীবাৰী অঞ্চলত কিছুমান নতুন শব্দ পোৱা
যায়। উদাহৰণ :

গৌৰীপুৰ-অঞ্চল	বগৰীবাৰী-অঞ্চল
মোখুফল/ভোৰমূল	পাগিআ
পিৰ 'কলৰ থোক'	ঠোৰ
পানিহাস 'কাহ'	কাস
ঘাটা 'কোকিলা-মাহ'	খাকিলা
বুৰা-বাপ 'ককাদেউতা'	অতা
বুৰা-মাও 'আইতা'	আবো
শোক 'ক্ষীৰ'	চিকন
বিসন 'বিচনি'	পাখা

বৰ 'ধুংহা'	তুফান
কনা / কুটা / কুন 'বিজা'	কোবকা
ধুংলা 'কোবোকা'	টকো
বাল / বালনা 'গোছ'	গছ
নে'সুৰা 'কটা কানি'	ভে'না
ভে'জাটি 'হাবাৰ ভলি'	গোৰিআ

২৭ ১ তৱে অক্ষলৰ ৰূপভাট্টিক পাৰ্থক্য কিছুমানো আছে । উদাহৰণ :

গোবীপুৰ-অক্ষল	বগবীবাৰী-অক্ষল
এট পাৰক 'এইপিনে'	এদিআ
ও পাৰক 'সেইপিনে'	উদিআ
সেই পাৰক 'সেইপিনে'	ইদিআ
এটি 'ইয়াত'	এ'টে
ওটি 'ভাত'	ওটে
কুটি 'ক'ত'	কুনটে কুনটে
আজি 'আজি'	আউজ-কা
কালি 'কাটলৈ'	কাটলকা
ভউজা কালি 'কালি'	গেল কালি
ভাত-ভাত 'ভাত-চাত'	ভাত-থাত
ধান-ধান 'ধান-চান'	ধান-থান
চিনি-ভিনি 'চেনি-ভেনি'	চিনি-থিনি

৯৮ গোৱালপৰীয়াৰ পুৰ-গোৱালপৰীয়া বিভাগটোত বিলাসীপাৰাৰ পৰা ধ্বনি-ভাট্টিক পৰিৱৰ্তন কিছুমানে দেখা দিছে । এই অঞ্চলৰ পৰা ক্ৰমান্বয়ে শঙ্ক-মালাৰো পাৰ্থক্য কিছুমান দৃষ্টি-গোচৰ হয় । ৰূপ-ভণ্ডৰ ক্ষেত্ৰত বিলাসীপাৰাৰ পৰা অক্ষল বিশেষত্ব অকই নহয়, সৰ্বনাম-অক্ষৰো পাৰ্থক্য দেখা যায় । বগবীবাৰী-অক্ষলত পোতা প্ৰতিধ্বনিত্বক অক্ষৰ পাৰ্থক্যখিনি এই অঞ্চলতো বৰ্দ্ধিত হৈছে । বিলাসীপাৰা-অক্ষলৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ শালকোছা, চাপৰ, আৰু মূৰীগাওঁ-অক্ষলতো পোতা যায় । চাপৰ আৰু মূৰীগাওঁ-অক্ষললৈকে ক্ৰিয়া-অক্ষৰ পূৰ্ণ ভূত-কালৰ ৰূপবোৰ পোতা যায় । বিলাসীপাৰাৰ পৰা 'আপুনি'ৰ ব্যৱহাৰ নাইকিয়া হৈছে । তলত আটাইকেইটা অঞ্চলৰ ধ্বনি, ৰূপ, আৰু শব্দমালাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক নিদৰ্শন দাঙি ধৰা হ'ল :

(খ)

দৌৰীপূৰ	বিলাসীপাৰা	শালকোছা	চাপৰ	বুৰীপাঠ
জাকো 'পোহৰ'	পোহৰ	পোহৰ	পোহৰ	পোহৰ
বিসন 'কটীয়া'	বিধান	বিধান	বিধান	বিধান
বুৰ'শ 'কোবোকা'	টাকো	টাকো	টাকো	টাকো
বিলাই 'থেকুৱী'	বিলাই	বিলাই	নাকাব	নাকাব
বাৰ/বাৰনা 'গোছ'	গছ/বাৰ/বাৰনা	গছ বাৰ/বাৰনা	গছ বাৰনা	গছ
মোলা 'কুঁহিলা'	বোভ'জ' বোভোজা	বোভ'জা	বোভোজা	বোভোজা
ভে'জাটি 'দুৱাকভলি'	গোবিজা	গোবিজা	গোবিজা 'দৰ	পৈৰা
নে'সুৰা 'কটী কানি'	ভে'না	ভে'টা	ভে'না ভে'টা	ভেটা
স : চ : সাপল 'হাসলী'	চাপল/সাপল	সাপল	সাপল	সাপল
চ : স : চাইব 'চাবি'	চাইব সাইব	চাইব সাইব	সাইব	চাইব
চৰাই 'কুকুৰা'	চ'ৰাই	চ'ৰাই	সৰাই	চৰাই
হ : স : চ ছাতি/হাতা 'ছাতি'	ছাতি/সাত্তি/সাত 'চাতি	সাত্তা/চাতি	সাত্তা	সাত্তা
ভই/সই 'জয়'	ভই/চই/সই	ভই সই	সই	সই
মান্নি-টা 'মান্নহেট'	মান্নি-টা	মান্নি-টা	মান্নি-টা	মান্নি-টা
গাস-টা 'গছ ডাল'	গাস-টা	গাস-ডাল	গাস-ডাল	গাস-ডাল
মান্নি-ওলা/ওলান 'মান্নহোৰ'	মান্নি-ওলা/ওলান	মান্নি-ওলা গিলা	মান্নি-গিলা	মান্নি-গিলা

(୩)

ମୋହୀପୁର	ବିଜ୍ଞାନୀମାଧା	ନାମାକୋଷ	ଟୀକା	ସ୍ୱୀକାରୀ
ମୋକ-ଘଣା/ଘଣାମ 'ମକରୋର'	ମୋକ-ଘଣା/ଘଣାମ	ମୋକ-ଘଣା	ମୋକ ଘଣା	ମୋକ-ନିଜାମ
ଏ'ହୁନେ/ଏ'ହନକୋବି 'ଏନେ'କ'	ଏ'ହୁନେ	ଏ'ହୁନେ	ଏ'ହୁନେ	ଏ'ହୁନେ
କେ'ହନେ/କେ'ହନକୋବି 'କେନେ'କ'	କେ'ହୁନେ	କେ'ହୁନେ	କେ'ହୁନେ	କେ'ହୁନେ
କେ'ନେ 'କିନ୍ନ'	କେ'ନେ	କେ'ନେ, କିନ୍ନ	କେ'ନେ, କିନ୍ନ	କିନ୍ନ
ତାତ-ତାତ 'ତାତ-ତାତ'	ତାତ-ତାତ	ତାତ ତାତ	ତାତ-ତାତ	ତାତ-ତାତ
ହାନ-ହାନ 'ହାନ ଟାମ'	ହାନ-ହାନ	ହାନ ହାନ	ହାନ ହାନ	ହାନ-ହାନ
ଚିନି-ଭିନି 'ଚିନି ଭିନି	ଚିନି-ଭିନି	ଚିନି-ଭିନି	ଚିନି-ଭିନି	ଚିନି-ଭିନି
ହୁଇ 'ହୁଇ'	ହୁଇ	ହୁଇ	ହୁଇ	ହୁଇ
ଆହା 'ଆହି'	ଆହା/ଆହିବା/ଆହା	ଆହା/ଆହିବା/ଆହି	ଆହା/ଆହିବା/ଆହି	ଆହା
ତୁଇ 'ତୁଇ'	ତୁଇ	ତୁଇ	ତୁଇ	ତୁଇ
ତୁହା 'ତୁହିତ'	ତୁହା/ତୁହିବା/ତୁହା	ତୁହା/ତୁହିବା/ତୁହା	ତୁହିବା	ତୁହା
ତୋହା 'ତୋହିନି'	×	×	×	×
ଈଆହି 'ସି'	ତୁହା	ତୁହା	ତୁହା	ତୁହା
ତୁହା 'ସିହିତ'	ତୁହା/ତୁହିବା	ତୁହା/ତୁହିବା/ତୁହା	ତୁହିବା	ତୁହା

(৬)

গোবীপুৰ	বাসুগাওঁ	বড়াইগাওঁ	বিজনী	অম্বাপুৰী
মিসন 'কষ্টমা'	বিধান	জাইন	বিধান	বিধান
খুব'না 'কোবোকা'	টোকে'	নোৱ	টকা	টোকে'
মিলাই 'বেকুৰী'	নাকাৰ	নাকাৰ	নাকাৰ	নাকাৰ
বাখ / বাখ'না 'গোন্ধ'	গোন্ধ	গোন্ধ	গোন্ধ	গোন্ধ
ভে'জাটি 'দুয়াৰভলি'	বৈৰা	--	গোবিতা	গোবিতা
সে'সকা 'কটী কানি'	বেটা	ফাড়া কাপুৰ	ফাড়া কাপুৰ	ফাড়া কাপুৰ
মোলা 'কুঁহিলা'	বোস্তাক	বোস্তাক	বোস্তাক	বোস্তাক
খঃ সঃ				
খাড় 'বাড'	সাড়	সাড়	সাড়	সাড়
খিঙ 'নিং'	সিঙ	সিঙ	সিঙ	সিঙ
খিজাল 'খিজাল'	সিজাল	সিজাল	সিজাল	সিজাল
খঃ হঃ				
খাউখা 'মহা'	মাহা	মাহা	মাহা	মাহা
খঃ সঃ				
খাম 'হাঁহ'	হাস	হাস	হাস	হাস
চঃ সঃ				
চোক 'চকু'	সুকু	সোকু	সোহু	সুকু

(প)

গোবীপুৰ	বাসুগাওঁ	বড়াইগাওঁ	বিজনী	অহুয়াপুৰী
মানুহ নি মানুহাটৈ	মানু গো	মানু গো	মানু-গো	মানু-টৈ
গাম-টা 'গছ-ডাল'	গাম-ডাল	গাম ডাল	গাম-ডাল	গাম-ডাল
মানুহ-গুল গুলান মানুহ'বাব	মানু গিলা	মানু-গিলা	মানু-গিলা	মানু-গিলা
গোক-গুল / গুলান গকা'বাব	গোক গিলা	গোক-গিতি	গোক-গিলা	গোক-গিলা
এ'মান / এ'মানকা'ৰি এ'ন'ক'	এ'কে'ৰেজা	এ'হ'ক	এ'হ'ক	এ'হ'কে
সে'মান / সে'মানকা'ৰি 'সে'ন'ক'	সে'হ'কা'ৰজা	সে'হ'ক	সে'হ'কে	সে'হ'কে
কে'মান কে'মানকা'ৰি 'কান'ক'	কে'হ'কা'ৰে'গ'	কে'হ'কে	কে'হ'কে	কে'হ'কে
কে'ন কিয়'	কিয়	কিয়	কিয়	কিয়
ভা'হ-ডাল 'ভাত চাভ'	ভাত-খাত	ভাত-সাত	ভাত-খাত	ভাত-খাত
ধান-ডাল ধান চান'	ধান-থান	ধান সান	ধান থান	ধান থান
চিনি-তিনি 'চেনি তেনি'	সেনি থেনি	সিনি থিনি	চেনি-থেনি	সেনি থেনি
মুই 'মই'	মই	মই	মই	মই
আম'বা 'আমি'	আমি	আমি	আমি	আমি
তুই 'তুই'	তুই	তুমি	তুই	তুই
তুম'বা 'তুইত'	তুমি	তুমি	তুমি	তুমি
ভোম'বা 'আপুনি				
উজাই 'সি'	ওএ	ওএ	ওএ	ওএ
উম'বা 'সিহঁত'	উমি / উমিবা	ভামি	ভামি	ভামি

১০০ বৈটাম্বাৰী অক্ষৰ ভাষাটোক দক্ষিণ গোৱালপাৰীয়া আৰু পূব-গোৱালপাৰীয়া

ভাষাৰ সংশ্লিষ্ট এটি ক'ব পাৰি। গোৱালপাৰীয়াৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ-পাৰৰ ভাষাৰ আভাস তলৰ তালিকাকেইখনে দাঙি ধৰিব:

(ক)

সেবীপূর্ব	মানসি চব	লক্ষীপূর্ব	কৃষ্ণাই	দুধনৈ
মানস/মানসি মাংস	মানস	মানসি	মানস	মানস/মানসি (হ)
বেটা সাউজা 'মতা মানস'	বেটা সাউজা	বেটা সাউজা	আপা সাউজা	আপা সাউজা/ আপা সোঙ্গি
বেটা সাউজা 'মাইকী মানস'	বেটা সাউজা	বেটা সাউজা	আপি সাউজা	আপি সাউজা / আপি সোঙ্গি
চেত্ৰা ল'ৰা	চেত্ৰা	চেত্ৰা/আপা	আপা	আপা
চেত্ৰা 'ছোৱালী'	চেত্ৰা	চেত্ৰা/আপি	আপি	আপি
আটকুৰ 'ই'জী'	আটকুৰ	আটকুৰ বাজি/বান্জি	বাজি	বাজি/আজি
কোইজৰ 'পাৰ-১ বাহ'	কোইজৰ	কোইজৰ লেখিত	পাৰে	পাৰ/পাউৰা
বোকা 'মতা পাৰ'	পাইৰা			মাত্ৰ পাৰ মাত্ৰ পাউৰা
বুকি 'মাইকী পাৰ'	পাইৰি			মাত্ৰ পাৰ মাত্ৰ পাউৰা
পিব 'কলৰ খোক'	চোৰি	চোৰা	সোৰা	সোৰা
মোকাঁস মোচা 'কলজি	মোৰ	মোৰ	মোৰ	কলজল
চে'বাই 'গেলগেলী'	চে'ব	চে'বাই 'বাগস	চে'ব	নিগপাৰি
লোম নোম	লোম	লোম/লোম	লোম/লোম	লোম/লোম
আঙন 'জুই'	আঙন	জুই	জুই	জুই
জস 'পানী'	জল	পানি	পানি	পানি

(৪)

পেৰীপুৰ	মানিকাচৰ	লক্ষীপুৰ	কুকাট	হুগলি
আলো 'পোহৰ'	অ'লো	পোহৰ	পোহৰ	পোহৰ পহৰ
বিসল 'কঠিন'	বিসল	বিধান	বিধান	বিধান
খুৰ্পা 'কোৰোকা'	খাৰ্পাই অতি-স	খুৰ্পা আভা-ন	খুৰ্পা	খোজাট
বিলাই বিলাই 'মকুৰী'	বিলাই	বিলাই	বিলাই	না'কাৰি মে'কাৰি
বাগ বাগ'না 'গোন্ধ'	বাগ'ন গোন্ধ	গন্ধ	বাগ'না	বাগ'ন 'গন্ধ
ভে'আটি দুৱাৰভ'লি'		গৰ'	দুৱাৰগাৰ	মোৰ'
নে'সৰ' ফুট কানি'	নে'সৰ 'ফুট	(তেন) ফাউ স'পুৰ	ফাউ স'পুৰ	ফাউ কাপুৰ
খালো 'কুঁহিয়া'	খাল	বঙা জা'		বোখোলা, বোভ'লা
ম : স :				
খোলা/খল 'খলমাজ'	খ'ল	খোলা খোলা	খোলা	খোলা
চ : স :				
চাল 'জোন'	চাল	চাল সাল	চ'ল জোন	জোন জল
জ : স :				
জই 'জয়'	জই 'সই	জই/সই	সই	সই
মানুহ-টা 'মানুহটি'	মানুহটি 'টে	মানুহ-টা	মানু টা	মানু টা
গাস-টা গহঙাল	গাস-টা, 'টে	গাস-টা	গাস-টা	গাস-জাল

(५)

গৌরীপুৰ	মাণিক্য চৰ	লক্ষীপুৰ	কক্ষাট	দুৰ্গাম
মানুহ ওলা 'মানুহাবাৰ'	মানুহ ওলা	মানুহ ওলা 'জা'ল	মানুহ গিলা	মানুহ-গিলা/গিলাস
গোক ওলা/ওলা 'গকোবাৰ'	'গোক ও'ল'	'গোক ওলা' ওলা	গোক গিলা	গোক-গিলা/গিলাস
এ'ম্বে, এম্বাকবি 'এম্বে'	এম্বাকোবি	এ'ম্বাকোবি, এ'ম্বে	এ'ম্বে	এ'ম্বাকোবি/এ'ম্বাক
শে'ম্বে/শে'ম্বাকোবি 'ভেনে'ক'	ওম্বাকোবি	শে'ম্বাকোবি/ভেনাক	শে'ম্বে	ভে'ম্বাকোবি ভে'ম্বে
কে'ম্বে/কে'ম্বাকোবি 'কেনে'ক'	কে'ম্বাকোবি	কে'ম্বাকোবি/কে'ম্বে	কে'ম্বে	কে'ম্বাকোবি/কে'ম্বাক
কে'নে 'কিম্ব'	কে'নে	কে'নে	কিম্ব	কিম্ব
ভাঙ-ভাঙ 'ভাঙ চাঙ'	ভাঙ মাঙ	ভাঙ 'ভাঙ চাঙ	ভাঙ খাঙ	ভাঙ-খাঙ ভাঙ
মান ভান 'মান চান'	মান সান	মান-থান ভান	মান-থান	মান-থান/থান মান
চিনি-তিনি 'চেনি-ভেনি'	চিনি তিনি	চিনি-খিনি চেনি 'ভেনি	সিনি থিনি	সেনি 'থিনি
মুই 'মুই'	মুই	মুই	মুই	মোই
আম্বা 'আমি'	আম্বা'	আম্বা' আমি	আমি	আমি
ভুই 'ভুই'	ভুই	ভুই	ভুই	ভুই, ভোই
ভুম্বা 'ভুইভ'	ভোম্বা	ভুম্বা 'ভুইভ'	ভুম্বি	ভুম্বি/ভুহন
ভোম্বা 'আপনি'	আপনি	ভোম্বা আপনি	আপনি	আপনি
উজাই 'সি'	ভট	জাই উই	ওই	ভাৰ, 'সি
উম্বা 'সিইভ'	উম্বা	উম্বা/উম্বা'	ভামি	ভামি/ভাহন

১০১. গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৰ অনুসন্ধানৰ পৰা দেখা যায় যে কোনো কোনো অঞ্চলত কিছুমান নতুন নতুন শব্দৰ ব্যৱহাৰ চলি আছে। তলত সেটোবোৰ কেইটামান উল্লেখ কৰা হ'ল :

ভাৰ 'গাওঁবি' (গোবীপুৰ), বাৰা (বজাইগাওঁ)

বৈশাল 'ম'হৰখীয়া' (গোবীপুৰ) লাখোজিআ (বজাইগাওঁ),

ভেলচোৰ 'পঁইতাচোৰা' (গোবীপুৰ), কুলুঙা (বজাইগাওঁ)

ছাভা 'কলৰ আখি' (গোবীপুৰ), আৰা (বিজনী)

চেস 'ভেলী' (গোবীপুৰ), ভেলি (বজাইগাওঁ, বৈটামাৰী)

চে'বাই 'গেগেগী' (গোবীপুৰ), বাগ সি (বজাইগাওঁ), নিনপাৰি (বৈটামাৰী)

লোম 'নোম' (গোবীপুৰ) ভোমা (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী অ-স্বাপুৰী),

ভুঙ (দুধনৈ)

চান 'জোন' (গোবীপুৰ), জোনাক (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বৈটামাৰী,

বিজনী, অ-স্বাপুৰী), জোন/জন (দুধনৈ)

এন্দুৰ 'ইন্দুৰ' (গোবীপুৰ) নিমুঙ (শাল'কাছা চাপৰ)

চোক 'উক' (গোবীপুৰ), উৰাত 'মাগিক' চৰ)

খুটি 'মাটিৰ সৰ পাঞ' গোবীপুৰ', ভুৰকা (কুফাই)

শে'ব 'বোকা' (গোবীপুৰ), চহ্লা (কুফাই)

নাটা 'চকুৰমনি' (গোবীপুৰ), ভাইআ/মোনি (শাল'কাছা)

লাগাই 'লালতী' (গোবীপুৰ), গুন্তি (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অ-স্বাপুৰী,

দুধনৈ, পৰবাসি (মাণিকা-চৰ)

১০২ গোৱালপৰীয়া ভাষাটো গোৱালপাৰা জিলাত অবিভক্ত বাস বৰা হিচাপে জাতি আৰু সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে কয়। এইটো কোনো এক বিশেষ সম্প্ৰদায়ৰ ভাষা নহয় মুছলমান লোকসকলেও এক ভাষাটোৰে কয়, যদিও তেওঁলোকৰ সম্বন্ধ-বুজোব শব্দ কিছুমান সুকীয়া, যেন, বাৰা > আৰা পিমা > ফুৰা, ফুৰে, পিপি ফুৰু, আৰো > নানি আভা > নানা। গোবীপুৰ অঞ্চলৰ মুছলমান লোকসকলে 'জল'ৰ ঠাইত 'পানি' আৰু 'ভিমা'ৰ ঠাইত 'ফল' শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। প্ৰত্যেক ঠাইতে আন ঠাইত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ কিছুমানৰ মিশ্ৰণ হ'ল দেখা যায়, যেনে, 'সে'কা/খাৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ পশ্চিম-গোৱালপৰীয়াৰ পশ্চিম-পশ্চিমীয়া ভাগটোৰ যিটো মাণিকাচৰ অঞ্চলতো শব্দৰ আৱলম্বিত থকা 'ব' আনিব লোপ

হোবা দেখা যায়, যেনে, বাখোৱাল > আখোৱাল > আইল 'গৰবীয়া', বাতি > বাইত > আইত। তেনেদৰে অন্য 'জা' ধ্বনি > 'এ', যেনে, ওতা > ওএ 'আমোল'। মাদিকা-চৰৰ ওচৰেৰে ঠাকুৰবাৰীৰ এগৰাকী মহিলাৰ মুখত কেইটামান ধ্বনিৰ বিশেষ ধ্বনৰ পৰিৱৰ্তন ঘটা দেখা গৈছিল, যেনে, পাট > পাভা, পাঠা > পাভা : ভোটা > ভোভা।

১০৩ গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৰ অনুসন্ধানে এইটোও স্পষ্টকৈ দেখুৱায় যে ভাষাটো পশ্চিম ফালৰ পৰা পূবৰশিন গতি কৰিতে আকি অৱশেষত কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে মিলি গৈছে। তলত উল্লেখ কৰা ৭ কবোৰৰ বিকাকৰণ ভাষাটোৰে ডাক প্ৰমাণ কৰিব :

- (১) শলা 'শহা-পহ' (গোবীপুৰ), শালা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সাদা (বৈটামাৰী), সাহা (বজাইগাওঁ, সাহা (বিজনী), সাহা (অভয়াপুৰী), সহা (দুধনৈ), সহা (কামৰূপী)।
- (২) হাশি 'মাইকী হাঁত' (গোবীপুৰ), হাশিনি (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), হাশিনি (বৈটামাৰী) হাশিনি (বাসুগাওঁ), হাহিনি (বিজনী), হাইহিনি (কাম)।
- (৩) শিপা 'শিপা' (গোবীপুৰ, বৈটামাৰী), শিআ (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), শিআ (বজাইগাওঁ), শিহা/শিআ (দুধনৈ), শিআ-ব (কাম)।
- (৪) চোক 'চকু' (গোবীপুৰ), সোক (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সোক (বৈটামাৰী, বজাইগাওঁ, বিজনী), সোক সোখু (দুধনৈ) সোখু (কাম),
- (৫) হাভ্‌ভি 'হাভ' (গোবীপুৰ), হাভা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), হাভা (বজাইগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী, দুধনৈ), হাবা (কাম)
- (৬) কাশ 'কাঁহ' (গোবীপুৰ), কাশা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), কাস বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী), কাহ (দুধনৈ), * কাহা, কাঁহা (কাম)
- (৭) ছাতি 'ছাতি' (গোবীপুৰ), সাভা (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ), সাভা (বজাইগাওঁ বাসুগাওঁ, বিজনী, অভয়াপুৰী, সাভা (কাম)
- (৮) ৰাপি 'ৰাপি' (গোবীপুৰ), ৰাপি (বিলাসীপাৰা, শালকোছা, চাপৰ) ৰাপি (বজাইগাওঁ, দুধনৈ) ৰাপি (কাম)
- (১০) শাপ 'শাপ' (গোবীপুৰ, বৈটামাৰী), শাপ (বজাইগাওঁ, বাসুগাওঁ, অভয়াপুৰী, দুধনৈ), শাপ (কাম)।

১০৪ উত্তৰ-বহুৰ ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে ঘনিষ্ঠভাৱে সম্পৰ্ক স্থাপনৰ ভাষা গোৱালপৰীয়া ভাষাটোৱে প্ৰাচীন কামৰূপৰ ভাষাৰ প্ৰতিনিধিত্বকৰণে মৰ্যাদা বহন কৰিছে। এই ভাষাটোৱে লোক সাহিত্য আৰু প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক প্ৰস্তাৱ সংৰক্ষণ কৰিছে। গোৱালপৰীয়া ভাষাটোতে মগৰী প্ৰাকৃতৰ বিন্যাস ধ্বনি (তালব্য শ)ৰ এতিয়াও ব্যৱহাৰ হৈ আছে। মুখ্য ট, ঠ, ড আদি ধ্বনিও সমগ্ৰ গোৱালপৰীয়া ভাষা কোৱা অঞ্চলত বৰ্তি আছে। এইদৰে গোৱালপৰীয়া উপভাষাটোৱে অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীত এক বিশেষ স্থান অধিকাৰ কৰিছে।

কাছাৰী উপভাষা

১০৫ কাছাৰ জিলাত প্ৰধানকৈ তিব্বতবৰ্মীয়া শাখা-পৰিয়াল আৰু আৰ্য-শাখা-পৰিয়ালৰ ভাষা কোৱা হয়। তিব্বতবৰ্মীয়া শাখা-পৰিয়ালৰ ভাষাৰ ভিতৰত ডিমাছা আৰু মেইচেইট প্ৰধান, আৰ্য-শাখা-পৰিয়ালৰ ভিতৰত অসমীয়া ভাষাই কাছাৰ-জিলাত সুকীয়া স্থান লাভ কৰিছে। ঐতিহাসিক যুগৰ পৰা কাছাৰৰ লগত অসমৰ বিশেষকৈ পশ্চিম-অসমৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক সংঘটিত হয়। কাছাৰত কেচি বা দেৱান-আতিথ বাক্যত চলিছিল। তাৰ ফলত পশ্চিম অসমৰ পৰা গৈ অনেক লোক কাছাৰত বসবাস কৰাৰ সুবিধাও পায়। ইপিনে ইংৰাজ বাক্যতৰ আগতে কাছাৰ আছিল স্বাধীন ৰাজ্য। স্বাধীন হ'লেও কাছাৰৰ ৰজাসকলে আহোম ৰজাসকলক সাৰ্বভৌম বুলি মানি লৈছিল। মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ কালছোৱাত বহুত অসমীয়া মানুহে কাছাৰত আশ্ৰয় লৈছিল। সেইবোৰ শৰণাৰ্থী আছিল সাধাৰণ স্তৰৰ অসমীয়া মানুহ, বিহাৰী শ্ৰেণীৰ নহয়। সেইবোৰ অসমীয়া মানুহৰ উত্তৰপুৰুষসকলে কাছাৰত বসবাস কৰিছে। মধ্য-ধুগত ব্ৰহ্মপুত্ৰ-উপত্যকা আৰু বৰাক-উপত্যকাৰ নাথ-যোগী সকলৰ মাজত বৈবাহিক সম্পৰ্ক আছিল।^{১৬} অসমৰ আন ঠাইৰ পৰা অহা লোক আৰু কাছাৰৰ স্থানীয় লোকসকলৰ বসবাসৰ ফলত কাছাৰত অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ এটাই গঢ় লয়। এই ভাষাটোক কোনো কোনোৱে দেৱান ভাষা বুলিছে। এই ভাষাটোৰ লগত অসমীয়া মগৰীয়া আৰু পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক দেখা যায়।

-
- ৭৫ চট্টোপাধ্যায় সুহাস : (১) অসমৰ বিভিন্ন জন-গোষ্ঠীৰ অসমীয়া-ভাষাৰ প্ৰয়োজনীয়তা (প্ৰবন্ধ) : অসম বাণী : ১৩ ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৮৭
 (২) কাছাৰ অসমৰ অবিচ্ছেদ্য ভাগ, সাংস্কৃতিক আৰু ঐতিহাসিক দিশ (প্ৰবন্ধ) : বছৰেকীয়া মুখ-পত্ৰ : অসম-সাহিত্য-সভা জিলাচৰ শাখা ১৯৮৬-৮৭।

ঐতিহাসিক দৃষ্টি-কোষৰ পৰা সি বাভাৱিকো। ভগন্ত দেৱান ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সাধুভাষ* আভাস দিয়া হ'ল :

দেৱান ভাষা	অসমীয়া ভাষা
আগন্ত	আগন্ত
আক	আক
আহ	আহ
উপবন্ত	উপবন্ত, তু. কাম উপবন্ত
ওঠ	ওঠ
কুনি	কেন, তু. কাম কুনি
গা ধো	গা ধো
গছ	গছ
ঘৰা	ঘোঁৰা, তু. কাম. ঘৰা
চকু	চকু
চুলি	চুলি
জোনাক	জোন, তু. গোৱা জোনাক
জিভা	জিভা
জুই	জুই
টেজা	টেঙা
ঠেজ	ঠেং
তলন্ত	তলন্ত
ভাক	ভাক
ভাৰ	ভাৰ
থিয় হ	থিয় হ
দিয়	দিয়
নহয়	নহয়
নাও	নাও
নুন	লোণ, তু. কাম. নুন
পানী	পানী
পুথি	পুথি

* প্রযোজ্য : (১) ওহ, উপেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ : কাছাড়েৰ ইতিবৃত্ত

(২) লক্ষব, মোঃ আব্দুল কাছেৰ : অসমৰ বুকুত কাছাৰ

দেৱান ভাষা	অসমীয়া ভাষা
পিঠি	পিঠি
বহ্	বহ্
বনী	ভনী, তু কাম বৈন
বৰা	বেৱা, তু কাম বৰা
বাৰ চা	বাট চা
বেলি	বেলি
ভাট	ভাট
ম'ট	মা / মাই
ময়	মই
মান্	মানুহ তু গোব মান্
মুড়	মুৰ
মুই	ম হ, তু কাম মুইহ
ৰূপ	ৰূপ তু কাম ৰূপা
লোৱা	লো, তু কাম লোৱা
সবে	চৰাই, তু কাম চাৰ
হৰণ	সৰণ
হকল	সকল
হান্	সান্
হাপ	সাপ
তি	সি
তিয়া	শিয়াল

১০৬ বিভিন্ন ভাষা-ভাষী লোকৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলত কাছাৰৰ থলুৱা ভাষাটো এটা সুকীয়া উপভাষাকৈ পৰিণত হৈছে। এই উপভাষাৰ গঢ়ত দেৱান ভাষাৰ বৰঙণি উল্লেখযোগ্য। কাছাৰৰ থলুৱা ভাষাটোৰ বিষয়ে জ্ঞানৰন কৰি ডঃ প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই এই বুলি মন্তব্য দিছে যে “কাছাৰীয়া উপভাষাটো কামৰূপী উপভাষা আৰু অসমীয়া মাজভাষাৰ ওচৰ চপা। ইয়াত প্ৰায় পঁয়সত্তৰটা শব্দই সজাভীয়া শব্দ ” ৭৬

৭৬ Bhattacharya, P. C. The Languages and Dialects of Cachar District of Assam : Summaries of papers All India Oriental Conference, 27th Session, 1974

“বহাৰ-উপভাষাকাল বসবাস কৰি থকা থলুৱা হিন্দু-মুছলমান আৰু বিভিন্ন জিলঙীয়া জন-গোষ্ঠীৰ ভাষাসমূহৰ সংমিশ্ৰণত এই উপভাষাক বৰ্তমান প্ৰচলিত ভাষাৰ সৃষ্টি হৈছে।”^{১১} কাছাৰত প্ৰচলিত বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ লগতো অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্ক আঁতি গঢ়। দেৱান ভাষা আৰু বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ নিৰ্ধৰ্মে কাছাৰত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষাৰ এটা সুকীয়া ৰূপ বা উপভাষাৰ কথাই বয়লৈ আহে। উল্লভ বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাৰ এটি পৰিচয় দিয়া হ’ল।

বিষ্ণুপ্ৰিয়া

১০৭ এই ভাষাটো অসমৰ কাছাৰ-জিলাত প্ৰধানকৈ কোৱা হয়। গ্ৰিগাৰ্ছনৰ মত অনুসৰি মায়াং ভাষাই বিষ্ণুপুৰীয়া ভাষা। গ্ৰিগাৰ্ছনে মায়াংক অসমীয়া ভাষাৰ এটা বিশিষ্ট ৰূপ হিচাপে দেখুৱাইছিল যদিও ইয়াৰ শব্দ-ভাণ্ডাৰ আৰু ৰূপ-ভঙ্গুত ভিকটবৰ্মীয়া ভাষাৰ বিশেষ প্ৰভাৱ থকা বুলি মন্তব্য দিছিল। “মণিপুৰী জনসাধাৰণে বিষ্ণুপুৰীয়াক মায়াং বুলি কয়, কাৰণ ভেঙেলোক মণিপুৰৰ বাহিৰৰ লোক। এই লোকসকলৰ ভাষা মেইতেইৰ বাহিৰ আন এটা নহয়, ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য তেনেধৰণে নাই। এইবোৰ কাৰণত সদাহতে বিষ্ণুপুৰীয়াক মণিপুৰী বা মেইতেইকাপে দেখুৱা হ’ল।”^{১৮} বিষ্ণুপ্ৰিয়া মণিপুৰী ভাষাৰ বিষয়ে লেখা পুথিখনতও ডঃ কানিশ্ৰাসাদ সিংহই এই ভাষাটো আৰ্য ভাষাৰ ভাৰতৰ পূৰ্বাঞ্চলত বিকশিত ধাৰা বুলি অভিহিত কৰিছে। প্ৰায় উৰলাখ মানুহে বোৱা এই ভাষাটো মণিপুৰ, কাছাৰ, ত্ৰিপুৰা আৰু বাংলাদেশত কোৱা হয়। মণিপুৰী বা মেইতেই ভাষাৰ লগত ইয়াৰ পাৰ্থক্য যথেষ্ট যদিও এই ভাষাটোৱে মেইতেইৰ শব্দ কিছুমানো সাধৰি লৈছে। বিষ্ণুপুৰীয়া মণিপুৰী ভাষাটো মূলতে মণিপুৰৰ লোকভাষা-ভূদৰ আদে-পাদে থকা ঠাইত সীমাবদ্ধ হৈ আছিল। পিছত এই ভাষা-কোৱা বেছিভাগ লোক মণিপুৰৰ পৰা ৰাজ্যৰ ভিতৰুৱা অশান্তি আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ আক্ৰমণকাৰীৰ (১৮১৯-২৬ লৈ হোৱা) আক্ৰমণত বিভিন্ন ঠাইলৈ পলাই যোৱাৰ ফলত ভাঙ থকা কমসংখ্যক লোকৰ কাৰণে নিজৰ ভাষাটো চলাই ৰখাটো টান হৈ পৰে আৰু এই শতিকাৰ (বিংশ)

৭৭ মায়াৰ ভূঞা, নজকলহক : বহাৰ-উপভাষাক জন-জীৱনত একত্মকি (প্ৰবন্ধ) :
বহৰেকীয়া মুখ-পত্ৰ : অসম সাহিত্য-সভা,
শিলচৰ শাখা, ১৯৮৬-৮৭

৭৮ Census of India, 1961, Vol I

* Sinha, K. P Bishnupriya Manipuri Language, 1981

আবলম্বিত এই ঠাইৰ পৰা ভাষাটো নিঃচিহ্ন হয়। এতিয়া এই ভাষাটো অসম, ত্ৰিপুৰা আৰু বাংলাদেশত বাস কৰা বিষ্ণুপুৰীয়াসকলে সংৰক্ষণ কৰিছে। এই ভাষাটোৰ দুটা উপভাষাৰ কথা কোৱা হৈছে। সিহঁত হ'ল : বাজাৰ গাওঁ আৰু মাইগ-গাওঁ। মজ-ভাণ্ডাৰৰ পিনৰ পৰা চালে মাইগ-গাওঁত যেইভেটৰ প্ৰভাৱ বেছি। তলত দিয়া শব্দবোৰে দুয়োটা উপভাষাৰ বৰ্ত্তন বুজাত কিছু সহায় কৰিব :

মাইগ গাওঁ	বাজাৰ গাওঁ
আম্বনি	আঙুলি
মুমানি	মুসল্লানি
কেজা	কাছা, তু কাৰ কাধা
আঙ-খি	আঙ-ঠি
জেখা	জেঠা
খাব	ঠাৰ 'ভাষা'
দৰ	ভৰ
দাক	ডাক্ মাত্', তু গোৱা' ডাক
দাঙৰ	ডাঙৰ
দিগল	তিগল 'দীঘল'
বেদি	বেলি

১০৮ ড: সিংহই বিষ্ণুপুৰীয়া মণিপুৰী ভাষাটো ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। তাৰ প্ৰয়োগস্বৰূপ ভাষাটোৰ গঠনৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰি ভেৰ্ট লেখিছে যে ভাষাটোৰ বেছিভাগ শব্দৰ মূল ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষা। তাৰ উপৰিও সকলোবোৰ সৰ্বনাম-শব্দৰ ৰূপ, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদিৰ মূল বিচাৰি ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ওচৰ চাপিব লাগিব। ভাষাটোত মগধী প্ৰাকৃতৰ লক্ষণ-কেডবোৰো সংৰক্ষিত হৈছে। তলত বিষ্ণুপুৰীয়া ভাষাৰ ধ্বনি, শব্দ, আৰু ৰূপগঠন পদ্ধতিৰ বৈশিষ্ট্যকেডবোৰৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ দুয়োটা প্ৰকাৰৰ সাদৃশ্য দেখুৱা হ'ল :

- (ক) সং ল, ম > ল: শ্বেষ > শ্বেল, মণ্ডিৰ > মইল 'তু গোৱা' মৈল
 (খ) সং ৰ > ০ : মনুৰা > মানুৰ > মানু 'তু গোৱা' মানু
 (গ) সং ঙ > কৰ : বৃক - ত্ৰিকৰ, তু অস - ত্ৰিকৰ]

১০৯ এক মূল হোতা কবিশে দুয়োটা ভাষাত পোতা সাদৃশ্যমূলক লক্ষ কিছুমান ভঙ্গত দিরাধবণে পোতা হৈছে :

বিষ্ণুপ্রিয়া

আখর

আতাৰা 'এতাৰ

আব 'আক'

আগুন 'জুই'

আত

আব

ইন্দাৰা 'পকাই-রা'

ইজু 'বজু'

উম

কদাল 'কোব'

কবাত 'কবত'

কুমাৰা 'কোমোৰা'

গাভিন 'গাভিনী'

গুতা 'ভামোল'

ঘা

ঘৰা 'ঘোঁৰা'

জলাক 'জোনাক'

জন্ম

দেহা

হনা

হুতাৰ

নিবিবিজি

পইথান

পৰাপ

পানি

বগা 'বগলী'

অময়ীয়া

আখর

কাম আতাৰা/আত-বা

কাম আব

গোৱা আগুন

হাত

হাড়

কাম ইন্দাৰা

উজু

উম

কাম কদাল

কাম কবাত

কাম কুমাৰা

কাম গাভিন

গোৱা গুতা

ঘা

কাম ঘৰা

কাম জলাক

জন্ম

দেহা

হনাই

হুতাৰ

নিবিবিজি

ভৰি-পথান

পৰাপ

পানী

গোৱা. বগা

বিষ্ণুপ্ৰিয়া	অসমীয়া
বামন বামুণ'	গোৱা বাহন
ভক 'ভোক'	কাম ভৰ
ভিত্তৰ	ভিত্তৰ
মইনা (চৰাই)	মইন'
বন্তন	বন্তন
লাজল নাঙল'	কাম লাঙাল / নাঙাল
লেজ 'নেজ'	বাম লেজ
শউ 'কৈচুৱা'	গোৱা শাউজ'
সিন্দুৰ 'সেন্দুৰ	কাম সিন্দুৰ
হাতুৰ 'সাঁতোৰ'	কাম সাগুৰ
হিৱাল	লিৱাল
হিং 'লিং'	কাম হিংকা 'লিঙেৰে খোঁচ'

১১০ বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাত ৰূপ-ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ হোৱা বহুতো প্ৰভাৱ হুবহু বা অলপ ভিন্ন ৰূপত অসমীয়া মাত্ৰ ভাষা বা উপভাষাতো পোৱা যায়। উদাহৰণ :

বিষ্ণুপ্ৰিয়া	অসমীয়া
জান : উজ-আন > উজান	কাম উজান
উৰা : বাদ্ উৰা > কাহুৰা	কান্দুৰা
কাহ-উৰা > কাহুৰ	কাহুৰ
না : দেমা 'ধাৰ' "	কাম দেনা
আ : পানি-আ > পানিয়া	পানী আ- পানীয়া, কাম পাইনা
আই : মিঠা-আই মিঠাই	মিঠাই
আমি : বান্দৰ-আমি > বান্দৰামি	বান্দৰামি
আল : পেচ-আল > পেচাল	কাম পেচাল
ইলা : কাম-ইলা > কামিলা	কামিলা
উৰা : ঘৰ-উৰা > ঘকৰা	ঘকৰা
চা : পানি-চা > পানচা	কাম. পাইনচা 'পানীৰ দিচিনা', 'পানীবেল'
ধাৰ-চা > ধাৰচা	কাম ধাৰ-চা > ধাচ্চা 'ধাৰবেল'

১১১ বিষ্ণুপ্রিয়াব সর্বনাম-সকল আক সিহঁতৰ তিৰ্যক-ৰূপকেতুৰোৰ এনেধৰণৰ :
 যি 'মই', আমি, মো- , তুমি, তুমা-, তু. কাম তুমা- , কি, কা-। বিষ্ণুপ্রিয়াত বিশেষ-
 তাক পৰ-সৰ্গ কেইটামান এনে ধৰণৰ : তাৰ কাৰণে, জোৰ জনা, তু গোৱা জোহৈয়ে।
 নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰাৱৰ্ত্তিতাপে বিষ্ণুপ্ৰিয়াত শোৱা যায় : তা : কুণ্ডা 'কেনটো',
 গাহ : দবিগাহ 'বঙীগাহ', চিলা : হাঙ-চিলা > হাটি-চিলা 'সান্তোখৰ', তু কাম
 পান-চিলা। বিষ্ণুপ্ৰিয়াত স্ত্ৰী প্ৰত্যয়ৰোৰ এনেকুহা : —ঈ, —নী, —আনী : বুড়া >
 বুড়ী, জেঠা > জেঠী, বুড়া > বুড়ী, কুৰু > কুৰু-নী, বাথ > বাথিনী, ঠাঙৰ > ঠাঙৰানী।
 স্ত্ৰীৰাকৈ ৰূপ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা আন এটা পদ্ধতি হ'ল : মূল শব্দৰ আগত
 যোগ দিয়া মতা আক মাইকী-বুজোৱা মূনি 'মতা' আক জেলা 'মাইকী' শব্দ,
 যেনে, মূনি মানু 'মতা মানুহ', জেলা মানু 'মাইকী মানুহ'। বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষাত
 ব্যৱহাৰ হোৱা মূখ্য আক গৌণ ষাতু কিছুমান অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে একে
 ৰূপৰ। উদাহৰণ : আহ, কৰ, থা, দিল, জাগ, দি, ধৰ, নি, ভাজ, জা (যা),
 জন্ (জন্), আহ, আন, উজা, উঠ, থ, থুল (থোল), বুৰ, ভাহ, খাট,
 জহা, উঠা, কিলা, ধাম, ভাগ, থাম, কাম। তু কাম কাম।

১১২ ঐখুমল মহিদেৱ সিংহট লেখা বিষ্ণুপ্ৰিয়া মণিপুৰী নামৰ সক পুস্তিকা
 এখনত অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে বিষ্ণুপ্ৰিয়া কিছুমান একে ৰূপ আক একে অৰ্থৰ
 শব্দৰ উল্লেখ কৰা হৈছে। কিছুমান শব্দৰ অৰ্থ একে হ'লেও বিষ্ণুপ্ৰিয়াত ৰূপ
 অলপ সলনি ঘটাত দেখুৱা হৈছে। উদাহৰণ :

অসমীয়া	বিষ্ণুপ্ৰিয়া
ৰূপ, কাম ৰূপা	ৰূপা
ভিনিতি	বিনি
জোপা, কাম চুপা, চুপা	চুপা
জুহু	জুহুৰ
মূনিহ	মূনি

১১৩ ১ কিছুমান শব্দৰ আকৌ আন নাইবা ৰূপ আক অৰ্থ দুয়োটা বিষ্ণুপ্ৰিয়াত
 বেলেগ হোৱা দেখা হৈছে। উদাহৰণ :

অসমীয়া	বিষ্ণুপ্ৰিয়া
বাম 'ভল নোবোৱা ঠাই'	ফাম 'ঠাই'
কোৱা 'মতা কাউৰী'	কৰা 'কাউৰী'
মূগা 'এবিধ মূতা'	মকা 'এডী মূতা'

১.৩ অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা বিষয়ক গুপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো প্ৰতীয়মান হয় যে বাৰ্জনৈতিক, সাংগাৰিক, আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণত বিস্তৃত অসম-ভূমিৰ ভাষাটো কেইবাটাও উপভাষাত বিভক্ত হৈছে আৰু প্ৰত্যেকেই নিজৰ বৈশিষ্ট্য-কেন্দ্ৰবোৰ সংৰক্ষণ কৰিছে। অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষা হিচাপে পূব-অসমীয়া আৰু পশ্চিম-অসমীয়া এই দুটা প্ৰধান ভাগত বিভক্ত। ইহঁত অসমীয়া ভাষাৰ মূল প্ৰবাহ দুটাৰে গুৰি। এই দুটা প্ৰবাহেই অসম আৰু অসমৰ দাঁতিকাষৰীয়া অঞ্চলৰ ভাষা কিছুমানৰ ওপৰত দেখা দিছে। তু বিষ্ণুপ্ৰিয়া ভাষা নাগামিজ ভাষা)। ইংৰাজ-সকলে অসম দেশ লোৱাৰ পাছত বাৰ্জনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণত অসমৰ পূব অঞ্চলৰ উপভাষাটোৱে প্ৰাধান্য লাভ কৰি অসমৰ মান্যভাষাকৈ পৰিগণিত হয়। ইংৰাজ শাসনৰ অন্তত দোৱতে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পাছত অসমৰ সাংস্কৃতিক কেন্দ্ৰৰ সলনি ১৯ গুৱাহাটীয়ে সাংস্কৃতিক কেন্দ্ৰত পৰিণত হোৱাত অসমৰ পশ্চিম-অঞ্চলৰ উপভাষাটোৱে কিছু প্ৰাধান্য পাবলৈ ধৰিছে। সমন্বত ইয়াৰ প্ৰাধান্য যে বাঢ়িব তাত সন্দেহ নাই। ইপিনে শিক্ষা-দীক্ষাৰ অভূতপূৰ্বভাৱে প্ৰসাৰ, যাতায়াতৰ সা-সুবিধাৰ বৃদ্ধি, আৰু বাতৰি কাকত আ/লাচনী, কিতাপ-পত্ৰ আদিৰ প্ৰকাশ, বেডিঅ, দূৰদৰ্শন আদিৰ ক্ৰমবৰ্ধমান ব্যৱহাৰ—এই আটাইবোৰে মান্য-ভাষাৰ ব্যৱহাৰৰ অভাৱনীয়কৈ বঢ়াই তুলিছে। এইবোৰৰ ফলস্বৰূপে উপভাষা-কোৱা লোকসকলৰ ভাষাত আগতে ব্যৱহাৰ হোৱা ৰূপ কিছুমানৰ সলনি হোৱাটো একো অস্বাভাৱিক কথা নহয়। তথাপি উপভাষা-বোৰৰ বিলুপ্তিৰ কোনো ধৰণৰ আশঙ্কাই দেখা দিয়া নাই, কাৰণ উপভাষাকোৱা লোকসকলে পৰস্পৰে ভাৱ বিনিময়ৰ সময়ত নিজৰ উপভাষা ব্যৱহাৰ কৰি আছে। ভেৰ্ণাকলৰ নিজৰ উপভাষাৰ প্ৰতি গোৱৰো নথকা নহয়। ইপিনে অসমীয়া ভাষাৰ উপভাষাবোৰে প্ৰাচীন, মধ্যযুগীয়, আৰু আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ লগত সংযোজিত হোৱাৰ ফলত উপভাষাৰ মৰ্যাদা বৰ্দ্ধিত হৈছে। বিভিন্ন অঞ্চলৰ উপভাষাত বৰ্দ্ধিত লোক-সাহিত্য, লোক-গীত আদিৰ উদ্ভাৱ, সংৰক্ষণ, আৰু প্ৰচাৰৰ কাৰ্যও চলি আছে। প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমীয়া সাহিত্যত, অসমৰ উপভাষাবোৰে বিবিধ শব্দ-সম্ভাৰ আৰু প্ৰয়োগৰ যোগান ধৰি অসমীয়া ভাষাটোক এটা সমন্বত ভাষাকৈ সৃষ্টি কৰিছে।

বিভিন্ন অধ্যায়

প্ৰকৃত অসমীয়া ভাষা

(সপ্তম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈ)

১১৭ কোনা এটা ভাষাৰ জন্মক আমি মানুহৰ জন্মৰ নিচিনা কোনা এটা বিশেষ দিনত ছোৱা বুলি ক'ব নোৱাৰোঁ। কেতিয়াবা কোনো এটা ভাষাই পূৰ্বৰ স্থানৰ পৰা আন ঠাইলৈ গতিও কৰে। সেই ঠাইৰ পূৰ্বৰে পৰা প্ৰচলিত ভাষা আৰু সময়ে সময়ে নানা কাৰণত আন ভাষাৰে সৈতে ছোৱা সম্পৰ্কৰ ফলত এটা সুকীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ হয়। এনদৰে গঢ় লওঁতে কোনো এটা ভাষাৰ একোটা পূৰ্ব ৰূপৰ সৃষ্টি হয়। তাকেই ভাষা এটাৰ প্ৰকৃ ৰূপ বুলি কোৱা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত তামৰ ফলিবাৰৰ ভাষাই এনে এটা স্তৰৰ ইংগিত দিয়া। তামৰ ফলিবাৰেই অসমৰ প্ৰাচীনতম সাহিত্যিক নিদৰ্শন। ইপিনে অসমৰ শেখন-কাৰ্য্যৰ প্ৰথম নিদৰ্শন হৈছে অসমৰ প্ৰাচীনতম শিলা লিপিকাৰ পোৱা পঞ্চম শতিকাৰ উমাচল আৰু নগাজৰী খনিকাৰ গাৱঁৰ শিলা লিপি। শিলা-লিপি আৰু তামৰ ফলিবাৰৰ অৱস্থিতিয়ে প্ৰাচীন অসমত পঞ্চম শতিকাৰে পৰা সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰচলন আৰু ইয়াৰ চৰ্চাৰ দিশটো স্পষ্ট ৰূপে ৰাখে। ইয়াৰ পৰা প্ৰাচীন অসমৰ ভাষা সংস্কৃত আছিল বুলি আমি সিদ্ধান্ত ল'ব নোৱাৰোঁ। সংস্কৃত ভাষাটো নিশ্চয় এক শ্ৰেণী লোকৰ মাজত আৱৃত আছিল আৰু জন-সাধাৰণৰ মাজত আন ভাষা চলিছিল। সংস্কৃত ভাষাটোৰ প্ৰভাৱ জন সাধাৰণৰ ভাষাৰ ওপৰতো অপৰাধিক থকা নাছিল। বড়ো আৰু আন জনজাতীয় ভাষাতো ভেনে দুফাঁত যথেষ্ট পোৱা হৈছে। বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দৰ মূল সংস্কৃত শব্দ। এই শব্দাবলম্ব সংস্কৃত শব্দবোৰে বিশেষদৰে বিকাশ লাভ কৰিছে।

উদাহৰণ :

বড়ো	সংস্কৃত
আচ্চাৰ	আচৰ (৭)
উপান্ 'আহ'	উৎপন্ন
উঢ়	উৎসৱ
উহা	উৎসাহ, তু কাম উতাহ মা. অস. উতাহ (উতাহ)
উফুৰ লি 'উপহাৰ বি'	উৎসৰ্গ, তু কাম. উৎসৰ্গ

বড়ো	সংস্কৃত
ফুথলি 'কোঠা'	প্রভোজনী
বৰ্চি	বড়িলা
বাঁদাৰ	বাঁদাৰ
বান্ধা	বাঁধা
মুহুফল	মুহুফল
চম্	সময়
চুনৰ 'চুণ'	চূৰ্ণ
চুঙন 'শুঙন'	শুকুন
চেনা 'মৰম লগা'	শেষ
অস চেনাই	
চল	শুগল

১ ন বড়ো ভাষাৰ কিছুমান শব্দ মূল সংস্কৃত শব্দবোৰৰ বেছি প্ৰচলিত ৰূপ।*

বড়ো	সংস্কৃত
আহু খাৰ 'আক'	অঙ্গন
জৈবান 'জাবি'	অবস্থা
খাঙ্চি 'কাঁহী'	কাংস 'কাঁহ'
খাচাৰ কাঙ'	কঙ্কণ
খাছি 'গাঁথি'	শক্তি
খামি গাঙ'	গ্রাম
গান্ধা 'গড়'	গড়
গান্ধু 'গাঁক'	গড়ু
গান্ধৰ 'গান্ধ'	গান্ধ
চাঙ-খৰ 'কাঁহিনী'	কাঁহ
চিঙ-হা 'সিংহ'	সিংহ
চো 'মহা-পছ'	মহা
জু গোটো লোকা	

* বড়ো ভাষাৰ পণ্ডিত ত্ৰিগ্ৰনোদ চন্দ্ৰ ব্ৰহ্ম ভাটবীয়াই বড়ো আৰু সংস্কৃত শব্দৰ মাজত বড়ো মিল থকাৰ কথা প্ৰথমতে আমাক কৈছিল।

বক্য	সংস্কৃত
চুব-খি 'জান'	জ্ঞান
দুয়ক 'ভিত্তিক'	উদ্ভূত
নাৰেখোল 'নাৰিকল'	নাৰিকেল
কান্ধাব 'পাব-চবাই'	পাৰাতত
ফচাব 'চটিয়া'	প্ৰসাৰ
নৈচাগী বৈচাগ 'ব'হাগ'	বৈশাখ
ভূম. বৃহম 'পৃথিৱী'	ভূমি
ময়চৰ 'ম'ত', তু গোৰা মৈল	মহিষ
বায়ৰো 'বাক্স'	বাক্স
লানজায় 'নেজ'	লজ
জক-বা 'সন্মতিসূচক উত্তৰ', তু কাম জকাৰ	জকাৰ

১১৫ কিছুমান অসমীয়া লোক সংস্কৃত লোকতকৈ বড়ো ভাষাৰ লোকৰ পৰা বেছি ভালদৰে বিকলিতৰূপে দেখুৱায়ও পাৰি, যেনে, বড়ো মিছ>মিছ>কাম মি'উ>মা অস মি'উ, বড়ো জানথ>গোৱা চাঠ>কাম আঠ>মা অস আঠ তু পু অ আঠ।

১১৫ ১ দেউৰী ভাষাৰো কিছুমান লোক মূল সংস্কৃত লোকবোৰৰ ওচৰ চলা :

দেউৰী	সংস্কৃত
কাক 'কাছ'	কছপ তু কাম বাছ
কুতি 'কাথৰ কৰিয়া'	কুণ্ডল>কুণ্ডিল>কুন্দি>কুতি
গাহ 'গাক'	গহু তু বড়ো গান্ধ
গ'ই 'ভামোল'	গৰাক>গৰা, গৰে (গোৱা),>গৰ>গৰি
লখন 'লখন'	লখন তু বড়ো, লখন
দী 'দহ'	দংশ তু. মা অস ভ'হ
মোই 'বহু'	মৰি>মোৰি (কাম)>মোৰি>মোই
সোই 'হয়, সিঁচা'	সন্তা>সন্তত>সোইতো, সোইত, সোই (কাম)>সোই

১১৫ অসমীয়া ভাষাসম্পৰ্কীয় হিউৱেনচাঙৰ উক্তিৱে দুটা কথা স্পষ্টৰূপে দেখুৱাইছে। প্ৰথম কথা : অসমীয়া ভাষাটোৰ মধ্য-ভাৰতৰ মগধ বিদেহ-অঞ্চলৰ ভাষাৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে। দ্বিতীয় কথা : অসমীয়া ভাষাটোৱে ইয়াৰ স্থানীয় অল্প ভাষাৰ প্ৰভাৱত কিছু সুকীয়া ৰূপ লৈছে। অন্ততঃ হিউৱেনচাঙৰ সময়ত প্ৰাচীন কামৰূপ বা অসমত যে এটা সুকীয়া ভাষাৰ প্ৰচলন আছিল তাৰ প্ৰমাণ ভাষাৰ ফলিবোৰে দাঙি ধৰিছে। ভাষাৰ ফলিবোৰৰ ভাষাৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন ক'ত পোৱা যায়? এইটো এটা জটিল প্ৰশ্ন। এইটো জনা কথা যে সকলো সাহিত্যৰ আৰম্ভণি লোক-সাহিত্য বা মৌখিক সাহিত্য। অসমীয়া লোক-সাহিত্য স্বাৰ্থকৰূপে চহকী। এই লোক সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত লোক-গীতবোৰৰ বিষয়-বস্তু, সামাজিক চিত্ৰ আৰু ভাষা আদি সকলো দৃষ্টিৰে চাই কিছুমানক প্ৰাচীন স্তৰৰ বচনা বুলি কোৱাত দিখা অনুভৱ কৰিব নালাগে। (লোক-সাহিত্য 'যুগনিৰপেক্ষ' নহয় যুগসাপেক্ষহে)। এনে দৃষ্টিৰে অসমীয়া 'দেহবিচাৰ গীত' আৰু 'টোকাৰী-গীত', কিছুমানক প্ৰাচীন বুলি ক'ব লাগিব। এই গীতবোৰত বৌদ্ধ সহজীয়া, নাথ (দলম শক্তিপাৰ আশে-পাশে), আৰু ধৰ্ম বা নিৰঞ্জন সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰভাৱ সুস্পষ্ট। নাথ সম্প্ৰদায়ত গুৰুক উচ্চ স্থান দিয়া হৈছে। ধৰ্ম বা নিৰঞ্জন সম্প্ৰদায়ীসকলৰ উদ্দেশ্য হৈছে 'ইউ আৰু পিজলাৰ মধ্যস্থিত সুযুগাক জাগত কৰি অনাহদ নাধ জনা নিৰঞ্জনৰ দৰ্শন লাভ কৰা।' মানসিক পৰিত্ৰাণ আৰু আত্ম-শুদ্ধিৰ ওপৰত তেওঁ সম্প্ৰদায়ৰ বিশেষ জোৰ দিয়ে। আমাৰ 'টোকাৰী গীত'ত আছে : "ইজলা পিজলা চিত্ৰা সুযুগা এইনা চাৰিগছি শুণ।" আকৌ "দেহাতে বিচাৰি লোৱা মোৰ বান্ধব, দেহৰ ভিতৰে আঁহ নিজ গুৰু মান্নাত নপৰা আৰু।"

১১৭ অসমত প্ৰাচীন কালৰে পৰা নানা ধৰণৰ মন্ত্ৰৰ প্ৰচলন আছে। কিছুমান মন্ত্ৰত নাথ আৰু নিৰঞ্জন-সম্প্ৰদায়ৰ সাধনা-পদ্ধতিৰ স্পষ্ট উল্লেখ আছে : "সিদ্ধ বলা ঐশ্বৰ্য্যকৰ পায়। বোগীৰ বন্ধা কৰা কামৰূপৰ কামাখ্যা মায়। আদি জনাদি ঈশ্বৰ দেৱ। ধৰ্মৰ চৰণে মই কৰোঁ সেৱ। ইজলা পিজলা সুযুগাদি নাড়িত বন্ত বিধ ব্যাধি আছে। বোৰ পাতিপাত মন্ত্ৰ হানো পাচে" (সৰ্বাটাক মন্ত্ৰ)। মন্ত্ৰবোৰৰ ভাষাত এতিয়াও প্ৰাচীনতাৰ চিন বিদ্যমান : "ইহাত আমাৰ কোন মিত্ৰবন্তী নাই। কৰে লটি-ঘটি যেন অক্ৰম্ভন পাট। বৈসানি ত্ৰিঘৰ দেৱতাৰ ঘৰ পাইলি। অনেক লোকক ত্ৰিঘৈ মাৰি মাৰি থাইলি। এহি বুলি মাংস খাইভী এৰি জটি পৈলা। আমুকাৰ গাভৰ বিধ পানী যেনেওলা। বিহালী বোলে মই বিধমুখী। ভেজত হতে ভৈলোঁ উপন্তি" (বিহালী

মন্ত্ৰ } অসমীয়া লোক সাহিত্যত ভাকৰ বচনবোৰৰ গুৰুত্বও যথেষ্ট আছে। কিংবদন্তী
অসমীয়া ভাকৰ অঙ্গ-কালৰ লগত ভাৰতৰ বিখ্যাত জ্যোতিৰ্বেত্তা বৰাহমিহিৰৰ সম্পৰ্ক
স্থাপন কৰা হৈছে। এই কাহিনীটো সঁচা বুলি ল'লে ভাক-পুৰুষৰ সময় যষ্ঠ
শতিকাল আগবাঢ়ি যায়। কিংবদন্তীৰ উপৰি ভাস্কৰবৰ্মাই হৰ্ষবৰ্মালৈ পঠোৱা
উপহাৰ-গ্ৰন্থবোৰৰ ভিতৰত এখন প্ৰদান-বচনৰ উল্লেখে যষ্ঠ-সপ্তম শতিকাত ভাকৰ
বচনৰ বচনাৰ কথাটো বেছি উজ্জল কৰি তোলে।^{১১} 'আমাৰ ভাকৰ বচন
পুথিন হিউয়েনচাঙৰ আগমনৰ পূৰ্বেই যষ্ঠ শতিকাত বচি উঠিছিল।'^{১২} বৈষ্ণৱ-
যুগৰ "প্ৰধান ধৰ্ম হৈছে ঈশ্বৰৰ নাম-কীৰ্তন। কিন্তু ভাকৰ মতে : যেষেৰে ধৰ্মক
কৰিব জানি। পুণ্ডৰী ঝান্দিয়া বাখিবা পানী ॥ বৃক্ষ ৰোপণত অধিক ধৰ্ম। যষ্ঠ-
যুগত গুৰুতৰ কৰ্ম ॥ ইয়াৰ পৰা বুজা যায় যে এই বচনবিলাক প্ৰাক-
বৈষ্ণৱ-যুগৰ। বৈষ্ণৱ যুগৰ পাবিত্ৰিক চিন্তাই বা ঐহিক সুখ শান্তিলৈ আগুহেলাই
এই বচনবোৰক পৰা নাই। এইবিলাক প্ৰাকবৈষ্ণৱীৰ লক্ষণ।'^{১৩}

১১৮ 'দেহবিচাৰৰ গীত' 'টোকাৰী-গীত', বিবিধ মন্ত্ৰ ভাকৰ বচন আৰু আন
লোক-গীত আদিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত কিছু পোহৰ
পেলাবলৈ যথেষ্ট সেহীয়াবৰ বেছিভাগেই মুখ বাগৰি অহা কাৰণে অসমীয়া ভাষাৰ
বিস্তৃত প্ৰত্ন-ৰূপ সেহীয়াবৰত পোৱা নেযায়। এই ক্ষেত্ৰত চৰ্মা পদৰ ভাষাইহে প্ৰভুত-
ৰূপ সন্ধান কৰে। 'প্ৰাকৃত যুগৰ পাছত অৰ্থাৎ ৬০০-১০০০ খৃঃৰ মাজত ভাৰতীয়
ভাষাবিলাক এটা 'অপভ্ৰংশ' অৱস্থাৰ মাজেদি সৰকি আহিছে। কিন্তু শৌৰসেনী
প্ৰাকৃতৰ বাহিৰে বাকী প্ৰাকৃতবিলাকৰ 'অপভ্ৰংশ' নমুনা পাবলৈ নাই। এওঁকে
অসমীয়া বা বঙলা ভাষাৰ ঠিক 'অপভ্ৰংশ-অৱস্থা'ৰে' আহি পাবলৈ নাই।
তথাপি মহামহোপাধ্যায় হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে নেপালত পোৱা চৰ্মা-পদবিলাকেই
সেই ভাষাৰ প্ৰতিনিধি বুলি আমি ধৰিব পাৰোঁ।'^{১৪} চৰ্মা পদবোৰ মহামানী
বৌদ্ধ-ধৰ্মৰ অন্তৰ্গত সত্যজানমভাৱলক্ষী ভেটহজন সিদ্ধাৰ্থৰ দ্বাৰা বচনা কৰা পঞ্চাশত।

৭৯ : Bhuyan S K Studies in the Literature of Assam, 1956, p 3

১০ আগবঢ়াল, আনন্দচন্দ্ৰ গোৱালপাশাৰ পুৰণি বিৱৰণ

৮. ভবালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি
১৯৩২, পৃষ্ঠা ১০-১২

৮২ ভবালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি,
১৯৩২, পৃষ্ঠা ৬১-৬২

পীতম্বৰ সমষ্টি। চৰ্মা-পদৰ বচসকলৰ ভিতৰত সবহপাদ, লুইপাদ, মীনপাদ, কুসুমপাদ, পোবকপাদ, শব্দপাদ আদি কেইজনকো প্ৰাচীন কামৰূপৰ লোক বুলি সিদ্ধান্ত কৰা হৈছে। সুকুমাৰ সেনে চৰ্মা-পদৰ ভাষাক ‘প্ৰত্ন-বাংলা’, বুলি অভিহিত কৰিছে। ইয়াত ‘অপজকৈ হাঁ’ও ‘বেহ ঘনাক পৰিছে’, যেনে জমু, আইসন, জিম, ভিম, কইসে, আইসৌ, কিস, কঁহি, কিম্পি, মা, ন (মিহেবাৰ্হত), -উ, -ইউ লগ লগাই অতীত কালৰ ক্ৰিয়া-ৰূপৰ গঠন (ভাঙিউ গউ), -‘মি’ বিভক্তিযুক্ত প্ৰথম পুৰুষৰ ক্ৰিয়া (পীৰমি, পুহমি) যুক্ত ব্যঞ্জনৰ অৱস্থিতি (অজন্তে) আদি।^{১৩} চৰ্মা-পদেৰ সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্ক অসমীয়া ভাষাৰ সকলো স্তৰতে বন্ধিত হৈছে। সেই কাৰণে আধুনিক অসমীয়াৰ মান্য ভাষা আৰু উপভাষা, প্ৰাচীন অসমীয়াৰ বৈষ্ণৱ আৰু অনাবৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ ভাষা—এই আটাইবোৰত চৰ্মা-পদৰ ভাষাৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক দৃষ্টিগোচৰ হয়। যান্য অসমীয়াৰ ধ্বনিগত সাদৃশ্য কিছুমান। চৰ্মা-পদত পোতা য়াৰ :

- (ক) কোনো শব্দত ৰূচবাউচবীক হুটা অক্ষৰত থকা ‘অ’ ধ্বনিৰ পূৰ্বৱৰ্তী অক্ষৰৰ ‘অ’ ধ্বনি ‘অ’ ধ্বনিত পৰিণত হয়, যেনে, চকা চৰ্মা (চকা (মা অস)), বপা, বাপা (চৰ্মা), বপা (পু অস) বাপা (মা অস)।
- (খ) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ অধুগ্ৰ উগ্ৰ ধ্বনি তিনিটা অসমীয়াত কঠা-উগ্ৰ ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। চৰ্মা-পদতো এই ধ্বনি তিনিটাৰ সুকীয়া ৰূপেৰে নাইকিয়া হোৱা দেখা গৈছে; যেনে, লৰৰ, সৰৰ হৰৰালী (চৰ্মা ৫)।
- (গ) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাত থকা দন্ত-মূৰ্খন্য ধ্বনিৰ আজন্ত পাৰ্থক্য লোপৰ আভাস চৰ্মা পদত আছে, যেনে মণ, মন (চৰ্মা ১০ আৰু ১০ : ১)।
- (ঘ) আধুনিক অসমীয়াত আনফি প্ৰাচীন অসমীয়াত স্বভাৱতঃ সহায়ত তেনেৰ লক্ষ্যেৰে অৰ্থতৎসম ৰূপ লোৱাৰ নিদৰ্শন অনেক আছে, যেনে, লৰাণ (প্ৰাণ), যডন (যত), পহুম (পদ) ইত্যাদি। চৰ্মা-পদত পোতা য়াৰ : জুগতি (যুক্তি), লৰাণ, গৰাহক (গ্ৰাহক) ইত্যাদি।

১১৯ অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনিগত বৈশিষ্ট্যৰ এটা স্পষ্টৰূপ কামৰূপী প্ৰাকৃততে। আমি পাই আহিছোঁ। কামৰূপী প্ৰাকৃততে ৰূপভাষিক বৈশিষ্ট্যহিচাপে ভাষ্য-বৰ্মাৰ ভাষাৰ কলিৰ ‘কালিয়া’ আৰু বনমালৰ ভাষাৰ কলিত পোতা কুৱা (নৌকুৱা)

অন্যই উদ্ভিত আৰু স্বাৰ্থিক 'জা' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰৰ সাক্ষী বহন কৰাৰ উপৰিও অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ বিকাশৰ স্তৰ সংৰক্ষণ কৰিছে। বড়ো ভাষায়ো প্ৰত্ন-অসমীয়াৰ ৰূপভাট্টিক বৈশিষ্ট্য কেতবোৰৰ ঠংগিত দিছে। ইপিনে বিশেষ্য শব্দ কিছুমান ভাষ্যৰ ফলি/ভাষ্যৰ ভাষাত পোৱা কথাটোও মন কৰিবলগীয়া। কিন্তু চৰ্যা পদৰ ভাষাইতে প্ৰত্ন-অসমীয়াৰ ৰূপভাট্টিক বৈশিষ্ট্য বিভিন্ন ৰূপত সংৰক্ষণ কৰিছে। চৰ্যা-পদৰ ভাষাত অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ আৰু অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্ন-ৰূপ এই দুয়োটাই সংৰক্ষিত হৈছে। কোনো এটা ভাষাৰ ৰূপ-ভুক্ত বুলি ক'লে সেই ভাষাটোৰ শব্দ, শব্দৰ গঠন-পদ্ধতি, শব্দৰ শ্ৰেণী-বিভাগ বিভিন্ন প্ৰত্যয় শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদি বহুতো কথাই সোমাই পৰে। চৰ্যা-পদৰ ভাষাত প্ৰথমতে শব্দৰ শ্ৰেণী-বিভাগ অনুসৰি বিশেষ্য-শব্দবোৰকে যদি চোৱা যায় তেন্তেই কিয়নো বিশেষ্য-শব্দ এনেধৰণ পোৱা যায়।

চৰ্যাৰ ৰূপ

অমিঅ

উহ

কুঠাৰ

কুড়হা

খাট

খাল

খুব

খুটি

খেল

গল

গাভী

গোহাৰি

গোহালী

ঘৰ

ঘৰণী

অসমীয়া ৰূপ

অমিয়

উহ উৎস

কুঠাৰ

কুৰ'বা (কাম

খাট

খাল

খুব

খুটি

খেল (কাম), বা অস খেল

গল 'ভিতি' (কাম , তু বা অস

গলধন, গলপতা

গাভা (কাম), বা. অস গাঁও

গোহাৰি

গোহালি

ঘৰ

ঘৰণী (বা ক.)

ଈମବୀରୀ ଉପର

ଘାଟ

ଘିମ

ଚକା

ଚୋର

ଈୋରନ

ଠାକୁର

ଜାଲ

ଈେଡ଼ିଜି

ନାଡ଼ି

ନୁମାମ

ନୁଆର

ଠଇ

ନମ୍ବର

ମରାମ

ମାମ୍ବର

ମାଡ଼

ମାଧର

ମାନୀ

ମୋଥୀ

ବଢ଼ିଆ

ବଜର

ବାବଲଭ

ବାଟ

ବାହ

ବାମୁଡ଼ା

ବାମୁଡ଼ି

ବାମ

ବାହ

ଈମବୀରୀ ଉପର

ଘାଟ

ଘିମ

ଚକା

ଚୋର

ଈୋରନ

ଠାକୁର

ଜାଲ

ଈେଡ଼ିଜି

ନାଡ଼ି

ନାମୋମ

ନୁଆର

ଠଇ

ନମ୍ବର

ମରାମ

ମାମ୍ବର

ମାଡ଼

ମାଧର

ମାନୀ

ମୁଧି

ବାବି (କାମ)

ବଜର

ବାକରା/ବାକରା (କାମ), ବାକରା (କାମ)

ବାଟ

ବାହ

ବାମୁଡ଼ା

ବାମୁଡ଼ି

ବାମ

ବାହ, ବାହ (କାମ)

চৰ্খাৰ ৰূপ	অসমীয়া ৰূপ
বেহু	বেং (কাম.)
ভভাৰি	ভভাব, ভভাব (নোতা কাম.)
ভাঙ	ভাঙ
ভেল	ভেল (কাম)
মাক	মাক
মাকল	মাকলি (কাম) মাকলী (ম. অস)
মোলোণ	মোলোণ
বাতি	বাতি
ৰূপা	ৰূপা (কাম), ৰূপ (ম. অস)
লাউ	লাউ (কাম), লাউ (ম. অস.)
লিআলী	লিআলী
লিআল	লিআল
লঙল	লঙল
লাল	লাল
লালু	লালু
মীৰ	মাক 'মীৰ' (কাম)
মুজ্জ	মুজ্জ (কাম), মুজ্জ (ম. অস)
মুজ	মুজা
চৰিণা	চৰিণা
চৰিণী	চৰিণী
চাক	চাক
হাড়ী	হাড়ী

১১০ চৰ্খা-পদৰ বহুতো শব্দই অসমীয়া বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম আৰু ক্ৰিয়া শব্দ কিছুমানৰ পূৰ্ব-ৰূপ সংৰক্ষণ কৰিছে। সেইবোৰ অসমীয়া লক্ষ্যবাবৰ বিবালৰ বিশ্লেষণত সন্নিবিষ্ট কৰিছে। তেনে শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ :

আকুলি > আকুলি

আম্‌হে > * আম্‌হি > আমি। তু বৈ অন্তে

উপাড়ী > * উভাড়ী * উভাৰী > উভালি, উথালি

কৰড়ী > * কঅড়ী > কড়ী

কৰই > কৰে

কামই > কামে

কাল > কালি-আ কাল' (কাম > কল' (মা' অস)

কান্ > কান্ (পু অস)

খুটি খুটি

খেলই > খেলে

গই > গৈ

গাজই > গাজে 'গৰ্জন কৰে'

ঘাটি > ঘাটি

ঘুও > ঘূৰ-

ঘুমই > ঘুমেই (কাম)

জে, জে', জে > যি তু সং য়

টুটই > টুটে

ণই > নৈ

তুমাই > * তুম্ভি > তুমি

তেজলি > তেঁজলী

দাপল > দাপোণ। তু সং দৰ্পণ প্রা দপ্পণ

হুইএ > হু (কাম)

পক্ষ, পাক > পাঁচ

পাস > পাহ 'দাঁতি'

বটুই > বঙে (কাম)

বহু > বৈক-আ > বৈকা। তু সং বক্র

বহুই > বহু 'বৈ বহু'

বহুতী > * বহুতী > বোতী (কাম), মা অস বোহাৰী

বাকল > বাকাল (কাম), মা অস বাকলি।

বাজই > বাজে

বীয়ে > বাজা (কাম), মা অস বৈজা। তু সং বজা।

বাচুই > বাচে

বাণা, বণা > বাণা (কাম), মা অস বাণা। সং বণ

বুৰই > বুজে

বুলই > বুলে

বোব > বোব্ - আ > বোবা

ভইল > ভৈল, ভেল (পু অস.)

ভইলা > ভৈলা (পু অস)

ভবজ > * ভাৰ্-বি ভাৰ্-বি 'উৰাণ' (কাম)

ভগই > ভগে (পু অস)

ঝাণই > ঝানে

মুকল : মুকল (কাম), মা অস মুকলি

লই > লৈ

লইআ লইয়া > লৈ

লাংগ, লাজা > লাঙ - ট > লাঙাট (কাম) *নাঙাট > *নাঙট,
নাঙঠ।

শাসু > শাহ

সামাজ > সোমাজ

সকটই সক

সতি : সই, সৈ (পু অস) । তু সং সখী

সাচ > সাচ- আ > * সাচা > সচা (কাম) > সঁচা (মা অস.)

তু সং সত্য > প্রা সচ্চ

সাসু > সাস (কাম চাচ) । তু সং শাস

সিবল > সিকল-ই > সিবলি (শিকলি)

সিঝই > সিজে

সীস > সিস > সিচ 'শিছ' । তু সং লিচ্চ

সো, সে > সি । তু সং সং

সোন্ত > সোঁত । তু সং সোঁত

হিজ, হি > হি-আ > হিয়া

১২১ ওপৰৰ আলাচনাত ক্ৰিয়া-ৰূপ কিছুমান দেখুৱাওঁতে ক্ৰিয়া-ৰূপবোৰৰ
লগতে ধাতু কিছুমানৰ ৰূপবোৰ পোৱা গৈছে । সেইবোৰৰ উপৰিও চৰ্চা-লগত সংৰক্ষিত
আন ধাতু কিছুমান উল্লেখ দিয়া ধৰণৰ । এইবোৰৰ লগত সংযুক্ত ধাতু কিছুমানৰ
অৱস্থিতিও মন কৰিবলগীয়া :

অৱল কৰ- (চৰ্যা অৱল কৰিয়া)

উজা (চৰ্যা উজাঅ)

উঠ- (চৰ্যা উঠি)

এব্- (চৰ্যা এডি)

কলি কৰ- (চৰ্যা কেলি কৰই)

খা (চৰ্যা খাঅ)

গিল (চৰ্যা গিলিস)

(যা 'গ,' (কাম গাৱা) গেল (চৰ্যা গেল, গেগা)

ছাড্- (চৰ্যা ছাডা)

মা (চৰ্যা মাঅ)

জাগ (চৰ্যা জাগাঅ)

থিৰ কৰ- (চৰ্যা থিৰ কৰি)

দুচ এৰ- (চৰ্যা দিচ কৰিয়া)

দেখ্- (চৰ্যা দেখি)

ধৰ- (চৰ্যা ধৰল্)

পুন (চৰ্যা পনি)

নি (চৰ্যা নিল)

পত্তিয়া (চৰ্যা পত্তিয়াই)

পাৰ- (চৰ্যা পাডিয়া)

পাৰ কৰ- (চৰ্যা পাৰ কৰেই)

পুৰা (চৰ্যা পোহাঅ)

পোছ- (চৰ্যা পুছ)

ফাল (চৰ্যা ফাল)

বখান (চৰ্যা বখানি)

ব (চৰ্যা বহিয়া)

বাঙ্- (চৰ্যা বাঙ্অ)

বিঙ্- (চৰ্যা বিঙ্হ)

বুৰ- (চৰ্যা বুড্ছে)

মিল (চৰ্যা মিলিল)

মেল (চৰ্যা মেলি)

ল (চৰ্যা লোউ)

লাগ্ (চৰ্যা লাগেলি)

সৰি পৰ (চৰ্যা সড়ি পড়িষ্ঠা)

হ (চৰ্যা হোই, হোইব, হোহ্)

১২২ চৰ্যা পদত সংযুক্ত-শব্দ কিছুমানো পোৱা যায় যেনে, কমল-বস, গঅণ-টাকলি, গজ-পৰস-বস গিৰিবৰ সিহৰ-সন্ধি, দেহ নঅৰী নজিনী-বন, বৰগুৰু-বঅন-কুঠাৰ, বাণ-চিহ্ন-কব, মেক-শিখৰ, মোহ-ভক।

১২৩ চৰ্যা-পদত পোৱা সংখ্যাবাচক বিশেষ্য আৰু বিশেষণ-শব্দৰ ক্ষেত্ৰত উল্লেখ কৰিবলগীয়া শব্দ এইবাব : এক একু (কাম), চটপটি/চোঁহঠা দুই, দো, তিনি, আৰু, পাঞ্চ, দহ, বতিস/বতিশ বেগি (দুই), দশমি, দ্বাদশ, পতিল ইত্যাদি।

১২৪ চৰ্যা-পদত পোৱা বিশেষণ শব্দ কিছুমান হ'ল এনেকুৱা : আন (উপায়ে), উজু, খৰ (সোহো), খণ্টে, গজীৰ, গহণ জইসো, জইসোঁ, দিচ 'দুচ', বহল ভৰ 'নিদ', ভাল, মাতাল 'মাতাল', সৰুই সৰুজ সাচ সঁচা' মিচ্চা 'মিচ্চা' ইত্যাদি।

১২৫ ক্ৰিয়াবিশেষণহিছাপে চৰ্যা পদৰ এই শব্দ-বাবলৈ আঙুলিয়াব পাৰি : আইসন, আজি, একাকাৰ, এব, একোল, একলী, কইসন, কইসে কহি, জইসনে, জিম ভিম, ভইসন ভসু, পহিৰ্জ 'প্ৰথমত' মিচ্ছৈ মিচ্ছাই, সদভাবে ইত্যাদি।

১২৬ চৰ্যা-পদত সৰ্বন-শব্দৰ আনক ৰূপ পোৱা যায়। সেইবাবৰ কিছুমান আধুনিক অসমীয়াত সোমাই পৰিছে আৰু বহুসংখ্যক সৰ্বনাম শব্দ পুৰণি অসমীয়াত বন্ধিত হৈছে। চৰ্যা পদত পোৱা সৰ্বনাম শব্দ কিছুমান এনেকুৱা :

অপনা (চৰ্যা ৬ : অপনা মাংসে হৰিণা বৈৰী)

অপনে (চৰ্যা ৩২ : অপনে অপা বুঝ নিঅমণ)

আম্বে (চৰ্যা ১ : আম্বে বাণে দিষ্ঠা)

এহ (চৰ্যা ২৬ : এহ জুগতি)

কাহেৰি (চৰ্যা ৩৭ : কাহেৰি শব্দা)

কাহেৰে (চৰ্যা ২৯ : কাহেৰে মই দিবি পিৰিচ্ছা)

কেহো (চৰ্যা ১৮ : কেহো কেহো বোলই)

কো (চৰ্যা ২৯ : কো পতিআই)

জা (চৰ্যা ২০ : জা এথু চাহায়)

জাসু (চৰ্যা ৩৩ : জাসু নাহি অপনা)

জাহেৰ (চৰ্যা ২৯ : জাহেৰ বাণ-চিহ্ন-কব ন জাণী)

জো^২/জো (চৰ্যা ৭ : জো জো আইলা, চৰ্যা ৩ : জো^২ জোবামৰ হোই)

জো (চৰ্যা ৭ : জো মনগোজব)

জই/জই (চৰ্যা ৩৯ : জই হুঙ কইসে, চৰ্যা ৪ : জই বিনু খনহি^২
ন জীবনি)

ভা। চৰ্যা ৭ : ভা দেখি)

ভাসু (চৰ্যা ৫৩ : ভাসু পবেলা কাহি)

ভোহেৰ (চৰ্যা ২৯ : ভোহেৰ উহ ৭ দিস)

ভু। চৰ্যা ১০ : ভু ভোহী)

ভুমহে (চৰ্যা ২৩ : জই ভুমহে জাইব)

ভে (চৰ্যা ২২ : ভে ন হোস্তি)

ভো (চৰ্যা ৪ : ভো মুহ চুখী)

ভোএ (চৰ্যা ১০ : ভোএ সম কখিব ম সান্ধ)

ভোৰা (চৰ্যা ৪১ : তুটই বাষণা ভোৰা)

ভোহোৰ (চৰ্যা ১০ : ভোহোৰ অন্তবে মোএ বেণিলি)

ভোহোৰি (চৰ্যা ১০ : ভোহোৰি কুডিআ)

মই। চৰ্যা ১৮ : মই বাহিঅ)

মো। চৰ্যা ৩৫ : বাজুলে দিল মো।

মোৰ (চৰ্যা ২০ : জোবন মোৰ ভইলেসি পুৰা)

মোহোৰ (চৰ্যা ২০ : মোহোৰ বিগোআ)

সকৰ (চৰ্যা ৪৪ : সকৰ বিচুৰিল)

সে। চৰ্যা ৩ : এক সে ঘডলী

সো। চৰ্যা ৭ : সো উ আস

হাঁউ (চৰ্যা ১৮ : হাঁউ সূভেলি মহাসুহ লীলৈ)

১২৭ চৰ্যা-পদত সবান্ন-শব্দ দুই-চাৰিটা পোৱা যায়। উদাহৰণ : আলো (চৰ্যা আলো ভোহী), ন (চৰ্যা ন জাই), ভো। (চৰ্যা সুন ভো বিআভী), মা (চৰ্যা মা জাহেৰ), বে (চৰ্যা উজু বে উজু জাডি), সম (চৰ্যা ভোএ সম), অন্তবে (চৰ্যা ভোহোৰ অন্তবে 'ভোৰ কাৰণে')।

১২৮ চৰ্যা-পদত পুনৰুক্ত শব্দ কেইটামান এনেকুৱা : কেহো কেহো, জিম জিম, ভিম ভিম, জে জে।

১২৯ চৰ্যা-পদত দুটাৰ মাজত তুলনাৰ কাৰণ এনে ব্যৱস্থা আছে : ভোহীভ আগলি নাই চিহ্নালী (চৰ্যা ১৮)।

১৩০ চৰ্মা-পদৰ ভাষাত বিবিধ প্ৰত্যয়, শব্দ বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদিৰ ৰূপ আৰু প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া। সেইবোৰৰ কিছুমান আধুনিক অসমীয়াত আৰু কিছুমান পুৰণি অসমীয়াত সংৰক্ষিত হৈছে। তলত সেইবোৰৰ আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল :

১৩০ ১ বচন : প্ৰত্যয়ৰ যোগত হোৱা বহু-বচনৰ উদাহৰণস্বৰূপে চৰ্মা-পদত পোৱা যায় : সমজল (সকল) সমাহিঅ কাহি কৰিঅই (চৰ্মা ১)। কেতিয়াবা একেটা শব্দক দুবাৰ ব্যৱহাৰ কৰিও বহু-বচনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা হয়, যেনে, উঠা উঠা পাবত। চৰ্মা ২৮ তু অস বৰ বৰ মানুহ।

১৩০ ২ লিংগ : স্ত্ৰীবাচক—‘ঈ’ আৰু—‘নী’ প্ৰত্যয়ৰ সহায়ত লিংগ-ভেদৰ ব্যৱস্থা চৰ্মা পদত আছে, যেনে, জোই জোইনী, শবৰ, শৰী বিজালা, লিজালী। তু অস বাহিনী, শিয়ালী। ভিন্ন শব্দৰ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা লিংগ ভেদৰ ব্যৱস্থাপো চৰ্মা-পদত দেখা যায়, যেনে বলদ গৰিয়া।

১৩০ ৩ নিৰ্দিষ্টতাৱাক্ষৰ প্ৰত্যয় : জন : পাকজন। তু অস পাঁজেন, পাঁজেনা।

১৩০ ৪ কাৰক আৰু শব্দ বিভক্তি : চৰ্মা পদত বিভিন্ন কাৰক আৰু সম্বন্ধ-পদ বৃদ্ধাবলৈ কিছুমান শব্দ-বিভক্তি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এই শব্দ-বিভক্তিনাৰাৰা কিছুমান আধুনিক অসমীয়াত আৰু কিছুমান পুৰণি অসমীয়াত বৰ্ধিত হৈছে। চৰ্মা-পদতো সম্বোধনৰ অৰ্থত কোনো শব্দ-বিভক্তি যোগ নহয় যেনে, কাহু, কহি গই কৰিব নিবাস (চৰ্মা ৭) তু অস ভগৱান, তুমি ক'ত আছা? অসমীয়াৰ নিচিনা চৰ্মা-পদতো কেতিয়াবা কৰ্তা-কাৰকত আৰু কেতিয়াবা কৰ্ম-কাৰকত কোনো শব্দ-বিভক্তি লগ নালাগে, যেনে কাজা তকৰৰ পক্ষ বি ভাল (চৰ্মা ১), গাহু-বিমন ভইলা (চৰ্মা ৭), বান্ধন ভোডিউ (চৰ্মা ১)। কৰ্তা-কাৰকত সাধাৰণতে ‘-এ’ বিভক্তি লগ লাগে, যেনে, কুস্তীৰে খাঅ (চৰ্মা ২), চোৰে নিল (চৰ্মা ১) তু অস বাধে খায়, চোৰে নিলে। কৰ্ম কাৰকত ‘-ক’ বিভক্তি যোগ হয়, ঠাকুৰক পৰিনিবিভা (চৰ্মা ১১)। তু অস ৰামচন্দ্ৰক বন'ল পঠালে। কৰ্তা-কাৰকৰ ‘-এ’ বিভক্তিৰ জৰিয়তে কেতিয়াবা কৰণ-কাৰক, কেতিয়াবা অপাদান কাৰক, আৰু কেতিয়াবা অধিকৰণ-কাৰকৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা হয়; যেনে, বৰপুৰ বঅণ কুঠাৰে চিঅস (চৰ্মা ৪৫); জামে কাম কি কামে জাম (চৰ্মা ২২), নেউৰ চৰণে (চৰ্মা ১১)। তু অস হাতে কটা, ভাৰ মুখে শুনিলে, ঘৰে ঘৰে অসুখ। নিমিত্ত-কাৰকৰ বাবে ‘-লাগি’, ‘-লই’ আদি শব্দবিভক্তিস্বৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যেনে,

গজপটাকলি লাগি (চৰ্যা ১৬) যেক-মিথৰ লই (চৰ্যা ৪৭)। তু কাম ঘৰোক
জেনি, ঘৰ লাগি বাঞ (লত-কুশৰ বৃদ্ধ), মোক লাগি (ল কু য়)। জলাদান
কাৰক বুজাবলৈ চৰ্যা-পদন্ত 'হ' এই শব্দ বিভক্তিটোৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে, যেনে,
নিজ বহুত ভিহুজন ছাজ বিহাই (চৰ্যা ২৪)। সমৃদ্ধ পদৰ কাৰণে চৰ্যা-পদন্ত
'-ৰ', 'এৰ' আদি শব্দ-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ পোতা হৈছে, যেনে, হৰিণীৰ নিলজ
(চৰ্যা ৬), কাছৰ ভেস্তলি (চৰ্যা ১)। তু অস গৰুৰ গাখীৰ, মাসেৰ জোইয়ে
(গোৱা)। অধিকৰণ কাৰকন্ত চৰ্যা-পদন্ত '-ত' লগ লাগে, যেনে, হাঁড়ীত ভাত
নাথি (চৰ্যা ৩৩)। তু অস ঘৰত মানুহ নাই।

১৩০৫ ক্ৰিয়া-বিভক্তি : অসমীয়া ভাষাৰ নিচিনা চৰ্যা-পদন্ত বিশেষ বা সৰ্বনাম
শব্দৰ এক-বচন বা বহুবচন অনুসৰি ক্ৰিয়া ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন নথটে। উদাহৰণ : জে
জে উজু বাটে (গেলা (চৰ্যা ১৫), সবচ ভণই বাপা উজুবাট ভটলা (চৰ্যা ২২),
চেঅ'ন বেগন ভৰ নিদ (গেলা (চৰ্যা ৩৬)। ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰতো চৰ্যা পদন্ত
পোৱা বহুতো ক্ৰিয়া-নি-ক্তি আধুনিক অসমীয়া আৰু পুৰণি অসমীয়াত সংৰক্ষিত
হৈছে। তলৰ আলোচনাই কথাবোৰৰ প্ৰমাণ দিব।

(ক) বৰ্তমান কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ-এ/-ই : উহ লাগে না (চৰ্যা ১৯), আইস
সংবাহেঁ কো পতিআই (চৰ্যা ১৯)। তু অস লাগে পতিয়ায়।

(খ) বৰ্তমান-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ অস্তি : জে সচৰাচৰ ভিঅস ভমন্তি (চৰ্যা ২২),
তে অজৰামৰ কিমপি ন হোন্তি (চৰ্যা ২২)। তু ৩য় অস্তি চমকন্তি, বাম বাম
উচৰন্তি (মা ক)।

(গ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ-জ/ল' : বাজুলে দিল (চৰ্যা ১৫), সুসুৰ' নিদ
গেল চৰ্যা ২ উজুবাটে (গেলা (চৰ্যা ১৫)। তু কস্তাসবে পাৰিল বাটত নেভ
পাটি (মা ক) বিশ্বকৰ্মে জাণিল গোসাই চিন্তে কি কাৰণ (মনকৰ)। তু গোৱা
গেল, কাম গেল, গেল কল, কলা, কলাক মা অস গ'ল, ক'লে। ভূতকালৰ
প্ৰথম পুৰুষৰ-ই/লো' অজিলোঁ যমোহে চৰ্যা ৩৫)। তু অস. আছিলোঁ।

(ঘ) ভৱিষ্যত কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ ইব : কহি' গই কৰিব নিবাস (চৰ্যা ৭)
তু অ কৰিব।

(ঙ) ক্ৰিয়াৰ অসমাপিকা ৰূপ : ই ইলে : কহি' গই কৰিব নিবাস (চৰ্যা ৭)
এড়ি এউ চান্দক বান্ধ (চৰ্যা ১)। বাডি ভইল কামক জাজ (চৰ্যা ২)। তু অস
কৈ, গৈ, শুনি, কৰিলে, হ'লে।

১৩০৬ চৰ্যা-পদন্ত পোৱা কৃষক ৰূপ আৰু ক্ৰিয়াৰ নাম্যৰ্থক ৰূপৰ চানেকি এনে
ধৰণৰ :

(ক) বৰ্তমানকালিক কৃদন্ত ৰূপ : অন্তে : উজু বাট জাজন্তে (চৰ্মা ১৫)।
তু ফুৰন্তে বজনী গৈল কল্প (শঙ্কৰদেৱ)। তু অস. যাওঁতে, ফুৰোঁতে।

(খ) ভূতকালিক কৃদন্ত-ৰূপ : আ : পূৰা : জাগ জোৰণ মোৰ ভাইজেসি পূৰা
(চৰ্মা ২০)। তু. অস. খোৱা (বস্তু), কৰা (কাম)।

(গ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংগৰ ক্ৰিয়াৰ আগত প্ৰয়োগ : আম উপায়ে পাৰণ জাই
(চৰ্মা ৩৮), মা জাহৰে লাক (চৰ্মা ৩২)। তু অস নাযায়। নেযায়, নহয়।

১৩০৭ চৰ্মা-পদত শব্দ গঠনৰ বাবে প্ৰত্যয়ৰ ভেদে ব্যৱহাৰ দেখা নাযায়।
তথাপি দুই এটা উদাহৰণ আছে। উদাহৰণ :

(ক) আলি (আলী) : ৰবৰালী (চৰ্মা ৫০)। তু অস পুৰমালি, ল'ৰালি।

(খ) জোৰ-বুজোৱা প্ৰত্যয়-বি : পঞ্চ বি ডাল (চৰ্মা ১), এডবি সাৰা। চৰ্মা
৩০)। তু অস ই < বি < অবি < অপি তু অস ইমানেই, পাঁচোটাই।

১৩১ বাক্য-বিশ্লেষণৰ পিনৰ পৰা অসমীয়া ভাষা আৰু চৰ্মা-পদৰ মিল দেখুৱা
সহজ নহয়, কাৰণ চৰ্মা-পদবোৰ পদ্যত ৰচনা বৰা। তথাপি দুই-এটা শব্দ-ক্ৰমৰ
সাদৃশ্য দ্বয়ো ঠাইৰ ভাষাত পৰিলক্ষিত হয়। তাৰ ভিতৰত এটা হৈছে নাস্ত্যৰ্থক
ৰূপাংগৰ ক্ৰিয়াৰ আগত স্থান। আনটো হৈছে প্ৰণামক অব্যয় নে, না (কাম),
ন (চৰ্মা), যেনে, সাচ ন মিছা (চৰ্মা ২৯), সচা না মিচা (কাম), সাঁচা নে
মিছা (মা অস)।

১৩২ চৰ্মা পদৰ ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ আৰু প্ৰত্ন ৰূপ দুয়োটাই
বেনেদৰে জড়িত ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা কিছু স্পষ্ট হৈছে। চৰ্মা-পদৰ ৰূপৰ এক বৃহৎ
অংশ সামৰি থৈছে অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষাই (১১৫৬)। চৰ্মা-পদেৰে সৈতে কামৰূপী
উপভাষাৰ সম্পৰ্কও ঘনিষ্ঠ। ওপৰৰ আলোচনাত তাৰ আভাস পোৱা যাব। চৰ্মা-পদৰ
ৰূপতত্ত্বমূলক বৈশিষ্ট্য বেভেবোৰো কামৰূপী উপভাষাই সংৰক্ষণ কৰিছে। কামৰূপীত
চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কোনো সূক্ষ্মা চিন নাই। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ৰূপকে ব্যৱহাৰ কৰা
হয় নাইবা তাৰ পাছত 'লেগি' বা 'গেলি' পৰ সৰ্গ যোগ দিয়া হয়। যেনে, মোক
লেগি বা মোক গেলি 'মোঁলৈ', ঘৰোক লেগি 'ঘৰলৈ' ইত্যাদি। চৰ্মা-পদত 'লাগি'
পোৱা যায়, যেনে, গগণ টাকলি লাগি (চৰ্মা -৬)। তু খৰ লাগি যাঞ (লব-
কুলৰ যুদ্ধ) মোক লাগি (ল কু যু.)। চৰ্মা-পদৰ কিছুমান শব্দ আৰু ৰূপভাত্তিক
বৈশিষ্ট্য প্ৰাক-বৈষ্ণৱ যুগৰ শ্ৰেষ্ঠ কবি মাধৱ কন্দলী, অনা-বৈষ্ণৱ মনসা-কবী-মনকৰ,
আৰু মহাভাৰতীয় কবি ৰাম সব্বভী আদিৰ ৰচনাতো পোৱা গৈছে। তলত সেইবোৰৰ
কিছুমান উল্লেখ কৰা হ'ল :

অসমীয়া ৰূপ	অসমীয়া ৰূপ
উজাজ	উজাহা (মা কন্দলী)
এৰে	এৰে (মা. ক)
কাহেৰী	কাহাৰ (মা. ক)
কেহো	কেহো (মা. ক)
খেড়া	খেড়ি (মা. ক.)
গেল	গেল (মনকৰ)
গলপাস	গলপাশ (মা. ক)
	গল (মনকৰ)
ঘৰলী	ঘৰলী (মা. ক)
হুমই	হুমতি (মা. ক)
ভোৰা	ভোৰা (বাম সবৰভী)
ভোহোৰি	ভোহোৰ (মা. ক)
নাহা	নাহা (মা. ক)
পতিআই	পৰিআন (মা. ক)
কাড়িঅ	কেড়িয়া (মা. ক)
বহুড়ি	বোহাৰি (মা. ক)
	বহাৰি (মনকৰ)
বাপ	বাপ (মা. ক)
বাহুডই	বাহুড়িয়া (মা. ক)
	বাহুডা (মনকৰ)
ভটল	ভৈল (মনকৰ, মা. ক)
মোহোৰ	মোহোৰ (মা. ক)
ৰূপা	ৰূপা (মা. ক)
হাক	হাক (মা. ক)

১৩৩. উলভ উল্লেখ কৰা ৰূপভেদমূলক বৈলিষ্ঠবোৰ প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু চৰ্মা-পৰ্বত একেধৰণে পোতা হৈছে :

(ক) ডুড-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ ‘-ল’ বিভক্তি (কানেট চোৰে নিল) : কতাসৰে পাবিল বাটত নেত পাট (মা. ক) বিশ্বকৰ্মে আনিল সোসাই চিঙে কি কাৰণ (মনকৰ) ।

(খ) বৰ্তমান কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ 'অতি' বিভক্তি, যেনে, ভৱতি, হোতি চৰ্মা ২২) ভৱে অতি চৰ্কাতি, বায় বায় উচৰতি (মা ক.)।

১৩৪ এতিয়া আমি এইখিনিকে ক'ব পাৰোঁ যে পূৰ্ব-ভাৰতত চৰ্মা-পদৰ পোতা ভাষাটোৰ নিচিনা এটা ভাষা প্ৰচলিত আছিল। তাত 'বহু ভাষাৰ বহু ৰূপ' সোমাই পৰিছিল। সেইবোৰে ভাষাটোৰ প্ৰকাৰিকা শক্তি বঢ়াই ভাষাটোক শক্তি-শালী কৰি তুলিছিল। কথিত আৰু লিখিত দুয়োটা ৰূপতে সি চলি আছিল। সম্ভৱত সি এটা আদৰ্শ সাহিত্যিক ভাষাকৈ পৰিগণিত হ'ব আৰু পূৰ্ব-ভাৰতৰ কবিসকলে তাকে ভেওঁলোকৰ বচনৰ উপযুক্ত মাধ্যম হ'ব বুলি ভাবি নিজ নিজ বচনত স্বীকৃতি দিয়ে। বোধহয় "বোদ্ধ দোহাবোৰ যিটো ভাষাত লেখা হৈছিল সি গোটেই পূৰ্ব ভাৰতত সহজে বুজি পোৱা আছিল।" ১৪৫ কথিত ভাষা-হিছাপে চৰ্মা-পদৰ ভাষাটো শতাব্দীৰ বাগবড়ে বাগবি আঙিলাকে প্ৰচলিত হৈ আছে। চৰ্মা-পদৰ ভাষাই হৈছে প্ৰত্ন অসমীয়া স্তৰৰ পৰা বৰ্তমানৰ স্তৰলৈকে থকা অসমীয়া ভাষাৰ যোগ সূত্ৰ। ইয়াতে আন এখন গ্ৰন্থৰ কথাও বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। সেইখন ৪'ল বড়ু চণ্ডীদাসে বচনা কৰা শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন।

১৩৫ অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰে সৈতে চৰ্মা-পদৰ ভাষাৰ সম্বন্ধ যেনে ভাৱে সাঙোৰা হৈ আছে, চৰ্মা-পদৰ পৰৱৰ্তী বচনা শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰে সৈতেও অসমীয়া ভাষাৰ নিগূঢ় সম্পৰ্ক বক্ষিত হৈছে। বঙালী পণ্ডিতসকলে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ লেখক অনন্ত বড়ু 'চণ্ডীদাসক চৈধ্য শতিকাৰ লোক বুলি থিৰ কৰিছে। তেওঁলোকে চৰ্মা-পদৰ পাছত বঙলা ভাষাৰ বিভিন্ন নিদৰ্শনহিছাপে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষালৈ আঙুলিয়ায়। শ্ৰীবসন্তবৰ্জ্জন বায় বিদ্যবল্লভৰ দ্বাৰা সম্পাদিত 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ শ্ৰীৰামেন্দ্ৰ সুল্লৰ ত্ৰিবেদী-বৰ্ণিত মুখবন্ধত এই বুলি কোৱা হৈছে যে চতুৰ্দশ শতাব্দীৰ পশ্চিম বঙলাৰ 'খাঁটি' ভাষাৰ নমুনা এই গ্ৰন্থত পোৱা গ'ল। সেই ভাষা সম্পূৰ্ণ অৱিকৃতভাৱে ইয়াত বক্ষিত হৈছে। আকৌ এই গ্ৰন্থৰে ভূমিকাত বায় মহাশয়ে লিখিছে : "চোচৰ্য বিনিচ্চৰব ভাষা বঙলা ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন বুলি গৃহীত হ'ব পাৰে। পদবোৰ যিসকল লোকে লেখিছিল তেওঁলোক খৃষ্টীয় ১৫০-১২০০ ৰ মাজত জীৱিত আছিল। চৰ্মা-পদৰ পাছত আমি একেবাৰে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰ মেৰু প্ৰৱেশ কৰিবলগীয়া হ'ব।" বায় মহাশয়ে সম্পূৰ্ণ নিৰপেক্ষভাৱে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ৰূপবোৰৰ যথাসম্ভৱ মাত্ৰ কন্দলী বিদ্যাপতি, শঙ্কৰদেৱ, জগন্নাথ দাস প্ৰভৃতি পাৰিপাৰ্শ্বিক কবিসকলৰ ভাষাৰে সৈতে সাদৃশ্য দেখুৱাইছে। 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰ লগত মাত্ৰ কন্দলী

ভাষাৰ মিল সম্পাদকে প্ৰচুৰ পৰিমাণে দেখুৱাবলৈ সমৰ্থ হৈছে। এই সাদৃশ্যই বড়ু চণ্ডীদাস আৰু মাধৱ কন্দলীক সময়সাময়িক কৱিকপে প্ৰতিষ্ঠা কৰাব পাৰে। তদুপৰি সিয়ে অন্ততঃ চতুৰ্দশ শতিকাৰ পূৰ্ব-ভাৱভৱ ভাষাৰ স্পষ্ট চিত্ৰ এটা দাঙি ধৰাওে সহায় কৰে।

১৩৫.১ চৰ্মা-পদৰ নিচিনা 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষাৰে সৈতে সম্বন্ধ বিচাৰ কৰি উঃ কাকতিদেৱে কেইটামান কথাও মাত্ৰ আঙুলিয়াই দিয়াৰে বিধ ভাষাতে নানা ভাষা আৰু নানা ৰূপৰ সংমিশ্ৰণৰ কথা স্পষ্টভাৱে ব্যক্ত কৰিছে। স্পষ্টভাৱে চালে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰ বিবিধ স্তৰত সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। তলত এই বিষয়ে অলপ বহলভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে। শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্তনৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধক আমি এইধৰণে ভগাই চাব পাৰোঁ : (১) আধুনিক অসমীয়া : মান্ত ভাষা আৰু উপ-ভাষাৰ মাজেদি (২) প্ৰাচীন অসমীয়া : বৈষ্ণৱ আৰু অনা বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ মাজেদি।

১৩৬ আধুনিক অসমীয়া আৰু 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' : ধ্বনি-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত দুয়ো ঠাইক স্বৰভক্তিৰ জৰিয়তে তৎসম শব্দবোৰে অৰ্ধতৎসম ৰূপ লোৱা নিদৰ্শন আছে, যেনে,

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন	অসমীয়া
উপত	উপত
পৰাণ	পৰাণ
জতন	যতন
অলপ	অলপ

১৩৬.১ আধুনিক অসমীয়াৰে সৈতে ধ্বনি তত্ত্বভেদে ৰূপ-তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত দুয়ো ঠাইত মিলৰ সংখ্যা অধিক। প্ৰথমতে যদি শব্দ-বিশুদ্ধিৰ চোৰা যায় তেনহ'লে তাৰ কেইবাটাও 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ত পোৱা যায়, উদাহৰণ :

(ক) প্ৰথমা-এ বিভক্তিৰ অপাদান, ৰূপণ, আৰু অধিকৰণত ব্যৱহাৰ : ভোৰ মুখে, শকতিপ্ৰ, শব্দে, সমুনা ভীৰে বমূলৰ ঘৰে। অসমীয়াতো ভোৰ মুখে, হাতে (কটা) ঘৰে-ঘৰে আদি নিত্য ব্যৱহৃত ৰূপ।

(খ) চতুৰ্থ-ব-লৈ (- লাগি) : তা লাগি, অসমীয়া তালৈ

(গ) ষষ্ঠীৰ ব : সাধুৰ, অস সাউদৰ।

(ঘ) সপ্তমী-ত : হিঅত, নাজত, অস হিয়াত, নাৱত

১৩৬.২ 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' আৰু অসমীয়াৰ মাজত থকা ৰূপতত্ত্বমূলক আন আন সাদৃশ্যবোৰৰ ভিতৰত তলত উল্লেখ কৰাকেইটাও মন কৰিবলগীয়া :

- (ক) অসমাপিকা-ই : সুনি , অস তুনি ।
 (খ) ঈৰাচক—ঈ আক—নী : আজলী, বৃচী, নাভিনী , অসমীয়াতো একে ৰূপ ।
 (গ) ভূত-কালৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তি-ইলৌ : আছিলৌ , অস. আছিলৌ ।
 (ঘ) বৰ্তমান-কালৰ ওঁ : ধৰৌ, জাওঁ , অস ধৰৌ, যাওঁ ।
 (ঙ) বৰ্তমান-কালৰ অনুজ্ঞাৰ 'দি' ধাতুৰ ৰূপ দে , অস দে ।
 (চ) নাট্যাত্মক ৰূপাংশৰ ক্ৰিয়াৰ আগত প্ৰয়োগ : নাপাওঁ, নাজানো, নাছিল, নহৈ' অস নাপাওঁ, নাজানো, নাছিল, নহওঁ ।
 (ছ) ষষ্ঠী বিভক্তিৰ—বৰ পাছত বিবিধ পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰি বিবিধ ভাৱ প্ৰকাশ . ভোম্বাৰ কাৰণে , অস ভোম্বাৰ কাৰণে ।
 (জ) সৰ্বনামৰ কোন, যোৰ, মোক, যোত, ভোৰ, ভোক, ভোত, ভাক, ভাব, ভাত ইত্যাদি ৰূপ অসমীয়াতো একে ।

(ঝ) সংখ্যাচক শব্দ দুই, চাৰি সাত ভেৰ, , অস দুই, চাৰি, সাত, ভেৰ ।
 ১৩৭ শব্দ মাল্যৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়াত সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ হোৱা অনেক শব্দ 'শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্তন'ত হুবহু ৰূপত পোৱা গৈছে । সেইবোৰৰ ভিতৰত বিশেষা, বিশেষণ ক্ৰিয়া-বিশেষণ, ধাতু, ক্ৰিয়া, জড়বাটীচ্যুত শব্দাংশ আদি সকলো আছে । সেইবোৰৰ কেইটামান ভলঙ দিয়া ধৰণৰ :

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ৰূপ	চৰ্গাৰ ৰূপ	অসমীয়াৰ ৰূপ
আজি	আজি	আজি
উজান	উজান	উজান
বদম		বদম
কমল'		কমল'
বৰবীৰ		বৰবীৰ
কুশিআৰ		কুঁহিআৰ
কাকুতি		কাকুতি
খঙ্গ		খং
গাঠি		গাঠি
গক		গক
গোআৰি	গুহাড'	গোহাৰি
ঘৰ	ঘৰ	ঘৰ
ঘড়িআল		ঘ'বিহাল

ঐক্যকোঁঠনৰ ৰূপ

চোঁৱৰ ৰূপ

অসমীয়াৰ ৰূপ

ঠাই

ঠাই

ভেজপাত

ভেজপাত

দিন

দিন

দীঘল

দীঘল

দুআৰ

দুৱাৰ

দুৱাৰ

দুগুণ

দুগুণ

নট

নট

নৈ

পৰাণ

পৰাণ

পৰাণ

পানী

পানী

পানী

পাথৰ

পাথৰ

পাথৰ

বাহ

বাঘ

বুঢ়া

বুঢ়া

বাৰে বাৰে

বাৰে বাৰে

বেজ

বেজ

বিচনী

বিচনি

ভাত

ভাত

ভাত

ভাল

ভাল

ভাল

ভালুক

ভালুক

ভিতৰ

ভিতৰ

ভাজিলেঁ

ভাজিলেঁ

মামী

মামী

মেলানী

মেলানি

বজ-মামালী

বং-মেমালি

বাতি

বাতি

বাতি

শিঅাল

শিঅালী, শিঅাল

শিঅাল

সকঅ

সকই

সক

সুকজ

সুকষ

সুয়িলেঁ

সুয়িলেঁ

সেঅালি

শেৱালী

সিঅান

সিঅান

হিঅা

হিঅা

মজল চাহীঞা

মজল চাহি উভাদি

১৩৮. কামৰূপী উপভাষাৰ সুকীয়া ৰূপ কিছুমানো 'ঐকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত বৰ্ণিত হৈছে। যাত্ৰ অসমীয়াৰ তুলনাত উপভাষাৰ ৰূপৰ নিৰ্ণয় 'ঐকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত বৰং বেছিহে বুলিব লাগিব। সেইবোৰে অসমীয়া ভাষাৰ পূৰ্বভাৰতীয় প্ৰাচীন ভাষাৰ লগত যোগ-সূত্ৰভালি বেছি দৃঢ় কৰাৰ কলত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰসাৰতাৰ দিক-নিৰ্ণয়ৰ পথ সূচল হৈ উঠিছে। কামৰূপী উপভাষাৰ ৰূপবোৰৰ বেছিভাগ আকৌ প্ৰাচীন অসমীয়াতো সংৰক্ষিত হৈছে। ধ্বনি-ভণ্ডৰ ক্ষেত্ৰত 'ঐকৃষ্ণকীৰ্ত্তন' আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ সাদৃশ্যবোধ এনে ধৰণৰ :

(ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ শ, ষত পৰিণত হৈছে, যেনে, সং, আদেশ, কৃষ্ণকীৰ্ত্তন আদেশ, কামৰূপী, আদেশ, প্ৰাচীন অসমীয়া, আদেশ (হেম সব্বভট্ট)।

(খ) প্ৰা ভা আ ভাষাৰ ক, ষত পৰিণত হৈছে; যেনে, সং, চক্ৰ, কৃ কী চক্ৰ, কাম চক্ৰ।

(গ) মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ -জই-, -ঐত পৰিণত হৈছে, যেনে, সং চৈত্ৰ, কৃ কী চৈত্ৰ, কাম চৈত্ৰ, প্ৰা অস চৈত্ৰ (মাধৱ কন্দলী)।

(ঘ) 'ঐকৃষ্ণকীৰ্ত্তন' আৰু কামৰূপী দুয়ো ঠাইতে মহাপ্ৰাণ-ধ্বনিৰ প্ৰচলন বেছি, যেনে, কৃ কী ভোষ, কাম ভুখ, ভখ, কৃ কী সুখান, কাম শুখান, কৃ. কী. হাখী, কাম, হাখী ইত্যাদি। প্ৰাচীন অসমীয়াতো এই নিয়ম প্ৰযোজ্য : শিখান, ভাঠি, ঠোঠ (মা ক) -

(ঙ) সমীভূত হোৱা শব্দৰ ৰূপ দুয়ো ঠাইত একেধৰণে পোৱা যায়, যেনে, কৃ কী চতুখী, কাম চতুখী।

১৩৮.১ ৰূপ-ভণ্ডৰ ক্ষেত্ৰতো দুয়ো ঠাইৰ সাদৃশ্য নগণ্য নহয় :

(ক) কামৰূপীত চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ৰূপকে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যেনে, ঘৰোৰ বাহ, কৃ কী ঘৰক বাহ, যাত্ৰ অসমীয়া, ঘৰলৈ যাত্ৰ। মাধৱ কন্দলীত আছে : 'মাধৱ থানক চাহিবাক গৈলা' নিমিত্ত অথ প্ৰকাশ কৰিবলৈ এই দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ চিন-ব'ৰ সংযোগৰ পাছত 'লেগি' যোগ দিয়া কামৰূপীৰ নিয়ম, যেনে, ঘৰোক লেগি, তাক লেগি, মা. অ ঘৰলৈ, ভালৈ, কৃ কী তাক লাগি। প্ৰাচীন অসমীয়াত এনে ৰূপ আছে : কিকিদ্ধাক লাগি (মা ক), ভোৰাক লাগি ('বামবিজয়'-নাট)।

(খ) কামৰূপীৰ ভূতকালিক কৃদন্ত আৰু তুম্নন্ত বাৰ, ইবাৰ, -ইবাক আদি ঐকৃষ্ণকীৰ্ত্তনেৰে সৈতে একে, যেনে, কৃ কী জীবাৰ উপাঞ, পানী আদিবাৰ ছলে, ফুল তুলিবাক লাগিল, পৰাণ দিবাক পাৰোঁ। প্ৰাচীন অসমীয়াৰ হেম সব্বভট্ট পাঠ : ভাক্ৰ বাৰিবাক লাগি। নাৰায়ণদেৱত আছে : সুবৰ্ণৰ খাট দিলা লগাই ঘূৰাব।

(গ) 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত অতীত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ পাইত ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়া-বিভক্তি হৈছে -লেক, কাষৰপীত-লাক, যেনে, কৃ. কী বাৰিলেক ভোৰ মাজ বাপ, কাষ বাইথলাক।

(খ) বৰ্তমান-কালৰ দ্বিতীয় পুৰুষৰ পাইত ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়া বিভক্তি-হৰ ব্যৱহাৰ দুয়ো ঠাইত একে; যেনে, কৃ কী. জানাহ, যাহ, শিখাহ, কাম জানাহ যাহ, শিখাহ, প্রা অ কত নিদ্রা যাহ সুখ (নাৰায়ণদেৱ)।

(ঙ) সম্বন্ধসূচক নিৰ্দিষ্টভাষ্যচক প্ৰত্যয়ৰ দুই এটা কামৰূপী আৰু শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন'ত প্ৰায় একে ৰূপত পোৱা গৈছে, যেনে, কৃ কী বাপেত, কাম বাপেত।

১৩৯ শব্দ মাল্যৰ দৃষ্টিৰ চালে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন'ত বহুতো বামৰূপী শব্দ প্ৰায় একে ৰূপত পোৱা যায়। উদাহৰণ:

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তনৰ ৰূপ	চৰ্ণাৰ ৰূপ	বামৰূপীৰ ৰূপ
আগড়া		আম্বা
অৰ		আৰ
স্বমা		স্বমা
গেল	গেল	গেল
গাছ		গাছ
চিৰী		চিৰি মা অস ফালি
ভেৰছ		ভেইচ্ছা
নাতিআ		নাইতা
নাগেশ্বৰ		নাগেশ্বৰ
বাছা		বাছা
বাখানে	বখানী	বাখান, বাখানে
ভোজপাত		ভোজপাত
ভেলা	ভেলা	ভেল, পু অ ভেল মা ক)
মাউসী		মাউহে
ৰূপা	ৰূপ	ৰূপা
লাউ	লাউ	লাউ
লাগ√/পা		লাগ√/পা
সফেক		সোফ্‌বাম, সোইফ্‌বাম
সাঁৰ	সাঁৰে	সাঁৰ
সিন্দুৰ		সিন্দুৰ
√হাঁঠ		হাঁঠ
পাঁচ সাঙে		সাঙে পাচে

১৪০ **প্ৰাচীন অসমীয়া আৰু 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'** : প্ৰাচীন অসমীয়া বুলিলে ইয়াত প্ৰাক-শঙ্কৰী আৰু শঙ্কৰী যুগৰ বৈষ্ণৱ আৰু অনা-বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ ভাষাক বুজোৱা হৈছে। এইবোৰ সাহিত্যৰ ভাষাক অসমীয়া আৰু অসমীয়া ব্ৰজবুলি এই দুটা নামেৰেও বুজোৱা হয়। 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰ লগত এই দুয়োবিধ ভাষাৰ সাদৃশ্য আছে। ওপৰত কামৰূপী উপভাষাৰে সৈতে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাৰ সাদৃশ্য দেখুওৱাওঁতে কিছুমান প্ৰাচীন অসমীয়াৰ কথাও উল্লেখ কৰা হৈছে। সেইবোৰ পুনৰ উল্লেখ নকৰি আন আন কিছুমান বৈশিষ্ট্যলৈও আঙুলিওৱা হ'ল :

(ক) ৰূপভেদমূলক বৈশিষ্ট্যৰ ভিতৰত প্ৰাচীন অসমীয়াতো পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। শব্দৰ পাছত আন পৰ সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰিলে অপাদান-অৰ্থ প্ৰকাশিত হয়। 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ত ইয়াৰ উদাহৰণ আছে যেন, যাজি হাতী শযা হন্তে (মা কন্দলী), ফণা ৩৭স্ত (কা দ নাট)।

(খ) নিৰ্দিষ্টতাৰাকৈ পদ্যৰ—খণী, গুটি। প্ৰাচীন অসমীয়াত আঁঠু-খানি, গুটি যেনে, কু কী নাতিনী খানী বাঁশী গুটি প্ৰা অ প্ৰাণ খানি (হ স) একখানি কাগা, দুগুটি সন্ততি (ত বিপ্ৰ) চৈধ্য গুটি বপুৰা (মা কন্দলী)।

(গ) বহুবচনৰ প্ৰত্যয়—গণ কু কী পিকগণ তাৰাগণ (মা কন্দলী)।

(ঘ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ 'ল' বিভক্তি : সভা পাতিল (কু কী), কানেট চোৱে নিল (চৰ্য্য),

জানকী বক্ষা দিল (মা কন্দলী),

বিষ জল পানে প্ৰাণ ছাড়ি মৰল (কা দ নাট)।

(ঙ) ভূত কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ 'লান্ত' বিভক্তি :
কহিলান্ত (কু কী), কহিলন্ত, ধৰিলন্ত (মা কন্দলী)

(চ) ভবিষ্যত-কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ 'বোঁ' বিভক্তি : খাইবোঁ (কু কী) খাইবোঁ (মা কন্দলী), তোৰ মাথা খাইবোঁ (কেলিগোপাল নাট)।

(ছ) ভূতকালিক কৃদন্ত-বুজোৱা 'ইল' প্ৰত্যয় : কাটিল ঘাতন্ত (কু কী, ভূষিল বাঘ (মনকৰ))

(জ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংগৰ প্ৰয়োগ : যেনে, নাবোল নাবোল (কু কী), নাবোল নাবোল শুনা দশগ্ৰীৱ (দুৰ্গাবৰ)।

১৪০ ১ আন বিস্তাৰ নক আৰু ৰূপ :

ঐক্যকৰ্ত্তীভাৱে ৰূপ

আজব

আচুক

এবে

উপেৰিয়া

কহিব

কঠোৰাল

কাটাৰঙ

কাঢ়ে

কিকে

খাহা

খজাৰিবে

খড়িপাড

গোজাবে

ছাওৱাল

বাণ্ট

বিউ

বাহা

জুআএ

ডেঙলি

ডেজ

নাগেশ্বৰ

নহৌ

নেড বাস

পাজী

বাহুডিয়া

বখান

ভৈল

ভৈলো

ৰূপা

শৰদে

সান্তেসৰী হাব

সাপু

হৰিব

হিঅ

চৰ্মা. এব

চৰ্মা. ডেঙলি

চৰ্মা. বাহুডিয়া

চৰ্মা. বখান

চৰ্মা. ভৈল

চৰ্মা. ৰূপা

চৰ্মা. হিঅ

অসমীয়াৰ ৰূপ

আজব (মা. কন্দলী)

আহোক (মা. কন্দলী)

এবে (মা. কন্দলী)

উপেৰিয়া ,,

কহিব ,,

কঠাল ,,

কটাৰঙ ,,

কাঢ়ে ,,

নিক ,,

খাহ' ,,

খজাইল ,,

খৰি পাড়ি (দুৰ্গাবৰ)

গঞাবে (দুৰ্গা.)

ছৱাল (মা. কন্দলী)

বাণ্ট ,,

বিউ (মনকৰ)

বাহা (মা. কন্দলী)

যুৱায় ,,

ডেঙলি ,,

ডেজিল ,,

নাগেশ্বৰ ,,

নহৌ ,,

শেঙেনেঙে ,

পাঁজি ,,

বাহুডাৱা, বাহুবাৱা ,,

বখান ,

ভৈল ,,

ভৈলো ,,

ৰূপা ,,

শৰদ ,,

সান্তেসৰী হাব ,,

সাপু (দুৰ্গাবৰ)

হৰিব (মা. কন্দলী)

হিঅ ,,

১৪১ অসমীয়া ব্ৰহ্মবুলি-ভাষাৰ মাজতো 'ঐক্যকীৰ্ত্তন'ত থকা বহুতো ৰূপ পোৱা যায় (§ ১৫৭)। এনে ধৰণৰ সাদৃশ্যই বৰ্তমানৰ পুৰণি নব্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰৰ মূলতঃ এটা ভাষাৰ প্ৰচলনৰ আভাস স্পষ্ট কৰি তোলে। সেই ভাষাটোত নানা ভাষা-উপভাষাৰ সংমিশ্ৰণ ঘটি ভাষাটোক এটা স্বত্বাধীন ৰূপ প্ৰদান কৰিছিল। সমগ্ৰতঃ সিয়ে সাহিত্যিকভাষাৰূপে পূৰ্ব-ভাৰতৰ এটা আদৰ্শনীয় ভাষাহিছাপে পৰিগণিত হৈছিল। যুগ-পৰিৱৰ্ত্তনৰ লগত স্থানবিশেষে বিস্তৃতি ভাষা-উপভাষাৰ প্ৰভাৱতঃ সেই ভাষাটোৱে কেইবাটাও আঞ্চলিক ৰূপ ল'লে গৈ। এই দৃষ্টিৰে চালে 'চৰ্যাপদ' আৰু 'ঐক্যকীৰ্ত্তন'ক পূৰ্ব-ভাৰতৰ উন্নতীয়া সম্পদ বুলি ক'লেহে বেছি সমীচীন হয় যেন লাগে। বিস্তৃতি ভাষাৰ এনে মিশ্ৰণ ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাবোৰৰ কাৰণে একো নতুন কথা নহয়। প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ দিনৰে পৰা মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাতো এনে মিশ্ৰণ ঘটি আহিছে। সেয়েহে কোৱা হৈছে : 'একেটা শব্দৰ কেইবাটাও ৰূপে পালি ভাষাটোক মিশ্ৰিত উপভাষা বুলি প্ৰমাণ কৰে'।^{৮৫} অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো কোনো এক অঞ্চলৰ ভাষাক সেই অঞ্চলৰ একমাত্ৰ ৰূপ বুলি ক'ব নোৱাৰি ভাৰ মাজত আন অঞ্চলৰ ৰূপ সোমাই পৰিছে। এই বৈশিষ্ট্য 'চৰ্যাপদ', 'ঐক্যকীৰ্ত্তন', প্ৰাচীন অসমীয়া আদিৰ পৰম্পৰা অনুযায়ী গঢ়ি উঠা।

৮৫ Gegier Pali Literature and Language, 1956 Introduction
P I

ভূতীয় অধ্যায় পুৰণি অসমীয়া ভাষা।

(ভেৰ শক্তিকাৰ পৰা যোগ শক্তিকাৰ দেখলৈ)

১৪০ চৰ্যা-পদৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ বিস্তৃত নিদৰ্শন আছে পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত। লিখিত অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শনৰূপে কমতাপুৰ-বাজাৰ বজা দুৰ্গভনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বচনা কৰা ভেৰ শক্তিকাৰ পৰাৰ্ৰ কৰি হেম সৰস্বতীৰ 'প্ৰহ্লাদচৰিত'খনৰ কথাকে বেছিভাগ সমালোচকে উল্লেখ কৰে। ইয়াৰ অলপ পাছত (চৈধ্য শতিকা) 'অপ্ৰমাদী কৰি' মাধৱ কন্দলীৰ বামাৱলখনে (বৰাহী বজা মহামাণিকৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বচনা কৰা) বিজ্ঞ অসমীয়া সাহিত্যৰ এটা অতি উন্নত স্তৰৰ সাক্ষ্য বহন কৰে। সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই লেখিছে : কমতাপুৰৰ বজা দুৰ্গভনাৰায়ণ আৰু তেওঁৰ পুত্ৰ ইন্দ্ৰনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতাত হেমসৰস্বতী, চন্দিৰ বিপ্ৰ, আৰু কৱিবৰ সৰস্বতীয়ে বচনা এৰা পুথি চাৰিখনৰ নিখুঁত পদ-বচনা আৰু উপস্থাপন-পদ্ধতিয়ে ইয়াৰ পূৰ্বে অসমত কেইবা পুৰুষ ৰবি চলা কাব্যিক প্ৰচেষ্টাৰ কথাই মনলৈ আনে।^{১৬} মাধৱ কন্দলীৰ বামাৱলখন অকল সাহিত্যৰ পিনৰ পৰাই নহয় অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ পিনৰ পৰাও অতি মূল্যবান গ্ৰন্থ। কন্দলীয়ে মূল বাল্মীকি-বামাৱলখনক মহাকাব্যৰূপে অসমীয়া ভাষাত বচনা কৰা কথাই চৈধ্য-শতিকাত অসমীয়া ভাষাটোৱে যে যথেষ্ট বিকাশ লাভ কৰিলে তাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে। কন্দলীয়ে মতী-কাব্যখন অকল অসমীয়া ভাষাত বচনা কৰাই নহয়, অসমীয়া ভাষাৰ এটা পৰিপূৰ্ণ ৰূপত বচনা কৰিছে। সেয়েহে অসমীয়া ফকৰা-যোজনা, প্ৰত্যাহ-বচন, জতুতা ঠাঁচ আদিৰে পুথিখন ভৰপূৰ।

১৪৩ মাধৱ কন্দলীৰ বামাৱলত অসমীয়া ভাষাটোৰ এটা পূৰ্ণ-ৰূপ সংৰক্ষিত হৈছে। ভাষাৰ পূৰ্ণ ৰূপ বুলি ক'লে তাৰ প্ৰধানকৈ ৰূপ-গঠন-বীৰ্তিৰ কথাই ক'বলগীয়া হয়। ৰূপ-গঠন-পদ্ধতিয়ে বিভিন্ন শব্দৰ লগতে সেইবোৰৰ পাছত যোগ হোৱা বিবিধ প্ৰত্যাহ, শব্দ বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, শব্দবোৰৰ শ্ৰেণী-বিভাগ (বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, ক্ৰিয়া-বিশেষণ, অব্যয়), শব্দ-গঠন-পদ্ধতি আদি কথা সামৰি লয়। কন্দলী বামাৱলখন মহাকাব্য হোৱা হেতুকে ইয়াত বিবিধ ধৰণৰ শব্দ ব্যৱহাৰ হৈছে। সেইবোৰক ভালত দিয়া ধৰণে কিছুমান ভাগত ভাগ কৰি দেখুৱাব পাৰি :

(ক) পহু-পহুনি-সম্পৰ্কীয় শব্দ : সউবা, সবল, পিয়াল, ঘৰ, নিখৰ, খৰ্জুৰ, খাল, ভাল, ভমাল, গমাবি, বীজপুৰ, অম্বথ কপিথ, বট, নাৰজ, বদৰ, ভেঙেলি, গুৱা, কান্দি।

(খ) কল-কল-বুজোৱা শব্দ : জাম, জাম, জাম লেটেজ, পনিয়াল, ডাঙল, কঠাল নাৰিকল মধুফল, কমলা, শ্ৰীফল জাট যুতি বকুল, নন্দুলি কাঙন, টগৰ, কুল, গুটিমালী, শেৰালী জশোক, পলাশ নাগেশ্বৰ, চম্পক, ওৰ, কমল, পদ্ম, জল-পদ্ম স্থল পদ্ম কদম্ব মালতী।

(গ) চবাই-চিৰিকটি-সম্পৰ্কীয় শব্দ : কঙ্ক বক্ক, লাক, কোকিল, গুধ, শুকসাবি, খঞ্জন, বাজহংস চক্ৰবাক ময়ূৰ, মৈৰা, চোণ্ডা কাক সাবজ ডাউক, লৰালী, কোচা, ডেলা, বোগ পাতি কাউৰ পানী-কাউৰ, মৎসবজ মাংসবজ, ময়না, ভাটী, চুটিয়া শালিকা, কপতি, শগুণ।

(ঘ) জীব-জন্তু-বুজোৱা শব্দ : ব্যাঘ্ৰ, বাঘ ঘোড়, বৰাহ, ভালুক গৰু, গৰ্ভভ, শূগল, মহিষ, সিংহ কুঞ্জৰ হস্তী গজ ঘোড়া ঘোটক, টেট।

(ঙ) অজ-অজ-বুজোৱা শব্দ : চক্ক চক্ক, নয়ন কৰ্ণ নাক, নাসিকা, নাসা, জিহ্বা, গল, কৰ, হাড়, মুখ, জঙা, জঘন, উক পাৰ, ভৰি দশন মাথা, কপাল, লিঙ্গ, নেজ ঘাই, কঠ চিবুক শিৰ গাল পেট গীৰা ভুজ গাহ কৰ জল, অঙ্গুলি বন্ধ-স্থল কমৰ লখ কেশ, লোম দৰ, অধৰ চৰণ পদ ভল, ওঠ ভৰ, উদৰ, নাভি, কঙ্কাল নিভুৰ।

চ) জাতি-ব্যৱসায়-সম্পৰ্কীয় শব্দ : ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰ, বৈশ্য, শূদ্ৰ, কাষ্মস্থ নট ডাট, ভেলী, ভাতী সোণাৰী, কঁসাৰ, বনিয়া, চমাৰ, কমাৰ, সূতাৰ, ধোৱা, কুন্তকাৰ।

(ছ) শাৰ-বাহন-সম্পৰ্কীয় শব্দ : নাৰ, হস্তী, ঘোৰা, বথ, ভূৰ, ভেল।

(জ) মাৰ-কিল-বুজোৱা শব্দ : লাথি ডুক, চবৰ, কীল, ঘুকুচা, ঘৰাকাটি।

(ঝ) গালি-অপনি-বুজোৱা শব্দ : শুধিলী, নাগিনি, নিকাকণী, সংহাৰিণী, নিৰ্দ্ধয়িনী, বান্ধসিনী, বাঘিনী দাকণী, হক্কিণী ডাইনী, পিলাচিনী, বজী, নিলাজী, বৈৰিণী, চাবী চণ্ডাল, পাণিষ্ঠ।

(ঞ) আ-অজ্ঞান-বুজোৱা শব্দ : মুকুট, কুণ্ডল, সাভেসৰি হাৰ, নেপুৰ, কঙ্কণ, কাক্কি।

(ট) বাহ্য-বুজোৱা শব্দ : শব্দ, ঢাক, ঢোল, ডবল, ডগৰ, ডেমচ, কৈমচ, বাবৰ, যেমচি, বাম-ভাল, কৰ-ভাল, টোকাৰি, কেন্দ্ৰবা, কয়, বিপাক্কি, দোভৰা, বীণা, বাঁদী, মোহৰী, জিজিৰি, কাহালি, লিঙ্গা, ভেৰী, মৰ্জল, থুমুটি।

(ঠ) খেলা-ধুনাসংক্রান্ত শব্দ : ভট্টা, কুটি, চোপ, লুগি-লুগি গুৱাল-গুৱালী, জুৱা, পাশা, দলিয়ুজ, মালয়ুজ ।

(ড) অস্ত্ৰ-যন্ত্ৰ-ব্ৰজোৱা শব্দ : ধনু শব্দ, বাণ, খাণ্ডা, খাঠী, বৃষভ, গদা, বৃন্দাব ।

(ঢ) জ্ঞাতায়ক আৰু অভিজ্ঞাতায়ক শব্দ : ভকৰ-ভকৰ, (কৰি), ঠাঙ্গ-ঠিঙ্গ, বসমসি, চাটু পাটু, খসমস, (গাব), টাব-টুব (কৰি) গিব-গিব, বাৱ-ছাব, কান্দন্তে-কান্তন্তে, কান্দি-কাতি ফোকা ।

(ণ) আাম শব্দ : গন্ধ, পুষ্প, ধূপ, জীৱন, মন, কাল, শৰীৰ, মন্ত্ৰ, বাক্য, বংশ প্ৰসাদ, আনন্দ, উৎসাহ, হৃথ, পাপ, সত্য, কৃপা, দাস, চিত্ত, মতি, বিধি, পৰিক্ষণ (পৰীক্ষা), দৈব, আকাশ, তাৰা, পৌৰুষ, অজুশ, দিন, ৰাতি, বজনী, লক্ষ্যৰ, বসন্ত, মমা, খুৰতে, ভাভিজ, আধাৰ, আখান্তৰ, আটাস, আউঠা, ওড়াহুডি, হাম্‌লা, বায়ৰ, (পৰিল), ডুখুল (বোল), পানৈ, পুঙা, জোক, ইন্দুৰ, গুণ্ডকুৰি (পকৱা), বেঙ্গ, ওকণী লক চলি হাঠু, বাপু, ঘুমটি, ভাঠি, ভিঠি, ঠোঠ, পাখা, লেজ, বটাণী, হাটুৰি হুমনিয়াস, হান, সবজা, বাত্ৰা, খেৰ, পতান, ফৰবট, ভেল, ডব, আঙ্গাৰ, জঙ্কা, জোব সিথান ।

(ভ) সংখ্যাৱচক শব্দ : এব, দুই, তিনি পঞ্চ, পাঞ্চ, আঠ দশ, চৈধ্য, কুৰি, পঞ্চাশ, সহস্ৰ, গভেক, হাজাৰ প্ৰথম দশম, দশগুণ, সাত্তে পাঞ্চে, তিনিবাৰ ।

(থ) পুনৰুক্ত শব্দ : হাসো হাসো কৰে, থানে থানে, ঘৰে ঘৰে, বনে বনে, শতেক শতেক (হাত), পঞ্চাশ পঞ্চাশ (হাত), পাঞ্চ পাঞ্চ (আজুলি), কান্দো কান্দো (মুখ) ।

দ) সংযুক্ত শব্দ : ব্ৰহ্মা-হৰ-পুৰন্দৰ, সৃষ্টি-স্থিতি-লয়, গল-পাল, বাক্য ৰহি, বাক্য-অমৃত, পৌৰুষ-অজুশ ইন্তী-মদ, বাম-শোক-ৰবি-জাল, অশান-শালী, অযোধ্যা-নদী, প্ৰজা-অৰণ্য, দশৰথ জল, বাম-হিংসা-বাব, পাপ-মৃগ ।

(ঘ) পৰ-সৰ্গ আৰু আাম অব্যয় শব্দ :

আউৰ : আউৰ মাৰা কিক

আৱৰ : নমিলন্ত বাপক আৱৰ নিজ হাব

উপৰে : বেচাব উপৰে

ওৰে : শুন হাবি ওৰে

কৰি : বয়সন্ত বৰ মই উমন্ত কৰি

কাৰণে : কুজীৰ কাৰণে

ভো : আমিভো হাইধাক পাৰে।

ধৰি : আছি ধৰি ভোয়াৰ খণ্ডাইবো বাজ শীৰি

নুঠি : কটাৰৰ ভৰ নুঠি জুজিৰো গবল

পৰে : মোত পৰে

প্ৰতি : বামক আনিৰে প্ৰতি

যাই : ধেমিয়া মাৰিবো যাই

যেন : মনুৰা ঘূৰয় যেন কুমাৰৰ চাক

লাগি : ভৰত কাচক লাগি, মাৰিবাক লাগি

লাগিয়া : মাৰিবাক লাগিয়া গবল বিষ খাইলি

সঙ্গে : কংহাল গোমৰ সঙ্গে

সহিতে : জটায়ু সহিতে

সম : সীতা ভোৰ মই সম

হন্তে : জ্ঞানত মাৰিলি হন্তে

হাতে : মাএৰৰ হাতে ভই মাগি ললি বাজ

হাওৰ : হাওৰ পাৰিপী

হেন : পেচা হেন গাল দশৰথ হেন বাজা

১৪৪ কণ্ডলী-বামায়ণত তৎসম শব্দৰ প্ৰাধিকায় বেছি যদিও বামায়ণৰ শব্দাবাক্য তৎসম অৰ্ধতৎসম, উত্তৰ বিদেশী (হিন্দী, অৱধী, পাৰছী) আদি ভাঙতো ভাঙ কৰিব পাৰি। উদাহৰণ :

(ক) তৎসম : গৃহ, দৃষ্ণ, তনয়, নন্দন, চুহন, নৃত্য, গীত, বাদ্য, জল, সুৰ্ণ, অগ্নি, বহ্নি ধূম শব্দ, বৃত্তি কীৰ্ত্তি কান্তি, গতি, মতি, অপতি, প্পা, কাঠ, সৰ্প কচ্ছপ।

(খ) অৰ্ধ-তৎসম শব্দ : বতন, দৰিশন, মুগ্ধ, অগনি, তপত, বৰিষ, তৰিষ, উত্তপন, ভকত, মুকুতা, শব্দ, বেকত, মুকুত, তিৰিপতি, শুক্ল, যুগত, বকত, তিৰী, পৰমাণ, উত্তপাত।

(গ) উত্তৰ শব্দ : বাকলি, বাধ, হাত, চকু, লাজ, মাচ, মিছা, আছাৰ, বাতি, জুই, পানি, সুৰাগ।

(ঘ) বিদেশী শব্দ : ডাহিন, পন্ননা, দোকান, হাজাৰ, বাজাৰ, বদল, কমৰ, চোট।

১৪৫ কণ্ডলী-বামায়ণত পোৱা বিশেষণাঙ্ক শব্দ কিছুমান এনেকুৱা : ভাল, সুন্দৰ, মন্দ, শুভ, উত্তম, মধ্যম, জোঠ, উন্নত, বৃদ্ধ, শুভ, গভীৰ, কৃশ, শুভ, শোভন, বিমল, শুভ, কোমল, বাতুল, মনোহৰ, মনোৰম, আকৃষ্ট, ধীৰ, গুণবন্ত,

ক্ৰীমন্ত, বুদ্ধিমন্ত, স্বপ্নমন্ত, বলমন্ত, বশমন্ত, সমগৰা (পৃথিৱী), যুগন্ত (কাল)। ইপিনে ক্ৰিয়াবিষয়গাত্মক শব্দ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ : কেমনে, কেনে, কেনেকৰি, আখাক / আখাৰে, যাট কৰি, ঘটাত কৰি, এহিবুলি, হুটকটাই, নজ্জাৰে, চপকৰে, এহিমতে, সৰুটুয়ে, পুত্ৰৰতে, দিশাদিশি, আবে, যোৰ, এবেসে, বৈখানি, ভৈসানি, ভৈসানিসি, কৈসানি, ঐভ, ভৈভ কৈভ, ভহিভ, কহিভ, কিক, যেনমন্ত, যেনমতে, ডেমনে, তাহাতে, কেনমতে, বেগে, এভো।

১৪৬ বন্দলী-বামান্ধৰ ভাষাৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ বুজিবলৈ হ'ল শব্দবোৰৰ পাহত যোগ হোৱা বচন, লিঙ্গ আদি বিষয়ৰ প্ৰত্যয়, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্ত, ক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন ৰূপ, কৃৎ-তদ্ধিত-প্ৰত্যয়, পূৰ্ব-প্ৰত্যয় আদিৰ কথা চাব লাগিব। বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়হিচাপে বন্দলী-বামান্ধৰ ভুলত দিয়া ধৰণৰ প্ৰত্যয়বোৰ পোৱা যায় :

(ক) আহা : সব আহা > সবাহা, বপা-আহা > বপাহা (ক), বাপা-আহা > বাপাহা
(ব), ভা-আহা > ভাহা (ন)।

(খ) গণ : ভাবগণ, মন্ত্ৰীগণ, ফেলগণ, পক্ষীগণ

(গ) চয় : মহাপাপীচয়

(ঘ) জাক : 'জানিয়া বিষয় সুখ এৰে সাধুজাক

(ঙ) থে : আমাথেৰ

(চ) বৰ্গ : বানৰবৰ্গ গিয়াভিবৰ্গ

(ছ) মানে : 'নন্দনদীগণমানে পালটিয়া বহে'

(জ) বা : ভোৰা। দুইক

(ঝ) সকল : স্বামীসকল

(ঞ) সব : মাণিকসব, নটীসব কতাসব, বৃক্ষসব, প্ৰজাসব, ভোৰাসব

(ট) সম্বা : ভাসম্বা

(ঠ) সা : ভোমাস

১৪৭ ছি বচন বুজাবলৈ হ'লে যুগ, যুগণ আদি শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যেনে, ভুবযুগ, নয়নযুগল চকুহুই, মনুজহুই, দুইহুভৰো (আগে), দুইহানো (যুগন্ত), ভেনেইক ভিনিহতে (কান্দিলা)। স্ত্ৰীৰাচক প্ৰত্যয়ৰ ভিত্তৰত বামান্ধৰ-ঈ জাক নীৰ ব্যৱহাৰ আছে, যেনে, পাপিঠী, প্ৰাণেশ্বৰী, তকণী, সুকোমলী, দেনী, নিকাকণী, স্বণী, বাখিনী, গোসানী, সৰ্দিণী, বাক্সিনী, পাপিনী, বক্ষিণী, পিখাচিনী, যিঙিনী। বামান্ধৰত নিৰ্দিষ্টৰাচক প্ৰত্যয়বোৰ এনে ধৰণৰ :

(ক) কুণ্ডা : কুবিকুণ্ডা

(খ) খন / খান : হিলাখন, বখখান, জিলাখন / জিলাখন, কুখিখন

- (খ) খানি : দুইখানি
 (ঘ) গোট : পেটগোট, গ্ৰীবাগোট, বাজিগোট, নাকগোট, জোঠগোট দুইগোট,
 (ঙ) নোটা : আঠগোটা, দুইগোটা, কুৰিগোটা
 (চ) গুটি / গুটি : কুৰুগুটি, চৈধ্যগুটি, দুইগুটি
 (ছ) জন : দুয়োজন
 (জ) টী : পাকটী
 (ঞ) টে : সাতোটে
 (ট) পাট : শূলপাট
 (ঠ) পাতি : দুইপাতি (দশন)
 ত হুৰি : পানৈহুৰি, পাত্ৰকাহুৰি

১৪৮ পূৰ্ববৰ্ত্তক-নিৰ্দিষ্টভাৱে কন্দলী-ৰামায়ণত এনেবোৰ প্ৰয়োগ দেখা যায় , যেনে, ভাৱক, ভাৱেক, বাপেৰ, হাৱেৰ আদি । মৰ-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত মাহৰ কন্দলীয়ে এধানকৈ এইকেইটা মৰ-বিভক্তি ব্যৱহাৰ কৰিছে :

প্ৰথমা : এ : বস্ত্ৰাসবে পাবিল বাটত নেতপট, দমবথে বোলন্ত ।

দ্বিতীয়া : ক/ ল : বামক বধন্ত তুলি আনিও সত্ৰব । সাংবিলি ভাক বামে সহৰিব মনে ।

তৃতী : -'ন : বাম সীতা প্ৰবেলিলা বাজাব মন্দিৰি, ভাহাব ভনয়, ভোহোব বাপব । জোঠ ভাই বালি ভান ভাৰ্যা নিলা কাটি, নামত ভবত ভান ভনয়ক লাগি ।

সপ্তমী : -ই/-ত : বাম সীতা প্ৰবেলিলা বাজাব মন্দিৰি । চবন্ত ঘৰো ভোব কুপা কৰ মোক, উপত বোলাত কৰে মাত যেনমত ।

১৪৮ ১ কেতিয়াবা প্ৰথমা বিভক্তি—এৰ দ্বাৰা তৃতীয়া আৰু সপ্তমী বিভক্তিৰ আৰু সপ্তমী বিভক্তিৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থীৰ কাম চলোৱা হয় , যেনে,

(ক) কণকে বচিভ ধ্বজ, শেভেনেভে মণ্ডিত, কন্দকধজালে, পৌকষ অজ্ঞান

(খ) দমবথ গৃহে লীলাৰূপে অৱভবি ।

(গ) বাজাত কহিলা গুৰু গৃহত প্ৰবেশ, ভবন্তব ঠাইত কুজীয়ে পুছে কাজ, বাৰ লক্ষণত পাছে পুছিলন্ত বজমনে ।

(ঘ) দীন্তে বাজা লৈলোক দেখন্ত নাহি হাৰ ।

১৪৮ ২ কন্দলী-ৰামায়ণত পঞ্চমী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই । অপাদান-কাৰক বুজাবলৈ কেতিয়াবা তৃতী-ব বা সপ্তমী—ত বিভক্তি আৰু কেতিয়াবা অকল পৰ সৰ্গ 'হন্তে', নাইবা তৃতী-ব আৰু সপ্তমী 'ভ'ৰ পাছত 'হন্তে' ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে ।

উদাহৰণ :

গ্ৰীষ্মৰ কাঠিৱা হাব দিলা ভেড়িকণে, শুচ ইথানৰ; দুখত মুকুতি কৰা গিৱাতি-
বৰ্গৰ। ভৱ হন্তে নৃপতিৰ লিহৰিল গাৱ। বৰ্গ হন্তে য়েহেন আসিব সুৰযাজে।
সিধানৰ হন্তে মাথা থাকিল বিহৰি। ষাভ হন্তে ভৈলা তুমি দুৰ্গতি উদ্ধাৰ।

১৪৮,৩ নিমিত্ত-কাৰক বুজাবলৈ দ্বিতীয়া 'ক' বিভক্তি নাইবা ভাব পাছত পৰ-
সৰ্গ 'লাগি'ৰ ব্যৱহাৰ আছে। দ্বিতীয়া 'ক' বিভক্তিয়ে কেতিয়াবা যতীৰ কামো কৰা
দেখা যায়। কেতিয়াবা আকৌ দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈও থাকে :

(ক) কৈক গৈলি বাপু তই আমাক বিছুই।

(খ) সম্বৰে চলিও এৰে ষাওঁ কিদ্বিদ্ধাক।

(গ) কিদ্বিদ্ধাক লাগি বেগে চলিলা দুন্দুভি।

(ঘ) ভৱত কাচক লাগি হৰাওঁ ৰাম বত্ৰ।

(ঙ) হৈমবন্তে বোলন্ত মই ভোক নোহোঁ সম।

(চ) সীতা খুজি ফুৰন্ত ৰামৰ সেনাগণ।

১৪৯ ৰামায়ণত পোৱা সৰ্বনাম শব্দবোৰ এনে ধৰণৰ :

আমি / আমিসৰ : পাএসবে আসি আমি আলোচিলো কাষ।

শুনিলো ভৱত আমিসৰৰ বচন।

আমি (নন্ত অৰ্ণত মই) : কৈকেৱী নামত আমি চণ্ডালৰ মাত্ৰ।

উত্থাপিতো আমি পিতৃ বাক্যক নেৰিব।

ভোমাৰ আমাৰ (মোৰ) কপালত নাহি যোণ।

আপুনি 'নিজে' : আপুনি সকলে জানা কি কহিবে, আৰ।

মোৰ বনবাস সিটো আপুনি খাটিব।

আপন : আপোন নাকৰ শোণিতৰ গন্ধে।

ই : ই লাজত কৰি মোৰ মৰণেসে ভাল।

ইটো : ইটো বচনব আমি কেনে পত্তিৱাওঁ।

ইসব : মাতৃসে দিয়াইল যোক ইসৰ সংসাৰ।

ইসব অৱস্থা দেখি কেনে জীওঁ প্ৰাণে।

ইহান : ইহান প্ৰসাদে দুৰ্গতিত ভৈলো পাৰ।

ইহাক : ইহাক বোলন্ত ৰাম।

এই : কিনো ৰামী পাইলে এই কত উপসাই

এহি : এহি বুলি ভেজি বীৰ দীৰ্ঘ নিশ্বাসক।

এহো : কলহন্ত প্ৰিয়া এহো প্ৰচণ্ড প্ৰভাৱ ।

কাহাকো/কাকো : কাহাকো মাৰিবো কাকো কমবন্ত ধৰি ।

কেহো : সীতাৰ ৰূপক কেহো নুহি সৰিষৰি ।
কেহো নৃত্য কৰে কেহো আনন্দ বহান্ন ।

কোন : ঐতি আছে কোন কাম ।

ভই : সীতাক বাখিৰি ভই । ভই ঢাল দিহ ।

তযু : তযু জায়া সীতা দেবী হন্ত মহাসাধী ।

তাই : বাৰণৰ মাতৃ তাই বুলিলা নৈকষী ।

তাহান/তান : তাহান বচন বাখি । তান বোল হেজা কৰি ।

ভাহাক/ভাক : ভাহাক খোজন্তে আমি ফুক বনে বনে ।
ৰাজা যুদ্ধজিভে ভাক ভালে সানছিল ।

ভাক : সীতাৰ লিখিত ভাক বাখিব কমান ।

ভাহাৰ/ভাৰ : বাম ৰাজা ভৈলে পাচে ভাহাৰ তনয় ।
সুমৰিয়া প্ৰভু ভাৰ সময় মিলিল ।

ভাসহা : পাছে মই ভাসহাত পুজিলোঁ সাতাক ।

ভুমি : ভুমিও বুলিলা বৰ লৈবা সানগন ।

ভোমাৰ : ভোমাৰে আজা পালি অন্ন পান কৰে ।

ভোমাসাৰ : ভোমাসাৰ দেৱী আজি প্ৰসন্ন বদন ।

ভোমৰা : ভোমৰা হে কোন হই চাব কিবা নাম ।

ভোমৰাসব : ভোমৰাসবাৰা যেন সন্মী আদিদেৱ ।

ভোহাৰ/ভোৰ : ভোহাৰ বাপৰ ভাই জগত বিদিত ।
ভোৰ কুজগুটী শুদ্ধ সুবৰ্ণে বান্ধিবো ।

ভোক : অস্ত্ৰেপুৰত ভোক কৰিবো প্ৰমুখী ।

ভোত : কোননো বাপেৰে ভোত মাগিলেক ৰাজ ।

ভোৰা : ভোৰা হইক মাৰি কণা কাৰা উপাভাগ ।

ভেহো : ভেহো দুই সমে মই ভৈলোঁ দৰগন ।

মই : বাপৰ আদেশ মই কেনে পৰিহৰো ।

মোহোৰ/মোৰ : মোহোৰ আগন্ত আসি বোল নিকাকল ।
যত বহু ভণ্ডাৰ আভন্ন এথা মোৰ ।

মোহোক/মোক : কেহো নোহে শকন্ত মোহোক বাহুবাল ।
পূৰ্বন্ত নৃপতি মোক হই বৰ দিল ।

মোত : মোত নুবুলিলা তুমি ভবন্তৰ কাজ ।

বি : বি বোল বুলিলা গুহ উচিত মোমাৰ ।

মিটো : বামাৰণ কথাক জনয় মিটোজনে ।

মাহাৰ : মাহাৰ লীলাৰ কেহো মপাৱন্ত অন্ত ।

সকল : মোৰ হাতে সকল ভাৱনা হৈব চুব ।

সিটো : মোৰ বনবাস সিটো আপুনি খাটিব ।

সেহি : সেহি নাৱে কৈলা গুহ আপুনি কাণ্ডাৰ ।

১৫০ বন্দলী বামাৰণন্ত পোৱা ক্ৰিয়া-কপাবাৰক এনেধৰণে দেখুৱাব পাৰি :

(১) বৰ্তমান-কাল : আহতি : কৌশল্যা সুমিত্ৰা মাত্ৰ ভালে কি আহতি ।

আহন্ত : সিংহাসনে বসিলা আহন্ত দমবধ ।

কাৰী : মেন বামপাদ কাৰী কোটি নমস্কাৰ ।

কৰোতা : কৰোতা পপন্ত গুহ মোমাৰ আগন্ত ।

কৰে : মোমাৰেসে আজ্ঞা পালি অন্নপান কৰে ।

দূৰয় : মছবা দূৰয় যেন কুমাৰৰ চাক ।

চাস : পঢ়িবাক চাস বেদ

খায় : কৈন্ত শূকট খৰে ।

দেউ : যেক গিৰি উপাৰি আগন্ত দেউ আনি ।

দিয়ে : ভায়েকক দিয়ে বাজ ।

নেই : দুই হাতে ধৰি নেই ।

নুবুজোতা : তথালিতো নুবুজোতা কুমাৰ স্বভাব ।

মাই : তবু আজ্ঞা পালি মাই অমোধ্যাক লাগি ।

মাস্তি : ক্ৰন্দন কৰিলা মাস্তি ।

তৈন : ভৈন্ত তৈন নৃত্যগীত ।

হাহন্ত : হেন বাম কিমতে হাহন্ত তুমি পাৰে ।

কজিয়া : ভবন্তৰ যন্ত কথা কহিয়ে আমাত ।

চলা : অমোধ্যাক লাগি চলা উভতি ভবন্ত ।

চাহা : চকু মেলিয়া চাহা ।

থাক : ভই থাক ইথানত ।

বাহুবাৰ : বথ বাহুবাৰ ।

মাহ : মাহি মাহ ।

লৈয়েক : মীয়ে বাজা লৈয়েক ।

দেওক : বাজা দেওক ।

গুনহ : বচন মোৰ গুনহ ।

(অনুজ্ঞা) :

(২) কুড়-কলি : কবিল : আগোনাৰ আঁচাব কবিল নাৰীপথে ।

কথিলা : সবাহাক কথিলা প্ৰণতি ।

কবিলো : কবিলো বাজাব উপভোগ ।

গৈল : গগনে উড়াই গৈল ।

বেলাইলন্ত : ভূবৰ শৰ্যাস্ত যায়ে বেলাইলন্ত গাব ।

চালিলন্ত : বাজা চালিলন্ত গাব ।

দিলেক : দিলেক আটাস ।

দিল : জানকীক বন্ধা দিল ।

ধবিল : বামক আনিয়া বাজা আলিজি ধবিল ।

পবিল : সূৰ্যৰ ঋণুক যেন ভূমিত পবিল ।

পাবিল : বন্ধাসৰ পাৰিল বাটত নেভপট

ভৈল . তোমাৰ আমাৰ এবৈ ভৈল পৰিচ্ছেদ ।

ভৈলা : সেহি নাৰে ভৈলা গুহ আপুনি কান্তাব ।

ভৈলো : গৃহ ভৈলো ।

ভৈলি : গুহ ভৈলি সোণগুই ।

ভৈলাহা : ভূমি ভৈলাহা তন্তব ।

ভৈলন্ত : ভবভাজ থান গৈয়া প্ৰবেশ ভৈলন্ত ।

লইল : জোববাটবে লইল ।

লৈলেক : আঠগোটা শিজ সিটো কপালে লৈলেক ।

লনিলো : তাক লনিলো প্ৰহণে ।

হবিলাহা : পবনাৰী হবিলাহা ।

(৩) ভৱিষ্যন্ত কাল : এবিৰোহো : আমি কেনে এবিৰোহো বাপৰ বচন

কহিবি : যন্ত্ৰপ কহিবি কিছু নুবুলিবি মিহা ।

দিবো : কালি শুভ দিনত তোমাক দিবো বাজ ।

নজাইবে : তথাপিভো নজাইবে মোহোৰ অঙ্গীকাৰ ।

পবিব : সূৰ্য আদি গ্ৰহ যদি ভূমিত পবিব ।

পালিবি : ভালে হুইকো পালিবি ।

ভুজিবো : কটাবন্ত ভব নুহি ভুজিবো পবল ।

যাইব : ভবন্ত বনে যাইব ।

হৈবাহা : ভূমি বাজা হৈবাহা ।

হৈবোহো : কালি বাজা হৈবোহো ।

- (৪) সংযুক্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ : খুজি ফুৰা, বামৰ পৰা, গা ধেলা, লিঠি দি, জাল ধৰা, লাগ পা, উঠাই বা, সেক দি, আটাস পাৰ, বজা চা, সেৱলি কৰা, চাপৰি বজা, কৰিবাক পাৰা, পেলাইভে পাৰা।
- (৫) নাম-ৰাত্বৰ পৰা হোৱা ক্ৰিয়া ৰূপ : ধলাইল, পুহাইল, জোখিয়া, এণামোহো, অৱভৰি, বিনামি, পুৰিল, বেলেগাৱে, হুমিলা।
- (৬) নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া ৰূপ : নলাগে, নজান, নজানোহো নপাৰোঁ, নলখোহোঁ, নাজানস, নোদাখা, নেৰে, নেৰয় নুশুনস, নুবুজস, নিদিবাহা, নোৱালোহো, নিদিল, নোশোভে।
- (৭) অসমাপিকা ক্ৰিয়া-ৰূপ : দেখিয়া, বৰ্ণাই, কৰিয়া, ঘৰিয়া, গৈয়া পায়্যা, বাহুৰায়া, গুতি (আছ) বসি (আছ), আন্ধাৰ ফেডিয়া, তিমিৰ ফাৰিয়া, কহিলে।
- (৮) তৃপ্তনস্ত ক্ৰিয়া ৰূপ : হাইবাক (নাই দিখ) দিবাক (দৈলা মন), নিবাক লাগি মৰিবাক লাগিয়া জোবৰাইবে (লইলা), আনিবে প্রতি, বাৰিতে (নপাৰো), হাইভে (নুহুৱাই), বাধিবাক (নুজবায়), জীবাৰ, পৰীক্ষিত (আসিলি ভৰত তই মোক পৰীক্ষিত) বুলিভে লৈল), খুজিত (হৈসানি খুজিত মোক আইলা হনুমন্ত)।
- (৯) কৃদন্ত ৰূপ : পূজান্ত, যুজন্তে ভয়ন্ত ফুৰন্ত, হাসন্তে, নাচন্তে, পাৰন্তে, বাখন্তা, আসিবাৰ (বাঠা), মৰিবাৰ (বেলা), যমে দিবা (শৰ), দেৱবাজে দিবাৰ (সন্নাতা), বাঘৰে পঠাইলা জাহবলক পাইলন্ত।

১৮৯ কন্দলী বামায়ণত লক্ষ্য কৰিবলগীয়া আন কিছুমান ৰূপতাত্ত্বিক লক্ষণৰ নিদৰ্শন উল্লেখ দিয়া হ'ল :

- (১) তুলনা-বুজোৱা ৰূপ : (ক) বয়সত বৰ মই ভৰসত বৰি।
 (খ) ই লাজত কৰি মোৰ মৰণেসে ভাল।
 (গ) মোত কতি বলন্ত অধিক বালী বীৰ।
 ঘ) মোত পৰে তোৰ আৰ নাই গুৰুন্তৰ।
 (ঙ) আমাৰো বামত পৰে আন নাই কেৱ।
- (২) জোৰ বুজোৱা ৰূপ : (ক) ও : সুমন্তোৱো বুলিবাক লৈলা।
 (খ) সি : হৈসানিসি হৈষ তোৰ আপৰ উদ্ধাৰ।
 (গ) সে : ভোমাবেসে আজা, পুতান্তেসে দৃষ্টি।
 ঘ) হি : দশবধ ওৱাবিত সবতি মিলিলা।

- (৩) হৰ্ষসাপেক্ষতা : (ক) জানিৱা মাৰিলি মোৰ ডনৰ ডাপস ।
গৈল হন্তে নবকে পুৰষ চতুৰ্দ্ধন ।
(খ) হনুমন্তে নকৰিল হন্তে হেন কাষ ।
বিভীষণে কেনমন্তে পাইল হন্তে বাজ ।
(গ) সীতাক হৰিলি হন্তে মোহোৰ আগন্ত ।
ভোক খান দিলো হন্তে শয় কৰণন্ত ।
- (৪) স্বাৰ্থিক প্ৰভাৱ : -হে,-হা : জানিলাহো, প্ৰণামোহো, নোবোলোহো, নুবুজোহো,
নলখোহো, হৈবোহো, হৈবাহা ফুৰাহা, ভনিলাহা, পালিবাহা,
দিবাহা, কৰাহা, যাহা ।
- (৫) কৃৎ-তদ্ধিত-প্ৰভাৱ : (ক) খোচনি চিনন (নমায়), ফাটন (পৃথিৱী ফাটন
দেহ), নুমাটল (নুমাটল অগ্নি যেন জালিল হুনাই ,
বধন, যুজাৰ ।
(খ) বিহতা (স্বামী), দেৱবী নাৱাৰ, নাৱাৰা, সেৱলি
(কৰিলা), সোণাৰি, ভেলী, কঁসাৰ, চমাৰ ।
- (৬) পূৰ্ব-প্ৰভাৱ : সং স্কুটুধে, সহৰিষমনে, সসৈন্ধে, সমৰীবে, সমগৰা (পৃথিৱী) ।
অঃ অকণ্টাক ।
- (৭) বিশিষ্ট প্ৰাৱাগ : (ক) ভাৱ-বাচ্য : জ্ঞানৰতা বজনী দেখিৱ বহুদূৰ ।
বাৱণৰ মাতৃ ভাই বুলিয়া নৈকৰী ।
(খ) লুকাই এবো : বাম লক্ষণৰ নাম লুকাই এবো আজি ।
থৈ এব : ৰাণ্ট কৰি হাতৰ থৈ এব ঘনুখান ।
জুচাই এব : পিতৃবৈবী জুচাই এব শৈল্যক উদ্ধাৰি ।

১৫১ ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এইটো স্পষ্ট হয় যে কন্দলী বামাৱলীৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ এটা পুৰুষ ৰূপ সংৰক্ষিত হৈছে । পৰৱৰ্তী কালত সেই ৰূপ কিছু পৰিৱৰ্তন ঘটিলে যদিও সেই পৰিৱৰ্তনৰ দ্বাৰাৰ বিচাৰৰ লগত কন্দলী বামাৱলীৰ ভাষাৰ বিশেষণ আৰু আলোচনা অপৰিহাৰ্যৰূপে জড়িত হৈ আছে । মাধৱ কন্দলীৰ পাছত বিশিষ্ট লেখক হ'ল শঙ্কৰদেৱ (১৪৪৯-১৫৬৮ খৃ. লৈ) । শঙ্কৰদেৱৰ ৰচনাৰাজি যথেষ্ট বিস্তৃত । এইৰ ৰচনাবোৰৰ ভিতৰত বিশেষকৈ অক্ষীয়া নাট আৰু বৰগীতবোৰত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোক 'ব্ৰজবুলি' ভাষা বোলা হৈছে । শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰধান আৰু প্ৰিয় শিল্প মাধৱদেৱৰ এই দুই ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোকে একে নামেৰে বুজোৱা হয় । পাছৰ আন কেইবাজন কবিৱেও এই ভাষাত গীত আৰু নাট ৰচনা কৰিছে । পণ্ডিতসকলে ব্ৰজবুলি-

ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু ব্যৱহাৰ সম্পৰ্কে বিভিন্ন মত দাঙি ধৰিছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশেষকৈ এই দুটা ভাগত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোৰ ব্ৰজবুলি নাম প্ৰথমতে কোনে দিলে জনা নাযায়। কালিৰাম মেধিয়ে লেখিছে : “অসমীয়া নাটকে সাধাৰণ মানুহৰ মন আকৰ্ষণ কৰি ধৰ্মৰ ভাৱ আৰু অনুভূতি সজাগ কৰে। ই প্ৰধানকৈ কৃষ্ণ-কথাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বচা, উদ্দেশ্য দৰ্শকক কৃষ্ণ-ভক্তিৰ মহিমা আৰু আৱশ্যকতা উপলব্ধি কৰোৱা। অশিক্ষিত পুৰুষ আৰু নাৰীসকলেও যাতে নাটবোৰ বুজি পায় ভাব বাবে নাটকত এটা সহজ ভাষা প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। ইয়াৰ নাম ব্ৰজবুলি। ই কৃষ্ণ-ভক্তিৰ বাবে গোটেই উত্তৰ-পূব ভাৰতত ব্যৱহাৰ কৰা সাধাৰণ ভাষা।”^{৮৭}, ৰাজমোহন নাথৰ ভেওঁৰ সম্পাদিত কালিয়দমন নাটৰ ভূমিকাত প্ৰাচীন সাধু-সন্তৰ মুখত জনা পদকেইফাকিমানৰ উল্লেখ দিছে।^{৮৮} এই পদকেইফাকিত ব্ৰজবুলি ভাষাক সাধাৰণ গাৱলীয়া লোকে বুজিব পৰা বুলি ধৰা হৈছে :

“পণ্ডিতে বুজিবে শ্লোক কবিল বচন

গীত অৰ্থ বুজিবক দ্বিজ সভাগণ ॥

ব্ৰজবাসী ভাষাক বুজিবে গ্ৰামী লোক

চো মুখা দেখিবক অজ্ঞ মুঢ় লোক ॥”

১৫৩ ব্ৰজবুলি-ভাষাৰ উৎপত্তি সম্পৰ্ক বঙ্গ-দেশৰ পণ্ডিতসকলে সচৰাচৰ এই বুলি মত প্ৰকাশ কৰে যে তুৰ্কীসকলে বঙ্গ-দেশ জয় কৰাৰ পাছত বঙ্গ দেশৰ সংস্কৃতৰ বিদ্যাৰ্থীসকল শিক্ষা সমাপ্ত কৰিবলৈ মিথিলালৈ গৈছিল। কাৰণ, সেই সময়ত সেই হিন্দু-ৰাজ্যত সংস্কৃতৰ বিখ্যাত পণ্ডিতসকলে বাস কৰিছিল। মিথিলাত সংস্কৃতৰ পণ্ডিতসকলে ভেওঁলোকৰ মাতৃ ভাষাৰো কথিত ভাষা হেতুকে অবহেলাৰ চকুৰে চোৱা নাছিল। বিদ্যাপতি এজন নামজলা সংস্কৃতৰ পণ্ডিত। তেওঁৰো নিজ মাতৃ-ভাষাত ৰাখা কৃষ্ণক আদৰ্শ প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাকৈ চিত্ৰিত কৰি বহুতো প্ৰেমৰ বৰিতা ৰচনা কৰিছিল। শিব-পাৰ্বতী আনকি গঙ্গাক উপাসনা কৰিও ভেওঁ গীত ৰচিছিল। এইবোৰে বঙ্গদেশীয় ডেকা শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মন আকৰ্ষণ কৰিছিল। ভেওঁ-লোকে নিজৰ দেশলৈ আহোঁতে সেইবোৰ লগত লৈ আহে। সেই গীতবোৰ অসম আৰু উড়িষ্যালৈও নিয়া হয়। গীতবোৰৰ শৈলী বঙ্গ-দেশত চলি থকা অপভ্ৰংশৰ শৈলীৰ নিচিনাই আছিল। সেই বাবে সি বৰ জনপ্ৰিয় হয়। বঙ্গ-দেশত প্ৰচলিত বিদ্যাপতিৰ বাধা কৃষ্ণবিষয়ক কবিতাবোৰৰ উপৰিও বিদ্যাপতিৰ অনুকৰণ আৰম্ভ হয়।

৮৭ কালিৰাম মেধি : ‘অন্ধাৱলী’ : পাতনি

৮৮ ৰাজমোহন নাথ : কালিয়দমন নাট : ভূমিকা, পৃষ্ঠা ৫০

ফলত পৰিৱৰ্তিত মৈথিলী ৰূপ এটা বিত্তীয় সাহিত্যিক ভাষাৰূপ পৰিগণিত হয়। সিয়ে বঙলা, অসমীয়া, আৰু উড়িয়া ভাষাক স্ব-ধৰ্মৰ বাণীৰ ওপৰত তিত্তি কৰি বচা জখচ সেই সময়ত এই ভাষাবোৰত প্ৰচলন নথক। কিছুমান পদ-লালিত্য দান কৰে। ব্ৰজবুলি (ব্ৰজ বা বৃন্দাবনত বাধা আৰু কৃষ্ণৰ প্ৰেম বৰ্ণনা কৰা উপভাষা) পদ বন্ধ-দেশত পোন্ধৰ শতিকাৰ শেষৰ পৰা বচনা হ'বলৈ ধৰে।^{১১} আনহাতে "অসমীয়া ব্ৰজবুলিয়ে মিথিলাৰে সৈতে যোগাযোগৰ ফলস্বৰূপ স্বাধীনভাৱে বিকাশ লাভ কৰা যেন লাগে। কিন্তু উড়িয়াত হ'লে বঙলাৰ প্ৰভাৱৰ কথা স্মৰণসম্মতভাৱে আশা কৰিব পাৰি।"^{১২}

১৫৪ অসমৰ কেইজনমান পণ্ডিতৰ লেখনীতো এই মতবোৰৰ প্ৰতিধ্বনি শুনা যায়। "মধ্য-যুগত নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰধান কেন্দ্ৰ-স্থল মিথিলাত এটা সৰ্বমান্ত ভাষাৰ সৃষ্টি হৈছিল। কামৰূপৰ পণ্ডিতসকলো মিথিলা বা বিহাৰলৈ গৈছিল আৰু সেই ভাষাটো লিখিছিল। ঘৰলৈ উভতি আহি তেওঁলোকে বিন্যাসপ্ৰতি অনুকৰণত নিজৰ ভাষাত গীত লোখিবলৈ লয়। কিন্তু তাত মৈথিলী শব্দ-মালাৰ প্ৰাচুৰ্যই দেখা দিয়ে। এইদৰে এটা নতুন উপভাষাৰ সৃষ্টি হ'ল। ইয়াৰ নাম ব্ৰজবুলি, ব্ৰজৰ ভাষা। সাধাৰণতে বঙালী আৰু অসমীয়া বৈষ্ণৱ-কবিসকলে এই ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিছিল।^{১৩} আকৌ গীত আৰু নাটবোৰ (শঙ্কৰ-মাধৱৰ) অসমীয়া আৰু ব্ৰজবুলি-উপভাষাক মিশ্ৰিত কৰি লেখা হৈছে। ভক্তিমূলক বচনাৰ বাবে বৈষ্ণৱ ভাৱতত ব্ৰজবুলি উপভাষাটোৱে একপ্ৰকাৰ সাৰ্বজনীন ভাষাৰ ৰূপ লয় আৰু স্থানান্তৰভাৱে মাত্ৰ অসমীয়াৰে সৈতেও মিহলি হয়।^{১৪}

১৫৫ ওপৰত উল্লেখ কৰা পণ্ডিতসকলৰ মতবোৰৰ পৰা ইয়াকে বুজিব পাৰি যে ব্ৰজবুলি হৈছে মৈথিলীমিশ্ৰিত এটা কৃত্ৰিম সাহিত্যিক ভাষা। অসমীয়া, বঙলা, আৰু উড়িয়াৰ বৈষ্ণৱ-সাহিত্যত মৈথিলী ৰূপ কিছুমানৰ প্ৰয়োগ দেখি কিছুমান পণ্ডিতে এই বুলি ক'বলৈ বিচাৰে যে মধ্য-যুগৰ গোটেই পূৰ্ব-ভাৰতত মৈথিলী ভাষাই সাহিত্যিক ভাষা আছিল।^{১৫} ইপিনে আকৌ মৈথিলী ভাষাত বচনা কৰা প্ৰাচীনতম

১১ S. K. Chatterji *Languages and literatures of Modern India*, p 168

১০ S. Sen *A History of Brajabuli Literature*, ch I p I

১১ Barua B. K. *Ankya Nat*, 1954 Introduction p 19

১২ Kakati B *Review of Typical Selections from Assamese Literature*, Vols II and III in the *Cotton College Magazine* 1925

১৩ Jha S *The Formation of the Maithili Language*, 1958 p. 29

সাহিত্য হৈছে বৌদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্যসকলে ৰচনা কৰা গীতবোৰ। এইবোৰক চৰ্যা-পদ বোলে। চৰ্যাৰ ভাষাক মৈথিলী ভাষাৰ উত্তৰপূৰ্বীয় উপভাষা বুলি কোৱাটো যুক্তিসঙ্গত। মৈথিলীৰ প্ৰখ্যাত কবি বিদ্যাপতি। ভেৰঁৰ ‘কীৰ্ত্তিলতা’ আৰু ‘কীৰ্ত্তিপতাকা’ প্ৰাচীন মৈথিলী ভাষাত ৰচিত। ইয়াক মৈথিলী অপভ্ৰংশ বুলিও ক’ব পাৰি। ‘চৰ্যাপদ’ৰ ভাষা ‘প্ৰাকৃত-পিজল’ আৰু বিদ্যাপতিৰ ‘কীৰ্ত্তিলতা’ আৰু ‘কীৰ্ত্তিপতাকাই’ মৈথিলী ভাষাৰ প্ৰাচীনতম যুগৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। ইয়াৰ মাজত অপভ্ৰংশৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ সংৰক্ষিত হৈছে।^{১৫} ড° নুকুমাৰ সেনে কয়, “ব্ৰজবুলি-ভাষাৰ ভিত্তিহিছাপে অৱহট্ট ভাষাৰ পৰম্পৰা আছে। চৰ্যা-পদৰ ভাষাই অৱহট্ট ভাষাৰ কিছুমান ৰূপৰ নিৰ্দেশ দিয়ে। সেইটো অপভ্ৰংশিতও নহয়। কাৰণ, সংস্কৃতৰ উপৰি অৱহট্ট সাহিত্যিক ভাষা আছিল চৰ্যা-গীতৰ ৰচক কিছুমানে অৱহট্ট আৰু সংস্কৃত দুয়োটাত ভাষাত ৰচনা যুগুত কৰিছিল। চৰ্যা-পদৰ ভাষা মূলতঃ বখিত ভাষা কিন্তু লগতে ই এক প্ৰকাৰ সাহিত্যিক ভাষাও।^{১৬} এই সন্দৰ্ভত জাহ্নবীকুমাৰ চক্ৰৱৰ্তীয়ে দিয়া মন্তব্যটো বিশেষ-াৰে উল্লেখযোগ্য : “বহুভে ভাবে যে বঙ্গদেশত বিদ্যাপতিৰ অনুকৰণত ব্ৰজবুলি ভাষাই প্ৰসাৰ লাভ কৰে বিদ্যাপতিৰ মধ্যাহ্নতাৰ কথা এৰিও এই বুলি ক’ব পাৰি যে চৰ্যা-পদৰ ভাষাটো যিদৰে উত্তৰ-অঞ্চলত প্ৰচলিত অপভ্ৰংশৰ পৰা ক্ৰমবিকাশিত সেইদৰে ব্ৰজবুলি-ভাষাটোৰো জন্ম আৰু বিকাশ। চৰ্যা-পদৰ ভাষা আৰু ব্ৰজবুলি ভাষাৰ মাজত সাদৃশ্য দুৰ্লভ্য নহয়’।^{১৭}

১৫৬ বঙ্গ-দেশৰ ব্ৰজ-বুলিৰ কথা এৰি অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ কথা চালেও চৰ্যা-পদৰ ভাষাৰে সৈতে ইয়াৰ নিচেই ওচৰৰ সম্পৰ্ক দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই সম্পৰ্কত বিশেষ, বিশেষণ, সৰ্বনাম অব্যয়, ক্ৰিয়া আদি শব্দ-ৰূপ, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি আদিক দুয়োটা ভাষাৰ মাজেদি বিজাই চাব পাৰি।

১৫৬ ১ শব্দ-বিভক্তি : (ক) ৰষ্ঠী বিভক্তিৰ ক : হান্দক বাছ (চৰ্যা ১) : তুহ বামক চবিত্ৰ কিছু জানয়ে নাহি (বা বি নাট), জয় জয় অগন্তক ভকতক ভীতি (কা দ. নাট)।

১৫ Ibid pp. 32, 36, 37, 42

১৬ S Sen History of Bengali Literature, 1960, pp 5-6

১৭ চক্ৰৱৰ্তী, জাহ্নবীকুমাৰ : ‘প্ৰাচীন ভাৰতীয় সাহিত্য ৩ বাঙ্গালীৰ উত্তৰাধিকাৰ’

(খ) সপ্তমী বিভক্তিৰ-এ আৰু -হি: নেটৰ চৰণে (চৰ্ঘা ১১), চকল চীজ (চৰ্ঘা ১) হিঅহিন ন পইসই (চৰ্ঘা ৬), মেৰি ঘৰে (কা দ নাট), হুদয় কমলে (ব গী—মা), ঘৰহি ঘৰটি সব ফিবত চকোৱা (ব গী—মা)।

১৫৬২ ক্ৰিয়া-বিভক্তি : (ক) বৰ্তমান-কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ হু, দ্বিতীয় পুৰুষৰ সি, আৰু তৃতীয় পুৰুষৰ এ, -অ: আমহে ভাল দান দেহু (চৰ্ঘা ১২), জাসি ভোখি কাহৰি নাৱেঁ (চৰ্ঘা ১০), লবএ মুক্তহাৰ (চৰ্ঘা ১১), হুথিণী বোলঅ (চৰ্ঘা ৬), য়ক্ৰি সেবহু বাম চৰণ হুজা (ব গী—মা), আজু কাই। ৰাসি (ব গী—মা), জৌনন নাৰহে থোৰ (ব গী—মা), কৃষ্ণ কিল্লৰ লক্লৰ কহ (ব.গী—মা)।

(খ) বৰ্তমান কালৰ অনুজ্ঞাত ব্যৱহাৰ হোৱা দ্বিতীয় পুৰুষৰ উ,-তু,-হ,-হু : জাউ ৰ আপে (চৰ্ঘা ৩৮), বাহতু কামলি (চৰ্ঘা ৮), বিজুহ পৰম দিৰাণে (চৰ্ঘা ২৮), মা লেহুৰে বন্ধ (চৰ্ঘা ৩২), দেখু ৰামিক ৰাতু প্ৰাণ ৰাহ নাহি (কা দ নাট), গোবিন্দ দুধ পিউ বোলৰে ৰশোৱা (ব গী—মা), ৰবতু হৰি চৰণা (ব গী—মা) যুদ্ধ দেহ (ক হ নাট), ত্ৰা, দেখহ শুনহ (ক হ নাট), পায়ৰ মন ৰাম চৰণে চিত্ত দেহ (ব গী—মা)।

(গ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ-ল-লা লী : বাজুলে দিল (চৰ্ঘা ৩৫), কানেট চোৰ-নিল (চৰ্ঘা ২), জে জে আইলা তে তে গেলা (চৰ্ঘা ৭) চণ্ডালী লেলী (চৰ্ঘা ৪৯) উহি ৰিম জল পান প্ৰাণে ডাডি মৰল, কৃষ্ণক প্ৰসাদে পুনৰ্ভাৰ বৰ্তল (কা দ নাট), কমল নয়ন বুলি ঘনে ঘন ৰশোৱা ডাকিতে লৈলা (ব গী—মা) ভৈলা ক্ষীণ বুদ্ধি অৰ্থ কৰিতে বিচাৰ (ব গী—মা), কি ভেলি আজু মেৰি কৃষ্ণ ৰাপ, কাহা, গেলি (কা দ নাট)।

(ঘ) ভৱিষ্যত-কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ ব : মই দিবি পিৰিচ্ ছা (চৰ্ঘা ১৯), এডিকণ কুণ্ডিনক যাইবোঁ (ক হ নাট), ভোৰ মাথা খাইবোঁ (কে গো নাট), হামু নুভা কৰব (চোৰঘৰা-নাট)।

১৫৬৩ বৰ্তমানকালিক কৃদন্ত : অন্তে : উজুৰাট জামন্তে (চৰ্ঘা ১৫), লাভক চাহন্তে মূল খাটয় (ক হ নাট)।

১৫৬৪ সৰ্বসাধাৰণ-বাক্য :

চৰ্ঘাৰ ৰূপ অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ ৰূপ

অপণা : দেখো সো আপুন ঠাম (ব গী—মা) আপনাৰে মই নানিলোঁ আপুনে (ব. গী—মা)

চৰ্চাৰ ৰূপ

অসমীয়া ব্ৰজ বুলিৰ ৰূপ

আম্‌হে / আন্ধে : আন্ধাৰ চকল মন (ব গী — মা)

এহ : শব্দৰ এহু অভিলাসি (ব গী - শ)

কাহি : কাহেক গোবস পাণ কৰাবৰ (কা দ নাট)

কাহেৰি : কৰবো কাহেৰি সাৰ (ব গী শ) । তু কাহাৰ (মা. ক)

কেঁ : হামাৰ পুত্ৰক কে লিলা স্বাই (কা দ নাট)

কেহো : স্বামীক সঙ্গে সহায় কেহো নাহি, কেহো বোলল (ক হ নাট)

বোই : ভাপ ভাবক কোই (ব গী — শ)

জাহেব : জাহাৰ মায়াৰ অন্ত (ব গী — মা) ।

জে : যে পৰম পুৰুষ পুৰুষোত্তম (কা দ. নাট) ।

জো : যো হৰি গুণ গায়ী (ব গী — শ)

ভই : ভই দেখনা অন্তক আগু (ব গী — শ)

ভুই : ভগ্নি বাম ভজ ভেজি মায়া (ব গী — শ)

ভা : ভা শুনহ (ক হ নাট)

তুঃ তুহু গতি মতি (ব গী — শ)

তুম্‌হে / তুন্ধে : অধমে তোন্ধাৰ নাম ডাকে (ব গী - মা)

ভো : কত তপসাই ভোতাক পুত্ৰ পাৱলো (কা দ নাট)

ভোহোৰি : ভোহাৰি তনয় যত্মণি (ব গী মা) ভোহাৰি চৰণে (কা দ নাট)

তু ভোহোৰ (মা ক)

মই : মই হৰি পাপী পায়ক (ব গী শ)

মেৰি : জৰা মৰণ মেৰি (ব গী — শ)

মোৰ : মোৰ ভকতক ঐচন অৱস্থা (কা দ নাট)

সো : সো হৰি বনে বৎস পালনা (ব গী — মা)

সব : সব লোক সুখে ৰহে কে গো নাট)

সে : সে কৃষ্ণক স্বামী বঞ্চিত ভেলি (ক হ নাট)

সোই : সোই সোই ঠাকুৰ মোই (ব গী শ.)

হাঁউ : ভাতে হামু হৰিণা বেড়াই (ব গী শ) ।

১৫৬৫ আম শব্দৰ ৰূপ :

চৰ্চাৰ ৰূপ

অসমীয়া ব্ৰজ বুলিৰ ৰূপ

এইসন : এইসন পৰম সন্তাপে (কা দ নাট)

অমিআ : বাপি অমিয়া ৰস (ক হ. নাট)

চৰ্চাৰ স্বৰূপ

অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ স্বৰূপ

- আলো : আলো মঞি কি কহবো হুখ ব গী — মা)
- উপাড়ী : বৃক্ষসৰ উভড়ি পৰে বা দ নাট)
- একু : ভিল একু বহুয়ে নপাৰী (ব গী — মা)
- একলে : আছা শুভিলা একলে (ব গী — মা)
- কইসন : সহবি কৈসন চিত্ত হামাৰি (ব. গী — মা)
- কেড়ুআল : শুক কেড়ুআলি বাম অনুকুল বাৰ (ব গী — মা)
- খাণ্ট : যেন পায়া খট চোৰ ব গী — মা)
- গহন গন্তীৰ : গহন গন্তীৰ ধীৰ যতি (শুক-ভটিমা-মা)
- গেল : নন্দ গেল বাথানে (ব গী — মা) তু. গেল (মনকৰ)
- গেলি : কাহা গেলি কা দ নাট)
- গুহাড়া : বাম গোসাঁই কৰছ গুহাৰি (ব গী — মা)
- গো : আগো মাই হাহাৰি অনন্য বহুমণি (ব গী — মা)
- ঘালি : ঘালি ঘালি (ব গী — মা)
- চান্দ : ভেৰি চান্দ মুখ পেৰোঁ (ব গী — মা)
- ছাড়ি : বামক ছাড়ি হামাক নিয়া যাব বা বি নাট)
- জইসনে : জৈচন গগন বিস্তাপী (ব গী — মা)
- ঠাকুৰ : দায়াৰ ঠাকুৰ হৰি (ব গী — মা)
- নাহি : নাসাত বায়ু খোল নাহি (কা. দ নাট)
- নিন্দ : তেজৰ কমসাঁতি পৰলোঁ নিদ ব গী — মা)
- পসিআ : ধাপি পলিয়ে দেখল (অ ভ নাট)
- পহিল : পহিলহি শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰণাম কৰকছ পা. হ নাট)
- পেথু : পেথু পেথু দোহা বাক্স আৰ (বা বি নাট)
- ফাড়িঅ : ভিমিৰ ফাড়িলা বাজ এবিধ কিৰা ব গী — মা .
তু ফেড়িআ (মা ক)
- বাম : বাম কাখে সিজা বেত ব গী — মা)
- বন্ধ : হামাৰি বন্ধ বিমি (ব. গী — মা)
- বাপ : আজু মেৰি কৃষ্ণ বাপ (কা. দ নাট)
তু বাপ (মা ক)
- বাহুড়ই : বাহুড়ি নাৰল (ক হ নাট) তু বাহুড়িয়া
মা ক) তু বাহুড়া (মনকৰ)

চৰ্চাৰ ৰূপ

অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ ৰূপ

বিনু :	গোবিন্দ বিনে নাহি নাহি আন (ক হ নাট)
বিহনি :	হামু বিহানত খেৰি খেলারত (ব গী — মা)
ভইল :	সৰ লোক মহা ভীতি ভেল হা হা বামি কি ভেলি (কা দ নাট) । তু ভৈল (মা ক মনকৰ)
ভো :	ভো ভো সভাসদ (ক হ নাট)
মুহ :	কোন মুহে কহব (বা বি নাট)
মেলি .	চাৰে বিহানে কোন মেলি ধেনু (বা দ নাট)
মে.ল .	তুৱা ভকতৰ মেলে (ব গী — মা)
বজনি :	দিবস নজায় সুখে নজায় বয়নৌ (ব গী — মা)
ৰে :	ৰে মন বাম চৰণে ৰতি লাৱত (ব গী — শ.)
লাগি :	তোমাক লাগি ৰাঃছে (বা বি নাট)
সতি :	সই, দেখো দেখো দেখো সুন্দৰ কানু (ব গী — মা)
সটি মিচ্ছা :	সাক্ষা মিছা সমান কয় ভাৰত (ব গী. — মা)
সিঞ্চহ :	বস্ত্ৰ উপৰে সিঞ্চে হাতে লই (ব গী — মা) শিৰে জল সিঞ্চিল (ক হ নাট)
হেৰি :	ভাতে না হেৰি ৰহি নাতি প্ৰাণে (বা বি নাট)
হোই :	হামাৰ সামৰ্থ্য কৈচন হোই (বা বি নাট)
পাৰ কাৰই :	পাৰ কক হুমিকল (ব গী — শ)
কহণ ন জাই :	তৰি গুণ কহণ ন যাই (ক হ নাট)

১৫৭ ইয়াতে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' গ্ৰন্থখনৰো উল্লেখ এৰিব লাগিব। শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষাৰ সম্পৰ্কও ঘনিষ্ঠ :

(১) শব্দসম্বন্ধীয় সম্পৰ্ক :

চৰ্চা-পদৰ ভাষা শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ ভাষা অসমীয়া ব্ৰজ-বুলি ভাষা

আম্‌হে	আম্‌হে	আম্‌হাৰ চঞ্চল মন (ব গী — মা)
গেল	গেল	ভাট নিজ দেশে গেল (ক. হ নাট)
গেলি	গেলি	কৃষ্ণ বাপ কাহা গেলি (কা দ নাট)
চান্দ	চান্দ	ভেৰি চান্দ মুখে পেখো (ব. গী — মা)
ছাড়ি	ছাড়	বামক ছাড়ি হামাক নিয়া ৰাৱ (বা. বি নাট)
ভোহোৰি	ভোহোৰ	ভোহাৰি চৰণে (কা দ নাট)
নিন্দ	নিন্দ	পৰভাত নিন্দ (ব গী — মা)

তৰ্ক-পদৰ ভাষা	ঐক্যকীৰ্ত্তনৰ ভাষা	অসমীয়া ব্ৰজবুলি ভাষা
পাব কবেই	পাব কব	পাব কক, হাৰিকেশ (ব নী — দ.)
বাহুডুই	বাহুড়িঠা	বাহুৰি (ক হ নাট, বাহুড় (মা ক)
ভইল	ভৈল	কুকৰ ভৈল মন (কে গো নাট)
বজনি	(দিবস) বজাণী (দিবস)	নয়াগ সুখে নয়াগ বজনা (ব নী — দ)
লাগি	লাগি	ভোৰাক লাগি বহৈছে (বা বি নাট)
সে	সে	সে অনন্ত বীৰ্য কালি (কা দ নাট)

(২) ৰূপভাষিক সম্পৰ্ক :

(ক) বৰ্ণী বিভক্তিৰ—ক : ছান্দক বান্ধ (চৰ্ঘা), বমুনাক ভীৰে (কু কী), বাসক চৰিত্ৰ (অস ব্ৰজ)।

(খ) সপ্তমী বিভক্তিৰ—এ : নেউৰ চৰণে চৰ্ঘা) বসুলেৰ ঘৰে (কু বী), মেৰি ঘৰে (অস ব্ৰজ)।

(গ) ভূত-কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ—ল : কানট চোৰে নিল (চৰ্ঘা), সভা পাঙিল (কু কী), জানকীক বজা দিল (মা, ক), বিষ জল পানে প্ৰাণে ছাড়ি মৰল (অস ব্ৰজ)।

(ঘ) ভৱিষ্যত-কালৰ প্ৰথম পুৰুষৰ—ব :—বোঁ : মই দিবি (চৰ্ঘা), খাইবোঁ (কু কী), খাইবোঁ (মা ক), খাইবোঁ অস ব্ৰজ), তামু নুডা কৰব (অস ব্ৰজ)।

(ঙ) ভূতকালিক কৃদন্ত-ইল : গেৰী জাম (চৰ্ঘা), কাটিল খাৰ (কু বী), তুণে কাটিল সব শৰীৰ (অস ব্ৰজ)।

(চ) নাস্ত্যৰ্থক ৰূপাংগৰ ক্ৰিয়া-ৰূপৰ আগন্ত ব্যৱহাৰ : গ জাই (চৰ্ঘা), নাবোল নাবোল (কু কী) নাযায়ে নাযায়ে তুমি গোৱালীৰ পাৰা (অস ব্ৰজ)।

১৫৭১ ঐক্যকীৰ্ত্তনোৰ সৈতে অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ আন কিছুমান সাধুশৰ কথাত মন কৰিব পাৰি : (ক) পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰত অপাধানৰ ভাৱ-প্ৰকাশ : আজি ইডে (কু কী), ফণা হন্তে (অস ব্ৰজ), শয্যা হন্তে (মা ক)।
(খ) আন কিছুমান ৰূপ এনেকুৱা :

ঐক্যকীৰ্ত্তন	অসমীয়া ব্ৰজ বুলি
আঙ	কুকক আঙ (কা দ নাট)
আব	চৰণ আব নেদেখোঁ ভোহাৰি (কা দ নাট)
উপেৰিঠা	পতি সুভ উপেৰিয়া (কে গো নাট)
	তু উপেৰিয়া (মা ক)

কৃত্তিকাকীৰ্তন

ভাব

বী

জিহি

খীৰ নহে

নাভুআএ (চিহিতে নাভুআএ ,

পান্তী

বাৰেক

ভৈলোঁ

মৰসি

ৰাতা

লুলে

ইতিবাক

অসমীয়া ব্ৰজ বুলি

কোন হাব পুৰাভন (ব গী.—মা)

তুমি বৰ মানুহৰ বী (ব গী — মা)

কোটি ইন্দু জিনি (ব গী —মা)

খিৰ নহে ভিল এক (ব গী —শ)

কুষ্ঠা কহিতে নাশুৱায় (ব গী.—মা)

নখচয় চান্দক পান্তি (ক হ নাট)

বাৰেক মৰস গোঁসাগ্ৰি (কা দ নাট)

ভৈলোহৌ দাসৰ দাস (ব গী —মা.)

মৰস গোঁসাগ্ৰি (কা দ নাট)

কৰভঙ্গ উত্তপল ৰাতা (ক হ নাট)

উৰে বনমালা লুলে (ব গী - শ)

হাজীৰত (কে গা নাট)

ভূ হাঠে (মা ক)

১৫৮ ইপিন অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ ৰচক মাধৱদেৱৰ ৰচনা 'ভৈলোহৌ কামলাপতি' নামৰ সবগীভটোত গোৱালপৰীয়া 'দেশী ভাষা'ৰ বৰ্তমানত প্ৰচলিত ৰূপ কিছুমান কেনেদৰে সোমাই আছে আগত উল্লেখ কৰা হৈছে (১০ । শঙ্কৰদেৱ নাটত স্থানীয় থকাঠাচমুক্ত প্ৰয়োগ কিছুমানো আছে, যেনে, চিত হৰা (বা বি নাট) দোপ দিয়া তুলি (বা বি নাট), জোকাৰ পাৰল (কা দ নাট), নাকে মুখে (কা দ নাট), গলে কানি বান্ধি, কা দ. নাট , লাগ ধৰহ (ক হ নাট), উলট পালট কৰি (কা দ নাট), হাৰাসান্তি হুয়া (কা. দ নাট), লাড়িবাক নাপাবি (বা বি নাট), জীউ যাই (ক হ নাট), লাভক চাহন্তে মূল ঘাটয় (ক হ. নাট) । এনে পৰিস্থিতিত অসমীয়া ব্ৰজ-বুলি ভাষাটো মিথিলাৰ পৰা অনা এটা সম্পূৰ্ণ কৃত্তিম ভাষা বুলি কোৱাটো সমীচীন নহয় । অসমীয়া ব্ৰজ বুলি ভাষাটো বঙ্গ-দেশৰ মাজেদিও অসমত প্ৰৱেশ কৰা নাই । ইয়াৰ ভিত্তি হৈছে চৰ্যা-পদৰ ভাষাই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা পূৰ্ব প্ৰচলিত সাহিত্যিক ভাষাটোহে । অসমীয়া ব্ৰজ-বুলিৰ ঘাই শিপাভাল অসমৰ মাটিতে আছে । সেইকাৰণে ইয়াক 'সহজ ভাষা' বুলি কোৱাৰ উপৰিও 'গ্ৰামী লোকে'ও বুলি পাইছিল বুলি জন-জ্ঞানৰ প্ৰচলন হৈছিল । আমবাৰীৰ দিলা-লিপি (ডেব শক্তিকা) আৰু গছ-ভলৰ স্তম্ভ-লিপিৰ (চৈধ্য শক্তিকা) পাঠোদ্ধাৰে শঙ্কৰদেৱ আগতে ব্ৰজ-বুলিৰ প্ৰচলন আৰু ইয়াক বাজহুৱা কাৰ্যত ব্যৱহাৰ কৰাৰ

সন্তোষ দিওঁ। আমবাৰীৰ দিলা-লিপিৰে অসমীয়া গদ্যৰো প্ৰাচীনতম চানেকি দাঙি ধৰে। এই দুখন দিলা-লিপিৰ পাঠ ভুলত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ :

(ক) “আদিভা সম ঐসমুদ্রশাল বাজো প্রবল সবাষিক সত্ৰ সত্ত্বণ কুয়া। সন্তাসীণ বোলে দান পুইঞ সজ। বোণীহাতী। সৰু ঈষ বান চক্ৰ। মুদ্র ভগতি।”
(আমবাৰীৰ দিলা-লিপি)

(খ) “লিমা এবিহা যবন ভবাকত গল্পত। (শক) ১২৮ (৪) বেদান্তবাচি গণন। ইতি ত্ৰিবিহুয়াসধৰ শৈলকাৰ। সৰুত স্নেহ ইথান উষাস। দেখেহু সভা- ত্ৰিষ বইবী বঙাল বহু কাৰ্য্য (৩) ইয়াত ফণ্ড। বহাখ জল। ভোসভ সাক্ষাত যাস। দি জলত্ৰী। পঞ কাখ্য বাদা বোল। জলসেনাই বৈবীক ভাখি অন্ত কুল (জলন্তশেক খদাবি ”

(গঢ়তলৰ দিলা-লিপি)

১৫৯ ইয়াতে স্বাভাৱিকতে এটা বথা মনলৈ আহে। সেইটো হৈছে এয়ে যে শঙ্কৰদেৱৰ আন ৰচনাৰ (কীৰ্তন, দশম, কল্পিণীহৰণ-কাব্য আদি) ভাষাটোনো কোন ধৰণৰ সেই ভাষাটোৰ লগত অক্ষায়া নাট আৰু বৰগীতৰ ভাষা (ব্ৰজ-বুলি) ৰ মিল বা অমিল কিবা আছে নে নাই? শঙ্কৰদেৱে কীৰ্তন, দশম, কল্পিণীহৰণ কাব্য আদিত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটো মাধৱ কন্দলীয়ে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোৰ পৰস্পৰা অনুযায়ী গঢ়ি উঠা ভাষা। তলৰ আলোচনাৰ পৰা কথাখিনি স্পষ্ট হ’ব :

মাধৱ কন্দলীৰ ভাষা

শঙ্কৰদেৱৰ অনাব্ৰজ-বুলি ভাষা

(ক) শব্দ বিভক্তি :

—এ : দশবথে বোলন্ত

শঙ্কৰে নিগদতি

ক/ ক্ক : ৰামক ৰথত তুলি

হৰিক শ্ৰৱণে, সৰাহাঙ্গে, আক ভাক্ক

সাদৰিলা ভাক

—ৰ : তাহাৰ অনন্ত

ভূমিৰ ভাৰ

—ন : তান ভাৰ্য্য

নাচি সুখ শান্তি তান, তাহান কোলাত

—ত : যাটিত

মথুৰাত অৱতৰি

(খ) শব্দ-বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ :

প্ৰথমৰ দ্বাৰা তৃতীয়া আৰু সপ্তমী,

মন পৱনৰ বেগে, পঞ্চায়ুতে ভোজন শেলে
হানি,

সপ্তমীৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়া, তৃতীয়াৰ

গলে বাতি, সুকত পুচে, ভীষক হুহিতা,

দ্বাৰা ৰঞ্জি :

স্বামিক মুকুতি।

পৌকষ জঙ্ঘলে, দশবথ গৃহ,

ৰাজাত কহিলা, ভোক সম

বাঁহৰ কন্দলীৰ ভাষা

শব্দবহেৰৰ অনাত্ৰজ বুলি ভাষা

(গ) কাবক :

অপাদান-কাবক : বাতহন্তে,

ভীগকন্ত হন্তে, জন্তেহপূৰব হন্তে, বথব
নাহিলা

সিখানৰ হন্তে, গ্ৰীবাৰ কাচিলা দিলা,
ভুৱ হন্ত

জালাদাত হন্তে, এৰ সম্বৰে অন্তৰ।

নিষিক্ত-কাবক : কৈক গৈলি,
কিহিদ্ধাক লাগি

গৃহক গৈলা, পাঞ্জালক লাগি

(ঘ) জিহ্বা-ৰূপ

বৰ্তমান : কৰে নুখাজাহো, ঘূৰয়
আছন্ত, শুনৈ, বাঠ

কাৰ, শুনাহো, মৰয়, ভুজন্ত মাভন্ত, দৈখৈ
শাইৰ, কাহৌ, কৰৈ, লাইৰ।

ভূত : কৰিলা, ভৈলা ভৈল,
ভৈলা, চালিলন্ত, লৈলক

সাৰিলা, খণ্ডিলা, ভৈলা, ভৈল, আসিলা,
দিলা, উঠিলন্ত, থৈলন্ত, সুনিলক।

ভৱিষ্ণুভ : দিবা, বাইব ভুজিবো
অনুজ : লৈলোক, কহিলো, চাৱ

কহিবো, লুকাইব, পাইবো, খাইবো
শুনিলোক কহিলো, চাৱা, কহা, সুনা।

অসমাপিকা : দেখিলা বদি

জিনিলা, ডাকি, উপেখি, পসুৱাই

ভূমন্ত : মাৰিবাৰ, বাইভ

শুনিবাৰ, আসিতে, চাতিবে লাগি,

আনিবে প্ৰতি, খুজিভ

সাধিবাৰ প্ৰতি, খণ্ডিবাৰ লাগি, আৰাধিত
খণ্ডিত।

কৃদন্ত : পূজান্ত, ফুৰন্তে, আসিবাৰ

পিয়ন্তে, ফুৰন্তে ফুৰন্তে আসিবাৰ

নাস্তাৰ্থক : নাজানস, নলাগ, নুগুনস
নোণোভে

নলাগয়, নুৰুচয় নোদ, নোবোলে

(ঙ) নিৰ্দিষ্টভাৱাচক প্ৰত্যয় :

কুজগুটি, ৰাজিগোট, বথখান,
কুৰিকুণা, শূলপাট আঠগোট।

ভ্ৰাক্ষণগুটি দিনগোট, নেত্ৰগুটি
কুৰিপাট, দোগোট, দশকুণা

(চ) আধিক প্ৰত্যয় :

হৈবোহো, নলখোহো, হৈবাহা

থাকিবোহো, নেদেখোহো, থাপিবাহা,
ভৈলোহো

(ছ) সম্বন্ধভাচক-নিৰ্দিষ্টভাৱাচক প্ৰত্যয় :

বাণেৰ, ৰাৱেৰ

ভাৱেৰ

মাধৱ কন্দলীৰ ভাষা

শঙ্কৰদেৱৰ অনাব্ৰজবুলি-ভাষা

(জ) বহু-বচনৰ প্ৰভাৱ :

মাণিকসৰ, বৃক্ষসৰ, ভাৰাগণ,
মহাপাপীচয়, স্বামীসকল, সবাঁহা,
সাপুজাক, নন্দনদীগণমানে, আমাৰে
ভোমাসা, ভাসহা।

মহাবাজাসৰ, গৃহসৰ, বাজাগণ, বিষজলষণ,
অজুলিচয়, ব্ৰাহ্মণীসকলে, সবাঁহা, দেৱজাক,
পালমানে, আমাৰে, ভোমাসা, আমাসক,
ভাসহাৰ।

(ঝ) সৰ্বনাম : তুমি তমু, মোৰ,
ভোমাব, আমাৰ (মোৰ), মোচোৰ,
ভোমবা, আমি (মই), কোহা কাকাকো
আপুনি (নিজ) ভোৰ, ইচাক, মই
ভোহোৰ, ভোক, এহি, ভাক, এই,
ভোবা, ভই

তুমি, তমু মোৰ, ভোমাব, আমাক (মোক),
মোহোভ, ভোমবা, আমি (মই), কেহো,
ইহাহ মঞি ভোৰ ভোহোৰ, এহি, ভাক,
এই, ভোবা, আপুনি (নিজ), কাকাকো,
ভঞি।

(ঞ) তুলন'-বুলোৱা ৰূপ :

মোভ কৰি বসন্ত অধিক বালী বীৰ
মোভ পৰে ভোৰ আৰ নাই শুকন্তৰ

নাতি ধৰ্ম কৃষ্ণ কথা শ্ৰৱণত পাৰ,
ভব ভিত্ত পৰে ধৰ্ম নাহি সংসাৰত।

(ট) আন প্ৰায়োগ .

ভৱযুগ গা ঘেলা, ফৰবট, ওৱাৰি,
ঐকত দুইহস্ত, চিনন, বধন, বৈসানি,
মন্দিৰ (ঘৰ), কেনে, একুতি ঐভ, তহিত কোন একুতি, ঐভ, তহিত, লুমনিয়া হাস,
লুমনিয়াস, যি, হাৰ্দ্দ, মৈৰা, ঘুমটি,
কৈত, কৈত, বাৰ-ছাৰ

ভৱযুগ, বাহুযুগ, গাৰ ঘেলা, ফৰপত, ওৱাৰি,
দুইহস্ত চিনন, চপান, বৈসানি, মন্দিৰ (ঘৰ),
লুমনিয়াস হাৰ্দ্দ, জিতো, মৈৰা, ঘুমটি, ভেভ,
কৈত, বাপোৰ-চোপৰ।

১৫৯ ১ শঙ্কৰদেৱৰ অনাব্ৰজবুলি ভাষাৰ মাজত এই প্ৰায়োগবোৰো পোৱা যায় ,
কৃষ্ণেৰে (সুবসতি হোক), পাপ এৰে, তুমি এৰে (সদ্গ) পাকছিবলা, খেৰগাহ,
এহিমভে কেন কৰি, ঘৰাঘৰি, আতাইটাই, চাৰ (বাজাগণে) হু কোন চাৰ পুৰাভন
(ব গী), ফাৰিবাক তু তিমিৰ ফাৰিয়া, ইঠাৱৰপৰা, ইফনাৰ পৰা, ঘাইৰ হাভে
(হতুৱাই , কোনসাত, হাভাহাতি, হামাখুৰি, কাউৰ, চোৰা কাক, চাগল হুদ মাখে,
নন্দৰ কুমাৰ, নিন্দ, দুহস্ত, সুনাব কংস নিম্বল, কৈব, কৈক, গাছিছাই, আহো, দিনেক
লাজকাটা বাঘ।

১৬০ ওপৰৰ আলোচনাই শঙ্কৰদেৱৰ অনা ব্ৰজ বুলি ভাষাৰ আভাস এটা নিশ্চয়
দাঙি ধৰিছে। শঙ্কৰদেৱৰ ব্ৰজবুলি ভাষাৰ মাজতো এই ভাষাটো ওতপ্ৰোতভাৱে
সোমাই আছে। উদাহৰণস্বৰূপে অনা ব্ৰজ-বুলি ভাষাৰ ক্ৰিয়া ৰূপ কিছুমান ব্ৰজ বুলি

ভাষাতো একধৰণে পোৱা গৈছে। অনা-ব্ৰজবুলি : কৰোঁ, কৰে, কৰয়, কৰন্ত, বহ, ভৈল, আসিল, ভৈলা, খণ্ডিলা, দিলে, ধৰিলেক, লুকাইব, কহিবো, হৈবে, নাসয়, আসিতে, সাধিবাক প্ৰতি আসি, জিনিয়া ইত্যাদি। ব্ৰজ-বুলি : কৰো, পৰে, দহয়, নশান্ত বাখ, চলল, পৰল, ভৈলা, গাইলা, ভৈলো, গাইলেক; কৰব, বাখবো, বজাটাব, নাজানি, নাহহে, কৰিতে, দণ্ডিতে, নিষাক প্ৰতি, পেখি, উপেখিয়া ইত্যাদি। অনা ব্ৰজ-বুলি ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা বহু-বচনৰ প্ৰত্যয় সব, চল, বা, সহ। আদি ব্ৰজ বুলি ভাষাতো আছে, যেনে, বৃক্ষসব, প্ৰাণীচল, ভোৰা, ভাসহাব। লক্ষ-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত অনা ব্ৰজ বুলি ভাষাৰ প্ৰথমা -এ, দ্বিতীয়া ক, ষষ্ঠী -ব, সপ্তমী-ডব ব্যৱহাৰ ব্ৰজ-বুলিভো পোৱা যায়, যেনে, গোপীসবে, কালিসৰ্পক, হৃদৰ জল, চক্ষুত। অনা ব্ৰজ-বুলি ভাষাৰ নিচিনা ব্ৰজ-বুলি ভাষাতো প্ৰথমা এ-বিভক্তিয়ে তৃতীয়া আৰু সপ্তমীৰ আৰু দ্বিতীয়া ক বিভক্তিয়ে ষষ্ঠীৰ কাম চালাৱা দেখা যায় : লাঞ্জে মেহ্ৰাল, কদম বৃক্ষে, চৰিকহ, বংসব প্ৰাণ। ব্ৰজ-বুলি ভাষাত কেতিয়াবা প্ৰথমা এ-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নহয়, যেনে, শ্ৰীকৃষ্ণ বোলল। অনা ব্ৰজ বুলি ভাষাত কেতিয়াবা ষষ্ঠী ব-বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নহয়, যেনে, হৃদ মাৰে। অপাদান কাৰক বুজাবলৈ দুয়ো ঠাইত 'হন্তে' পৰ-সৰ্গৰ ব্যৱহাৰ আছে।

২৬১ ওপৰত উল্লেখ বৰ ধৰণৰ সাদৃশ্য থাকিলেও লক্ষ্যব্দেৰে ব্ৰজ-বুলি ভাষাত কিছুমান সুকীয়া প্ৰয়োগো হৈছে। জিৱা-কপৰ ক্ষেত্ৰৰ প্ৰয়োগ কিছুমান এনে ধৰণৰ : গাবত, কৰত, বাজত, কবসি, হোই নোই, যাই, থিক কহ, কহ, কহতু দেখু, দেখহ, দেখ, লেহ চিহ্নহ বোল, দলহ, লেলহ, ভেলা ভেলি গেলি, বহবি সঠবি বহয়ে নাতি নাহহে শুনয় নাতি, কববি নাহি নাতি কববি, বাখয়ে নাহি পাবল, প্ৰবেশিবহ, বৰিকহ, লভিকহ ইত্যাদি। ব্ৰজবুলি ভাষাৰ সৰ্ণনাম লক্ষ কিছুমান এনে ধৰণৰ : সে, যে কে, 'সে', যো উঠি, সোঠি, কি, তুহু, তোহা, তোহো, তোহাবি, তাহ, হামু হামাক, হামবাসবক, মেৰি ইত্যাদি। লক্ষ বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত ব্ৰজ-বুলি ভাষাত দ্বিতীয়া কৃ-বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ হয়। ইয়াৰ দ্বাৰা কেতিয়াবা ষষ্ঠী বিভক্তিৰ কামো সিদ্ধ হয়, যেনে, যাকু কৰত সেৱ, হামাকু ভেজল, নন্দকু নন্দন। কোনো লক্ষ-বিভক্তি যোগ নিদিয়াই চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কাম কেতিয়াবা চলোৱা হয়, কেতিয়াবা দ্বিতীয়া ক/-কুৰ পাছত 'লাই' পৰ-সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰা হয়, যেনে, ব্ৰজ যাই, ভবি আগকু বাঢ়য়ে নাহি চললি বালি ৰমনক লাই। ষষ্ঠী বিভক্তিৰ বাবে 'কব', কেব কেৰি, হেৰি, কহব ব্যৱহাৰ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া; যেনে, যাকব চাকব, যাকেব ব্ৰজনা, যাকেৰি নামে, যাতেৰি বিহাৰ, সবকহ ৰাজা নাম। লক্ষ মাল্যৰ দৃষ্টিৰে

চালে জনা ব্ৰজ-বুলি ভাষাৰ মিচিনা শব্দবহেদৰ ব্ৰজ-বুলি ভাষাতো ভবেন্স, অৰ্ধভৎসম, ভন্তৰ আদি বিবিধ ধৰণৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। তথাপি ব্ৰজ-বুলি ভাষাত বিশেষকৈ নাটকৰ ভাষাত অৰ্ধভৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰ বেছি। তদুপৰি অনেক বকতা শব্দ, প্ৰাকৃত কণৰ শব্দ, সংযুক্ত শব্দ, সম্পূৰ্ণ সংযুক্ত-কণৰ প্ৰয়োগ আদিয়ে নাটৰ শব্দ-মালাৰ কিছু বৈশিষ্ট্য বহন কৰিছে। ভলভ বিছুমান উদাহৰণ দিয়া হ'লঃ পৰণাম, নিবন্ধান, বৰিখন, দৰপ, সবপ, পতনী পৰকাৰে, বিবিন্দা, ভাবভববিধে, ঘৰে ঘৰে, ক্ষেত্ৰতা আৰাৱ কৰে, ফোফাই ভেৰ দিয়া, শিৱ শুভেয়, লাই পাই, ডিৰী-চোৱ, মূহ, জলমহ, পিউ পুতা লহ লহ, লোই, পহ (প্ৰডু), অব-বক-কুৰল্ল-ধেমু কেদী-কংগনাখী, বিবিন্দ বিপিন-বিহাৰ-বিশাবদ নাম-গুণ শ্ৰবণ-কীৰ্তন, সকল-সুৰাসৰেধুৰ-শিৱ-লিখব-চুড়ামণি বিৰাজিত-পাদ-পঙ্কজ, কেলিগোপালং নাম নাটক সমাপ্তম্ ইত্যাদি। শব্দবহেদে আকৌ কোনো এটা আখ্যানক কেইবা প্ৰকাৰেও লেখি উলিয়াইছে, যেনে, এটা আখ্যানৰ মূল কথাখিনি 'কীৰ্তন'ত বৰ্ণনা কৰিছে। সেই আখ্যানক আকৌ 'দশমত অনুবাদ কৰি উলিয়াই'ছ। তাকে পুনৰ নাটকীয় ৰূপ দান কৰিছে। কিন্তু প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰত একোটা শৈলীৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। প্ৰত্যেক ঠাইতে একে কথাকে বিভিন্নভাৱে ক'বলৈ লৈছে আৰু যেতিয়া নিজৰ প্ৰতিভা প্ৰদৰ্শন কৰাৰ সুযোগ পাইছে তেতিয়া সি নতুনৰূপে মৰ্মস্পৰ্শী হৈ উঠিছে। উদাহৰণস্বৰূপ আমি কালিয়দমন-আখ্যানটোকে লব পাৰোঁ। কালী-নাগৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ জলৰ মাজত 'মৃতকৰ বেজ' ধৰি থকা শ্ৰীকৃষ্ণক দেখি যেনোদাই কি ধৰণে নিলাপ জুৰিছে শব্দবহেদৰ 'কীৰ্তন'ত তাৰ বৰ্ণনা এনেদৰে দিছেঃ "গধূলি কোনে যাইবে বংশী বাই। কোনে মোক গৈয়া বুলিবে আই ॥ ধূলা জাৰি কাক কৰাইবো স্নান। কোনে কৰিবেক গোবস পান ॥ সুন্দৰ বদনে বজায়া বেনু। প্ৰভাতে কোনে চৰাইবেক ধেনু ॥ কি ভৈল আজি মোৰ কৃষ্ণ বাপ। মৰিও নেড়াইবো ভোৰ সন্তাপ।" 'দশমৰ বৰ্ণনা এনেকুহাঃ "গোধূলি জাইবেক কোনে বংশিক বজাই। কোনে গৈয়া মোক আবে বুলিবেক আই ॥ ধূলা ঝাড়ি কাক নিয়া কৰাইবোহো স্নান। কোনে কৰিবেক মোৰ গোবৰ্গ পান ॥ সুন্দৰ বদনে কোনে বজাইবেক বেনু। প্ৰভাতে মেলিয়া কোনে চাৰিবেক ধেনু ॥ কি ভৈল পুতাই আজি কৃষ্ণ মোৰ বাপ। ভোৰ জমকাল ভৈল কৈৰ ইভো সাপ।" কিন্তু এইখিনি কথা 'কালিয়দমন' নাটত অতি মৰ্মস্পৰ্শী হৈ উঠিছে গদ্যৰ ভাষাতঃ "হামাৰ পুত্ৰক কে লিয়া বাই। গোধূলি আজু বংশী বজাই কে ব্ৰজক বাহুব, কাহেক ধূলা ঝাৰি বুকৈ বাকি কোলে ধৰব, কাহেক গোবস পান কৰাবব। কি ভৈল, আজু মোৰি কৃষ্ণ বাপ, কাহা গেলি, এবাকো উহি ভোহাৰি সন্তাপ।" ইয়াৰ পৰা

এইটো কথা স্পষ্টকৈ দেখা যায় যে শঙ্কৰদেৱৰ নাট্যৰ ভাষাৰ এটা সুকীয়া ৰূপ বৰ্ণিত হৈছে। এই সুকীয়া ৰূপটোক অসমীয়াৰ এটা বিশিষ্ট শৈলী বুলি ক'লে কুল কৰা নহ'ব। মূঠৰ ওপৰত পূৰ্বৰ পৰা চলি অহা ভাষা, চৰ্যা-পদৰ ভাষা, শঙ্কৰদেৱৰ সমসাময়িক ভাষা, আৰু শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰতিভা, আটাইবোৰ সংমিশ্ৰণত শঙ্কৰদেৱে ব্ৰজবুলি ভাষাৰ এটা সুকীয়া শৈলীৰ সৃষ্টি কৰিলে। এই শৈলীৰ অৱলম্বনৰ ফলস্বৰূপে তেওঁৰ প্ৰচাৰিত বৈষ্ণৱ-ধৰ্ম জন-সাধাৰণৰ বেছি হৃদয়স্পৰ্শী হৈ উঠিল। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে অসমী প্ৰতিভাৰ বলেৰে অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন শৈলীৰ সৃষ্টি কৰি অসমীয়া ভাষাক চিৰদিনৰ কাৰণে জিলিকাই ৰাখিলে।

১৬২ শঙ্কৰদেৱৰ পৰৱৰ্তী অতি উল্লেখযোগ্য লেখক হ'ল কৈকুটনাথ ভাগৱন্ত ভট্টাচাৰ্য, অৰ্থাৎ ভট্টদেৱ (১৫৫৮-১৬৩৮)। অসমীয়া গদ্যৰ জন্মদাতাকাপ তেওঁ জনাজাত। আমবাৰীৰ শিলালিপিৰ পাঠোদ্ধাৰৰ দ্বাৰা অসমীয়া গদ্যৰ জন্ম-কথা তেওঁৰ শতিকালৈ পিছুৱাই গৈছে। শঙ্কৰদেৱে বচনা কৰা অসমীয়া নাটতে সাহিত্যত অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে যদিও অসমীয়া নাটবোৰ কিন্তু সম্পূৰ্ণ গদ্যত বচনা কৰা নহয়, মাত্ৰ সূত্ৰাৰ আৰু নাটকীয় চৰিত্ৰৰ বখাত গদ্য ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। সেই গদ্য এজ-বুলি-শৈলীত বচনা কৰা। শঙ্কৰদেৱৰ সময়তে 'ভক্তিৰস-তৰঙ্গিণী' নামৰ গ্ৰন্থখন বচনা কৰি হৰিদেৱে (১৪২৬) সাহিত্যত অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰথম চানেকি দাঙি ধৰে [দ্ৰষ্টব্য : পৰিস্থিতি : তিনি] ভট্টদেৱৰ 'কথা-ভাগৱত' আৰু 'বখা গীতা' সম্পূৰ্ণৰূপে গদ্যত বচনা কৰা। ভট্টদেৱে তেওঁৰ প্ৰসিদ্ধ 'বখা-ভাগৱত'খন দামোদৰদেৱৰ 'অজ্ঞা' অনুসৰি শ্ৰীমদ্ সৰ্বলোকৈ' বুজিব পৰাকৈ ভাঙনি কৰি উলিয়াইছিল। 'কথা-গীতা' পিছত লেখি উলিয়ায়। তেওঁৰ বচনাৰ ভাষা সম্বন্ধে আলোচকসকলে নানা ধৰণৰ মন্তব্য দিছে। বেছিভাগ সমালোচক তেওঁৰ ভাষা 'সংস্কৃতীয়া', 'তেওঁৰ গদ্যত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষা সেই যুগৰ চলিত ভাষা নহয়', 'দৈনন্দিন কথা ভাষাক ভট্টদেৱে গ্ৰহণ কৰা নাই', ভট্টদেৱত 'বিভক্তি সম্বন্ধে বিশেষ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া একো নাই' আদি বাক্য প্ৰয়োগ কৰিছে। ড. কাকতিৰ ভাষাত ক'বলৈ হ'লে "ভট্টদেৱৰ গদ্যত ভাষাবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিৰে বিশেষ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া একো নাই। তেওঁৰ গদ্য-ৰীতি সংস্কৃত শব্দৰ দ্বাৰা ভাৰাক্ৰান্ত। তেওঁৰ ভাষাতকৈ পদ্য-ৰচকসকলৰ ভাষা বেছি ঘৰুৱা আৰু কথা ভাষাৰ ওচৰ চপা। তেওঁৰ গদ্যই তেওঁৰ সময়ত কথিত ভাষাৰ কোনো ধাৰণা দিব নোৱাৰে।" নিৰপেক্ষ দৃষ্টিভঙ্গীৰে চালে কিন্তু ভট্টদেৱৰ 'কথা গীতা' আৰু বিশেষকৈ 'কথা-ভাগৱত'ত তেওঁৰ সময়ত প্ৰচলিত ভাষাৰ সুন্দৰ চানেকি পোৱা যায়। এই দুখন গ্ৰন্থত সংযুক্ত অনেক ৰূপ কামৰূপী উপভাষাত এতিয়াও প্ৰায় সুবহুৰূপে ব্যৱহাৰ হৈ আছে। তলত সেইবোৰৰ কিছুমান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

অসমীয়া শব্দ

আঁহাৰ
আটাঁচ পাৰ
আত্ৰাণ
উপৰত
একলাই
কুন / কুন
বাৰ
কক
গল
গাচ
গণ
চাৰ
চিৰি
জান দিলা
জৰি
জৰা দিল
টানি নেই
ঠোঁথ
তুমাৰ, তুমাক, তুমাঙ
ধূলা
ফেল
বেজ
বেজতট
বেৰটী / বেৰপেটী
বাউ
বাৰি
ভাঙি দি
ভিজ
(চকু) মূজ

কামৰূপীয়া শব্দ

আঁহাৰ
আটাঁচ পাৰ
আত্ৰাণ
উপৰোত
আক্কাই
কুনি
কাখ
কোক
গল
গাভ
গল
চাৰ
চিৰি
জান দিলাক
জোৰি
জৰা দিলা / দিলাক
টানি নেই
ঠোঁঠ
তুমাৰ, তুমাক, তুমাঙ
ধূলা
ফেলা
বে
বেংহাঙ
বেৰাপটী
বাউ
বাৰি
ভাঙি দি
ভিজ
চোখ মূজ

ভট্টদেৱত পোৱা ৰূপ

মঞ্জি
 যথোদা
 বাৰিষে লাগি
 লাগ পাইবা
 লাগ নাপাইল
 লাগুলা
 লগলা জাস
 ল/গাত
 লুখা
 লুখান
 লুখান
 সাতটা
 গগৰ হেন নাক
 হাঠল
 হাথী

কামৰূপীত পোৱা ৰূপ

মই
 যথোদা
 বাইধৰাক লৈগি
 লাগ পাবা
 লাগ নাপালি
 লেঙুৰ
 লৈ যাহ
 লগাত
 লুখা
 লুখান
 লিখান
 সাতটা
 হান
 হাঠে
 হাথী

১৬৩. প্ৰকৃতপক্ষে ভট্টদেৱত 'কথা-গীত' আৰু 'কথা-নাগৰত'ত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটো তেওঁৰ পূৰ্বৱৰ্তী মাধৱ বন্দলী, লক্ষ্মণদেৱ আদিয়ে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ পৰম্পৰাত গঢ়ি উঠা ভাষা। পূৰ্বৰ পৰম্পৰাৰ ভাষাৰ উপৰি ভট্টদেৱৰ সময়ত গঢ় লোৱা ভাষাৰ আন ৰূপৰ চানেকিও এই গ্ৰন্থ দুখনত পোৱা যায়। পূৰ্বৱৰ্তী লেখক সকলৰ ভাষাৰ পৰম্পৰাৰ নিদৰ্শন ভট্টদেৱৰ ভাষাৰ এক-বিভক্তি, বহুবচনৰ প্ৰত্যয়, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, সৰ্বনাম, ক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন ৰূপ (দুমুনন্ত কৃদন্ত, নাস্ত্যাক, অসমাপিকা), ক্ৰিয়া-বিশেষণ, সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰ, তুলন'-প্ৰথা আদিত সংৰক্ষিত হৈছে। ভগৱত আশোচনাই কথাখিনিৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিব। শব্দবিভক্তিহিচাপে ভট্টদেৱৰ বচনত প্ৰথমা, দ্বিতীয়া-ক, তৃতীয়া-ক, সপ্তমী-ত পোৱা যায়, যেনে, কংসে, যাক, বসুদেৱৰ, ভান (প্ৰসাদে), গৃহত ইত্যাদি। কেতিয়াবা প্ৰথমা বিভক্তিয়ে তৃতীয়া আৰু সপ্তমীৰ, সপ্তমী বিভক্তিয়ে দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ, দ্বিতীয়াই চতুৰ্থী আৰু পঞ্চমীৰ কাম কৰাও দেখা যায়, যেনে, যুষ্টিয়ে (অবতাৰ ধৰিছা), নেত্ৰজলে (ভিজাই), একলৰে (সাৰথিক ছেদিল), গৰ্ভে, শুকল (পুচল), মোত (কহা), গোকুলক (গৈলা), (দৈৱকীৰ গৰ্ভ) ৰোহিণীক (নিলে), স্বৰ্গক (গৈলা), যত্নক, (ভয়ে), দানক (আলাই),

যুক্ত (ইহাই)। কেতিয়াবা কোনো শব্দ-বিভক্তি ব্যৱহাৰ নোহোৱাত চকুত পৰে, যেনে, মহাপুৰুষৰ লক্ষণ, ডোৰ ঠাই আসিহো। ভট্টদেৱভো লক্ষ্মী বিভক্তিৰ কোনো চিন নাই। অপাদানৰ অৰ্থ এনেধৰণে বুজোৱা হয় : গৃহৰ পৰা, মুখ-পক্ষৰ পৰা, যাত্ৰা জ্ঞান অথহে হয় পাপন্ত নিবৃত্তি নহৈবো, বৈয়াক্ত হন্তে, বথৰ নাথি, ধনু হাতৰ থসি পড়ে। বহু-বচনৰ প্ৰায়স্ফিহাপে সব বা, গণ, ঠে আদি ব্যৱহাৰ আছে, যেনে, পুত্ৰসব, পুৰুষীসব, ভোৰা, নটীগণে, ভাঠেৰ, আঠেক, ভোঠেৰ আদি। দ্বি-বচনৰ বাবে 'যুগল' শব্দৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়, যেনে বাহুযুগল। নিৰ্দিষ্টভাৱেচক 'গোট'ৰ ব্যৱহাৰ আছে, যেন, গদাগোট। ক্ৰিয়া ৰূপৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন কালৰ ৰূপবোৰ এনে ধৰণৰ :

(ক) বৰ্তমান কাল : কৰেঁ, কৰ, কৰে, ক'হ, ধাৱে, পাৱ, ব'বন্ত, কহন্ত, বোলয় আদি।

(খ) ভূত-কাল : কয়ল, গৈণা, হৈস, উঠি। শুচিল কৰিল, নকহিলা বহিল, গৈল, পাইলা, দেখিলে আদি।

(গ) ভবিষ্যত কাল : হৈব, হৈবা, পাইবা হৈবে আদি।

(ঘ) অনুজ্ঞা : দেখ কহা, দেখা বোল, চাৱা, বহ, বাখিলো, কতিয়াক আদি।

১৫৩ : আন ক্ৰিয়া ৰূপৰ চানেকি তলত দিয়া ধৰণৰ

(ক) ক্ৰমুদন্ত : শুনিতে, কৰিতে বুজিবে, বাখিবে লাগি, শুজিবাক লাগি, দিবা (ইচ্ছা কৰিলা)।

(খ) কৃদন্ত : নিবাৰ যাইবাৰ যজন্তা ভজন্তা (যত) কৰন্ত।

(গ) নাস্তাৰ্থক : নকাৰ নেদেখে, নেৰ, নাপাইলো, নাবাট, নুগলিল, নুশুখাৱ এৰাণ নজাই, কৰণ নজাই, নাভা কৰে।

(ঘ) অসমাপিকা : ডাকি (হৰি বোল) এৰি, আনি নেদেখি, কাঢ়িয়া, লৈয়া, গৈয়া, লৈয়া

১৬৩ ২ ভট্টদেৱত ক্ৰিয়াবিশেষণায়ক ৰূপকেতবোৰ এনে ধৰণৰ : এমানে ভেমনে, কেমানে, বেনে, বৈন্ত ত্বেৰ এনয়, মোনে ইত্যাদি। সৰ্বনাম শব্দহিহাপে যি, ই, যিগ্ৰি, আমি, তুমি, এই আদি ৰূপ আছে। 'আপুনি' শব্দৰ 'নিজ' অৰ্থতে পোৱা যায়। সংযুক্ত শব্দ কিছুমান এনেকুৱা : কৃষ্ণ-কথা, বিশ্ব-দৰ্শন, পাদ পদা-বজ, পুষ্প-চন্দন-বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰ, ব্ৰজ-পালন-সংহাৰণ, দত্ত-হু-সিংহাসনাদি ইষ্ট-সংযোগ বিশেষণাদি, মুখ-নেত্ৰ-বাহু-দন্ত উক-পাদযুক্ত। তুলনা দেখুৱাবৰ কাৰণে ভট্টদেৱে এনে ধৰণৰ প্ৰয়োগবোৰ দেখুৱাইছে : ব্ৰাহ্মণত কৰি মোৰ চতুৰ্ভুজৰূপো প্ৰিয়ভম নহ। উত্তম জনৰ মৰণভো কৰি অকীৰ্ত্তি বড় দেখি। বুজিছো কৰি আত্মা শ্ৰেষ্ঠ।

১৬৪ ভট্টদেৱৰ ভাষান্ত নতুনত একেবাৰে নোহোৱা নহয়। অকৰ্ষক ক্ৰিয়াৰ লগত প্ৰথম বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ এওঁৰ বচনত আছে, যেনে, কংসে নিৰ্বাণীয়া গৈল, অৰ্জুনে বহিলা। নিৰ্দিষ্টভাৱেচক 'টা'ৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া, যেনে, সাতটা। ক্ৰিয়া ৰূপৰ ক্ষেত্ৰত যুৰাই, শুধাই, মিহিৰে, কবাৰে, জন্মাৰে, কৰিছি, কৰিছত, লাগিছত, আনিছে, ছুৱাইছিল, বহিলে, নাপাইলে (অসমাপিকা) আদি ৰূপ পোৱা যায়। পূৰ্বৱৰ্তী লেখকসকলৰ বচনত পোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপৰ নোবোলোহো, নিদিবাহা, আদিৰ শেষৰ, হা, হো আদি আধিক্য প্ৰভাৱবোৰৰ বিলুপ্তি ঘটিছে। চতুৰ্থী বিভক্তি 'লৈ' (জাললৈ বুলি হানিলা)ৰ ব্যৱহাৰো নতুন। ভট্টদেৱৰ বচনত সংযুক্ত ষাত্ত্ব কিছুমানৰ ব্যৱহাৰ মন কৰিবলগীয়া, যেনে, বাদ্য কৰ, ধ্বনি কৰ, শব্দ কৰ, হৰা পাৰ লগু হ, পূজা কৰ, নমস্কাৰ কৰ, জোৰা দি, লাগ ধৰ। ভট্টদেৱৰ বচনত বহুবচনৰ প্ৰত্যয়বিভাজন গুলা আৰু সমূহৰ ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে, যেনে, কতোগুলাক পত্ৰতে ঞ্চিলা, প্ৰাণীসমূহ। দ্বি বচনৰ বাবে 'হুয়ো' শব্দৰ প্ৰয়োগ হৈছে, যেনে, তোৱা হুয়ো। ভট্টদেৱৰ বচনত পৰ-সৰ্গৰ অধিক মাত্ৰান্ত ব্যৱহাৰ হোৱাত দেখা যায়। তলত ভেনেটাইটামানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল

আগত : তাৰাৰ আগত

উপৰত : ৰথৰ উপৰতে

নিমিত্তে : কি নিমিত্তে

নিকি : গৈলা নিকি

নু : কুনু স্ত্ৰী আনক ভজিবে

দ্বাৰায়ে : জানৰ দ্বাৰায়ে

মৰাত : ৰাক্ষসৰ মৰাত

মৰো : পক্ষী মাৰো

মতে : সাংখ্যৰ মতে

সমে : কাৰ সমে

সমুখত : বুদ্ধৰ সমুখত

হতাই / হাতাই : বিশ্বকৰ্মাৰ হতাই, তাৰ হতাই।

১৬৫ ভট্টদেৱৰ বচনত সৰ্বনাম শব্দৰ কিছুমান ৰূপ অলপ বেলেগ ধৰণে পোৱা যায়, যেনে, কুনে, কুনু, তুমাক, তুমাত, কেনো, আমবা আদি। এইবোৰ পশ্চিম অসমৰ উপভাষাবোৰ ৰূপ। ক্ৰিয়াবিশেষণ-শব্দৰ ক্ষেত্ৰত ভট্টদেৱত একলাই, সদায়, আৰু নাইকা শব্দৰ (নাইকা নটো) প্ৰয়োগ হৈছে।

১৬৬. ভট্টদেৱৰ বচনাই আধুনিক অসমীয়া বাক্যৰ চানেকিও দাঙি ধৰে। তলত এনে কিছুমান বাক্য দিয়া হ'ল :

- (১) তুমি বৰ জ্ঞানৱান কবিলা
- (২) তুমি কাষদেব, মই বডি, তুমাব পত্ৰিত্তা ভাৰ্যা
- (৩) কুন তুমি, কাৰ হুহিতা
- (৪) মই সূৰ্য্যৰ হুহিতা
- (৫) যি লাগে ষোজা
- (৬) হে সুন্দৰী, তুমি ভন্ন নকৰিব
- (৭) মই আজিস দেখিলো
- (৮) আত্মাৰ পুন বিনাশ নাই
- (৯) এই আত্মাক অন্ত্ৰেয়ো নাকাটে, জালোৱা কোমল নকাৰ
- (১০) ভক্তিবিনে সকল জ্ঞান কেবলে শ্ৰম
- (১১) বিষয়ী লোকৰ সংসাৰ-সাগৰ-তৰণ উপায় কেবলে হৰি-কীৰ্ত্তন
- (১২) তুমি আমাৰ পিতৃ, সুহৃদ, গুৰু, দেৱতা
- (১৩) তুমি বৃষকণী ধৰ্ম্ম
- (১৪) একদিনা পৰীক্ষিত ৰাজা ধনু-শৰ ধৰি যুগল্লা বহিতে বনক গৈলা

১৬৭ ভট্টদেৱৰ ল'ৰাৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াকে ক'ব পাৰি যে তেওঁ দামোদৰ দেৱৰ আজ্ঞাত সকলোৱে বৃজিব পৰাকৈ গদ্যত ভাগৱতখন বচনা কৰোঁতে ভেঁওৰ সমন্বত প্ৰচলিত কথিত ভাষাৰ বেছি অংশৰ ল'বলগীয়া হয়। সেই কাৰণে 'কথা-ভাগৱত'ত কথিত ভাষাৰ চানেকি প্ৰচুৰ পৰিমাণে আছে। গীতাৰ বিষয়-বস্তু আৰু ভাষা ভাগৱততকৈ সুকীয়া হোৱা কাৰণে আৰু বিশেষকৈ গীতাৰ মৰ্মাৰ্থ হৃদয়গ্ৰস্ত কৰি 'সংক্ষেপে' বৰ্ণনা কৰোঁতে 'কথা-গীতা'ৰ কোনো কোনো ঠাইত সংসম লক্ষ্য প্ৰাচুৰ্য দেখা গৈছে, তথাপি আৱশ্যকতা অনুসৰি ভট্টদেৱে কথা ভাষাৰ ৰূপ আৰু সংক্ৰান্তীয়া ৰূপৰ সুন্দৰ মিলন ঘটাইছে। উদাহৰণস্বৰূপে এইবোৰ বাক্য চাব পাৰি : "স্বৰূপত আত্মাৰ জন্ম নাই, মৰণো নঘটে, আছে হেনো নোহে, টুটনো নাই, পৰিণামো নেদেখি, বুদ্ধিয়ে নহয়। এই আত্মাক অন্ত্ৰেয়ো নাকাটে, অগ্নিয়ে নবহে, জলেয়ো কোমল নকৰে, বায়ুয়ো নুত্তৰাৰে। এভেকে অ'হুদ, অদাহ, অক্লেদ, অশোচ্য, নিভ্য সৰ্বগত, অচল, সনাতন, অব্যক্ত, অচিন্ত্য, অপ্ৰাপ্য, কৰি কহে। হেন আত্মাক জানি তুমি লোক বহিতে যোগ্য নহবা"। শঙ্কৰদেৱৰ ব্ৰজবুলি-ভাষাটো বিদৰে এটা বিশিষ্ট শৈলী, ভট্টদেৱৰ 'কথা-গীতা'ৰ ভাষাও এটা সুকীয়া শৈলী। ভট্টদেৱে

কথিত অসমীয়া ভাষাটোক সদাৰূপ ব্যৱহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ সুদৃঢ় ভেটি স্থাপন কৰিলে। আন ভাষাত ব'বলৈ গ'লে "অসমীয়া কথা ভাষাই উট্টদেহৰ হাঁহত দ্বিজন্ত লভিলে"।

১৬৮ চৈধ্য-শতিকাৰ পৰা ষোল-শতিকাৰ মাজৰ অল্প কবিসকলৰ, বিশেষকৈ পাঁচালী বৰি পীতাম্বৰ, মনসা-কবিতা মনবৰ, আৰু দুৰ্গাবৰে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাটোলৈ লক্ষ্য কৰিলেও মাধৱ কন্দলী, শঙ্কৰদত্ত, আৰু ভট্টদেৱে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ পৰম্পৰাৰ ভাষাটোৱে বসিত হোৱা দেখা যায়। ইয়াৰ দ্বাৰা প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ কথিত স্পষ্ট ৰূপ এটা আমাৰ দৃষ্টি গোচৰ হয়। পীতাম্বৰ 'উষা-পৰিণয়'ত 'ৰচিলো পাঁচালি যেন বুঢ়া সৰ্বলোক' বুলি লেখিছে। মনকৰ, দুৰ্গাবৰ, আৰু পীতাম্বৰৰ ভাষাৰ গঠনসম্পৰ্কীয় তলৰ বৈশিষ্ট্যখিনি এই ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া :

(১) ক্ৰিয়া ৰূপ : ক নিগদতি, গাৱে তনে, বদতি, কাৰাহো, কৰই বংস্ত, কবয়, দেস্ত, জোগায়, বোলে, জানাহ, হইস।

(২) গেল-গলা, ভেলা, কৰিল, বিচিল, ভৈল, ৰহিল, হইল, গৈল, লৈল, ধৰিলা, পেলাইলন্ত ৰচিলন্ত, ৰচিলেব।

গ, পলাইব, গাইবা, বহিবো, কৰিবাহ।

(৩) দিলোক লৈলোক, কহিলো, লউ, আনহ, দেহ, নাবুলিহ, ক্ষেমিহ থাকিহ, ফুৰাহা, হোক, সুন, থাকোব।

(৪) কৃদন্ত ৰূপ : বসাইবাৰ, জিৰাৰাৰ (থান, পচো, সুনন্ত)।

(৫) কৃমন্ত ক্ৰিয়া-ৰূপ : (সৃষ্টি) কৰিবাক, দিতে, সাজিতে।

(৬) অসমাপিকা ক্ৰিয়া ৰূপ : কৰিয়া, বসিয়া, উঠি, কৰাই (ভিম্বিৰ) খণ্ডিৰ, গহা (থ)।

(৭) নাস্তাথক ক্ৰিয়া ৰূপ : নাজানো, নাদেখিয়া, নুন্তোনক, নাজায়ে, নুজুৱাই কহিতে নাজুআই, নৰহে।

(৮) শব্দ বিভক্তি : প্ৰথমা -এ, দ্বিতীয়া-ক, তৃতীয়া-ব/ন (পোঞাৰ পাঞ্চালি, সুবৰ্ণৰ, বতনেৰ, চন্দনেৰ, ভাহান), সপ্তমী-ভ। প্ৰথমা বিভক্তিৰ দ্বাৰা তৃতীয়া আৰু সপ্তমীৰ, সপ্তমীৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ কামো চলোৱা হয়, যেনে, হাতে নাজানো, মুখে নাজানো, মাত্ৰে, চৰণে, মায়ন্ত কহে। কেতিয়াবা শব্দ বিভক্তিৰ প্ৰয়োগো নহয় যেনে, ভোভলা চৰণে। অপাদান কাৰক বুজাবলৈ এনে ঘৰণৰ ব্যৱস্থা আছে : কোথাইৰ পৰা, সাগৰেৰ পৰা, স্বৰ্গ হন্তে, এঠা হন্তে, ভাণ্ডাৰ হন্তে, উত্তৰ হন্তে, সিংহৰ নামিয়া। নিমিত্ত কাৰক বুজাবলৈ এনে প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায় : ঘৰক আইল, মেদিনীক লাগি, দুৰ্গাক লাগিয়া।

(৭) বহুবচনায়ক প্ৰত্যয় : -সৰ, -গং, -ৰা, চন্ন, -সহা (এসৰ, নাৰীগং, জাৰা, ভোৰা, ধেনুচন্ন, ভেসহা)

(৮) নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় : গোটা, খান, খানি, গাচি, পাত, জন (ভিমাগোট, লাজগোট, ঢাকগোট, তিনিগোট, থলখান, মগপখান, বাৰগাচি নাৰিকল, একপাত ফুল : আনজন) ।

(৯) ক্ৰিয়াবিশেষণায়ক শব্দ : এশা, ঝাণ্টে, কেমনে, কমনে, কেনে, হেনন্ন ।

(১০) স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয় : (বাসুন্) কমাটতেৰে, (হাৰি ঘাটে) বৈয়াৰে, খাৰবে ।
তু উঠৰে উঠ বাপু (ব গী) ।

(১১) তুলনা : পুৰুষত কৰিয়া ভিৰি বৰ বোধ, ভোমাত আগল আছে বেছলাই সুন্দৰী ।

(১২) শব্দ প্ৰয়োগ : অথিতি, অপ্রাজিতা, আটাল, আঠু-কুৰ, উকতি চা, কামা 'কাট', কতি, কথি (গেলা), কাদা 'বোকা', কালুই 'ফণি', কাউৰ, কালুৰা, গল, 'ডিঙি', গুলা গুৱা', চাগল, চিলান, চতক, ছাব, জল, বাৰা, ঠেঠ, ঠেকনা, ডাক ডাকিস, ডিমা, ঢাক. ভৰ 'বাম', দহ 'দ', দাক 'ঔষধ', নাউ 'নাম', নাগেশ্বৰ, নিন্দ, বৰ দৰা', বাহিৰাইল, বৈনৌ ভাড়ি 'ভাঙ', ভোখ, ভিজ, তুখিল, ভাৰ্শা কৰ মমা/মামা, মহৰি 'অঠুৱা' কলা লাঙ্গুল, লিথান, সুতাৰ বাট', সাৰি পা', 'সাৰণা', হাসিনি, হাঠ 'খাজ কাট', ইত্যাদি ।

১৬৯ মনকৰ, দুৰ্গাবৰ, শাক পোতাশ্বৰ ভাষাই পশ্চিম-অসমৰ উপভাষাৰা প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে ।

চতুৰ্থ অধ্যায় ব্যবহৃত অসমীয়া

(সোতৰ শতিকাৰ পৰা ঊনৈশ শতিকাৰ প্ৰাবল্যলৈকে)

১৭০ প্ৰাচীন কালৰে পৰা কোচ-ৰাজত্বৰ শেষলৈকে (সোতৰ শতিকা) নামনি অসমতে সাহিত্যৰ কেন্দ্ৰ গঢ়ি উঠিছিল। তাৰ পাছত এই কেন্দ্ৰ উজনি অসমৰ আহোম-ৰাজধানীলৈ স্থানান্তৰিত হয়। আহোম ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত অসমীয়া ভাষাটোৱে নানা ধৰণৰ বুৰঞ্জী আৰু বিভিন্ন বিষয়ৰ কিতাপ-পত্ৰত ব্যৱহৃত হৈ নতুন জীপ পায়। আন সাহিত্য ৰচিত হ'লেও আহোম যুগৰ বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ সংখ্যাই আটাইতকৈ বেছি বুলি কোৱা হৈছে। এই সাহিত্যত সংৰক্ষিত ভাষা হৈছে “আহোম ৰাজ্যৰ সাধাৰণ মানুহৰ মুখৰ মাত-কথা আৰু ৰাজ-চ'ৰাৰ শাসকীয় ভাষাৰ চানেকি”। এলোদশ শতিকাত ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰা আহোমসকলে নিজৰ ভাষাৰেই বুৰঞ্জী লেখিছিল, প্ৰশাসনীয় কাৰ্য পৰিচালনা কৰিছিল, আৰু কথা-বতৰ পাতিছিল। কিন্তু ৩শ বছৰমানৰ ভিতৰতে তেওঁলোক দ্বিভাষী হৈ পৰিছিল। ষোড়শ শতিকাৰ পৰাই আহোমসকলে আহোম ভাষাৰ উপৰিও সমান্তৰালভাৱে অসমীয়া ভাষাৰে বুৰঞ্জী লেখিবলৈ আৰম্ভ কৰে। বুৰঞ্জী-সাহিত্যৰ সময় ষোড়শ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকালৈকে।^{১৭} আহোমসকলৰ ৰাজত্বকালত ৰচনা কৰা বুৰঞ্জীবোৰৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ নতুন দিশ এটাৰ ইঙ্গিত দিয়ে। তদুপৰি বুৰঞ্জীৰ ভাষাই পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্য আৰু প্ৰসঙ্গবাহু বহন কৰে। পশ্চিম অসমৰ ভাষাৰ যথেষ্ট-ৰূপে হোৱা প্ৰেৰণা বুৰঞ্জীবোৰৰ ভাষাৰ আন এটা লক্ষ্য বৰিবলগীয়া কথা।

১৭১ ধ্বনি তত্ত্বৰ দৃষ্টিৰে চালে বুৰঞ্জীৰ ভাষাত সংস্কৃত আৰু অসমীয়া মাত্ৰ ভাষাৰ ধ্বনি কেতবোৰৰ বিশেষভাৱে পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণ:

- (ক) ক > খ : পৰীক্ষিত/পৰীখিত, দখিন, খেমালীল, তু কাম দখিন।
 খ > গ : বৈলাখ/বৈলাগ/বৈহাগ, তু কাম বৈহাগ।
 ল > ব : দখবখী, দখো/দখি, তু কাম দখবখ (দখবখ)।
 য > হ : শেহ (শেষ), বৰ্জভবৰেহ (বলভবৰেহ), হুহী (দোহী)।
 স > শ : প্ৰখন (প্ৰসন্ন), তু কাম তুলেখী (তুলসী)।
 ব > ল : লৰীল (লৰীৰ), তু কাম লৰীল।

স>হ : বহ (বহ), কোহ (কোহ)।

ব>এ : বহ-এ (হ-এ), তু কাম আৰা (আৰা)।

স>হ : বহতি (বসতি), তু কাম বহ (বস)।

ব>ব : নব (নব) বহব।

ক>কট : বিকো (বিষ্ণু), তু কাম বিষ্ণু।

হ>ব : বাস (হাস), তু পু জস বাস।

জ>ব : মুৰা (মুজ)।

(৭) বুৰঞ্জীৰ ভাষাত মান ভাষাত হোৱা নিয় স্বৰ-ধ্বনিৰ ঠাইত কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত উচ্চ স্বৰ-ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায় (কামৰূপী উপভাষাবোৰে ই এটা বিশিষ্ট লক্ষণ)। কেতিয়াবা উচ্চ স্বৰ ধ্বনিৰ নিম্ন স্বৰ-ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা কপো একেলগে পোৱা যায়। উদাহৰণ :

ভিৰতা/ভিকতা/ভিবোতা তু কাম ভামূল, ম' জস ভামোল।

ভুৰ/ভোৰ।

মুধা (সোধা) পই।

মুৰ (যোৰ)

উপজিব (ওপজিব)

হাটমুৱা (হাটখোৱা)।

সাজিতি (সাজিহ) ইত্যাদি।

১৭২ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত সংৰক্ষিত প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ কিছুমান এন ধৰণৰ : (দুই) কুমাৰ, (ককাৰ কাৰণে) কহিলন্ত, পাকি পঠাই, কৈক, গৈত তান (পুত্ৰ), পাক, তাক, আপোন দেশক গৈলা, ভৈৰপৰা, ভেবোস, যুগুৰ জাগি, সিংহাসনৰ নামা, সেনামানে, কৌৱৰ সম, গৰিৰাক প্ৰতি, দিয়োক, মজি, হাঠিৱা চলন্তে, জিনিভে (পাৰিব), দিয়া, হয়, হইয়া, হৈল গৈল, জনমিল, বৈলা, থৈলা, আহিবাৰ/আসিবাৰ, মাথাত হন্তে, ভোমাত হন্তে, আহাঁৰ (ঘৰত), পাড়িলেক, দিনগোট, এইগোট, ইগোট এগোট, লোম, ভোৰ সজ্জতে বাৰোঁ, মানস নদীক লাগি, বেটাক লাগি, খোদাইলেক, যৈসানি, ভাজৰীয়াসৰ, বজাবৰ্গ, বাজাগণে হৈবাক লাগি, ভাসৱা, কেমনে, যেমনে, যে, সে, কে, কেহো ভাৰা, কাহাকো, কহন নাযায়।

১৭৩ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত পশ্চিম-অসমৰ ভাষাৰ ৰূপো প্ৰচুৰ পৰিমাণে সংৰক্ষিত হৈছে। ভুলত সেইবোৰৰ কিছুমান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল : জন্মো, কিম্বোনাথ, ভন্মো, জামণ (বাহ), বেলা (হ'ল) চপকৰে (তৎক্ষণাৎ), টেঙাৰ ঘান (পোৱাল ১টা), (এই

কথা কহিম, বাই, বাত-বাত্ৰা, লোৱা (লো) লোহা, (নোৱৰা) হেন, (বুক) চিখি, ওঠৰ, এঠেৰ, ছাল (ছেলহী), খেহ পথ, ডৰ (বাম), গাহ, বয়া, নাও (নাম), আহৌক, গাঞা খাৰ্কাঁক, ইৰাল, গেল, জাই (মা), বৰ্জোঁ, জাহাৰ, খলে নি, আত থাকি (ইয়াতক), গল (ডিঙি), তেন সমাই (এনে সময়), কাণ্ড গুলি (গুল), কি লাগে কক, (ডনৌয়েক এটা, ভামকা (ভামচা) কৰে।। ভোমোৰা/ভোমুৰা/ভোম্ৰা, মানুহৰ (মানুশৰ) হস্তে, (খণী) হলু, লালভা, আৰী (গাখীৰ), গিলিপ, ভোল, বৰা (গাহৰি), সুমাই, (বাতি) খপ্ বৈনি বৰিহনা (বৈহৰাণা) মেঘো বৈহাণ্ড (বৈহোঙ), ঘানুৰ (মানুশ), জল, চাৰা বীয়ক মামোৰা (মাতৃহীন), চল্লনাৰাণ, আমৰা (আমি) জানিছ, উমৰা, পাইছেন, দিদি, তামাৰ (পূৰ্বে), গোসা কৰ, কুকমা, ছাগল, দামাল (দলং)।

১৭৪ শব্দ মাল্যৰ দৃষ্টিৰে চাওঁ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত নানা ধৰণৰ শব্দৰ মিশ্ৰণ ঘটা দেখা যায়। তৎসম, অৰ্ধতৎসম তন্ত্ৰৰ, দেশী বিদেশী (আৰবী, পাৰছী, হিন্দী) শব্দৰ উপৰি আ'হাম আৰু আন জনজাতীয় ভাষাৰ শব্দও বুৰঞ্জীৰোৰত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা গৈছে। তদন্ত নিৰিগ শব্দ মাল্যৰ তালিকা দিয়া হ'ল:

(ক) তৎসম শব্দসমূহৰূপে এই শব্দাবলীৰ চাব পাৰি: দৰি, দুহু, ঘূত, দন্ত, দণ্ড ভূত, গোত্ৰাঙ্গণ, দৈবজ্ঞ বৈদ্য, কায়স্থ, স্বপ্ন, ক্ৰন্দন, ভয়-ভাষ্টি, কহা, পুত্ৰ, বাতি, সৰ্প শযা ভাৰ্য্যা, অৰ্ধ, তীৰ্থ, দান-দক্ষিণা মনুষ্য, দেৱতা, বাত বৃষ্টি, ৰাজ্য, মধ্য, আত পুজা সেৱা মন্ত্ৰ, অহায়-অৰ্ব ইত্যাদি। তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত ভলৰ বা আন ইটাও মন কৰিবলগীয়া: বাগব লক্ষণ: আকৃষ্টিত কেদ, সিংহবন্ধ গ্ৰীবা, হস্ত পাদ চক্ষু বস্ত্ৰবৰ্ণ, দক্ষিণ হস্তত তিনিটা তিল, শঙ্খ-পদ্ম বাম হস্তত অঙ্কুশ, গদা। উল্লেখ্য তিনিটা, ৰেখা, কাস্তি শ্ৰীমন্ত। এনয় চিহ্নযুক্ত ইন্দ্ৰপুত্ৰে ১০৭১ শকত স্বৰ্গাদি পৰ্ব্বতত কিৰাতসকলৰ ৰাজ্য হ'ল। তেওঁৰ পুত্ৰ মণ্ডাতজয়ী ৰাজনীতি ভেদকো জ্ঞানাতা শ্ৰেষ্ঠ চৰিত্ৰ উদ্যমশীল স্তম্ভন বশীকৰণ এই সকলোৰে জ্ঞানে, ভৱিষ্যৎ কাৰ্যকো জ্ঞান, পিঠি কোথ গল উপস্থিত ৰাজ-চিহ্ন আছে, দুই হস্তত স্বৰ-অঙ্কুশ, অনামিকা, কনিষ্ঠ অঙ্গুলি সমান, হস্ত-পাদ চক্ষু বস্ত্ৰ এনে পিতৃ স্বৰ্গী হ'লত ১৩১১ শকত ৰাজ্য হ'ল।

[দেওখাই অসম বুৰঞ্জী]। আকৌ ই আখ্যানং সমাপ্তং (পাদজাহ বুৰঞ্জী)।

(খ) অৰ্ধ তৎসম শব্দ কিছুমান এনেদৰে: শুকিলা/শুকুলা, মুকুতা, কিৰিখি, বৰিষণ, ঘৰিণী, পাতৰ (পাত্ৰ) আদি।

(গ) তন্ত্ৰৰ আৰু আন শব্দ: হাতী, ঘোঁৰা দাঁত, মূৰ, গৰু, ম'হ, মেঠন, গাহৰি, বামুণ, কাথ, কলিভা, হিলৈ, বাক, বচা, ডিঙি ভূৰ, কঁহাৰ, সোণাৰী,

তেলী, মালী, ধোবা, বাঁচ, চৰাৰ, কমাৰ কুলাৰ, তাঁতী, কেৰ্টী, কোচ, চুটিয়া, গবীয়া, মবীয়া, হাবি, আঁঠুয়া, টেমী, কটাৰী, ধান, কোমোৰা, কচু, আঁদা, কেবেলা, বেভেনা, বপাহ, হাঁহ পাৰ, কুকুৰা, ছাগ, পহু, মাছ, কাছ, চাউল, লোণ, ভেল, গুব, ধুওপাত, ডামোল, পাণ, আঁঠু চাউল, মুণ্ডমাছ, মাটিমাছ, হালধি গুটি, ভোণজীয়া, হিজ, খৰি, ভোটমৰিচ, চুণ চক-হাড়ী, তাল, আম, কঠাল, বেল, নাৰিবল, ডাম পিতল, সোণ, কাঁহ, জাতিফল, কাপৰ, মোট, লাড়ু, কাঠী, কামি, চৰ্কাৰ, ডৰ, আদমি, ফোজ, গোলাম, খুব, নাবাব, খাজানা নগদ, দস্তৰ, ডিল্লার (ডৈয়াৰ, নফৰ, কপীয়া, বিহান, খেদ', কোবাণ লাল, হুফেদ, খাতিব, খুচি, মাল্লুম, জৰ্দ, ছবুজ, সলাহ, পয়লা, চাগিৰ (চাগিৰ্দ) মহিনা, হুসমন, নেমাছ, ওজু, ফাৰাক উত্যাতি।

(৪) আহাম শব্দ আৰু অসমীয়া শব্দৰ লগত আহাম শব্দঃ মহাবাজাৰ থকা ঘৰ হোলোং লেচাম বুলি ভালুক, লেচাই বুলি বাঘ লাঙ্ বুলি সাপ, লাচিত বুলি উদ, লাণত বুলি মেকুৰী, লাউ বুলি বান্দৰ, চোখাম কৰি, খেম কৰ গৈ খুনবাৰ, মাষ্টাং, চকলং, লাংনি কামুত, লাকনি বাপচান, লাকনি বাইমিত ইত্যাদি।

(৫) সম্বন্ধাচক শব্দঃ জোঁৱাই, শহৰ, জোঁঠৰি বৈনাই, ভাগিনী, ভাৰ্যা ঘৈণী, বাপৰ, বাপেক পুতক, ভায়ৰ, ভায়ক, এনা-য়ক, পুথাবক, ভনী, জিন্নী, বৰপুতাব, বৰ মাজু পুতক, সৰু মাজু পুতক, সৰু পুতক, বুপা ককা পে', পুলিন পুথাত, নাতি বৰা আজা বকা ইত্যাদি।

চ সৰ্বনাম আৰু সংখ্যাচক শব্দঃ আপোনাৰ (নিজৰ, আপুনি (নিজ), তা ও সিহু তেহু তথি, মগি, সিমকল তান (তাৰ), পোন্ধৰটা, এবৰটা, আৰ (পুৰুষ) আদি।

প্রতি বৈয়াক্যক শব্দঃ কৰ-খুত ঘাট-ফাঁট, বা-বাহন, ম'নুত হনুত, ব' চং, ডা ডাঙৰীয়া, চ' চকী, ছা ছোৱালী, ফা-ফুলন

জ' সংযুক্ত শব্দঃ ডামোল-পাণ, বোল-বচন, হুখ-মৰম, আনন্দ উৎসৱ ভূত-পিৰাচ ভূত-ভৱিষ্যত, শাক কচু পাণ-গুব', অস্ত-শস্ত, মাছ পহু, কোৱা-জিলা, হাড়ী-যুঁজ, ম'হ যুঁজ খোৱা পিছা, বাটি-লোটা, দ্ৰব্য-বস্তু শৰ-ভাৰ, নক্ষত্ৰ-যুদ্ধ, সূৰ্য্য গ্ৰহণ, মূৰ্গ-গো ভূমি-বজ্জত, জোঁৱাই বৰণ, কডি টোশোলা, শিলিখা তল, তলে-ওপৰে-বাৰে।

(৬) ক্ৰিয়াবিশেষণায়ক শব্দঃ যেনেকাপ, এইকপে, ভালকপে, বিকপে, আত (ইয়াত, আতে ইয়াতে, আতপাচে (তাৰ পাছত), একদিনাপ্ৰতি/এদিনাপ্ৰতি (এদিনাখন) একদিন (এদিন), নাটকিয়াটক (নোহোৱাকৈ), সপ্ৰপাঞ্চ, তেবেসে, যেমনে, কিকৈ, প্ৰভাতে, বাতিপুৱাতে, হিন্দুমতে, এখেব ইয়াৰ, এখেতে (ইয়াতে), এখেলৈ (ইয়ালৈ) তলৈ (তালৈ), ভভ (ভাত)।

১৭৫ বুৰঞ্জীৰ ভাষাৰ ৰূপভাট্টিক বৈশিষ্ট্য কিছুমান উল্লেখ দিয়া হ'বলৈ :

(ক) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় :

জুৰ/ভোৰ/বোৰ : খোৱা বহা সকলোজুৰ, ইভোৰ, আমাৰ ভোৰ ,

ইবোৰ, সেবোৰ, সিবোৰ/সিভোৰ ।

বোলাক/বিলাক : ইবোলাক, সি বোলাক, নেওগ বিলাক ।

ইউ/হেঁত : উইউ, বাপাইউ, ইহেঁত ।

সকল : এইসকল, বাজাসকল, ভাজবীয়াসকল,

বজাসকল, দুখসকল, বাদ্যসকল ।

(খ) নিৰ্দিষ্টভাৱাক প্ৰত্যয় :

কেইটা : পৰিচাৰককেইটা

খন/খান : তিনিখন, ভাণ্ডাৰখন, কন্যাখান, কোনখান

গছ : ছিৰী দুগছ

চলু : পানীচলু

জন জনা/জনী : দহজন, তিনিজনী, তিনিজনী

ট/টা টি : একটা (ককা), দৰাটো, লৰাটি, টেকেল-অটা, এটা,

এইটক, মানুহট

টো : দৰাটো মৈদামটো

টুপলি : লোণ-এটুপলি

ভাল : একভাল গছ, খৰিকাভাল

ভুখৰি : বানি এডুখৰি

শৰ : বিৰিধাৰ

পাট : ভিনিপাট (কাড়)

বাটি : পক্ষায়ুত-এবাটি

মখা : কজাৰী-এমখা

যোৰ/যুৰ/যুৰি : খাক এযোৰ, শিং বাৰযুৰ, চেংকুৰা এজুৰি

সাজ : কাপোৰ-দুসাজ

সজা : চৰাই-এসজা

(গ) অনিৰ্দিষ্টভাৱাক প্ৰত্যয় :

চাৰিলেক (দিন চাৰিলেক)

চাবেক (খোটাচাবেক)

মানি (অপৰমান বাতি), একহাউমান, একবেঞ্চেমান

জেক (জনদেক পঞা জুঞা)

(৬) শব্দ-বিভক্তি :

প্রথমা-এ : পখীয়ে
 দ্বিতীয়া-ক : প্রজাক
 তৃতীয়া-বে : প্রজালাবে
 চতুর্থী-লৈ : স্বগলৈ
 বঙ্গী-ব : সোণব
 সপ্তমী-ভ : অবগত

ক্রিয়াটো অকৰ্মক হ'লে সচৰাচৰ কৰ্তাৰ পাছত প্রথমা এ বিভক্তি যোগ হয়, যেনে, বজাদেৱে কটকী পঠালে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা ক্রিয়াটো অকৰ্মক হ'লেও প্রথমা বিভক্তি যোগ হোৱা দেখা যায় যেনে, মহাবাজাই শদিয়া নগৰলৈ গ'ল। বজাদেৱে দিহিঙ্গলৈ গ'ল। প্রথমা বিভক্তিয়ে কেতিয়াবা তৃতীয়া বিভক্তিৰ, কেতিয়াবা সপ্তমী বিভক্তিৰ, আৰু কেতিয়াবা পঞ্চমী বিভক্তিৰ কাম চলোৱা উদাহৰণ দুবছৰীৰ ভাষাত আছে : নাৱে গ'ল, যুদ্ধে ব'ল নোৱাৰি, কটকীৰ মুখে। দ্বিতীয়া বিভক্তিয়ে কেতিয়াবা চতুর্থীৰ কামো কৰে : চুকানফাৰ ঠাইক মানুহ পঠালে, অবগত গ'ল। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ সলনি সপ্তমী বিভক্তিৰ প্ৰয়োগো নোহোৱা নহয়, যেনে, কিংলুজ বজাদেৱত কাল, চুকাফা ৰাজ্যত কলেতি। কেতিয়াবা কোনো শব্দ-বিভক্তিৰ বাহাৰ নোহোৱা উদাহৰণো আছে : বজা মৃত্যু হ'ল। তৃতীয়া বিভক্তি -ৰেৰ উপৰি -এৰ/ষেৰে আদিৰ বাহাৰ পোৱা যায় : পাখিএৰ, তুমিএৰ, আমিষেৰে, সুৰাঞৰ (সুৰাএৰ) ইত্যাদি। অপাদান অৰ্গত এটা 'ৰ'ৰ পাছত পৰা পৰ সৰ্গ বাহাৰ কৰা হয় : দুখৰ পৰা।

(৬) ক্রিয়া-ৰূপ : (১) পাৰে, সোমায়, ওলায়, থুৱায় হয় এ'ৰ, পাঠে, জিৰাঠে, আছে, থয়, কৰে, বহে, আনে।

(২) জন্মিলে, এজিলে, বুলিলে, পঠাই দিলে, থব দিলে, বহুৱালে, ধৰিলে, কলে।

(৩) কৰিবি, মাৰিবি, দিম, যাম, পচিব, খহিব, চপ, মানিবা, বৰিবা, থাকিবা।

(৪) শুনিছোঁ, আছোঁ, পাইছোঁ।

(৫) তুমুনন্ত ক্রিয়া ৰূপ : হবাক (ইচ্ছা), যাব (দিলে), ধৰিব (দিলে), চাব (দিলে), চাবলৈ (যা)।

(৬) কৃদন্ত ৰূপ : জিকিবৰ শুনি, যাবৰ দেখি, কিনিবৰ চলে, ওলান্তে-সোমন্তে

(৭) নাস্ত্যৰ্থক ক্রিয়া ৰূপ : নালাগে, / নেলাগে নাজানে, নেবাজে, নাজানো, নাখাব, নুখাব, নুগ'চ, নাশাহবিবি, নিদিদি, নেদিদি, নোবোলে, নোসোমাই, নকৈছিল, নকৰে।

(ৱা) হৰ্তসাপেক্ষত : সত্ৰাজিভকৈ 'হৰি দিব পাবিলেইভে, মিত্ৰৰ' কাৰণেহে
নিদিলে। ইয়াক কাটিলেইভে, পণ্ডিতক নাকাটো।
মই যদি ৰাজ্য হ'লোঁইভেন, ম'হ ৰোৱাক ম'হ ছাগ
খোৱাক ছাগ, মেঠন খোৱাক মেঠন, এইৰূপ দিলোঁইভেন।

(ঞ) তুলন'-ৰাজ্যৰ' ৰূপ : তে'ত কৰি মোৰ স্নেহৰ মানুহ আন নাই।

আমা'ত কৰি ঋণিক ছাৰ হ'ব।

(ট) পৰসৰ্গ : উপসৰ্গ : টোকলাৰ ওপৰত

ওপৰ : চৰাৰ ওপৰ

কাৰণে : ববৰ কাৰণ

গৈ : থাকক গৈ

ভলত : মাটিৰ ভলত

দ্বাৰে : দেৱানৰ দ্বাৰে

নাৰে : ৰজানী নাৰে

নিমিত্ত : জাঁতজিৰ নিমিত্ত

নিকি : এতিয়া নিকি (এনে কথা কৰ

মধ্যত : ৰাজ্যৰ মধ্যত ভাতৃৰ মধ্যত

লগত : ভাৰ লগত

সৈতে : বৰ, বুকু সৈতে মানুহ সৈতে

হতুৱাই : গাঁতাইৰ হতুৱাই

ছি/আছি : হিচাপ দি, সোমাল দি বল আছি

হুনু : কলেক্সন

১৭৮ বুৰঞ্জীৰ ভাষাত কিছুমান বিশিষ্ট প্ৰায়োগ চকুত পৰে। তলত তেনে
প্ৰায়োগ (কতাবাৰ দাঙি ধৰা হ'ল : সমস্ত (আটোৱা), গধূলি বেলা, ছপৰ ৰাতি
ৰজাদেৱ ত্যোপনতে আছিল ৰজাদেৱ শিলাগামতে আছিল, এপৰমান ৰাতি আছে'তে
মধ্যৰাতি সবলো মূলি, সমালোচন হৈ আলাচনা কৰি) নিৰ্ভৰ নিদ্রা (যোৰ নিদ্রা
আনকাদিনা আনদিনা (আন দিনাখন), আঘোণৰ একপক্ষ আহিতে অৰুণোদয়
(এলা, তিনি বেলা (তিনিবাৰ), গভায়াত/আয়ায়াত/গভাগত (অহা-যোৱা), সন্তোষ
হৈ মই পুনৰ্বাৰ স্বৰ্গক আসিম, কিছো নাইকিছিলে (নাছিল), নপৰিয়া পৰ (নবীয়া
পৰ), পৰিল (মৰিল), কতোদিন আছি (থাকি), সবো মিলি, যি বস্তু আহিলমানে,
পুছিলে (মুছিলে), ভাঙি (ভেঙ), বেসমন্ত অলপবহীয়া (মানুহ), বৰ আদমি (ভাঙৰ
মানুহ), বৰ-বেটা (ভাঙৰ ল'ৰা), খৰচি (কৰি), গোচৰিলে (গোচৰ দিলে)।

১৭৭ বুধলীড পোহ। বাক্য-বীতিৰ নিদৰ্শনহিছাপে উলৰ বাক্যবোৰ মন
কৰিবলগীয়া :

পাছে কিংলুগে এই কথা বজাদেৱত কলে।

মহাৰাজাই যদিয়া নগৰলৈ গ'ল।

বজাদেব শিলাগ্ৰামতে আছিল।

এক হাবিতে দুটা মতা বাঘ, ছাত্ৰী নাথাকে।

একে পাটাত দুটা বজাও নাথাকে।

যেতিয়া যি কথা হয়, যি মৰে, যাক পাঠ, সকলো কথা পঢ়িত লেখি ৰাখিব।

কাঠৰ গড় বান্ধিম পচিব, মাটিৰ গড় বান্ধিম ধৰিব। মই কথাৰ গড় বান্ধি
দিছোঁ, প্ৰাণ-পৰিভুগী হব।

লাউ তল যাব, শিল উপজিব কোবা বগা হব, বগ কলা হব আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰে

উভতি গতি কৰিব, তেওঁৰ কি মোৰ এবুল চাৰিব?

স্বৰ্গদেৱত মৰম বেথা কৰিবা। অসুস্থ-অপ্ৰীতি নকৰিবা।

সিও বজা হ'ল। সি অপুত্ৰক। তাৰ মাক-বাপক বেও নাই।

সোণৰ মেকুৰীটি মোক দে। মোৰ জীয়ে পৰপুত্ৰৰ মুখ দেখা নাই,

সোণৰ ঘৰলৈকো যোৱা নাই কিতৈ এনে হ'ল।

মোৰ ভাগৰ লাগিছ। মই জিৰাওঁ। তাৰ ঘৰত বজা গৈ

মোৰ প্ৰসাদে ত এৰা মোক পাবিহি। মই লাক্ষ্যৰ। মোৰ কেও নাই।

যাত পাও তাত থাকোঁ। মঞি তোক পুহিম। কিনো আশায়া কাম

কৰিলোঁ, পতিব্ৰতা ধৰ্ম্মকো এৰিলোঁ। গেলি পোক পৰিব, দিনে দিনে

তাবে ভাজি খাম। তঞি মান মনে থাক। তঞি কোন কিতোৰো

নাই বেও, মোৰা নাই বেও, দুয়ো, ইয়াত থাকিম

তোক মই এই দেশৰ ৰাজ্য পাতিলোঁ।

আমাৰ কথা দি মিত্ৰ কৰক।

ভূমি দুখ নকৰিবা, মই সোণৰ বিড়ালী গটাই দিম

বাট-পথো দুৰ্গম, দেশো দূৰৈ।

আগতকৈ ভেজ শক্তিও বাস পৰিল।

যেতিয়া কনিৰ পৰা গছ গজিব, শুকান ডালত কুঁহিপাত ওলাব, আৰু কোৱা
বগা হব তেতিয়াহে উইন্ত শাপমুক্ত হবি।

ভেওঁ কলৈ গ'ল বা ভেওঁৰ কি হ'ল কোনেও ভু নপালে।

মঞি কোনখন কৰিব পাৰোঁ চাওঁ।

ঘনজাম মোৰ তাই হুৱ।

ভোৰ ভাৰ্যা চক্ৰপ্ৰভাক মোক দি।

আজি মোলৈ ভাত কিয় নিনিলি ?

বৰ গছৰ ডলতে মদ ভাত খালি।

মই ভোক হাক দিলোঁ।

মোৰ কথা শুনি নামানিলি।

পাদশ্যৰ বাজ্যৰ পৰা দিল্লীক লাগি তিনি মাহৰ বাট।

পুএ হলে পিতৃৰ বচন কৰিব লাগে।

এনে ঠাই এৰি কলৈ যাম ?

দিল্লীৰ পৰাই সাত দিনৰ বাটত বগ লাগিল।

১৭৮ ওপৰত দেখুওৱা বিশ্লেষণৰ পৰা এইটোৱে ক'ব পৰা যায় যে আঠোম যুগৰ অসমীয়া ভাষাটো এটা সমন্বয়ৰ ভাষা। ইয়াত পশ্চিম অসমৰ ভাষা, পূব-অসমৰ ভাষা পুৰণি অসমীয়া আঠোম ভাষা, আন থলুৱা (জনজাতীয়) ভাষা, নিদৰ্শী ভাষা, সংস্কৃত ভাষা আদি নানা ভাষাৰ উপাদান সন্নিবিষ্ট হৈছে। অথচ তাৰ মাজদি পূব অসমৰ ভাষাৰ সুবীয়া গঢ় এটাৰ স্পষ্ট ইঙ্গিতো পোৱা হৈছে। ডঃ সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই লেখিছে : “আজি কালি শিক্ষাৰ প্ৰচলন আৰু নানা জাতিৰ সংমিশ্ৰণৰ ফলত ‘পাদশ্যৰ বুৰঞ্জী’ত ব্যৱহৃত হোৱা ষাটনিক শব্দবোৰৰ অৰ্থ যেনে সেনে বুজি পোৱা হৈছে। কিন্তু খৃষ্টীয় সপ্তদশ শতাব্দীত যে অসমীয়া সাহিত্যত সেইবোৰ শব্দ অবাধে ব্যৱহাৰ হৈছিল তাৰ পৰা সেই কালৰ অসমীয়াৰ নিজৰ ভাষাৰ পৰিপুষ্টি সাধনৰ সমুদায় চেষ্টাৰ প্ৰত্যক্ষ অনুমান কৰিব পাৰি।

১৭৯ আঠোম-যুগৰ বুৰঞ্জীবোৰৰ উপৰি আন বিবিধ বিষয়ৰ পুথিৰ ভাষাও একে পৰম্পৰাতো বৰ্তিত হৈছে। তলত এনে কেইখনমান পুথিৰ ভাষাৰ চানেকি দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) ইন্দিৰিভাৰ্ণৱ : পৰ্বতৰ পৰা ওলাই আহি সোণৰ সব পল্লৱ পানিৰ মুখত কটালি খালেহি। সেই পল্লৱৰ পৰা বাতা দিন থাকি দৈশাল মাথুনি দুটা হাতি হৈ গাবিত বন পচোৱা খাই ফুৰে, সকল জুৰিও গুজৰি ফুৰে। তাৰ পৰা অনেক লাখ বিলাখ হাতি হ'ল। মানুহা ৰাজ্যক ৰাজি অপূৰ্ণ ৰূপ ৰাজপতিতে দেখালেহি। বোলে ভোৰ জে হাতি মৰে, তঞি জি কাকত আনিছ সেই কাকত প্ৰভাতে চোৱাবি। এতেকে ভাত জি আছে পাৰি। পাছে ৰাজ্যএ প্ৰভাতে পতিভৰ হভোৱাএ চোৱাল। পতিভে কাকত চাই পালে—সকলে দেৱক মাননি দিলে ইন্দি নমৰে। পাছে ৰাজ্যএ সুকুলা কুকুৰা হুসজোৰ, সুকুলা পাৰ সন্তবজোৰ, সুকুলা হাঁহ পোন্ধবজোৰ, সুকুলা গাহৰি

পাঁচোটা এইসকল দেৱসকললৈ মাননি দিলে হাতি নমিল, বহুত বহুত কৰি হাতি হ'ল। এই কাকডখন জি পতিভে পাই বাজাক দিব, যি বাজন্ত থাকে, তেনেকোপে দেউ-দেৱজাক মাননি দিলে ভাল হয়। এই কাকডখন জি বাজন্ত থাকে বহুত নুহুনিব।

(খ) ঘোৰা-নিদান : কুবকুৰিয়া ব্যাধি : লক্ষণ : পেটে মাতে, কেবমেবাই, মূৰডাঙ্গি ফুৰে, ঘাহ পানি নাখাই, উঠিলে ধুয়াই, তাকে বোলে কুবকুৰিয়া ব্যাধি। ঔষধ : সৰু মানিমুনি, বৰ মানিমুনি, জাবেসেৰি, জোটেবৰি, আদা পঞ্চকলি, মাখি পঞ্চট, জাববাজ, বহুব, সবাকে বাট বজলা লোনেৰে ধুৱাব। পানি ডপডায় খুৱাব। এডেকে ব্যাধি নাস। গৰ্ভহাৰা : লক্ষণ : পেট মাতি থলথলায় তাকে গৰ্ভহাৰা বুলি। ঔষধ : সিজুৰ আগ তিনিটা পুৰিব। বাহৰ গাচৰ কটভাঙ্গা পিপৰাৰ বাহ পানীত খচিব। সিজুৰ বস ভাতে দিব। বজলা লোনেৰে ধুৱাব। গৰ্ভহাৰা গুচে।

(গ) কামৰতু-ভক্ত : মুখবন্ধ : শ্ৰীকৃষ্ণায় নম : অথ শিব পাৰ্বতী সন্মাদ। একদিনা পাবতীয়ে শঙ্কৰত সুখন্ত—প্ৰভু কামৰতুভক্ত মোড কহা। শঙ্কৰে কহন্ত—জানি পাৰ্বতী বশ, জাকৰ্ষণ, বিদ্রোহ, স্তম্ভন মাৰণ, শান্তিপুষ্টি আদি কৰি এই কৰ্মসকল যে কালত যে নিয়াম কৰিব তাতাক কহা। বশ আৰম্ভ এই বৰ্ম বসন্ত কালত কৰিব। গ্ৰীষ্মত বিদ্রোহ, বৰ্ষাত স্তম্ভন, শিশিৰত, মাৰণ, শৰতত শান্তিপুষ্টি, হেমন্তত উচ্চাটন এহি ক্ৰমে কৰিব। অথ ঋতু নিৰ্ণয় : দিনগোটৰ প্ৰথম দশ দণ্ড বসন্ত, অপৰ দশ দণ্ড বৰ্ষা, অপৰ দশ দণ্ড শিশিৰ, মধ্যৰাত্ৰি অপৰ দশ দণ্ড শৰত, অপৰ দশ দণ্ড (উষা) হেমন্ত এহি নিয়াম ঋতু কাল। এই-তে কৰ্ম কৰিলে সিদ্ধি হৱে। ইতি ঋতু নিৰ্ণয়।

(ঘ) নীতিলাভাৰ্থ : মই উপকাৰ কৰোঁ, মোকো উপকাৰ কৰিবা। এই বুলি মিত্ৰকৰণকে প্ৰতিকাৰ বুলি, বামসুগ্ৰীবয়োৰি আত্মা দুই বাজাৰ প্ৰধান পুৰুষ এই কাৰ্য্যক সাধোক এই বুলি মিত্ৰকৰণকে পুৰুষান্তৰ বুলি। যদি শত্ৰুক আপোনা-নাতক হীন যেন দেখে সেইএৰে মিত্ৰ নকৰিব, বাতো তাৰ পৰা সংশয় নাই। বিশ্বাসৰ পৰাহে সকল কাৰ্য্য হয়। সুবাজাক লাগি এই নিয়মে পঢ় লিখি দিব।

১৮০ অষ্টাদশ শতিকাৰ পৰ্য্যন্ত বচন কৰা 'কথা-গুৰুচৰিত'খন অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ দৃষ্টিৰে এখন অতি উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। আহোম-যুগত বচনা কৰা বুৰঞ্জী আৰু আন বিবিধবিধৰক পুথিভাৰত সংৰক্ষিত ভাষাটোৰ পৰম্পৰা ইয়াতো বৰ্ণিত হৈছে। কথা-গুৰুচৰিতৰ ভাষা বুৰঞ্জীৰ ভাষাৰ নিচিনাই এটা সমন্বয়ৰ ভাষা। ইয়াৰ ভাষাভাষা পুৰণি অসমীয়া, পশ্চিম-অঞ্চলৰ অসমীয়া, আৰু পূব-অঞ্চলৰ অসমীয়াৰ সুন্দৰ মিশ্ৰণ ঘটিছে। ভলৰ আলোচনাৰ পৰা কথাখিনি প্ৰমাণিত হ'ব। ঋণভাত্তিক দৃষ্টিৰে কথা-গুৰুচৰিতৰ ভাষাৰ বৈজ্ঞানিক কিয়মান এনে ধৰণৰ :

(ক) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় : থ : ভোম্মাথেৰ

বোৰ : এইবোৰ

ভোৰ : সৰুভোৰ, এইভোৰ, খোলা-ভাৰ

বা : ভাৰা, আৰা

সৰ : আনোসৰ, বাপুসৰ

(খ) নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় : খান'খানি : আশীখান, কমলিখানি

গোট : চৌধগোট

চলা : শিল-এচলা

ধৰ' : দোছৰা

জনা : দুজন', নজনা

জুৰি : ভূনি পচৰা-এজুৰি

জোৰ : পাঠা-এজোৰ

টা : হাতী সাভোটা, মৈটা

টো : গাটো জানটো

টি : একটি শিশু, ফুটি, টকাটি

টে : যিটে স্ত্রীটে

পাচি : চাউল-এপাচি

পহা : চাউলপহা

ফেৰি : ধূলিফেৰি

(গ) অনিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় : চাৰেক : খৰিচাৰেক মানুহ

(ঘ) সৰ্বনাম আৰু সংখ্যাৰাচক শব্দ : তুমি, আমি (মই), মোৰ, তোৰ, আমাৰ,
ভেঁও, আন্ত, আপুনি (নিজ), আপুন (নিজ),
নিজ, পোন্ধেৰ, ব্ৰাহ্ম, চৈধ্য :

(ঙ) শব্দ বিভক্তি : প্ৰথমা—এ : ভগৱন্তে

দ্বিতীয়া—ক : মাতৃক

তৃতীয়া—বে : লেবে

চতুৰ্থী—লৈ : ঠাইলৈ

ষষ্ঠী—ব : গোলকৰ

সপ্তমী—ত : পুখুৰাত

কেতিয়াবা প্ৰথমা বিভক্তিৰ দ্বাৰা তৃতীয়া, সপ্তমী, আৰু চতুৰ্থীৰ কাম চলোৱা
হয় আৰু কেতিয়াবা, সপ্তমী বিভক্তিৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়াৰ কাম চলোৱা দেখা যায় :

যশে জগত জুৰিলে, ভাগীৰথী ভাবে, উৰ্দ্ধে গ'ল, পিডাত কৰা। অপাদান কাৰক বুজাবলৈ কৰা প্ৰয়োগবোৰ এনেকুৱা : বৈকুণ্ঠৰ পৰা, তৈৰ পৰা, মহেশ্বৰ হস্তে, উজানৰ হস্তে, কুণ্ডিলৰ্তে। পুৰণি অসমীয়াৰ ষষ্ঠীৰ ন' আৰু 'কেৰি'ৰ ব্যৱহাৰো আছে : ভানে (বেটা), ভাকেৰি (অংশ)। পুৰণি অসমীয়াৰ নিমিত্ত-অথন্ত হোৱা ব্যৱহাৰো পোৱা যায়, যেনে কাচক লাগি

(চ) ক্ৰিয়া-ৰূপ :

১) লব, কৰে, কহে, ধৰাঁ, পাৰাঁ দিএ, ভৱণ বৰে, শীৰ্ত্তন বাৰ, যুজ, হ, বাজক, হব।

২) গলন্ত, গৈচন্ত, আচন্ত, আচিলন্ত।

৩) দিলে, থলে, বলে, কৰিলে ধৰিল, নিছিল।

৪, দিছোঁ, দিছে।

৫) ক্ষমিবা, কৰা, আনিবাচা।

(ছ) নাস্ত্যৰ্থক ক্ৰিয়া-ৰূপ : নকৰা, নাখাব নালাগ নহ'ল, নিচি না, নপেলাব।

(জ) কৃদন্ত ৰূপ : ভবৰ শুনি, আহিবৰ দেখি।

(ঝ) অসমাপিকা : শুনি, তুলি, ছয়।

(ঞ) চৰ্ত্তসাপেক্ষতা : আমিয়ে চালাহতে পাৰে বি চাৰা।

ট। পৰ সৰ্গাকতৰোৰ :

অথে : গুৰুজনৰ অৰ্থে

উপৰে : হাজাৰ উপৰ

একা : দাসে বৰিাল একা, পুত্ৰে একা

গৈ : পানে গৈ

চো : খাগ চো

চোন ° কচোন

দহো : বৰ বেগ দহো, হই দহো

দৰে : অৰ্জুন দৰে

নি : দিলে নি

মান : ভজাৰ মান কুতাৰ মান

মধ্যন্ত : দুয়োজন মধ্যন্ত

সজে : উলুৰ সজে

সমে : ৰাধাসমে

হনু : তুমি হনু

১৮১ কথা-গুৰুচৰিত্তৰ ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ-মালালৈ চকু দিলে দেখা যায় যে ইয়াত প্ৰধানকৈ তৎসম শব্দৰ প্ৰয়োগ হৈছে। অৰ্থতৎসম শব্দৰ সংখ্যা তাকৰ, তন্ত্ৰত শব্দৰ উপৰি বিদেশী শব্দ কিছুমানো আছে। পুথিখনত পোৱা তৎসম শব্দ কেতবোৰ এনে ধৰণৰ : গো, বস্ত্ৰ, বজ্জত, সুবৰ্ণ, সদা, সৰ্বদা, গুৰু, বহু, সুহৃদ, সৌদৰ, পিতা, মাতা, আত্মা, প্ৰাণ, হৰন, হোম, ব্ৰহ্ম, পূজা, দান, দক্ষিণা, পুত্ৰ, হৃহিত্ৰী, পিতৃ, বিপ্ৰ, দৈবজ্ঞ, প্ৰাক্তন, দধি, দুগ্ধ, ঘৃত, মণি, দিব্য, সুন্দৰ, মহাধীৰ, গম্ভীৰ, শান্ত, সুদীৰ্ঘ আদি। কেতিয়াবা একোটা বাক্য সম্পূৰ্ণ তৎসম শব্দৰে গঠিত হোৱা দেখা যায় : “ছত্ৰাকৃতি মাথ আকৃতিত কেশ, পূৰ্ণ চন্দ্ৰ বদন, কুন্দ কটি দশন, নাসা ভিলফুল, আয়তলোচন বাহু বন্ধস্থল, উৰু বামকল, চৰণ-কমল দেখি মনোহৰ”। আকৌ : “পদ্মপাতীসদৃশ আয়তলোচন মদনচাপ ভ্ৰুবুগ, নাসা ভিলফুল, অধৰ বক্তিম বাতুল, পূৰ্ণগণা মুখ পদ্ম দশন কুন্দকৰি পাণ্ডি দাঘি (যেত হাসা, বাক্য গম্ভীৰ, মধুক অমৃত বৰষ, চাক চিবুক শ্যাম, সিংহবন্ধ স্কন্ধ বাহু বন্ধস্থল অশ্বখৰ পত্ৰনয়, ভূজ বাসুকীপ্ৰায় আজানুলম্বিত, বহুৰ মোলাগ আতুলি, নখ চন্দ্ৰসম জ্যোতি, নিতম্ব কৃষ্ণ বটি পীতভূনি, উৰু বামকল জানু সুঠান, নৰপল্লব পাদপদ্মকোষ, পৃথিৱীৰ সম সঠন, বুদ্ধি বৃহস্পতি, ধৈৰ্য্যো মেক, গজাৰ বিষ্ণু, এন দিব্য ৰূপ দেখি চমৎকাৰ তৈ বামদাসে পৰি দণ্ডৱতে নমিলে”। অৰ্থতৎসম শব্দ হিচাপে কছপা (কচ্ছপ), খীৰ, চৰিয়া আদি কপ পোৱা যায়। তন্ত্ৰৰ আৰু আন শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : ধান, আঠা, পিঠা, লাক, খেৰ, কাপ, মৈলাম, হুলাপাত, হাঁহ, পাৰ, মাছ, কাঙ, গাখীৰ, বলা, তামোল, পাণ (সোণ, কপ), বঁহ, পিভল, তাম, লোণ, তেল, জলপান্না, জুই, মেজি, খৰি, হাত, ভৰি, আঠ, দহ, উত্তৰ, দখিন। বিদেশী শব্দ কিছুমানো আছে : বিহান, টুপী দোকান, গোলাম চাকৰ, ধূপ, (ব'দ), চামনে, মৰদ ইত্যাদি। সংযুক্ত শব্দহিচাপে আগ পাচ বচা-টুটা, ভ্ৰম-ভ্ৰান্তি, হৃদ-দীৰ্ঘ আদি শব্দ পোৱা যায়। কথা-গুৰুচৰিত্তৰ ক্ৰিয়াবিভক্তিগত শব্দ কিছুমানো এনেকুৱা : একদিনা, ভত (ভ'ত), অভে (ইয়াভে), তৈভে, সেইভিতে, একোৰূপে, এখেত (ইয়াত), কেতিয়া।

১৮২ কথা-গুৰুচৰিত্তৰ পশ্চিম-অসমৰ ভাষাৰ অনেক প্ৰয়োগ সোমাই আছে। তলত সেইবোৰৰ উল্লেখ কৰা হ'ল : আতা, আবু, জল, গগাই আপী, নুসুমাঞ, পিতাত (কবা), লোম (নোম), ভিঙাকাৰ, সাপে খাব, বাজা, বৰ্চা, লোহা, গুৱা, চোট, লহা, গুৱাল, চুবা (জুলীয়া মিঠৈ), কাভো (নকৰি), ভোভা, মূলনাটি বালা (বালি), ভু হব, জান দি, বালাভাঙ, হুৱা, আদখান, খান-দান, হানি (ঘুটি), তেহে, জোখা (জোখ) বটি দি, পাছ, মেঘ, ক্ৰী-এটা, ভিবি লবমাৰ, লাব (ছো),

ভূনি, পাচৰা, আটাই পাৰ্, মহপাল, ডাউৰি, গেৰি দি, সাৰা (দৃত), খচ, ইন্দুৰ
সিন্দুৰ, বাদি (ফাকি), মোকচ, টাকা (টকা), বয়া, পেটা কাচ, কুয়া (গেলা)
ডাবৰ (চৰিয়া), চাগল, লাগ পা, নৈৰেদ (নৈবেদ্য), আৱাস্তা, বন কৰা (কাম কৰা),
লক (এছাৰি), জুই পুবা, পুমা, মাথা, হলু, মৈ (জখলা), জুৰ, (ঠাঙা), নেল (কেৰ্কেটুৱা),
চিলিঙ্গ, বাজা (চাকৰ), হাই-ছিছনি, দীঘলা, কলা (মাহ), লাঙল, সিথান, যমা,
(মামা), কান্তে (কাৰণে), চাৰা (গোট্টেট), লঘু কৰ, বেৰাই (ঘুৰি), আধ্যা (অধ্যায়),
ধূলা, আটাল, কমলি, সাজ কৰ, জেঙ্গা মাৰ, বাগ উঠ।

১৮৩ কথা-গুৰুচৰিতত ব্যৱহাৰ হোৱা বাক্যকেইটামানৰ চানেকি এনেকুৱা :

- (ক) শ্ৰীশ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ জগত-জুৰ।
- (খ) অনন্ত চৰিত্ৰ ব্ৰহ্মাসিদ্ধমুণিসেও অন্ত কৰিব পৰা নাই।
- (গ) তুমিও এটি গীত গোৱা।
- (ঘ) তেনেতে চণ্ডীৰৰ ওলাল গৈ।
- (ঙ) ভক্তি-হাট পাৰি দোকান মেলাল।
- (চ) আমাৰ বংশত অপত্তি নাই।
১৪. দৈৱজ্ঞ চাই পত্তিত হব বুলি ক'লে, সিও দেখো মিছা হ'ল।
- (জ) সপ্তদশ বৰ্ষত মনুক্কা জন্মিল।
- (ঝ) এইটো মাজিৰ ঘৰ হয় নে?
- (ঞ) মই কওঁ নপত্তিবা।

১৮৪ কথা-গুৰুচৰিতত কিছুমান সুকীয়া প্ৰয়োগো আছে : আৱাস্তা খইছে,
বুটাল, বৈলে, পৈল (মৰিল), বিহীন হ'ল (মৰিল), সজ হ'ল (ভাল হ'ল), ধৰিছিলে,
বেলা (সময়), নাইকাত (নোহোৱাত)। পুথিখনত অপাদান-অৰ্থ বুজাবলৈ
ব্যৱহাৰ কৰা ৰূপ-ৰ ভেদে-ৰ হস্তে, যোন, অগ্নি-হোমৰ্ত্তে ওলাই, এইখিনিৰ্ত্তে,
কুণ্ডিলৰ্ত্তে এটা বিশিষ্ট প্ৰয়োগ। আন এটা মন কৰিবলগীয়া কথা হৈছে পৰোক্ষ উক্তিৰ
বাক্যৰ ব্যৱহাৰ, যেনে, কিয় অহা গ'ল? বাইলৈ অনা হব। এতিয়াও অনা
যাব। পাত কাটিবলৈ কাচি দিওত মুখ দেখা গ'ল। এতিয়া আক পৰৰ গৃহ বোলা
নাযাব।

১৮৫ ওপৰত কৰা আলোচনাই এইটো প্ৰমাণ কৰে যে কথা-গুৰুচৰিতত সংৰক্ষিত
ভাষাটো বিকাশৰ পথত আগ বঢ়া পৰম্পৰাসূক্ত অসমীয়া ভাষা। আহোম-যুগৰ বুৰঞ্জী
আৰু আন পুথিৰ ভাষাৰে সৈতে বিজাই চালে ইয়াত মাত্ৰ তৎসম শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য
কথাই প্ৰধানকৈ চকুত পৰে। বুৰঞ্জী আৰু আন পুথিৰ কথিত ৰূপো ইয়াত সোমাই
আছে। ইয়াত “সকীয়া মাজিত বচন-ভঙ্গী প্ৰতিফলিত হৈছে।”

১৮৬ এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য যে সপ্তম শতিকাৰ পৰা ঊঠৰ শতিকালৈকে বিভিন্ন স্তৰৰ মাজেদি বিকশিত আৰু সমৃদ্ধ অসমীয়া ভাষাটোৱে অষ্টাদশ শতিকাৰ শেষৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ মাজ-ভাগলৈকে (১৮৪৬ খৃঃ) চৰম দুৰ্যোগৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছিল। অষ্টাদশ শতিকাৰ ভাটিছোৱা কালৰ পৰাই স্বৰূপতে অসমৰ স্বাধীনতা বেলি লহিলাবলৈ ধৰে আৰু তাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণৰূপে ৰাজ্যৰ ভিতৰত নানা গৃহ-কন্দল আৰু উৎপাত আৰম্ভ হয়। চন্দ্ৰকান্ত সিংহ প্ৰকৃততে সাজৰ বেলিকা (১৮১০ খৃঃ) অসমৰ ৰাজপটত উঠে আৰু তেওঁৰ ৰাজত্বৰ আগছোৱাতে মানব প্ৰথম আক্ৰমণ হয় (১৮১৬ খৃঃ)। ইয়াৰ পাছৰ দহ-বছৰ-কাল মানব অভিযাৱৰ ৰাজত্ব বুলিব পাৰি। ১৮১৬ খৃষ্টাব্দৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰীত শ্বাণ্ডাবু সন্ধিৰ হৰ্ষমতে তসম ইষ্টইণ্ডিয়া কোম্পানিৰ হাতলৈ অহাৰ পৰাহে তাৰ ওপৰে "মোৰামৰীয়া বিদ্ৰোহ, গৃহ-কন্দল আৰু মানব আক্ৰমণত নিশকতিয়া হোৱা অসম ১৮২৬ খৃষ্টাব্দত ইষ্টইণ্ডিয়া কোম্পানিৰ হাতলৈ যোৱাৰ পিছৰ দুটা দশক অসমীয়া ভাষাৰ বাবে মৰাটুসী-স্বৰূপ।" "১৮২৬ খৃষ্টাব্দৰ পৰা ১৮৪৬ খৃষ্টাব্দলৈকে এই দুটা দশক অসমৰ জাতীয় জীৱনৰ বাবে অনিশ্চয়তাৰ দশক। এই দুটা দশক অসমৰ বাবে আশাহীনতাৰ আৰু ভাষাহীনতাৰ দশক।" "দুতৰ ওপৰত দানহ ওলাৱাৰ দৰে ইষ্টইণ্ডিয়া কোম্পানিৰ আমোলৰ দহ বছৰ পাৰ হ'বলৈ নোপাওঁতেই আন বিষয় এক বিপদ চাপিল। ১৮২৭ চনৰ আইন অনুসাৰে ভাৰতবৰ্ষৰ সকলো স্থানীয় চৰকাৰেই পঢ়াশালি আৰু আদালতত মাতৃ-ভাষা চলাবলগীয়া নিয়ম হ'ল যদিও অসমৰ বেলিকা তাৰ ব্যতিক্ৰম ঘটিল। অসমত অসমীয়া ভাষাক শিক্ষা আৰু প্ৰশাসনৰ পৰা আঁতৰাই বঙলা ভাষা জালি দিয়া হ'ল। "ব্ৰিটিছ-ৰাজত্বৰ প্ৰথম দুটা দশকৰ অন্ধকাৰ সময়ছোৱাত অসমত সাংস্কৃতিক সচেতনতা প্ৰায় নোহোৱাৰ দৰে হৈছিল। ব্ৰিটিছ শাসনৰ ছত্ৰ-ছাঁয়াত মূৰ দাঙি উঠা মুখিয়ে অসমীয়া ভাষাৰীয়া সকলৰ মাজতো এহাতে নিজৰ ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যক লৈ হীনভাবোধ গঢ়ি উঠিবলৈ ধৰিলে আৰু আনহাতে ইংৰাজ শাসনৰ হাত ধৰি জিগীৰ্ণ স্বৰূপ অহা বঙলা ভাষাৰ প্ৰতি ভেৰলোকৰ আকৰ্ষণ বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিলে।" "কলা ভাৱৰ মাজতো পোহৰৰ একোটা বেখা বিৰিতি উঠাৰ দৰে অসমৰ এই দুখ দুৰ্ভাগাৰ মাজতো এটি সুবটনা বটিছিল। সেয়ে হৈছে অসমলৈ আমেৰিকাৰ ৰেপাৰ্টিফ মিশন-সমাজৰ শুভাগমন। যি বছৰতে অসমীয়া ভাষাৰ লাহুনা হৈছিল

৯৮ নেওগ, ভিবেশ্বৰ : অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ভূমুকি, প্ৰথম ভাঙৰণ

৯৯ শইকীয়া, নগেন : আসাম বন্ধু : ভূমিকা, পৃষ্ঠা ১

১০০ শইকীয়া, নগেন : প্ৰকাশ : অকনোদই সংখ্যা, ১৯৮৩

১০১ শইকীয়া, নগেন : ঐ ঐ ঐ

প্ৰায় সেই বছৰতে (১৮৩৬ খৃঃ) যেন তাৰ নিৰাকৰণ কৰিবলৈকে ভেৰ্তোলোকক দৈৱী শক্তিয়ে ইয়ালৈ পঠিয়াইছিল।^{১০২} ১৮৩৬ চনত আমেৰিকাৰ বেপাৰীক মিছনেৰি সকলৰ নেতৃত্ব বহন কৰি বেভাৰেণ্ড ব্ৰাউন আৰু কট্টৰ দম্পতী অসমৰ শদিয়াত উপস্থিত হ'ল।^{১০৩} অসমলৈ মিছনেৰি সকলৰ আগমন 'এক দৈৱসংঘটিত ঘটনা'। ব্ৰাউনে বহু আশা আৰু পৰিকল্পনা বুকুত বাকি প্ৰথমাৱশত শদিয়াত উপস্থিত হৈছিল যদিও অৱশেষত অসমতে 'অসম মিছন প্ৰতিষ্ঠা কৰি অসমৰ উন্নতিৰ হকে আত্মোৎসৰ্গ কৰিবলগীয়া' হ'ল। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ আমেৰিকাৰ মিছনেৰিসকলৰ অৱদান চিৰস্মৰণীয়। "মিছনেৰিসকল নহা ত লে সেই সময়ৰ ইংৰাজ বিষয়া আৰু বঙালী কৰ্মচাৰীসকলৰ অনুগ্ৰহত অসমীয়া ভাষা চিৰদিনৰ বাবে সমাধিস্থ হ'লহেঁতেন।"^{১০৪} অসমীয়া "ভাষাও যে এটা ভিন্ন ভাষা, ইয়াৰে যে নিজস্ব বশিষ্ঠা এটা আছে সেইটো আমেৰিকান বেপাৰীক মিছনেৰি সকলেই প্ৰথমতে বাৰুছবাৰে সদৰি কৰিলে। এক প্ৰকাৰ ই হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম অন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় স্বীকৃতি।"^{১০৫}

১৮৭ ইপিনে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম ব্যাচৰণ-বৰ্চোতা বৃটিছ বেপাৰীক মিছনেৰি বৰিনছনৰ কাৰ্যকলাপৰ কথাও অসমীয়াই পাহৰিব নোৱাৰে। বৰিনছনে অসমলৈ বেপাৰ কৰিবলৈ অহা ইউৰোপীয় ব্যৱসায়ীসকলৰ সুবিধাৰ বাবেহে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণখন ৰচনা কৰিছিল (১৮৩৭ খৃঃ) কিন্তু তেওঁ অসমত বঙলা ভাষাৰ প্ৰচলনৰহে পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। কলিকতাত ছৰকাৰৰ হাতত দিয়া স্মাৰক পত্ৰ এখনত তেওঁ অসমত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰবৰ্তন কৰিলে বঙলা ভাষাৰ সকলো সাহিত্যৰ দ্বাৰা অসমীয়াৰ বাবে বন্ধ হৈ পৰিব আৰু বঙলা ভাষাত লিপিবদ্ধ কৰা সকলো ছৰকাৰী নিৰ্দেশ আৰু বিধি-ব্যৱস্থা অসমত অচল হৈ পৰিব বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছিল। এই কথাৰ সাক্ষ্য পাই 'অসম মিছনৰ অসমীয়া ভাষাৰ সমৰ্থনকাৰী বেভাৰেণ্ড মাইলছ ব্ৰনছনে' দুৰ্বাৰ প্ৰতিবাদ কৰিছিল। বনছনে লেখিছিল: বঙলা অসমৰ মাতৃ-ভাষা নহয়। সাধাৰণ মানুহ বঙলা ক'লে বুজি নাপায় আৰু লিখিত বঙলাও নুবুজি। আমি প্ৰায় প্ৰতিখন গাঁৱতে এনে মানুহ পাইছোঁ যি হাতত কিতাপ এখন দিলেই কয়: আপোনালোকৰ কিতাপ আমি পঢ়িব নোৱাৰোঁ। কিন্তু যেতিয়াই সেইবোৰ অসমীয়া ভাষাতহে লিখা, বঙলাত লিখা নহয় বুলি কোৱা হয়, তেতিয়াই সাগ্ৰহে সেইবোৰ গ্ৰহণ কৰে আৰু পঢ়ে। খেল পথাৰত, ঘৰত, নাম-প্ৰসঙ্গত

১০২ নেওগ, ডিম্বেশ্বৰঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ ঐতিহাসিক ভূমিকা, প্ৰথম ভাগ

১০৩ শইকীয়া, নাগেন : প্ৰকাশ, অকাণ্ডাই সংস্থা, ১৯৮৩

১০৪ চলিহা, সদানন্দ : ঐ ঐ ঐ

যেতিয়া শাস্ত্ৰ ব্যাখ্যা কৰা হয়, নৱজাত শিশুটিয়ে যেতিয়া মাকৰ মূৰৰ পৰা প্ৰথম শব্দটি শুনে আৰু নিজে যিটো প্ৰথমে ক'বলৈ ধৰে, নাৱবীয়াই ব'ঠাৰ চাবে চাবে যেতিয়া গীত গায়, খেতি চৰোৱাৰ সময়ত দাবনীয়ে যিবোৰ গীত গায়—এই সকলোতে এটিমাত্ৰ ভাষাৰ ব্যৱহাৰ—সেইটো হৈছে অসমীয়া ভাষা, বঙলা ভাষা নহয়। গতিকে আমাৰ বিনম্ৰ মন্ত এইটোৱে যে এই প্ৰদেশত কোনো জনপ্ৰিয় শিক্ষা-আঁচনি গ্ৰহণ কৰিবলৈ হ'লে তাক মাতৃ-ভাষাৰ মাধ্যমেৰে কৰিব লাগিব।^{১০৫} অসম উপত্যকাৰ ওচৰে-পাজৰে থকা পৰ্ব্বতীয়া জাতিবোৰেৰে সৈতে কথোপকথনৰ মাধ্যম যে একমাত্ৰ অসমীয়া ভাষা তাকো তেওঁ উল্লেখ কৰি গৈছে। আমেৰিকাৰ বেণ্টিষ্ট মিছনেৰীসকলৰ আগমনে অসমীয়াসকলক আশা দিলে, ভাষা দিলে, আৰু 'নিজৰ ভাষা, সাহিত্য, সংস্কৃতি তথা জাতীয়তাৰ প্ৰতি গতি উঠা হীনমন্ত্যতাবোধ আঁতৰাই অসমীয়া মানুহৰ মনত আত্মমৰ্যাদা প্ৰতিষ্ঠা কৰাত' প্ৰধান ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিলে। ভেণ্টেলেকৰ এই কাম-কাজৰ বাবে 'অকণোদই' মুখপত্ৰ আছিল।

১০৫ শৰ্মা, বাণীকান্ত : অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ মিছনেৰীসকলৰ অৱদান, ১৯৮১

পঞ্চম অধ্যায়

আধুনিক অসমীয়া : আৰম্ভণী কাল (১৮৪৬-১৮৮৮)

১৮৮ আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ আৰম্ভণী কালক দুটা ভাগত ভগাই চা পাৰি : (ক) ১৮৪৬-৭৩ চনলৈ হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ আৰম্ভণীৰ বৰষুণ কাল, (খ) ১৮৭৩-১৮৮৮ চনলৈ আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ সাহিত্যিক প্ৰতিষ্ঠাৰ কাল। ১৮৪৬-১৮৮০ চনলৈকে এই সময়ছোৱাক অকণোদয়-কাল বুলিও কোৱা হয়। এই কাল বা যুগটো অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ইতিহাসৰ এটা স্মৰণীয় যুগ। ১৮৪৬ চনৰ জানুৱাৰি মাহৰ পৰা আমেৰিকাৰ বেণ্টিষ্ট মিছনেৰিসকলৰ যত্নত শিৱসাগৰৰ পৰা ধৰ্ম বিজ্ঞান, সাধাৰণ বা-বাতৰি, আৰু জ্ঞানবিষয়ক মাহেকীয়া আলোচনী 'অকণোদই' সত্ৰাদপত্ৰখন ওলাবলৈ আৰম্ভ কৰি ১৮৮০ চনলৈকে চলি থাকে। ১৮৫১ চনৰ জানুৱাৰিৰ পৰা 'অকণোদই', 'অকণোদয়' হয়গৈ। ১৮৪৬ চনৰ পৰা ১৮৮০ চনলৈকে অকণোদয়-যুগৰ সময়তে উজনি-অসমৰ শিৱসাগৰ-অঞ্চলৰ উপভাষাটোৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ আৰম্ভ হয়, সেই উপভাষাটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বিবিধ নতুন বিষয়ৰ কিতাপ-পত্ৰ বচনা কৰা হয়, আৰু এইদৰে সি মাজভাষাকাপ প্ৰতিষ্ঠিত হৈ উঠে। পঢ়াশালি আৰু আদালতৰ পৰা অপসাৰিত হোৱা অসমীয়া ভাষাৰ পুনৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ (১৮৭৩) বাবে ঘাইকৈ যুঁজিছিল বেণ্টিষ্টসকলে। তেওঁলোকৰ প্ৰধান সহায় হৈছিল আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। দৰাছলতে অকণোদয় যুগটো ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত 'বাট-বিচৰা, বাট কটোৱা যুগ'। ৬. মহেশ্বৰ নেওগৰ ভাষাত ক'বলৈ হ'লে, 'বেণ্টিষ্টসকলে অসমীয়া ব্যাকৰণ অভিধান পঢ়াশালিয়া পুথি জ্ঞান বিজ্ঞানৰ পুথি লিখি আৰু প্ৰকাশ কৰি, আলোচনী তথা শব্দ-কাণ্ডৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন 'অকণোদই' চলাই পঢ়াশালি আদালতত অসমীয়া ভাষাৰ হেৰোবা ঠাই পুনৰুদ্ধাৰৰ যুঁজত প্ৰথম আৰু শক্তিশালী যুঁজাৰু হৈ, অসমীয়া লোকক নতুন অসমীয়া ভাষা বিখ্যাত বলম ধৰাই, অসমীয়া লোকবলীত ইংৰাজী সম্ভাৰ আৰু অসমীয়া বাক্য-ৰীতিত ইংৰাজী প্ৰভাৱ সুমুৱাই অসমীয়া ভাষাক যুতসজীৱনোৰে নতুন জীৱন দিলে, আধুনিক সাহিত্য-সৃষ্টিৰ বাবে অসমীয়া ভাষাৰ পথৰত প্ৰথম নাঙল চোঁচবালে, আৰু আটাইতকৈ ডাঙৰ অসমীয়া মানুহক আৰম্ভ-প্ৰত্যয় শিকালে।"

১৮৯ অকণোদয়-কালতৰ গদ্য আৰু পদ্যত বচনা কৰা বিবিধ বচনাবাজি আৰু মিছনেৰিসকলে উলিওৱা পুথিবোৰত অকণোদয় যুগৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ নিদৰ্শন সংৰক্ষিত হৈছে। অকণোদয়-কালতৰ লগত কেইজনমান প্ৰতিভাশালী অসমীয়া লোক

জড়িত আছিল। তেওঁলোক হ'ল : নিধি লিখাই ফাৰোৱেল, আনন্দৰাম চেকিয়াল ফুকন, আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। অসমীয়া ভাষাটো লিখি লেখাৰ সময়ত ডাক প্ৰৱেশ কৰিবলগীয়া হোৱাত মিছনেৰিসকলে প্ৰথমতে যিধৰণে ভাষাটো কোৱা হৈছিল, তেনেধৰণে লেখিবলৈ যত্ন কৰিছিল। ১ ৫৪ জনৰ এপ্ৰিল মাহৰ অকণোদয়ত 'ষ্টাইল এণ্ড মোড অব স্পেলিং' নামৰ প্ৰবন্ধ এটাও এনে সিদ্ধান্তৰ সমৰ্থন কৰি এইদৰে লেখা হৈছিল : "ভাসাত বণ নো বোলে বন হে বোলে, পানী হলে পানি বোলে, পাণীৰ ঠাইত পাণি, কুলৰ ঠাইত কূল, সূৰ্যৰ ঠাইত সুৰ্জ বা সুকল। আৰু বেফৰ পিচত এটা আখৰ দুটাকৈ নুফুটে, পৰত নো বোলে, পৰ্ততহে বোলে, সৰ্ব্ব' ধৰ্ম', কম্ব', মৰ্ম' মুখত নোলাই, সৰ্ব, ধৰ্ম, বৰ্ম, মৰ্ম নাইবা ধৰম, বৰম, মৰম, এইকপে ওলাই। য়োক লিখিল সংস্কৃতৰ ভাৱেৰে অৱশ্যে লিখিব লাগে। ভাষাত হলে আমাৰ দাই নধৰিবা " ডক্টৰ নেংগৰ উল্লেখমতে "বৰিনছনে 'ব' আখৰটো ব্যৱহাৰ কৰিছে আৰু পুৰণি পুথিৰ বৰ্ণ-বিশ্ৰাস বৰদাস্ত কৰিছে।" মিছনেৰিসকলৰ অসমীয়া বৰ্ণ-বিশ্ৰাস-নীতিৰ অৱস্থা সমালোচনাও হৈছিল আৰু বিশেষকৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই তাৰ বি'বাধিতা কৰিছিল। ১৮৬১ জনৰ পৰা 'অকণোদয়'ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ দ্বাৰা নিৰ্দেশ দিয়া বৰ্ণ-বিশ্ৰাস গ্ৰহণ কৰা হ'ল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই তেওঁৰ 'আত্মজীৱন-চৰিত'ত এইদৰে লিখিছে : "বেতিয়া মিছনেৰি বিলাকৰ গুৰিলৈ নিতৌ যাবলৈ ধৰিলোঁ, তেতিয়াৰ পৰা অকণোদয়েৰ সৈতে মোৰ সন্থা আৰু দৃঢ় হ'ল। তাতে মই তাৰ বৰ্ণ বিশ্ৰাস সংশোধনৰ নিমিত্তে যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলোঁ। মোৰ এই চেষ্টাত নিধিৰাম ফেয়াৰাৰেল নামেৰে এটা দেশী খ্ৰীষ্টিয়ানৰ পৰা বৰ বাৰা পাইছিলোঁ। সি তাৰ গুৰু ব্ৰাউন চাহাবৰ বৰ্ণ বিশ্ৰাস প্ৰণালীৰ পৰা এক আকুলো লৰচৰ হোৱাক মহাপাপ যেন ভাবিছিল। পৰিশেষত মোৰ যত্ন সফল হয়, তথাপি 'ব' আখৰটোৰ ব্যৱহাৰ চলোৱা অসম্ভৱ যেন বোধ হ'ল। পিচত পাদ্ৰী ডক্টৰ কম্পট চাহাবৰ সহায়তাৰ দ্বাৰা এই বিষয়ৰ সকলো আপত্তিৰ খণ্ডন হ'ল। আৰু 'ব'ৰ ব্যৱহাৰ চলিল।"

১৯০ মিছনেৰিসকলে অসমীয়া ভাষাটোক উচ্চাৰণ অনুযায়ী লেখিবলৈ যত্ন কৰাৰ ফলস্বৰূপে মাগু অসমীয়া ভাষাটোৰ ধ্বনিগত বৈশিষ্ট্যৰ চিত্ৰ এখন 'অকণোদয়'ৰ বুকুত অঙ্কিত হৈ থাকিল। মিছনেৰিসকল কিন্তু নিজৰ উদ্দেশ্যত সম্পূৰ্ণ সফল হ'ব নোৱাৰিলে। ১৯৬১ জনৰ আগলৈকে ওলোৱা 'অকণোদয়'ৰ সংখ্যাবোৰ চালেও ইয়াৰ সভ্যতাৰ প্ৰমাণ পোৱা হয়। ১৮৪৬ জনৰ পৰা ১৮৬১ জনলৈকে ওলোৱা 'অকণোদয়'ৰ সংখ্যাবোৰত ব্যৱহাৰ হোৱা অসমীয়া আখৰবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে অসমীয়া বৰ্ণ মালাত থকা অথচ উচ্চাৰণত নথকা বহুতো আখৰৰ এই সময়ত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। স্বৰ বৰ্ণৰ ভিতৰত ঈ, উ, ঋ, এইকেইটাৰ ব্যৱহাৰ পোৱা নাযায়।

ব্যঞ্জন-বৰ্ণৰ পাছত লগা 'ঈ' হ'লে পোৱা যায়, যেনে, শ্ৰীপ্ৰাননাথ। ব্যঞ্জন-বৰ্ণৰ 'ঙ'ৰ ঠাইত 'ঈ' পোৱা যায়। জ, ঝ, ঞ, এই তিনিটা আখৰৰ ব্যৱহাৰ পোৱা নাযায়। বাকী আখৰবোৰৰ ব্যৱহাৰ আছে। যেনে, অ আ, ই, উ, এ ও, ক, খ, গ, ঘ, চ, জ, ঞ ট, ঠ, ড, ঢ, ণ ত, থ দ, ধ, ন, প, ফ, ব, ভ, ম, য, ল, ৱ, ঝ, শ, ষ, স, হ, ৱ, । উদাহৰণ : অনেক, আক, ইচা, উত্তম, এই, ওখ কথা, জিখি, গচ, ঘনে, বচৰ, জদি, চিৰাজগজ, টকা, উঠা, ডেৰ গাড়ী, ঢাকি, দ্ৰিচ, গবৰ্নমেণ্ট, তাৰিখ, পথাৰ দিন ধন, নাই, পৰ, ফৰিজ, বেলি, ভাটি, মেঘ, বজা, কাল, সিতসাগৰ, এভিয়া শ্ৰী, শ্ৰেষ্ঠ আকাশ, মানুহ, খং। ১৮৬১ চনৰ পৰা ওলাৱা 'অকণোদয়'ত, পু ছ, ঝ, য, ক আদিৰ ব্যৱহাৰ হৈছে, যেনে পুয়, ছাভৰ, মাঝভ, বোয়া, সংকেপ। আখৰবোৰৰ ব্যৱহাৰ থাকিলেও যি ঠাইত যিটো আখৰ লেখিব লাগিছিল সেইমতে লেখা নোহোৱা-টোৱা 'অকণোদয়'ৰ বৰ্ণ বিভাসৰ বৈশিষ্ট্য। সেয়েহে 'অকণোদয়'ত আমি দেখা কিছুমান এনেদৰে পাই : জানোআৰি, নোআৰো, পোআকৈ, বকআ, অতিসই, শিৱসাগৰ, দ্ৰিচ, অৱস্থেই, আচিল, কৰিচা, জডন, সুভৈল, হই সেসে, দেস, চাত্ৰ যিচুগিষ্ট, ময়, যণ্ডাণ্ড, ছাহ (চাহ) ইত্যাদি।

১৯১ অকণোদয় যুগৰ ভাষাত আহোম যুগৰ ভাষাৰ আনকি ভাৰ আগৰ যুগৰ ভাষাৰ পৰম্পৰা কিছু সংৰক্ষিত হৈছে। উদাহৰণ :

- (১) ধ্বনি-তত্ত্ব : য ঝ : বৰখিছিল, বৰখুন তু কাম দোখ (দোখ)
 ক্ষ - থ : নখেত, পথ, ক্ষেম।
 শ - ষ : মানিখা (মাজনিলা), দেখাখিকাৰ (দেখাখিকাৰ)
 স - হ : সৰ্বগ্ৰাহ, তু কাম সৰ্বগ্ৰাহ
 জ > ঞ : মাঝ (মাজ), তু কাম ঝাল (জাল)

(২) ৰূপ-তত্ত্ব আৰু বাক্য তত্ত্ব। চকুএৰে, নাৱেৰে, আহিবৰ কালত, আপুনি (নিজে) জানিব। ল'ৰাসকল, এইসকল, মাহচাৰক, কি ভৈলা, লোকে ছনু, বজ্জ-বিলাক, বৰনটে, মাইকিটো, গাটো, মানুহটো, মৰাটো, পগলাটো, মিবিলাকে আহিল, তিৰভাবিলাক, এইকপে, আপোনাহত, আপুনি কি বাৰণে ইমানকৈ ভাবিচা? বোলা যদি কেনেকৈ ইমান গিয়ানি হ'ল বাক কওঁ সুন্য, জিবোৰে, পালেহি, পৰিলগৈ, ভাৰ দৰ জাইফলতকৈ অধিক হই, এখেতে থাকা, বজাত কলে, দেশত জানিলে, বুইচে, মানুহৰ হাততে, চলিগন, চাৰিগোট বৰটোপ, ফৰিজবোৰ উজাই গৈছিলে, এটা কিতাপ নাইকিছিল।

১৯২ অকণোদয় যুগৰ ভাষাত কিছুমান সুকীয়া শ্ৰেণী পোৱা যায়। উদাহৰণ : অনেক (বহুতা), বৰ (ভাঙৰ) গাঁভ, পৰিয়াল (প্ৰমাণ), ভোমালোক (ভোমালোকক),

অসম ভাষা (অসমীয়া ভাষা / ১৮৪৬ মাৰ্চ) বৰ হোজা মানুহটো, পহু (পল), ভপত দেহত, ঘনে (বগাই) জাই, বাস্তিপুজা বেলিত (বাস্তিপুজাৰ সময়ত), চাৰিভিৰিয়া জন্ত, বেলিয়ে বেলিয়ে (সময়ে সময়ে), বেপাৰৰ দোআৰাই, অলপিয়া কৰি (সংক্ষেপে), সিমা নোহোৱা (অনেক), গস্তিৰ (গভীৰ) পানি, অতি (বৰ) সোআদ, সেস (বাকী), কেৰামত (প্ৰভাৱ) আচৰিত দৰে (ধৰণে), খুৰসালি (খুলসালি), বিহুলি (বিজুলী), নাইকিয়া (নোহোৱা) দেখি, মমত (মোহ), ইয়াকে বুলি (কৈ), চিকণ (ধুনীয়া), মানিখা / মানিমা (মাজনিখা), সোৰ (বিচাৰ) কৰ, বুৰপা (দীক্ষিত হ), বতুৰাত (কৰবাত), আগত সন (অগা জন), সুন্দৰে (ভালদৰে) প্ৰকাশিব নোআৰি, দেখিবলৈ (চাবলৈ), জাবৰ কাৰণে (বাবে), ধৰিবৰ নিমিত্তে (ধৰিবলৈ), লোনা (লুনীয়া), নলনি (নল থকা ঠাই), কান্দনি (কান্দোন), সবল (হে সবলা), অধিনী, চুৰিয়ানী, প্ৰচাৰকনী, গান্ধননী, হৰিনীয়া নয়ন, পোহন (পোষণ), সোধাপাচ (অনুসন্ধান), পাঠ কৰ (পঢ়), বেগাই বেগাই (সৈনিকালে), অবস্থে অৱস্থ (যেনেতেনে), আশাচনা (চৰ্চা) অনুৰ্থ (অনুবিধা), কিন্তু যদি সভা আৰু সুখি হব খোজ, কিন্তু যদি উপজিবৰ পৰা নহই, যুগুত (সাঙু), যৌবন পুৰুষ (ডেকা), অসিমা (অশষ)।

১৯৩ অকণোদয়-যুগৰ ভাষাত শব্দ মালাৰ পিনৰ পৰা মন কৰিলে দেখা যায় যে ইয়াত তৎসম অৰ্ধতৎসম তদ্ভৱ, তিনী, আৰবী পাৰহী, পৰ্তুগীজ, ইংৰাজী আদি বিবিধ ধৰণৰ শব্দ ঠাই পাইছে। কোনো কোনো সময়ত আন ভাষাৰ পৰা শব্দ ধাৰ নকৰি নতুন অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ সৃষ্টি কৰা হৈছে, যেন, শিশপানী (বৰফ) লত-পনিয়ল (আঙুৰ), নাগমাটি (কয়লা) পৰ্ণাসালি, পোতাসাল / বন্দিসাল, ঘাম কাশ (গ্ৰীষ্ম), মেঘৰ বিহুলি (বজ্জপাত), হুধিয়া (ডবল এণ্ডেড), বুৰ (বেষ্টজম), ধৰম পুথি (বাইবেল), সোধৰ দিন (ডি ডে অফ জাকমেট), সুভ বাত্ৰা (গছপেল), মহাখাল (গাল্ফ মাজুলি (আটলণ্ড), বৰকটকি (এম্বাছেডৰ), সহাই (এছিষ্টেণ্ট) বেজ-সাল (হম্পিষ্টল), মহাদৰ্শন (এক্সিভিছন) পুথিসালি (লাইব্ৰেৰি), ৰাজ মেল (পাৰ্লিয়ামেণ্ট), পহু-ঘৰ (জু), পেৰজনি (ক্ৰছ), প্ৰদিপ দল (লাইট গাউছ), মহাগৰ (চীনৰ প্ৰাচীৰ), ভাপৰ নাও স্কিমবোটা, ভাপৰ বথ / ধুআৰ বথ (বেল গাড়ী), কল বথ যোজা আলি / লোৰ বাট (বেল-বোড), বেজ ঘৰ (ডাক্তৰ-খানা), দেসাধিকাৰ (প্ৰেছিডেণ্ট), পাভল বায়ু (গেছ), বিজুলি ডাক (টেলিগ্ৰাম), ইত্যাদি। কেতিয়াবা ইংৰাজী শব্দ এটাক কেইবাটাও অসমীয়া শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি তাৰ অৰ্থটো বুজাবলৈ লোৱা হৈছে, যেনে, পল্টনৰ ইংৰাজী ৰাজনা (বেঙ), জুইৰ ভাপেৰে পমি ৰোতা বজ্জ (লাভা), ইশ্বৰক ভজন কৰা নাম-ঘৰ (গিৰ্জা)। ইংৰাজী শব্দকেতবোৰ এনেকুৱা : অফিচ, আফিল, কলেজ,

কাপ্তান, গবৰ্নমেণ্ট, প্ৰাইজ, ডিগ্ৰী, বাৰাণ্ডা, কম, মিলাচ, ইকুল/কুল, কল্পাচ, গবৰ্নৰ, হস্পিটাল, প্ৰেচিডেণ্ট, চেফ্ৰেটেবি, লাভা, বলুন, গাচ (গেছ), প্ৰিফিণাল আচিভেণ্ট, কমিছনৰ, কল্পানি, কোঞ্চল (কাউঞ্চিল)। পতুৰ্গীজ ভাষাৰ পাছৰি আৰু গিৰ্জা শব্দও ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

১৯৪ ইপিনে পশ্চিম অসমৰ উপ-ভাষাৰ অনেক শব্দ অকণোদয়ৰ বুকুত জিলিকি আছে। সেইবোৰৰ উপস্থিতিয়ে প্ৰাচীন কামৰূপী ভাষাটোৰ বিস্তৃতিৰ কথাটোকে সোঁতৰাই দিয়ে। তেনে শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : বাত্ৰা, চলি, কাউৰ, দিমা, বাস্তা হাঁঠ, বৰা (গাহৰি), পহৰ (পোহৰ), বেইভা, ভিজ্, সিন্দুৰ, আতা, সৈ কাব্, বলবন্তো বাগি (খঙাল), লেণ (লেপ), জল, বেঙ্গ, এটাছ (চিঞৰ) কৰোক, জোনোক, দোকান কৰিবৰ জগে, ঘিঁউ, ভোহ, নাজট, লাজট, লাজটি (কাম, লেঙটি) লাউ, ফিঁকি, অথিতি, আকাল, তিনভা (তিনিটা), ভপিলা (ভপিলা), জিজিবি, ভিবি, গুনা (তঁৰ), বানান, সকাম ইত্যাদি।

১৯৫ অকণোদয়-যুগৰ ভাষাত তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰো মাথম্টি আছে। সেইবোৰৰ কিছুমানৰ উল্লেখ কৰা হ'ল : ইশ্বৰ, জগত, অনুগ্ৰহ, সুখ, ময়্য কৰ্তা, পৰম আত্মা, সভা, সুন্দৰ, গন্ধ, মধুৰ, মনোহৰ, সম্ভুট, দেবতা, সক্তি, প্ৰিতি, প্ৰিয়, প্ৰেম, বিশ্বাস, প্ৰাৰ্থনা, ভ্ৰম, স্বামি, ক্ৰোধ, দণ্ড, ৰাজ্য, সম্ভান, সজ্জ, সাগৰ, নদি, লোণ ইত্যাদি। অৰ্ধতৎসম শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : গিয়ান, সবদ, মুকুত, জতন, ভিন্নাগ, উতপতি, অনিয়্যাই, অগিয়ানি, ধৰম, কৰম, যুগুত, চাতৰ, থিয়্যতি মুকুত, সৰাধ মিতিৰ, কেলস, হুভিয় আদি। তন্ত্ৰৰ শব্দৰ ৰূপ কেতবোৰ এনেকুৱা : অখই (অক্ষয়), উত্তম (উত্তম), ইচা (ইচ্ছা) দখিন পচিম, নিচই (নিশ্চয়) ৰিদয় (তদয়), পুআ অথিৰ, আগ, থান, স (মৰাশ) হুপৰ, সিল, চিন, দিন, ৰাতি, সোন, ৰূপ, ঘৰ, হুআৰ, জুধ (যুদ্ধ), ভৰি, হাভ, হুই, তিনি মূৰ (মূৰ), ঘোঁৰা, বাঘ, গাধ আদি। হিন্দী, আৰবী, পাৰছী ভাষাৰ শব্দৰ সংখ্যাও নিচেই কম নহয়। তলত সেইবোৰৰ কেইটামান দিয়া হ'ল :

আদাজ (পাৰ আন্দাজ),
ইস্তাহাৰ (আৰ ইস্তাহাৰ)
কইদ (আৰ কৈদ)
কবৰ (আৰ কব্ৰ)
কমৰ (পাৰ কমৰ)
কাচাৰি (হি কচহৰী)
কানন (আৰ কানুন)

- কাৰ্ৱাৰ (পাৰ. কাৰৱাৰ)
 কিনাৰ (পাৰ কিনাৰা)
 কেৰায়া (পাৰ কিৰায়া)
 খবৰ (আৰ খবৰ ,
 খাজনা (আৰ খজানা)
 খোৰাকি (পাৰ খুৰাকী)
 গৰিপ / গৰিব (আৰ গৰীৰ)
 চইভান (আৰ শৈভান)
 চৰম (পাৰ শৰ্ম)
 চহৰ (পাৰ শহৰ)
 চাফল (হি সাফল)
 চন্দুক (আৰ সন্দুক)
 চাকৰ (পাৰ চাকৰ)
 চাজা (পাৰ সজা)
 চান্দা (হি চন্দা)
 চাৰাপ (আৰ শৰাপ)
 চিঁচা (পাৰ শীশা)
 চিপাতি (পাৰ চিপাহী)
 চৌকিদাৰ (হি চৌকীদাৰ)
 চোভা (আৰ শুভা)
 জৰই (আৰ জৰহ)
 জৰিমনা (পাৰ জুৰমন)
 জাহাজ (আৰ জহাজ)
 ডকাইত (হি ডাকত)
 ডৰ (হি ডৰ)
 ডামাখু হি ডমাকু)
 ডাৰিখ (আৰ ডৱাৰিখ)
 ডৰ্জমা (আৰ. ডৰজুমা)
 ডামোচা, ডামাচা (আৰ ডমাম)
 তুফান (আৰ তুফান)
 থানা (হি থানা)

দৰমহা (পাৰ দৰমহা)
 দমকল (হি দমকল)
 দস্তৰ (পাৰ দস্তৰ)
 দাৰোগা (পাৰ দাৰোগা)
 দেলান (পাৰ দালান)
 দোকান (পাৰ দুকান)
 নবম (পাৰ. নৰ্ম)
 নক্চা (আৰ নক্শা)
 নেবাব (আৰ নবাব, হি নবাব)
 ফোজ (আৰ ফোজ)
 বদনাম (পাৰ বদনাম)
 বন্দুক (আৰ বন্দুক)
 বাগিচা (হি বগীচা)
 বাদচা (পাৰ বাদশাহ)
 মনজুৰ (আৰ মনজুৰ)
 মিল্লাদ (আৰ মীল্লাদ)
 মোকাম (আৰ মুকাম)
 বাস্তা (পাৰ বাস্তা)
 লক্ষৰ (পাৰ লক্ষৰ)
 সাহাব (আৰ সাহিব হি সাহাব)
 সালাম (আৰ. সলাম)
 সস্তা / সাস্তা (হি সস্তা)
 হাজৰ / হেজৰ (পাৰ হজৰ)
 হিচাপ (আৰ হিসাব)
 লকুম (আৰ লকুম)
 হেৰা (আৰ হেৰা)

১৯৬ মিচনেৰিসকল ইংৰাজী-ভাষী আছিল। 'অক'শাদৰ'ৰ প্ৰধান লেখকসকলেও ইংৰাজীত লিখা লাভ কৰিছিল। ইপিনে বঙলা ভাষাৰ ব্যৱহাৰো চলিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই লেখিছে: "অসমত বঙ্গালী ভাষাৰ বৰ আদৰ আছিল, মাতৃ-ভাষাক সকলোৱে ঘিণাইছিল—ইজুত বঙ্গালী, কাঙাৰিত বঙ্গালী, ডেকাবিলাকৰ আলাপত বঙ্গালী আৰু ভেওঁলোকৰ চিঠিভা বঙ্গালী ভাষাহে চলিছিল। অৱশ্যে মইয়ে

এই নিয়মৰ বাহিৰা নাছিলে”। এনে এটা পৰিৱেশত অকণোদয়-যুগৰ লেখকসকলৰ ৰচনাত স্বাভাৱিক অসমীয়া বাক্য-বীতিৰ সলনি এটা ইংৰাজী প্ৰভাৱযুক্ত কৃত্ৰিম বাক্য-বীতিৰ প্ৰচলন হ’ল। তলত এনে ধৰণৰ বাক্যকেইটামানৰ উল্লেখ কৰা হ’ল :

- (ক) যদি দেখিব খোজা, তেন্তে মোৰ পুথি পঢ়ি চোআ।
- (খ) মই জাব নোআবোঁ, কিয়নো লাললত মোৰ হাত দিয়া হল।
- (গ) মই যদি তোমাক কিছু বুধি দিওঁ, তাক তুমি লবা নে? যদি ভাল হই লয়।
- (ঘ) যদি সকাল, এক বাক্য হৈ দেসৰ উপকাৰলৈ প্ৰতিগ্যা কৰে, তেন্তে কি হব নোআবে?

(ঙ) জিজন পৰাক্ৰমি জয়যুক্ত মানুহে প্ৰগাম াবতবস’ত আপানাব ৰাজ্য স্থাপন কৰিলে, তেঁৱে গজনিৰ বাদস্থা মহম্মদ।

(চ) স্থিলোক তোমাতকৈ কোনো কথাত শ্ৰেষ্ঠ, তেঁৱেই তোমাৰ মান্য।

(ছ) কেতিয়া তুমি কোনো পাৰ্গত মানুহক দেখা কেতিয়া তুমি তেঁৱনা কোনকৈ কাল ব্যয় কৰিছে তা এ সুধিব, পাচে তুমি অৱস্থা জানিবা জে তেঁৱৰ জীৱন শ্ৰায় সমতে গৈছে।

(জ) তাতে তাই বেগাই বছকৈ লেখা পঢ়া শিকিছিলে।

(ঝ) এইকপে কিছুমান দিন আৰু মাহো নিউৱা হল।

(ঞ) তুমি যে মোলৈ পএ লিখিবা, আৰু মই সেই পত্ৰ পাঠ কৰিম এই আশাৰ অতীত বোধ হৈছিল।

১৯৭ কৃত্ৰিমতাৰ মাজতো মাজে মাজে চুটি চুটি বাক্যৰে স্পষ্টৰূপে ভাৱ প্ৰকাশ কৰা অসমীয়া বাক্য বীতিৰ ব্যৱহাৰ অকণোদয়-যুগৰ কিছুমান লেখকৰ ৰচনাত বাস্তৱ হ’ল আৰু সিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ নতুন ভৱিষ্যতৰ বাস্তৱি জনালে। তলত তেনে ধৰণৰ বাক্যযুক্ত উদ্ধৃতিকেতবোৰ দিয়া হ’ল :

(ক) “স্মৰে কি আজ্ঞা দিছিল তাক কেনেকৈ জানিম? কাক দিছিল, কেতিয়ানো দিছিল তাক দেখোঁ কতা কেতিয়াও শুনা নাই। কোনেও কেতিয়াও তেওঁক দেখা নাই। আমি ফুল দি বা সিন্দূৰ দি বা নৈবেদ্য দি তেওঁৰ পূজা নকৰোঁ। আমি প্ৰেম, ভক্তিৰে বিশ্বাসৰ দ্বাৰায় তেওঁক পূজা কৰোঁ” (এ কে গানি : কামিনীকান্তৰ চৰিত্ৰ)।

(খ) “দিলি জিলা দীঘলে ১৬৫ আৰু বহলে ১৪০ ক্ৰোচ। তাৰ মাজত গঙ্গা আৰু জমুনা এই দুই প্ৰধান নদী। দুই হেজাৰ এস বছৰৰ আগেয়ে দিলু নামে এক বজাই সেই নগৰ পাতিছিলে বুলি লোকবিলাকে কোআকুই কৰে” (নিধি লিৰাই ফাৰোৱেল : হিন্দুস্থানৰ বুৰঞ্জী)।

(গ) “এক দেসৰ মানুহবোৰ অতি বগা, এক দেসৰ বা অতি ক’লা, আৰু এক

দেশৰ বা ডাম বৰনিআ। কোনো দেশক বজাই কোনো দেশক প্ৰজাই সাসন কৰে। কোনো দেশত বৰ জাব, আৰু কোন কোন দেশ বৰ গৰমি, আৰু এঠাইত বা ঈশ্বৰক একেদৰে পূজা কৰে, এঠাইত বা আনদৰে পূজা কৰে” (আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন : নানা সম্বাদ)।

(ঘ) “লোকৰ দুখ দেখি মন কোমল হোৱাৰ নাম দয়া। এই দয়া মানুহৰ মনৰ এটি কোমল আৰু মধুৰ ভাৱ। সি মানুহক দেৱতাৰ তুল্য কৰে, আৰু তাৰ অভাৱত মানুহ পিশাচৰ সদৃশ হয়। যাৰ দয়া নাই তাৰ মন শিল বা কাঠৰ দৰে টান আৰু যাৰ হৃদয় কাঠ সি মানুহৰ নামৰ অযোগ্য” (হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা : পাঠমালা)।

(ঙ) “জি দেশত আমাৰ জনম হৈছে, জি দেশতে আমি আটো, আৰু জাব কথা আমি উপজিবৰ দিনৰে পৰা মৰিবৰ দিনলৈকে নেপাহৰোঁ সেই ভাসাৰ নাম মাত্ৰিভাষা, আৰু ইয়াকৈ অচমিয়া লোকসকলে প্ৰথমে সিকা উচিত। হুৰিলাক অৱাংলা কৰাই পাপ, কিন্তু দায়া কৰিলে দায়া পাই। গিয়ানি লোকে বিবাদ নকৰে, অগিয়ানি লোক বিবাদৰ ঘাই। চল কৰি লোআ বস্তু প্ৰথমে সোআদ, কিন্তু পাচে তিতা হব”। অকনোদই : আগষ্ট আৰু অক্টোবৰ সংখ্যা : ১৮৫৩ ছন।

১৯৮ আন এটা কথা। ‘অসম মিছনৰ অগ্ৰণী পণ্ডিত’ নাথান ব্ৰাউনে ৮৮ন। কৰা দ্বিতীয় অসমীয়া ব্যাখ্যাবলখনত (১৮৪৮ খৃঃ) পূব অসমৰ কথিত অসমীয়া ভাষাটোৰ গঠন পদ্ধতিৰ অভি পৰিষ্কাৰ ৰূপ এটা সংৰক্ষিত হ’ল। ‘গ্ৰামিটিকেল নোটিছেজ অৱ দি এছামিজ লেঞ্জুৱেজ’ ব্ৰাউনৰ এক মহৎ অৱদান। অসমৰ পূব-অঞ্চলৰ সৰ্ব-সাধাৰণ মানুহৰ মাজত থাকি অসমীয়া ভাষাটো সূক্ষ্মভাৱে পৰ্যবেক্ষণ কৰি ভাষাটোৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ বুজি পাই ভাষাটোৰ গঠন-পদ্ধতিৰ এটি সংক্ষিপ্ত অথচ অভি নিৰ্ভৰযোগ্য স্পষ্ট পৰিচয় দিবলৈ ব্ৰাউন সমৰ্থ হৈছে। ব্ৰাউনে মাথু ভাষাটোৰ ধ্বনিভাত্ত্বিক দৃষ্টিৰে ‘অ’ আৰু ‘অ’ ধ্বনিটোৰ পাৰ্থক্য যথাযথভাৱে মহ আৰু ম’হ শব্দ-টোৰ সহায়ত দেখুৱাব পাৰিছে। পৰৱৰ্তী অক্ষৰত থকা উচ্চ স্বৰ-ধ্বনিৰ প্ৰভাৱত পূৰ্বৱৰ্তী অৱ অ লৈ হোৱা পৰিবৰ্তনৰ কথাটোও ব্ৰাউনৰ দৃষ্টিৰ পৰা সাৰি যাব পৰা নাই, যেন : কৰি>ক’ৰি, ৰৰি>ৰ’ৰি, গক>গ’ক, সক>স’ক, বোলে>বুলিহ, আপোনাৰ>আপুনি ইত্যাদি। আকৌ সংস্কৃতৰ উগ্ৰ ধ্বনিকেইটাৰ (শ, ষ, স) আন ধ্বনিৰ লগত যুক্ত হ’লে ‘চ’ ৰূপ উচ্চাৰণ হয়, কিন্তু সিহঁতৰ লগত ‘বেক’ যুক্ত হ’লে ‘স’ ৰূপে উচ্চাৰণ হয়। ইয়াৰ শিৰ্দ্দৰ্শন ব্ৰাউনে এনেদৰে দাঙি ৰাখিছে, শাস্ত্ৰ শ্ৰীষ্ট, কিন্তু দৰ্শন। মাথু অসমীয়া ভাষাৰ ‘স’ ধ্বনিটোৰ ব্ৰাউনে গ্ৰীক ‘X’ ধ্বনিৰ সৈতে বিজাইছে। সংস্কৃতৰ চ, জ ধ্বনি অসমীয়াত ‘S আৰু ‘Z’ ৰূপে

উচ্চাৰিত হোৱাৰ কথাও ব্ৰাউনে উল্লেখ কৰিছে। সংস্কৃতীয়া সন্ধি অসমীয়াত নাই বুলি ব্ৰাউনে কৈছে, যেনে দক্ষিণ-উত্তৰ, দক্ষিণস্তোৰ নহয়। কিন্তু অসমীয়া সন্ধিব প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ ব্ৰাউনৰ পুথিৰ বিদ্যমান : ভেওঁ কিন্তু তেওঁ, নাও, কিন্তু নাৱৰ।

১৯৯ অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ নাথান ব্ৰাউনে ভুলভ দিয়া ধৰণে কৰিছে :

(ক) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় : বিলাক (মাণ্ডাৰ্ণত) ইত, বোৰ : মানুহবিলাক, মানুহইত, মানুহবোৰ।

(খ) নিৰ্দিষ্টভাৱাক প্ৰত্যয় খন খান : কটাৰী এখন, নৈ এখন
গছ : হাৰ-এগছ
চপড়া : মাটি-এচপড়া
জন : মানুহ জন
জোপা / জুপি : দোজোপা গছ, ফুল-এজুপি
টা : এটা মানুহ
টি-টী (সৰু বা মৰম বুজোৱা অৰ্থত) : লৰাটি, চৰাইটি
টোপা / টুপি : গাখীৰ-এটোপা, পানী-এটুপি
ভৰা : ধান-এভৰা
ভাল / ভালি : লাখুটি-এভাল, এভালি চুলি
ভোখৰ / ভুখৰি : এভোখৰ মাটি, কাঠ-এভুখৰি
ভোঙ্গা : এভোঙ্গা পানী
পোলা : দোপোলা নল
মুঠা / মুঠি : খড়ি এমুঠা, চাউল-তিনিমুঠি
লভা : পিঠাঙড়ি এলভা
সোপা : ফেন এসোপা

(গ) অনিৰ্দিষ্টভাৱাক প্ৰত্যয় : গোটাচাৰেক : মহগোটাচাৰেক

(ঘ) ক্ৰী-প্ৰত্যয় ঙ-নী : জনী, বুড়ী, নাগিনী

(ঙ) পুৰুষৰাক নিৰ্দিষ্টভাৱাক প্ৰত্যয় : ও, এৰ ' ব, এৰ-আ / ৰ-আ, এব/ক :

বোপাই	(ভোৰ) বাপেৰ	(ভোমাৰ) বাপেৰা	'তাৰ) বাপেক
আই	মাৰ	মাৰা	মাক
বকা	কবাৰ	ককাৰা	ককাক

(চ) সৰ্বনাম-শব্দ : মই, আমি, ভয়, ভইভ, তুমি, তোমালোক/তোমোলোক : ই, ইহঁত, সি, সিহঁত, তাই, তাইহঁত এওঁ, তেওঁ , যি, কোন, কি, কোনো, কোনোবা, কেও, সকলো, আপুনি।

(ছ) ক্ৰিয়া-কণ :

(১) ময়/আমি এওঁ	ভয়/ভইভ হয়
তুমি/তোমালোক হোৱা	সি/সিহঁত/সিবিলাক হয়
(২) ময়/আমি হৈছোঁ	ভয়/ভইভ হৈছ
তুমি/তোমালোক হৈছা	সি/সিহঁত হৈছে
(৩) ময়/আমি হ'লোঁ	ভয়/ভইভ হলি
তুমি/তোমালোক হল	সি/সিহঁত হ'ল
(৪) ময়/আমি হৈছিলোঁ	ভয়/ভইভ হৈছিল
তুমি/তোমালোক হৈছিল	সি/সিহঁত হৈছিল
(৫) ময়/আমি হয়	ভয়/ভইভ হবি
তুমি/তোমালোক হবা	সি/সিহঁত হব

(৬) অনুজ্ঞা : ভয়/ভইভ হ , তুমি/তোমালোক হোৱা , সি/সিহঁত হওক

(জ) কৃদন্ত : হওঁতা, হওঁতে, হোৱা

(ঝ) অসমাপিকা ক্ৰিয়া কণ : কৈ, লৈ, হলে, হলত

(ঞ) চৰ্তসাপেক্ষতা : ভইত যোৱাহেঁতেন

(ট) তুম্নন্ত ক্ৰিয়া-কণ : যাবলৈ আনিবলৈ

(ঠ) পাঁচনি ধাতু : খুৱা, অনা

(ড) বাচ্য : মোক দিয়া হৈছে, তাক পোৱা গ'ল

(ঢ) ক্ৰিয়াবিশেষণাশব্দ : সদায়, নিভোঁ, কেতিয়া, যেতিয়া, তেতিয়া, নিশ্চয়, আজি, কালি, কাইল, ইয়াতে, তাত, এনেতে, নিচই, কিয়, কেলেই, এখেত (ইয়াত), মাজে মাজে, ঘনে ঘনে, এনেকৈ, কেনেকৈ, যেনেকৈ, সবহকৈ, এইদৰে, এইমতে ইত্যাদি।

(ণ) ক্ৰিয়াচক পৰ-সৰ্গ : তো, নো

(ভ) বিশেষ্যচক পৰ-সৰ্গ : ভলভ, ওপৰত, পৰা, সৈত, আগত, পাছত, কৈ, কাৰণে, নিমিত্তে, হতুৱাই, দ্বাৰায় ইত্যাদি।

(থ) আন অব্যয়-শব্দ : আক, বা, নাইবা, কিন্তু, তথাপি তেও, যদি, তেওঁ, হে, যে, অহ, আহা, চিহ, চি ইত্যাদি।

(দ) সম্বোধনাবোধক নির্দিষ্টাৱচক প্রত্যয় : হে-ব, হে-ব'ৰা, হে-ৰা, হে-বি, হে বৈ, হে-বেই

২০০ ওপৰৰ আলোচনাই এইটো স্পষ্টকৰণে দেখুৱালে যে দেশী আৰু বিদেশী বিভিন্ন লোকৰ প্ৰচেষ্টাত অকণোদয়-যুগত অসমীয়া ভাষাটোৱে পঢ়াশালি আৰু আদালতৰ ভাষাকৈ প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰাৰ উপৰি পৃথিৱীৰ বিভিন্ন জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ কথা প্ৰকাশ কৰিব পৰা শক্তিও অৰ্জন কৰিলে। অকণোদয়-যুগতে বিভিন্ন দেশী-বিদেশী ভাষাৰ শব্দ-গ্ৰহণ আৰু আবশ্যক অনুযায়ী শব্দ-নিৰ্মাণ-বীতিৰ যি ব্যৱস্থা লোৱা হ'ল, সিয়ে ভৱিষ্যতৰ অসমীয়া ভাষাৰ সুপ্ৰতিষ্ঠাৰ বাট মুকলি কৰি তুলিলে। সংক্ষেপতে ক'বলৈ হ'লে অকণোদয়-যুগৰ অসমীয়া ভাষাই আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ সূত্ৰভেটি স্থাপন কৰিলে। ইপিনে নাথান ব্ৰাউনৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিশ্লেষণ অসমীয়া মাফ ভাষাটোৰ অকণোদয় কালতে পোৱা পূৰ্ণ আৰু পৰিপুষ্ট ৰূপটো প্ৰকাশ কৰিলে। অকণোদয় যুগৰ পাছত এই ৰূপটোৰ ওপৰত ওপৰত ভিত্তি কৰি আৰু মিছনেৰিসকলে দেখুওৱা পথ অনুসৰণ কৰি অসমীয়া ভাষাটো প্ৰগতিৰ পথত আগুৱাই গ'ল।

বৰ্ণ অধ্যায়

আধুনিক অসমীয়া : মধ্য-কাল (১৮৮৯-১৯৩৯)

২০১ অকোণদশ শতাব্দীৰ পৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰচেষ্টা ঘাইকৈ আনোচোনীক আশ্ৰয় কৰি চলিবলৈ ধৰে। ১৮৭৭ চনৰ পৰা ১৮৮৮ চনলৈকে—এই সময়ছোৱাত কেইবা-খন আনোচোনীৰ জন্ম আৰু বিলোপ ঘটে। সেইবোৰৰ কেইখনমান হ'ল : 'আসাম-বিশ্ব-সিনী' (১৮৭১—৮৩) 'আসাম-নিউচ' (১৮৮২-৮৫), 'আসাম বন্ধু' (১৮৮৫-৮৬), 'মৌ' (১৮৮৬), 'ল'ৰা-বন্ধু' (১৮৮৮) আদি। এই কেইবছৰৰ ভিতৰতে আধুনিক 'অসমীয়া' শৈলী প্ৰতিষ্ঠিত হয় আৰু নতুন নতুন ক্ষেত্ৰত কথা সাহিত্যৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰো প্ৰতিষ্ঠা গঢ়ি উঠে। ভ্ৰমণ সাহিত্য প্ৰবন্ধ সাহিত্য, উপন্যাসিকা, আধুনিক নাটক জাৰনী, আধুনিক পদ্ধতিৰ বুৰঞ্জী সংবাদ-সেবা, সমাজ-সচেতন বঙ্গ-ৰচন' আদিত অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ হয়। কাব্যতো আধুনিক ভাৱৰ আধুনিক প্ৰকাশৰ ফালে দৃঢ় পদক্ষেপৰ আগ বঢ়ায় অমিতাক্ষৰ ছন্দৰ প্ৰয়োগো আন এটা 'সাধনী-কাৰ্য'। গদ্য আৰু কবিতাত জাতীয় চিন্তাৰ উন্মেষ, শিশু-সাহিত্য, শিশু-আনোচোনীৰ প্ৰসঙ্গ আদিও এই সময়ছোৱাৰ বৈশিষ্ট্য আনপিনে বহুলা সাহিত্যৰ প্ৰভাৱৰ কথাও মন কৰিবলগীয়া। অসমীয়া ভাষা আৰু অসমীয়াৰ আত্মবোধৰ চৈতন্য জগাবলৈ আনদৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে যত্ন কৰিলে। ফুকনৰ পাছত গুণাভিৰাম বৰুৱা আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই আধুনিক বুৰঞ্জী, জীৱনী, কোথুৰ সাহিত্য প্ৰবন্ধ সামাজিক সমালোচন', আৰু শব্দ কোষৰে অসমীয়া ভাষাৰ ভেটি স্থাপন কৰে। বিশেষকৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই খুস্তিয়ান লেখকসকলৰ 'আচলুৱা ৰচনা-ৰীতিক তেচুকি অসমীয়া ভাষাক এটি নিৰ্দিষ্ট গঢ় দিলে।'

২০২ ইপিনে কসিকতাত থকা অসমীয়া ছাত্ৰসকলৰ 'টি পাৰ্টি' নামৰ এখন সংগঠনক হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিসাধিনী সভা' (অ ভা উ সা) ৰ সৃষ্টিৰ শুভি। এই সভাই (১৮৮৮) হ'ল এক প্ৰথম সাহিত্যিক আন্দোলনৰ মূল। "বেচুৰা মাতৃ ভাষা কোনকৈ ডাঙৰ-দীঘল হ'ব, বেনেকৈ সি পৃথিৱীৰ আন ধনী আৰু উন্নতিশীল ভাষাৰ সমান হৈ আপোন গোৱৰ বেলিৰ পোহৰ চাৰিওফালে পেলাই দুয়াগ আৰু এন্ধাৰ অসমৰ মুখ পোহৰাব পাৰিব কোনকৈ সি দুৰ্বল, কণীয়া, আৰু জীৰ্ণ অৱস্থাৰ পৰা সবল, সুস্থ আৰু শক্ত অৱস্থা পাব, তাৰ উপায় সাধনই এই সভাৰ উদ্দেশ্য"। সভাৰ কাৰ্য-পন্থাৰ ভিতৰত দৃষ্টিত ভাষা পৰিৱৰ্তন কৰা, অসমৰ সকলো পঢ়াশালতে অসমীয়া ভাষা প্ৰচলন কৰিবলৈ আন্দোলন কৰা, অসমৰ

সকলোঁ ঠাইতে এটা মাত্ৰান লিখিত ভাষা আন্দোলন কৰা আদি নীতিৰূপে ঘোষণা কৰা হ'ল। এইবোৰ উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে মাহেকীয়া আলোচনী 'জোনাকী' (১৮৮৯) জন্ম হ'ল। অ ডা উ স' সভাৰ দৰে চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাই 'জোনাকী'ৰ 'আত্ম-কথা'ত নিজৰ উদ্দেশ্য এইদৰে ব্যাখ্যা কৰিলে : এই পাছ পৰি থকা আন্দোলন দেশলৈ অলপ 'জোনাক' সুমুৱাব নোৱাৰিলেও যদি নিজে নিজৰ যত্নৰ ফিৰিত্তি পোৱাত বাট পাৰ্চি তেনে আমাৰ শক্তিৰ মিছা ব্যৱ হোৱা নাই বুলি পানিম। আমি জানা আমাৰ দশ শিক্ষাত পাছ জ্ঞানত ভিৰাণী, ধনত দুৰীয়া, সংসা-বলত শক্তিহীন দাত্যত কণীয়া, কামত এলহুৱা, আৰু পৰাধীন—কিন্তু আমি নিজ শক্তি হুইচ কামত লাভ দিব পাৰোঁ। আমি যুঁজিবলৈ ওলাইছোঁ। আন্দোলনৰ বিপক্ষে উদ্দেশ্য দশৰ উন্নতি, 'জোনাক'।

১৯০৩ 'জোনাকী'ৰ সংগঠনভাৱে এক সাহিত্যিক আন্দোলন গঢ় দিয়াৰ লক্ষ্য আছিল। ভাষাৰ নিতুল আৰু সম্ভৱপৰ উচ্চতম আধুনিক মান-নিৰ্ণয়ৰ যত্নত সাহিত্যিক লক্ষ্য সমুদ্ৰ হৈ উঠিল। "পাশ্চাত্যৰ পভাৱ মুক্তভাৱে গ্ৰহণ কৰি বঙাল সাহিত্যৰ সাৰণ-সকলৰ আদৰ্শ আৰু আগন্ত বাহিৰ আধুনিক সাহিত্যৰ ভাৱ-ধাৰা আৰু সাহিত্যিক ৰূপ অসমীয়াত সমাৱেশ কৰিলে। লিখিক বা গীতি-বৰিতাৰ সকলো বৈশিষ্ট্য বহন-ভাৱ গৃহীত হ'ল। উপন্যাস ডেকাপিয়ৰৰ অনুবাদৰ লগতে আধুনিক বা ৰোমাণ্টিক নাটক, প্ৰহসন, আধুনিক চুটিগল্প, বুৰঞ্জীগুলক আৰু সমালোচনামূলক প্ৰবন্ধ, পাতল প্ৰবন্ধ গোৰকমলদাস অসমীয়া সাহিত্যত প্ৰৱেশ কৰি নিজৰ স্থান অধিকাৰ কৰিলে। এইভাৱে সাহিত্যৰ সম্পূৰ্ণ আধুনিকীকৰণ 'জোনাকী' আৰু 'জোনাকী'ৰ চাৰিওফালে গোটাৰাবাসকলৰ মতঃ কীৰ্তি হ'ল" (মহেশ্বৰ নেওগ)। অসমীয়া সাহিত্যত নতুন নতুন দিশত চিন্তা-চৰ্চা হোৱাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাটোও সমৃদ্ধিৰ পথত আগ বাঢ়িল। 'জোনাকী'ৰ দলটোৰ ভিতৰতো লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ "চেষ্ঠা আৰু বাস্তৱত চূড়া সবাতো ওৰ হৈ জিলিকি উঠা কাৰণে তেওঁলোক সকলো সাহিত্যিক অনু-প্ৰেৰণা আৰু অনুশাসনৰ বাবে মূৰ তুলি চাইছিল। যদি কোনোবাই সেই অনু-শাসন অমান্য কৰিবৰ যত্ন কৰিছিল তেওঁৰ ওপৰত সেই অনুশাসন কিবা নহয় কিবা প্ৰকাৰে কঠোৰভাৱে বৰ্তিছিল।" ১৮৮৯ খৃঃৰ পৰা ১৯৪০ খৃঃলৈকে এই অৰ্থ শতাব্দী বালক সেইদৰি বেজবৰুৱা যুগ নাম দিয়া হৈছে।

২০৪ বেজবৰুৱা তেওঁৰ পূৰ্বৱৰ্তী লেখকসকলৰ ওচৰত বিশেষকৈ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সাপ্তাহিক কাকত 'আসাম নিউচ' আৰু গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ 'আসাম বন্ধু'ৰ ওচৰত ঋণী আছিল। তেওঁ নিজৰ লেখিত : 'কেতিয়া 'আসাম নিউচ' আহিব মই বাটল চাই থাকোঁ আৰু এটাইৰ আগৰ মই বাকতখন খেলি পঢ়ো বুলিলে ঠিক কোৱা

নহয়, গিলী বুজিলে' ঠিক হ'ব। বাস্তবিকতে 'আসাম নিউচ' পঢ়ি তেঁও অসমীয়া লিখিব গঢ়ৰ কালে ভালকৈ মন দিহে প্ৰথমতে মই অসমীয়া ভাষাত বচনা লিখিবলৈ লিখেঁ। এটাটো ব'বই লাগিব যে অসমীয়া ভাষাৰ মহাবখীৱ 'আসাম নিউচ' আৰু 'আসাম বজু' বই আধুনিক আঁঠিত অসমীয়া গদ্য আৰু গদ্যসাহিত্য-সৃষ্টিৰ আৰ্থ (spade-work) কোৱাৰ কাম গ'ৰ, অৰ্থাৎ মাটি কুৰি চহাই দি'য়,' (মোৰ জীৱন-সৌৱৰণ)।

২০৫ অকল আধুনিক যুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ দ্বাৰায় বেজবৰুৱা প্ৰভাৱান্বিত হোৱা নাছিল। প্ৰাচীন আৰু মধ্যযুগীয় অসমীয়া সাহিত্যো বেজবৰুৱাৰ গদ্য বচনাত সহায় কৰিছিল। বেজবৰুৱা সকলো ধৰণৰ অসমীয়া সাহিত্যৰে সৈতে পৰিচিত আছিল। তেওঁ সেইবোৰ অকল পঢ়াই নাছিল, গিলিছিল, হজমো কৰিছিল। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লগত তেওঁৰ নিবিড় সম্পৰ্ক আছিল। পাশ্চাত্য সভ্যতাৰে সৈতে, ইংৰাজী ভাষা-সাহিত্যৰে সৈতে আৰু লগতে বঙলা ভাষা-সাহিত্যৰে সৈতে ভালধৰণে পৰিচিত হোৱাৰ সুযোগো তেওঁ পাইছিল। বেজবৰুৱাৰ সময়ত অসমীয়া ভাষাই প্ৰকৃততে যেন স্থান পাব লাগিছিল তেনে স্থান নোপোৱা কাৰণে অন্তৰত গভীৰ দুখ অনুভৱ কৰিছিল। এই আটাইবোৰ কথাই বেজবৰুৱাৰ মনটো অসমৰ প্ৰতি, অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰিষ্ট কাৰাৱাত সহায় হৈছিল। বেজবৰুৱাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি ভালপাৰাটোৱে মুখ্য কথা। অসমৰ বাহিৰতে তেওঁ জীৱন বটাবলগীয়াত পৰিছিল। এই ঘটনাৰো তেওঁক অসমীয়া ভাষাৰ আজীৱন প্ৰেমী আৰু সেৱকৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত কৰাত সহায় কৰিছিল। তেওঁৰ নিজৰ ভাষাত "এটা কথা আছে, দাঁত নসৰিলে দাঁতৰ মোল নুবুজি'। অসমৰ পৰা আমি সৰি নপৰিল বা অসম আমাৰ পৰা সৰি নপৰিল অৰ্থাৎ অসমৰ পৰা আমি বিদৰলৈ ওলাই নাচিলে অসম অসমীয়া আৰু অসমীয়া ভাষাৰ আমি মোল বুজিব নোৱাৰোঁ।" আৰু অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতিৰ প্ৰথম টাপ।" সেইবাবে বেজবৰুৱাৰ প্ৰচেষ্টা আছিল জীৱন জুৰি অসমীয়া ভাষাক চহকী কৰা প্ৰচেষ্টা, যাতে অসমীয়া ভাষাই বঙলা ভাষাৰ লগত সমানে স্থান অধিকাৰ কৰিব পাৰে।

২০৬ এটা চহকী ভাষাই সকলো ধৰণৰ ভাৱ প্ৰকাশ বৰা শক্তি ধাৰণ কৰে। সময়ৰ লগে লগে ভাৱৰ বিকাশ আৰু পৰিৱৰ্তন ঘটে। পাশ্চাত্য সভ্যতাৰ মূনাই অসংখ্য নতুন ভাৱ সুমুৱালে। সেইবোৰ অসমীয়া ভাষাত প্ৰকাশ কৰাটো এটা সমস্যা হ'ল। এন সময়তে বেজবৰুৱাই নেতৃত্ব বহন কৰিলে। সোৱাদে তেওঁ ক'লে: "ভাৱেৰ সৈতে ভাষাই সমানে ভাল ধৰি যাব নোৱাৰিলে সি বিফল। ইংৰাজী

ভাষাৰ দ্বাৰা আমাৰ মুকলি হৈ পৰিলভ্য আমি বাস্তৱত পৃথিৱীৰ জ্ঞান উৎসৰ নানান গুৰু, অসংখ্য চিন্তা, অলেখ নতুন গৱেষণা ঢুকি পোৱা হ'ল। আমি সেই বাৰ আমাৰ ভাষাত নিজৰ কৰি লৈ প্ৰকাশ কৰি অসমীয়া সৰ্ব-সাধাৰণেও ভাষা চুপি পোৱা কৰি দিব লাগিব, নতুবা আমাৰ গৰ্ভৰ ত্ৰুটি হ'ব।

কোনোটি গুৰু, কোনোটা চিন্তা আমাৰ ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে সহজ বুজা নিদৰ্শী ভাষাৰ শব্দ ধাৰক আৰু সেই কাৰ্যৰ নিমিত্তে ভাষাৰ সহায় ল'লে - ভাষাৰ মঙ্গলৰ বাতিৰ অমঙ্গল নহয় আৰু - ভাষাৰ জাতো নপায়।' এজন ভাষাবিজ্ঞানীৰ দৰে বেজবৰুৱাই স্পষ্টতাৰ ধাৰণা দিয়া পাৰিছিল যে কোনো এখন ঠাইৰ - ভাষাত কোন-এক অক্ষৰৰ শব্দক আশা ন্যাবহাৰ নকৰি উপভাষাৰ উপায় আৰু গুৰুতৰা উচিত। সেই কাৰণে তেওঁ এটা আদৰ্শ মান ভাষাৰ দিয়া দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল: 'অসমীয়া ভাষা উজনিৰা ওলমৰীয়া ভাষা নহয়। ভাটিৰ অৱশ্যৰীয়া ভাষা নহয়। সি খেটেই অসমৰ - গুৰু। উজনিৰ ভাষাত একো ভাষাৰ ভাটিৰ পৰা অক্ষৰ সম্পদ ল'বলৈ লাগিব।'

২০। আকৌ "উজনি ভাটি এবোটা হৈ অসমীয়া জাত আৰু অসমীয়া ভাষা থাকে। অসমীয়া ভাষাৰ গোৱৰ যাৰ অমৃতময়ী লেখনীয়ে অসমীয়া ভাষাক অমৰ কৰিলে, সেই অক্ষৰদৰ মাধৱদৰৰ প্ৰধান বৰ্ম স্থান ভাটিয়ে আছিল। উজনি-বৰদোৱাৰ অক্ষৰদৰৰ প্ৰধান প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদৰ ভাটিত বৰপটাতেই অসমীয়া ভাষাৰ অদিকায় পুনি - ভাষাৰ বচাবলা বচি ভক্তি-প্ৰেমৰ অমৃত নৈৰ পাৰ ভাটি দি অসম বুজাই দিছিল। সেই দেখিহে কওঁ যে এতিয়া এনে দিনও অসমৰ উজনি-ভাটি লিচাৰি ভিন্ন ভাৰ খুচিবলৈ। যাবাটো বৰ অশালীন কাৰ্য আৰু খোচোবলৈ বেতিয়াও কৃতকাৰ্য নহয়। এতিয়া পৃথিৱীৰ সকলো জাতিৰ ভিতৰত চলি থকা গুৰুৰ চাক্ষৰীয়াক আমি পৰিহৰি। সেই দেখি এতিয়া নিজৰ আৰু নিজৰ ভাষাৰ সন্মানৰ সৈতে যিসকল থৰ লাগি, আমাৰ ভিতৰত অসংখ্য ঘৰুৱা দল আৰু বাক-বিতণ্ডাৰ পৰিভাগ কৰি আমি সামান্য বিভিন্নতা আৰু অমিলবোৰলৈ চকু নিদি এবাৰ ডোমৰে বজক দাঙি শব্দত - আঙুৰাৰ লাগিব নতুন আমাৰ ধ্বংস অনিবাৰ্য। দৈনিক জীৱনত মাথোঁ নিজৰ বিশিষ্টতা ৰাখি চলিহেও জাতীয় ভাষাত সেই বিৰুদ্ধে বিৰ্জনে দি জাতীয় ভাষাক বল ল'বলৈ উচিত। এনে উদাৰ দৃষ্টিৰে বেজবৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ চিত্ৰ মনত ঠাকি লৈ নান উপায়েৰে তাৰ চহকা কৰিবলৈ আজীৱন যত্ন কৰে।

২০৮ আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ গঢ়া দৰ্হিত হিচাপে বেজবৰুৱাৰ নিজৰ প্ৰতিভাৰ পৰিচয় তেওঁৰ ৰচনাৰ মাজেদি পোৱা যায়। বেজবৰুৱাই নাটক, উপন্যাস, চুটিগল্প,

একক, জোহন-চৰিত, আত্মজীৱন চৰিত সাধু-কথা বহা-বচনা, আৰু বিবিধ বচনাত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰায়াগ দেখুৱাইছে। এইবোৰত বেজবৰুৱাই শব্দ-চলনৰ সম্পৰ্কত আচৰিতধৰণে উদাহৰণ দিয়া অবলম্বন কৰে। তেওঁ মুকলিভাৱে সকলো ধৰণৰ শব্দ গ্ৰহণ কৰিছে। একবাৰে বক্তব্য অসমীয়া শব্দৰ পৰা আৰম্ভ কৰি, উপভাষাৰ শব্দ, বিদেশী শব্দ সকলোকে লৈ ব'লি যিটো উপযুক্ত বুলি ভাবিছিল তাকে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তলত সেইবোৰৰ কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

(ক) বাপ 'মলাম' বাকত, ভূলাপাত মহী বিতৰ্কক, বাতুলীসঁচাৰ, সঁচাৰ বাঢ়ি, দিৱাঙলাই জিহাচলি জুইলালি, চোলাউ, মাচিৰ, জলপানি, জা, থামকালি, ডাক হৰবৰা, ভাবোৱাল চৰতীয়া নাগ এটি সমাজিক।

(খ) বদলি, জাঠাজ দখল মদং, চলমবাজ গুৰু জাতিৰ মানা, থামাথা, মেজ নাৰাজ, বফা পাচাক মাফ ফলদ দোৱাত কলম খোলাছ ছলাম।

(গ) পিতৃ-দেৱত, দউতা, মা, বা আই, ক্ষুদ্ৰ সৰু, শক্তি, শকতি, ছাএ, পাতৰ শয়া শাং পাৰী, বসুন্ধৰা জাঠনি, বটকিনা কাঁপনি।

(ঘ) বাথি, পিৰানি বৰ, গাঠৰি ঘুমাটী টোপনি বোক-চাইল, বোমল-চাউল আপা ছোৱালী লেজ নেক ফটা, সুকঠা বিদ্ধা আঁঠু পাৰ্ এক ছেনা চনখাই উঠ এই পুৰা।

(ঙ) বাট পথ ডল-হকা, চাকৰ নাকৰ ~গুৰা-লিকাচা, বন্ধা-বটী, হাৰা ঘোঁৰ ঘন লিখ, পোৱাচি, পাকিয়া, বোপ দল চৰী, টব গ্ৰন্থ।

(চ) গ্ৰন্থ, ববৰ মদাম; ছীৰা, খটখটী লিখাট ইজি ছোৱাৰ আৰাম ছো, বেগ মানা, খুন্দাব, বটিকা, কাঁপনি, বদ গুডমানং, সুপ্ৰভাত।

২০১ বেজবৰুৱাই নিজৰ পিনৰ পৰা কিছুমান শব্দ সজাইছিল যেনে নিপন যা গাৰাৰ লগৰাণা, শিখা শিখানা চয়তানোজনী ডাঙৰতা বুদ্ধিয় বিজ্ঞানীচাল। নিদাঘলাওঁ। বেজিয়াবা এটা শব্দৰ সাদৃশ্যত আন এটা শব্দ গঢ়িছিল, যেনে, নেস্তনেলিষ্ট, কিন্তু সনাতনিষ্ট, আয়া সমাজিষ্ট। তদুপৰি ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ কিছুমানৰ প্ৰতিশব্দৰূপে আনক শব্দ বাবেহাৰ কৰিছিল। সেইবোৰৰ কিছুমান এনে ধৰণৰ : গণবিদ্যা—Mathematics, অধৈৰ্য্যশীল nervous, অশিষ্ট—rude, অপ্ৰীতিকৰ—unpleasant, অশান্তীয়কৰে—privately, আদৰকাৰ্য্যমা, দস্তৰ—etiquette, উপলুঙা নাম nick name, উদয় শক্তি—energy, উত্তৰাৰ্দ্ধ—better half, কল্পিত supposed, কাৰিকৰী—finish, কল-কাৰখানা—workshop, ওপ effect, গাড়ী-বখা ঠাই—stand, গুলাৰোণা—rumour, চুপ—silence, হৈ—hood, জয়লক চিন—trophy, ভাবিখৰ কাকত state

calendar, দোহাৰি—repeating, বাৰা—section, নিজঘৰ-কান্ধকৰা—home-sick, নিবেধ—tabco, নিয়মপ্ৰিয়—disciplinarian, নিগাজী—permanent, প্ৰজা—generation, প্ৰত্যঙ্গি—counter fire, পথপ্ৰদৰ্শক—pioneer; প্ৰতি-পত্তিভাণী—influentia, প্ৰাচীনমতাবলম্বী—orthodox, পুনৰ্বিচাৰ—revision, কপহতা—trash, বচন dictum, বাট—outlet, বাহু-পৰিৱৰ্ত্তন—change, বিমোহ—puzzled, বিদ্ৰূপায়ক পদ—lampoon ত্ৰেপবোৱা—reckless, বেজিনী—midwife, বিজুলী-ডাক—telegram, ব্যৱ-সংকোচ—economy, ভক্ত admirer, ভাপ কল—steam engine মইমতীয়া—arbitrary, মাজা-মাজি—golden mean মূৰ-গধুৰ—top heavy, বদ—veto, শাস্ত্ৰীয়ৰকমে—officially, সহজ অৱস্থা—normal condition সঙ্গীন—bayonet, সংজ্ঞা—definition সন্দিগ্ধ চিন্তক—sceptic, সাক্ষতিক চিহ্ন—signal; স্থগিত—suspended, ক্ষেত্ৰ ভত্ত্ব—geometry হাতনি-পেৰা cash-box।

২১০ গোৱন শব্দৰ একাট শব্দত প্ৰতিশব্দ বিচাৰি নাপালে এটাতকৈ অধিক শব্দ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা তাক বুজোৱা হৈছিল, উদাহৰণ : তিনি ভাগৰ দুভাগ পানী দিয়া adulterated, মজলীয়া বিধৰ of mediocre ability, অনিয়মিতভাৱে চলিবানি-যুদ্ধ guerrilla warfare, কম বয়সত বিয়া কৰোৱা early marriage জাত কলম হোৱা অভিজ্ঞতা practical knowledge, কু পথেদি নিয়োজিত misdirected, বিবচক আৰু বিত্বকী conscientious বিকৃত ভাবপ্ৰৱণতা morbid sentimentality, নৱনবোৰোশয়শালিনী বুদ্ধিসম্পন্ন ব্যক্তি genius ৰান খেৰৰ জুম্মিৰে সজ শূৰ্তি effigy, বিয়াৰ উমেদাৰি courtship ঘৰুৱা চিকিৎসক family physician জীৱন কাৰ্যৰ দৈনিক সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ diary।

২১১ কেতিয়াবা আকৌ প্ৰতিশব্দৰ আবশ্যকতা অনুভৱ নকৰি ইংৰাজী শব্দটোকে বৰা হৈছিল যেন : club, witty, romantic (ৰোমাণ্টিক), tax (টেক্স), idea, cheque (চেক) fashion (ফেশ্যন), tank (টেক্স), plot (প্লট), প্লেট, ছুপ ৰোট, বাৰি, কট্লেট ৱেজিছ, হেট পাইপ, নাইট-কেপ ইত্যাদি। এইবোৰ উপায় অবলম্বন কৰি বেজবকৰাই অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ-সম্ভাৰ যথেষ্ট বকমে চহকী কৰিলে।

২১২ আনহাতে বেজবকৰাত আমি পাওঁ অসমৰ পৰ্ব্বত-পাহাৰ, মঠ-মন্দিৰ, অশ্বক্লান্ত, কাৰাখ্যা, হাজো, উমানন্দ, পৰশুৰামকুণ্ড, বশিষ্ঠাশ্ৰম, ভূৱনেশ্বৰী, অসমৰ গছ-গছনি, শাক-পাচলি : আম, কঠাল, ডাঙোল, ডেউশিল, নেমু, জাম্বু, বৰাণ, সুমথিৰা, মদাৰ, আইভ, জৰী, নল-খাগৰী, মাহুৰী, ৰান, মাহ, সবিলহ, লাই,

লক্ষ্য চেকব', পাৰ্শ্ব, বাহৰী কচু ৰে'কোৰ্ণা, অসমৰ চৰাই-চিহ্নিকটি মাছ-মৰুৰ : গজাচিলনী, কুকুৰ, হাইঠা কাউৰী, ফেচুলুকা, খৰিহাল কাছ, দুবা-কাছ (বা চিহ্ন কাছৰ পাছ, পুত্ৰী অসমৰ নদ-নদী : সন্ধা' ললিতা, কান্তা, সোৱণমিৰী, দিখৈ বন্ধপুত্ৰ মিঠি দিমা', অসমৰ বহু বস্তু, কানি কাপৰ অ' অলঙ্কাৰ : পাণ্ডা, হোলা, টুপুড়া-নাও, নাম ঘৰ, বৰ ঘৰ, বুলনি-ঘৰ গজাল, বটালি, কৰঙ, হাতুৰী চাঁচ ৰেল পাক ভোঁহৰ দৈ, গুড়, চিৰা, সান্দহ, ভিলাৰ লাড় মোৰা-আমু কাঠ আগু, চিনা-আমু মিলা-পিঠা, চুপা পিঠা, লাও পিঠা, ফেনি পিঠা, কাজি, খালি, খৰিচা আমৰ গুৰি বগৰীৰ গুৰি ধঁপাত, কানি ডাং ফটিকা লাওপানী, এডাংচ'লা চোলা চুৰিয়, গাৰমাচা 'কাগৰ লাংক, হাতৰ গাম হাক, আঙুলিৰ বাগৰ পাংকা' আঙঠি, চিহ্নিৰ বোটমি, গলপতা মাউশৰী হাৰ', অসমীয়াৰ খেলা দুলা : টাং গুটি পটি লুনাভাকু, ঠা-গুঠ, বচু গুটি, বাগ গক, মচ-মুজ, ল'ল' জে অসমীয়াৰ মাতৃ কিশি গালি লপনি • ঢকা ভুকু চৰ, গোৰ হাৰামজাদী বজা'ত পাঞ্জী গোটগক, এলাবা' নাকৰ্থাৰী গোৰজী আপৰী ফাদলী বোকাভামুঠ, পেড়া ডাফানিগালী বেটী অসমৰ পূজা-পাৰ্বণ, উৎসব পৰ্ব : স্বস্তানন শাস্তি কৰম গঠ ময়ৰ শিল'হাম কালী পূজা বটুক-পাঠ চ'তৰ বিত মাছ-বিহু বাতি-বিহু বিয়াত গোৰা বিয়া-নাম ওজা-গোৱা পাল নাম, অসমৰ অতীত গোঁৱৰ : ৰংগৰ, কা'ৰ ঘৰ, তলাতল ঘৰ, জয় সাগৰ শিব দ'ল বিয়া দ'ল দেবী দ'ল বকুৰা ফুকন ভূঞা, বৰকাৰ নৰকাৰ ৰূপদত্ত নৰনাৰায়ণ অ'ক অসমীয়াৰ নাৰ লাগতিয়াল গুণসমূহ : তেজ বল সন্ধিহতা, একতা স্থিৰতা, গান্ধীৰ্য ধৰ্ম-নিষ্ঠা । এনেকৈ নাপৰ বন্দলীৰ বান্ধুগৰ পিচ অসমীয়া লক্ষ্য মালা বজবকুৰা বচনা সংৰক্ষিত হৈ থাকিল ।

১১৩ বাকা-বচনাৰ ক্ষেত্ৰত বজবকুৰাই অসামান্য ক্ষমতা দেখুৱাইছে । তেওঁ নিৰ্দিষ্ট ধৰণৰ বাকা বচনা কৰিছে । কেতিয়াবা কোনো এটা বাকা সম্পূৰ্ণ উদ্ভৱ লক্ষ্যৰ গঢ় অ'ক কেতিয়াবা উৎসৰ লক্ষ্যৰ বচা । কেতিয়াবা একোটা সংস্কৃত বাকা লৈছে নতুবা এটা বাকাৰ একাংশত সংস্কৃত বাকা ব্যৱহাৰ কৰিছে । কেতিয়াবা আ'ক'ই বাজী বা আন ভাষাৰ বাকাৰ অনুবাদৰূপ একোটা বাকা বচনা কৰিছে । তলত আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল : উজনি ভাটি একেটা হৈ অসমীয়া জাতি । পৰম ব্ৰহ্ম পৰমেশ্বৰ স্বৰাট, বিস্কৃত, বিমুক্ত । জননী জন্মভূমিৰ্শ্ব বৰ্ণাদপি গৰীমসী । বাক্যবোৰ 'লোকেবোৰ পৰদ্রব্যেযু পৰদ্রব্যেযু মাভুৱং' ভাৰি পৰিভাষ্য কৰিবি । মেহেন্ত কৰি কোনো কৰি হ'ব নোৱাৰে (poet is born not made), সজ কাম নকৰাতকৈ পলমকৈ কৰাও ভাল (Better late than never), সিদ্ধিয়ে সিদ্ধিৰ লগ লয় (Nothing succeeds like success), পূব পূবত, পশ্চিম পশ্চিমত, দুয়ো বিপৰীত ফালে (east is east and west is west and never the twin shall meet) ।

দীঘল বাক্যটো ৫৩৬ টা শব্দেৰে গঠিত। অসম সাহিত্যসভাৰ সভাপতিৰ ভাষণত সেই বাক্য সংক্ৰান্ত হৈছে। তেওঁৰ আটাইতকৈ চুটি বাক্য এটা শব্দেৰে সজা। বেজবৰুৱাৰ বাবৰ বৈচিত্ৰ্যৰ আভাসস্বৰূপ এটাৰ পৰা দশটা শব্দেৰে গঠিত দশটা বাক্য উল্লেখ দিয়া হ'ল :

- (ক) লখীমপুৰ
- (খ) মুনই সবাল
- (গ) মাংস উল্লৰৰ সমান
- (ঘ) চুই আছিল বজ্জ নহয়
- (ঙ) তুমি যোন আলা তেমনকুবাট হ'ব।
- (চ) প্রকৃত আনন্দ মনক সকপানন্দ ভগবন্ত, পরামেশ্বৰ
- (ছ) অখণ্ড অৱায় ভূমানন্দ ঈশ্বৰৰ ৰাজ্যত নিৰানন্দ ক'ত
- (জ) মন লখীৰব যন সংস্কৃত লখীৰব মনৰ ভোন সংস্কৃত
- (ঝ) গাঁউলীৰ পিছত প্ৰতিপদ দ্বিতীয় আৰু শহত পুৰ্ণিম আৰুই
- (ঞ) লেখক সম্বন্ধ হ'লকৈ যি মনসাৰে যোগ ফল সম্বন্ধ হয় এন মন

১৭ চান্দা আৰু বজ্জৰমাত্ৰা বচনাত বেজবৰুৱাই 'বোনা' বোনে সম্বন্ধ বীজ গণিতৰ সূত্ৰৰ আধিত বাদ্য কটিলে।

ভোজ্য মদ্য নুকাৰা : শৰাধ দক্ষিণ চাইলি বেজবৰুৱাৰ আচৰ্য্যই নি কাৰ্য্যন ধৰণৰ : মতিৰাম মনৰ পনী গুণাৰ গুলি খোলাত বাহন, কিত্তে গান্ধন কাঠৰ কাণ্ড বাট সাধাশনত আৰু। ইয়াত চৈধ্যনৰ পদ্য 'মদ্য' বাদ্য 'মদ্য' হিংসানাই খিলাই নাই। যিপিচিট চাঠি সেইপিচিট পুৰ্ণীভূত মনৰ্গ অলীক মাধুৰ্য্য, ৰাশিকৃত অনন্দ। জলত মদ্য, ত মদ্য মনুত ব, যলত মদ্য।

২৮ ভাট। লেখকৰ বচন। যি বিকচাৰে অলঙ্কাৰযুক্ত হয়। লেখকৰ বচনাত নিৰিধ অলঙ্কাৰ শোভিত কৰিছে। অলঙ্কাৰ, ভিতৰত তেওঁ মনৰ বা 'আৰা' অলঙ্কাৰ মনৰ প্ৰায়োগ বৰ দৰা যায়। তলত কিছুমান অলঙ্কাৰ উল্লেখ কৰা হ'ল :

উল্লেখ্য : বাণ শ্ৰেনি যেন ২টি হালধীয়া চিকুণ পখিলা। আটীয়া-বৰৰ ডিগ যেন চিহ্নিৰি। মুখত নিত এন এটা মবুৰ ইটি যেন সেইটি বন্দুলী ফুলৰ টোপান লিহ

কপক : ভাৰা-ভঁৰালত লোণ তেল, ধান চাউল আছে, গাছ-শাকনিও শাক-পাচলি আছে, ভাৰ বিলত ৰাচ আছে। সেট শব্দৰ পাচ মোৰ মন নাৰত ভাৰকৈ ডৰি দিব পাৰিম।

স্বৰক : ইয়াৰ চাল চলন কনে।

খিঠ।

খিঠ! ভিতৰ কথা মই লোৱা নাই

অনুগ্ৰাস : এখাজ দুখোজক অতি সংসাৰতানী সন্ন্যাসীৰ লৰীকত বিষয়
নিবাণী বৰাগীৰ গাত ঢুক কলি প্ৰবেশ কৰিলে বৰাগীৰ মনত বিকাৰ উপস্থিত হ'ল।

অভিধাৰাক্ষি : বাস্তৱিকতে তেওঁৰ দাচীকোচা ইমান দীঘল আছিল যে হাতজোৰ
ভিতৰত ন শ নিবাণীকটো মানুহৰ মুখত তেনে দাচীৰ ছবি সতকাই পোৱা নাযায়।

আনাত বা সাৰ : আমি দেখিছোঁ। আমি পাইছোঁ, আমি বুজিছোঁ। অসমীয়া
এট ভিন্ন ভাষা। পঢ়ি চোৱা, মিলাই চোৱা দেখিবা। হে অসমীয়া! ভয় কি?
সংস্কৃত কি? আৰু আমনজিমনক থাকাকি কিয়? বুকুত সাত লৈ, ঈশ্বৰৰ আশীৰ্বাদ
লৈ লৈ ভক্তি দিনয় নত্ৰতা অথচ মনুজতৰ দাবীৰ বৰাচৰে আবৃত হৈ,
ধৰ্ম্ম সুনিৰ্মল জ্যোতিৰ বিমণ্ডিত হৈ আগ বাঢ়। গাভৰুৰ কি লাহনী হাতখনি।
চিচুৰ ঠাৰ। কি খামোচ পোৱা বঁচালটি। কি আঁঠুয়া বলৰ ডিল যেন ভাৰযুৰি।
নাহ, নেপাই গল জনমলৈ গল

অবতাহ : এতদূৰ হে জগতবাসী। হে পাৰতবাসী। হে অসমবাসী! তাত
গোট নাছিল কাঁটা নাছিল, চামুচ নাছিল, ছুপ নাছিল, বোষ্ট নাছিল, কাৰি
নাছিল কঢ়ালট নাছিল আছিল মাথোন পইতা মাত আৰু পোৰা মাছ।

সুভাষণ : ঢুক ঢুকলোবাবে ক্ষুদৰিষ কা সমাপি লৰ মাৰিছ তহতৰ
চাপত তিলা পাণ্ড গজাম ভেটিক গোৱলাৰ ততুৰাই সি বখা বখাম।

সাক্ষাৎ : এনত, এনতাৰ বিষয়ে অসমীয়া জাতি পৃথিবীত অদ্বিতীয় এনতা
ম'ন একেও অৰ্থাৎ গাইপতি এটা এটা গোটি গোটি।

লক্ষণ : 'বগা ছালৰ উন্নতি শীঘ্ৰ হয়। সেই মহাপাপীৰ তেওঁ কামিন কালও
বদন দৰ্শন নকৰ।

সমাসাক্ষি : গুৰুতাতীৰ গাত পুইতৰ বিনা মাখন' ডিঙিত পবন্তৰ সাতশৰী-
তাৰ দ্বৰত ভবেন্দ্ৰৰীৰ ধবল কিৰীতি বুকুত উমানন্দ আৰু উৰ্বশী। কতিয়া কোনাটো
গেগে ন'ব নোৰাৰ' মন মন টোপনিয়া আতি মোৰ মুৰৰ লৰা ভৰিলকৈ ঢাকি
ক'লা বাপাৰ এখন মোৰ গাৰ ওপৰক পেলাই দিলে। আৰু বাহিৰৰ লম্বা-
লম্বা উজ্জিৱাবাবে ৰোহ পাতি ধৰ্ম ঘট কৰি নিজৰ কাম বন্ধ কৰি দিলে। মই
হাঁহিলে পৰ্বতও টাট।

পুনৰুক্তি : বৰ বকৰাৰ নিচিনা মানুহৰ পক্ষ পৰচ অপদ, খৰচ বিপদ, খৰচ
খনি, আৰু হুঁতৰ অগনি তেওঁ মৰিলেও খৰচ নমৰিলেও খৰচ, এখাজীয়া হৈ
খাফিলও খৰচ

অবস্থাভেদতা : দৰৰ নিতবত চিত্তৰ পৰা বোন্ধা মাহ কোনাকাননি লগাইছে, সৰু সৰু ল'ৰাবিলাকৰ কোনাটোৰে পেনপেনাইছে, কোনোটোৰে কেনকেনাইছে।

বিষয় : সি যেন ভেজী ভেন কোমল, যেন তপত ভেন চোঁচ, যেন কটু ভেন মধুৰ

ভাষ্টিহান : 'ই আকাশত উৰি ফুৰা মইন' চৰাই নে, পৰ্বতৰ গাত ফুলা বনবীয়া ফুল? 'ই পৰ্বতৰ জীয়েকী গোবী নে লুইতৰ জীয়েকী কোনোবা জলকুঁৱৰী?

২১৯ বেজবৰুৱাৰ শক্তিশালী ব্যক্তিত্ব, সজ্ঞান কাৰিকৰি, অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি থকা তেওঁৰ স্বাভাৱিক টাল, আৰু অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত থকা দখলৰ দ্বাৰা তেওঁ এটা নিজস্ব বীতি গঢ়ি তুলিবলৈ সক্ষম হয়। সেই হেতুকে বাণীকান্ত কাকতিয়ে কৈছিল : 'বেজবৰুৱাৰ ৰচনা-পদ্ধতিৰ প্ৰতি সৰিঃশয় মন নিদিয়া'ক অসমীয়া লিখিবলৈ স্বাধীনতা ভাষাৰ প্ৰতি অবিচাৰ নহ'ব'। আনহাতে ক'বলৈ গ'ল বেজবৰুৱা আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ এজন প্ৰধান গঢ় দিওঁত। তেওঁৰ বিবিধ ৰচনাই অসমীয়া ভাষাক স্বাধীনৰূপে সন্মুখলৈ বহি তুলিলে।

২২০ "এজন ৰজাৰ শাসনৰ অধীনত থাকি সেই ৰজাৰ চাক যুঁজিবলৈ হ'ল সৰু-লোহা এক মনৰ এ লগলাগি এজন প্ৰধান সেনাপতিৰ আদেশ মানি যুঁজিব লাগিব, তেনে আমাৰ জয় হ'ব। কাৰাৰ শাসন থাক আদেশ নমানি আমি গাইপতি মইমতভাৱে যুগযুগান্তৰ ব্যাপি যুঁজি শৰীৰ পাত কৰিলোঁ যুঁজত জয়লাভ কৰিব নোৱাৰোঁ" — (বেজবৰুৱা)। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যক 'ৰজাৰ বকাসুৰৰ পেটত সুমাই ল'বলৈ আৰু গোটেই অসম বেজবৰুৱাক গিলি পেলাবলৈ সজাণী পণ্ডিতসকলে ক্ৰমাগতভাৱে ওপৰাউপৰীক হিৰাৰ আক্ৰমণ চলাইছিল সাহিত্যবথী লক্ষীনাথে সেই সকলোৰাৰ আক্ৰমণ সিংহবিক্ৰমৰ ওকৰাই পেলাইছিল অসমীয়াৰ জাতি দাবী দুডোৰে সাব্যস্ত কৰি শেষ্ঠ জয়লাভ কৰিছিল। সমসাময়িক আন সকলোবিলাক সাহিত্যিক নতাই বৰাসনাপতি লক্ষীনাথৰ বলিষ্ঠ নেতৃত্ব মানি লৈছিল। ভাষা-সাহিত্যৰ বগত দিগ্বিজয়ী হোৱাৰ বাবেই বেজবৰুৱাক আজি আমি সাহিত্যবথী আশাৰে বিভূষিত কৰিছোঁ। — 'অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিক'। বেজবৰুৱাই এনে এজন প্ৰধান সেনাপতিৰ স্থান অধিকাৰ কৰাৰ ফলত আন কেইবাগৰাকী লোক সাহিত্য সেৱাৰ অধীনত বেজবৰুৱাই দেখুওৱা বাটেদি আগবাঢ়ি অসমীয়া আধুনিক মাৰু ভাষাটোৰ সুপ্ৰতিষ্ঠাতা অৰিহণা যোগালে। এই ক্ষেত্ৰত বেণুধৰ শৰ্মা, অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিক, অম্বিকাগিৰি বাসু-চৌধুৰী, সত্যনাথ বৰা আদিৰ নাম বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিব লাগিব। বেণুধৰ শৰ্মাৰ ভাষান্ত নানা ধৰণৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। সেইবোৰৰ কিছুমান কথিত ভাষাৰ শব্দ, কিছুমান সংস্কৃতীয়, কিছুমান পুৰণি অসমীয়াৰ শব্দ, কিছুমান

বিদম্বী এক, আৰু কিছুমান নিজাই সজাই লোৱা শব্দ। তলত তাটাইকোবৰে উদাহৰণ দিয়া হ'ল : বজাদেৱৰ বাৰীখনৰ ঠগ দেখি ভদ্মন খাই লগৰ মানুহক সেই বাৰীলীয়া মানুহটোক ভেঁৰৰ আগত ভেটাবলৈ কলে। স্বৰ্গদেৱৰ বাজা-যদি বুঢ়াগোহাঞি লখিম্ভাৰৰ মেঘৰাক কৰিব খুজিছিল, তাৰ নো আকাঁ পিজোৱে চিঠি সবকাৰ পৰ কুল্লাক কিয় থৈছিল? শব্দ শাখলা অসম ধৰীয়াৰ দৃকুত বিপুল অৰ্থ-সম্পদৰ অনন্ত আকাৰ উজ্জ্বলভাৱে তল পৰি আছে। এঠাইৰ পৰা আন এঠাইলৈ যাবলৈ ত'ল হাঁহ পাৰ মাৰি এদনীয়া হৈ তলাই যাব লাগে। বজিলী সঁচাসচিক্ৰে বজিলী আছিল-আজুলী পাৰ্জীসৰী গা কেতেকী-বক্ৰ। তাক-বি পুৰঠ গাল আৰু সাপৰ নেগুৰ যেন চুগিটাৰ বজিলীক তুলি ধৰিছিল।

২১১ জতুৱা ঠাচ প্ৰবাদ-বচন আদিৰ উপযুক্ত স্থানত প্ৰয়োগ নেগুৰৰ শমাৰ ভাষাৰ এটা চকুত সগা বি শব্দক ভাষাতৰ দ্বাৰাত "মানুহজন কথা-বতৰাত পাপত উঠ। কাৰুণ্যৰ শিৰফট। মানুহৰ নিদান বিৰ দিও বাট পানলৈ নোহোৱা হয়। ষোল বহৰা পাচ গাংচে এতিয়া সেই বা'মা নাই অ'মাধাও নাই সঁচা ব'মা যি লাঠি লাঠি পুৰীয়াৰ নৈ। বাউথে উটলে শুভি কৰোৱা যে মৰণ নাই এ'ম তাৰ গম। গছ নো শাব ঠাইত এৰ গছত বং গছ উঠা হৈ কুবুৰ ধন বানিবলৈ ধৰিলে পুৰুষজ্ঞাৰ শব্দত নাম লগাও এ'মায় নতি অ'ৰ্চ। কুল-ধৰাট বঁচি পৰি জীৱ। শিৰকসামল। ষোল দৃষ্টা গৰুৰ দৰ ভৈলি থাপি। বাউতে পাৰ্জী নমাৰ দ' গচি দিয়া আ'মাৰ। বেগুৰ শমাৰ এ'মাও গোয় গোয় আন্দাৰিক হ'পাৰ। 'বাউ-বংশ আ'ৰ বাজ-এখনৰ শক্তি নাই সমুদ্র-এ'ল আ'ৰ, সুগুণৰ দ' ন'ৰ অস্তিত্ব পা'ৰ সিও জড - (বিশেষাভি)।

চাওঁদেৱৰ চন্দৰ আইন-সংস্কৃত লাটিয়া বাক্যগমক বুজাৰ সুন্দৰ কল্পিত চাকাকতিৰ বাওঁ-পাণ কাটিল, দনাইক লানত চেপিলে, লতুখক গৰুতৰ কটাগা-ন" — আৰোহণ। "অনৰ এন চমকফাশীয়া যৌৱন-গাৱা অদম-বুৰঞ্জী লেখ- সমাজিত'ত। ভাবিব পাৰিছিল ন যে সেই আত্ম-প্ৰতিষ্ঠাৰ লকলিডাল ভিগি-পাণ থানবান হ'ব বগচাপি দি কুৰা জাতি এটাৰ দেশ এখন গাণানশাণী হ'ব, ইলুদন্ত হেমনন্ত নামৰে ধৰিব বিদম্বী বজালে টিখিলখিলাব, আৰু জীৱন্ত গড়গাওঁ নগৰখনি যাদুঘৰৰ পতিশুভ্ৰিক প নিৰ্বাত নিদম্প তকবিৰ' জঠৰ লাগি পৰি থাকিব' (অৰোহণ)। শৰ্মাদেৱৰ ভাষাত শব্দ প্ৰয়োগৰ স্বৰীয়া ৰূপ কিছুমানো আছে : ভাণা বৈকুৰি, নিঘুণী নেভু, আউলীয়া সমস্ত, লগনীয়া কথা, সুৰ্গ সুৰোগ ইত্যাদি। সমৃদ্ধ শব্দ হিছাপে কুণ্ডৰ শমাৰ ভাষাত পাওঁ : দীন-দবিত্ত, ভেৰ-জহকাৰ, ব্ৰহ্ম-বজ্জ, জেজা-জজাল, লাৰ বিলাং অ'দি। শৰ্মাদেৱৰ বাৰতাৰ কথা শকাৰাবৰ কিছুমান

নাথনি অসমৰ কহিত ভাষাৰ লক্ষ : থান খিত, বন বাৰি সাজ লগ, গল (ভিত্তি), নানান, ভেহে, ফিকি ঠগ আদি বেগুৰৰ শৰ্মাৰ বচনাৰ আন এটি চানেকি এনেদৰে : ১৯২৮ ছনৰ ২ মে তাৰিখে দুপৰীয়া এথাৰমান বজাত ঢক ফুটল। হেম গোঁসাঁই ঢুকল গুৱাহাটী নগৰত উম্মিস্ লাগিল উজান বজাৰ জয় পৰিল। কুল কাটাৰী বন্ধ হ'ল অফিচ দুটি হ'ল সাহীত-বুজাৰনাৰ গোঁসাঁইৰ টোল ভৰি পৰিছিল। চাহ কৰ্মচাৰীও ঠাই খালেহি। সকলোটি নিৰ্বাস, নিশ্চান কাৰো মুখত মাত নাই, নিষাদ সকলোৰ মন ভান্দালাই থৈছে

২২২ বেজবৰুৱাৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ সৌষ্ঠৱ বৰ্ধনত বিশিষ্ট অধিগণ আগ বঢ়ায় আন এজন লখক হল অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা। বেজবৰুৱাৰ নিচিনাই অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি ভাল পোৱাটোৱে হাজৰিকাৰ ক্ষেত্ৰতো মুখ্য কথা। তেওঁৰ ভাষাত অসমীয়ে ভাষা "অসমৰ বাইজৰ প্ৰাণৰ ভাষা, মাফাঙাৰ আ-মালাৰ ভাষা ই একেদিন পাবত গজা নাই। অসমৰ মাজ বুকুৱৰদি বৈ যোৱা বৰ লুইতখনৰ সমান গভীৰ, প্ৰশান্ত আৰু প্ৰাচীন এই অসমীয়া ভাষা", আৰু এই অসমত 'যদি অসমী ভাষাত নেপায় আগত স্থান, সাধীনতা হ'ব ভাবা ভাঙনা বাৰ্থ সাধনা থান। বনুৰ, পমুৰ, সবাবে মুখত দিলে অসমীয়া মাত, তেতিয়াহে মাথা হ'ব জয়যুক্ত বণ-চুপাখাৰ জতি।' হাজৰিকাৰ বচনাত প্ৰথমতে চকুত পৰা শব্দ চয়ন-সম্পৰ্কিত আঁৰিত ধৰণ অৱলম্বন বৰ তেওঁৰ উদ্যম পছা। তেওঁ মুকলিভাৱে সকলো ধৰণৰ শব্দ গ্ৰহণ কৰিছে। 'একবা অসম'য়া' শব্দৰ পৰা আৰম্ভ কৰি উপাধাৰ শব্দ বিদ্যা শব্দ, স্মৃতি শব্দ, প্ৰতিবন্ধাত্মক শব্দ, জনজাতীয় ভাষাৰ শব্দ, সুই শব্দ, আদি সদালাবেৰে উপযুক্ত স্থানত ব্যৱহাৰ কৰিছে। তলত দিয়া উদাহৰণবোৰৰ পৰা এই বিষয়টো এটা স্পষ্ট ধাৰণা পোৱা যাব :

ক। ধোঁৱা চাং, নাগমাটি, হুলাপাত, লাওপানী, এলা পচ। বৰাইচ, পেদুকন', নীপলিপ, আটোমটোমৰী, মুদ

খ। হুনিয়া, জাহাপনা, ছাইজাদা, তফাং, ডাঙি কাঞ্জিৰ ফিকিৰ, দগাবাজ, ভাটখ, ভালাপ, আপাল পয়গম্ব

গ। ব্ৰহ্ম-বধ, পিতৃ বধ সুৰা-পান সুৰ্গ হৰণ, মিঞা দ্ৰোণ পুত্ৰ-পুত্ৰী, বপু।

ঘ। জুই অগনি, তুণ-কুট বাপলি বসন।

ঙ। ফুটভাট আটাই, তালোপ, নাগেশ্বৰ, মৰুৱা, বাহণৰ নাড়ী, সাবন, ছায়া, বাপাছানা, আতা, আবু, বাৰপুৰা, চালপীয়া, শেতলী, হোটাৰা, হেহো-নোতা, হাংৰিয়া শেচ-বেঙা, ভামাৰ্কাহা, উকা, দেঙ, লিহ, পাপু।

চ। টোপনি, ঘুমটি, ভিত্তি, গল, চিফুং বাঁহ, নুপতি বজ, ডকলি জোকাৰ, চুচি-মাজি, যণিয়া।

'ভ' দেও মনিষ সাতে সোতবে, কাউৰ-কুকুৰ, বিচাৰ-খোচাৰ, মাভ বোল, চাকি বস্তি, হাজাৰ বিজাৰ, সহায়-সহযোগ, মৰম-চোনহ, বাৰিষা-খৰালি, ডকা-চাকনৈয়া, বেল-নগৰ, তেল নগৰ প্ৰশ্ন বোমা।

(ক্ষ) জনম লগন, ল'খমী, ভক্তম, অধৰম, পুইন, মেলোচ, শুক্লা, বিয়াৰ, শকতি, চৰিৰ, বাইবহ, বহুচিহ্ন।

(খ) অক্সিজেন বোমাণ্টিক ইলিফেণ্ট। কৱিতা। মিতনেৰী (ছাফাৰ), মূচন' চিত্ৰ (documentary), এটমৰ (দস্ত) বজা' চেক্টা, যুটীয়া প্ৰাচ্যে।

২২৩ আনন্দোৎসৱ শতাব্দীৰ বচনাৰ পাতে পাতে জিলিকি আছে অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ বাৰ্তাবহনকাৰী অলঙ্কাৰকৰাজি : বিহু-ভৈলি জেং বিহু, মাঠৰ-পুজা, দেওবা নাচ, তিনি কাঁতন চাংদাৰ ডিঙা তুলীয়া খুলীয়া, গায়ন, সুত্ৰধাৰ তেণী মানী, শিলাবুটী, বগিয়া, সুতাৰ, চৰ্মকাৰ, কুম্ভবাৰ, চিত্ৰকাৰ, বঁহাৰ, বিপ্ৰ, বাইণ, নট, ভাট, দেবদাসী, হাজাৰ নটী, মাঠৰপুজাৰ দেওধনী, বিয়াতৰ বজা চাংমাই, লিগিৰ-লিগিৰী চিপাহী-চুতৰী ভাতী শাল, ঘোঁৰা-শাল, চাংমাই শাল, মইনা, পাটী, চাংদাৰ চোল নাদন নবন, দুৰ, বঁচী, আঠি, গলপতা বেকুনি, থুৰিয়া, চিৰিপাতি, বিহা-মেথন, শৰাই পিৰদান ভোগজৰা দোলা, পালনী, পচলাৰ খাৰ, মাটিমাঠৰ আকা কাঙদি খাবলি শোকাতা-খৰিচা কলডিল ঠে টেং, লফা লাক চিত্তল মাছৰ কোলটি, মুগুদি।

২২৪ অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যসূচক নিৰ্দিষ্টতাৰূচক প্ৰত্যয়ৰ বহুল ব্যবহার শতাব্দীৰ ভাষাৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য। উদাহৰণ : পানাবণ চুলিকাছা, জুইকাৰা, কেবাখিলাও পাত, বস্তিগছ, শাকগাল মাছ এচকল এচপৰা মাটি, এচাব কাৰ, লিখক-এচাম, এহালিচা পাভনি, পানী এচলু, এচোলকা অমৃত, গুৰুজন, গাভৰুজনী, লাওজাপা তুলসীজুপি গাশি-এজাউৰি এটুপি চকুলা এডবা মাছৰী-বন, আপদমাল পানী এভোভা, এধাৰ সোৰ হাৰ এথাৰি বনমানা, মজা-এপালী, ফুলপাহ, পুণাফাৰা, পুজাভাগ এভাগি-পুজা পানৈয়ুৰি, চকুৰি এধাৰ চাকৈ চাকাৰা, কেৰুয়াৰ, এই সোণা, এহাল বুঢ়া-বুঢ়ী।

২২৫ শব্দ-বচনাৰ পাছত বাক্য-বচনা। শতাব্দীকটী বিভিন্ন ধৰণৰ বাক্য বচনা কৰিছে। কোনো এটা বাক্য সম্পূৰ্ণ তন্ত্ৰৰ শব্দেৰে বচা, কোনো এটা তৎসম শব্দেৰে ভৰপূৰ, কোনো এটা বাক্যৰ এবাংশহে যদি সংস্কৃত বা আন ভাষাৰ বাক্যৰ অংশ ব্যৱহাৰ কৰিছে, কোনো এটা আকৌ ইংৰাজী ভাষাৰ অনুবাদৰূপে বচনা কৰিছে। কেতিয়াবা পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যৰ পদৰ শাৰী কিছুমানকো গদ্যৰ ৰূপ দি লেখা হৈছে। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত আন কবি-সাহিত্যিকৰ বচনাকো নিজৰ বাক্যৰ

লগত সাঙুৰি সুকীয়া বাণীৰ প্ৰচলন কৰিছে। কেতিয়াবা ভাৰতীয় মণি-কানীৰ কাণিনীৰ আলমত বাক্য সাজাই গৈছে। পুৰণি বচনৰ নিচিনা নিৰ্দেশণৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতীয় প্ৰায়োগে গৈছে। কোনো ভাৱ স্পষ্টকৈ প্ৰকাশ কৰিবলৈ কেতিয়াবা অঙ্গ বিদ্যাবোৰে আজন্ম লোৱা গৈছে। ভলভ আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল :

২১৫১ পূব বগাদাৰ দিল। ৰাতি পূবলৈ যাওঁ এতিয়া পক্ষি-সন্তান বিহগ-বিহগীসকলৰ লগত সন্ধ্যা-সন্নিভা-বাত্তাৰ ভক্তিবিমিশ্ৰিত সুবন্ত সুব মিলাই দি সন্ধ্যাচলত সেই শুভ দিনলৈ প্ৰতীক্ষা কৰা গৈ। সন্ধ্যাসীয়ে ক'ল-মহাৰাজ পুত্ৰ দেহি। ইমানতে অমি ঠাইৰ দেৱতা ঠাইলৈ উলটি যোৱাই ভাল। য' পলায়তি সংজীৱতি। যেকুৱী জোলাজোৰ পৰা ওলাল যেকুৱী ভিত্তি টলিঙা পিঙ্গল কোন ? বেচি লিখা অনাবশ্যক। ফলাফল ফলদাতা বিভূৰ হাভত। মহাপাপৰ নামাবাক্য মনমজি পাপশীল অজ্ঞানলৈ ল'বৰ ধেমালিৰ নিচিনাত বুলি ধৰিছিল। সেই পলাবো নামাবাক্য আমাৰ সেনাই পাৰ্জ পাৰ্জ শিশুপাল খেদ দি ধৰ্মাচুতি কৰাবল। নিলাজী ধৰিবীৰ দ্বাৰা। সমুনাক পাগলিনী নহি। আমাৰ বৈশ্বনাথ শাস্ত্ৰা সৰাৰ অবস্থা জ্যামিতিৰ বিন্দুৰ নিচিনা স্থিতি আছে কিন্তু দাম-পুতল নাই।

২১৫২ হাজৰিকাই য'তেই সুবিধা পাইছে ত'তেই অসমীয়া ফকৰ হাজৰা পৰাদ-বচন জুতলা ঠাঁচ আদি পৰ্যাপ্তৰূপে ব্যবহাৰ কৰিছে। উদাহৰণ : আই মান্যত পাৰ্জ টেশ্বাৰ পাৰ্জ। বালীলৈ যিপাতি শৰ সুগীৰলৈও সেইপাতি শৰ। আমাৰ এয়াৰ কথা আৰু -বজাক নাট বজাক নাটে। জ্বৰমৰ যাত্ৰা যি কাৰ বিধাত। আলচা কথা নহয় সিদ্ধি বাটত আছে কণা বিধি। ৰাণ হৰি মাৰ কোন, মাৰ হৰি ৰাণ কোন। অজ্ঞ বিদ্যা ভয়স্বৰী। এন্দুৰ সেন্দুৰৰ মৌল কি বুজ ? এক বগাই ধান খায়, এক বগাই ধান খায়। কাৰকা পৰিল ভালো সবিল। গাত নাই ছাল-লাকলি, মদ খায় তিনি-টোকলি। আৰু গৰু নাৰায় হাল, চোবাকৈ নোহাবাই ভাল। সভাত থাকি নেমাত উচিত, দোষ পায় কিঞ্চিৎ কিঞ্চিৎ। নাচিৰ নাজান চোত লখন তেৰেগৰীয়া। চুচিল মাজিৰ বান্ধৰীও সুন্দৰী হয়। আই পাৰ্জ ফলাৰ মল। তেওঁ সুধিলে মহাদেউৰ কথা, পুত্ৰাক ক'ল শুভা লাওৰ কথা। তেতিয়াৰ পৰা নাৰায়ণ দেৱতা তেওঁৰ চকুৰ কুটা দাঁতৰ শাল হ'ল। সিঁতাত আমাৰ কামত এনদৰে বিধিপথালি দিয়াটো উচিত হ'ল নে ? দৈতৰাজে দেখিল, কথা দেখান বিষ, কালিৰ ছৰাল পৰতিৰ গীত গায়। বজাৰ খাওঁ চুলিৰ আগ পাৰল গৈ। এইদৰে ফাল চাটোতে মাহৰ বতৰ গ'ল লাভ একো নহয়।

২২৭ হাজৰিকাৰ বাক্যবোৰৰ কিছুমান হুঁস আৰু কিছুমান দীৰ্ঘ ৰূপৰ : -দ মাৰ। ৰাতি পূবলৈ। আজি নিবেদন সন্ধ্যা এক আছিল ৰজা আছিল

এজনী বৃতী। কলিণী, বেউলা, উষাৰ দেশৰ ভিতৰাতা মই। আমি যিখন সমাজত বাস কৰোঁ, চলন ফুৰণ কৰি জীয়াই থাকোঁ, সেই সমাজৰ জীয়া সমস্যাটো যদি আমাক টপাব নোৱাৰে আমি যি দেশৰ নদ-নদী, চৰাই-চিৰিকটি, ধূলি-মাক্তিৰ মাজত জাহ্নব-দীঘল হৈছোঁ, সেই দেশৰ সোঁতৰ সৌন্দৰ্যই যদি আমাৰ সাহিত্যত প্ৰেৰণা যোগাব নোৱাৰে, যি আদৰ্শৰ পৰম্পৰাত আমাৰ মনোজগতৰ বিকাশ সাধন হৈছে সেই আদৰ্শত যদি আমি উদ্ধৃত নহওঁ আৰু সাহিত্যত তাৰ প্ৰতিফলন নহয় তেন্তে সেই সাহিত্যক আমাৰ নিজা সাহিত্য বুলি ক'বলৈ মন কটো খাই যায়। শাস্ত্ৰবিদ্যাক অসম্ভাৱমুক্ত বাক্য হুটামান এনে ধৰণৰ : কি সুন্দৰ প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ নগৰ। প্ৰকৃতিৰ উপৰন, পৃথিৱীৰ নন্দন-কানন। প্ৰাত্যক পৰ্বতৰ চিত্ত, লুইতৰ বুকুত, পূব পশ্চিম, উত্তৰ দক্ষিণে একোখনি এৰোখনি তীৰ্থ-স্থান। প্ৰাত্যকই যেন এৰোখনি পৰ্গৰ দুবাৰ। সোৱা নৈলাচল আই বানী গামাখা গোঁসানীৰ মহাপীঠ ওচৰত ভূৱনস্থৰী মাতৃৰ আকাশ-অক্ষা যদিৰ স্নানপোহ। ভূমিনা কাক মানি দিয় নাই নদ স্বাশাদান ফাকি দিল। গোপ গোপিনীক ফাকি দিল। গোকুলৰ ফাকি দিল। যমুনাক ফাকি দিল। আৰু যে কত ফাকি দি কন্দুৱালা দিমান লেখ দিল।' (পুনৰ্জন্ম)

২৬ ঈপিন অধিকাৰিণী ৰায়চৌধুৰীয়ে অসমীয়া জাতিৰ উদ্ধৃত আৰু চিৰ-জাগ্ৰতকৈ ৰাখিবলৈ যি ভাষাৰ গঢ় দিলে সিহঁত অসমীয়া ভাষাৰ পুষ্টিত বিশিষ্ট অৱিৰ্ভাৱ যোগালে। ৰায়চৌধুৰীৰ ভাষা তীৰ্থ-স্তম্ভৰ উপৰিও সেৱাৰ পদ বিক্ষেপৰ দৰে কঠিন নিৰ্ভীৰ আৰু অতি সৰ্বজনীন। তেওঁৰ ভাষা প্ৰাণৰ, তেওঁৰ ভাষা স্পষ্টবাদীতাৰ আদৰ্শ। ৰায়চৌধুৰীৰ ভাষা তেওঁ উপলব্ধিৰ পোণপটীয়া প্ৰকাশৰ চানকি। তেওঁৰ ভাষা বিশ্লেষণ কৰি চালে তলত উল্লিখ কৰা ধৰণৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ দেখা যায় :

(ক) শব্দ-প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত ৰায়চৌধুৰীৰ ভাষাত প্ৰথম চকুত পৰে তেওঁৰ সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ প্ৰাচুৰ্য। সাধাৰণতে পোৱা সংযুক্ত শব্দ কিছুমানৰ উপৰিও তেওঁ নিজৰ ধৰণেৰে অলপ সংযুক্ত শব্দৰ সৃষ্টি কৰিছে। সেইবোৰৰ কিছুমান এনেদৰে : সমাজ-দেহ, লাসন-হেঁচা, এসাতি বক্ষ বিশ্লেষণ যন্ত্ৰ, স্বাস্থ্য-চেতনা বুটলি-কোচাই সজাঠি গোহাঠি, বাম-হাতুৰী, লক্ষ ফেঁটা, জয়-সোৰহ, ঐশ্বৰ্য-ৰল, ৰূপ লো-তেল-চুণ-কয়লা, দেশ বাট জাতি-ধৰ্ম কৰ্ম-মৰ্ম-বৰ্ম, গাদা-পদ-ধন বিত্ত ক্ষমতা সামন্তাগ ৰুক, সাহিত্য-দৰ্শন বুৰঞ্জী কৱিতা গীত-উদ্যোগ ৰাজনীতি।

(খ) তৎসম শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য ৰায়চৌধুৰীৰ ভাষাৰ আন এটা বিশেষত্ব। তৎসম শব্দ কিছুমান এনে ধৰণৰ : জ্ঞান চৈতন্য, নিনাদ, মুক্ত প্ৰচণ্ড উন্নত কণ্ঠকিত,

নিম্প্ৰদ, সচেতন উন্মিলিত প্ৰস্তুতি, চেতনদীপ্ত, লোমতৰ্কক আত্ম-চেতন, আত্ম মনোদা, আত্ম শ্ৰদ্ধা, আত্ম বিশ্বাস উদ্ভগ, ভৎপৰতা। অৰ্ধভংসন, শব্দৰ সংখ্যা তাকৰ, যেন, ভিন্নগ। পুৰণি অসমীয়াৰ শব্দও মাজে মাজে পোৱা যায়, যেনে, সয়ল তু, তেৰা। ইংৰাজী, অৰবী পাৰসী আদি আৰু আন ভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰো তেওঁ কৰিছে যেন আৱাজ শুনি থাওঁ। মছুল, চুৰত, গ্লোগান ইত্যাদি। এপিনে পাণ্ডা প্যামিয়ারমণ্ট, এচেন্সি বাউন্সিল, কমিটি, লোকলবোৰ্ড, মিউনিচিপালিটি, আৰু আনপিনে গাওঁ স্বায়ত্ত শাসন (Provincial Autonomy), শান্তিপূৰ্ণ (non-violent), বৈধ (legitimate), গাজ পোতা স্বার্থ (vested interest), একজাতীয়তা (homogeneity)। বায়চৌধুৰীৰ নিজা-পাৰেও কিছুমান শব্দ সৃষ্টি কৰিছে, যেন, আলাপ (এলেহুৱা) প্ৰাৰ্থা, নেভা নেতিয়া জৈবনিক (জীৱনসংকীৰ্ণ), বাগসিক (বকন সম্বন্ধিত)।

গ. বায়চৌধুৰীৰ ভাষাত নামনি অসমৰ ভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰ আন এটা মন কৰিবলগা কথা। এই শব্দব্যৱহাৰ পৰা গভীৰ ভাৱৰ গতি-ধাৰাত কিন্তু বাগৰ সৃষ্টি নহ'ব। শাক ভীৰতৰাহ বৰি খুলিছে উপভাষাৰ শব্দ আৰু খণ্ড-বাক্য বিচ্ছিন্নৰ নিদৰ্শন এইবাবৰ : শোভনী, তেলাল (তেল থকা), ফেস্তা (চোপটা খাই গুৰিও যোৱা), যোখা (খুৰা), টনা (ধোঁহা টনা-আজোৰা, জিত কৰা-লাভ কৰা), লক (একা), খোপ দি (খোপনি পুতি) খুৰা (যোগাভা), পেক (বোকা) খোভলা (খুৰি চোপটা বৰ) ডাক দি (আজান জন), চেলান দি (আউজ), হিইনি টান (কাষ্টাৰ উশাও ল) তান (খোঁচ) থা বৈল চুট (বলিয়াৰ নিচিনা)।

১০. বিশেষণ শব্দৰ ব্যৱহাৰত বায়চৌধুৰীৰ ভাষাত নিজৰ ভঙ্গী পৰিলক্ষিত হয়। জীৱন-শুদ্ধৰ আকাশলগীয়া (চুড়া), সাগৰৰ তলিহীন (দ), ভূইফুটা (অধিকাৰী) টোপনিবৰীয়া (জাতি), আনন্দপাতী (ৰূপ), বাৰাসাৰ (আক্ৰমণ), খুম-হেৰুৱা (কুৰুই), ভীৰ-তেজাল (প্ৰভুত), আচাভুৱা (জীৱ), কনুৱাদী (পিশাচ), শাবদী (শেৱালী), হেঙুলী (হাত) পলাশী (ওঁঠ), সাজলী (কপাল), সুবদী (ভেগ), মেওখুজীয়া (খাল-পানী)।

১১. সংস্কৃত শব্দৰ ব্যৱহাৰত সন্ধি-প্ৰৱণতা বায়চৌধুৰীৰ ভাষাৰ আন এটা দিশ। যেন, পদ্মধম, গৰ্বাভিমান আত্মাভিমান শোষণাভিগ্ৰহ, স্পষ্টাজ্জল, ভেজোদীপ্ত, হৰ্ষোন্মাদী, সহাভিনয়, আত্মানন্দ, মহদাত্মন, একচ্ছত্ৰাধিপতি। কেতিয়াবা প্ৰচলিত শব্দ এটাৰ সাদৃশ্য আন এটা শব্দৰ সৃষ্টিও তেওঁৰ বচনাত পোৱা যায়, যেন, ভণ্ডামি, মূৰ্খামি, কিন্তু চুটিমি, চণ্ডামি, জুৰাচুৰি, কিন্তু ফাকিদাৰি। তেওঁৰ বচনাত বিপৰীত অৰ্থৰ

অক্ষৰ ব্যৱহাৰত পোৱা অক্ষৰ কিছুমান এনেকুৱা : নকল, আছল, অচল, সচল, মধুৰ, কটুৰ, চতুৰ ফটুৰ

(৮) বাণা-বচনাৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে বাস্তৱোদ্ভূতীয় বিভিন্ন ধৰণৰ বাক্য ব্যৱহাৰ কৰিছে। উল্লেখ্য সেইবোৰৰ কেইটামান উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

(১) সবল আৰু বৰ্ণনাগ্ৰক বাক্য : সকলো আছে। মানুহ এটা স্থান চৈতন্যযুক্ত জীৱ।

(২) মিশ্ৰ বাক্য : (বাস্তৱোদ্ভূতীয় বচনাত মিশ্ৰ বাক্যৰ ব্যৱহাৰ নহি) : এইদৰে যুগ যুগ আদান-প্ৰদানৰ কাণ্ডাতী যোগ বিয়োগ, পূৰণ-তৰণৰ চিত্তবেদি সংস্কৃতিত শান্তি গুণ্ডলাৰ আনন্দৰ স্থায়িত্ব দি যি এটা সৌন্দৰ্য্যবোধৰ সমষ্টিগত সামাজিকতা গঢ়ি উঠিল, সেয়ে ঠাই-ঠাথৰৰ লোক সমষ্টিৰ সঙ্কতি হ'ল।

(৩) সম্বোধনাত্মক বাণা : মেৰ জড়তাপিষ্ট চিত্ত-বুদ্ধি-তত-বি বচনাধীন, চৰ্ভাগ্য অদূৰদৃশ অসমীয়া।

(৪) প্ৰশমুচক বাক্য : যি ভগদত্ত নবক, কৰ্ণ, বনি -স্বৰ্গৰ স্ক্ৰফাশন মটো ৭৮, ভাৰ্য্যজ, গদাপাণি, লাচিত নৰনাৰায়ণ, চিলাৰায়, জয়মতী, বাধিক বাগমৰা, বাধা-কণ্ঠিনী আদি নীৰ-সন্তান আৰু নীৰ ঐতিহাসিকৰ অৰ্পৰ স্মৃতি-পাথৰসকল অসমৰ গাওঁ-ভূমি পৰিপ্লাবিত সেই অসমীয়াৰ নাই কি ?

(৫) অনুজ্ঞাসূচক বাক্য : শুনা, শুনা মোৰ সন্তানসকল প্ৰাণ দি দিয়া দি শুনা।

(৬) ইচ্ছাসূচক বাক্য : দেশ আৰু জাতিৰ মঙ্গলৰ সলনি মোৰ জীৱন যন লেশমাত্ৰও শব্দত আবৃত যুগন্তৰ নুঠে।

ক্ৰিয়াযুক্ত বাক্য : অসমীয়াৰ আজি আত্ম-বিশ্মৃতি ঘটিছে।

(৭) ক্ৰিয়াবিহীন বাক্য : সেইমকলৈই সমাজৰ নেতা।

(৮) বাস্তৱোদ্ভূতীয় ভাষা বহুক্ষেত্ৰত অলক্ষ্যবস্তুক গৈছে।

১। মূৰ আছ, মগজু নাই, মগজু আছ, বুদ্ধি নাই, বুদ্ধি আছ, হিটপ নাই, জীৱন আছ, জড়িত নাই, স্থিত আছ, গতি নাই, জিভা আছ, মুকুচি নাই, হৃদয় আছ, মস্তক নাই, আকাৰকণী মানুহ আছ, আয়কণী মানুহ নাই বিশেষোক্তি।

(২) নাই আত্ম-চিন্তন নাই আত্ম-বিশ্বাস নাই আত্ম-শ্রদ্ধা, নাই আত্ম-মৰ্যাদা-জ্ঞান (একাগ্ৰ পুনৰুজ্জীৱন)।

২২৭ 'সচেতনতা-বস্তুনিষ্ঠ আধুনিক অসমীয়া গদ্য-বীতি' সৃষ্টি কৰিবলৈ যত্ন ব্যৱহাৰসকলৰ চিন্তাত অধিক কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰিলে সত্যনাথ বৰাই। 'প্ৰবন্ধ'ক বৰাই "বিশিষ্ট আটকপ আকৰ্ষণ কৰিবৰ বাবে যত্ন কৰিছিল। বেকনৰ জাৰ্ভিৰ

জানবায়ক প্ৰবন্ধ আৰু বেকনৰ দৰেই প্ৰবাদ-বাক্যৰ তুল্য সূক্ষ্ম বাক্যই 'সাৰথি'ক মূল্যবান সম্পদ কৰি তুলিলে। সন্তোষে নিৰ্ভীক অসমীয়া ভাষা লিখিবৰ প্ৰস্তুত বৰাব এটি কীৰ্ত্তি" (মাহেশ্বৰ নেওগ)। সন্তোষাথ বৰাব বচনাৰ চানেকি অলপ ভুলভ দিয়া হ'ল : "সংসাৰ বৰ একাটেকা ঠাই। ই এটা যুদ্ধৰ বেছ ইয়াত সদায় দলদোপ-হেন্দোলদোপ লাগি আছে। ইয়াৰ ভিতৰত বাট, আওবাট, সব, সুকজা ভৰি আছে। তাৰ কোনোটাৰে গ'লে ক'ত ওলাব পাৰি ঠাৱবাৰল টান। সেইদেখি সবহভাগ মানুহ উৰাতি নাপাই সংসাৰ-সোঁতত গা এৰা দি উঠি স্বায় আৰু সোঁতে হ'তে নি ভোলে ত'তে উঠে। স সাৰথন কেৱল এটা জীৱৰ সোঁত। ইয়াত জীৱ-বিলাক জাকে জাকে চামে চামে আহি আহি গৈ আহি; পন্ত-পক্ষী, গছ-জতা সকলো এচাম মৰিত্ত এচাম ওলাইছে। পৃথিৰ বিদ্যা থপাই থাবা হনৰ নিচিনা। প্ৰত্যেক পৃথি একাক্ষন মানুহৰ থপাইথাবা বিদ্যাৰ উৰাল। পচনৰ পৰা প্ৰেৰ মাণিক হাতভে পোবা যায়। পৃথিৰ প্ৰধান বিদ্যা। চৰিবান মানুহ পতিত জলৰ নিচিনা। সোণৰ জেউতি অমাগ কৰিল নকাম। নত্ৰতা সজ বাহৰাৰ অনুপান। মিঠা মাত বাহৰাৰ কলপ বা বচনৰ নিচিনা (সাৰথি)। শালুৰ বিবচনাত বোবাৰী শিলৰ মানুহ। তাইৰ বনাতা ভাগৰ নাই, গালিতো বেজাৰ নাই পেটাতো ভোক নাই। মাছ গচকা তাজা খাবা, শালুৰ গচকা বোকাৰী বাবা। আঙীষ কথা ক'লে নমন, কানিনত বো বাজে বাবাৰীয়া কথা ক'ল ভগ' টোলত কোৱ মাৰে আপান ভাৱ জগত ভাল শান্ত ভাল হোৱাৰী ভাৱ। জীৱনৰ পতি মানুহৰ বৰ এবম আৰু মৰণলৈ মানুহৰ বৰ ভয়। নহন বছৰ কেবল এটা মনৰ চক্ৰাৰ নহন বৰ এটি কল্পনা, কিন্তু এই কল্পনা চিৰকাল আজি আৰু চিৰকাল থাকিব (প্ৰেমসভা)।

২২৮ এই যুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰসিদ্ধি অৰিহণা যোগাবা আন এগৰাকী লোব পদান্য গোহাঞিবৰুৱাৰ ১৮৭১-৭২-ৰ না'ম উল্লেখ কৰিব গ'য়া। গোহাঞিবৰুৱাই "অসমীয়া" নামত নিশাৰ ভাঁজ নপৰা এটি গঢ় দিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল আৰু তেওঁৰ 'নীতি শিক্ষা' আদি পত্ৰসিয়া পৃথিৰে সেই বিষয়ে জননে অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। তেওঁৰ জীৱনৰ বক্ষা আছিল অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্য পৰিপুষ্ট কৰা, অসমীয়া সমাজৰ বিকাশ কৰি পঢ়িবলৈ শিক্ষাবা, বহুগুণী সাধাই বাস্তৱিকাকত পঢ়া অভ্যাস অৰ্জন কৰাবা আৰু নিৰক্ষৰক অক্ষৰী কৰাবা। একাদিক্ৰমে ক-থ পৃথিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি নান ভৰহৰ স্কুলীয়া পৃথি বচন' পৰি গোহাঞিবৰুৱাই বঙালী সাহিত্যৰ ইঁচাত কঁকাল গাতি পৰা অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্য জীপ দিলে'। গোহাঞিবৰুৱাৰ বচনাত তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰা সুকীয়া অসমীয়া

শব্দ কিছুমানৰ সৃষ্টি গ্ৰীক বাৰহাৰ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া। উল্লভ সেইবোৰৰ কিছুমানৰ উদ্ধৃতি কৰা হ'ল : অনতিপলমে, ইতিক্ষণত 'এনোহে', তৎক্ষণাত, উল্লাহিতকৈ, ফলিতার্থত 'প্রকৃতপক্ষে', ইত্যদ্যদ্যে মথার্থ্যত', শেহান্তত 'অবশেষত', উপজিপুরাডে, ইতিসময়ত 'সেই সময়ত', বাজ বাজে বাহিৰ বাহিৰ', জহকলীয়া বন্ধ summer vacation, মুখিয়াল সমজুতা spokesman, হাতজোকাৰনি handshake, আগ-ডোটাৰ চিঠি forwarding letter, ভিত্তবিস্থাসৰ পত্ৰ confidential letter, পিৰানি পিৰাকিয় লগা চুবুৰীয়া next door neighbour, বাইজীয়া মত public opinion, নবিনা বিদায় sick leave, দশা-আজনি visitor's gallery, সৰ্বজ্ঞষ্ঠ বন্ধ মুনন grand old man, অভিমত ছন্দুক ballot-box, পোৱা প্ৰথম বক্তৃতা maiden speech

২. এইদৰে বহুবিধৰ প্ৰগত পূৰ্ব পৰ্য্যাপৰ বন্ধা ৰি প্ৰাচীনা সভ্যতাবে মৈত্ৰ সাধাণ দটাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা নতুন ভাৱৰ লগত ভাল মিলাই, উজনি-গাটী সৰল অক্ষৰক সামৰি পদ্য-বচন ফকৰা-যোজন', জুৰা ০৮ অলঙ্কাৰ, সকলোকে আকাৰালি লৈ নিৰিখ ধৰণৰ বচনাৰ পাছদি অসমীয়া ভাষাটো মান্য অসমীয়া ভাষাক প সূপ্ৰতিষ্ঠিত হৈ উঠে। অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধি আৰু প্ৰতিষ্ঠাত জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালাৰ বৰহণিত কম নহয় দ্ৰষ্টব্য। পৰিশিষ্ট চাৰি।

সপ্তম অধ্যায়

আধুনিক অসমীয়া : মুক্তোত্তৰ কাল (১৯৪০ -)

২০ ১৯২০ চনৰ পাছৰ পৰা অসমীয়া জাতীয় জীৱনলৈ পুনৰ নান' দাৰ্শনিক আৰু বিপ্লৱ নানি আছিল ১৯২১-২৫ চনৰ দ্বিতীয় মহাযুদ্ধই পুৰণি জীৱন ধ্বংস-লীলাৰ সৃষ্টি কৰিলে আৰু লগতে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিৱৰ্তন আনি দিলে। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ অসমলৈ বিলুপ্তিৰ ফলত "শ্ৰীমন্ত অসম ভূমিৰ গড় শতক বাট সৈন্যৰ ছাউনী পত্ন হল। সৰু নগৰকেইখন নিশা হ'লে গাঁৱৰ দৰে নিঃপ্ৰদীপ হৈ পৰিল এটি এয়াৰ ক্ৰাফট টিওল বাৰ ওপৰলৈ যুঁকি ব'লে। অছিল আৰ্থিক দুৰৱস্থা, খাদ্য বস্ত্ৰৰ অভাব মৰ্য্যতা চোৰাং-বজাৰ। কুল, বালেক, সাং-স্বত্বিত অনুস্থানবাব হ'ল সৈন্যবাস। শিক্ষা সংস্কৃতিৰ ওপৰত বস্ত্ৰ হ'ল উল আৰু প্ৰতিৰক্ষা-নিৰ্ভাৰ ঠিকা এই সকলোৰে নৈতিক মূল্যবোধক ধ্বংসাত্মক পৰি তুলিলে ১৯৪১ চনৰ স্বাধীনতা-তা পুনৰ আৰ্থিক জটিলতা পৰি নোহোৱা" (মহেশ্বৰ বৰুৱা) জাতিপিসাদৰ মতে "১৯২৫-আন্দোলন আৰু বিপ্লৱৰ বিপ্লৱ আৰু বৰুৱা বৰুৱাৰ তলত অসমৰ মানুহৰ মনোভাৱ পৰি ১৯২৭ চনত 'বৰুৱা স্বাধীনতা' আছিল, সি যি নাই আছিল বৰুৱাৰ আৰু আৰ্থিক পৰিস্থিতিৰ পৰা সজাৰ সজা, মানুহ আৰু আৰ্থিক পৰিৱৰ্তনৰ অৰ্থনৈতিক কৰ্ম" ১৯৫৭ চনৰ পৰা আৰ্থিক পৰিস্থিতি বিশ্ববিদ্যালয় বালেক আৰু সৰুৰ সংস্থা দত্ত গতিৰ বাটত প্ৰশংসিত ১৯৫৮ চনত অল ইণ্ডিয়া বেডিক্স বালেক স্থাপিত হল ১৯৬০ চনত অসমৰ এমকি প্ৰজাতিৰ বাৰ স্থান দিয়া পৰি গতি উঠিল এক আন্দোলন। ১৯৭০ চনত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষাৰ মাধ্যম অসমৰ ভাষা বৰা সম্পৰ্কে অসম আৰু এটা হাৰ্ড-নবৰ সৰ্বজনীন পৰিৱৰ্তন। তাৰ পাছতে তেওঁলোক ধনগৰ স্থাপন সম্পৰ্কে আলোচন হ'ল। ১৯৭১ চনত (১৯৭১ অসমৰ পৰা বিদেশী বহিঃবৰণ আন্দোলন।

২৩ এই সকলোৰে দাৰ্শনিক আৰু মুক্তোত্তৰ মাজত শিক্ষাৰ অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যই নতুন পথৰে খোজ দিলে। সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত বিদেশী কথিতাই নতুন সাজ পিন্ধিলে। জগতৰ উদ্ভূত বায়ু লগাক মনৰ সকলো ধ্বংস বিপ্লৱী খুলি ৰখা সাম্প্ৰতিক কৰিৰ দক্ষাই হৈ পৰিল। "মুক্তোত্তৰ ঠিক শেষৰ পৰাই অসমীয়া উপন্যাসৰ যেন নৰযোৱন আছিল। এতিয়া উপন্যাস সমাজমুখী হ'ল। সমাজৰ, নগৰৰ, আৰু গাঁৱৰ জীৱনৰ নান' সমস্যাটো উপন্যাসিকৰ চিত্ত বাণ্ড কৰিলে"।

চুঙ্গীপত্ৰৰ ক্ষেত্ৰতো লোকসকলে “নতুন মানসিক দিশত বিচাৰি বিশেষকৈ যন্ত্ৰাবিকলন আৰু জীৱনৰ নৱ চিত্ৰৰ ওপৰত ভিৰ” দিলে। প্ৰকৃত, তত্ত্বমূলক আলোচনা, গৱেষণা আদিৰ ক্ষেত্ৰতো বহুখিনি আগ বঢ়া হ’ল। সাহিত্য আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰতো ‘বিকৃতি’ ঘটিল। সাহিত্যৰ দিশত হোৱা বিকৃতিৰ লগত জড়িত অসমীয়া ভাষাটোৰো পূৰ্বৱৰ্তী যুগৰ তুলনাত নান। ধৰণৰ পৰিৱৰ্ত্তন দেখা দিলে। ১৯৪০ চনৰ পাছৰ বাৰ্জনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিস্থিতিয় অসমীয়া লোকৰ মনত নতুন মূল্যবোধৰ সঞ্চাৰ কৰিলে আৰু সেইবোৰৰ প্ৰকাশৰ বাবে নতুন প্ৰকাশ ভগ্নীৰ উদ্ভৱ হ’ল। যুদ্ধান্তৰ যুগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ মা’জনি প্ৰতিফলিত হোৱা অসমীয়া ভাষাটোত মানাভাৱক শংকিপু ৰূপত প্ৰকাশ কৰাৰ চেষ্টা পৰিলক্ষিত হ’ল। এই ক্ষেত্ৰত নতুন নতুন সংযুক্ত শব্দৰ প্ৰাৱাগৰ ৱদ্ধিৰ কথা মন কৰিবলগীয়া। সংযুক্ত শব্দৰ কিছুমান এনে ধৰণৰ : অশনি গৰ্ভ, আঙুৰ ওঁঠ, আপেল-গাল, কলি শগুন, কেঁচা-পোহৰ কেঁচা-গাভৰু, কুৰি ফাগুন কুঁৱলী সনা কামনা-ৰঙণি, জড় ভবন, জুইপোহৰ জীৱন-বহী, ঝাউ-আম-নিম-বন দেহ-গঙ্গা গম্ব খোলা তুহিন স্পৰ্শ, ধোঁৱা-বাতিপুৰা নিয়ন-আলোক, পানী-দাপোন, ফুটাছাই বৰণ বিহু পথাৰ, বন-দেবাই, মৃত্যু শাস্ত, মৃত্যু মলিন মৰম-মুকুতা, বামধেনু ভেগ, ব’দালি উম সময়-দৈত্য, সাপ-চোঁচা, তিলা-হালধী ইত্যাদি। বিশেষণাৱ্যক নতুন প্ৰাৱাগ কিছুমানেও দেখা দিলে : আবেলি আবেলি (গোন্ধ) কাজলবুলীয়া (চকু) অশান্ত (বাৰাদান), পোমল (পুৰা), চিনাকী (গোন্ধ) ভেজ বঙা (ব্ৰাউজ), তিৰ্যক (চকু), তামৰঙী (আবাস), ভীঞ্চ (মেঘ), দুৰন্ত (দুপৰ), পনৌয় (পোহৰ), পলতৰ টি-চুম (চৌ), পুৰালি (বতাহ) ভজ্জালু বোৰা (বেদনা), বন্ধা (বাসনা) লীভা (পৃথিৱী), বাবীজ্জিক (হাত), কটিনীয়া (শ্ৰম), সৰীসৃপ (কামনা), সপিল, স্বপ্নিল, ফেনিল, স্পালু। ইংৰাজী বিশেষ-শব্দকে অসমীয়া বিশেষণৰূপ ব্যৱহাৰ কৰা হ’ল : ব্ৰাউন, চকু। কিছুমান আৱণ্টিক আৰু নতুন প্ৰয়োগো ঘটিল : এমুঠি হাঁহি অশুভল, (ভেওঁৰ) অজ্ঞাত তোমাৰ আঙুলিৰ লিখা ঘেন বঙা, চকুৰ চেকুৰ, বাতিচৰ (পখী), ক্ৰত ভাৰি (শব্দ) বিজুলিৰ জিলিক, মেঘৰ মা’হনা, জাগৰ বাতি, ব’দৰ নিমজ আঙুলি ইত্যাদি।

১৯৩২ যুদ্ধান্তৰ যুগত অসমৰ ভৌতিক আৰু বৌদ্ধিক দিশত হোৱা পৰিৱৰ্ত্তনৰ ফলত অসমীয়াত দেশী বিদেশী নানা শব্দৰ ব্যৱহাৰ হ’বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। উদাহৰণ : কমবেঙ, কাৰাবান, কেবল, ভাউখিনি, ডাছকেপিটেল, ফছিল, বেছুইন, ছাবমন, টোটম, আলট্ৰা ভায়োলেট, বেন্ডোৰী, লেন্স পোষ্ট, ফুট পাথ, লাউভ পিঁকাৰ, নেভনেল হাইৱে বেকন-কাৰ্ড, পে-কেল, চোৰাহী, লহৰা আদি। বিভিন্ন মহাসৰ

আৰু স্বাধীনতা আন্দোলনৰ লগত জড়িত শব্দ কিছুমানো অসমীয়া ভাষালৈ এই সময়ত আৱৰ্ণানি হয়। উদাহৰণঃ টেন-ছীলাৰ জেন এবোপ্লন, টেক, কন্তল, টেক, হেলমেট, বেবেক, ছাপাট, স্পাই, এয়াবডুম, মিলিটেৰি, আৰ্মপুলিভ, হাইবেন, জেলট'ৰ বেয়ানট বাইফল, মেচিন গান, জীপ, টাক কক্ৰুল, ব্ৰেক মাৰ্কেট ডা-টিয়াৰ থন্দৰ গান্ধী টুপী সুৰাজ, বন্দেমাতৰম, লালবাগু, টনকিলাব, জিন্দাবাদ, এৰফে জেল ফায়াৰিঙ ইত্যাদি। ইপিনে নতুন ভাৱ-ধাৰা প্ৰকাশ কৰিবলৈ কিছুমান ঙ্গেৰাজী খণ্ড বাকা বা শব্দৰ অসমীয়া অনুবাদৰূপেও ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলি গৈছে যেন বোধজ্ঞানহীন শিশু (mentally retarded children) বুদ্ধি-পৰীক্ষাৰ মাপ কাঠি (intelligent test), শব্দিক প্ৰতিৰূপ (verbal image), সমাধি ফলক (এপিটফ), মূল আশ্ৰয়-বিন্দু (নিউক্লিয়াছ), স্বৰ্ণ-পদক (গোল্ড মেডেল) নলী নাৰ (টিউব গ'বল)। নতুন মুখা আৰু সংযুক্ত ধাতু কিছুমানৰো সৃষ্টি হ'ল, যেন 'গাং বনা', 'ভেইড কৰ' 'ছেবাজ কৰ' 'পেত্ৰস বৰ' 'মাইৰ কৰ', 'জায়েন কৰ', 'টহল দি' 'কেয়াৰ বৰ' 'ভালিম কৰ' 'জান থা' 'চমজি দি' ইত্যাদি। নতুন তত্ত্বিত প্ৰত্যয় আৰু পূৰ্বৰ তত্ত্বিত পত্ৰায় সহায়ত নতুন শব্দ কিছুমানৰো সৃষ্টি হ'ল : 'গোম' আৰু 'গোমাক' (গিগন), 'পইছা-বাজা' ফুৰ্জি বাজা আদি।

২৩- স্বাধীনতাৰ পাছত অসমীয়া ভাষাৰ চিন্তা ১৯৪৭ৰ বৰ্ষি ভাৰা আইন, শিক্ষাৰ মাধ্যমৰ সলনি আদিয়ে পাৰিভাষিক শব্দৰ ব্যৱহাৰ অভাবনীয়াৰূপ বঢ়াই তুলিলে আৰু তাৰ ফলত অসমীয়া ভাষালৈ প্ৰচুৰ পৰিমাণৰ তৎসম শব্দৰ আৱৰ্ণানি হ'ল। তাত কিছুমান এনে শব্দৰ উল্লেখ কৰা হ'ল : উপায়ুক্ত, বিদ্যালয়, মহাবিদ্যালয়, বিশ্ববিদ্যালয়, শিক্ষক, প্ৰবক্তা, অধিসক্তা, স্তায়াং, স্তায়াৰীশ, অভিযন্তা, প্ৰপত্ৰ, কাৰ্য্যক্ৰম, অধ্যক্ষ, উপাধ্যক্ষ, কৰ্মচাৰী, বিধি, বিশেষণ, বিধায়ক, বৈষ, অধিগ্ৰহণ, পঞ্জীয়ন পঞ্জীয়ক, মহাগাণিক তদাৰ্থ, প্ৰশাসক, বিমান, বায়ু সেনা প্ৰাৰ্থী, নিযুক্তি অনু-মোদন স্নাতক স্নাতকোত্তৰ, প্ৰেক্ষা-গৃহ মীন মহল, স্মাৰক (পত্ৰ), দণ্ডাধীশ, অধিকৰ্তা, উপাভাগ, ৰোপন, মণ্ডল বৰ্ষা, অৰ্হতা নিলয়ন, ৰোগান, পৌৰ, নিগম, অধীক্ষক, নিয়ন্ত্ৰণ, সংগ্ৰহণ, পৰিবহন, সেৱা, সচিব, সচিবালয়, প্ৰভিলিপি, বিজ্ঞাপাগাৰ, উন্নয়ন, নিৰাস আৱাসিক প্ৰভিষ্টেদন, নতীকৰণ, ভৱিষ্য-নিধি, অধ্যাদেশ সংগ্ৰহালয়, গ্ৰন্থাগাৰ, প্ৰশিক্ষণ, অশ্ব শক্তি হস্ত-শিক্ষা ৰাজ্যপাল, উদ্যোগ, ৰাজ-পত্ৰ, ভোজন-কক্ষ ইত্যাদি। ইপিনে অসমীয়া কবি-সাহিত্যিকসকলেও তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰ বঢ়াই তুলিলে। বুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া কবিতাত এনে শব্দৰ প্ৰাচুৰ্য চকুত লগা ৰখাৰ হৈ উঠিল। স্তলত সেইবোৰৰ কিছুমান উল্লেখ কৰা হ'ল : জগু, জন্ত, অনাৱিল অচল, জটল, আদিম, আকীৰ্ণ, উক, ব্ৰান্ত, কুটল, ব্ৰেদময় কৃচ্ছ, পৰীক্ষান, নিবৰ, প্ৰদীপ, পাণ্ডুৰ, প্ৰদল্ভা,

প্ৰমত্তা, প্ৰোঢ়া, প্ৰাণময়, বন্ধা, বিহঙ্গ, বিনিময়, বিনীত, বিহৰ, বিকিষ্ট, বিহৰ, বিভীষিকা, বিস্ফোৰণ, ভগ্ন, ভ্ৰুকুটি, মূঢ়, মুখবিত, মোহময়, শ্ৰান্ত, সন্ধ্যা, স্মৃতিভোদনা
সন্ধ্যোমুখ স্থানু ইত্যাদি। কিছুমান কবিতা কবিতাত তৎসম শব্দৰ প্ৰাচুৰ্যৰ চানকিকা প
তলত দুটা কবিতাৰ কেইশাবীমানৰ উদ্ধৃতি দিয়া হ'ল।

(ক) “কোনো এক মৃত্যুশব্দ আশ্চৰ্য বাতিৰ

নৌৰৰ নিখৰ মগ্ন ধবিত্ৰীৰ

কুমাৰী বামন! তুমি—চে স্বপ্নসন্তৰা

কদম্ব প্ৰভাতৰ

মোৰ চেতনাত

ধূলি আৰু টউ আৰু দিশপাৰ অন্ধ বিশ্বাস্তিৰ

আনা উদ্ভাদনা’—(হোমেন বৰগোহাঞি : অৰণ্য)

খ। “নিবিষ্ট অন্ধকাৰৰ গৰ্ভৰ পৰা

আবিৰ্ভূত ঐক্যম প্ৰভাতে

চতুৰ্দ্দিক নিবৃত্ত সূৰ্যৰ স্ৰোতৰ পৰা

প্ৰাচীন অগ্নি আচৰণ কৰি

নিগলত নীলিম বৃক্ষৰ

কণময় স্নিগ্ধ অৱস্থৰ গঢ়ি তোলা” - (দিনেশ গোস্বামী : উত্তৰৰ বতাহ)

২১০৪ আনহাতে উপসাস-লক্ষক আৰু চুটি গল্প-লেখকসকলে পৰ্যাপ্তকাল ইংৰাজী

আৰু আন বিদেশী ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ল'লে। এনে শব্দ কিছুমানৰ
ভাষিকা তলত দিয়া হ'ল। অপাৰেছন, অফ, আণ্ডাৰপণ্ট, এয়াৰবাগ, ইঞ্জিনিয়াৰ
এথানটিক্চ, এলাৰ্জি, এজমা, ক্লাচ কমপ্লেক্স কৰিডৰ ক্ৰছিঙ, ক্ৰি'কট, কেবম,
গ্ৰাজ গেলন, চেজ, চেবদন, ভিট, ছাইডিঙ, ছোফা, ছোণ্ডল ডেভিং-ছেট, ডুট, ডিগ'নল,
টিম, ট্ৰেইন, ট্ৰাঙ্ক, টিউব লাইট, ডিফেণ্ট ডিপ্ৰেছন, টৰ্চ, টেবুল-লাইট টেঞ্জিউৰ টেক্স
লাইজাৰ টেবলেট টেনছ জাইন ডিভবাছ থ্ৰু, প্লেটফৰ্ম, পুসভাৰ, প্লেন, পেকেট
পেইণ্ট, পিল, পাইপ, থেডআপ, ক্ৰিজ, ভিকটিম, মেকআপ, লুপহ'ল, স্পিনিংছুট,
ছেড, ছটপুট, হাফচাৰ্ট, হাফপণ্ট, হৰভিক্স, দেৱী হাল্লা, বায়মালা গাৰ্কা, কক্ষ।
কোনো কোনো লোকে আৱশ্যকতা অনুসৰি বিদেশী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে
আৰু কোনো কোনো লোকে আৱশ্যকতা নথকা ঠাইতো বিদেশী শব্দৰ অবাধ প্ৰয়োগ
কৰিবলৈ ল'লে। তলত সেইবোৰৰ চানেকি দিয়া হ'ল :

(ক) আমাৰ মেছটো অন্তৰ্ধান হৈছে। তাৰ ঠাইত থিয় হৈ আছে এটা ধূমীয়া
আব-ছিহি ঘৰ। দ্বিলাসহ পখী দেৱালৰ ভিতৰত ফুলনি, প্ৰকাণ্ড লোহাৰ গোটৰ

পোণে পোণে গাড়ী, বাৰাণ্ডা, তাতে লাইটৰ তলত এজনী লাভক ছোৱালী থিয় হৈ আছে—ডেউৰ পাৰ্চলৈ সুকল্জিত ডুইং-কমৰ দামী আচৰাব টিউব-লাইটৰ তলত জিলিকি থকা খিৰিকীয়েদি ধৰিব পাৰি”। (যোগেশ দাস : গদ্যধৰ টি-ফল)

(খ) “অত্যাৱ ডেকা বেছেলাৰ মানুহ আছে। মোকনা ফেমিলি থকা বুলি জানিও এই বাতি দুই বজাত ডিউটি দিব লাগে নে? টোপনিছেই গৈছিলোঁ। এলার্ম-ক্লকটোও বেয়া হৈছে। ৱাইফক জগাই দিবলৈ কৈছিলোঁ। ৱাষ্টাফও দুই বজাৰ দহ মিনিট পিছতহে সাৰ পালে।” (সৌৰভকুমাৰ চলিহা : গৰখীয়া)

(গ) “ক্লাছটোৰ দহ-মিনিট বোল-কলত খৰচ কৰি সুবাৰে বিশ মিনিট সময় লেকচাৰ দি বাকী পোন্ধৰ-মিনিট সময় নোট দিয়ে।” (নীলিমা শৰ্মা : বহুৰং বং)

(ঘ) “নিয়মমতে দহ দিন আগেয়ে সিহঁতে নোটছ দিব। ইতিমধ্যে হেড অফিছৰ পৰা দাবী আহিছে। ‘ডেইলীপেইণ্ট’ অমিকৰ ‘কেজুৱলাৰক’ আতৰাব লাগে—তাৰ পাছতহে আহিব ‘বঙলাৰ’ আৰু শেষত ‘মান্থলি’। বৰ সাহায্যৰে ইঞ্জিনিয়াৰ ইনচাৰ্জ এই নোটছ পুটআপ’ দিব লাগিব।” (মামনি ৰয়চম গোস্বামী : মামৰ ঘৰ তাৰাবাল)

১৭৫ আৱণ্টক অনুযায়ী নিদৰ্শী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি নিদৰ্শী শব্দৰে নিজৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্যৰ সৈতে জাগ নিয়াই ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিলাহে ভাষা এটাৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি পায়। যুদ্ধোত্তৰ এগৰ মুক্তিগৰ প্ৰতিভাবান লোকৰ বচনাত এনে জাগ যোৱা অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈ থকা নাই। তলত তাৰ এটা চানাক দিয়া হ’ল : “এনেকুৱা এটা অৱস্থিৰ অসহ গৰম উঠিছিল যে নিজাক জীয়াই জ’য়াই ভাপত সিদ্ধ হোৱা যেন লাগিছিল। খামত গোটেই দেহ লুটুৰি পুটুৰী লৈ পৰি গৈ। সেই সময়ত বিজুলী পাত্ৰাৰ বতাহ লৈ বিছনাত দীঘল দি এঘূমি শোৱাতকৈ বেছি ভাল লগা পাম আন একোৱাই নশ্বৰ হ’ব নোৱাৰিলে হেঁতেন। কিন্তু সেই প্ৰাণালীন উপেক্ষা কৰি মই কিবা হ’ল জেদত নিত্যাগ্ৰস্ত হৈ ঘণ্টাৰ পিছত ঘণ্টা ধৰি পিছিয়াই থাকিবলৈ ধৰিলোঁ। এবাৰ হঠাৎ এজাক বতাহ খিৰিকীৰ পৰ্দাখন ঠেলি দিল। খিৰিকীৰ পৰ্দাৰ ফাকেৰে চকিত এক গূহূৰ্তৰ কাৰণে দেখা পালোঁ, খ্ৰীণৰ এটা মদিৰ আৰু মধুৰ আবেলি লাহে লাহে পৃথিবীলৈ নামি আহিছে, গছ-বনবোৰৰ ওপৰত আবেলিৰ সোণালী ব’দৰ এটা অপকূপ আভা লাগিছে, ওচৰৰ সেউজীয়া পাহাৰটোৰ অলপ ওপৰেদি কেইটামান চৰায় শেষ-সূৰ্যৰ সোণালী পোহৰবোৰ ডেউকাত সানি লৈ পশ্চিমফালে উৰি গৈছে। বাহিৰৰ বতাহে কোবোৱা মুকলি-পথাৰখনৰ তুলনাত মোৰ লিখা-পঢ়া কৰা অন্ধকাৰ, অপৰিচ্ছন্ন, আৰু অপ্ৰস্তুত কোঠাটো ফাটেকৰ নিৰ্জন ছেল এটা যেনহে অনুভৱ হ’ল।” (হোমেন বৰাগতাক্সি : সাহিত্য আৰু জীৱন)।

২৩৬ এখন সমাজক বুজিবলৈ হ'লে “আমি বুজিব লাগিব সেই সমাজৰ মানসিক জগতখনৰ কথাটোক। এই কথাটো আমি দেখিম সেই সমাজৰ সংস্কৃতিৰ মাজত সেই সমাজৰ স্বীকৃত লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ সংস্কৃতিসমীক্ষকৰ চিন্তাত কচি-বোধ্যত, ভাষা-জ্ঞানৰ নৈতিক সাহসত, তেওঁলোকৰ সৃষ্টিৰ মাজত”। (ভাৱেন বৰুৱা)। ভাষা-জ্ঞানৰ পৰিচয় গদ্য-ৰচনাৰ মাজেদিয়ে ভালদৰে বুজা যায়। “উৎকৃষ্ট গদ্য-ৰচনা অভিশয় পৰিশ্ৰমসাপেক্ষ কাম। দীৰ্ঘদিনৰ অনুশীলন ব্যতিৰেক কোনেও ভাল গদ্য লিখিব নোৱাৰে। আনহাতে এটা উৎকৃষ্ট গদ্য-লৈঙ্গীয়েই এখন সমাজৰ মানসিক উন্নতিৰ মাপকাঠি বুলি ক'ব পাৰি। যোৱা তিনিশ বছৰৰ অভ্যন্তৰীণ বৈজ্ঞানিক সাধনৰ ফলস্বৰূপ আমি বিজ্ঞ জগত সম্পৰ্ক যি নিপুল পৰিমাণৰ জ্ঞান অৰ্জন কৰিছা, সেই জ্ঞান সমাজৰ প্ৰতিজন মানুহৰ মাজত বিতৰণ কৰি দিবলৈ এটা সৰল যুক্তি-ধৰ্ম, আৰু সঠিক অৰ্থপ্ৰকাশক গদ্য-বৈষ্টিৰ প্ৰয়োজন। আদৰ্শ গদ্য-বৈষ্টি হোৱা উচিত এখন সুনিৰ্মিত পকী দেৱৰ নিচিনা। ঘৰৰ এখন দেৱৰ হোৱাকৈ এটা ইটা বেজি বা কম হ'বৰ উপায় নাই বা তেওঁৰ পৰা আন ঠাইলৈ লৰচৰ হ'বৰ উপায় নাই, সুস্থিৰিত গদ্যতো তেনেকৈ এটা শব্দ কম বা ভুল-দেৱে স্থাপিত হ'বৰ কোনো উপায় নাই”। (হোমেন বৰ গাহাণী)

২৩৭ মুক্তান্তৰ যুগত অসমীয়া ব্যক্তি-কাকত আলোচনী আৰু বিতৰণ-পত্ৰ স্বাধীনৰূপে ওলাবলৈ ধৰিলে। লেখক লেখিকাৰ সংখ্যাও যথেষ্ট বাঢ়িল অসমীয়া ভাষাই বিস্তৃত ঠাই অধিকাৰ কৰিলে। কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ ঐতিহ্য আৰু অসমীয়া ভাষাৰ সামগ্ৰিক কথাটোৰ প্ৰকৃত পৰিচয়ৰ অভাৱত পূৰ্ববৰ্তী বেজবৰুৱা-যুগত মাত্ৰ অসমীয়া ভাষাটোৰ যি গঢ় লৈ উঠিছিল তাৰ পৰিপূৰ্তিত বিশেষ বৰঙণি হৈ নুঠিল। জেজবৰুৱা যুগৰ আগলৈকে সমগ্ৰ অসম দেশক সামৰি লোৱা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান প্ৰৱাহ দুটাৰ সাহিত্যৰ মাজেদি প্ৰবাহিত হৈ অকণোদয়-যুগলৈকে অসমাসীক একভাৱাপন্ন কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল। অকণোদয়-যুগৰ পাছত অসমত পশ্চিম অংশৰ ভাষাটোৰে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা প্ৰবাহটোৰ শক্তি যেন কমি গৈ আহিবলৈ ধৰিলে। সোৱণহ কোনাৰা গঢ় হৈয়ে ‘আসাম বন্ধু’ৰ নৱম সংখ্যাত প্ৰকাশিত ‘কামৰূপীৰ পত্ৰ’ নামৰ এটি লেখক এনেদৰে মনোভাৱ ব্যক্ত কৰিছিল: কাকা, খজ নকৰিবি। কাকাহে বুজা। হুহনা অসমীয়া। ইওঁতে আমাৰ কামৰূপ একহনি সকলোদিকি ভাজৰ আছিল। আমাৰ নাম ভাৰতৰ চাৰিও দিশ আছিল। তুহনাৰ বজপূৰ গড়গাওঁ, আমাৰেই আছিল। এখান যেনবা আমাৰ নাঙ লুপুৰা কমছি। কাকা। আমাৰ হইও চাৰিও একাৰাৰ কথা কৰি। নকাহ বেখান দোষে ছুবক”। বেজবৰুৱাই এনে পৰিস্থিতিৰ পৰিণামৰ কথা বুজিব পাৰি অসমৰ

বিভিন্ন অঞ্চলৰ ভাষাৰ পৰা সমল পোৱাটোই এটা পৰিপূৰ্ণ মান্ত ভাষাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে যত্ন কৰিলে। যুগান্তৰ যুগত অসমীয়া লেখক লেখিকাসকলে প্ৰচুৰ পৰিমাণে বিদেশী ভাষাত ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ল'লে। কিন্তু অসমৰে বিভিন্ন অঞ্চলৰ উপভাষা আৰু অসমৰ থলুৱা জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ পৰা সমল লোৱাৰ পৰিচয় ভেনেচৰে পোৱা নগ'ল। দুই এজান অংশে মাজে-সময় উপভাষাৰ সমলৰ সহায়ত গল্প আদি ৰচনা কৰাও দেখা গৈছে। এই ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণ উপভাষাত ৰচনা কৰা সৌৰভকুমাৰ চলিহাৰ 'ইণ্ডিচম্পা' নামৰ গল্পটোৰ কথা মনলৈ আহে। 'ইণ্ডিচম্পা'ৰ ব্ৰেইটামান শাৰী এনে ধৰণৰ: "এন'ক এনকে ইণ্ডিচম্পা পঢ়াশালিক যাৰা পাৰা হ'ল। আমাৰ দুই বুঢ়ীৰ এডাল এডালক চুপি ৰপা হ'ব। ধইৰলাক, দুটা এটা দাঁত টিলা হ'ব। ধইৰলাক, গাৰ ঢাল মোতাৰাসাউৰি হ'ব। ধইৰলাক। মাজে মাজে মোৰ মূৰটো নিচাই আৰু টিলি নি ইণ্ডিচম্পাৰ হাত-ভৰি পূৰ হৈ অহি হ'ব। ধইৰলাক, চকুইমুখে আপীৰ গঢ় ল'ব। ধইৰলাক, গামচা পিন্ধিব। এইবাক গামচাগিলান চিলাই তা'ৰ সৰু সৰু মেখল কটৰবা লাগাত পৰিল। শুদা গা'ৰ আৰ নখা'ৰ নেলাউজ দিবা লাগা হ'ল।"

২৭ কোনে এটা ৰচনাক সম্পূৰ্ণৰূপে উপভাষাত ৰচনা কৰাটোক বিদেশী ভাষাৰ বিদ্যৰ আৱণ্টক অনুযায়ী ব্যৱহাৰ কৰা হয় অসমৰ স্থানীয় উপভাষাবোৰৰ আৰু থলুৱা জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ পৰাও উপযুক্ত শব্দ বা জড়বাঠা আদি ব্যৱহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষাটোক পৰিপূৰ্ণ কৰিব পাৰি। এই ক্ষেত্ৰটো দুই এটা ভাগ প্ৰাচীৰ হোৱা দেখা গৈছে। তলত তাৰ অংশ নমুনা দাঙি ধৰা হ'ল দৈত্য হাতীৰ উয় খোৰা হাণ্ডাৰ পৰা:

"সিহঁতৰ কাষ কাষে দৌল ঠোঁটৰ হাউগিল'জাক চুৰি ফৰিহ "

"সোঁট গৰুৰ গাড়ী পাৰ হোৱা লিক "

"মাইগানাইন উঠে এটা এটাৰ পাৰত উঠ "

"পেটত ডিম্বা থা কুপ্তী (বপো) চৰাইৰ দৰে তলতল তলতল কৰে "

"ইলুনাথ ভাঠী খোলা হাতীৰ অটাত শুন যেন পাৰল "

"মই বৰ দিচ্ছ বাপু।"

"বামুৰা কুৰ্মা খাবলৈ আহি একবাৰ খুটি পুতিয়েই বহিহ: "

"নাই ক'ভো একো সাৰি-শৰু নাই।"

"কমিটিৰ হ'মগাৰ্ড দুটায়ে কাথিৰ কাঠৰ বেঞ্চত বহি বড়ি ছপি আহিল।"

"নহ'লে তাক চটকি খেনখনীয়া কৰি পেলালে হেঁতেন "

২৩৯ অসমীয়া ভাষাটোৰ, অসমীয়া মান্ত ভাষাটোৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ, ইয়াৰ পঠন-

পদ্ধতি আদিৰ বিষয় সম্যক দৃষ্টি নৰখাকৈয়ে সাহিত্য বচনাত প্ৰবৃত্ত হোৱাৰ ক্ষমত মুকোত্তৰ হুগৰ অসমীয়া ভাষাত একপ্ৰকাৰ অনুশাসনহীনভাই দেখা দিলে, অনেক অগুৰু প্ৰয়োগ চলিবলৈ ধৰিলে। তলত সেইবোৰৰ কিছুমান উল্লেখ কৰা হ'ল :
 ধোৱাৰ মাজেৰে, যুগৰে (উত্তৰ), সাৰ নাপায়নে বাক সিহঁত ? 'সাৰ নাপায়নে
 শুই থকা মানুহবোৰ ?' জগন্নাথে চহৰলৈ যাবলৈ ওলাইছিল। মূৰত আকাশ ভাগি
 পৰিল। মহানন্দক দীঘলীয়া চিনিংসা কৰা আৱশ্যক। বৰষুণ এবিধ ধৰিছে। ইমান
 সোনকালে দমি গ'ল কেনেকৈ হ'ব ? গিলাছৰ কিনাৰটো। হাউছকিপাৰৰ
 অফিচটো। এটা বাঙালীপজত আমি বৰ্ণো। ঠগি দিবৰ মন যায়। কিবা এটা অত্যাশ
 কৰি দিবৰ মন যায়। ঘূৰ্ণমান ফেনখন। ফেন সজেও। চাৰিটি ঘৰ্মাক্ত বালকৰ
 প্ৰাণী। তাৰ স্পৰ্শৰ পৰা বাদ পৰি থাকিব নোৱাৰিল। কোঠাবিলাকত শব্দ-
 বিলাকে খুন্দা খায় ইত্যাদি কিছুমান শব্দ গঠন-পদ্ধতিৰ দৃষ্টিৰে ভুল যদিও কাগজে-
 পত্ৰই জীৱনিকি খাত লেখক কিছুমানৰ বচনাতো সেইবোৰ চনি আ'ৰ, যেন,
 ডাৰোপৰি, ওপ'বাত উল্লেসিত, নোৱাৰা (বাম), ওভঃপ্ৰোত আদি। কিছুমান
 শব্দ মূলগতভাৱে সন্তুৰ 'মোৰ' সাবুও সেইবোৰ বহুতই ব্যৱহাৰ কৰে, যেনে,
 মহত্ৰ সজেও নানাবৰণ, উ'নল আদি। বহুতো ক্ষেত্ৰত অসমীয়া শব্দ এক স'জুও
 আন ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায় যেন, তেতিয়াৰ কালৰ', যুগৰ'
 আদি শব্দৰ ঠাইত ব্যৱহাৰ কৰা হয় 'উদানোন্তন', 'প্ৰয়াত' আদি। প্ৰতি শব্দৰ
 ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত পৰিসংকীৰ্ত্তন হয় যেন 'গে'হাউচ'ৰ প্ৰতিশব্দ কৰা হৈছে অতিথিগৃহ
 তাতকৈ অতিথি শালাটো বেছি ভাল, তা তাকৈ যিকোনো অসমীয়া শব্দ 'আলহ'ৰ'
 বৰ্ষা'তন এওকো বেয়া, নহ'। ই'তন। তেনেদৰে 'ফ'ট'নল ইয়াৰ'ৰ প্ৰতিশব্দ
 'জ্যোতিষ বৰ্ষা'ক প দেখা গৈছে। 'শেষ বৰ্ষা' বুলি ক'লেই বাম চলি গৈছে।
 এনে ধৰণৰ আৰু অনেক প্ৰায়াগৰ উল্লেখ কৰিব পাৰি। এণ সাক্ষাৎত অসমীয়া
 শিক্ষিত লোকসকলে অযথাভাৱে ইংৰাজী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰাও দেখা যায়, যেনে,
 'আজি বতৰটো ভাল নহ'ল', 'আজি বৰষুণ হ'ব' আদি সাধাৰণ বাক্যক আজি
 ওৱেডাৰটো ভাল নহ'ল, আজি বেইন হ'ব', 'সেইটো বাইনো' এনেধৰণে কোৱা
 লোকে আছে।

২৪০ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হৈছে অসমীয়াত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰৰ
 লেখন-পদ্ধতিত হোৱা বিশৃঙ্খলা। এটা উন্নত ভাষাৰ লেখন-পদ্ধতিৰ শৃঙ্খলাবিহীনতা
 ভাষাটোৰ বিকাশৰ এটা প্ৰধান অন্তৰায়। এই ক্ষেত্ৰত আলোচনা-বিলোচনা
 বথেকৈ হৈছে, আলোচন' চক্ৰ পড়া হৈছে, চক্ৰৰ সিদ্ধান্ত আজিও প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

কিন্তু নানাজনে ভাষাটোৰ সাহিত্যিক ৰূপ আৰু পৰম্পৰাৰ প্ৰতি উদাসীন হৈ নিজৰ নিজৰ ধৰণে বাণন-পদ্ধতি উলিয়াই ভাষাটোৰ লেখন-পদ্ধতিৰ শৃংখলা-স্থাপনত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিছে। লেখন-পদ্ধতি লগত উৰ্দ্ধ ক'ম' আৰু যোগ-বেধাৰ ব্যৱহাৰো জড়িত হৈ আছে। দীৰ্ঘ মানাভাৱক চুটীক প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলাব সময়ত যোগ-বেধাৰ সুপ্ৰয়োগ হোৱাটো নিভাঙ বাহনীয়। অসমীয়া ভাষাৰ লেখন-পদ্ধতিৰ শৃংখলাত লেখসকলৰ উপৰিও বিশেষকৈ বাতৰি কাকত, আলোচনী আদিৰ সম্পাদক আৰু শুবিধাৰ্হাভাসকলে যথেষ্ট বৰঙনি আগ বঢ়াব পাৰে। কিন্তু ভেনে পৰিৱেশ এটাৰ সৃষ্টি হোৱা গৈ নাই। 'আমি প্ৰত্যেকেই একো একোজন অৰ্জুন। কিন্তু আমাৰ কাৰণ কোনো শ্ৰীকৃষ্ণ নাই। শ্ৰীকৃষ্ণৰ কেৱল মুখৰ কথাতে অৰ্জুন সন্তুষ্ট হোৱা নাছিল অৰ্জুনক পতিঘন নিয়াবলৈ শ্ৰীকৃষ্ণই দেখুৱাব লগা হৈছিল তেওঁৰ বিশ্বাস। আমি অন্তৰীন ৰত্নগময় প্ৰভীক্ষাত আছোঁ আমাৰ প্ৰত্যেকৰে নিজৰ নিজৰ শ্ৰীকৃষ্ণৰ তেওঁৰ সৰ্বপ্ৰয়াত্তককাৰী বিশ্বকপ-দৰ্শনৰ। কিন্তু সেই মুহূৰ্ত নাই হে নাহে।' আমাৰ এই শ্ৰীকৃষ্ণ হ'ব যুক্তিকণী শ্ৰীকৃষ্ণ। আমাৰ সাহিত্যিকসকলে, অসমীয়া ভাষাৰ চিন্তা-চৰ্চা কৰাসকলে যুক্তিক আশ্ৰয় কৰি আগ বাঢ়িলে অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্তমান সময়ত দেখা দিয়া আৰম্ভাবহাৰেৰে শীঘ্ৰে আঁতৰি যাব বুলি বিশ্বাস কৰিব পাৰি।

২৪১ এইখিনিতে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিকল্পে ল'বলগীয়া উপায় কেতবোৰৰ কথা মনত পেলাব পাৰি। বেজবৰুৱাই লিখিছিল :

(৭) ভাবৰ উন্নতি নকৰিলে ভাষাৰ উন্নতি কেনেকৈ হ'ব পাৰে? ধানৰ লগে লগে ভঁৰালৰ উন্নতি ভাৱৰ লগে লগে ভাষাৰ উন্নতি।

(খ) বিদেশী গ্ৰন্থৰ ভাল ভাৱবিলাক গ্ৰহণ কৰি সেইবিলাক জ্ঞান নিয়াই নিজৰ তেজ-মস্তহেৰ সৈতে মিলাই নিজৰ ভাষাত সেইবিলাক ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিলেই ভাষাৰ প্ৰকৃত উন্নতি হয়।

(গ) অন্যহাতে গোটাগোট বিদেশী শব্দ গিলিবলৈ যোবা কথাটো ভাল নহয়। যি বস্তুটো গিলি তুমি জ্ঞান নিয়াব নোৱাৰে সেইটো গিলিলে তুমিহে বিলম্বত পৰিবা।

(ঘ) আমি গাইপতি আমাৰ গাত মাতৃ ভাষাৰ উন্নতি কৰিবৰ ভাৱ পৰিছে বুলি ভবা আশঙ্কক।

(ঙ) আমি মাতৃ ভাষাৰ উন্নতি কৰিবলৈ সঁচা'সঁচক লাগো বুলি লগা নাই। আমি মুখেৰে কওঁ, কাৰ্যত নকৰোঁ বা কৰিবলৈ হেলা কৰোঁ।

(চ) অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি কৰিবলৈ হ'লে আমাৰ ভাষাত বাতৰি কাকত আৰু সাংক্ৰা প্ৰবন্ধেৰে পূৰ্ণ মাহেকীয়া আলোচনী-কাকতৰ বহুল প্ৰচাৰ আৱশ্যক।

(ছ) সৰ্ব সাধাৰণে বুজিব পৰা আৰু বস পোৱা নটিক ন'ভেল, আৰু গল্পৰ কিতাপ ভাষাৰ বৰ উন্নতি কৰে।

(জ) অসমীয়া ভাষাত বক্তৃতা কৰিবলৈকে আমাৰ ভাষাৰ বহুসকলে অভ্যাস কৰিব লাগে। অসমীয়া ভাষাত ভাল বক্তৃতা কৰিবলৈ, শ্ৰবণ লেখিবলৈ, পঢ়িবলৈ আৰু ভৱিষ্যত কৰিবলৈ আমি নথিলৈ আমি আমাৰ ভাষাৰ উন্নতি কৰোঁ বুলি চিন্তা কৰা।

২৪২ এই প্ৰসঙ্গতে ডক্টৰ মহেন্দ্ৰ বৰাই উল্লেখ কৰা কথা কেইটামানো যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ :

(১) অসমীয়া ভাষাৰ অগ্র-গতিৰ পথত আটাইতকৈ ডাঙৰ হেঁচাবন্ধন পুতি লৈছে। আমি নিজে। আমাৰ এচাম মানুহৰ মনত বিশেষকৈ নগৰকেইখনৰ মানুহৰ মনত নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক হাফ ছাৰাৰ নাইবা হাফ মেম কৰাৰ অসুস্থ আকাঙ্ক্ষা এটাই বাহু জৈছেহি। ল'ৰা-ছোৱালীক ইংৰাজী মাধ্যমৰ স্কুলত পঢ়ুৱাই উঠোঁৱমান ভাটৌ শ্লোক আশুৱাৰ পৰা কাঁৱৰ পাৰিলেই যেন জীৱনৰ সুপ্ৰবিলাসী বিবা এটা হোৱাৰ বাসনাইস্পৰ হৈ যাব।

(২) আমাৰ নহুৱেই অসমীয়া লেখক। যেনে তেনে লেখক হৈ যোৱাৰ পাৰ-পত্ৰ সংগ্ৰহ কৰাত ব্যস্ত হৈ পৰিছে। তেওঁ লোকৰ সবহভাগেই শব্দৰ বিগাসন্ত ক্ৰমৰ বোমজালি সৃষ্টি কৰিয়েই বৰি 'হ পৰাৰ সহজ বাট বিচাৰি ফুৰিছে। বৰি গোৱাৰ অথবা অজ্ঞা যিকোনো এটা সাহিত্য-কৰ্মৰ সাধক হৈ পৰাৰ বাবে আটাইতকৈ আবশ্যকীয় বস্তুটো হ'ল, আপোন প্ৰতিভাৰ সঠিকভাৱে চিহ্নিত কৰিব পৰাৰ সামৰ্থ্য। তাৰ পাছত লাগিব, ক্ষান্তিহীন অনলস সাধনা"। (অসম সাহিত্য-সভাৰ সভাপতিৰ অভিভাষণ)।

২৪৩ যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ এগতি আৰু ভৱিষ্যতৰ বিকাশত বাধা আদিৰ বিষয়ে এটি সুন্দৰ চিন্তা আগ বঢ়াইছে শ্ৰীনিবাৰণ বৰাই।* তলত তাৰ কিছু অংশ দিয়া হ'ল : "আজি অসমীয়া ভাষা সাহিত্য কলা, সংস্কৃতিৰ ভেটি সুদৃঢ়। স্কুল, কলেজ বিশ্ববিদ্যালয় বাতৰিকাকত আৰম্ভণী, বোলচৰি, মঞ্চাভিনয়, চিত্ৰাঙ্কন নবজাগৰ ৰূপত বিহু, গৱেষণা-পত্ৰকে ধৰি বিভিন্ন গ্ৰন্থসমূহ, গল্প সাহিত্য, উপন্যাস, বৰিত আদৰ্শৰ আজি আমি পুঠ। কিন্তু তথাপিও যে কিছু আঁহাৰাহ বৈ যোৱা নাই এনে নহয়। বহুত ভাষাৰ গঢ় দিলে জনসাধাৰণেই। লিখিত ভাষাৰ গঢ় দিয়া পণ্ডিত ওজাসকলে। 'অকণাদহ'-যুগৰ পৰা অসমীয়া ভাষাই মোৰ সলালে, সগোত্ৰ বিমুখ হ'ল। বড়ো, কাৰ্বি, মিচিংগেই নহয় পংখৰ নগা ৰাইজে, জাদি ৰাইজে, অসমীয়া শিকি যিদৰে প্ৰকাশ কৰে, তলিবলৈ যেন আমি কোৱাতকৈও

* 'অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ অতীত বৰ্তমান, আৰু ভৱিষ্যত' অসম বাণী, ১৩ ফেব্ৰুৱাৰি ১৯৮৭

ভৱলা। মিচিংজনে যেতিয়া সোধে ‘পাতক জানিলেনে নাই?’ বাক্যটো ‘বিত্তা কৰালেনে নাই’ বাক্যটোতকৈ অধিক ভাৱাধৰাজক, শুনিবলৈ শুকলা ভাষা। উদ্ভাষণ ‘নাগামিজ’ আৰু ‘নেফামিজ’। বীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ উপহাস ‘ইয়াকটকুয়’ যথার্থতেই এখন মূল্যবান পুস্তক—সম্পূৰ্ণ নগা ভূমিৰ পটভূমিত লিখা। বিত্ত নাগামিজক সন্মান দিছা নহ’ল। হৈয়দ আৰু ল মালিকে চাহ-বাগিচাৰ পটভূমিত লিখা উপহাসত চাহ-বনুৱাৰ ভাষা সন্নিৱিষ্ট নহ’ল। তেনেদৰেই বীৰেন ভট্টাচাৰ্যৰ আনখন উপহাস ‘প্ৰতিপদ’ ডিগবৈৰ ধৰ্মঘটৰ ওপৰত লিখা। কিন্তু ডিগবৈৰ হিন্দীমিশ্ৰিত অসমীয়া ভাষাৰ অভাস ভাট নাই। আজিৰ কিছ কিছু শ্ৰেণী লিখকে চাহ-বনুৱাৰ মাড-কথা গল্প-নাটকত ঠাই দিছে। তেওঁলোকক মন্তব্য কৰি যামৰূপীয়া ভাষা আৰু গোবালপৰীয়া ভাষাই এতিয়াও অসমীয়া-সাহিত্যৰ মজিয়া প্ৰৱেশৰ বাবে অপেক্ষা কৰিছে। আমি যেন ভাষাটোক বঠিনৰ পৰা বঠিন বৰি আনিছোঁ। ‘স্বৰ্গ’ লেখিছিলোঁ। আজিকালি ‘প্ৰয়াত’ লেখোঁ। আগত স্বৰ্গদেউজন প্ৰয়াত হ’লে ‘তানি হ’ল’ বুলিছিলোঁ। প্ৰিয়জনৰ বিয়াগত চকুৰ ‘তান হ’ল’ বুলিছিল। আজিও বোকা গ্ৰাম্য সমাজত। আমি নোবোকা অসমীয়া ভাষা অকল নগৰমুখীয়েই হোৱা নাই, পশ্চিমমুখীও হৈছে অথচ অসমৰ শতকৰা ৯০ জন বাস কৰা গ্ৰাম্যজাত আৰু অসমীয়াভাষাৰ শতকৰা ৯৭ জনৰ তকৈ টিউব ৱেলৰ অসমীয়া শব্দ ‘নজী-নাদ’। চাহ বাগিচাৰ বনুৱাই বোলে ‘পাতাস কুঁৱ’। কিমান ওচৰ চাপি আছিল চাহ সমাজখন। আমি আৰু অসমীয়া ওচৰ চাপি গ’ল কি অসুবিধা। অসমীয়া ভাষা চাহ-বাগিচাৰ বনুৱাৰ ল’ৰা-ছোৱালীয়ে পঢ়িব যদি চাহ বাগিচাৰ পট-ভূমিত চাহ বনুৱাৰ মুখৰ কথাৰ সানমিহলি ভাষাত উপহাস-গল্প আদি লিখা হয়। ন-অসমীয়া সমাজখনৰ বাস্তৱ পৰিস্থিতিৰ পট ভূমিত তেওঁ লোকৰ কথা ন-অসমীয়া ভাষাৰ সানমিহলি অসমীয়া ভাষাত লেখা হ’ব লাগে। সাহিত্যিকসকলে সেই দাবী পূৰণ কৰিব লাগিব নাই। আহামৰ ৰাজ কুশ, ডা. ডাঙৰীয়াৰ সমাজখনৰ বচন ভঙ্গী, সম্বোধনৰ দৰণ পৃথক, কিন্তু অসমীয়া। জয়মতী কথাছবিৰ বৰ্তোপকথনত ৰূপ-বোৰৰে’ সেইবোৰৰ কিছু সন্নিৱিষ্ট কৰিছিল। আজি আৰু দৰং, শোণিতপুৰ, নগাঁও, বাঁৰুপত তেনেজন নোলাৰ। কথিত ভাষাৰ এনাঙ্গৰীডালেৰে অসমীয়া সমাজখন নবৈ বান্ধিব লাগিব গল্প, উপহাস, বাস্তৱ বাস্তৱ, আলোচনীৰ মাধ্যমকোপ লৈ’।

২৩৩ যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিপ্লৱণ অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰকাশক শক্তি যথেষ্টৰূপে বৃদ্ধি পোৱা কথা স্পষ্টৰূপে দাঙি ধৰে। এই সময়ছোৱাত মনোভাৱক চমুকৈ প্ৰকাশ কৰাৰ ক্ষমতা ভাষাটোৱে অৰ্জন কৰিলে। অসমীয়া ভাষাটোলে এই সময়তে বিদেশী শব্দৰ বহুল আমদানি হয়। ভাষাৰ বহুল ব্যৱহাৰ

কালবচাৰে মন কৰিবলগীয়া। যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ ভাষাটোত পূৰ্বৰ যুগৰ নিচিনা পৰম্পৰা ভেদেৰেবাণ বৰ্দ্ধিত হোৱা দেখা নাযায়। পূৰ্বৱৰ্তী যুগত অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ পোৱা ফকৰা যোজন, প্ৰৱাক-বচন আদিৰ ব্যৱহাৰো কমে। অসমীয়া ভাষাত এক-প্ৰকাৰ অনুশাসনহীনতা বৃদ্ধি পায়। তাৰ ফলতো কিছুমান প্ৰতিভাশালী লেখকৰ হাতত অসমীয়া গদ্যই পৰিপুষ্ট ৰূপ লবলৈ সক্ষম হয়। যুঁঠৰ ওপৰত যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া ভাষাই ভৱিষ্যতৰ অসমীয়া ভাষাৰ এক উজ্জল ৰূপৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ আগ জাননি দিয়ে ৷

* এই অধ্যায়টোৰ তথ্য-পাতি যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ খ্যাত বিভিন্ন লেখকৰ ৰচনাৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

অষ্টম অধ্যায়

উপসংহাৰ

৩৫ ওপৰৰ সাতোটা অধ্যায়ত অসমীয়া ভাষাৰ আঁঠি-ওৰিৰ বিচাৰ, ইয়াৰ বিকাশ, আৰু বিভিন্ন স্তৰত নানা উপাদানেৰে হোৱা সৃষ্টিৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে। এই অধ্যায়ত সেই আটাইখিনিৰে মূল কথাখিনি জুকিৱাই চাবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। অসমীয়া ভাষাৰ আঁঠি-ওৰিৰ বিচাৰে এইটো প্ৰমাণ কৰে যে অসমীয়া ভাষাটো এটা প্ৰাচীন ভাষা। খৃষ্টীয় সপ্তম শতিকাৰ আগভাগত হিউয়েনচাঙে কৰা উক্তিৰে ইয়াৰ সাক্ষ্য। কামৰূপী প্ৰাকৃত হিউয়েনচাঙৰ উক্তিৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে। অনাবৈদিক ভাষা, বৈদিক ভাষা, কামৰূপী, মাগধী আদি প্ৰাকৃত ভাষা, আৰু অসমৰ থলুৱা ভাষাৰ সংমিশ্ৰণত অসমীয়া ভাষাই সুকীয়া গঢ় লৈছে। অসমীয়া ভাষাটো মগধীয় ভাষা। পশ্চিম পিনৰ পৰাই ই অসমত প্ৰৱেশ কৰে। অসমীয়া ভাষাটো প্ৰধানকৈ দুটা প্ৰৱাহৰ সমষ্টি। অসমীয়া ভাষাটো ক্ৰমবিকাশিত ভাষা আৰু ইয়াৰ বিকাশৰ বিভিন্ন স্তৰত বিৱিধ উপাদানেৰে সমৃদ্ধ ভাষা। আলোচনাৰ সুবিধাৰ্থে অসমীয়া ভাষাটোক কেইটামান যুগত ভগাই ল'ব পাৰি :

- (১) প্ৰত্ন অসমীয়া ভাষা (সপ্তম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাল)
- (২) পুৰণি অসমীয়া ভাষা (তেৰ শতিকাৰ পৰা ষোল্ল শতিকাৰ শেষলৈ)
- (৩) মধ্যযুগীয় অসমীয়া ভাষা (সোতৰ শতিকাৰ পৰা ঠাণশ শতিকাৰ আৰম্ভলৈ)
- (৪) আধুনিক অসমীয়া ভাষা : (ক) আৰম্ভণী কাল (১৮৪৬-১৮৮৮)
(খ) মধ্য-কাল (১৮৮৯-১৯৩০)
(গ) যুদ্ধোত্তৰ কাল (১৯৫০-)

২০৬ চৰ্যা-পদৰ ভাষাই হৈছে প্ৰত্ন-অসমীয়া স্তৰৰ পৰা বৰ্তমানৰ স্তৰলৈকে থকা অসমীয়া ভাষাৰ যোগ-সূত্ৰ। চৰ্যা-পদৰ ভাষাৰে সৈতে অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ আৰু প্ৰত্ন-ৰূপ দুয়োটাই জড়িত। অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰত্যেক যুগতে কিছুমান সুকীয়া বৈশিষ্ট্যই দেখা দিছে। প্ৰত্যেক যুগৰে কিছুমান বৈশিষ্ট্য পৰৱৰ্তী যুগলৈকে চলি আছে। এইদৰে ভাষাটোৰ এটা পৰম্পৰা বৰ্দ্ধিত হৈছে। আনভাৱে ক'বলৈ হ'লে অসমীয়া ভাষাটো পৰম্পৰাগত ভাষা। পুথিখনৰ বিভিন্ন অধ্যায়ত ইয়াৰ ইঙ্গিত আছে। অসমীয়া ভাষাটো ক্ৰমবিকাশিত ভাষাৰ প্ৰমাণহিছাপে পৰিশিষ্ট দুইত অসমীয়া শব্দ কিছুমানৰ বিকাশৰ ধাৰাটো দেখুওৱা হৈছে। বিভিন্ন অধ্যায়ৰ চৰ্যা-

পদৰ ভাষাৰ আলোচনাৰ লগত বহুতো অসমীয়া শব্দ, প্ৰত্যয়, বাঁহু, আৰু ক্ৰিয়া-কপৰ বিকাশৰ দিশলৈ আঙুলিয়াই দিয়া হৈছে। গোৱালপাৰীয়া দেশী ভাষাৰ আলোচনাৰ অন্তৰ্ভুক্তি বহুতো শব্দৰ ক্ৰমবিকাশৰ বাৰাটো দেখুওৱা হৈছে। পৰিশিষ্ট একত্ৰ প্ৰা তা আৰ্য-ভাষাৰ দ্বাৰা-ধৰ্ম্মীয় অসমীয়ালৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ দিশো সান্ধা হৈছে। তলত অসমীয়া কপঙাত্মিক বৈশিষ্ট্যকেতবোৰৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন স্থানৰ মাজেদি কেনেদৰে বিকাশ ঘটিছে তাৰ এটা সাধৰণ পৰিচয় দাঙি ধৰা হ'ল :

(.) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় - ইত : পু অস (দিবচনাত্মক) হন্ত > ইত :

হন্ত > হন্ত > হান > হাশা (কাম)

হন্ত > হন্ত > হাত, হাঁত (তু কাম সে-হাঁত)

হন্ত > হন্ত > হান > হাম > আ-হান (কাম)

(২) নিদিষ্টভাৱাচক প্ৰত্যয় - টো : পু অস গোট > ওট > ওট > টো ,

ওট > উট > টু (কাম)

-টা : পু অস. গোটা > ওটা > টা (তু হটা)

টি : পু অস. ওটি > উটি > টি (তু হটি)

-কুৰা : পু অস কুণা > কুৰা (জুইকুৰা)

-পাৰি : পু অস পাতি > পাতি > পাটি > পাৰি
(দাঁতপাৰি)

(৩) পঞ্চমী বিভক্তি : চৰ্খা-পদত অপাদান-কাৰক বুজাবলৈ পঞ্চমী বিকৃতি 'হ'ৰ প্ৰয়োগ দেখা গৈছে। তাৰ পাছত ক'তো পঞ্চমী বিভক্তিৰ চিন পোৱা নাযায়। অপাদান-কাৰক বুজাবলৈ বিভিন্ন উপায় লোৱা হৈছে। তাৰ ভিতৰত ব হন্তৰ ব্যৱহাৰ বৰ্তমানলৈকে চলি আছে, তু কাম যাৰ হন্তে মাখা-সিন্দূৰ। ব হন্তৰ পৰা গুৰুচৰিতৰ ভাষাত -ব ভে > ৰ্তে হৈছে গৈ।

(৪) নিমিত্ত-কাৰকৰ শব্দ-বিভক্তি লৈ : চৰ্খা-পদত লাগি/লই পোৱা যায়।
লই > লৈ। পুৰণি অসমীয়াত-ক লাগি আছে, যেনে,
ভৰত কাচক লাগি (মা. ক), তু. কাম লেগি/গেগি।
তু. কাম যবক লেগি/গেগি।

(৫) তৃতীয়া বিভক্তি বে : পুৰণি অসমীয়া এবে (কৃষ্ণএবে, হপ্পেএবে)।
এবে > বে।

- (৬) কৃৎস-ৰূপ : ঔতা-ঔতে : পু অস. বাখতা, কুৰতে । তু. মা. অস. বাখোতা, কুৰোতে ।
- (৭) চৰ্তসাধনকৰ্তা বুজোৱা পৰ-সৰ্গ—হেঁতেন : পু অস. হতে>বু হৈতে> হেঁতেন-ন) হেঁতেন ।
- (৮) ভুলনা-বুজোৱা ৰূপ : কৈ : পু অস কৰি (যোজ কৰি) । কৰি> কই>কৈ (মা অস), কই>কে (কাম) ।
- (৯) বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় : বোৰ : বড়ো কোৰ, বু. ভোৰ/বোৰ
বিলাক : বোৰ + বিলাক>বু বোলাক>বিলাক
- (১০) ক্ৰিয়াবিশেষণাত্মক শব্দ : অ'ত : পু অস অহিত>অইত>এত, অ'ত
ত'ত : পু অস তহিত>তইত>তৈত, ত'ত
ক'ত : পু অস কহিত>কইত>কৈত, ক'ত
- (১১) ভাৱ-বাচ্যৰ ৰূপ : পু অস দেখি (চক্ৰাৱৰ্তী বজনা দেখি বহুব-
মা ক) দেখি>দেখি (বড়াই চকুৰে নেদেখি ।
- (১২) অসমাপিকা ক্ৰিয়া ৰূপ : পু অস বসিলা, বসি । মা, অস বহি, কাম.
বহি, গোৱা বোলিআ ।
- (১৩) কেতিয়াবা কোনো এটা যুগৰ কিছুমান প্ৰয়োগ কোনো এজন বা দুজন
লেখকৰ ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়, কিন্তু পাছৰ
যুগৰ বা সেই যুগৰে পৰৱৰ্তী লেখকৰ বচনাত নাইকিয়া
হোৱা চকুত পৰে উদাহৰণ : মাধৱ কন্দলীৰ ভাষাৰ
এটা সুকীয়া প্ৰয়োগ হৈছে অসমীয়া ক্ৰিয়া-ৰূপৰ পাছত
ব্যৱহাৰ হোৱা 'এব' এৰো' আদি পৰ সৰ্গৰূপ ৰূপৰ ব্যৱহাৰ ।
মাধৱ কন্দলীৰ পাছত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ নাইকিয়া হৈছে । পূৰ্বলি
অসমীয়া ভাষাৰ সময়তে ভট্টদেৱৰ ভাষাত পূৰ্বৱৰ্তী লেখকসকলৰ
বচনাত পোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপৰ শেষত যোগ হোৱা স্বাৰ্থিক ৰূপ 'হো,
হা' আদিৰ বিলুপ্তি ঘটিছে ।

২৪৭ ৰূপভাত্তিক বৈশিষ্ট্যৰ নিচিনা অসমীয়া শব্দৰ বিকাশৰ লগতে অনেক
পূৰ্বৱৰ্তী যুগৰ ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ সমন্বিত লুপ্ত হৈছে । এনে কিছুমান শব্দ এনে
ধৰণৰ : মন্দিৰ 'এব', বৃক্ষালি 'হাবি', বৃহিত 'নাও', বড় 'মাত্', আৰু 'চকু',
কুলুপ 'হুৱাবৰ দিলি', গুৱাৰি 'ঘব' বোলিৱৰ 'বজাব ঘব', খুজি বিচাৰি, পানৈ

‘বৰষ’। এই ‘ক্ষেত্ৰত পুথিখনৰ ভিন্ন ভিন্ন অধ্যায়ত উল্লেখ কৰা সুকীয়া প্ৰয়োগবোৰ কথাত মন কৰিবলগীয়া। ইপিনে অকণোদয়-মুগুত আৰু পিছতো বিভিন্ন লেখকে সৃষ্টি কৰা নতুন শব্দ বহুতৰে বিলুপ্তি ঘটাও দেখা গৈছে, যেন, লতা-পনিয়ল, লাগ মাটি, চুঙা চাকি, খড়ি মাটি আদি।

২৪৮. অসমীয়া ভাষাটো মূলতঃ অৰ্য ভাষা। কিন্তু জন্ম-কালৰে পৰা অসমীয়া ভাষাটো অসম আৰু অসমৰ আশে পাশে থকা বিভিন্ন জনজাতীয় বা থলুৱা ভাষাৰ বিবিধ উপাদানেৰে পুষ্ট। অসমীয়া আৰু সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰভাৱো জনজাতীয় ভাষাবোৰৰ ওপৰত নপৰাকৈ থকা নাই। ইপিনে চৰ্যা-পদৰ সময়ৰে পৰা অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰধান প্ৰৱাহ হুঁটায়া যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ আগলৈকে অসমীয়া ভাষাৰ লগত সমানভাৱে সম্বন্ধ বন্ধা কৰি অহিছে। মধ্যযুগীয়া অসমীয়া ভাষাৰ সময়ৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধি বঢ়াইছে প্ৰধানকৈ আৰবী-পাৰচী-তুৰ্কী-হিন্দী আদি ভাষাৰ লক্ষ-সম্ভাৱৰ যোগানে। আধুনিক অসমীয়াৰ আৰম্ভণি কালৰে পৰা অসমীয়া ভাষাৰ পৰিপূৰ্ণিত বিশেষণৰে অৰিহণা যোগাইছে ইংৰাজী আৰু আন ইউৰোপীয় ভাষাৰ লক্ষ্যজিয়ে। অসমীয়া ভাষাটো অসমৰ উজনি, নামনি, আৰু পৰ্বত-ভৈৰামৰ সবলো অঞ্চলৰে সমন্বয়ৰ এটা ভাষা। এই ভাষাটোৱে প্ৰাচীন কালৰ পৰা অসমৰ সামূহিক কাৰ্য-পৰিচালনাৰ বাহনৰূপে থাকি অসমৰ আৱেগিক ঐক্য আৰু সংহতি বন্ধা কৰি আহিছে। প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমীয়া ভাষাটোৱে বৰাহী-কছাৰী কামতা-কোচ-আহোম আদি ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বিকশিত আৰু পৰিপূৰ্ণ হৈছে। এই ভাষাটো পৰ্বত আৰু ভৈৰামৰ সবলো লোকৰে আদৰৰ উমৈহতীয়া সম্পত্তি। অসম আৰু অসমৰ ওচৰে-পাজৰে থকা থলুৱা ভাষাবোৰৰ বৈজ্ঞানিক অধ্যয়ন আৰু সেইবোৰৰে সৈতে গৱেষণাপ্ৰসূত যোগ সূত্ৰ স্থাপন কৰি যুক্তিযুক্তভাৱে অসমীয়া ভাষাত বৰ্তমানে বিৰাজ কৰা জাসোৱাহসমূহ আঁতৰালে অসমীয়া ভাষাটোৱে পূৰ্ব-ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ মাজত একমাত্ৰ সাৰ্বজনীন ভাষাৰূপে সুপ্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ বিপুল সম্ভাৱনা বহন কৰিছে। ইতিহাসত বিভিন্ন যুগত সম্মুখীন হোৱা নতুন পৰিস্থিতিবোৰৰে সৈতে ভাল-মিলাই আৰু সময়ে সময়ে নতুন নতুন উপাদানক নিজৰ শৰীৰত জীণ নিৱাই অসমীয়া ভাষাটোৱে বিকাশৰ পথত আগ বঢ়া এটা সমৃদ্ধভাষাৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। অসমীয়া ভাষাটো বিবিধ থলুৱা ভাষাৰ উপাদানেৰে যিবৰে পুষ্ট হৈছে বৰ্তমান সময়ৰ অসমীয়া ভাষাটোৱেও থলুৱা ভাষাবোৰৰ সমৃদ্ধিত বৰঙণি যোগোৱাৰ স্থল আছে। অসমীয়া ভাষাৰ ভৱিষ্যতৰ ভেটি সূচকৰ বাবে কাকো ৰাজনীতিয়ে সৃষ্টি কৰা বিভেদৰ ফলত অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত হোৱা আক্ৰমণ ব্যৰ্থ কৰি অগ্ৰগতিৰ পথ সূচল কৰিবলৈ ভাষা-সাহিত্যত ব্ৰতী অসমীয়া পাঠবি এচাম

ওলাহ লাগিব'। অসমীয়া ভাষাটো "কোনো এখন' মগৰ বা এখন বা হাজন
বিখ্যাত লেখক ভাষা নহয়"। অসমীয়া ভাষা 'লিখিব পৰা যাবলৈ নদীলৈ'।
"অসমীয়া সূৰ্য্য কামৰূপা, অসমীয়া জননী ধৰিত্ৰী-মহিলা; কামৰূপা কামৰূপা"।

পৰিশিষ্ট : এক

অসমীয়া অনি-উদ্ভব ঐতিহাসিক বিকাশ

প্ৰাচীন আৰু মধ্যভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন-ধ্বনিসমূহৰ অসমীয়া
ভাষালৈ কেনেদৰে বিকাশ ঘটিছে তাৰ বিস্তৃত আলোচনা ডঃ কাকতিয়ে 'এছামিক
ইটচ্ ফৰমেছন এণ্ড ডেভেলপমেন্ট' গ্ৰন্থত দিছে। সেই আলোচনাৰ ওপৰত ভিত্তি
কৰিয়ে চমুভাৱে অসমীয়া ভাষাত দেখা দিয়া প্ৰাচীনভাৰতীয় আৰু মধ্যভাৰতীয়
আৰ্য-ভাষাৰ স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন-ধ্বনিবোৰৰ বিকাশৰ নিৰ্দেশ উল্লেখ দিয়া হ'ল :

স্বৰ-ধ্বনিৰ বিকাশ :

(১) অন্ত্য স্বৰ ধ্বনি :

(ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ অন্ত্য স্বৰ ধ্বনিবোৰ সাধাৰণভাৱে ক'বলৈ
হ'লে অসমীয়াত লোপ পাইছে। উদাহৰণ :

-অ : জাঁচল (অঞ্চল)

উলাহ (উল্লাস)

খেৰ (খেট)

ভেল 'ভুল' (ভেল)

খোল 'মাহ-বিশেষ' (শকুল)

-আ : ঘিণ (ঘণা)

মিল (মিলা)

লাল (লালা)

লাজ (লজ্জা)

বান্ (বহা)

-ই আঙুল (অঙ্গুলি)

ভবোৱাল (ভবৰাহি)

সত্তৰ (সত্ততি)

মিঠক (মিঠি > মিঠিট > মিঠ)

বৃঠ (বৃষ্টি)

কিছু বাতি (বাতি), গাঁৰি (গ্ৰহি), তিনি (ত্ৰিষি), চাৰি (চত্বাৰি)

-উ : উাহ (অংগ)

জাম (জম্ব)

হিঙ (হিঙ্গ)

পেঙ-আ > পেঙা (পঙ্গ)

(খ) মধ্যভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ জন্ম সংযুক্ত আৰু অসংযুক্ত স্বৰ-ধ্বনিকেত-
বোৰৰ বিকাশ উল্লেখ দিয়া বৰণ হোৱা দেখা যায় :

-অজ > জা : জতা জৱাক)

জজা (উপাধ্যায়)

জা (জাত > জাজ)

গা (গাত্ৰ > গাতি > গাজ)

জাজা > -জা : জলা (জলাকা - জলাজ)

জাঁ (জায়া > জাজা > জা)

ইজ/-ইজ > -ই/-ঈ • কাতি (কাটিক > কতিজ)

ননী (নতনীত > নতনীজ)

ইজ < ইকা > -ই : কুহলী (কুহেলিকা)

শেৱালী (শেফালিকা)

বাৰী (বাটিকা)

-ইজ/উজ > -উ/উঃ সিহ (নিতক)

কৈচু (বিকিলুক > কিকিলুক)

উলু , উলুপ)

-এজ > এও : হেও (হেদ > হেজ)

খেও (খেপ - খেজ)

-ওজ > -ও : পো (পোত)

লো ' লোডক পু অস লোহ - লোজ

লো (লোহ)

-এ > -ই : সি (সঃ > মে > সে)

বি (বঃ > বে)

জাৰি (জাৰে < জাৰেহ > জাৰ্হি

তুহি (তুহ্নে > তুহ্নে > তুহ্নি)

জাজি (জজ > *জজো > জজো > জজি)

কালি (কলো > কলিম > কলি)

পবহি (পবহ্নঃ > *পবহ্নে > পবহ্নে > পবহ্নি > পবহি)

(গ) প্ৰাচীনভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ অন্তৰ্গত 'জ' স্বৰ-ধ্বনিৰ কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত লোপ নহয়। উদাহৰণ :

(১) অন্তৰ্গত অৱগত হুট। বা অধিক সংযুক্ত ব্যঞ্জন-ধ্বনি থাকিলে সেই 'জ'ৰ লোপ নহয়, যেনে, চন্দ্ৰ সূৰ্য, বৰ্ষ, কৃষ্ণ, মূৰ্খ, বাক্য।

(২) আন কিছুমান শব্দতো অন্তৰ্গত 'জ'ৰ লোপ নহটে ; যেনে, মুঢ় (মুচ), গাঢ় (গাচ), পেন্ৰ, দেৱ বিধেয় যুগ, যৌন, তৈল তৈল ইত্যাদি।

(ঘ) প্ৰাচীনভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ শব্দৰ শেষত থকা-অপ,-অৱ আৰু বৰ্ণভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ শব্দৰ শেষত থকা অৱ অৱ অসমীয়াত 'অ'লৈ ৰূপান্তৰিত হোৱাও দেখা যায়। উদাহৰণ :

কাচ (কচ্চপ)

পল (পলব)

খ (খব)

পাৰ (পাৰাবত > পাৰাবত > পাৰাব)

ভাদ (ভাদ্ৰপদ > *ভদ্রত > ভাদব)

বাৰ (বাদল > বাৰহ)

গাৰ (গৰ্ভত > গৰ্ভত > গাৰ)

এগাৰ (একাদল > এগাৰহ, এগাৰ)

(২) আন্য স্বৰ-ধ্বনি : প্ৰাচীনভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ আন্য স্বৰ-ধ্বনিবোৰ সচৰাচৰ অসমীয়াত ৰক্ষিত হৈছে। মাজে মাজে দুই-এটা পৰিৱৰ্তনো হৈছে। কেতিয়াবা আন্য স্বৰ-ধ্বনিৰ লোপ হোৱাও দেখা যায়। তলত আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দাঙি ৰখা হ'ল।

(ক) স্বৰ-ধ্বনিৰ লোপ : ভিজ্ 'ভিত্' (অভি-অজ্)

ভিত্তব (অভি + অন্তৰ)

ভিত্তী (অন্তৰী > *অন্তৰী)

(খ) শব্দৰ আদি অক্ষৰত থকা 'জ'ৰ পাছত অসংযুক্ত ব্যঞ্জন-ধ্বনি থাকিলে সেই 'জ'ৰ পৰিৱৰ্তন নহয়। উদাহৰণ : কলহ (কলস), পলহ (পলস), অকল (অকল), সক (সক)। চৰ্চা সকল।

(গ) মূলৰ দুটা বা অধিক অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ আদি বা প্ৰাৰম্ভ-অক্ষৰত থকা 'অ'ৰ পাছত যদি যুক্ত ব্যঞ্জন থাকে আৰু সেই 'অ'ৰ ওপৰত ব্ৰহ্মবিলাস পৰে, তেন্তিলা-হ'লে সেই 'অ' 'আ'লৈ ৰূপান্তৰিত হয় আৰু পিছত থকা যুক্ত ব্যঞ্জনৰ এটা লোপ পায়। 'অ'ৰ পাছত যুক্ত ব্যঞ্জন দুটাৰ প্ৰথমটো যদি নাসিকা ধ্বনি হয়, তেন্তিলাহ'লে পূৰ্বৰ 'অ' ধ্বনিটো অনুনাসিক হয় আৰু পিছৰ ব্যঞ্জন বঞ্চিত হয়। কেতিয়াবা ব্যঞ্জন ধ্বনিটোৰ আন এটা ব্যঞ্জনলৈ পৰিৱৰ্তন ঘটিব পাৰে। উদাহৰণ :

আঁত (অন্ত)
 আহ (অংত)
 গাল (গণ্ড > গল্প)
 লাম (লম > লম্ব)
 দাশোণ (দৰ্পণ)
 শাক (নক্ষ)
 সাঁচ (সঙ্ক)

(ঘ) দুটাতকৈ অধিক অক্ষৰৰ শব্দৰ আৰম্ভণিৰ 'অ'ৰ পাছত যুক্ত ব্যঞ্জন থাকিলে মাত্ৰ অসমীয়াত প্ৰথমৰ 'অ' ধ্বনি 'আ'লৈ ৰূপান্তৰিত নহয়, যদি পিছৰ অক্ষৰত বলাঘাত পৰে, কিন্তু উপভাষাত হ'লে হয়। উদাহৰণ :

কঁকাল (কঙ্কাল) তু কাম ককাল, কাকাল
 কপাহ (কৰ্পাস) তু কাম কপাহ, কাপাহ
 পথাৰ (প্ৰস্তাৰ) তু কাম পথাৰ, পাথাৰ
 মঁদাৰ (মন্দাৰ) তু কাম মদাৰ, মাদাৰ
 কটাৰী (কুটাৰিকা) তু কাম কটুৰী, কাটুৰী
 কমাৰ (কৰ্মকাৰ > কৰ্মাৰ) তু কাম কমাৰ, কামাৰ
 চমাৰ (চৰ্মকাৰ > চৰ্মাৰ) তু কাম চমাৰ, চামাৰ

কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত মাত্ৰ অসমীয়া আৰু উপভাষা দুয়ো ঠাইতে 'আ'টো 'আ' নহয়, যেনে, বৰ (বক্ষ), পৰ (পক্ষ), সমল (সম্বল), মৰল (মণ্ডল)। কেতিয়াবা-অ->-উ বা ও, যেনে, পুৱা > প্ৰভাত, গোল > গল।

(ঙ) শব্দৰ আদি বা আদি-অক্ষৰত থকা 'আ, ই, উ, এ, ও' ধ্বনিবোৰ অসমীয়াত সচোচৰ বঞ্চিত হৈছে। উদাহৰণ :

আ—: আলি (আলি) 'আলি বাট'
 আৰী 'ৰাহ-বিশেষ' (আটক)
 কাহ (কাস)

বাৰ্ধ (বায়)

ভাণ্ড (ভাৰ)

ই—/ঈ—: নিয়ব, নীয়ব, নীহাব) ডু. কাম নিয়াব

গিল (গিলতি)

গীণ (কীণ)

গীলা (কীলক)

কীণ (জীর্ণ)

ভীখা (ভীক্ষ)

উ—/উ—: গুতা (গুতাক)

ছুৰী (স্মৃৰিকা > ছুৰিকা > ছুৰিয়া)

ভূঁই (ভূমি)

উকা (উচ্কা)

উগল (উদগল)

উদ (উদ্র)

গুদা (গুত্ব)

গুঁৰ (গুত্ত)

সূতা (সূত্র)

এ- : এৰা 'গহ-বিশয়' (এবণ্ড)

কেৰা (কেকৰ)

খেৰ (খেট)

লেণ্ড (লেপ)

বেত বেত্ৰ)

ভেডা (ভেড'ৰ > ভেড'ড > ভেড > ভেড-)

ও- : ওল (ওল)

কৌহ (কোণ)

গোট (গোত্র)

খোৰা (খোৰ)

৫) শব্দৰ আদি বা আদি-অক্ষৰত থকা স্বৰ ধ্বনিবোৰৰ আন কিছুমান পৰিৱৰ্তনো হোৱা দেখা যায়। তলৰ উদাহৰণবোৰে তাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰিব :

ঐ->ঐঃ : বৈজ (বৈদ > বৈজ)

ভেল (ভৈল > ভেল)

ভেঠ (ভোঠ > ভেঠ)

ই-ই->এ : বেল (বিথ > বেল)

হেঙুল হিংগল)

এন্দুৰ (ইন্দুৰ) তু কাম ইন্দুৰ

পেৰে ' পীডাতে)

শঙুণ (লিংগাণ)

নমু ' নিমু) তু গাম নিমু

উ/-উ->ও : কোদাল (কুদাল) তু কাম কদাল

খোঁপা (কুম্প ' তু কাম খপা

গোঁফ (গুম্ফ

মোল (মূল্য)

ও > ও : সোণ (সোঁৰা)

সোন্দা (সোঁগছ-)

অপ- ' অৰ- > ও : ওহাৰ (অপসার > ওসার)

থোক (লুৱক > থৱক)

লোণ লৱণ)

ওৰ 'শেষ' (অৱৰ)

(৩) মধ্য-স্বৰধ্বনি : লব্ধৰ মাজত থকা প্রাচী আৰ্য-ভাষাৰ স্বৰ ধ্বনিবোৰ সচৰাচৰ মাজ অসমীয়াত বৰ্জিত হৈছে। কেতিয়াবা সিহঁতৰ আন স্বৰ-ধ্বনিলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱাও দেখা যায়। উদাহৰণ :

-অ অঁহত (অমুথ)

অঁতৰ (অম্ভৰ)

গাগল (গৰ্গৰ > গগ্গল)

-আ- : কঁকাল (কঙ্কাল)

কপাহ (কৰ্পাস)

গম্বাৰী (গম্ভাৰী-)

পৰিহাল (পৰিহাৰ > পৰিহাৰ)

কেতিয়াবা-আ->অ : মিহৰ, নীহৰ (নীহাৰ) তু কাম মিহাৰ

পুৰণি (পুৰাণ) তু কাম পুৰাণ

কৌহৰ (কুমাৰ ' তু কাম কুঁহাৰ

-ই : ডাঙ্গিৰ (ডাঙিৰ)

দাঙ্গিকা (দাঙ্গিকা)

কেতিয়াবা ই->-অ :

পিছল (পিছল)

বিহলভনী (বিহলভনী)

বলধ (বলিহৰ্দ)

-উ : কুকুৰা (কুকুটক>কুকুড়ক>কুকুৰক>কুকুৰা)

সামুক (সাকুক)

সঁফুৰা (সম্পুট->সম্পুড়->সম্পূৰ->সঁপূৰ >সঁফুৰ-)

কেতিয়াবা -উ/-উ->-অ : উবল (উদুখল)

আঙঠি (অকুঠি)

-উ->-ই : মূনিহ (মনুহ>মনিহ>মুনিহ)

এ->-অ : কুঁইলী (কুহেলিকা)

চৰ (চপেট>চপট>চঅৰ)

(৪) সগিহিত স্বৰ-ধ্বনি : কেতিয়াবা কোনো শব্দত ওচৰৰ বাঞ্জন-ধ্বনি লোপ হোৱা কাৰণে দুটা স্বৰ ধ্বনি ওচৰ চাপি আক তেনে ক্ষেত্ৰত দুটা ওচৰাউচৰীক থকা স্বৰ-ধ্বনিৰ অসমীয়ালৈ তিনিধৰণে পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায় :

(১) কেতিয়াবা দুয়োটা স্বৰ-ধ্বনি লগলাগি এবোট বি-স্বৰধ্বনিত পৰিণত হয়।

(২) কেতিয়াবা স্বৰ-ধ্বনি দুটাৰ সংকোচন ঘটি এটা নতুন স্বৰ-ধ্বনিৰ সৃষ্টি হয়।

(৩) কেতিয়াবা স্বৰ-ধ্বনি দুটাৰ মাজলৈ ত্ৰুটি-ধ্বনিৰ আগম হয়।

ভুলভ আটাইবোৰৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

(১) হৈ (হদি>হই), দৈ (দহি>দহি দই), নৈ (নদী>নই>নই), মৈ (মদি>মই), বোঁ বধু>বহু>বউ), চোকা (চতুহু>চটুহু-), মৌ (মধু>মহু>মউ)

(২) কল (কদল>কজল), লং (লৱঙ্গ>লজঙ্গ), কহ (কবহু>কজহু), কবত (কবপত>কবজত), আকণ (অৰ্কপৰ্ব>অকঅঙ্গ), শোণ (প্রগণ>পউণ), শোল (শকুল>সউল), ধূনা-(ধূপন>ধূজন) ইত্যাদি।

(৩) কুঁইলী (কুহেলিকা>কুহলিআ>কুজলিআ), কুঁৱা (কুপ-) ঘোঁৱা (ধূৰ>ধুঁজ->-ধুঁজ>ধোঁ-জা), চকোৱা (চকুৱাক>চকুৱাজ>চকজা>চকৱা), কোৱা (কাক>কাজ>কা-জা>কৱা>কৱা>কোৱা), পিৱাহ (পিপাসা>পিআহা>পিআহ>পিৱাহ, পিৱাল (ধূপাল>পিআল)

(৫) স্বৰ-ধ্বনিৰ আন পৰিৱৰ্ত্তন : অভিভ্ৰাতি, স্বৰ-সজ্জা, আৰু স্বৰ-সমীভৱন প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰাও প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ ক্ষৰৰ স্বৰ-ধ্বনিৰ অসমীয়ালৈ পৰিৱৰ্ত্তন ঘটিছে। তলত প্ৰত্যেকৰে উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) অভিভ্ৰাতি : ম'হ (মহিষ>মইহ>ম'হ) তু কাম মুইহ (মহিষ>মইহ>

মুইস>মুইহ), তু গোৱা মইষ>মইষ>মৈল।

ব'দ (বৌদ্ধ>বউদ্দ)

গ'ব (গৌৰ-গউৰ—)

ম'ল (মুকুল>মউল)

চ'ক (চতুৰ>চউক)

দোৱাৰি (কপাট->বআৰ—)

দেৱালী (দীপাসিনী)

নেজ (লজ>লেজ-লেজ) তু কাম লজ

ঠঙ্গ (টঙ্গ)

পেজ (পঙ্গ)

(খ) স্বৰ সজ্জা : পুঠী (প্ৰোষ্ঠী>পোঠী>পোঠী)

কঁঠি (কোষ)

গুই (গোষিকা)

পুণী (পৰ্ণিকা)

ধেনু (ধনু)

নউল (নকুল)

লজ (ৰজ জু)

(গ) স্বৰ-সমীভৱন : বিৰিণা (বিৰণ)

বিৰিঙ (বিভঙ্গ)

কুকৰা (কুৰৰ-)

মুকলী (মুৰলী)

মেখেলা (মেখলা)

(৬) স্ব-ধ্বনিৰপৰিৱৰ্ত্তন : প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য-ভাষাৰ স্ব-ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ দ্বাৰা তলত দিয়াধৰণে পোৱা যায় :

ঋ>অ-আ : কানু কানাই (কৃষ্ণ>কণ্ঠ)

নাচ (নৃত্য>নচ)

মাটি (মৃত্তিকা>মট্টা)

ঋ > ই :	ঋষিৱা (অমৃত > অমিঅ-) পিঠি (পৃষ্ঠ > পিট্ট-) মিঃ (মৃজ > মিজ) শিৱাল (শৃগাল > লিআল)
ঋ > উ :	ঋজু > উজু বৃদ্ধ > বুঢ়া শৃংখাতি > শুনে
ঋ > এ :	গৃহাদি > পু জুস বোনে
ঋ > ও :	পৃচ্ছতি > পোছে
ঋ > বি :	ঋষি > বিসি ঋতু > বিতু পিতৃ > পি-বি মাতৃ > মাত্ৰি বৃক্ষ > ব্ৰিক্খ

৭) ব্যঞ্জন-ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্ত্তন : লোকাৰ্থাত সংস্কৃতৰ বৰ্ণ-মালাৰ অনুকৰণত সংস্কৃতৰ ব্যঞ্জনধ্বনিবোৰ ব্যৱহাৰ কৰিলেও অসমীয়াত সেইবোৰৰ ধ্বনি-গুণ বৰ্দ্ধিত হোৱা নাই। চমুকৈ ক'বলৈ হ'লে প্ৰাচীনভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ ব্যঞ্জন-ধ্বনিবোৰ কিছুমান অসমীয়া মাত্ৰ-ভাষাত একেধৰণে আৰু উপভাষাত আনধৰণে পৰিৱৰ্ত্তন হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপ সংস্কৃতৰ কণ্ঠ্য ক, খ, গ, ঘ, ঙ আৰু হ ধ্বনি অসমীয়া ভাষাৰ মাগু ৰূপ আৰু উপভাষাৰ ৰূপ সকলোতে একেধৰণে উচ্চাৰিত হৈছে। সংস্কৃতৰ তালব্য ধ্বনি চ, ছ, জ, ঝ, ঞ, ঞ, ঞ, শ ধ্বনিৰ চ, ছ, জ, ঝ, ল ধ্বনি মাগু ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত নাইকিয়া হৈছে, কিন্তু গোৱালপৰীয়া 'দেশী-ভাষাত সেইবোৰৰ উচ্চাৰণ তালব্যৰূপ বৰ্দ্ধিত হৈছে। সংস্কৃতৰ তালব্য চ, ছ, জ, ঝ ধ্বনিৰ মাগুভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাত দন্তমূলীয় চ, জ আৰু 'ঝ'ত পৰিণত হৈছে। 'দেশী-ভাষাতো 'ঞ' আৰু 'ষ'ৰ মাগু ভাষা আৰু কামৰূপী উপভাষাৰ নিচিনাই পৰিৱৰ্ত্তন ঘটিছে। (যন্ত্ৰ > জন্তৰ, যদি > জদি, পুঞ্জি > পুন্জি, পুঞ্জি। সংস্কৃতৰ মুৰ্ধ্য ট, ঠ, ড, ঢ ধ্বনিৰ মাগু অসমীয়া আৰু কামৰূপী উপভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনিৰূপে উচ্চাৰিত হয়, কিন্তু 'দেশী-ভাষাত সিহঁতৰ মুৰ্ধ্য উচ্চাৰণ বৰ্দ্ধিত হৈছে। 'ণ'ৰ ব্যৱহাৰ ইয়াতো অৱশ্যে নাই। অসমীয়া মাগুভাষা আৰু উপভাষাত ণ > দন্তমূলীয় ন। 'দেশী-ভাষাত 'ৰ'ৰ ব্যৱহাৰ মাগু অসমীয়া আৰু কামৰূপী-ভাষাৰে সৈতে একে। ইয়াতো 'ৰ'ৰ ব্যৱহাৰ নোহোৱা হৈছে। কোনো কোনো

কেৱল য>জ, যেনে, যন্ত>জন্ত, যুহ>জিহ। সংস্কৃতৰ দ্ব্যন্ত, ত্ব, থ, দ, ব, ন, জ, স 'দেশী-ভাষা'ত দন্তমূলীয়ৰূপে দেখা দিছে। মাত্ৰ ভাষা আৰু কাষৰূপী উপভাষাতো সংস্কৃতৰ ত, থ, দ, ব, ন, জ ধ্বনি দন্তমূলীয় আৰু 'স' ধ্বনি>কঠা 'স'। সংস্কৃতৰ ওঠা প, ক, ব, ভ, ৰ ধ্বনিৰ অসমীয়াত একো পৰিৱৰ্তন হোৱা নাই। সংস্কৃতৰ ওঠা 'ব'ৰ অসমীয়া মাত্ৰভাষা আৰু উপভাষাত 'ব' আৰু 'উ'ৰূপে উচ্চাৰিত হোৱা দেখা গৈছে, যেনে, দেৱ>দেব, দেউ, ৱেদ>বেদ, ৱেত্ৰ>বেত।*

পৰিশিষ্ট : দুই

অসমীয়া বাক্য ঐতিহাসিক বিকাশ

আঠ : সং অট>অট্ঠ>আঠ

আঁঠু : বড়ো হান্থ (হাঠ্)>আঠ্ (ম. দশম)>আঁঠু, আঁঠু

আঠৈ : সং আত্ৰ, আত্ৰ>আত্ৰ-ঐ>আঠৈ

আমৈ : সং অম্বা>অম্বা>আম-ঐ>আমৈ

আপোন : সং আক্শন>প্রা অক্সন>আপন (মা ক)>আপুন (কাম)
আপোন (মা অস)

আৰ্হি : সং আদৰ্শ>আঅৰ্হ>আৰ্হ-ই>আৰ্হি

আৰু : সং অপৰ>অৱৰ>আৱৰ (মা ক)>আৱ, আৰো (হৰিদেৱ)>
আৰ্ (কাম), আৰ্+উ>আৰু

আটাই : সং অট্ৰহাস>আটাস (মা ক)>আটাই (কাম)

উকলি : উলা উলি (মনকৰ)>উলউলি>উৰ্ উলি>উকলি

উনৈশ : সং. উনবিংশতি>উনব্বীসই>*উনইসই>উনৈশ>উনৈশ

: " " >উন্নীস>উন্নিহ (কাম)

এঙাৰ : সং অজ্জাৰ>আজ্জাৰ (মা ক)>আঙাৰ (কাম)>এঙাৰ

এজ্জাৰ : সং অজ্জকাৰ>আজ্জকাৰ (মা ক)>আজ্জাৰ (কাম)>এজ্জাৰ

এক : সং এক>এক>এক

ওঠাৰ : সং অষ্ঠাদল>অট্ঠাৰহ>অঠাৰ (মনকৰ)>*অঠৰ>অট্ঠৰ (কাম),
ওঠৰ (মা অস)

* আকৌ সন্ধ্যা : লেখকৰ (১) অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ : বিশিষ্ট ধ্বনি
আৰু আখৰ

(২) অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ-কথা : পৰিশিষ্ট ১

ওঁঠ : সং ওঠ>প্রা ওট্ট>ওঠ>ওঁঠ

কণা : সং কাণ>কাণ্-জা>কাণা (কাম.)>কণা

কাটা : সং কণ্টক>কণ্টা (মনকৰ) কটা, কাটা (কাম)

কুৰি : সং কুহেলিকা>*কুহিকা>*কুহিকা>কুহি (দুৰ্গাবৰ)>কুৰি (কাম)

কুঁহি : সং কোশ-ই>কোষি>কুশি (গোৱা)>*কুশিসি>কুঁহি

কাপোৰ : সং কৰ্পট>কল্পড়>কাপৰ (শ দশম)>কাপোৰ

কঁঠাল : সং কণ্টকফল>কণ্টাফল (তা ফল)>কঠাল (মা ক.)>কঁঠাল, কঠাল

কাঁহ : সং কাংশ>কাংশ (মা ক)>কাংশ>কাঁহ

ক'ব : কহিব (মা ক)>*কইব>কৈব, ক'ব

কুঁৱলী : সং কুহেলিকা>*কুহিকা>কুহলী (ও চৰিত)>কুজলী>কুঁৱলী

কাউৰী : সং কাক>কাঅ>কা কপ>কঅ>ক>ক>উৰ>কাউৰ (কাম),
কাউৰ দৈ>কাউৰী

কেঁকোৰা : সং কৰ্কট>*ককড়>*ককড়>কেঁবৰ, কেঁকৰ-আ>কেঁকৰা কেঁকোৰা

কুঁজ : সং কুজ>*কুজ>*কুজ>কুঁজ

গোঁৱাৰ : গাঁও আৰ>*গউ'আৰ>*গোউ'আৰ>গোঁৱাৰ । তু গঞাৰ 'মুখ'
(দুৰ্গাবৰ)

গহ : সং গচ্>গাহ (মা. ক)>গাহ (প অস), (মা অস)

গোঁফ : সং গুফ>গোশ্ফ (শ দশম), গোফ, গোঁফ

গভুৰা : সং গৰ্ভ>গবভ>গভ্-কপ>গভ্-উৰ>গভুৰ-আ>গভুৰা

গক : সং গো কপ>গো-ক>গক

গাভক : সং গৰ্ভ>গব্-ভ>গাভ-কপ>গাভ-ক>গাভক

গাঁভ : সং গৰ্ত>গভ>*গভ>গাঁভ

গাতা : সং গৰ্ত>গভ>গাত্-জা>গাতা (কাম)

গাৰা : সং গৰ্ত>গভ>গট্>গাট>গাড আ>গাৰ্-জা>গাৰা (কাম.)

গৰা : সং গৰ্ত>গভ>গট্>গডড>গড়>গব্-জা>গৰা তু (গৰাধনীয়া)

ঘোঁৰা : সং ঘোটক>ঘোৰা (ঘো নিদান)>ঘোঁৰা (মা. অস.)

সং ঘোটক>*ঘোটক>*ঘোণ্টক>ঘোঁৰা

চকৰি : সং চক্ৰ>চকৰ ই>চকৰি (বথৰ), চকৰি (কাম.) 'পখিলা, চকৰি'

চকল/চকলা : সং চক্ৰ>চকৰ>চকল, চকল্ আ. চকলা

চকু : সং চক্ষু>প্রা. চক্থ>ক কী. চক্থ, কাম. চক্থ>চকু (মা অস)

চ'ত : সং চৈত্ৰ > *চইত্ৰ > কু কৌ চৈত্ৰ মা ক চৈত্ৰ, কাম চৈত্ৰ, মা. অস চ'ত
চাক : সং চক্ৰ > প্ৰা চক > চাক (মৌ-চাক), চাক্-আ > চাকা (কাম) > চকা
(মা অস)

চাইখালে : চাকিখলাই > (ক হ কা) > চাকিখলাই > চাকিখালই > চাইখালই >
চাইখালে (কাম) 'কাগড পিছা অলঙ্কাৰ-বিশেষ'

চিলান : সং স্নান > *সনান > চিনান (দুৰ্গাৰ), ছিলান (মনকৰ) > চিলান
(কাম)

চৰ : সং চপেট > *চপট > চৰব, মা ক) > চৰ

চুলি : সং চূতা > চূড়া > চূড় > চূৰ > (হি চুল), চুল ই > চুলি

চাৰি : সং, চত্বাৰি > *চত্তাৰি > *চআৰি > চাৰি

চৈধ্য : সং চতুৰ্দশ > চউদহ > *চইদহ > চৈধ > চৈধ্য

জীয়াৰী, জীয়াৰী : সং দুহিতা > প্ৰা ধীতা > ধীয়া > ধী > জী-আৰী < আকাৰ-ইকা
ঠে'টি : সং ত্ৰোটি > *ঠোটি > ঠোঠ (মা ক), ঠোঠ (মনকৰ), ঠোঠ (কাম),
ঠোঠ (শ দশম) > ঠে'ঠ < ঠা'ঠ

ভামোল : সং ভাম্বুল ভাম্বুল (মনকৰ) ভামূল (কাম) > ভামোল

ভুমবোল : ভুম্বোল (মা ক) > ভুম্বোল > ভুমবোল হাহাকাৰ-ধ্বনি

ভেঁভেলী : চৰ্যা ভেভলি কু কৌ ভেভলি, মা ক ভেভলি > ভেঁভেলি (ভেঁভেলী)

ভাৱৈ : সং ভাত > ভাঅ > ভাঐ > ভাৱৈ

ভিনি : সং ত্ৰিণি > *ভিণি > ভিনি

ভেৰ : সং ত্ৰয়োদশ > *ভেবস > ভেবহ > ভেৰ

দাঁত : সং. দন্ত > দান্ত (মা ক), দান্ত (ক হ কা) দাত, দাঁত

দাপোণ : সং দৰ্পণ > দগ্ধণ > চৰ্যা দাপণ > দাপোণ; দাপণ-ই > দাপ্ণি (কাম)

ধ'তুৰা : সং দ্বত্বৰ > ধন্থুৰ, ধন্থুৰা (মনকৰ) > ধ'তুৰা > ধ'তুৰা; ধোউত্বা (কাম)

নাঙঠ : সং নগ্ধ > নগ্ধ > *নঙ্গ > নাঙ ঠ < অন্তস্থ

নাঙল : সং লাঙ্কল > কাম লাঙাল, নাঙাল > নাঙল

নাচোন : সং নৃত্য > নচ > নাচ, নাচ-অন > নাচন (মনকৰ) > নাচান (কাম),
নাচোন (মা. অস)

নেজ : সং লজ্জ > লেজ (মা ক) > লেজ (কাম) > নেজ

ন : সং নৱ > নজ > নঅ > ন

সং নৱ > নউ > নউ (কাম)

পাঁচালি : পাশাসাৰি (মনকৰ) >পাসাসাৰি, >পাসাৰি >পাচাৰি >পাচালি, পাঁচালি

পাঁচ : সং পঞ্চ >পাঞ্চ (মা ক), পাঞ্চ (মনকৰ) >পাচ, পাঁচ

পথান : পদস্থান >পন্নথান (দুৰ্গাবৰ) >পথান (ভবি-পথান)

ফৰ্মুটি : ফৰবট (মা ক) ফৰপত্ত (ক হ. কা.), ফৰবট (কাম) >ফৰমুট, ফৰমুট-ই >ফৰমুটি

ফেঁচা : সং পেচক >পেচক >পেঞ্চক >ফেঁচা

বোপা, বোপাই : সং বপ্র >প্রা. বপ্র >চৰ্যা বাপ, পু অস বাপ, বাপ-আ >বাপা, (চৰ্যা, কাম) >বোপা, বোপা-ই

বৈকা : সং বক্র >প্রা বক্র >বেক (ভা ফলি) >বেক-আ >বেকা (কাম) >বৈকা (মা অস)

: সং বক্র >চৰ্যা বক্র >বেক্স (মা ক), বেক্স (যো সিদান) >বৈকা

বাতৰি : সং বাৰ্তা >বাত্রা (মা ক), বাত্রা (কাম) >বাতৰা >বতৰা (কথা-বতৰা), >বাতৰা >বাতৰ-ই >বাতৰি

বাঁহ : সং বংশ >বাস (ক হ. কা.) >বাস >বাঁহ

বিয়া : সং বিয়াহ >বিআহ >বিহা (মনকৰ) >বিয়া (বিয়া)

বাহৰ : বাসঘৰ >বাসাহৰ, বাসহৰ (মনকৰ) >বাহহৰ >বাহৰ

বো : সং বধু >বহু (দুৰ্গাবৰ) >বউ >বো

ব'ঠা : সং বহিষ্ঠক >বহিঠা (দুৰ্গাবৰ), বৈঠা (কাম), ব'ঠা (মা অস.)

বাৰা, বৰা : সং ববাহ >বাৰাহ (শ দশম) >বাৰা বৰা (কাম)

বৈনে : বহিনাই (শ দশম) >বইনাই >বৈনাই >বৈনে 'ভনীজোঁৱাই'

বোধৰূপ : বোধৰূপ (মনকৰ) >বোধৰূপ (কাম) 'নমতা নোবোলাকৈ থকা অৱস্থা'

বোৱাৰী : সং বধু >বহু >বউ >বো >বো-আৰী >আকাৰ-ইকা

বগলী : সং. বক >বগ-ল ঈ >বগলী

বাছুৰ : সং বৎস >বচ্ছ >বাছ-কপ >বচ্ছ >ক >উৰ >বাছুৰ

বন্তি : সং বন্তিকা >বন্তিকা >বন্তিকা >বন্তি

বৰঙনি : সং বৰ্ণ >বৰ্ণ >বৰ্ণ >বৰ্ণ-অনি >বৰঙনি

বেহাৰ/বেহৰ : সং বেহৰাৰ >বেহৰ (গোৱা) >বেসৰ >বেহৰ, বেহাৰ

ভোক : সং বুজ্জা >প্রা. জুজ্জ >ভোজ জুজ, কাম. জুজ/ভুজ, ভোজ (ক. কী), ভোজ (মনকৰ), ভোজ (মজলদৈ) >ভোক (মা অস)

ভোমোৰা : সং. ভ্রমবক >ভ্রমবা (মনকৰ) >ভমবা >ভমবা (কাম), ভোমোৰা (মা. অস.)

ম'ৰা : সং ময়ূৰ >মইব, মইব-আ >মৈৰা (মা ক), মৈৰা (ক. হ. কা.), মৈৰা (কাম), ম'ৰা, (মা. অস)

মুহুৰ্দ্ধি : মুখ-ভক্তি > মুখমুৰ্দ্ধি (শ. দশম) > মুহুৰ্দ্ধি > মুহুৰ্দ্ধি > মুহুৰ্দ্ধি

মিছা : সং মিথ্যা > প্রা. মিচ্ছা > মিচ্ছা (মনকৰ) > মিচা (মিছা)

মানুহ : সং মনুষ্য > মানুহ (মা ক) > মানুহ (গোৱা.) > মানুহ > মানুহ

মুনিহ : সং মনুষ্য > মুনিহ (মা ক) > মুনিহ

মাদে : সং মহাদেৱী > মহাদই (মা ক) > মাদই > মাদে (কাম)

মাদৈ : সং. মহাদেৱী > মহাদই > মাদৈ (বুৰঞ্জী > মাদৈ

মহঙা : সং মহাৰ্ঘ > মহাৰ্ঘ > *মহঙ-ৰ > মহঙ-আ > মহঙা

ম'জা : সং যমজ > যমজা (মা ক) > যজা, ম'জা

মু'জাক : সং যুজাৰ (মা ক) > যুজাৰ-উ > যুজাক, মু'জাক

বজা : সং বাজা > পু অস বাজা > কাম বাজা > বজা

লগ : সং লগ্ন > প্রা লগ্ন-গ > লাগ, লগ

লোম : সং লোমন > লোম (মা ক) > লোম > লুম (কাম.), নোম (মা. অস)

ল'ৰা : হি লোভা, বু লোৰা > লোৰা > ল'ৰা

শুঙ : সং শুল > শুল > শুঙ (ক ত কা) > শুঙ (ধানৰ)

শিতান : শিবস্থান > শিখান (মা ক), শিখান (দুৰ্গাবৰ), শিখান (কাম) > শিতান

সোপা : সং সৰ্ব > সৰ্ব > সপ্প চপ্-আ > চপা, ছপা (কাম)

,, ,, ,, > সপ্প-আ. সপা (কাম) > সোপা মা অস)

সেকা, শেকা : সং শিক্কা > শিক্কা > শিক্কা > সেক (মা. ক), সেক (ক হ কা) >

সেকা, শেকা (কাম.)

সঁচা : সং সভ্য > সচ (প্রা) > *সচ > সকা (শ. দশম), সোঁকা (মনকৰ), সচা, সঁচা

সঁফুৰা : সং সম্পূৰ্ণ > সফুৰ > সঁফুৰা (মনকৰ) > সফুৰা, সঁফুৰা

সোঁত : সং স্রোত > সোঁত (ডা. ফলি), সোঁত (দুৰ্গাবৰ) > সোঁত, সোঁত

সপোন : সং স্বপ্ন > স্বপ্ন (দুৰ্গাবৰ) > সপন, সপান (কাম) সপোন

সাহ : সং সাহস > *সাহহ > সাহা (মা ক) > সাহ

সৈতে : বু সহিতে > সহিতে > সৈতে

সু'তি : সং স্রোত > সোঁত (ডা. ফলি) > *সোঁতি > সুঁতি (কথা শু চৰিত) > সু'তি

সাত : সং সপ্ত > সপ্ত > সাত

সোঁতৰ : সং সপ্তদশ > সপ্তৰহ > *সপ্তৰ > সপ্তৰ (কাম), সোঁতৰ (মা অস.)

হাতী : সং. হস্তী > হস্তী (ডা. ফলি), হাতী (প্রা.), হাতী (ক. কী), হাতী (ক হ কা), হাতী (কাম) হাতী (মা অস.)

হুমুনিয়াহ : হুমনিয়াস (মা ক), হুমনিয়াস (শ. দশম), *হুমনিয়াহ > হুমুনিয়াহ

হাড়ি : সং ভাণ্ড > *হাণ্ড-ই > হাড়ি (মা ক), হাড়ি

হেতি : *সহিতি > সহিতি > সেতি > হেতি (কাম)

পৰিচিহ্ন : ভিত্তি

হৰিদেৱৰ গদ্য-বচনা

১ হৰিদেৱে ১৪৫৩ খৃঃত অসমৰ আদি-সত্ৰ ৰহৰি-সত্ৰ স্থাপন কৰে। তাৰ পিছত ১৪৫৬ খৃঃত মানেৰী-সত্ৰ স্থাপন কৰি তাত ৰসভিক্ষা কালছোৱাত ‘ভক্তিৰস-তবজিনী’কে আদি কৰি কেইবাখনো গ্ৰন্থ ৰচনা কৰে (‘ভক্তিৰস-তবজিনী’ ৪ পাণ্ডনি, পৃষ্ঠা, ৯)। ‘ভক্তিৰস তবজিনী’ নামৰ গ্ৰন্থখনত ‘ভাগৱত পুৰাণ’, ‘দোণ্ডমীৰ উদ্ভ’, ‘হৰিভক্তি-বিলাস’ আদি গ্ৰন্থৰ পৰা বিম্বৰ মাহাত্ম্যৰ বৰ্ণনা থকা আখ্যান-উপাখ্যান উথা হৰি-পূজা সম্পৰ্কে আলোচনা আছে। সংস্কৃত ভাষাৰ পৰা সংগৃহীত আৰু লেখকৰ স্বৰচিত শ্লোকবোৰৰ উপৰিও গ্ৰন্থখনত সকলো শ্লোকৰ অসমীয়া গদ্যত অনূবাদ দিয়া হৈছে। গ্ৰন্থখনত মুঠ ১০৯৭ টা শ্লোক আছে আৰু তেওঁৰো স্তৱক বা অধ্যায় বিভাগ আছে। পুথিখনৰ আধা সংস্কৃত শ্লোকত লেখা আৰু আধা অসমীয়া গদ্যত ৰচনা কৰা। উক্তসকল সহজে বুজিব পৰাকৈ গ্ৰন্থখন ৰচনা কৰা হৈছে : ‘লিখাতে চাতিষত্বেন শ্ৰীহৰিদেব শৰ্মণ। উক্তানাং সুখবোধায় ভক্তিৰস-তবজিনী।’ হৰিদেৱৰ নিজৰ ভাষাতে গ্ৰন্থখনৰ বিষয়-বস্তুৰ সুন্দৰ আভাস এটা পোৱা যায় : “যি নিত্য ভাগৱত শাস্ত্ৰৰ অনুশীলন কৰন্ত তাহাৰ কোটি জন্মজিত পাপ ধ্বংস হোৱন্ত। সৰ্ব বেদ আৰু উপনিষৎ সাৰ শ্ৰীমন্তাগৱত। নবলোকে চিওন্তুতি বিধায়ক ভাগৱত সম পৱিত্ৰ অস্ত্ৰ শাস্ত্ৰ আমি দেখা নাই। “ শ্ৰীমন্তাগৱত যদিপি সৰ্বকামদ, তথাপি এই ভক্তিদ শাস্ত্ৰ নিকাম হুইয়া অৱণ কৰিবাক লাগি। ভক্তি আচৰণত অসমৰ্থ জনে ভৱবিনাশন ভগৱানৰ চৰণ-পদ্মক শৰণাগতভাৱে আশ্ৰয় লইলেঞো মুক্ত হৈব পাৰিবেক। যেহি যেহি স্থানে বৈষ্ণৱী কথা হঞে, ভগৱান সেই সেই স্থানে সন্নিহিত থাকন্ত। এই কৰ্মভূমি (ভাৰতবৰ্ষ) পাল্লা যিজনৈ ধৰ্ম কৰ্ম কৰন্ত সেইজন তিনিলোকে জেষ্ঠ। বৈষ্ণৱগণ দেৱভাৱকণ বুলি জানিবা। তুমাক, আমাক, আৰো মহেশ্বৰক যাৰা সমান দেখে তাহা বৈষ্ণৱ। যিসৰ বেদ বিদ্যানুৰক্ত, সৰ্বদা বিপ্ৰভক্ত আৰো পবদাৰা বিম্বৰ সিসৰ বৈষ্ণৱ। হে হৰে, তুমাত আমাৰ যেন জন্মে জন্মে দৃঢ় ভক্তি থাকে, আমাৰ আৰ অজৰবে প্ৰয়োজন নাই। পুত্ৰ, পুত্ৰ, বা অন্ত য়েহাঁদি নীচ জাতিসৰো যদি হৰিপাদসেৱক হোৱন্ত’তবে তাৰাসৰো বন্দনীয়।”

১১ গ্ৰন্থখনত সন্নিৱিষ্ট সংস্কৃতত ৰচনা কৰা শ্লোকবোৰ অতি সুৱলা আৰু সকলোৱে

বৃদ্ধি পোৱা ধৰণৰ। উহণৰি সেইবোৰৰ গদ্যত দিয়া অনুবাদ মূলেৰে সৈতে হুবহুৰূপে
খাপ খোৱা। উলৰ উদাহৰণে কথাখিনি স্পষ্ট কৰি তুলিব:

(ক) “বিমলং সৰ্বদা যেথাং হিংসাদম্ভবিরজিতঃ।

সমঃ সৰ্বেষু ভূত্বেষু তে এৱ বৈষ্ণৱা জনাঃ।

কামজ্ঞোষবিহীনা যে হিংসাদম্ভবিরজিতাঃ।

লোভমোহবিহীনাশ্চ জ্ঞেয়ান্তেবৈষ্ণৱা জনাঃ”।

(বাহাৰ মন সৰ্বদা বিমল, হিংসা আৰো অধৰ্ম্ম থাক নাই, সৰ্ব প্ৰাণীতে বাবা
সমভাৱ ভাবাই বৈষ্ণৱ। বাহাক কাম, জ্ঞোষ, হিংসা, দম্ভ, লোভ, মোহ, নাই
সিসৱ বৈষ্ণৱ)।

(খ) “নমস্তে বহুনেত্ৰায় নমস্তে পদ্মচক্ৰে।

নমস্তে চক্ৰনেত্ৰায় সূৰ্য্যনেত্ৰায় বৈ নমঃ।

নমস্তে ভগ্নভূষায় নমস্তে কৃতিবাসসে।

নমোহস্থিৰ্মালিনে তুভ্যং নীলকণ্ঠায় তে নমঃ।

নমস্তে পঞ্চবক্ত্ৰায় নমস্তে শূলপাণয়ে।

জটাম্বৰায় বৈ তুভ্যং নাগযজ্ঞোপৱীতিনে।

কন্দৰ্পদৰ্পবিধ্বংস কাৰিণে ভীমমূৰ্ত্তয়ে।

নমস্তে দেৱদেৱায় নমস্তে ত্ৰিপুৰাৱৰে”।

(তুমি পদ্মনেত্ৰ, পাৰকনেত্ৰ, চক্ৰনেত্ৰ আৰু সূৰ্য্যনেত্ৰ। তুমাক বাবাহাৰ নমস্কাৰ।
তুমি ভগ্নভূষণ, কৃতিবসন অস্থিমালা, নীলকণ্ঠ, পঞ্চবক্ত্ৰ, শূলপাণি, জটাম্বৰ,
নাগযজ্ঞোপৱীতা, কন্দৰ্পদৰ্পবিধ্বংসী, ভীমমূৰ্ত্তি, দেৱদেৱ, ত্ৰিপুৰাৰি তুমাক প্ৰত্যেক
মূৰ্ত্তিক নমস্কাৰ)।

২. ভক্তিবিষয়ক গ্ৰন্থভেদে ‘ভক্তিৰস-ভৱজিণী’খন অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ পিনৰ
পৰা বেছী মূল্যৱান। হৰিদেৱৰ গদ্যৰ গঠনগছভিত্তিসম্পৰ্কীয় আলোচনা এটি উলভ
দিয়া হ’ল। প্ৰথমতে বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়বিহাৰে এনে ধৰণৰ প্ৰভাৱবোৰ পোৱা যায়:

(ক) সকল : লোকসকল, এহিসকল, ললনাসকল, দোহসকল।

(খ) গণ : সাধুগণ, দেৱগণ, মুনিগণ, বাণপ্ৰহুগণ।

(গ) সব : লোকসব, ইসব, ভোমাসব।

(ঘ) সমূহ : বেদান্তভাসমূহ।

(ঙ) আহা/আহান্ত : তা-আহা>তাহা, তাহা (ক), তা-তাহান্ত>তাহান্ত (ক)।

(চ) বা : বাবা, ভাবা।

(ছ) হৃদ : ঋষিহৃদ

২.১ কেতিয়াবা ২টা বহুচনাত্মক প্ৰত্যয় যোগ দিয়াও দেখা যায় : যেনে, ভাষাসৰে।

৩. দ্বি-বচন বুজাবলৈ এনে প্ৰয়োগবোৰ কৰা হৈছে : পুত্ৰহাত্তো, বৃদ্ধ হইজন
দুহাত্তব মুখ কৰ্ণ, উনয়য়ন, তুজয়ন, মহাসুৰয়ন, 'ভক্তিৰস-তবজিনী'ত নিৰ্দিষ্টভাৱে ১৮
প্ৰত্যয় জন আৰু চৌব ব্যৱহাৰ পোৱা গৈছে, যেনে চাৰিজন (ক), গৃহস্বামীজন,
যিতোজন, সেহিজন, বৈষ্ণৱজন, বৃথজন, কুনটো (শুভ-মুখুৰ্ত্ত)।

৪. দ্ব্যৰ্থ বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত হৰিদেৱে এঘানকৈ এইকেইটা দ্ব্যৰ্থ-বিভক্তি ব্যৱহাৰ
কৰিছে :

প্ৰথমা :—এ : ঋষিসৰে, শোনকে

দ্বিতীয়া :—ক : তাহাক, ভৰ্গবানোক।

তৃতীয়া : দ্বাৰা, দ্বাৰায় : কলিদ্বাৰা, কবল্পদ্বাৰা, মায়াদ্বাৰা, জলবাণি দ্বাৰায়।

চতুৰ্থী -ব : নাবদব

সপ্তমী :—ভ : কলিভ

৪.১ প্ৰথমা—এ বিভক্তিৰ কেতিয়াবা প্ৰয়োগ হয় আৰু কেতিয়াবা নহয় : যেনে,
শোনকে কহে, সুভ কহে শ্ৰীকৃষ্ণ কহিছে। প্ৰথমা—এ বিভক্তিয়ে তৃতীয়া, চতুৰ্থী,
পঞ্চমী, আৰু সপ্তমীৰ কামো কৰে : কৃষ্ণ নামে বিমুক্ত হৈবাক পাৰি, বৃন্দবনে (আসি)
সুভ মুখে, মহীমণ্ডলে, কলিকালে। পঞ্চমী বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ দেখা নাযায়, হস্তে
পৰ-সৰ্গৰ দ্বাৰা অপাৰ্ণনৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়, যেনে, দুৰ হস্তে, যেহি দিন
হস্তে। দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ দ্বাৰা চতুৰ্থীৰ কামো কৰা হয়, যেনে, বদৰীবনক আসিলো।
কেতিয়াবা ইয়ে চতুৰ্থী বিভক্তিৰ কামো কৰে, যেনে যজ্ঞক প্ৰতি (যজ্ঞৰ প্ৰতি)।
দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ পাছত পৰ-সৰ্গ লাগি ব্যৱহাৰ কৰি অভিযুগ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰাও
পোৱা যায়, যেনে, হৰি ক্ষেত্ৰক লাগি।

৫. 'ভক্তিৰস-তবজিনী'ত পোৱা সৰ্বনাম-সম্বোধন এনে ধৰণৰ :

আমি (নম্ৰ অৰ্ণভ মই), আমি পৰ্যটন কৰি আহিছো।

আমাৰ : আমাৰ (মোৰ) ভাগ্যে।

আমাসব : আমাসবক বিনাশ কৰ।

ইসৰ : ইসৰ আমাৰ সেৱা হেতু আসি আছে।

ইহাৰ : নোলিকাপন ইহাৰ প্ৰমাণ।

এই : এই ভাবভৰবে, এই কৰ্মভূমি।

এহি : এহিসকল পুণ্যভীৰ্ণ, এহি কথা।

কাহাক : কাহাক বৈষ্ণৱ কহে।

কি : ভাৰ লক্ষণ কি।

কুল : কুল ঠাইতো নাপাইলো।

কুনি : তুমি কুনি।

তুমি : তুমি বৰ্ণনা কৰ। তুমি ধন্ত।

তুমাৰ : তুমাৰ স্থান মনুষ্য।

তোমাৰ : তোমাৰ অসাধ্য নাই।

তোমাসৰ : তোমাসৰ যোগীশ্ৰেষ্ঠ।

তোমাসৰে : তোমাসৰে মোৰ দৃষ্টিপাথ উপস্থিত হই আছে।

ভাক : ভাক অবগত হৈবাক পাৰো।

ভাৰ : ভাৰ লক্ষণ কি ?

ভাক : ভাৰা বৈষ্ণৱ।

ভাহা : ভাহা বৈষ্ণৱ।

ভাহাক : ভাহাক প্ৰবোধ সাধনে প্ৰবৃত্ত হৈলু।

ভাহাতোক : ভাহাতোক সেহি স্থানে বাধি।

তুহ : তুহ প্ৰসন্ন হোক।

তুৱা : তুৱা বাতিৰেকে।

নিজা নিজা : নিজা নিজা অংশে।

মোৰ : মোৰ সম্মুখে উপস্থিত।

মঞি : মঞি জ্ঞানবন্ত কৰিবু।

যাৰা : যাৰা অমংসৰ।

যাহাৰ : যাহাৰ গৃহে।

যি : যি দিনে, যি দেশে।

যেহি : যেহি জনে।

সেহি : সেহি কথা, সেহি দেশ।

৬ ‘ভক্তিবস ভৱজিণী’ত পোৱা ক্ৰিয়াৰূপবোৰক এনেধৰণে দেখুৱাব পাৰি :

(ক) বৰ্তমান-কাল : কৰে : নৱ হৰিপদ প্ৰাপ্ত কৰে।

কহে : কাহাক বৈষ্ণৱ কহে।

কবল : বোদন কবল।

কক : জাযি বন্দনা কক।

কঞু : ভাক কঞু জন।

অগ্নে : মাঘমাত্ৰে অগ্নে গাঢ় ভক্তি জন্মে ।

থাকন্ত : ভগবান সেই স্থানে সন্নিহিত থাকন্ত ।

হঞে : সেই স্থানে বৈষ্ণবী কথা হঞে ।

হাসে : ক্ৰমে ক্ৰমে হাসে ।

হোৱন্ত : পাপ ধ্বংস হোৱন্ত ।

(অনুজ্ঞা) : কৰ : তুমি বৰ্ণনা কৰ ।

কৰা : তুমি শ্রবণ কৰা ।

কহিঞো : চিন্তাৰ কাৰণ কহিঞো ।

শুনা : তাক কঞ শুন ।

(খ) কৃত-কাল : আচিলু : কৰ্ণাটে বৃদ্ধি প্রাপ্ত হই আচিলু ।

কহিল : পার্বতী কহিল ।

কবিলন্ত : এই কথা জিজ্ঞাসা কবিলন্ত

কবিলো : বজ্জাৰ নিকট শ্রবণ কবিলো ।

গৈলো : পাছে গুৰ্জৰে গৈলো ।

দেখিলু : সেই স্থানে বৃন্দাবন দেখিলু ।

(গ) ভবিষ্যত-কাল : কতিবা : তাক কৃপা কৰি কতিবা ।

কৰিবো : ভোমাক প্রখ্যাভ কৰিবো ।

কৰিবু : অধুনা বৰ্ণনা কৰিবু ।

কৰিম : পুনঃ কৃত যুগৰ সৃষ্টি কৰিম ।^১

[বো > বু > *মু > ম]

পাৰিবক : মুক্ত হৈব পাৰিবক

(ঘ) সংযুক্ত ক্রিয়া-ৰূপ : দৰ্শন কৰি, গমন কৰিলু, শ্রবণ কৰিলো, জ্ঞাপন কৰিলো, আৰম্ভ কৰিলো, নিৰ্মাণ কৰিব ।

(ঙ) নাম ষাডুৰ পৰা হোৱা ক্রিয়া-ৰূপ : এহিকৰণ বৰ্ণিল ।

(চ) মাত্যৰ্ধক ক্রিয়া-ৰূপ : নপাইলো, নপাঞো, নপানে, নকৰিলো, নোদেখু, নেলিলো, নথাকু, নাজানু, নলঞু, নোহোঞে ।

(ছ) অসমাপিকা ক্রিয়া-ৰূপ : দৌড়িয়া, হুইয়া, উৰিয়া ।

(জ) চুত্বনন্ত ক্রিয়া-ৰূপ : সুনিষাক চাঞো, সৃষ্টি কৰিবা ভজিলায়ী হই, শুব কৰিষাক লাগিলা ।

১. ডঃ কাকডিয়ে ভবিষ্যত-কালৰ 'ম' বিভক্তিটো শুটোমেবৰ অক্ষৰেৰে লিখি পোৱা গৈছিল বুলি উল্লেখ কৰিছে । (A F D., 1941, p. 13) .

কৃৎসন-ৰূপ : জিহ্বাসা কৰতে, হাৰতে হাৰতে, কৃৎসন ঠাই যাবা নাই।

৭ 'ভক্তিৰস-ভবদ্বিনী'ত লক্ষ্য কৰিবলগীয়া আৰু কিছুমান ৰূপভাত্ত্বিক লক্ষণৰ নিৰ্ঘৰ্ণন :

(ক) তুলনা-বুজোৱা ৰূপ : শৰণাগতভাণীজন চণ্ডাল হতেও অধম। বিষ্ণুৰ ভজন
তীৰ্থতো অধিক তীৰ্থ।

(খ) জোৰ-বুজোৱা ৰূপ : ই : ললনাসকলইবা কুনি।

এ : তুমিএ সোম।

সে : তুমিসে পাপবালিনাশী।

ও : দেৱগগৰো।

ঞা : সন্ন্যাসীগগঞা।

(গ) অব্যয় শব্দ : যাভো, যদি, যদাপি, তথাপি, হে, আৰ, আৰো।

[আৰ > আৰো > আক]।

(ঘ) পৰ-সৰ্গ : বৰ্ত্তক : দুষ্টগণ কৰ্ত্তিক।

নামক : আনন্দ নামক ভট।

নিকট : আমাৰ নিকট।

নায় : আত্মবোৰ নায়।

প্ৰতি : যজ্ঞক প্ৰতি, ডং প্ৰতি।

বিষয়ে : এই বিষয়ে।

লাগি : হৰিক্ষেত্ৰক লাগি।

সহিত : ভক্তিৰ সহিত।

হতে : কস্য হতে।

হেতু : সেৱা হেতু, কি হেতু।

(ঙ) পূৰ্ব-প্ৰত্যয় : স : সসন্মানে।

৮ বিশিষ্ট প্ৰয়োগ : (ক) নিবেৰাৰ্থক অৰ্থত ব্যৱহৃত ক্ৰিয়া ৰূপ :

অনৰ্থক ভাৰ্য্যা গ্ৰহণ কৰিবেক নাই (নকৰিব বা কৰিব
নালাগে—এই অৰ্থত), নন্দা ভিখিসকলত ভৈৰৱ মান
নকৰিবাক লাগি (কৰিব নালাগে)।

(খ) সম্বোধনহিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা শব্দত সংক্ৰান্তীয়া ৰূপ : হে (ভদ্ৰে, ঝালে, মূনে,
দেৱৰ্ষে, ঋষে, ভবো, প্ৰভো)।

- (৪) সংক্ৰান্তীয়া সন্ধিস্থল অক্ষৰ প্ৰয়োগ : জগদ্বাদি, সুখোপায় ।
- (৫) সংক্ৰান্তৰ পদ্ধতিৰে বিশেষত্ব শব্দ অনুযায়ী জীবাচক শব্দৰ লগত বিশেষণীয় ৰূপ :
“খিল্লমনা এক শুকণী বিসম্ময়ে সম্মানীনা ।”
- (৬) বিশেষ্য-শব্দৰ ওকাৰান্ত স্থিৰক-ৰূপ : ভগবানোক, ভগবানোব ।
- (৭) ‘ভক্তিবস-ভবজিণী’ত স্থানীয় শব্দৰ প্ৰয়োগ নাই, যাত্ৰ ‘টানাটানি কৰিবন্ত’ এই প্ৰয়োগটোহে পোৱা গৈছে । আকৌ ‘লাজ’ শব্দটোৰ লগত ‘আঠৈ’ শব্দটো দিয়া হৈছে ।

২ হৰিদেৱৰ গ্ৰন্থখনৰ অসমীয়া অনুবাদত লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে ইয়াৰ বাক্যবোৰত ব্যৱহাৰ হোৱা সৰ্বনাম-শব্দ, শব্দ-বিভক্তি, ক্ৰিয়া-বিভক্তি, বহুবচনাত্মক আৰু নিৰ্দিষ্টভাৱে প্ৰত্যয় কেতবোৰৰ বাহিৰে শব্দ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত তৎসম শব্দৰ প্ৰভুত ব্যৱহাৰ হৈছে । কিন্তু এনে শব্দৰ ব্যৱহাৰে তেওঁৰ বচনাক বৃদ্ধি পোৱাত কোনো ধৰণৰ বাধাৰ সৃষ্টি কৰা নাই । তেওঁৰ ভাষা অতি প্ৰাঞ্জল । তেওঁৰ বাক্যৰ চানেকি অগল ভলভ দিয়া হ’ল ।

- (ক) বৃত্তি বৃথা, ভীৰ্ঘ অনৰ্থক, তাৰ যোগ বজ্জ-জ্ঞান-কথালপ নিশ্চয়োজন, ভক্তিএ একমাত্ৰ মুক্তিদা ।
- (খ) বৃক্ষশ্ৰেষ্ঠ অম্বথ সাক্ষাৎ বিষ্ণুস্বৰূপ, তাহাক ভক্তি কৰিলে মনুষ্যৰ শুভ শান্তি হোৱন্ত ।
- (গ) পূৰ্বে মঞি কি আছিলু, কি কৰ্ম কৰিছিলু, কিবাকপে জগন্নাভ হৈল, পুনৰাৰ কুন স্থানক হাইবু ।
- (ঘ) হে ত্ৰিংশৈক নাথ, তুমি ব্ৰহ্মা, তুমি বিষ্ণু আৰো তুমি এ ভগন, তুমিএ সোম, তুমিসে সকলার্জিহাবী পাপবানিনাশী ।
- (ঙ) বদ্যপি এই কথা অতিকৈ গুপ্ত অগ্ৰকাশ, তথাপি কহিবু যাতে তুমি মোৰ ভক্ত ।
- (চ) এই নাৰীসঙ্গ ঘটিলে হৰিক প্ৰতি ভক্তি সুদৃঢ়া নোহোঞে ।
- (ছ) যদি অনাৱাসে দুঃখ হন্তে ভৱণ বাহ্য কৰা, তেবে পুনৰ্ত্তব নিবারণ কাৰণ কৃষ্ণৰ চৰণযুগল ভজন কৰা ।

২.১ সম্পূৰ্ণ তৎসম শব্দেৰে বচনা কৰা হৰিদেৱৰ অতি মনোৰম বাক্য এটা এনেকুৱা : “বনবাসী ঘনস্থায় পীতবাসা কিৰীটধাৰী কাকীকলাপযুক্ত উজ্জল শব্দ-কুণ্ডলযুক্ত ত্ৰিভঙ্গমনোহৰ, মনোজ, কোমলশোভিত কোটি মন্থখলাতৰ্য্য হৰিচন্দন-চৰ্চিত, পবনাসন্দ, চিন্দুৰ্ভি, মধুৰ সুবলীৰষ হৰি স্বীয় ভক্তগণৰ অমল ফলয়ে প্ৰদেখ কৰিলা” ।

১০ বিজাই চোৱাৰ সুবিধাৰ্থে হৰিদেৱ, শঙ্কৰদেৱ, আৰু ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ চানেকি অলপ ভলভ দাঙি ধৰা হ'ল।

(ক) হে প্ৰভো, কিবা হেতু আমি যোৰ সংসাৰ সাগৰত পৰি বৈলু। কৰ্মহন্তে দেহ প্ৰাপ্তি বটে আৰ দেহীজনে পাপে লিপ্ত হুই থাকে, আৰো পাপ প্ৰস্তাবতে বিষম গতি প্ৰাপ্ত হঞে। মই কুম কৰ্মৰ প্ৰভাবে এই দুঃখদায়ক জন্ম পাইলু, প্ৰসন্ন হুই মোভ কহিঞে। (হৰিদেৱ : ভক্তিৱস-ভবজিণী)।

(খ) হামাৰ পুত্ৰক কে লিয়া যাই, গোমুগি আত্ম বংশী বজাই কে বজক আৱৰ কাহেক ধুলা বাৰি বুকৈ বান্ধি কোলে ধৰব, কাহেক গোবস পান কৰাবৰ। কি শ্লেগি, আত্ম মেৰি কক্ষ বাপ, কাহা গেলি এৰাঞে উহি ভোহাৰি সম্ভাপ। (শঙ্কৰদেৱ : কালিদমন নাট)।

(গ) হে কক্ষ : মহাযোগী মহা পুৰুষ : প্ৰকৃতিত পৰ : তুমাক প্ৰণাম কৰৌ। তে ভগৱন্ত : বাসুদেৱ পৰমেশ্বৰ : আমাৰ পূৰ্ব ৱভাৱ নহোক। কিন্তু বাক্যে তুমিৰ গুণ বৰ্ণাউক : কৰ্ণে কথা শুনাক। নাৰদৰ প্ৰসাদেমে আমি তুমাক দেখিলৌ। আৱে অনুজ্ঞা দিৱাক : স্থানক জ্ঞাঞু (ভট্টদেৱ : কথা-ভাগৱত)।

(ঘ) এতেকে জানো পৰমব্ৰহ্ম মুমুক্শুৰ বেদ্য বিশ্বৰ আশ্ৰয় অব্যয় নিত্য ধৰ্ম-পালক সনাতন পুৰুষ, উপস্থিতিস্থিতিলক্ষণ অনন্তনীৰ্য্য অনন্ত বাহু বাৰ নেত্ৰত চন্দ্ৰসূৰ্য্য মুখত অগ্নি আপুনাৰ ভেজে বিশ্বক প্ৰকাশ কৰিবে লাগিছা। (ভট্টদেৱ : কথা-গীতা)।

১১ হৰিদেৱে তেওঁৰ সময়ৰ কথিত ভাষাটোৰ গঠন-পদ্ধতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি উপযুক্ত, সহজবোধ্য, অতি সুবলী তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰত গুৰুত্ব দি ভক্তি-বিষয়ক 'ভক্তিৱস-ভবজিণী' গ্ৰন্থখন মূলিমুৰীয়াভাৱে সম্পূৰ্ণৰূপে অসমীয়া গদ্যত ৰচনা কৰি অসমীয়া সাহিত্যত গদ্য ৰচনাৰ জনবৰ্গে (এতিয়ালৈকে পোৱা তথ্য অনুসৰি) সুপ্ৰতিষ্ঠিত হৈছে।

পৰিচিষ্ট : চাৰি

জ্যোতিপ্ৰসাদ আৰু অসমীয়া ভাষা

১. জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা কবি, নাট্যকাৰ, শিল্পী, স্বাধীনতা-সংগ্ৰামৰ আগ-ভাগ লওঁতা, মুক্তি-যুঁজুক, প্ৰাচ্য-পাক্ষাত্য দিক্‌ভাৱে লিখি, দেশ-বিদেশৰ নানা অভিজ্ঞতাৰ পুৰুষ, অসমীয়া সমাজ-ভাষা-সংস্কৃতিৰ পুনৰুদ্ধাৰ আৰু প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে গভীৰভাৱে চিন্তা কৰা প্ৰতিভাসম্পন্ন ব্যক্তি আছিল। অসম-দেশখনক আৰু অসমীয়া ভাষাক ভাল পোৱাটোৱে তেওঁৰ জীৱনৰ এটা বিশিষ্ট দিশ আৰু সেইবাবে অসম দেশখন আৰু অসমীয়া ভাষাক কেনেদৰে উন্নতিৰ পথত আগবঢ়াই নিব পাৰি তাৰ নিৰ্দেশ তেওঁ অতি স্পষ্টভাৱে দি থৈ গৈছে। জ্যোতিপ্ৰসাদৰ ভাষাত “অসমীয়াৰ উন্নতি মানে অসমীয়াৰ মনাটোৰ উন্নতি”। সংস্কৃতিসপন্ন হ'লেহে মনটোৰ উন্নতি হ'ব। সংস্কৃতিনো কি? ইয়াৰ উত্তৰস্বৰূপে জ্যোতিপ্ৰসাদে অতি সহজ সৰল ভাষাৰে লিখিছে : “যি কথাই যি কামে যি চিন্তাই মানুহক সুন্দৰ কৰে, মানুহৰ জীৱন সুন্দৰ কৰে, মানুহক বৰ্ষৰ প্ৰকৃতিৰ পৰা তুলি নি দিয়া প্ৰকৃতি দিয়ে -এই পৃথিৱীখন ধুনীয়া কৰি মানুহক মানুহৰ জীৱনৰ সম্পূৰ্ণ আনন্দ পাবলৈ বাট দেখুৱাই দিয়ে—মানুহৰ সেই কথাই, সেই কামই সেই চিন্তায়েই হৈছে সংস্কৃতি। এই জীৱনক ধুনীয়া কৰা সফলো কথাই, এই জীৱনৰ যোগেদি আনন্দ পোৱা সকলো কথাই সংস্কৃতি। আকৌ “অসমীয়া ৰাইজক সুস্থ অৱস্থালৈ, শিলাকুটিয়েই, শিল্পীয়েই, কবিয়েই আনিব লাগিব। কবি খনিকবেই প্ৰেৰণ দিব পৰা মুক্তি গঢ়ি ৰাইজৰ আগত থৈ, ৰাইজৰ কলা-তৃষ্ণা, সভ্যতাৰ আছিল স্পৰ্শ ঘূৰাই আনিব লাগিব। মানৱ-সভ্যতাৰ বস্তিৰ ভেল যোগাইতে কবি-শিল্পীয়ে—আগবঢ়াই নিছে এওঁলোকেহে।”

২ ভাষাও সংস্কৃতিৰ এটা অঙ্গ। এইভাষা আকৌ পৰিৱৰ্তনশীল। বিভিন্ন সময়ৰ বিভিন্ন পৰিস্থিতিত পৰি ভাষা এটাৰ ৰূপটো কিছুপৰিমাণে সলনি হৈ থাকে। অসমীয়া ভাষাটোও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। জ্যোতিপ্ৰসাদৰ জীৱনৰ আগ-ছোৱাত তেওঁ অসমীয়া ভাষাৰ যিটো ৰূপ দেখিছিল আৰু আৱন্ত কৰিছিল, সেই ৰূপটোৰ বহুখিনি সলনি হয় তেওঁৰ জীৱনৰ পিছৰ ফালে—বিশেষকৈ ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলন আৰু দ্বিতীয় মহা-সম্ভৱ কলহৰূপে। “কংগ্ৰেছ-আন্দোলন আৰু এইবাৰ বিপ্লৱীৰ বিপ্লৱ আৰু লগে লগে যুদ্ধৰ তল-ওপৰে অসমীয়া মানুহক সলাই পেলালে” (লভিতা)। এই পৰিৱৰ্তনৰো জ্যোতিপ্ৰসাদে তেওঁৰ বিবিধ ৰচনাত

প্ৰয়োগ দেখুৱাই অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰাকৃতিক-শক্তি কেনেদৰে বৰ্ধন কৰিব পাৰি
ভাব নিৰ্দেশ দি ভাষাটোক যথেষ্টৰূপে সমৃদ্ধ কৰি তুলিলে :

৩ জ্যোতিপ্ৰসাদৰ বচনাৰ ক্ষেত্ৰ যথেষ্ট বিস্তৃত। সেইবাবে অসমীয়া ভাষাৰ
প্ৰাকৃতিকসম্পৰ্কীয় যথেষ্ট সমল তেওঁৰ বচনাত সংৰক্ষিত হৈছে। শব্দ-মাল্যৰ দৃষ্টিৰে
চালে জ্যোতিপ্ৰসাদে বিভিন্ন ধৰণৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে। উল্লভ ভাব আভাস
দিয়া হ'ল :

(ক) তৎসম, অৰ্ধতৎসম, উদ্ভৱ আদি শব্দ : (১) বালক, দ্যাতি, জাগৃতি,
কুমুভিত, প্ৰশমিত, আলোক, স্বাত্ৰা, অব্যৰ্থ, অৰ্থ, অভিনৱ, স্বাগত, সতীৰ্থ, দুৰ্জয়,
জীৱন, অভিমান, মিনাদ, ছালোক, ভুলোক, দিবালোক, অস্তায়, অসভ্য, নৱেন্দু,
ধৰ্ম্মোভা, দুৰ্ভাব, অনাগত, সাম্য, সমৃদ্ধি, সৌন্দৰ্য, মহামহত্ত্ব, অহোবাত্তি, স্বাত্ৰী,
মুক্তিদাত্ৰী, (২) হিলট (slate), কইনা, মুকথ, অগনি, কীৰিতি, পহ্ম, জনৱ,
ধৰম, কৰম বৰণ। (৩) ঘুমটি, ৰাই, মাজু বাপু, মদাৰ, মাটি, জোন, সোণ,
ভাল, খাপনা জোনাক, ব'দ, আন্ধাৰ, ফুলনি, মৌ, ফুলাম, আচল, গাঠ, ৰাতি,
শেৱালী নিয়ৰ, ঠেঠ, আধৰ, চাকি, অমিয়া।

(খ) হিন্দী আৰু আন ভাষাৰ শব্দ : ৰাৰিজ দাৰোগা, অল্লা, খোদা, খদ্দৰ,
ছাফা, দলুৱ, নিমখ, হাজাৰ, লুকুম, চিলিম।

(গ) ইংৰাজী আৰু আন ভাষাৰ শব্দ : এয়াবডুম, ট্ৰেক, মিলিটেৰি, বেঞ্জিমেণ্ট,
ফ্লেক, এটেনছন, পিস্তল, হৰ্ব, আৰ্ম-পুলিছ, হাইবেণ, ছেলটাৰ, কেণ্ডেইন, হুইছেল,
এণ্টিএয়াৰক্ৰেক্ট ছেলিউট, এবেক্ট, কম্প, জেল, নাৰ্ছ, হাস্পতাল, টাক, হুড,
মেটিনগান, কমণ্ডাৰ, ৰাইফল, বেড-ক্ৰছ, বেক, পেঞ্চিল, ৱেল, টেবুল, লম্প,
কেবমৰ্কট, পাটিক, বনিয়ন, হাফ-পেণ্ট, ছেণ্ডেল, ব্ল, ইনফুৱেল, ডেপুটি কমিছনাৰ,
হেডল জজ, ফিউছাৰ, এণ, টোষ্ট, জাম, জেলি, চীজ, বিকুট, লাক, বোষ্ট, বিক,
পুভিং, কাটলট, চপ, বাটাৰ, ডিনাৰ, ছাপাৰ, জেজি, গুডকৰ নথিং, গুৱৰ্লেচ,
কাৰটেইন, বেড কভাৰ ড্ৰিং-কম, বাথ-কম, ষ্টেণ্ডাৰ্ড, হিগাবেট, গ্ৰেজুৱেট, জগ,
বেছিন, টাৱেল, ফেছন।

১ ইপিনে জ্যোতিপ্ৰসাদৰ বচনাত সংৰক্ষিত হৈছে অসমৰ লোকে ব্যৱহাৰ
কৰা বহু-বহু, কানি-কাপোৰ, আ-অলছাৰ, আৰু উৎসৱ-পৰ্ব নৃত্য-দীপসম্পৰ্কীয়
নান্দা ধৰণৰ শব্দবোৰ : আঁঠুমুৱীয়া চুৰিয়া, ফুলাম গামোচা, টঙালি, টোকাৰী,
বীণ, বিহু, জুচি, খাক, কেক, টকা, পেঁপা, ঢোল, তাল, জাপি, চাৰি, সিহাঁসি,
কটী-কটী, আপো-ফুল, সেন্দূৰৰ কোঁট।

৩২ জ্যোতিপ্ৰসাদে নতুন সংস্কৃতিৰে সৈতে সম্বন্ধ ঘটাব কলমৰূপে নতুন ভাৱ-বাহ্যক নিজৰ ভাষাত প্ৰৱেশ কৰিবলগীয়া হোৱাত কেতিয়াবা ইংৰাজী শব্দ কিছুমানৰ জড়িতকৰি দিবলৈ বাধ্য কৰিছে আৰু কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত ইংৰাজী শব্দটোকে ব্যৱহাৰ কৰিছে। তদৰ উদাহৰণবোৰে কথাখিনিসি স্পষ্ট কৰি তুলিব :

(ক) dramatic technique নাটকীয় কাৰিকৰি, means হাভৰ উপায়, dramatic dialogue নাটকীয় বচন, plot making ঘটনা সজোৱা, situation পৰিস্থিতি, atmosphere পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ সূক্তি, co-plot সংঘৰ্ষ, greatness মহত্ব, message বাতৰি, great creation মহৎ সূক্তি, eternal good চিৰকল্যাণ।

(খ) maximum response উলিয়াই, dramatic গুণত, ভাব theatric অভিনয়ৰ ফালটো, দৰ্শকক appeal কৰিবও পাৰে, entertainment technique ব ফালৰ পৰা, season flower ব দৰে। যিটো conception, কেনেদৰে develop কৰিছে, আমাক inform কৰে, parallel আছে নে নাই, নাট্য সাহিত্যৰ বিষয়ে comparative study কৰা ইত্যাদি।

৪ সংযুক্ত শব্দ : জয় শঙ্কা, উৰা-জাহাজ, গান্ধী-টুপী, ভবা-ভণা, ধন-বিত্ত, বাটে-পথে, সোণ-ব'দালি, মাত পুঠী, কচু-ঢেঁকীয়া, চিৰা-পিঠা, পিঠা গুৰি, মিল-জিঙা, মিল-অন্ধ শক্তিৰ দুখ, সৌন্দৰ্য-পিন্নাহ গৌৰৱ-চুড়া, পদূলি মূৰ, বেহ-ৰূপ, জাহ-বিলাহ, হাঁহি-কান্দোন, সুৰ-তথ, বোৱা কটা, বন্ধা-বঢ়া, উঠন-পতন, জীৱন-বন্তি, দীপ-নিখা ন-পোহৰ, ন-ছোৱালী, ন-বিজুলী, ন সঁজুলি, ন-ভৱিষ্য, ডোঁহাৰি বিদাৰি-ভাঙি-বিস্ফোৰি, হৃদ-বৰ্ণ সুৰ-লয়-ভান, ৰূপে বসে-গন্ধে-গানে, কল্পনা-মেধা-বুদ্ধি-মনীষাৰে।

৫ জ্যোতিপ্ৰসাদৰ ভাষাৰ আন কেইটামান উল্লেখযোগ্য ৰূপ :

(ক) জতুৱা ঠা'চ আৰু ফকৰা-যোজনা : গাটো বনজিৎ বনজিৎ কৰ, মানিলে ধান নামানিলে পতান, অজ্ঞবিদ্যা ভয়ঙ্কৰী, ফিচিঙা-ফিচিঙ কৰ, মুহ-কহ বা, নাক কোচা, কাণ কৰ, কণা-কপি কৰ, গা থেলাই ফুৰ, চকু চাট মাৰি ধৰ।

(খ) সংযুক্ত-ধাতু আৰু ক্ৰিয়া ৰূপ : (বিল) পাছ কৰ, (মটৰ) start হৈ, ট্ৰেইনিং দি, ছখ কৰ, চোৱা-চুই কৰ, জিলিকি উঠ, ভালবি বোলা।

(গ) ক্ৰিয়াবিশেষণাৎক শব্দ : খবকবককৈ, পুলংপালাংকৈ, হাওঁহাওঁকৈ ওলাওঁ নোলাওঁকৈ, ঘৰোনঘৰোঁকৈ, হোহোঁকৈ, হেকোজেকোঁকৈ, মৰোজোঁকৈ-সোঁজাখিকৈ।

(ঘ) নাম-ধাতুৰ পৰা হোৱা ক্ৰিয়া-ৰূপ : ঘেঁৱাই আছে, কনিয়াবলৈ ধৰ, ধৰাই, গা ব'দাইছে।

(ঙ) বিশেষণাৎক শব্দ : সোবোপা, এলেছৰা, ধোদ, আলাইবাহ, আলাহুকলীয়া, নিমাণুমাণ্ড, ডেজোৰীপ্ত, আলসুৱা, ধুনীয়া, আটকধুনীয়া, সোণহালধীয়া (ৰূপ)

মুকুতাখুৱীয়া, ফটিক-উজল, সোণতলনী, ফুলকুহলীয়া (বুকু), দিল চেঁচা (চুৰা), কাঠকুহীয়া (ঠঠ), আকাশমুৱা (কলছী), অৰুণবঙা (বেলি)।

(চ) গালি লপনি : ছালা কুকুৰ কা বাজা, গাৰা, ছুৱৰ, বদমাইছ।

(ছ) ধ্বজাত্মক শব্দ : দপদপাই (ফুৰ্), ছবমুৱাই (কাম কৰ), কুছবকুছবকৈ (গাটো) টনটনাই আছে।

(জ) প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দ : বা-বাগীচা, খা খবৰ, হা-হুমুনিয়াহ, পো পোৱালি।

(ঝ) নতুন শব্দৰ সৃষ্টি - বোম্বাক (বিমান), বেমেৰু (অৱস্থা), আমেৰিকান (নিগ্ৰো)।

৬ বাক্য-বচনাৰ দৃষ্টিৰে চালে জ্যোতিপ্ৰসাদৰ বচনাত চুটী-দীঘল, হ্ৰস্বোদ্বৰণৰ বাক্য পোৱা যায়। উদাহৰণ :

(ক) ১৯৪৭ চন। গুৱাহাটী। বহাগৰ বিহু। বাসন্তী পুৱা, ৰূপহী থমকি ব'ল।

(খ) সৰু নৈখন জুৰজুৰকৈ বৈ গৈছে। লাঠে লাঠে ৰূপহী বিৰিণাৰ আঁৰ হৈ গল। অসমীয়াৰ উন্নতি মানে অসমীয়াৰ মনটোৰ উন্নতি।

(গ) মাৰ্কেট নোহোৱা বস্তু প্ৰডিউছ কৰিবলৈ যোৱাটো মুখামি।

(ঘ) এফালে স্বাৰ্থ-সিদ্ধিৰ মহা আয়োজন আৰু আনফালে সবল নিৰ্দোষী প্ৰাণীৰ কৰুণ হাহাকাৰ।

(ঙ) গোটেই দেশখনেই এটা প্ৰবাণ নাট ঘৰ আৰু তাৰ দৰ্শক দেশৰ জনতা।

(চ) বাৰে বাৰে এটা প্ৰশ্ন জাগিবলৈ ধৰিলে বিলাতলৈ কেলেই পঢ়িবলৈ গৈছিলোঁ? যি বিচাৰি গৈছিলোঁ ঘূৰি আহি দেখোন ঘৰতে পালোঁ।

(ছ) পশ্চিমীয়া শিক্ষা পাই অহঙ্কাৰত অন্ধল'হৈ ঘৰৰে মহাপ্ৰতিভাক চিনি নেপাই ফুৰা মোৰ মনটোৰ সকলো অহঙ্কাৰ সেইদিনা একেবাৰেই ধূলিসাৎ হৈ গ'ল। সেই দিনাৰ পৰাহে মই অসমীয়া হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। মোৰ ভিতৰৰ ছাহাবটো ওলাই লৰ মাৰিলে।

(জ) আজি অভ্ৰভেদী হিমালয়ৰ পৰা কন্যাকুমাৰিকা আৰু ব্ৰহ্মৰ পৰা ভাৰতৰ পশ্চিমৰ শেষ সীমালৈকে নগৰে-নগৰে, গাৱঁ-গাৱঁ, মন্দিৰে-মছজিদে, হিন্দু-মুছলমানে, বৌদ্ধ-জৈন-পাৰছী-খৃষ্টানে, শিক্ষিত-অশিক্ষিত, ধনী-দুখীয়া, বায়ু-চণ্ডাল, ভিৰোভা-মুনিহ, ডেকা-বুঢ়া, সকলোৱেই হাৰ জয়ধ্বনি কৰিছে সেই কৰ্মযোগী, ত্যাগৰ অৱতাৰস্বৰূপ, সত্যৰ স্তম্ভস্বৰূপ, ত্ৰুণী ভাৰতৰ প্ৰাণস্বৰূপ, সামান্য এত্থৰি কাপোৰেৰে গা-ঢকা সন্ন্যাসীয়ে হৈছে কৰ্মৰীৰ মহাত্মা মোহনচাঁদ কৰমচাঁদ গান্ধী। ভোমাম উদ্দেশ্যে শত শত সন্ততিৰে সেৱা।

৭ জ্যোতিপ্ৰসাদৰ বচনা বহুক্ষেত্ৰত অলঙ্কাৰযুক্ত। ভলভ এনে কিছুমান অলঙ্কাৰ চানেকি দিয়া হ'ল।

(ক) অনুপ্ৰাস : ন বছৰ ন দিনে ঘৰে ঘৰে ন বং চবাই বাবলৈ খোজ দিলে। বত শতাব্দী ধৰি, কত যুগ ধৰি, লুইতে কত প্ৰেমিকৰ এনে হা-হুতাহ সোভত উটাই নি সাগৰত বিয়পাই দিছে গৈ চাপৈ ভাব কি লেখ-জোখ আছে।

লুইতৰ মানত এই হুখীয়া-নিছলা প্ৰেমিক নাৱৰীয়া মহাপ্ৰেমিকৰ প্ৰেম এটা ধূলিকণা নহয় জানো ?

(খ) সমক : এইবাৰ সবিস্ময়-ফুলডবালৈ চাই ভাৱৰ খুন্দা-খুন্দালি খাই সঁচাকৈয় অভিনৱে সবিস্ময়-ফুল দেখা হ'ল।

(গ) উপমা : ইমান সুন্দৰী, ইমান কপহী তুমি উষা। আন্ধাৰ কোঠালি পোহৰাই যেন এটি কপৰ বস্তি জ্বলিছে আছে। এটি যেন পুৰাণ গগনৰ বাঙালী ঠেঠুখনিৰে স্নিগ্ধ শীতল উষা। আনটি যেন পশ্চিমৰ গগনত লাহ লাহে ব'চবাই মাৰ যোৰা মধুৰ সন্ধ্যা।

(ঘ) উৎপ্ৰেক্ষা : ভট্টতৰ জিভা নহয়, দাটী থুকা খৰহে। এই মোৰ লগৰীয়েই মুৰ্ত্তিমতী প্ৰকৃতি নে ?

(ঙ) কপক : মোৰ বৈজ্ঞানিক লেখনাঙালি জুই-ছিন্নাহীৰে ভৰা।

(চ) পুনৰুক্তি : কত জনমৰ পৰা যেন দেখি আহিছে—কত জনমৰ পৰা মই তোমাৰ কোমল কোলাত মূৰ থৈ আহিছে, কত জনমৰ পৰা মই তোমাৰ অধৰ চুমি আহিছে—কতবাৰ তোমাৰ ঠাঁহিত এই উটি-বুৰি সংসাৰ পাহাৰ গৈছে। কত জনমৰ পৰা।

(ছ) ধ্বন্যাশ্ৰকভা : গধূলি গৰুৰ 'হাং হাং' ৰবে গাওঁজনৰ নীৰৱতা ভাঙিলে।

(জ) সমাসোক্তি : তোমাৰ চৰণ চলোৱাৰ আখাতত টোপনি-মগন মহাসাগৰে সাৰ পাওক।

(ঝ) আৰোহ বা সাৰ : আমাৰ মানুহৰ হিলৈ নাই, বন্ধুক নাই, উৰা-জাহাজ নাই।

তেওঁৰ বংশ-গোৱৰ নাই। আছে তেওঁৰ নিজৰ বাহুৰ শক্তি, মনৰ বল, বুকুৰ সাহ। মহাপুৰুষৰ বাণী শুনা, আদৰ্শ লোৱা, তেওঁৰ প্ৰেৰণাৰে অনুপ্ৰাণিত হোৱা, তেওঁৰ জীৱনৰ মাধুৰী অবূভৱ কৰা—জাগা। তুমি থাকিবা আমাৰ ভাষাৰ শব্দে শব্দে, তুমি থাকিবা আমাৰ কল্পিতৰ শাৰীয়ে শাৰীয়ে, তুমি থাকিবা আমাৰ সাহিত্যৰ বাহিৰে-ভিতৰে, তুমি থাকিবা অসমীয়াৰ জীৱনৰ উশাহে-নিশাহে।

ভূমি থাকিব, থাকিব, থাকিব। যি যি আকৌ, যি যি লিখোঁ, যি যি গঢ়োঁ, যি যি সাজোঁ, যি যি পাওঁ, বজাওঁ, জগত বজনজনাত সিলেই হৈছে কলা-সুসুমাৰ।

(ঞ) অৱবোধ : ভাইব আশা নাই, আনন্দ নাই, লোভ নাই - একো নাই।

(ট) বভাৱোক্তি : হুপৰীয়া সূৰ্যৰ প্ৰথৰ উত্তাপে যেন সকলো ভেইপুৰি নিব খুজিছে। বভাহ এছাটিও নাই, প্ৰকৃতি বৰ শান্ত, বৰ যেন ক্লান্ত। গছৰ পাত এটিও লৰা নাই। চবাই-চিৰিকটি এটাও উৰা নাই। বৰ নিঃশব্দ - বৰ নিস্তব্ধ।

৮ জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা এজন আশাবাদী ব্যক্তি আছিল। ভুলভ দিয়া অসমীয়া ভাষাসম্পৰ্কীয় কথাখিনিয়ে তেওঁৰ মহান চৰিত্ৰৰ এই দিশটো উজ্জলকৈ ৰাখিছে : (ক) “যি অসমীয়া ভাষাৰ মাজেদি শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে মানৱৰ এক সৰ্বোচ্চ সংস্কৃতিক অনায়াসে প্ৰকাশ কৰিব পাৰিছিল, যি অসমীয়া ভাষাৰ মাজেদিয়েই মানব-জীৱনৰ মধুময় ৰূপ আৰু প্ৰকৃতিৰ অবৰ্ণনীয় বিৰাট সৌন্দৰ্যক বৰ্ণে-গন্ধে-লাৱণ্যে মহিমাই ফুলাই মানৱ-মনত বসৰ পূৰ্ণ সৃষ্টি কৰোৱাব পাৰিছিল, শঙ্কৰৰ সেই শ্ৰীমন্ত অসমীয়া ভাষাকেই আমি আজি যদি বিকশিত কৰি শিল্পীৰ বিশ্ব-সপোনৰ হাঁহি তাত নিখুঁতভাৱে প্ৰতিফলিত কৰিব পাৰোঁ তেন্তে অসমীয়া ভাষা বিশ্ব-সভাৰ সন্মানৰ আসনত বহিবগৈ যে পাৰিব ই মোৰ ধ্ৰুৱ বিশ্বাস”, (খ) “কামৰূপা মোৰ সুৱদীসুৰীয়া অসমীয়া ভাষা, জগত সঙালৈ যাব, উজ্জল, সুজ্জল কঠিনৰ পিঙ্গি হাঁহি জ্যোতিৰূপা হ’ব”।

গ্রন্থ-পঞ্জী

- Barua, B and Deodhai Phukan, N N (edt) :
Ahom Lexicons, 1964
- Barua, K L : Early History of Kamarupa, 1932
- Barua, Rai Sahib Golap Chandra : Ahom Assamese-English
Dictionary, 1920
- Baugh, A C : A History of the English Language, 1982
- Bhuyan, S K : Studies in the Literature of Assam, 1956
- Chaudhury, B N : Some Cultural and Linguistic Aspects
of the Garos, 1969
- Davis, A I : Basic Colloquial Maithili, 1984
- Geiger, W : Pali Literature and Language, 1956
- Goswami, U : An Introduction to Assamese, 1978
- " " : A study on Kamrupi, a Dialect of Assamese,
1970
- Hazarika, B : Assamese Language : Origin and Development,
1985
- Jha, S : The Formation of the Maithili Language, 1958
- Kakati, B : Assamese, its Formation and Development, 1941
- Neog, D : The Origin and Growth of the Asamiya Language 1964
- Neog, M (edt) : Lakshminath Bezbaroa, the Sahityarathi of
Assam
- Nigam, R C. (compiler) : Grammatical Sketches of Indian
Languages with Comparative Voca-
bulary and Texts, 1975
- Pai (Karapurkar), Pushpa : Kokborok Grammar, 1976
- Sen, S : A Comparative Grammar of Middle Indo-Aryan, 1960
- Sen, S. K : Proto Indo-Aryan, 1973
- Sinha, N. K : Mundari Grammar, 1975
- Sinha, K. P : Bishnupriya Manipuri Language, 1981
- Shama, M M : Inscriptions of Ancient Assam, 1978
- Tripathi. K. B : The Evolution of Oriya Language and Script,
1962

Tagare, G. V : Historical Grammar of Apabhramsa, 1948

Woolner, A C : Introduction to Prakrit, 1928

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ : অস্থিকাগিৰী বায়চৌধুৰী, ১৯৮৬

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি : খণ্ড ৩, ভাগ ১

আবহালা, চন্দ্ৰকুমাৰ : চন্দ্ৰস্বিত, ১৯৬৭

কোঁৱৰ, বামেশ্বৰ : ত্ৰিবা শব্দ-সঙ্গ্ৰহ, ১৯৮১

গগৈ, জীলা (সম্পাদ) : শব্দইথাটৰ যুদ্ধৰ কথা, ১৯৭৭

„ „ : টাই সংস্কৃতিৰ ৰূপ-ৰেখা, ১৯৮৫

গোহাৰ্মী, উপেন্দ্ৰনাথ : দেউৰী শব্দ মালা, ১৯৮১

গোহাৰ্মী, প্ৰফুল্লপদ্ম : কামিনীকান্তৰ চৰিত্ৰ, ১৯৬০

গোহাৰ্মী, অৰুণচন্দ্ৰ (সম্পাদ) : নীতি লভাঙ্কুৰ, ১৯৪১

গোহাৰ্মী, হেমচন্দ্ৰ (সম্পাদ) : কথা-গীতা

„ „ „ : কামৰত-তন্ত্ৰ, ১৯২৮

গোহাৰ্মী বৰুৱা, পদ্মনাথ : মোৰ সোঁৱৰণী, ১৯৮৭

চণ্ডীদাস, বৰু : শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন

টেৰণ, লংকাম : কাৰ্ব্বি জনগোষ্ঠী, ১৯৭৭

„ „ : কাৰ্ব্বি ভাষাৰ চমু পৰিচয়, ১৯৬৪

ভালুকদাৰ, নন্দ (সম্পাদ) : এলাকেলী বেতাৰ বিষয় আৰু বনিবোহকৰাৰ
বিষয়, ১৯৮০

ভিত্তাৰী, ভোলানাথ : ভাষা-বিজ্ঞান, ১৯৮৫

„ „ : হিন্দী ভাষা, ১৯৬৬

হেৰাৰী, উদয়নাৰায়ণ : ভোজপুৰী ভাষাৰ সাহিত্য, ১৯৫৪

ডেৰা, ৰংবং : কাৰ্ব্বি-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮০

„ „ : কাৰ্ব্বি লামতাছাম, ১৯৭৪

দত্তবৰুৱা, হৰিনাৰায়ণ (সম্পাদ) : সপ্তকান্ত ৰামায়ণ

„ „ „ : কীৰ্তন

„ „ „ : দলম

„ „ „ : কল্পিত-হৰণ কাব্য

„ „ „ : বৰগীত

নেওগ মহেশ্বৰ (সম্পা.) : উষা-পৰিণয়

„ „ „ : শুকচৰিত-কথা, ১৯৮৭

„ „ „ : অকণোদই, ১৯৮৩

„ „ „ : অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপ বেষা, ১৯৮৩

পাতুন, নাহেল্ল : মিটিং-অসমীয়া পাঠ, ১৯৮১

পূৰ্বোত্তৰ ভাষা-সমিতি : অসমীয়া ডিমাছা শব্দ-কোষ, ১৯৮৫

„ „ : অসমীয়া মিটিং শব্দ-কোষ, ১৯৮২

„ „ : অসমীয়া বড়ো শব্দ-কোষ, ১৯৮৩

„ „ : মিটিং ভাষাৰ চমু পৰিচয়, ১৯৮৮

বৰবটকী, উপেন্দ্ৰ (সম্পা) : বেণুধৰ শৰ্মা, ১৯৬৯

বৰকাঠ, সুকুমাৰ : হস্তিবিদ্যাৰ্ণৱ, ১৯৭৬

বৰা, সত্যনাথ : কেল্লসভা, ১৮৪৬ শক

„ „ : সাৰথি ১৯৭৪

বৰুৱা, নগেন্দ্ৰনাথ : ডিমাছা শিকোঁ আহক, ১৯৭১

বৰুৱা, বিমলাকান্ত : টাই ভাষা, ১৯৭৪

বৰুৱা, বিৰিঞ্চিকুমাৰ (সম্পা) : অক্ষীয়া নাট

„ „ : কথা-সাহিত্য (পুৰণি-ভাগ)

„ „ : আৰু শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (সম্পা) : মনসা-কাব্য

„ „ : অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি, ১৯৫৭

„ „ (সম্পা) : অকণোদইৰ ধলফাট, ১৯৬৫

বৰুৱা, যাদৱচন্দ্ৰ : গাল ভাষা, ১৯৭০

বৰ্মা, ধীৰেন্দ্ৰ : হিন্দী ভাষা বা ইতিহাস, ১৯৫৭

„ „ (সম্পা) : হিন্দী সাহিত্যাকা বৃহৎ ইতিহাস, দ্বিতীয় ভাগ

বসু, মণীন্দ্ৰমোহন : চৰ্যা-পদ

বাহৰী, হৰাদৰ : হিন্দী, উদ্ভৱ, বিকাশ ওৰ ৰূপ, ১৯৭২

ভট্টাচাৰ্য, ভাবিণীচৰণ (সম্পা) : ঘোৰা-নিদান, ১৯০২

ভট্টাচাৰ্য, বিধুলেশ্বৰ : পালি প্ৰকাশ (দ্বিতীয় মুদ্ৰণ)

ভৰালি, দেৱানন্দ : অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ আৰু সাহিত্যৰ চানেকি,

ভূঞা, সুৰ্যকুমাৰ (সম্পা) : শালগ্ৰাহ বুৰঞ্জী, ১৯৩৫

“ ” : দেওবাটী অসম বুৰঞ্জী, ১৯৩২

“ ” : কামৰূপৰ বুৰঞ্জী, ১৯৫৮

“ ” : কছাৰী বুৰঞ্জী, ১৯৮৪

“ ” : জয়ন্তীয়া বুৰঞ্জী, ১৯৫৪

“ ” : ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী, ১৯৬২

মজুমদাৰ, ধীৰেন্দ্ৰনাথৰঞ্জন : গাৰো সংস্কৃতিৰ ৰূপ বেৰা, ১৯৭৪

মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষা ভদ্ৰ, ১৯৩৬

ৰাভা, ৰাজেন : ৰাভা লক-সম্ভাৰ ১৯৮২

“ ” : ৰাভা জনজাতি, ১৯ ৪

লেখাৰু, উপেন্দ্ৰচন্দ্ৰ (সম্পা) : কথা গুচৰিত (প্ৰথম খণ্ড), ১৯৫৯

লক্ষী, বাণীকান্ত : অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ মিহনেৰীসকলৰ অৱদান, ১৯৮১

লক্ষ্মী দলৈ, হৰিনাথ (সম্পা) : কথা-ভাগৱত

লক্ষ্মী, পদ্মনাথদেৱ : কামৰূপ শাসনাৱলী

লবিতা-সভা : বেজবৰুৱাৰ সাহিত্য-প্ৰতিভা, ১৯৫৩

“ ” : হাজৰিকাৰ সাহিত্য প্ৰতিভা, ১৯৭৪

লেন, সুকুমাৰ : ভাষাৰ ইতিহাস ১৯৭৯

“ ” : চৰ্যাগীতি পদাবলী, ১৯৫৬

হাজৰিকা, অতুলচন্দ্ৰ (সম্পা) : বেজবৰুৱাৰ বচনাবলী

হাজৰিকা, পৰীক্ষিত : চৰ্যাপদ, ১৯৭৩

হাক্কে, ছামতিং : কাৰ্ব্বি লামথে, ১৯৭৩